

שבוע פרשת שופטים

(8 - 14 August 10)

כ"ח מנחם-אב - ד' אלול ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְבוּיָם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחָרִית כּוֹלָל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנִיצָה לְדָוִד מְזֻמּוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ דִּבְרוּ אֵתִי לְשׁוֹן שָׂקֶר: ג וּדְבָרֵי שְׁנָאָה סִבְבוּנִי וַיִּלַּחֲמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה: ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשְׁנָאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקִד עָלַי רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינִי: ז בְּהִשָּׁפְטִי יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתִי תַהֲיֶה לְחַטָּאת: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתָּו יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאלוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ נִשְׁאָה לְכָל־אֲשֶׁר־לָו וַיִּבְזּוּ זָרִים וַיִּגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לִי מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנִן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתִי לַהֲכָרִית בְּדוֹר אַחֵר וַיִּמַּח שְׁמִם: יד וַיִּזְכֹּר עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אִמּוֹ אֶל־תִּפְחַח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְבָאָה לִבָּב לְמוֹתָת: יז וַיֵּאָהֵב קָלְלָהּ וּתְבוֹאָתָהּ וּלְא־חֶפֶץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָהּ כְּמָדוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וַיִּשְׁמָן בְּעִצְמוֹתָיו: יט תַּהֲיִלֹּךְ בְּבֶגֶד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת פָּעַלְתָּ שְׂטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעִים עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֱדַנִּי עָשִׂה־אֵתִי לְמַעַן שִׁמְךָ פִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הִצִּילָנִי: כב פִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצִל־בְּנוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִגְעֵרְתִּי פֶּאֶרְבָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מֵצוּם וּבְשׂוֹרִי פָחַשׁ מִשְׁמָן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי וַיִּנְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַיּוֹשִׁיעַנִי כַחֲסֶדְךָ: כז וַיִּדְעוּ פִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עָשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ וַיִּבְזְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹמְנֵי פִלְמָה וַיַּעֲמֻ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֶלְנִי: לא פִי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשִׁי:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיליותם, עיין בפנים ותמצא שכל המוזמר חולק על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה לֹא־דַנִּי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ הָדָם לְרֹגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן יָדָה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בְּיוֹם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יָקֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כֶּתֶן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִּי מִלִּפְצֵי־צָדֵק: ה אֲדַנִּי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלֹא גִּוִּיֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנֵי יָרִים רֹאשׁ:

מתוך פירוש רש"י

קט (יא) יִנְשֵׂה נִשְׂאָה לְכָל אִשֶּׁר לוֹ. אדם הטורח מחזיר ולהוט לעשות דבר נופל בו לשון מתנשק כלומר מוטרף ומתלבט כמו (דניאל ה) וארכובותיה דא לְדָא נִקְשָׁן וְכֵן פֶּן תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אִף כֵּאֵן יִהְיֶה הַנּוֹשָׂה בַּעֲשׂוֹ אֶת עֲבֹדוֹתָיו שְׂנֵאמֶר וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר, ל"א יִהְיֶה הַנּוֹשָׂה נֹגַע וְנִקְרַב לְכָל אִשֶּׁר לוֹ יִנְקֹשׁ שֵׁיטָא צוֹפִי"ץ בַּלַּע"ז יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנּוֹשָׂה נֹקֵשׁ וְנִשְׁעָן עַל כָּל מִמוּנֵהּ וְזֶהוּ יַעֲקֹב הַנּוֹשָׂה בַּעֲשׂוֹ אֶת עֲבֹדוֹתָיו שְׂנֵאמֶר וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר מִצָּאֵתִי בְּדוֹר אַחֵר שִׁבָּא אַחֵר כּוֹרֶתָ יִמָּח שְׁמוֹ וְטַבְעוֹ שֶׁאֵפִילוֹ זָכְרוֹן לֹא יִפּוֹל עָלָיו בְּפִי הַדּוֹר הַנּוֹלֵד בְּעוֹלָם אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַת שְׁמוֹ שֶׁאֲרַטְרִמִּיר"א בַּלַּע"ז:

קי (ג) עִמָּךְ נִדְבּוֹת בְּיוֹם חֵילְךָ. כִּשְׁתֵּאסוֹף חֵיל לְרַדּוֹף אַחֲרֵיהֶם יִתְנַדְּבוּ עִמָּךְ וְאוֹהֲבֶיךָ לְצִאת עִמָּךְ כִּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ (שם) וַיִּרֶק אֶת חֲנִיכֵי יִלְדֵי בֵיתוֹ לֹא יוֹתֵר וְעַנּוֹ וְאִשְׁכּוֹל וּמִמֶּרָא הִתְנַדְּבוּ מֵאִלְהִים לְצִאת לִלְכַת אַחֲרָיו בְּעֶזְרָתוֹ: **בְּהַרִּי קוֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר**. זֹאת תַּהֲיֶה לָךְ בְּזִכּוֹת הַדֶּרֶת קְדוּשָׁה שֶׁהִיא בְּךָ מִבְּטָן אִמְךָ שֶׁהִכִּיר בּוֹרְאוֹ בִּן ג' שָׁנִים:

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יט) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
אדמו"ר הזקן.....קכט	ג) מאמר ד"ה שופטים ושוטרים תתן לך (עם ביאור בדרך אפשר) ד' אלול, ה'תשט"ז.....ה
כ) שולחן ערוך הלכות ברכות שבסעודה	ד) ר"ד שלהי מנחם-אב, ה'תשט"ז.....י
אדמו"ר הזקן.....קל	ה) שיחות יום ד' פרשת שופטים ב' דראש חודש אלול, ה'תשמ"ג.....י
כא) לקוטי תורה – ד"ה תחת אשר לא עבדת	ו) לקוטי שיחות פרשת שופטים (בלה"ק) כרך יד.....יח
אדמו"ר הזקן.....קלא	ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....כג
כב) מאמרים קונטרסים	ח) שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום לפרשת שופטים.....כד
אדמו"ר האמצעי.....קלד	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים.....מ
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת שופטים.....מא
אדמו"ר ה"צמח צדק".....קלד	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שופטים.....נ
כד) תורת שמואל תרל"ב	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....נב
אדמו"ר מוהר"ש.....קלה	
כה) קונטרס העבודה	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
אדמו"ר מוהרש"ב.....קלו	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שופטים.....נה
כו) ספר המאמרים ה'תש"ב	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שופטים.....פח
אדמו"ר מוהרי"צ.....קלז	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שופטים.....צד
כז) לקוטי דיבורים	טז) נביאים וכתובים שמואל-א פרק טו, דברי הימים-ב פרק לג-לד.....צז
אדמו"ר מוהרי"צ.....קלז	יז) עין יעקב מסכת שבת.....צט
כח) ספר הזכרונות	יח) מסכת שבועות עם ביאורים מדף מב עד דף מח.....ק
אדמו"ר מוהרי"צ.....קלח	
כט) אגרות קודש	
אדמו"ר מוהרי"צ.....קמב	
ל) ביאורים לפרקי אבות	
פרק א משנה ו.....קמג	
לא) חומש לקריאת התורה פרשת שופטים	
ע"פ חומש "תורה תמימה".....קמד	
לב) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת שופטים.....קנ	
לג) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....קנא	

1 שופטים ושופטים תתן לה בכל שעריו גו'1 התורה מצווה למנות
2 שופטים שידונו ויפסקו וכן שופטים שיאכפו את ביצוע פסקי השופטים בפועל
3 בכל עיר ועיר – "בכל שערך". במאמר זה מתעכב הרבי לבאר פירושה
4 הפנימי של המילה "שערך" ובכך מתבאר ענינו הפנימי של פסוק זה בעבודת

5 ה'. ומבאר בדרושי
6 חסידות² שמה שכתוב
7 בכל שערך הוא על דרך
8 מה שכתוב³ נודע
9 בשערים בעלה. והענין
10 בזה, דהנה, מה שכתוב
11 נודע בשערים בעלה
12 קאי [=מוסב] על אשת
13 חיל⁴ במזמור זה מפליג שלמה
14 המלך בשבח מידותיה של
15 האשת חיל, ומבאר בספרים –
16 ש'אשת חיל' היא משל
17 לכנסת ישראל, ואם כן
18 בעלה היינו משל לקודשא
19 בריך הוא, כמו שכתוב⁵
20 כי בועליך עושיך ה'
21 צבאות שמו, וכמאמר
22 רבותינו זכרונם לברכה⁶
23 אין אשה כורתת ברית
24 אלא למי – עם האיש
25 שעשאה כלי היינו, עם
26 הראשון שנשוי לה. המונח כלי
27 משמעו, בלשון תורה וחכמים,
28 כל חפץ שנועד לשימוש.
29 ובמאמר כאן משמעות הדברים
30 היא שכנסת ישראל – כל אחד
31 ואחת מנשמות ישראל הינם
32 כלים מוכשרים לקבל השפעתו

33 של הקב"ה, בחינת בעלה של כנסת ישראל. שגאמר כי בועליך עושיך
34 הכתוב כישיעה מתאר את ישראל השריים בגלות, כאשר נעורים שבעלה
35 עזבה. הקב"ה מבטיח להחזיר אליו את ישראל ולגואלם, ולחזור לנהוג בהם
36 כדרך בעל באשת נעורים. היינו שפשוטו של הכתוב "כי בועליך עושיך" הוא,
37 שהקב"ה הוא ה'בעל' של כנסת ישראל. גו', שזהו ענין הנשואין.
38 והקשה בזה⁷, דאם כן, איך אפשר להיות נודע בשערים
39 בעלה, הלא האין סוף ברוך הוא הוא נעלם בתכלית ההעלם
40 ואין מי שישגיגוהו ואפילו המלאכים אומרים "איה מקום כבודו" כו'?.
41 ומבאר בזה שני תרוצים. תרוץ הא', שהפירוש נודע

בס"ד. ש"פ שופטים, ד' אלול, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

שופטים ושופטים תתן לה בכל שערך גו'1. ומבאר
בדרושי חסידות² שמה שכתוב בכל שערך
הוא על דרך מה שכתוב³ נודע בשערים בעלה. והענין
בזה, דהנה, מה שכתוב נודע בשערים בעלה קאי על
אשת חיל⁴ שהיא כנסת ישראל, ואם כן בעלה היינו
קודשא בריך הוא, כמו שכתוב⁵ כי בועליך עושיך ה'
צבאות שמו, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה⁶ אין
אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, שגאמר כי
בועליך עושיך גו', שזהו ענין הנשואין. והקשה בזה⁷,
דאם כן, איך אפשר להיות נודע בשערים בעלה, הלא
האין סוף ברוך הוא הוא נעלם בתכלית ההעלם ואין
מי שישגיגוהו כו'. ומבאר בזה שני תרוצים. תרוץ הא',
שהפירוש נודע בשערים הוא, דאיהו אתיידע לאתדבק
לפנים מה דמשער בליבי כל חד כמה דיכיל לאתדבקא
ברוחא דחקמתא [כמוכא בתניא⁸], והיינו, שהפירוש
דשערים הוא מלשון השערה, שאין זו ידיעה אמיתית
אלא השערה בלבד, ובכללות הוא ענין ידיעת המציאות
ולא השגת המהות. ותרוץ הב', שהפירוש דשערים הוא
מלשון שער ומדה, וקאי על העשר ספירות שהם
בשער ומדה, עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר⁹,

בשערים הוא, דאיהו אתיידע לאתדבק לפנים מה דמשער
בליבי כל חד כמה דיכיל לאתדבקא ברוחא דחקמתא [=הוא,
הקב"ה, נודע ונדבק (לשון דביקות) לכל אחד לפי מה שמשער בלבו, כל אחד
לפי ערך יכולתו לדבוק ברוח החכמה (של הקב"ה)] [כמוכא בתניא⁸].

והיינו, שהפירוש
דשערים הוא מלשון
השערה הקב"ה נודע לכל
אחד ואחד לפי המידה והאופן
המיוחד לו, שאין זו ידיעה
אמיתית אלא השערה
בלבד דביקות האדם בקב"ה
תלויה ומוגבלת לפי מידת
ידיעתו את ה' בהכרתו האישית
המיוחדת לו, ובכללות הוא
ענין ידיעת המציאות
ולא השגת המהות דוגמה
לדבר מאדם החש ומרגיש כי חי
הוא, ומכך מסיק (משער) שיש
לו נפש חיונית המחיה אותו, אך
אין הוא משיג את מהות נפשו
איך ומה? זהו פירושה של
ידיעת המציאות (מאידך בגן עדן
מאירה השגת המהות והנשמה
משיגה שם את מהותה) [אדמו"ר
הצמח צדק מביא לכך דוגמה
מעדות עדים בבית דין: שאינה
דומה עדות של עדים שראו כמו
עניינם את מהות המעשה
ומעידים עליו, לבין עדים
שמעידים על דבר שרק שמעו
אודותיו, או מידעה. אף שישנה
וודאות מוכרחת שודאי היה

המעשה שמעידים עליו, מכל מקום אין מקבלים את עדותם. משום שידעת
המציאות (השערה) איננה חזקה ונאמנת כהשגת המהות (ראיה)]. ותרוץ
הב', שהפירוש דשערים הוא מלשון שער ומדה, וקאי
[=מוסב] על העשר ספירות שהם בשער ומדה, עשר ולא
תשע, עשר ולא אחד עשר⁹ הספירות שעל ידם ברא ומנהיג הקב"ה
את העולם הן במספר מוגבל, עשר דוקא. אור אין סוף הוא הרי בלי גבול
ואם כן איך יומשך ממנו בריאת העולם שהוא במידה וגבול? אלא שצמצם
ה' את עצמו להאיר ולברוא את העולם על ידי עשר הספירות העליונות שהן
במדה וגבול. ולכן נקרא ספירות מלשון מספר וגבול, על שם שהן מספרות

(1) ריש פרשתנו. (2) ראה ד"ה שופטים באוה"ת פרשתנו ע' תתכג ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' רצה ואילך. תר"ל ע' שלו ואילך. ועוד.
(3) משלי לא, כג. (4) שם, י. (5) ישעי' נד, ה. וראה שמו"ר ספ"ו. (6) סנהדרין כב, ב. (7) ח"א קג, א. וראה גם לקו"ת מטות פה, ב
ואילך. (8) בהקדמה וברפ"מ ד. (9) ספר יצירה פ"א מ"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 ומגבילות האור הבלי גבול על מנת שיאיר וישפיע על ידן אור ושפע מצומצם
2 לעולמות, דכיןן שְהַגְלוֹי על יָדָם הוּא בְּמִדְיָה וְהַגְבְּלָה, לְכֵן
3 דִּקְאָ עַל יָדָם אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל יְדֵי הַמְּשָׁלִים
4 מַעֲשֵׂר כְּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּזָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם יִשְׁנֵם עֶשֶׂר כּוֹחוֹת
5 הַמִּשְׁתַּלְשָׁלִים מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת

6 עליונות. ומידיעת האדם כוחות 1
7 נפשו, יכול להשיג בעשר 2
8 הספירות העליונות שעל ידן 3
9 נברא העולם, וכמו 4
10 שְכָתוּב¹⁰ מִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה 5
11 אֶלְקָה, דִּידִיעָה זֶה הִיא 6
12 הַשְּׁגָה מִמֶּשׁ וְלֹא הַשְּׁעָרָה 7
13 בְּלִבָּד, שְׁהָרִי אֲחֻזָּה הוּא תְּרָגוּם שֶׁל רֵאִיָּה, הֵינִי רֵאִיָּה 8
14 תְּרָגוּם שֶׁל רֵאִיָּה, הֵינִי 9
15 רֵאִיָּה וְלֹא הַשְּׁעָרָה 10
16 בְּלִבָּד. וְהֵינִי, שְׁבִכְחִינַת 11
17 הָאֱלֻקוֹת שְׁבִסְפִירוֹת 12
18 אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַשְּׁגָה מִכֵּיין 19
20 שֶׁהִסְפִּירוֹת הֵן בְּמִידָה וּגְבּוּל, וְעַל 20
21 ידן נמשך לתחתונים אור ושפע 21
22 אלוך מצומצם, על כן שייכת 22
23 השגה בדרגת האלוות 23
24 שבספירות, מה שֶׁאֵין בֵּן 24
25 בְּכַחֲחִינַת הָאֱלֻקוֹת 25
26 שְׁלִמְעָלָה מִהִסְפִּירוֹת 26
27 הַיִּדִיעָה הִיא בְּדֶרֶךְ 27
28 הַשְּׁעָרָה בְּלִבָּד הַשְּׁגַת הָאָדָם 28
29 אפשרית רק כאשר דבר השכל 29
30 מוגבל באורך ורחב כו', אך 30
31 בדרגת האלוות שלמעלה 31
32 מהספירות אין בכוח השכל 32
33 לתפוס מכיון שזו היא בחי' 33
34 אלוות 'בלי גבול', וכל שנותר 34
35 הוא רק לשער. בסעיף א' נתבאר

35 הפסוק "נודע בשערים בעלה" שהקב"ה נודע לעם ישראל על ידי התבוננותם
36 בו. ועל כך הביא את קושיית הזהר: היתכן שנשמות ישראל תוכלנה להשיג
37 אלוות? והרי הוא (הקב"ה) נעלם ונשגב אפילו לגבי מלאכיו. והביא תירוץ
38 הזהר שישנן שתי דרגות התבוננות: השערה והשגה. בסעיפים הבאים יבאר
39 שדרגות התבוננות אלו נקראות נ' שערי בינה, ול"ב נתיבות חכמה.
40 (ב) ובאור הענין, פִּדְוֵעַ שִׁישׁ נו"ן שְׁעָרֵי בִינָה, שְׁזָהוּ מַה
41 שְׁכָתוּב בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, כָּל בְּגִימְטְרִיא נו"ן (שְׁהָרִי הָאוֹת כ') הִיא
42 מְאוֹתִיּוֹת הַשְּׁמוֹשׁ [אותיות השימוש הן: ב' כ' ל' מ' ו] ובאות לפני איזה שם או
43 עצם, כמו "בכל שעריך" וכאן אין מחשיב את האות ב' בגמטריא מכיון שהיא אות

ביאור בדרך אפשר

44 שימוש)), שְׁהֵם נו"ן שְׁעָרֵי בִינָה הבינה עצמה נקראת מוח הבינה,
45 שמתבונן בגדולת ורוממות ה', אך כל זמן שהתבוננות זו היא רק במוח תבונתו,
46 ועדיין לא באה ללב, - נקראת 'מוח בינה'. אמנם כאשר נפתח שער בבינה וממנה
47 נמשך ומתפשט אור להאיר גם במידות הלב, והלב משער ומשיג גם הוא את אותה
48 השגה שהיתה במוח, הרי

49 שהתפשטות זאת נפעלת על ידי
50 שערי בינה (נ' שערי בינה),
51 וְעֵינָם הוּא כְּמוֹ שְׁעַר
52 הַנֶּפֶתָח לְצֵאת בּוֹ לְחוּץ,
53 וְהֵינִי, שְׁאוֹר הַהִשְׁגָּה
54 שְׁכַחַת יוֹצֵא וְנִתְפָּס בְּלִבָּד,
55 שְׁהֵלֵב מְשַׁעַר וּמַשִּׁיג אֶת
56 הַהִתְבּוֹנְנוֹת כַּמּוּבָר בַּחֲסִידוֹת
57 שתכלית ההתבוננות ושליוותה
58 הוא דוקא כאשר נולדות מידות
59 טובות בלב המתבונן. אַךְ כְּדִי
60 שְׁתַּהֲיֶה הַמְּשַׁכֵּת הַמּוֹחִין
61 בְּהַמְדוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת
62 תַּחֲלָה הַעֲלָאת הַמְדוֹת אֶל
63 הַמּוֹחִין, שְׁזָהוּ מַה
64 שְׁכָתוּב¹¹ עֵינֵי כָל אֱלֹיךְ
65 יִשְׁבְּרוּ קוֹדֶם קְלִיטָה
66 הַהִתְבּוֹנְנוֹת, שְׁהוּא עֵינֵי הַמִּשְׁכָּת
67 בחינת בינה במידות, עומדות
68 המידות בתשוקה מרחוק, וזה
69 פירוש הכתוב "עניני כל" שהענינים
70 (המידות) מסתכלות ומייחלות
71 מתי יומשך אור ההתבוננות
72 במידות, כָּל בְּגִימְטְרִיא
73 נו"ן, וְהוּא עֵינֵי נו"ן
74 שְׁעָרֵי בִינָה בנ' שערי בינה
75 כלולים כל פרטי המידות שבע
76 פעמים שבע שהם מ"ט שערים
77 שְׁעַל יָדָם (על ידי הנ' שערי

78 בינה) נַעֲשִׂית הַעֲלָאת הַמְדוֹת אֶל הַמּוֹחִין, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית
79 אַחֵר כֶּף הַמְּשַׁכֵּת הַמּוֹחִין לְמְדוֹת. עד כאן ביאר את ענין הא', שעל ידי
80 נ' שערי בינה נמשך המוחין למידות. עתה יבאר ענין נעלה יותר, ענין הב',
81 שבשערים דבינה שמקבלים מהל"ב נתיבות חכמה - הוא רצון העליון הנמשך
82 מלמעלה לחבר חכמה עם הבינה.
83 אָמְנָם מַה שְׁכָתוּב נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בְּעֵלָה הֵינִי שְׁנִמְשָׁךְ בְּנו"ן
84 שְׁעָרֵי בִינָה בְּחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר. דְּהֵנָּה, כְּשֶׁם שִׁישְׁנָם נו"ן
85 שְׁעָרֵי בִינָה, כְּמוֹ כֵן יִשְׁנָם גַּם ל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה (משה רבינו
86 ביקש מהקב"ה שיגלה לו את בחינת פנימיות המוחין, ככתוב "הראני נא את

87 נַעֲשִׂית הַעֲלָאת הַמְדוֹת אֶל הַמּוֹחִין, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית
88 אַחֵר כֶּף הַמְּשַׁכֵּת הַמּוֹחִין לְמְדוֹת. עד כאן ביאר את ענין הא', שעל ידי
89 נ' שערי בינה נמשך המוחין למידות. עתה יבאר ענין נעלה יותר, ענין הב',
90 שבשערים דבינה שמקבלים מהל"ב נתיבות חכמה - הוא רצון העליון הנמשך
91 מלמעלה לחבר חכמה עם הבינה.
92 אָמְנָם מַה שְׁכָתוּב נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בְּעֵלָה הֵינִי שְׁנִמְשָׁךְ בְּנו"ן
93 שְׁעָרֵי בִינָה בְּחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר. דְּהֵנָּה, כְּשֶׁם שִׁישְׁנָם נו"ן
94 שְׁעָרֵי בִינָה, כְּמוֹ כֵן יִשְׁנָם גַּם ל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה (משה רבינו
95 ביקש מהקב"ה שיגלה לו את בחינת פנימיות המוחין, ככתוב "הראני נא את

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כבודך, שכבוד בגמטריה ל"ב, שהן ל"ב נתיבות חכמה). וְהַחֲלוּק
2 שְׁפִיגֵיהֶם, שְׁנוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה עֲנִינָם הוּא לְחֶבֶר הַמוֹחִין עִם
3 הַמְּדוּת, וְל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה עֲנִינָם הוּא לְחֶבֶר חֻכְמָה וּבִינָה
4 - להמשיך את החכמה שלמעלה מהבינה וקודמת לה, אל תוך תהליך ההשגה
5 שבבינה, לְהִיּוֹת נְקוּדָה
6 בְּהִיכָלָא¹² הבינה היא ההיכל
7 והחכמה היא הנקודה שבהיכל.
8 החכמה היא הדרגה הקודמת
9 להבנה והשגה, כמו הרעיון
10 (המבריק) לפני שנחשב, לפני
11 שהגיע לדרגה של חשיבה גלויה
12 ומפורטת. בדרגה זו כל פרטי
13 ההשגה עדיין בהעלם, והיא
14 ננקודה בלבד. בהיכל הבינה,
15 שבו מתבצע תהליך ההבנה
16 (יציאת הפרטים אל הגילוי),
17 הולכת הנקודה וגדלה, הולכת
18 ומאירה, עד שממלאה את
19 ההיכל. ומכל מקום גם בהיות
20 נקודת החכמה בהיכל הבינה,
21 עדיין היא נשאת 'נקודה'
22 שלמעלה מהפרטים. [ובזה נשמר
23 קשר כל פרטי הפרטים שבבינה
24 למקורם ושורשם שבחכמה. ועל
25 זה נאמר בזהר שהחכמה והבינה
26 הן 'תרין ריעין דלא מתפרדין'
27 ולא מתפרשין' (שני ריעים שלא
28 נפרדים ולא פורשים זה מזה. על
29 דרך כותרת המציינת את נקודת
30 הענין שיעסוק בו במאמר. הנה
31 מחד גיסא, צריכה הכותרת
32 לכלול בקיצור ובתמצית את כל הפרטים שיפורטו אחר כך במאמר, ולאידך,
33 גם במהלך כתיבת המאמר עצמו חייב הכותב לוודא כי שום פרט אינו סוטה
34 וחורג מהנושא המרכזי, היינו שנקודת הענין 'תרחף' על כל פרטי המאמר ולכל
35 אורכו]. וְעֲנִינָן זֶה הוּא עַל דֶּרֶךְ מָה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל¹³ (במאמרים
36 הקודמים, פרשיות עקב וראה) בְּהַחֲלוּק שְׁפִיגֵי רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְרָצוֹן
37 הַתַּחְתּוֹן, שְׁרָצוֹן הַתַּחְתּוֹן הוּא רָצוֹן שְׁנוּלָד עַל יְדֵי הַשֹּׁכֵל
38 וכדוגמת רצון התחתון בנפש הבהמית כשמבין בשכלו כי מסחר מסויים טוב
39 עבורו ומזה נולד אצלו רצון לחשוב במסחר זה, לדבר ולעסוק בו בפועל,
40 וְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא רָצוֹן שְׁלִמְעָלָה מֵהַשֹּׁכֵל, רָצוֹן עֲצָמִי
41 וכדוגמת רצון העליון בנפש הבהמית כמו הרצון לחיות, שלמעלה מטעם

42 ודעת, שהוא שורש כל הרצונות. שמהרצון לחיות נמשך גם הרצון לעסוק
43 במסחר (שהרי מחיה נפשו על ידי שמתפרנס מהמסחר). וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק
44 בֵּין נוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה וְל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה, שְׁנוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה
45 שְׁעֲנִינָם הוּא הַמְּשַׁכֵּת הַמוֹחִין בַּמְּדוּת הוּא עֲנִינָן הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן
46 הַתַּחְתּוֹן שְׁנוּלָד עַל יְדֵי
47 הַשֹּׁכֵל כפי הגבלת השכל,
48 שהרי הרצון שנמשך על ידי נ'
49 שערי בינה במידות הוא הרצון
50 שנוולד על ידי השכל, וְל"ב
51 נְתִיבוֹת חֻכְמָה עֲנִינָם הוּא
52 הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן,
53 הַיִּינוּ, רָצוֹן שְׁלִמְעָלָה
54 מֵהַשֹּׁכֵל שֶׁהַמְּשַׁכֵּת עַל
55 יְדֵי הַחֻכְמָה, וְיִמְהַחֲכְמָה
56 נִמְשָׁךְ לְבִינָה עַל יְדֵי ל"ב
57 נְתִיבוֹת חֻכְמָה נמשך בבינה בחי'
58 הרצון העליון שלמעלה מן
59 השכל, וכאמור, גם לאחר
60 שנקודת החכמה נמשכת בבינה
61 נשאת היא נקודה שלמעלה
62 מהפרטים. וְזֶהוּ נוּדָע
63 בְּשַׁעְרֵים בְּעָלָה, שְׁהוּא
64 עֲנִינָן הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן
65 הָעֲלִיּוֹן עַל יְדֵי ל"ב
66 נְתִיבוֹת חֻכְמָה בְּנוּ"ן
67 שְׁעָרֵי בִּינָה.
68 וְזֶהוּ גַם מָה שְׁכָתוּב¹⁴
69 וְשִׁמְתִי בְּכֹד שְׁמִשְׁתִּיךְ
70 [חומותיך יהיו מאבן טובה
71 הנקראת 'כדכד'] וְשִׁעְרֶיךָ
72 לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח [ומזוזות
73 שערריך יהפכו להיות מן אבנים טובות בוערות כלפידים הנקראות 'אקדח' -
74 מן קדחי אש] וְכָל גְּבוּלָךְ לְאֲבָנֵי חֲפֶץ [אבני רצפת כל גבולך יהפכו
75 להיות אבני חפץ - אבנים יקרות שאדם חפץ ורוצה בהם], שְׁעָרֶיךָ הֵם
76 נוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה כנ"ל, שנפתח שער מהתבוננות המוח להאיר בלב,
77 שְׁעֲנִינָם הוּא לְהִיּוֹת נִמְשָׁכִים בַּמְּדוּת, שְׁזֶהוּ אֲבָנֵי אֶקְדָּח,
78 אֶקְדָּח הוּא מְלָשׁוֹן כִּי אֵשׁ קְדָחָה¹⁵, כְּקִדְשׁ אֵשׁ¹⁶ המורה על
79 אש וחום הקדושה, שְׁהוּא עֲנִינָן הַתַּלְהֻבוֹת הַמְּדוּת. וְעוֹד זֹאת,
80 וְכָל גְּבוּלָךְ לְאֲבָנֵי חֲפֶץ, כָּל גְּבוּלָךְ (ענין של מדידה והגבלה) קָאֵי
81 עַל נוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה שְׁהֵם בְּהַגְבָּלָה כנ"ל, שהרצון הנוולד במידות
82 מנ' שערי בינה הוא הרצון התחתון שנוולד על ידי השכל, וּבְהֵם (בנ' שערי

עֲנִינָם הוּא לְחֶבֶר הַמוֹחִין עִם הַמְּדוּת, וְל"ב נְתִיבוֹת
חֻכְמָה עֲנִינָם הוּא לְחֶבֶר חֻכְמָה וּבִינָה, לְהִיּוֹת נְקוּדָה
בְּהִיכָלָא¹². וְעֲנִינָן זֶה הוּא עַל דֶּרֶךְ מָה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל¹³
בְּהַחֲלוּק שְׁפִיגֵי רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְרָצוֹן הַתַּחְתּוֹן, שְׁרָצוֹן
הַתַּחְתּוֹן הוּא רָצוֹן שְׁנוּלָד עַל יְדֵי הַשֹּׁכֵל, וְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
הוּא רָצוֹן שְׁלִמְעָלָה מֵהַשֹּׁכֵל, רָצוֹן עֲצָמִי. וְזֶהוּ גַם
הַחֲלוּק בֵּין נוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה וְל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה, שְׁנוּ"ן
שְׁעָרֵי בִּינָה שְׁעֲנִינָם הוּא הַמְּשַׁכֵּת הַמוֹחִין בַּמְּדוּת הוּא
עֲנִינָן הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הַתַּחְתּוֹן שְׁנוּלָד עַל יְדֵי הַשֹּׁכֵל, וְל"ב
נְתִיבוֹת חֻכְמָה עֲנִינָם הוּא הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, הַיִּינוּ,
רָצוֹן שְׁלִמְעָלָה מֵהַשֹּׁכֵל שֶׁהַמְּשַׁכֵּת עַל יְדֵי הַחֻכְמָה,
וְיִמְהַחֲכְמָה נִמְשָׁךְ לְבִינָה. וְזֶהוּ נוּדָע בְּשַׁעְרֵים בְּעָלָה,
שְׁהוּא עֲנִינָן הַמְּשַׁכֵּת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן עַל יְדֵי ל"ב נְתִיבוֹת
חֻכְמָה בְּנוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה.

וְזֶהוּ גַם מָה שְׁכָתוּב¹⁴ וְשִׁמְתִי בְּכֹד שְׁמִשְׁתִּיךְ וְשִׁעְרֶיךָ
לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלָךְ לְאֲבָנֵי חֲפֶץ, שְׁעָרֶיךָ הֵם
נוּ"ן שְׁעָרֵי בִּינָה, שְׁעֲנִינָם הוּא לְהִיּוֹת נִמְשָׁכִים בַּמְּדוּת,
שְׁזֶהוּ אֲבָנֵי אֶקְדָּח, אֶקְדָּח הוּא מְלָשׁוֹן כִּי אֵשׁ קְדָחָה¹⁵,
כְּקִדְשׁ אֵשׁ¹⁶, שְׁהוּא עֲנִינָן הַתַּלְהֻבוֹת הַמְּדוּת. וְעוֹד זֹאת,
וְכָל גְּבוּלָךְ לְאֲבָנֵי חֲפֶץ, כָּל גְּבוּלָךְ קָאֵי עַל נוּ"ן שְׁעָרֵי
בִּינָה שְׁהֵם בְּהַגְבָּלָה, וּבְהֵם צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ וּלְאַחַד אוֹתָם
עִם בְּחִינַת אֲבָנֵי חֲפֶץ, שְׁהוּא עֲנִינָן נְתִיבוֹת חֻכְמָה.

(12) ראה זח"א ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון ה' (יט, א). תיקון כח (עב, ב). ועוד. תניא אגה"ק ס"ה (קז, א). לקו"ת ר"פ ראה (יח, ב). (13) ד"ה והי' עקב תשמעון דש"פ עקב פ"ד ואילך; ד"ה ושמתי כדכד דש"פ ראה פ"ב ואילך (לעיל ע' 138 ואילך; ע' 161 ואילך). (14) ישע"י נד, יב. וראה גם לקו"ת פ' ראה כו, א ואילך. (15) האזינו לב, כב. (16) ישע"י סד, א.

ביאור בדרך אפשר

1 בינה) צריך להמשיך ולאחד אותם עם בחינת אבני חפץ,
2 שהוא ענין נתיבות חכמה 'חפץ' מורה על רצון העליון (שלמעלה
3 מענין התלהבות המידות הנולדות מהשכל הנ"ל) הנמשך על ידי ענין החכמה.
4 וזה הפירוש "וכל גבולך לאבני חפץ" שב' שערי בינה בח' הרצון התחתון
5 שנוולד על ידי השכל - גבול,

6 יומשך בחי' "חפץ" המשכת ל"ב
7 נתיבות חכמה, רצון העליון
8 שלמעלה מן השכל - בלי גבול.
9 (ג) וזהו שופטים
10 ושוטרים תתן לך בכל
11 שעריך, שענינו בעבודת
12 האדם הוא פידוע¹⁷ שכל
13 שעריך קאי על השערים
14 שבגוף האדם, כדאייתא
15 בספר יצירה¹⁸ שהגוף
16 יש בו ז' שערים כנגד ז'
17 האותיות בג"ד כפר"ת
18 (בקבלה מוסבר שבכ"ב אותיות
19 התורה ישנן ג' קבוצות. אחת
20 מהן היא קבוצת האותיות בג"ד
21 כפר"ת, הקרויות 'כפולות'
22 ונקראות בשם זה לפי שיש בהן
23 שני אופנים: לפעמים הן גרושות
24 ולפעמים הן רפויות. בספר
25 יצירה מבארות חלוקות רבות
26 בעולם על פי ענינים אלו), והם
27 ב' העינים, ב' האזנים,
28 ב' נחירי האף והפה,
29 ונקראו בשם שערים
30 משום שבהם ועל ידם
31 מתקשר האדם עם מה
32 שמחוץ הימנו, הן על
33 ידי זה שמקבל על ידם
34 מבחוץ והן על ידי זה
35 שמוציא על ידם אל
36 החוץ. וכיון שבשערים
37 אלו אפשר להיות שמוש
38 גם להקליפות שבליעמית

39 זה, שלכן צריך להזהיר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
40 עיניכם גו'¹⁹, הנה על זה נאמר שופטים ושוטרים תתן לך
41 בכל שעריך, שעל כל השערים שבאדם צריך להעמיד
42 שופטים ושוטרים, שופטים הוא ענין פסקי דיני התורה

ביאור בדרך אפשר

43 שעל ידם יודעים את המתר ואת האסור, ובכללות הוא ענין
44 העבודה בבחינת הבנה והשגה, השופט חוקר בעצם השכל של הדין
45 תורה ואצלו מאיר אור השכל לזכות או לחוב, ושוטרים שענינם
46 לרדות במקל לבצע פסק השופט בפועל (כפרוש רש"י) הוא ענין
47 העבודה דקבלת על,

48 ובלשון רבותינו זכרונם
49 לברכה²⁰ לעולם ירגיז
50 אדם יצר טוב שבו על
51 יצר הרע שבו, כל ימיו
52 להלחם בו תמיד (הלשון
53 'לעולם' באה להזהיר את האדם,
54 שאף אם דומה לו שכבר ניצח
55 את יצורו הרע, מכל מקום, תמיד
56 עליו לתזור ולהרגיז יצר טוב
57 עליו, כי לעולם אורב לו היצר
58 לפתותו) כו'. והיינו, שלא
59 מספיק ענין ההבנה
60 וההשגה בלבד, אלא
61 צריך להיות גם ענין
62 הקבלת על. וב' ענינים
63 אלו (שופטים - השגה
64 ושוטרים - קבלת על)
65 מסייעים זה לעמית זה,
66 והיינו, שעל ידי הקבלת
67 על (לימוד התורה בקבלת על)
68 נעשית ההבנה וההשגה
69 בשלמותה, ועל ידי
70 ההבנה וההשגה נמשכת
71 הקבלת על (שלמעלה מטעם
72 ודעת) בפנימיות (בשכל
73 ובמידות). ועל דרך מאמר
74 רבותינו זכרונם לברכה²¹
75 אלמלא דוד שהיה עוסק
76 בתורה (רש"י), ועשה משפט
77 וצדקה לכל עמו לא עשה
78 יואב מלחמה לא היה יואב
79 (שר צבאו של דוד) מצליח
80 במלחמותיו. שזכותו של דוד
81 עמדה לו ליואב במלחמותיו (רש"י) (לעולם ירגיז כו', קבלת על),
82 ואלמלא יואב שעסק במלחמה לא עסק דוד בתורה (השגה).
83 וממשיך בכתוב ושפטו את העם משפט צדק, והינו,
84 שבאשר האדם מעמיד שופטים ושוטרים בכל ז' השערים

(17) ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. וראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד. (18) פ"ד מ"ב. וראה של"ה סוף פרשתנו. (19) שלח טו, לח. (20) ברכות ה, א. וראה זהר ח"א רב, א. ח"ג קיג, ב. (21) סנהדרין מט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

24 אונניים, נחיריים, ופה) פועל הוא שלא ישמשו ויסייעו ללעומת זה. וכנגד שני
 25 הענינים ב'שעריך' (השערה והשגה, כנ"ל סעיף א') נמשכים ב' בחינות הרצון:
 26 על ידי נ' שערי בינה נמשכת ההתבוננות שעל פי שכל (בינה) למידות – רצון
 27 התחתון, ועל ידי ל"ב נתיבות חכמה נמשכת בחינת האלוקות שלמעלה
 28 מהספירות (על ידי החכמה)
 29 לבינה – הרצון עליון.
 30 וְעִנְיָן זֶה הוּא הַכֹּהֵן
 31 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהֵינּוּ,
 32 שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה
 33 דְּשׁוּפְטִים וְשׁוּטְרִים תִּתֵּן
 34 לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ גּוֹ'
 35 וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט
 36 צֶדֶק, אֲזִי הוֹלְכִים
 37 בְּכִסְחוֹן גָּמוּר וּבְשִׁמְחָה
 38 לְהִדִּין וּמִשְׁפָּט דְּרֹאשׁ
 39 הַשָּׁנָה, כִּיֹּן שְׁיִוְדָעִים
 40 שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ יִשְׁפָּט²⁵
 41 תִּבֵּל בְּצֶדֶק²⁶.

1 שְׁבוּ, לְשֹׁמְרֵי שְׁשָׁעָרִים אֵלֹהֵי (חושי האדם) לֹא יִשְׁמְשׁוּ עֲבוּר
 2 עֲנִינִים שֶׁל לַעֲמַת זֶה, שְׁאֵז נִקְרָאִים שְׁעָרֵי צְלָמוֹת²² שְׁנַעֲשִׂים
 3 שְׁעָרִים לַעֲנִי הַפֶּסֶד וּמוֹת, אֲלֹא יִשְׁמְשׁוּ רַק עֲבוּר עֲנִינֵי קִדְשָׁה,
 4 שְׁאֵז נִקְרָאִים שְׁעָרֵי צֶדֶק²³, אֲזִי נַעֲשֶׂה הָעִנְיָן דְּנוֹדָע בְּשְׁעָרִים
 5 בַּעֲלָה, שְׁנַעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ
 6 הָעִנְיָן דִּידִיעַת אֱלֻקוֹת
 7 בְּב' הַפְּרוּשִׁים וְהָאֻפְנִים
 8 הָאֻמּוּרִים לַעֲלִיל (השערה)
 9 וְהַשְׁגָּה, וְהֵינּוּ, שְׁנִמְשָׁכִים
 10 נוֹיִן שְׁעָרֵי בִינָה, וְגַם
 11 ל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה,
 12 שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְשַׁכֵּת רָצוֹן
 13 הַתַּחְתּוֹן וְגַם רָצוֹן
 14 הָעֲלִיּוֹן, כְּפִי שְׁמָסִים
 15 בְּכַתּוּב²⁴ לְמַעַן תַּחֲיֶה
 16 וְיִרְשָׁתָּ אֶת הָאָרֶץ, דְּאָרֶץ
 17 הוּא מְלִשׁוֹן רָצוֹן (ארץ)
 18 שְׂרַצְתָּה לַעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנָה,
 19 דִּהְיִינוּ רָצוֹן הַתַּחְתּוֹן וְגַם
 20 רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְסִיכּוֹם עַל יְדֵי
 21 שֶׁהָאֵדָם מַעֲמִיד שׁוּפְטִים (הבנה)
 22 וְהַשְׁגָּה) וְשׁוּטְרִים (קבלת עול)
 23 עַל שְׁבַעַת שְׁעָרֵי, (ענינים)

(22) איוב לה, יז. (23) תהלים קיח, יט. (24) פרשתנו שם, כ. (25) תהלים צו, יב (שם ט, ט). ויק"ר פ"ל, ד. – נתבאר בארוכה בד"ה אתם נצבים דש"פ נצבים-דילך (לקמן ע' 202 ואילך). (26) חסר הסיום (המור"ל).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב אשר נתגבר אצלו ענין השכחה וכו' ועל פי רוב תלוי זה בשני ענינים.
 (א) כשלומדים מבלי חשק וחפץ שאז הלימוד הוא לא מפנימיות הרצון ובמילא גורם זה לשכחה וכמרומז
 באגרת הקדש לרבנו הזקן בקו"א ד"ה דוד זמירות ובאריכות ברשימת איכה לאדמו"ר הצמח צדק. (ב)
 מהעדר הזהירות בקדושת הברית, וכשיוסיף אומץ בשני אלו (ומתאים לפרשת השבוע הנני נותן לפניכם
 היום ברכה אשר תשמעו וגו' וידוע הדיוק אשר בהברכה נכתב בפשיטות אשר תשמעו ואין בזה ספק (דלא
 כסיום הפסוק - אם) וההקדם בזה מוכרח). שאז ישתפר גם כן הענין דהזכרון ויצליח בלימודו בתורת
 הנגלה ובתורת החסידות.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. ר"ד שלהי מנחם-אב, ה'תשט"ז.

– להנהלת ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הקי* –

- 1 בעמדנו בסמיכות לחודש אלול, הזמן של תשובה וקול השופר¹ – צריכים התלמידים ללמוד בזמן זה ענינים
- 2 השייכים לאלול, כמו דרך חיים, שער התשובה ושער התפלה, לקוטי תורה – החל מפרשת דברים מדובר כבר
- 3 אודות תשובה, ועטרת ראש.
- 4 והענין בזה, שכל הענינים שבהבריאה, צריכים להשתקף אצל תלמידי הישיבה בענינם, שזוהי התורה.
- 5 ובמילא, כשמגיע חודש אלול, הזמן ד"אורי וישעי"², זמן התשובה בעולם, צריך הדבר להשתקף גם אצל
- 6 התלמיד, בלימוד ענינים הנ"ל.
- 7 וגם אלו התלמידים שאינם נמצאים עתה בישיבה, אלא במחנה-קיץ וכיוצא בזה, צריכים גם הם ללמוד את
- 8 הענינים המתאימים לזמנים אלו, שכן, הנסיעה למחנה-קיץ וכדומה אינה הפסק בענינם, שהרי אין זו סתם מנוחה
- 9 ("סתם אפרוען זיך"), אלא זהו בשביל תועלת, ובמילא שייך האמור לעיל גם אליהם.

(*) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש
ח"ב ע' 632. במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(1) ראה טוואר"ח סתקפ"א.
(2) ראה לקו"ש ח"ט ע' 170 ואילך. וש"נ.

בס"ד. שיחת יום ד' פ' שופטים, ב' דר"ח אלול ה'תשמ"ג. לתלמידים ולתלמידות דמחנות קיץ יומיים – "צבאות השם" – שיחיו – בבית הכנסת לאחר תפלת מנחה –

בלתי מוגה

- 10 א. תקעו תשר"ת תש"ת תר"ת.
- 11 אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל, ואחר כך ניגנו "ווי וואנט משיח נאור".
- 12 ב. נתאספנו כולנו יחדיו – לכבוד הילדים והילדות שמסיימים את תקופת שהותם במחנות קיץ יומיים –
- 13 במקום קדוש [מקום שמתפללים בו להקב"ה ולומדים את תורתו של הקב"ה], כדי להתפלל יחדיו (תפלת מנחה),
- 14 ללמוד תורה יחדיו (פסוקים מתורה שבכתב ומאמרי חז"ל מתורה שבעל פה), ואחר כך (בסיום הכנס) – לקיים
- 15 מצות צדקה יחדיו,
- 16 כלומר, לסיים את תקופת שהותכם ב"מחנות-קיץ" בכנס שישנם בו ג' הענינים דתורה תפלה וצדקה,
- 17 שהם ג' העמודים שעליהם "העולם עומד" – החל מעולמו הפרטי ("עולם קטן") של כל אחד ואחד מישראל,
- 18 אשר עוד בהיותו ילד קטן (תיכף ומיד לאחר שנולד), מיוסדים ומבוססים חיו על ג' העמודים דתורה עבודה
- 19 (תפלה) וגמילות חסדים (צדקה), ובאופן כזה הולך הוא וגדל עד שמגיע לגיל שבו מסוגל הוא לעסוק בג' ענינים
- 20 אלו בכחות עצמו,
- 21 אשר נוסף על עיקר ההתעסקות בג' עמודים אלו מפני שכן צוה אבינו שבשמים (אביו של כל אחד ואחת
- 22 מישראל), מלך מלכי המלכים הקב"ה, בתורתו "תורת חיים" (הוראה בחיים) – הרי ההתעסקות בענינים אלו
- 23 היא גם ה"כלי" להמשכת ברוכותיו של הקב"ה בכל המצטרך.
- 24 ג. כאמור – מתקיים כנס זה לרגל סיום תקופת שהותכם ב"מחנות-קיץ", תקופה של מנוחה, שתכליתה
- 25 ומטרתה [ככל עניניו של יהודי, כולל גם ילד קטן, שעושה כל דבר לשם תכלית ומטרה טובה] – לאסוף כחות
- 26 כדי שבשנת הלימודים הבאה תוכלו להוסיף עוד יותר במילוי רצונו של הקב"ה, על ידי לימוד התורה, תפלה,
- 27 וקיום (המצוות, שכללותן) מצות הצדקה.

- וכל זה - מתוך שמחה וטוב לבב, כפי שאמרתם זה עתה: "ישמח ישראל בעשיו", היינו, שכל ילד יהודי שמח ב(קיום רצונו של) "הקב"ה, וכתוצאה מכך - "ישמח ה' במעשיו", כלומר, שמחתו של הקב"ה "במעשיו", ובמיוחד - כאשר מדובר אודות בני ישראל, ובפרט ילדי ישראל - בראותו את הנהגתם הרצויה.
- ובענינו - הנהגתכם במשך תקופת הקיץ, בהיותכם ב"מחנות-קיץ" שדורים ברוח היהדות, שמלבד מנוחת הגוף שפי שנהוג אצל ילדי אומות העולם) הקדשתם אתם חלק מזמנכם להתפלל להקב"ה וללמוד את תורתו ולקיים מצות צדקה, וכל ענינים אלו - ביתר חיות, בהעדר הבלבול הקשור עם "המונה של עיר", שהנהגה זו בודאי הוסיפה הצלחה גם במנוחת הגוף עצמה, והעיקר - הצלחה בניצול הכחות שאוספים במשך תקופת הקיץ לקראת שנת הלימודים הבאה, להוסיף בלימוד התורה, לימוד המביא לידי מעשה - הוספה גם בקיום המצוות, החל ממצות התפלה, וכן מצות הצדקה, מתוך שמחה וטוב לבב.
- ד. ובהתאם לציווי "ואהבת לרעך כמוך" (כפי שאמרתם זה עתה: "זה כלל גדול בתורה") - בודאי תשפיעו על שאר הילדים והילדות [שיודעים פחות מכם, או שאינם יודעים מאומה], שגם הם ידעו אודות שליחותו של הקב"ה המוטלת עליהם לקיים את רצונו של הקב"ה, וגודל זכותם ואחריותם, עד שבהנהגתם תלויה המשכת ברכתיו של הקב"ה עבור המשפחה כולה, ועבור כלל ישראל.
- ובזה נכללת גם פעולת ההשפעה בנוגע להרשמה לשורות של "צבאות השם": רוב הילדים שנמצאים בכנס זה - בודאי נרשמו כבר ל"צבאות השם". ואפילו אותם יחידים שעדיין לא נרשמו ל"צבאות השם" - בודאי התנהגו הם באופן המתאים ל"צבאות השם", כי בהיותם ילדיו של הקב"ה, הרי הם בודאי "חיילים" בצבאו של הקב"ה, ולכן, בודאי ישתדלו גם הם להרשם בתור חברים בארגון של "צבאות השם" - שענין זה יוסיף אצלם יתר חיות במילוי שליחותו של הקב"ה.
- אבל בנוגע לשאר הילדים שלא התאספו בכנס זה - צריכים אתם להשפיע ולפעול עליהם שגם הם יצטרפו לשורות של "צבאות השם".
- ה. והנה, על ידי פעולתכם בכל האמור לעיל - תצליחו לאסוף ולאחד את כל ילדי ישראל ב"צבאות השם", שהם יפעלו על הוריהם וקרוביהם, ועל כללות עם ישראל, כך שעל ידי זה תעמידו "קהל גדול", "מחנה" כל עם ישראל בשלימותו, "בנערינו ובזקנים בבנינו ובבנותינו", מבלי שיחסר אפילו יהודי אחד, וכולם יחדיו הולכים לארצנו הקדושה, ארץ ישראל, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה",
- בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו - שאז יוצאים כל בני ישראל מהגלות, בקחתם עמהם את כל ריבוי עניני התורה ומצוותי שעסקו בהם בזמן הגלות - "שלימות התורה", ביחד עם "שלימות העם", כאמור לעיל שאפילו יהודי אחד לא נשאר בגלות חס ושלום (על ידי זה שכל אחד ואחד מישראל יוצא מהגלות ד"גוי' שקייט", והולך בדרך התורה והיהדות), ומוצאים את ארץ ישראל כפי שהיא בתכלית השלימות - "שלימות הארץ",
- ובארץ ישראל גופא - באים ל"עיר הבירה", ירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב", העיר שנבנתה על ידי דוד המלך, שהוא גם "מלכא משיחא", ושם גופא - ל"הר הבית", שעליו יבנה בית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך", על ידי מלך המשיח והקב"ה בעצמו, ושם שמחים כולם יחדיו.
- וכל זה נפעל ביתר מהירות וזריזות - על ידי זה שכל אחד מכם (וכל אחד מאתנו) מוסיף עוד יותר בלימוד התורה וקיום המצוות, ומוסיף בבקשה "לשועתך קוינו כל היום" - הבקשה שמשיח צדקנו יבוא במהרה, ועד לבקשה ד"משיח נאו" ממש, במהרה בימינו ממש, אמן כן יהי רצון.

* * *

- ו. כנס זה (בקשר לסיום מחנות-קיץ היומיים) קביעותו משתנית משנה לשנה, ולכן, יש ללמוד הוראה מיוחדת מהקביעות דכנס זה (כדלקמן), בהתאם לתורת הבעש"ט אשר מכל דבר שיהודי שומע או רואה, עליו ללמוד הוראה מיוחדת בעבודתו לקונו.
- ובהקדים:

- שמו של הבעש"ט הוא - "ישראל", שבה מודגש הקשר והשייכות של הבעש"ט עם כל אחד ואחד מישראל,

- 1 ולכן, תורתו והוראותיו של הבעש"ט שייכות לכל אחד ואחד מישראל, ועד כדי כך – שעל ידי זה שממלא
2 הוראות אלו נראית וניכרת יהדותו (היותו "ישראל") ביתר גילוי והדגשה.
- 3 ועל פי מה שאמרתם זה עתה: "והנה ה' נצב עליו כו' ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי" -
4 מובן, שבזה נכלל גם קיום הוראת הבעש"ט הנ"ל, שתוכנה - שכל פרט ופרט צריך להוסיף ענין מסויים בעבודתו
5 לקונו, למלא את רצונו של הקב"ה באופן המתאים לאחד ששייך ל"צבאות השם", ובכללות - לפעול שבעולם
6 כולו יהיה ניכר ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ו"מלא כל הארץ כבודו".
- 7 ובנוגע לענינו - יש ללמוד הוראה מיוחדת מקביעותו של הכנס ביום מיוחד זה (שהרי בודאי אין זה במקרה,
8 כי אם כדי שילמדו הוראה מיוחדת): לכל לראש - (יום ב' ד) ראש חודש אלול, וכן בנוגע לפרשת השבוע
9 [כתורת אדמו"ר הזקן שצריכים "לחיות" עם פרשת השבוע] - פרשת שופטים, ובפרשה זו גופא - חלק הפרשה
10 השייך ליום זה, יום רביעי בשבוע - מרביעי עד חמישי, כדלקמן.
- 11 ז. ביאור ההוראה הנלמדת מראש חודש אלול:
12 בכל יום מימי חודש אלול, החל מיום ב' דראש חודש אלול - תוקעים בשופר. והנה, ענינו של ה"שופר"
13 הוא - להעיר את האדם, "עורו ישנים מתרדמתכם כו'" (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ד). וכפי שנהוג
14 ב"צבא" שבהתחלת היום מעירים את כל ה"חיילים" על ידי תרועת חצוצרות. ועל דרך זה הוא ענין ה"שופר"
15 בנוגע ל"צבאות השם" - להעיר את כל חיילי "צבאות השם" משינתם, להזכירם ולעוררם שבמשך כל היום
16 כולו צריכים הם להתנהג כראוי ל"צבאות השם".
- 17 ועוד ענין ב"שופר" - הכתרת המלך, כפי שמביא רבי סעדי' גאון שאחד הטעמים דתקיעת שופר הוא - כדי
18 להכתיר את הקב"ה למלך, כפי שנוהגים להכתיר את המלך על ידי "חצוצרות וקול שופר". וזהו מה שתוקעים
19 בשופר בימי חודש אלול - להזכיר אודות ההכנה לקראת ראש השנה, שאז מכתירים את הקב"ה למלך על
20 העולם כולו - "תמליכוני עליכם".
- 21 וזוהי ההוראה המיוחדת הנלמדת מקביעותו של הכנס בראש חודש אלול - ענין ה"שופר", היינו, התעוררות
22 מיוחדת אודות ההנהגה הראויה ל"צבאות השם", וגם: הכנה לקראת הכתרת המלך בראש השנה – על ידי זה
23 שמכריזים שהקב"ה הוא "מלך על כל הארץ".
- 24 ח. ביאור ההוראה מפרשת השבוע - פרשת שופטים:
25 בהתחלת הפרשה נאמר: "שופטים ושוטרים תתן לך", וענינם בעבודתו הפרטית של כל אחד ואחד מישראל
26 - שכל יהודי צריך להעמיד אצלו "שופטים", שתפקידם להורות לו את הדרך המתאימה על פי משפטי התורה,
27 וכן "שוטרים", שתפקידם לדאוג לקיום דבריהם של ה"שופטים", היינו, שלאחרי שה"שופט הטוב" הורה לו
28 כיצד צריכה להיות הנהגתו על פי משפט התורה, אזי תפקידו של ה"שוטר" הוא - להביא את הדברים לידי
29 מעשה בפועל, ובכללות - קיום כל מצוות עשה, ושמירה וזהירות מכל מצוות לא תעשה.
- 30 ולדוגמא - בהתחלת היום: כאשר ילד יהודי מתעורר משנתו, הרי הוא מתחיל את היום באמירת "מודה אני
31 לפניך מלך",
- 32 [ולהעיר - שבימים שתוקעים בשופר, מודגש ביותר ענינו של ה"מלך", כאמור לעיל ש"שופר" קשור עם
33 הכתרת המלך],
- 34 ולאחרי זה - נטילת ידיים, שזהו ענין של מצות עשה - עשיה הקשורה עם אמירת ברכה; וביחד עם זה -
35 שמירה וזהירות שלא לאכול ולשתות לפני נטילת ידיים, שזהו ענין של מצות לא תעשה, וכיוצא בזה במשך
36 כל היום כולו.
- 37 ט. נוסף לזה - ישנה הוראה הנלמדת מהשיעור חומש היומי (מרביעי עד חמישי), שבסיומו נאמר - "תמים
38 תהיה עם ה' אלקיך":
- 39 הנהגתו של יהודי צריכה להיות באופן כזה - שבמשך כל היום כולו שלם הוא ("תמים" - מלשון שלימות)
40 עם הקב"ה.
- 41 כלומר: מה שיהודי נמצא עם הקב"ה - הרי זה מתבטא לא רק בשעת התפלה ולימוד התורה, בשעת קיום
42 מצות הצדקה וכיוצא בזה, שבאותה שעה נמצא הוא ביחד עם הקב"ה, אלא במשך היום כולו, גם בזמנים שבהם

1 אינו עוסק בלימוד התורה כו', ולדוגמא: בזמן האכילה והשתיה, משחק וטיול ודומיהן, גם אז חדור הוא בהכרה
2 ש"ה' נצב עליו כו' ובוחר כליות ולב אם עובדו כראוי", היינו, אם הנהגתו בזמנים וענינים אלו היא באופן
3 הראוי ל"צבאות השם".

4 ועל ידי הנהגה זו - נמצא הוא במעמד ומצב ד"תמים תהיה עם ה' אלקיך", היינו, שבמשך כל כ"ד שעות
5 היממה (לא רק בזמנים מיוחדים) נמצא הוא "עם ה' אלקיך", וענין זה חדור בכל מציאותו - "תמים תהיה",
6 בכל אברי הגוף, היינו, לא רק ראשו ולבו, אלא גם ידיו ורגליו ושאר איבריו, שכולם חדורים "עם ה' אלקיך",
7 על ידי ההנהגה על פי הוראת התורה.

8 וכאשר יהודי מתנהג באופן ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך", ועושה זאת מתוך שמחה וטוב לבב - הנה על
9 ידי זה נפעל אצלו ענין ה"תמימות" כפשוטו, היינו, שהוא בריא ושלם בכל אבריו, במשך כל ימי חייו.

10 וזוהי ההוראה המיוחדת הנלמדת מהשיעור חומש היומי - שצריכים אתם להתנהג באופן ד"תמים תהיה עם
11 ה' אלקיך", ועד שתהיו "דוגמא חיה" להנהגה זו ביחס לכל אלו הנמצאים מסביבכם (החל מהמורים והמורות,
12 המדריכים והמדריכות), שגם הם יתנהגו באופן ד"תמים תהיה עם ה' אלקיך".

13 י. והנה, מכיון שנמצאים אנו ב"ראש חודש" אלול, שהוא בדוגמת ה"ראש" המנהיג את כל אברי הגוף -
14 מובן, שכל ההחלטות שתקבלו על עצמכם ביום זה, בודאי יפעלו וימשכו על כל ימי חודש אלול,
15 ובפרט בבואכם עתה מימי הקיץ שבהם אספתם כחות חדשים כדי להוסיף חיות ואור בכל עניני עבודת ה'.

16 ובאופן כזה תסיימו את השנה, עד לערב ראש השנה, ותיכף ומיד תכנסו לענין ד"תמליכוני עליכם" ב"ראש
17 השנה",

18 ותזכו לשנת חיים ובריאות, שנה טובה ושנת שמחה, ועד לשנה של גאולת משיח צדקנו.

* * *

19 יא. דובר כמה פעמים שנוסף על התפקיד הכללי ד"צבאות השם", לנצח במלחמת היצר, הנה מזמן לזמן
20 ישנם תפקידים מיוחדים השייכים לזמן זה, כלומר, "פקודת-יום" [כפי שנהוג גם ב"צבא" כפשוטו, מפני שכך
21 הוא ב"צבאות השם"]. ולדוגמא: ענינו המיוחד של "ראש השנה" הוא - "תמליכוני עליכם", וכיצא בזה בנוגע
22 לשאר זמני השנה.

23 ועל דרך זה מובן בנוגע להוראות שלמדים מפרשת השבת, ובפרט מחלק הפרשה השייך ליום פרטי זה -
24 שהוראות אלו הן ההוראות השייכות ביותר ומודגשות במיוחד בזמן זה.

25 ובנוגע לעניננו - הרי זו ההוראה שלמדים מסיום שיעור חומש היומי: "תמים תהיה עם ה' אלקיך", שהוראה
26 זו מהוה "פקודת-יום" דזמן זה, ובזה ישנו ענין נוסף מלבד האמור לעיל (סעיף ט), כדלקמן.

27 יב. ובהקדים:

28 הוזכר לעיל שהתפקיד הכללי של "צבאות השם" הוא - לנצח במלחמת היצר. ומכיון שכן, מובן, שיש לזכור
29 תמיד אודות מציאותו של ה"יצר", ולדעת שהוא מחפש דרכים ותחבולות שונות כיצד לבלבל חס ושלוש את
30 האדם מעבודתו לקונו מתוך שמחה וטוב לבב ("ישמח ישראל בעושיו"), ובאופן של שלימות [כפי שנתבאר
31 לעיל (סעיף ט) בפירוש הכתוב "תמים תהיה גו'"], ומפני גודל חפצו של ה"יצר" להצליח במשימתו להכשיל
32 את האדם חס ושלוש, מחפש הוא כל מיני "עצות" [עליהם אומרים אנו: "עוצו עצה ותופר גו' כי עמנו אל-"],
33 מכיון שנמצאים אנו "עם ה' אלקיך", אולי בכל זאת יעלה בידו - פעם אחת או פעמיים - שיהודי ימעט חס
34 ושלוש בלימוד התורה, או יקיים מצוה אחת פחות, וכיצא בזה. ולכן, כאשר יהודי יודע את דרכי הפעולה של
35 היצר, באיזה "תחבולות" וכיצא בזה משתמש ה"יצר", אזי ביכלתו להתמודד עם ה"יצר" ולנצחו בקלות יותר.

36 והנה, אם דברים הנ"ל (אודות הזהירות מפני תחבולות היצר) זמנם במשך כל השנה כולה, הרי בודאי שענין
37 זה נוגע ביותר כאשר נמצאים בימי חודש אלול, ובפרט ב"ראש חודש" אלול, שאז מקבלים החלטות טובות
38 בנוגע לכל ימי חודש אלול, בתור הכנה ל"ראש השנה" ולכל השנה הבאה - שאז דרושה זהירות רבה ביותר
39 מפני תחבולות היצר.

40 ולכן, צריכים לדעת מראש אודות אופני ודרכי הפעולה של ה"יצר", כדי למנוע זאת מלכתחילה, על ידי זה

1 שנעמדים בתכלית התוקף והחיות כו', ועד כדי כך - שכאשר ה"יצר" רואה זאת, הרי הוא מרגיש מיד שאין לו
2 אפילו מה לנסות כו', מכיון שבוודאי לא יצליח כלל.

3 והנה, אחת ה"תחבולות המתוחכמות" של ה"יצר" היא - לדבר על לבו של ילד יהודי (או מבוגר) שאין
4 צורך להקפיד ולהזהר באמירת ה"אמת" לתכליתה, כי לפעמים כדאי לו לומר דבר שאינו אמיתי, כדלקמן.

5 ועל זה באה ההוראה הנלמדת מהשיעור חומש היומי - "תמים תהיה עם ה' אלקיך": יהודי צריך להתנהג
6 באופן של "תמימות", היינו, שלא "להתחכם" ולחשוב שכדאי לו לומר פעם אחת היפך האמת מכיון שעל ידי
7 זה תצמח לו תועלת כו', אלא עליו להתנהג באופן של "תמימות", ולומר אך ורק את האמת לאמיתה, בידעו
8 שהוא נמצא "עם ה' אלקיך".

9 יג. והביאור בזה:

10 לפעמים בא ה"יצר" ואומר לילד: שמע, בפעם הזאת לא חשוב כל כך לומר את האמת לאמיתה, מכיון
11 שהדבר עלול לפגוע בך, פגיעה בכבודך, בבריאותך, בהנאתך וכיוצא בזה, ולכן - אומר ה"יצר" - לא נורא אם
12 פעם אחת לא תאמר את האמת, מכיון שבשאר הזמנים אומר אתה רק את האמת!

13 ולדוגמא: ילד קם בבוקר, ורואה על השולחן מאכל ערב, וחפצו גדול לאכול מאכל זה, ופתאום נכנס אביו
14 או אמו (המורה או המדריך), ואז מבקש הילד שיתנו לו מאכל זה. וכאשר שואלים אותו: ומה בדבר נטילת
15 ידים וברכות השחר - האם כבר נטלת ידיך ואמרת ברכות השחר?! - בא ה"יצר" ואומר לו: ראה, אם תאמר
16 את האמת שעדיין לא נטלת ידיך, תצטרך עכשיו ליטול ידיך ולומר ברכות השחר, ובינתיים... יבוא אחיך או
17 אחותך, ויקדימו אותך באכילת מאכל ערב זה!... ולכן - ממשיך ה"יצר" בחלקת דבריו - שמע נא לעצתי:
18 בפעם הזו - ורק בפעם הזו בלבד, כמובן - "תוותר" על אמירת ה"אמת", אמור להוריך שכבר נטלת את ידיך
19 ואמרת ברכות השחר, ואז תוכל להנות מהמאכל הערב, ואחר כך - כאשר הוריך יצאו מהחדר, אזי תיטול את
20 ידיך ותאמר ברכות השחר!

21 ומה העוולה בכך?! - ממשיך ה"יצר" בדברי הפיתוי - את ידיך הרי נטלת, וברכות השחר אמרת, אלא מאי,
22 אכלת דבר מאכל לפני נטילת ידיים - הרי זו "עבירה קטנה" בלבד!... ובפרט שהנך לפני בר-מצוה!... לא
23 נורא!... ובינתיים - הצלחת למלא את תאוותך ורצונך לאכול מאכל זה, ולכן כדאי הוא הדבר אפילו אם לצורך
24 זה צריך הנך לומר דבר שאינו אמת - לרגע אחד בלבד, כי במשך שאר הזמן בודאי תמשיך להקפיד על אמירת
25 האמת!...

26 הנה על זה באה הוראת התורה: "תמים תהיה עם ה' אלקיך"!... יהודי צריך להתנהג באופן של "תמימות",
27 ללא התחכמויות של אמירת שקרים וערמומיות חס-ושלום!...

28 יד. ובהכרח להתנגד לתחבולה הנ"ל של ה"יצר" בכל התוקף, מבעוד מועד, כי כאשר יפתה חס ושלום
29 לעצת ה"יצר" בפעם הזו, ימשיך ה"יצר" להוליכו שולל באותה צורה:

30 כאשר ה"יצר" מצליח להכשיל את הילד באמירת דבר שאינו אמיתי חס ושלום (כבדוגמא הנ"ל), הנה גם
31 כאשר הילד מתחרט על זה שלא שמע ל"יצר הטוב", ומחליט לחזור בתשובה, להתוודות בפני הוריו (או מוריו)
32 ולספר להם שנכשל באמירת דבר שאינו אמיתי (מפני ש"יצרו תקפו"), ולבקש מהם שיורו לו כיצד לתקן את
33 הדבר (נוסף על השתדלותו מכאן ולהבא ששוב לא יקרה דבר כזה) - בא אליו ה"יצר" ואומר לו:

34 לאחר שכתב עשית את המעשה הבלתי-רצוי - לא כדאי לך להודות על כך, כי במקרה שתתוודה על הנהגתך
35 הבלתי-רצויה - יפגע כבודך (שהרי הוריך או מוריך ידעו שנכשלת בדבר בלתי-רצוי), ויתכן אפילו שיענישו
36 אותך לתת סכום כסף לצדקה, ללמוד בזמנך הפנוי, וכיוצא בזה, ודבר זה יפגע באמינות דבריך שלא יוכלו
37 להאמין לך, ועד שדבר זה יפגע בכבודם של הוריך ומוריך - שיש להם בן או תלמיד שנכשל בדבר בלתי-רצוי!...
38 ולדוגמא - בענין האמור: מדוע לגרום בזיון של ילד יהודי - שיתבזה בכך שאכל לפני נטילת ידיים, ויתירה
39 מזו: לבזות את הוריו ומוריו שגידלוהו וחינכוהו, ולבזות את כלל ישראל על שישנו ביניהם ילד יהודי שאכל
40 לפני נטילת ידיים?!...

41 ויתירה מזו - טוען ה"יצר" - הודאה כזו היא היפך הענין ד"קידוש השם": כאשר הנך מודה ומספר על
42 הנהגה בלתי-רצויה, מודיע אתה שישנו ילד יהודי (אתה) שהתנהג היפך ציווי הקב"ה, ואם כן, הרי זה היפך
43 "קידוש השם"!...

ולכן, ממשיך ה"יצר", העצה היעוצה היא - שלא לספר ולהודות על האמת, אלא לומר "שקר" נוסף! ...
ולהציע גם לחברין לעשות כן, שלא לספר שאכלתם יחדיו לפני נטילת ידיים, וכיוצא בזה!

טו. וזוהי כללות ההוראה ד"תמים תהיה עם ה' אלקיך":
יהודי צריך להתנהג באופן של "תמימות" - שלא להתחכם על ידי ערמומיות ודיבורים שהם היפך האמת
חס ושלום, כי אם לומר את האמת לאמיתתה!
וטעם הדבר - בידעו שהוא נמצא "עם ה' אלקיך":

כאשר ילד יהודי יודע שהקב"ה שברא אותו ואת העולם כולו (כמו שכתוב "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"), הנה לא זו בלבד ש"מלא כל הארץ כבודו", אלא עוד זאת, הוא נמצא לידו ובוחר את הנהגתו כו' (כמו שכתוב "והנה ה' נצב עליו כו' ובוחר כליות ולב אם עובדו כראוי") - כיצד יתכן שיעיז פניו לומר דבר שקר בפניו של הקב"ה חס ושלום! ...

ולכן, גם אם נכשל חס ושלום בענין בלתי-רצוי (כתוצאה מפיתויי ה"יצר") - אומר לו "יצר הטוב": דע לך, שבהיותך ילד יהודי, אומר הקב"ה עליך "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"! הקב"ה ממתיך ומצפה שיוכל "להתפאר בך" שאפילו אחרי שאתמול נכשלת באכילת מאכל לפני נטילת ידיים, יש לך את הכח והעוז לשמוע בקולו של היצר טוב ולהודות על המעשה, ולא להיות חצוף ולחלל שם שמים, רחמנא ליצלן, על ידי אמירת דבר שקר (כאשר ישאלו אותך אם אכלת אתמול לפני נטילת ידיים) בפניו של הקב"ה, שבעצמו ראה את מעשיך! ...

אמנם לא עמד "שוטר" שהסתכל עליך, אבל זו אינה סיבה לחשוב שיכול הנך לעשות כל מה שעולה ברוחך, לקחת "פעני" ששייך לחברך, לדבר "לשון הרע" על חברך (מכיון שחברך אינו נוכח, ורכך אינו שומע את דבריך), וכיוצא בזה - כי אסור לשכוח שלמרות שאין כאן "שוטר", ישנה "עין רואה ואוזן שומעת", ה' נצב עליו! ובקשר לטענת ה"יצר" שההודאה על ההנהגה הבלתי-רצויה תגרום לידי בזיון (כנ"ל) - מסביר לו "יצר הטוב":

בזיון זה אינו אלא לשעה קלה בלבד, ואין לו ערך כלל לגבי התועלת שתהיה לך על ידי זה שתחזור בתשובה [ובודאי שלא תוסיף עבירה נוספת על ידי זה שתכחיש את האמת], כי החרטה וההודאה על האמת מצדך, תגרום אצל הקב"ה עונג ושמחה, כמו שכתוב "ישמח ה' במעשיו", ועד שהקב"ה יתפאר בך ("מעשה ידי להתפאר") שהצלחת להתגבר על עצמך ולשמוע בקולו של ה"יצר טוב"!

טז. ישנו פרט נוסף באופן ההתחכמות של ה"יצר" - שעל זה באה ההוראה ד"תמים תהיה עם ה' אלקיך":
ה"יצר" יכול לבוא ולטעון שאין זה נורא כל כך לעשות דבר בלתי-רצוי [לאכול לפני נטילת ידיים, ואחר כך להכחיש זאת, וכיוצא בזה], מכיון שתמורת דבר בלתי-רצוי זה יקיים כמה מצוות, ולכן חושב שהקב"ה יוותר על ענין זה, מכיון שיקיים כמה מצוות.

וכמו כן כאשר חושב לנצל ענין בלתי-רצוי זה גופא עבור דבר טוב, כביכול, ולדוגמא: לקחת פרוטה מחבירו (גניבה או גזילה חס ושלום), באמרו שכוונתו לתת פרוטה זו לצדקה! ...

ועל דרך זה בנוגע לדוגמא הנ"ל: הכחשת העובדה (אמירת שקר) שאכל ללל נטילת ידיים היא - מתוך כוונה שלא לגרום בזיון להוריו ומוריו, בזיון לכלל ישראל, ועד לענין של היפך קידוש השם, כנ"ל.

הנה על זה באה ההוראה ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך": הקב"ה אינו סובל התחכמויות וערמומיות כו'; מה שחושב ש"ישחד" את הקב"ה בעשיית מצוה (תמורת ענין בלתי-רצוי) - הרי הקב"ה "לא יקח שוחד"! ... ומה שחושב שיקיים מצוות צדקה בפרוטה שלקח מחבירו - הנה על זה אומר הקב"ה "בוצע ברכ נאץ ה'", הקב"ה אינו חפץ בצדקה מכסף של גזילה, אין זו מצוה - אומר הקב"ה - אלא אדרבה: היפך רצונו של הקב"ה, "נאץ ה'", רחמנא ליצלן! ... רצונו של הקב"ה הוא - שיהודי יתנהג באופן של "תמימות", וזוהי ההנהגה המתאימה ליהודי שהוא "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

יז. והנה, כאשר יהודי מתנהג באופן של "תמימות", "תמים תהיה עם ה' אלקיך" - הרי הוא מקיים את רצונו של הקב"ה ללא התחכמויות וערמומיות כו', וללא אמירת דברי שקר חס ושלום, בידעו ש"ה' נצב עליו כו' ובוחר כליות ולב אם עובדו כראוי".

1 ואם נכשל חס ושלום והתנהג באופן בלתי-רצוי - אינו מנסה להעלים ולהכחיש זאת, כי הקב"ה בוודאי
2 יודע את האמת, ולכן אומר הוא את האמת גם להוריו ומוריו (מכיון שרצונו של הקב"ה שיאמר רק את האמת),
3 ומביע חרטה על הנהגתו הקודמת, באמרו שעשה זאת מפני בלבולי ה"יצר", אבל מכאן ולהבא יתנהג אך ורק
4 ע"פ הוראות התורה, ש"היא חכמתכם ובינתכם", ובאופן ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך", בכל רגעי היום, ובכל
5 הפרטים דמחשבה דיבור ומעשה.

6 והנהגה זו פועלת את הענין ד"ישמח ה' במעשיו", היינו, שהקב"ה שמח בהנהגתו של ילד יהודי זה, ויתירה
7 מזו: הקב"ה מתפאר בו ("מעשה ידי להתפאר") - שלמרות שלרגע קטן נלכד ב"שבוי" של ה"יצר", הרי תיכף
8 ומיד השתחרר מ"שבוי" זה, ונצח את ה"יצר", ועד כדי כך - שמעכשיו ואילך יודע ה"יצר" ששוב לא יצליח
9 להכשילו, מכיון שהוא מתנהג בהתאם להוראה ד"תמים תהיה עם ה' אלקיך".

10 וכאשר ה"יצר" רואה שאין לו סיכוי להכשילו - הנה לא זו בלבד שמלכתחילה אינו מנסה כלל להכשילו,
11 אלא אדרבה: ה"יצר" עצמו מתהפך לעזור ולסייע לו, כמו שכתוב "בכל לבבך - בשני יצריך".

12 ובהתאם לציווי "ואהבת לרעך כמוך" - הרי הוא פועל זאת על שאר חבריו, היינו, כשם שאומר "מוסר"
13 לעצמו וחוזר בתשובה, הרי הוא פועל על חבריו [שהשתתפו עמו בעשיית הדבר הבלתי-רצוי] שגם הם יחזרו
14 בתשובה, ובשעתא חדא - לא לדחות זאת לזמן מאוחר יותר, מכיון שנמצאים ב"חזית", ביחד עם הקב"ה
15 [כמדובר כמה פעמים שב"צבאות השם" נמצא ה"רמטכ"ל" ביחד עם כל אחד ואחד מהחיילים בכל מקום
16 שהוא], ו"ה' נצב עליו" לראות אם הוא שב בתשובה תיכף ומיד.

17 יח. וזוהי "פקודת-היום" הנלמדת מהשיעור חומש היומי - "תמים תהיה עם ה' אלקיך".
18 ועל זה ישנה נתינת כח מיוחדת - כאשר נמצאים בימי חודש אלול, שאז ה"מלך" נמצא "בשדה" (לקוטי
19 תורה ראה לב, ב), ובחודש אלול גופא - ב"ראש חודש" [שאז מתפללים תפלת מוסף, וכיו"ב בנוגע לשאר
20 הענינים המיוחדים דראש חודש], ולכן ישנה נתינת כח מיוחדת להצליח בכל הקשור למילוי ההוראה ד"תמים
21 תהיה עם ה' אלקיך", קבלת החלטות טובות בענין זה, וקיומן במעשה בפועל.

22 וכל זה - מתוך שמחה בשלימותה, ורצון ותענוג בשלימותם, מכיון שכח הרצון והתענוג שלו חדורים
23 וממולאים באלקות - "מלא כל הארץ כבודו".

24 יט. מן הראוי שנוסף על הכנס שנערך עתה (בימי חודש אלול, ובראש חודש אלול) - יערכו כנסים נוספים:
25 בעשרת ימי תשובה - בימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, וב"זמן שמחתנו" - בחול המועד סוכות (כפי
26 שהוצע גם בשנה שעברה (שיחת כ"ז מנחם אב תשמ"ב סי"א)).

27 ויהי רצון ש"חוט המשולש" דג' כנסים אלו (שמחליטים כבר עתה אודות עריכתם) - ימהר עוד יותר את
28 בנין בית המקדש השלישי, בית המקדש הנצחי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

29 כ. נהוג לסיים כל כנס מתוך שמחה וטוב לבב - על ידי ניגוני שמחה, כדלקמן,
30 וכן - נתינת צדקה, ולכן, יתנו לכל אחד ואחת - ג' מטבעות של "עשר" סענט, ככל הרמזים שבמספר "עשר",
31 כנגד "עשרת הדברות", וכנגד "עשרה מאמרות" שבהם נברא העולם [כפי שאמרתם מקודם לכן: "בראשית ברא
32 אלקים את השמים ואת הארץ", "את השמים לרבות ותולדותיהם ואת הארץ לרבות ותולדותי", כל פרטי הנבראים
33 שבעולם].

34 בנוגע לניגוני שמחה - ינגנו:

35 לכל לראש - הניגון "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל", שתוכנו - שכל אחד ואחד
36 מישראל לא ישמע כלל לעצותיו של ה"יצר" - "עוצו עצה ותופר", ולא ישמע כלל לדבריהם של אלו ששונאים
37 אותו ורוצים להורידו מדרך התורה והמצוה - "דברו דבר ולא יקום", וטעם הדבר - "כי עמנו א-ל", "עם ה'
38 אלקיך", ובאופן ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך" (כנ"ל בארוכה).

39 ואחר כך - הניגון "אך צדיקים גו' ישבו ישרים את פניך", היינו, שבמהרה בימינו ממש באים יחד עם
40 הקב"ה לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הבית ולבית המקדש השלישי.

41 ואחר כך - הניגון "ווי וואנט משיח נאו", היינו, שגם ילדים אלו שמאיזה סיבה שתהיה אינם יכולים להביע
42 את עצמם ב"לשון הקודש", ינגנו גם הם בשפה שלהם ויכריזו שרצונם שמשיח צדקנו יבוא "נאו" דוקא, בשעתא
43 חדא וברגעא חדא.

- ולסיום - הניגון "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", וכסיום דברי הגמרא (ירושלמי סוף תענית): "שיבנה במהרה בימינו אמין", שבזה מודגש הוודאות והאמיתיות שבדבר, בשעתא חדא וברגעא חדא, "נאו".
- ונסיים ב"מנהג ישראל" שכאשר יהודים נפגשים יחדיו בימי חודש אלול מביעים את איחוליהם וברכותיהם לשנה הבאה, ובלשון יחיד (כהוראת כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו), לכל אחד ואחת: "לשנה טובה תכתב ותחתם".
- [ניגנו: "עוצו עצה ותופר גו". "אך צדיקים גו". "ווי וואנט משיח נאו". ואחר כך ניגן החזן ר' משה שי' טלישבסקי "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".
- כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן למדריכים ולמדריכות שיחיו מטבעות של עשר סענט, על מנת לחלק לכל אחד ואחת מהילדים והילדות שיחיו - ג' מטבעות].

המשך ביאור למס' שבועות ליום ראשון עמ' ב

- יש בהם טענה הראויה לחייב שבועה, אין נשבעים עליהם:
- ואלו דברים שאין נשבעין עליהם, העבדים הכנעניים, והשפחות, והקרקעות, וההקדשות.
- דינים נוספים בדברים אלו: אין בהן - בעבדים, שטרות, קרקעות והקדשות תשלומי כפל - הגונבם אינו חייב לשלם כפל, ולא תשלומי ארבעה וחמשה - אם גנב שור או שה של הקדש וטבח או מכרו אינו מתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה. שומר הנם הטוען שהפקדון גנב או אבד אינו נשבע - אינו צריך לישבע כדי להפטר. נזיקין שכן - שומר שכן אינו משלם עליהם אם גנבו או נאבדו.
- רבי שמעון מחלק בפטור של הקדש ואומר, קדשים שחייב באחריותו - קרבנות שאם אבדו חייבים בעליהם להביא אחרים תחתיהם, נשבעין עליהם, דכיון שחייב באחריותם הרי הם נחשבים כשלו ולא של הקדש. ואילו קדשים שהבעלים אינו חייב באחריותו הרי הם נחשבים כשלו ולא של הקדש, ואין נשבעין עליהם.
- המשנה מביאה מחלוקת בענין שבועה על קרקע: רבי מאיר אומר, יש דברים שהן בקרקע, ואינן נחשבים בקרקע לענין הדינים המנויים לעיל, ואין חכמים מודים לו. ביצה, הטוען לחברו עשר גפנים (-עצי גפן) טענות ענבים מסרתי לך לשמור בקרקע, והלה אומר, הגפנים שמסרת לי אינן אלא חמש, ונמצא שהורה במקצת הגפנים, רבי מאיר מחייב שבועה על השאר מדין מודה במקצת, כיון שאין דין הגפנים כקרקע שאין נשבעים עליה, וחכמים אומרים, כל המחזיק בקרקע הרי הוא בקרקע, ואין נשבעים עליו.
- דין נוסף בחיוב שבועה: אין נשבעין אלא על תביעת והודאת דבר שפמדה ושפמשקל ושפמנין. ביצה, טען התובע, בית מלא פירות מסרתי לך, וכן אם תבעו ואמר לו, בים מלא מעות מסרתי לך, ועתה אינם מלאים, והלה אומר, איני יודע כמה היו, אלא מה שהנחת אתה נזיל, פטור הנתבע משבועה, מפני שלא היתה התביעה על משקל או מנין מסוים. אבל אם זה - התובע אומר, בית מלא עד היום - קורה של קומה עליונה הבולטת לתוך הבית] מסרתי לך, ונתבע אומר, לא היה הבית מלא אלא עד החלון, חייב הנתבע שבועת מודה במקצת, כיון שהתביעה וההודאה היו בדברים מסוימים.
- נמרא
- שנינו במשנה: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות, אין בהם תשלומי כפל. מבארת הגמרא: דין זה, שהגונבם פטור מתשלומי כפל, מנלן - מנין לנו. דתנו רבנן, נאמר בפרשת תשלומי כפל (שמות כב ה) 'על כל דבר פשע', והו' לשון 'כלל', הכולל כל דבר הגנב, ובזהמשך הפסוק נאמר 'על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה', הרי זה 'פשע', שפירטה התורה דברים מסוימים שיש בהם חיוב כפל, ובסוף הפסוק נאמר 'על כל אבדה', ובזה שוב חזר הפסוק וכלל כל דבר, והרי זה 'כלל ופירט וכלל', ואופן הלימוד בזה הוא שאי אתה דן לרבות מהכלל אלא דבר שהוא בעין הפירט, ולפיכך יש לדרוש מה הפירט מפורש בפסוק שהוא דבר הממלטל, וגופו ממוין, כך יש ללמוד מהכלל שאף כל דבר הממלטל וגופו ממוין יש בו חיוב כפל, ויצאו מכלל זה קרקעות, שאין הם ממלטלין, וכן יצאו עבדים כנעניים, שהוקשו לקרקעות, ויצאו שטרות, שאף על פי שהן ממלטלין, אין גופן ממוין - שאין שוויו מצד הנייר אלא הוא משמש כראיה להלואה. והקדש נתמעט מתשלומי כפל, משום ש'רעהו' בתיב בפסוק, שנאמר (שם) 'ישלם שנים לרעהו', ובא הפסוק ללמד שדווקא לרעהו יש חיוב תשלומי כפל, ולא להקדש.
- שנינו במשנה לגבי עבדים, שטרות, קרקעות והקדשות (ולא תשלומי כפל) ולא תשלומי ארבעה וחמשה.
- מבארת הגמרא: מאי מעמא שאין בדברים אלו תשלומי ארבעה וחמשה. משום שרק תשלומי ארבעה וחמשה אחר רחמנא שישלם מי שגנב וטבח או מכר, וחייב זה כולל את הכפל ועוד שנים או שלשה, ולא חייבה התורה תשלומי שלשה וארבעה, ומאחר שדברים אלו נתמעטו מחיוב כפל, וכמו שהתבאר, אי אפשר לחיבו על טביחה ומכירה אלא שלשה וארבעה, ומחמת כן נפטר לגמרי.
- שנינו במשנה לגבי עבדים ושטרות קרקעות והקדשות: שומר הנם אינו נשבע.
- הגמרא מביאה את המקור לדין זה: מנא הני מילי - מנין לנו דין זה, דתנו רבנן,

לקוטי שיחות פרשת שופטים כרך יד

א. על הפסוק¹ "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך, אליו תשמעון", אמרו רז"ל² "אליו תשמעון - אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה, כגון אליהו בהר הכרמל, הכל לפי שעה, שמע לו".

והנה על הפסוק³ "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" דרשו בספרי "אבל אתה מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה אליהו בהר הכרמל".

ולכאורה אינו מובן: מכיון שישנו ציווי כללי ד"אליו תשמעון", המחייב לשמוע אל הנביא אם הוא אומר "עבור על אחת מכל מצות שבתורה", הרי מובן שבכלל זה הוא גם החיוב לשמוע אליו כשהוא אומר להקריב בבמה בשעת איסור במות - ואם כן למה לן לימוד מיוחד (מדיוקא דקרא "בכל מקום אשר תראה") ש"אתה מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא"?

והנה הגאון הרגזובי מביא⁴ מה שאמרו בירושלמי⁵: "אין הבמה ניתרת אלא בנביא. מ"ט, השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום וגו', ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות, א"ר שמלאי דבורא (דבירא)⁶ א"ל ובדברך עשיתי⁷ בדיבורך עשיתי", ומבאר דהירושלמי סבירא ליה "דזהו דין דעל פי נביא יכולין להקריב בבמה בשעת מקדש, ואין עליו שם שחוטי חוץ כלל והוה קרבן"⁸, מה שאין כן הבבלי הנ"ל לא סבירא ליה כן;

(*) וסיום מס' זבחים.

(1) פרשתנו יח, טו.

(2) יבמות צ, ב. ספרי עה"פ.

(3) ראה יב, יג. וראה פרש"י שם.

(4) צפנת פענח הל' מתנות עניים פ"ב הי"ח ע' 124 (הובא בצפע"ע עה"ת עה"פ). וראה שם בהשטות ע' 7. הל' יסוה"ת פ"ט ה"א (ג, ב). מהדו"ת דף פ' ע"ב.

(5) מגילה פ"א ה"א. וכ"ה בויק"ר פכ"ב, ט. וראה ירושלמי תענית פ"ב ה"ח. בצפע"ע נראה שמפרש בפשטות שכן דעת הירושלמי. אבל בדוחק יש לפרש שאין כוונת הירושלמי לדרוש כן הכתוב, כ"א כעין שקלא וטריא: מכיון שכתוב "השמר לך פן תעלה וגו'", א"כ איך אליהו מקריב בשעת איסור הבמות. ומתקן: "ובדברך עשיתי בדיבורך עשיתי" שהי' ע"פ הדיבור (ראה פי' מהר"ו בויק"ר שם). אבל מהלשון "מאי טעמא", משמע שכתוב זה הוא טעם עמ"ש לפנ"ז "אין הבמה ניתרת אלא בנביא".

(6) "כך שמו" (קה"ע שם), ולפי"ז "אמר לי" הכוונה: אמר אליהו להקב"ה: אבל לפי הפי': "מפי הדיבור נאמר לו לעשות" (פני משה שם), ולפי"ז "אמר לי" הכוונה: הקב"ה לאליהו ונלפי' זה מוכרחת הגי' "דבורא" (בוא"ו).

(7) מלכים א יח, לו.

(8) ומפרש הנפק"מ: "דיכול להקריב אח"כ בביהמ"ק כמבואר זבחים דף קכ". וראה לקמן סעיף ד עוד נפק"מ.

על פי זה לדעת הירושלמי הרי זה דין בדיני במה: שעל פי הנביא נפקע האיסור של הקרבה בבמות "בשעת מקדש", והרי הן מותרות כמו שהיו מותרות טרם ביאתן של בני ישראל לירושלים⁹; ומובן שחידוש דין זה דורש לימוד מיוחד, כי אין ללמוד זאת מ"אליו תשמעון", שאין ענינו הפקעת עצם האיסור על פי הנביא, כי אם החיוב לשמוע אליו ולעבור על האיסור. מה שאין כן להבבלי הרי גם על פי הנביא לא נפקע גוף האיסור דהקרבה בבמות, ואין זה אלא דין בדיני נבואה, שעל פי ציווי הנביא חייבים לעבור על דברי תורה לפי שעה, ובמילא נכלל גם ענין זה - כמו שאר האיסורים - בהציווי הכללי ד"אליו תשמעון"¹⁰.

ועל פי זה מובן בפשטות גם בנוגע לדרשת הספרי - שגם הוא חולק על הבבלי, שלדעת הספרי לא יתכן להביא הא דאליהו בהר הכרמל כדוגמא על הציווי הכללי ד"אליו תשמעון - אפילו אומר לך לעבור על אחת מכל מצות שבתורה".

ב. אמנם אין זה מובן: הרי גם הספרי מביא הדרשה הנ"ל על הפסוק "אליו תשמעון", וגם מביא על זה הדוגמא מאליהו בהר הכרמל, ואם כן הרי אי אפשר לומר דמ"ד דדרשה זו חולק על הדרשה ד"אבל מעלה אתה בכל מקום שיאמר לך הנביא וכו'".

על פי זה צריך לומר שגם לדעה זו ובמילא גם לדעת הבבלי הרי זה דין בדיני במה - שעל פי נביא מותרת (כדלהלן סעיף ה) [ובפרט על פי הכלל¹¹ דהיכא שאפשר להשוות דעת הבבלי ודעת הירושלמי (והספרי וכו') אמרינן כן אפילו בתירוץ דחוק]. ובהקדים ביאור בענין המוקשה בסיום מסכת זבחים (שמזה גם כן הוכחה שכן הוא גם לדעת הבבלי):

חלק גדול מסיום מסכת זו הרי הוא כולל פרטי דיני במה - ולכאורה תמוה הדבר: הלא מפורש שם "באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להן עוד היתר"⁹,

(9) זבחים קיב, ב.

(10) ומבאר שגם הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג) ס"ל כהבבלי. וכן רש"י בברכות (סג, א ד"ה מסיפ' וכו' בפרש"י תהלים קיט, קכו) דמפרש שע"ז קאי מ"ש "עת לעשות לה' הפרו תורתך". וי"ל דאפילו לפי סברת הרגזובי אינו דומה ממש שיטת רש"י לשיטת הרמב"ם, דלרש"י הוא באופן של דחוי ("הפרו תורתך"), ולהרמב"ם ה"ז הותרה ("לא נאמד אלא המקריב בחוץ לעולם חייב כרת כמו שצויה משה, אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר ה' כדי להכחיש נביאי הבעל"). וראה לקמן הערה 40.

(11) תוס' ד"ה והאמר (יומא פז, ב). יד מלאכי כללי ב' התלמודים ס"י. ונ"ל.

1 ואם כן מהו הטעם שחז"ל לימדונו לדעת היום,
2 ובאריכות הפרטים, את הדינים שבבמה - הרי "מאי
3 דהוה הוה" (כקושיית הש"ס בכמה מקומות¹²)? ומזה
4 מובן שגם עכשיו בזמן הזה ישנה האפשרות על פי
5 הלכה להקריב בבמה, אשר על כן גם לנו נחוץ לדעת
6 פרטי דיני'.

7 והנה אופן אחד של היתר ההקרבה בבמה בזמן
8 הזה, הוא כמאמר רז"ל¹³ "עובדי כוכבים ומזלות
9 בזמן הזה רשאים לעשות כן (להקריב בבמה) כו' דת"ר
10 דבר אל בני ישראל¹⁴, בני ישראל מצווין על שחוטי
11 חוץ, ואין העובדי כוכבים ומזלות מצווין על שחוטי
12 חוץ, לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו
13 ומקריב עליה כל מה שירצה כו' אסור לסייען ולעשות
14 שליחות כו' ולאורינהו שרי". ומכיון שמותר לבן
15 ישראל להורות לעובדי כוכבים ומזלות אין להקריב
16 בבמה בזמן הזה הרי עליו לדעת פרטי הדינים¹⁵.

17 אמנם עדיין דוחק לומר שכל האריכות הנ"ל
18 בגמרא הוא בשביל לאורינהו לעובדי כוכבים ומזלות!
19 ובפרט דאף על פי שמצינו בגמרא כמה וכמה ענינים,
20 שקלא וטריא והוראות, גם בנוגע לדבר בלתי רגיל
21 ומצוי, או אפילו במציאות רחוקה לגמרי¹⁶, בכל זאת
22 הרי הם ענינים שבאם יארע דבר זה יש בו מצוה
23 והוראת דין לחיוב וכו' - ולכן מן ההכרח לפרשם
24 ולבארם (למען דעת מה לעשות באם דבר זה יבוא
25 בפועל): יתירה מזה אפילו בענינים ש"לא היה ולא
26 עתיד להיות" יש לומר דשקלא וטריא מה דינו באם
27 היה נמצא¹⁷.

28 אבל בענין שגם אם יארע הדבר בלתי רגיל לא
29 יהיה בו חיוב להן או ללאו, כמו בנדון דין (שירצה
30 עובד כוכבים ומזלות להקריב קרבן בבמה בזמן הזה
31 ועל פי דיני התורה דוקא) שהוא דבר רחוק ממציאיות,

32 ואפילו אם תהיה מציאות כזו, גם אז אין שום חיוב
33 להורות בזה (וכהלשון: "לאורינהו שרי"¹⁸), דוחק
34 גדול לומר שאף על פי כן באה כל האריכות בש"ס.
35 ועוד: שקלא וטריא לפסק דין - יש בזה קדימה¹⁹
36 לענין שהזמן גרמא וכו',

37 ועל פי זה צריך לומר שכל השקלא וטריא לפסק
38 דין בדיני במה - היו בזמן שלא היו ספקות כלל בכל
39 דיני ש"ס השייכים לבני ישראל וכו'²⁰.

40 ועוד ועיקר: כמה מדיני במה נלמדים מכתובים
41 שהם מתחילים "דבר אל בני ישראל". ואם כן כשם
42 שכללות הדין שעובד כוכבים ומזלות מותר להקריב
43 בבמה בזמן הזה נלמד מזה שהפרשה התחלתה "דבר
44 אל בני ישראל", ולא עובדי כוכבים ומזלות, כמו כן
45 צריך לומר שגם פרטי דיני במה אלו (הנלמדים
46 מכתובים שנאמר בהם "דבר אל בני ישראל"), נוהגים
47 רק בבמת ישראל, ולא בבמת עובדי כוכבים ומזלות,
48 ואם כן הרי הקושיא מאי דהוה הוה בתקפה עומדת
49 בנוגע להשקלא וטריא ודיני במה הנלמדים מכתובים
50 אלה.

51 ג. אמנם, יש עוד אופן של אפשרות להקריב בבמה
52 גם בזמן איסור במות, והוא על פי ציווי נביא. ואף
53 שאמרו²¹ "משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה
54 ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל", שמזה משמע
55 לכאורה, שא"א שיקום נביא בזמן הזה - אינו, כי
56 מפורש בכמה מקומות בדברי חז"ל²² שהיתה גם
57 לאחר זה²³ השראת רוח הקודש²⁴; ועל כן צריך לומר

"דרוש" ולא "למוד" (ששייך גם בתושב"כ). ואכ"מ. וראה תניא פ"ה,
קו"א ד"ה ולהבין פרטי ההלכות דלא שכיחי כלל (קנט, ב).
(18) ודוחק לומר דנקיט "שרי" מפני דלפ"ז קאי ב"אסור", אבל
חיוב יש בזה.

(19) שו"ע יו"ד סרמ"ו ס"יטו. ושו"ג.

(20) להעיר מהכלל (שד"ח קונטרס הכללים מערכת ה' כלל קיז
וש"ג) דכשמצינו בש"ס שקו"ט אליב"ד דחד מ"ד, ה"ז הוכחה דאין
הלכה כבר פלוגתי (אף דבמתא דילי' - בטח נהגו כמות, ובמשך
הזמן אפשר שיקום ב"ד גדול יותר ויפסיד דין כמותו).

החילוק ל"דרוש וקבל שכר" מובן - דה"ז שקו"ט בדעה (שעתה)
נפס"ד שהיא היפך הדעה (גדולה) שמביאה לידי מעשה.

(21) יומא ט, ב. סוטה מח, ב. תוספתא שם פ"ג, ד. סנה' יא, א.
(22) וראה פרקי גילויים להר"ר מרגלית בפתחתו לשו"ת מן
השמים. ושו"ג.

(23) ואף שאין זה* באותה הדרגה של השראת רוח"ק שהיתה אצל
הנביאים [וראה אגה"ק (סכ"ב): "ההיתה כזאת כו' אף לגדולי חכמי
ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים וכו' כ"א לנביאים ממש אשר היו
לפנים בישראל כשמואל הוראה וכו'"], מ"מ בכללות ה"ז דרגא

(12) יומא ה, ב. ובכ"מ.

(13) זבחים קטו, ב. קטו, ב.

(14) אחרי יז, ב.

(15) וכן תירץ בתפארת ישראל סוף זבחים.

(16) להעיר מהא דאפקוהו לר' ירמי' מבי מדרשא (ב"ב כג, ב).

(17) ואף שבסנה' (עא, א): "בן סורר ומורה לא ה' ולא עתיד

להיות כו' עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות", ומבאר "ולמה

נכתב דרוש וקבל שכר" - הרי מדייק, "ולמה נכתב" (מעיקרא כל

הדין), אבל במה שנכתב ומצינו שקו"ט בפרט ממנו "שלא ה' ולא

עתיד להיות" - ה"ז בכלל תושבע"פ (וי"ל שזהו פ' ד"דרוש וקבל

שכר"), ע"ד "למסבר" קראי (שבת סג, א). ועפ"ז יובן ג"כ אמרם

(* ע"ד הקבלה ראה ש' רוקח"ק (להאריז"ל) בתחלתו. ש' היחודים בתחלתו.

1 דמה שאמרו "נסתלקה רוח הקודש מישראל" הכוונה
2 שמני אז לא היתה מצויה כמקודם, אבל לא שבטלה
3 לגמרי²⁵. כלומר: מכיון שאין הנבואה שורה אלא במי
4 שעלה והגיע לכמה וכמה מעלות גדולות, שהן הקדמה
5 והכנה לנבואה, כמבואר ברמב"ם²⁶, ולכן כשאכשור
6 דרי (בתמי') ואם הראשונים כמלאכים אנו כו'²⁷ אין
7 בני אדם ראויים לנבואה - אבל לא שנפסק גילוי
8 הנבואה באופן של גזר מלמעלה.
9 ועל פי זה מדויק הלשון "נסתלקה רוח הקודש
10 מישראל" ולא "בטלה" או "פסקה" (כהלשון בגמרא
11 שם בנוגע לכמה דברים שבטלו) כי לא בטל ולא נפסק
12 גילוי הנבואה, אלא שנסתלק מלמטה, כיון שאין בני
13 אדם הראויים לקבלת הנבואה.

14 אבל באם יהיו בני אדם הראויים לקבלתה, תשרה
15 עליו רוח הקודש ונבואה גם בזמן הזה.

16 על פי הנ"ל מתורץ ומובן הא דהרמב"ם אף
17 שמבאר כמה וכמה פרטים בנוגע לנבואה אינו מזכיר
18 כלל²⁸ שאין נבואה משמתו נביאים האחרונים (עד
19 לפני ביאת המשיח²⁹); ובפרט שמביא גם פרט בשלילת
20 הנבואה: "ואפשר שלא תשרה"³⁰, ואף על פי כן אין
21 בדבריו שום רמז שאי אפשר שתשרה בזמן הזה.
22 ואדרבה: לאחר שהוא מונה התנאים הנצרכים לנבואה
23 מסיים "מיד³¹ רוח הקודש שורה עליו", הרי שהנבואה
24 תלויה רק בענינים אלו³², ולא בשום תנאי אחר³³.

בנבואה (וכמ"ש שם: "אשר כל רו לא אניס להו ונהירין להון שבילי דרקיע". וגם בהשליה כותב: "נביאים ממש"). וראה בפנים מאגרת תימן.

(24) להעיר מ' עזרא הנביא מבעלי התוס' (גיטין פח, א) ד"ה ודילמא ועוד).

(25) ובמכ"ש מ"ש התוס' (שבת כ, ב ד"ה אנן. וכ"ה בר"ש פ"ט מ"ב דכלאים) שמה שאמרו בסוטה (שם) "משחרב מקדש ראשון בטלה כו' וזכוית לבנה" לא לגמרי בטל אלא שלא ה' נמצא כ"כ.

(26) ה' יסוה"ת פ"ז. פ"ז משמונה פרקים שלו. מו"נ ח"ב פל"ב. הקדמתו לפה"מ.

(27) שבת קיב, ב.

(28) ומ"ש בה' יסוה"ת פ"ט ה"ב "כמו שאמר האחרון שבהם", וכוונתו למלאכי - הכוונה בזה שהוא האחרון דתקופת הנביאים [וכה' בגמרא: נביאים האחרונים], כי אחריו כבר התחילה תקופת אנשי כנסת הגדולה. אבל לא שאחריו אא"ל נביא. וראה לשונו בהקדמתו לפה"מ: כמו שאמר הנביא מסיים הנביאים כו'.

(29) אגרת תימן המובא להלן.

(30) ה' יסוה"ת פ"ז ה"ה.

(31) ידועה השקו"ט מהסתירה ממו"נ (ח"ב פל"ב ד"ה והדעת השלישי) שכתב "אפשר שלא יתבאר וזה ברצון אלקי" (וראה לח"מ ה' יסוה"ת רפ"ז).

(32) וכן נראה דעת החנוך שכותב (מצוה תקטז) "ונוהגת מצוה זו (דשמיעה לנביא) בזו"ע כל הזמן שימצא נביא בינינו", ואין כותב שנוהג רק בזמן הבית וכיו"ב.

(33) ולהעיר מלי הרמב"ם בה' יסוה"ת (פ"ט ה"ב-ג): "וכן אם

25 ויתר מכן מבואר ב"אגרת תימן" להרמב"ם: "שזה
26 שאמר בלעם³⁴ כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל
27 א-ל יש בו סוד, שמן העת ההיא יש לחשוב כמנין
28 שיש מששת ימי בראשית ועד אותה העת ותחזור
29 הנבואה לישראל כו' ונבואה זו נאמרה בשנת
30 הארבעים לצאתם מארץ מצרים, ותמצא התחלת
31 החשבון עד אותה העת אלפים ארבע מאות שמונים
32 ושמונה שנה, שהסימן בתפ"ח גאולים, ולפי ההיקש
33 הזה והפירוש הזה תחזור הנבואה לישראל בשנת
34 ארבעת אלפים תשע מאות שבעים ושש ליצירה"³⁵ -
35 הרי מפורשת דעת הרמב"ם דלא זו בלבד שיש
36 אפשרות לגילוי הנבואה בזמן הזה, אלא ש"תחזור
37 הנבואה לישראל".

ועוד ועיקר: הרמב"ם ממשיך שם (באגרת תימן³⁶)
38 אודות אחד (שהיה קרוב לזמנו) שניבא על כמה וכמה
39 דברים וכולם נתקיימו, ומוסיף: "המופת הזה (המבואר
40 שם לפני זה - אודות האיש ההוא שניבא) הוכיח לעיני
41 כל שהוא נביא באין ספק" - הרי דלא זו בלבד שהיה
42 קבלה לאביו של הרמב"ם "שקבל מאביו ומאבי אביו
43 והוא קבל הדבר" שתחזור הנבואה לישראל, אלא שהוא
44 גם מעיד שקרוב לזמנו היה "נביא באין ספק".

על פי זה הרי בכל זמן אפשר שיבוא נביא ויצוה
46 להקריב בבמה, ולכן שקלא וטריא בפרטי דיני במה.

ד. אמנם גם על פי הנ"ל עדיין דוחק בזה: ציווי
48 נביא להקריב בבמה בשעת איסור הבמות אירע עד
49 עתה רק פעם אחת, בתור "הוראת שעה", ואף על פי
50 כן מאריכים בשקלא וטריא בדיני במה אולי יארע עוד
51 הפעם שיבוא נביא ויצוה להקריב בבמה³⁷?

ועוד: כשיבוא נביא ויצוה להקריב קרבן בבמה
53 בזמן הזה, הרי פשוט שמצווים לשמוע אליו גם בנוגע
54

צונו כו' וכן אם יאמר לנו הנביא כו' (ולא "וכן אם צוה כו' וכן אם יאמר הנביא"). וראה גם בהקדמתו לפה"מ: "אילו איש נביא שנתבררה אצלנו נבואתו כו' יאמר לנו ביום שבת שנקום כו' ה' חובה עלינו אנחנו וכר".

(34) בלק כג, כג.

(35) כן הוא בשלשלת הקבלה (אף שאינו מתאים לחשבונו שם) ובקובץ תשובות הרמב"ם (ליפסא, תרי"ט), אבל בסדר הדורות מגי' - בשו"ק - שצ"ל תתקע"ב. וכן הוא גם בפ"י של ר' יהודה אלברצלני על ספר יצירה וקה"ע בירושלמי (שבת ספ"ו) - תתקע"ב. וי"א אשר בכ"י אגרת זו נמצא תתקע"ע. וצ"ע הגהת הסה"ד, וכן, בכלל, הספק בגירסת הנכונה באגרת הרמב"ם, שהרי מוכחי קראי דנבואת בלעם היתה בשנת הארבעים - (ולא ל"ח) - ליציאת מצרים, ז. א. בשנת ב' אלפים תפ"ח, ועל פי זה "כעת" - הוא ד' אלפים תתקע"ו.

(36) בכמה הוצאות נשמט.

(37) ואין זה דומה כלל להנח"ל שהגמרא מבארת גם פרטי דיני דבר שבמצאצא רחוקה שיארע - כי כאן אין זה פרט בדין מסויים, כ"א כללות הענין - חשש בעלמא.

אחת מכל מצוות שבתורה, אבל על ידי ציווי הנביא
הותרה ההקרבה בבמה, ויתרה מזו, גם נעשית מצוות
הקרבת קרבן, נוסף על המצוה דלשמוע לנביא - וזה
נלמד מהשמר גוי' תראה⁴⁰.
בסגנון אחר קצת: החידוש - שהנביא יכול לצוות
להקריב בבמה בשעת איסור במות, ושבני ישראל
מחוייבים לשמוע אליו בזה - נלמד מ"אליו תשמעון,
שהוא פרט בדיני נבואה, כמו בשאר מצוות התורה
שבכחו של הנביא לצוות לעבור עליהן. לאחר שלמדנו
דאליו תשמעון להקריב בבמה בא הלימוד בבמה
ד"מעלה אתה בכל מקום שיאמר לך הנביא", ההיתר
וציווי - פרט בדיני במה.
ו. והנה על פי המבואר לעיל (שבהקרה בבמה על
פי נביא יש בה שני ציוויים: [א] "אליו תשמעון" ב)
הקרת קרבן בבמה), מובן שבהקרה בבמה על ידי
נביא יש בה מעלה יתירה לגבי ההקרה בבמה בשעת
היתר הבמות (ולא רק יתרון "בכמות" שמקיים ב'
מצוות, כי אם גם מצד "איכותה" של ההקרה):
קרבנות חובה אינן קרבינ בבמה⁴¹, היינו שאין די
(בהקרה) בבמה וקדושתה - שחיוב שישנו על האדם
יוכל לקיימו בבמה, אף שמצוות קרבן שאינו מחוייב בו
מקיימה בבמה. חילוק זה הוא רק בנוגע להאדם -
בנוגע להעבודות (ופעולות) בהקרבן חובה - הרי
נעשות הן גם בהקריבו קרבן (שאינו חובה) בבמה.
מה שאין כן כשמקריבים בבמה על פי ציווי הנביא
- הרי זה (מעין) קרבן חובה:
בסגנון אחר: קדושת (ההקרה ו)הבמה פועלת לא
רק בהקרבן, כי אם גם בהאדם, האדם מקיים ציווי ה'
המוטל עליו - הציווי ד"אליו תשמעון".
ועל דרך כללות החילוק שבין ההקרה בבמה
להקרה בבית המקדש:
ההקרה בבמה אינה פועלת שתתפשט הקדושה
במקום בו הוקרב הקרבן, לא מצינו קדושה בהמקומות
שבעבר היו בהם במות; מה שאין כן במזבח של
המקדש, שהקרת הקרבן פועלת קדושה גם במקומו⁴².

לדיני במה לשנות או לבטל וכו' באם יצווה על זה כיון
שכללות ענינה אז הוא היפך דיני התורה אלא
שבהוראת שעה חייבים אז לעשות היפך דיני התורה,
הרי מקום קרוב לומר שגם בנוגע לפרטי הענין תהיה
הוראת שעה.
וליישב כל זה הוא על ידי ההכרעה כאותה השיטה
דציווי נביא להקריב קרבן בבמה בזמן איסור הבמות,
אין זה העברה על דברי תורה ודין מדיני נבואה
שנסתלקה כו', אלא שזהו חלק פרטי בכללות דיני
במה, שכן ניתן הדין מתחלה שעל פי נביא מותרים
(ומצוויים) להקריב בבמה, וחוזרים וחלים בה בשעה
כל דיני במה - ובמילא מובן שצריכים לדעת כל פרטי
דיניה.
ועל פי זה - אינו ענין של חשש (אולי יבוא נביא
ויצוה על זה), אלא שזהו חלק מפרטי דיני במה. ולכן
לא איכפת לך אם זוהי מציאות רחוקה, כי כמו
שצריכים לבאר כל הפרטים של כל דיני התורה, גם
הפרטים שבנוגע למציאות רחוקה, כמו כן צריך לבאר
(בגמרא) גם פרט זה שהיא מציאות רחוקה בדיני במה.
וכנ"ל.
בסגנון אחר קצת: נבואה בזמן הזה היא מציאות
רחוקה וחשש וכו',
מה שאין כן במה - הרי זה רק דאריה (האוסר) הוא
דרכי עליה³⁸.
יתרה מזה מצינו בנוגע למצות לא תחיה כל נשמה
- שנמנית במנין תרי"ג מצות, אף ש"אולי יחשוב
חושב שזאת מצוה שאינה נוהגת לדורות", וכהסברת
הרמב"ם³⁹ וזה לשונו: "כי הציווי שנשלם בהגיע
תכליתו מבלתי שיהיה זה תלוי בזמן ידוע לא יאמר בו
אינו נוהג לדורות, אבל הוא נוהג בכל דור שימצא בו
אפשרות הדבר ההוא כו'".
ה. על פי כל הנ"ל מובן שגם הבבלי קאי בשיטה
זו, שכן ניתן הדין דבמה מעיקרא להיות כולל גם
מציאות זו שעל פי ציווי נביא. ואף על פי שאמרו
רז"ל "אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות
שבתורה, כגון אליהו בהר הכרמל" - אין כוונת הגמרא
דגם לאחר שציווה הנביא להקריב בבמה הרי
כשמקיימים הציווי עוברים בשעת מעשה על מצוה
(דבמה) שבתורה, אלא שדחוייה היא על ידי הציווי -
כי אם (כלשון הנ"ל) שהנביא בא לצוות לעבור על

(40) וכן היא שיטת הרמב"ם. ואדרבה, יש להעמיס בלשונו שמרמז
גם לזה (שכן ניתן מתחילה) - "לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם
כו' אבל אני מקריב היום בחוץ כו'", הרי שמתחילה לא נאסר זה. אבל
ראה לעיל הערה 10 ש"ל שכוונתו שאף שנוסב על ד"ת מ"מ ה"ז
הותרה.

(41) זבחים קיז, א"ב.

(42) ואף שלכאורה אין קדושת המזבח תלוי בהקרבנות - מ"מ
מוכרח שאינו כן, מהדין (שבועות יב, א. רמב"ם הל' שקלים פ"ד
ה"ט) דקייץ המזבח, היינו שמקריבים קרבנות אך ורק בשביל המזבח

(38) ע"ד עירובין עח, ב.

(39) ספחמ"צ מ"ע קפז.

- 1 - היינו שאין בכחו של קרבן בבמה להמשיך הקדושה
2 ממנו וחוצה, מה שאין כן קרבן בבית המקדש⁴³.
- 3 ונעין זה הוא החילוק שבין ההקרבה בבמה בשעת
4 התירה - להקרבה בבמה על פי נביא: הקרבן בבמה
5 סתם אין בכחה לפעול גם חוץ ממנה - על האדם, מה
6 שאין כן ההקרבה על פי נביא פועלת גם בהאדם.
- 7 ז. ועל פי הנ"ל, שהסוגיא בסיום מסכת זבחים
8 איירי בעיקר (לא בדין במה סתם, כי אם) בדין הקרבה
9 בבמה על פי נביא, מובן גם הקישור של סיום המסכת
10 להתחלתה: "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים
11 אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" - שהחסרון בקרבן
12 שנובח שלא לשמה הוא שאינו פוטר את האדם
13 מחיובו, היינו שאין בכוחו לפעול על האדם - הנה
14 חסרונו זה (שבו קאי בריש המסכת) נדגש במיוחד על
15 ידי דיני סיום המסכת: אפילו בבמה (על פי נביא -
16 שבה איירי בעיקר בסיום המסכת) נמשכת הקדושה גם
17 על האדם המקריב (אף על פי שהתפשטות ופעולת
18 הקדושה דבמה בכלל - אינה כזו שבבית המקדש), על
19 אחת כמה וכמה בבית המקדש שעיקר ענינו (קרבנות)
20 חובה שעל הציבור (והיחיד) - זה שפועל וממשיך
21 קדושה על ידי הקרבן.
- 22 ח. תוקף קדושת (המצות) הקרבנות כהבית המקדש
23 ושבבמה על פי נביא וכו' ופעולתו באדם ובמקום -
24 כעין זה הוא בנוגע לבית הכנסת ובית המדרש, כיון
25 שהם "מקדש מעט"⁴⁴; מתפללים בהם (ש"תפילות

עצמו, נוסף ע"ז: קדושת המזבח מעיקרא נעשית ע"י קרבנות
מסויימים (ר"פ שמיני ואילך. נשא יז, י ואילך. וראה מנחות מה, א.
רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב הי"ד טו) - כשחינו אותו, וי"ל
שהיא פעולה נמשכת.
(43) ולהעיר ממ"ש הרמב"ם (הל' בית הבהירה פ"ז הט"ז) בנוגע
לקדושת המקדש וירושלים: "שכינה אינה בטילה לעולם".
(44) מגילה כט, א.

- 26 כנגד תמידין תקנום⁴⁵) ולומדים בהם (וכל זה תמיד
27 בדוגמת הבית המקדש שמקריבים בו תמיד וכו' - נוסף
28 על הענינים שישנם גם בבמה) הרי בהם עצמם נמשכת
29 הקדושה באופן שנשאר שם גם לאחר זמן ופועל גם
30 בהאדם - שמזה מובן שדבר שבקדושה הנעשה
31 במקומות אלו יש בו תוספת קדושה;
32 ומזה ההוראה בנוגע לפועל, שלכאורה טוב⁴⁶
33 לעשות דבר שבקדושה וכו' בבית הכנסת ובית
34 המדרש⁴⁷ מלעשותו (אף שיהיה באותו ההידור וכו')
35 במקום אחר, מכיון שכשעושהו במקום שיש בו
36 קדושה יתרה, מתווספת קדושה על קדושתו.
- 37 ועל ידי המשכת והתפשטות הקדושה של "מקדש
38 מעט" בעולם, במשך זמן הגלות, נזכה לבנין בית
39 המקדש השלישי, ולקבל המשכת הקדושה ממנו, על
40 ידי שנקריב בו קרבנות בפועל ממש; ומכיון שאז⁴⁸
41 "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", בוודאי שכל
42 הקרבנות יהיו "לשמך", "כמצות רצונך"⁴⁹ ותומשך
43 קדושת הקרבן וכו' גם על מקריבי הקרבנות, ויתעלו
44 בעילוי אחר עילוי בקרבנות⁵⁰ להוי"⁵¹.

(משיחת כ' מנחם אב תשכ"ט)

(45) ברכות כו, ב.

(46) וכמרז"ל שהקב"ה מצוי בבהכ"נ (ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"צ
סוסי"). וצריך חיפוש האם הובא בפירוש בפוסקים (לבד מתפלה).

(47) ע"ד דרז"ל עה"פ אוהב ה' שערי ציון כו' (ברכות ח, א).

(48) זכרי' יג, ב.

(49) ראה המשך וככה פ"ז ואילך.

(50) עיין אוה"ח ר"פ אחרי. ד"ה אחרי - תרמ"ט. ועוד.

(51) דאמאי איקרי קרבן אלא מפני שמקרב (ספר הבהיר סי' מו
(קט). ועייג"כ זח"ג ה, א. של"ה מס' תענית (ריא, ב). פע"ח שער
התפלה פ"ה).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מנ"א, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב אודות סדר לימודו ומסיים אשר מחשבות זרות מבלבלות לו מהיגיעה
בעבודת התפלה, וכבר ידועים הענינים בזה אשר שמירת קדושת הברית והלשון ממעט המחשבות זרות
כן צריך שיהי' הספר או הסידור פתוח לפניו שהאותיות מאירות ומגרשים מחשבות שאינם מענינם. ועי"פ
המבואר בלקו"ת ס"פ קדושים הנה כשיש אותיות דתורה בכלל ובפרט אותיות דפנימיות התורה חקוקים
במוחו הרי זה ממעט לאט לאט אותיות המחשבה שמנגדים לזה והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הני"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה³¹.

יש לבאר את הקשר בין שופר לפת, כי רדיית הפת מן התנור, שיהיה מה לאכול, תלויה בתקיעת שופר. והיינו כשישראל תוקעים בשופר, נמשך להם מזונות. וכמאמר רז"ל⁸ כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה.

זהו דכתיב⁹ תקעו בחודש שופר. . כי חוק לישראל הוא - על ידי תקיעת שופר נעשה חוק ומזון, היינו פת לחם, כמו שכתוב¹⁰ הטריפני לחם חוקי.

וטעם הדבר הוא, כי שופר הוא בבניה (שהרי הוא מאילו של יצחק¹¹, גבורה, ובניה היא מקור הגבורות, ככתוב¹² אני בינה לי גבורה), ופת הוא בחכמה (כי לחם הוא חסד). ומכיון שחכמה ובניה הם תרין רעין דלא מתפרשין¹³, לכן, כשיש שופר, בינה, יש פת, חכמה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רפא, עמ' רפז)

דאמר רבה, הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאות בתקיעת שופר, גזירה שמא ימלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו די אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה¹⁴.

וסימנך, ויבא יעקב שלם עיר שכם¹⁵:

שלם — ראשי תיבות שופר לולב מגילה.

שכם — שכם, כתף, חיצוניות ואחוריים, הוא בחינת שכחה¹⁶. רמז יש כאן, שבשלשה דברים אלו תתכן שכחה.

ובעל המאמר הוא רבה — סופי התיבות של שופר לולב מגילה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רסב)

מאמרי חז"ל - מסכת ראש השנה

כמה שיעור תקיעה. . כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן¹.

שיאחזנו בידו — הוא על דרך האוחז ביד מדת משפט², כי השופר הוא מאילו של יצחק³, גבורה. והחסד של אברהם והרחמים של יעקב ממתיקים אותו משני צדדיו: לכאן — לאברהם, שהוא לפני יצחק. ולכאן — ליעקב, שהוא אחרי יצחק. וירא"ה לכא"ן ולכא"ן — גימטריא אברה"ם יעקב"ב.

י"ד — מספר דו"ד, כי המכוון היא להמשיך למלכות, מדתו של דוד המלך. כמאמר⁴ כדי שתמליכוני עליכם. . ובמה בשופר.

(ליקוטים ואגרות עמ' שנה)

כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצתה תקיעת שופר. . שהיא חכמה ואינה מלאכה⁵.

מלאכה — היא בירור הניצוצות של עולם התהו, שנפלו בשבירה. השבירה היתה בז"א ובמלכות, ואותם צריכים לתקן, אך לא במוחין, ולכן בהם לא שייכת מלאכה, רק חכמה, היינו מוחין בכלל.

זהו שתקיעת שופר היא חכמה ולא מלאכה, כי היא מגיעה בחכמה ובניה - דכתיב השופר עצמו הוא בינה, והקול היוצא ממנו הוא חכמה.

זהו דכתיב⁶ מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה, דקאי על השופר, שצדו אחד צר וצדו השני רחב⁷, וכתיב שם י"ה דוקא, שהוא חכמה ובניה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רעט)

(8) ביצה טז, א.

(9) תהלים פא, ד.

(10) משלי ל, ח. ביצה שם.

(11) ראש השנה טז, א.

(12) משלי ח, יד.

(13) זח"ג ד, א.

(14) ראש השנה כט, ב.

(15) וישלח לג, יח.

(16) לקוטי תורה במדבר יח, ג. תניא ד"ה דוד זמירות קרית להו.

(1) ראש השנה כז, ב.

(2) תפלת מוסף של ימים נוראים.

(3) ראש השנה טז, א.

(4) שם.

(5) פנחס כט, א. ראש השנה כט, ב.

(6) תהלים קיח, ה.

(7) ראה זח"ב ס, א.

♦ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ♦

~ נקודות משיחות קודש ~

ושוטרים . . שפטים וכופתין . . עד שיקבל עליו את דין השופט (רש"י טז, יח)

היננו שותפים לדין השופט. השופט הוא להכריח את העם לקבל את פסק דין השופט. לפי זה מובן מה שכתוב ביעודי הגאולה (ישעיה א, כו) ואשיבה שופטין ככראשונה, ולא כתיב שופטין ושוטרים, שכן לעתיד לבוא, כאשר תבטל היצור הרע, כל יהודי יקום את דבר השופט מרצונו. לפי זה מובן גם דבר נוסף: מדוע שם פרשתנו הוא 'שופטים', ולא 'שופטים ושוטרים'. שכן, משפט השופט יכול להתבצע גם בלי שופט, כאשר המצב הוא כתיקונו (וכפי שהיה לעתיד לבוא), ומנוי שוטרים אינו אלא פרט במנוי שופטים. (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 795)

(יח) **שפטים ושוטרים תתן לה' בכל שערך אשר יהיה אלהיך נתן לה' לשבטיך וישפטו את העם משפט**

צדק: אור החיים

רש"י שפטים ושוטרים. שפטים, דינים הפוסקים את הדין. **ושוטרים**. (סנהדרין טז) הורדין את העם אחר מצותם, שומכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט. **בכל שערך**. (סנהדרין טז) בכל עיר ועיר. **לשבטיך**. מוסב על: "תתן לה'", שופטים ושוטרים תתן לה' לשבטיך, אשר ה' אלהיך נתן לה'. **לשבטיך**. מלמד שמושיבין דינין לכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר. **וישפטו את העם וגו'**. מנה דינין ממחים וצדיקים לשפט צדק.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ואומרו לשבטיך רבותינו ז"ל (ספרי פ' ובהוה שמוטב למעלה, וקשה למה לא כתבו במקומו על זה הדרך תתן לה' לשבטיך בכל שערך אשר וגו', ואולי שנתפזז להסמיכה למאמר וישפטו את העם משפט צדק להעיר כי הוא זה טעם שמצוה לתת שופטים בכל עיר, ובעיר אשר ב' שבטים ב' שופטים כפי שישפטו משפט צדק, ודקדק לומר את העם פרוש שלא יהיה הפרש ביניהם ויהיו נדונים זה את זה בהשואה בין שכל שבט נדון לפני בית דינו, ובהוה אנו מרויחים ושוב מאמר וישפטו שאם בא להזהיר לדינים היה לו לומר נוכח כסדר שדבר בסמוך לא תטה לא תכיר וגו', ורש"י ז"ל פירש שהוא אזהרה לממנים למנות צדיקים, ולדבריו היה לו לומר על זה הדרך שופטים ושוטרים בשפטים צדק וגו' תתן לה' וגו' ולדברנו יבוא על נכון:

וראינו לרמב"ם ז"ל (הל' סנהדרין פ"א) שהשמיט דין זה שצריך לכל שבט ושבט ולא כתב אלא שכל עיר ועיר, ואולי שסובר הרמב"ם שפונת רבותינו ז"ל שדרשו לשבטיך שצריך בית דין לכל שבט הוא קדם שדרשו שצריך בכל עיר, אבל אחר שצריך לכל עיר אין עוד צורך למנות לכל שבט, וזה לשון הגר"תא בסנהדרין (דף ט"ז ע"ב) תנו רבנן מנין שמצמידין שופטים לישראל תלמוד לומר שפטים תתן וגו', לכל שבט ושבט מנין תלמוד לומר שפטים לשבטיך, לכל עיר ועיר מנין תלמוד לומר שפטים לשערך ע"כ, וקשה למה דרש התנא תבת לשבטיך שהוא בסוף פסוק קדם תבת בכל שערך שקדומה לה שמן הראוי היה לתנא להקדים דרשת בכל שערך, אלא הרי זה מגיד שלא בא חיוב לשבטיך אלא קדם חיוב כל שערך אכל אחר

שפטים וגו'. סמך מצוה זו למצות ג' פעמים וגו' שלפניה, להעיר שהגם שמצוה לעלות שלשה פעמים בשנה לראות את פני ה' ושם היא עומדת סנהדרין גדולה קבועה אף על פי כן צריך למנות שופטים וכו' ולא יסמכו על בית דין שלפני ה' בלשפת הגזית לבד, והטעם כדי שלא תענה הדין עד עלות אל המקום, וטעם השוטרים אמרו בפסיקתא ר' אלעזר בן שמוע אמר אם יש שוטרים יש שופטים אם אין שוטרים אין שופטים ע"כ, הדברים מוכיחים שאם אין שוטרים אין חיוב מצות שופטים, ומעשה כל שיועדים ישראל שהעם אינם נשמצים לשופטים והשופטים אינם יכולים לכפם אין חיוב במנוי השופטים, וכל שהעם נשמצים לדיניהם בלא שוטרים תכבין למנות שופטים וקוראים אנו בשופט זה שופט ושוטר: תתן לה' פרוש שהממנים עצמן לא יאמרו בדעתם שלא תשלט עליהם מקל מרדותו של שופט ושוטר כיון שהם הממנים אותו אלא שיימנעו לשפט ולרדות אותם, והוא אומרו תתן לה' פרוש עליך:

בכל שערך. טעם אומרו בכל, שצריך למנות בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך בארץ ישראל, ובביתא (נלקט) אמרו ז"ל בכל שערך בא התנא להקיש סנהדרין קטנה לסנהדרין גדולה מה גדולה דנה והורגת אף קטנה דנה והורגת ע"כ, ונראה שדרשתם היא מתבת בכל שכלל התנא כל הסנהדרין יחד לומר ששונים בבית אחד:

ואומרו אשר ה' אלהיך נתן לה'. אמרו ז"ל (פסות ד) שכל לומר שאין חיוב האמור בענין אלא בארץ אשר ה' אלהיך נתן לה' ולא בארץ לארץ:

שצוה בכל שערך אין מקום להצריך לשבטים, ולזה הרמב"ם שכתב חיוב בכל עיר אין מקום לומר בכל שבט, ולדרך זה דרשת התנא הוא על זה הדרך שמתכבד התנא לתת שופטים לכל שבט בין יהיה בעשרה צירות בין יהיה בעיר אחת, וחזר ואמר שאם יהיה בהרבה צירות תתן לכל עיר ועיר:

ואם תאמר אם תתן בכל עיר למה הצריך לומר לשבטיך, משום שזולת לשבטיך לא הייתי מפרש בכל שערך בכל עיר ועיר שהייתי אומר שרצה לומר שצריך של כללות ישראל בין שבארץ ישראל בין שבעבר הנהר לא של כל עיר ועיר שבארץ, ואחר אומרו לשבטיך שפרשו הוא לכל שבט נתחבנו לומר בכל שערך בכל עיר, ולזה כשפסק הרמב"ם בכל עיר אין מקום לומר לשבטיך שאם תפרש בדבריו כדברי התוס' שם בסנהדרין שאם יש בעיר ב' שבטים צריך ב' בתי דינים:

משפט צדק. ולא אמר בצדק באומרו ויחגור י"ט ט"ו בצדק תשפט צמיתך, באן העיר הערה גדולה להפץ לשפט בצדק, והוא כי בשערך לעמוד הדין על משפט האנשים אשר להם הריב יהיה בסדר זה שיעביד מבין עיניו ב' הנושאים ולא ילביש משא ומתן ההלכות שיעשה באנשים אשר להם הריב לומר כפי זה יתחייב פלוני וכפי זה יהיה להפך אלא יעשה עינוי ויצדיק ההלכה כאלו אין אדם שצריך להוראה זו עתה אלא לעמוד על הדין לדעת הלכות התורה, ואחר שיעמוד עליו בדרך זה מה שיעלה במצותו דין בו לבעלי דינים יקנה הנפא ויתחייב החיוב, והוא אומרו וישפטו את העם משפט פרוש כבר הוא משפט בפני עצמו זה יהיה צדק, אבל זולת זה שצריך בדעתו בעת שמוחק ומצריך

שיעור יומי ליום ראשון כ"ח מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת שופטים

כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית
בהר הבית.

(כב) וְלֹא־תָקִים לְךָ מִצְבֵּה כִּי וְלֹא תָקִים לְךָ קָמָא דִּי
אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
סג' יי אלהיך:

כ"י"א וְלֹא־תָקִים לְךָ מִצְבֵּה • מִצְבֵּת אֲבָן אַחַת, לְהִקְרִיב עָלֶיהָ אֶפְלוֹ
לְשִׁמִּים • אֲשֶׁר שָׁנָא • מִזְבַּח אֲבָנִים וּמִזְבַּח אֲדָמָה צִוָּה לַעֲשׂוֹת,
וְאֵת זֶה שָׁנָא, כִּי חָק הָיְתָה לִפְנֵעֵנִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁהִיתָה אֶהְיֶה
לוֹ בַּיּוֹם הָאֵלֹבוֹת, עֲכָשׁוּ שָׁנָא, מֵאַחֵר שֶׁעָשְׂאוּהָ אֵלֹו חָק לַעֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים •

(א) לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מִוּם
כָּל דָּבָר רָע כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ הוּא: אור החיים

כ"י"א לֹא־תִזְבַּח וְגו' כָּל דָּבָר רָע • (ספרי) אזהרה למפגל בקדשים
על ידי דבור רע, ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים
(זבחים לו ב) •

(ב) כִּי־יִמָּצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד
שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: אור החיים

כ"י"א לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ • אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שָׂלָא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים •

שָׂבָא הַתּוֹב לְאַסֵּר מוֹם עוֹבֵר, רְמוֹז בְּתַבַּת
יְהִיָּה לומר כל תנועת מום בין קבוע בין עובר.
ואפשר עוד לומר שאם החלט בה אבר
שנעשה בו בעלת מום ואמר הרופאים שעל
כל פנים צריך לקחתו הגם שצדין לא תתכו
הרי זה פסולה, והוא אומר לא תזבח וגו'
אשר יהיה בו מום פרוש הגם שעתה אינו
מום כיון שעומד להיות מום לא תזבחנו:
(ב) כי ימצא בקרבך. אומר בקרבך, לחיוב על
הדבר לבני המקום ששם ימצא האיש
עושה הרע ואחריהם יתחייבו כל יושבי הארץ,
והוא מה שגמר אמר באחד שעריך, ורבובתינו
ז"ל (כתבות מ"ה:) דרשו שעריך לגונה שה
שער שנמצאו בו ולא שער שנדונו בו, ואומר
אשר ה' אלהיך נתן לך, נתפס לומר שעל
מנת כן ה' נתנה לך:

לעבר בריתו. פרוש צריך שידע שהוא עובר
ברית ה', ולזה צריך שיתר בו יודיעוהו
מה גדלו מעשיו הרעים, גם רמז שאם אמר
למחרים שהוא נשבע לעבר עבודה זרה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף וְגו'. בֹּא לְהַזְהִיר בְּשִׁשֹּׁשׁ
בְּעִיר ב' אֲנָשִׁים מְפֻלְגִים בְּחֻמָּה וּשְׁנַיִם
אֲחֵרִים גַּם כֵּן חֻמָּים אֵלֹא שְׁאִינֶם בַּסּוּג
הָרָאוֹן אֵל יֹאמֵר אֲדָם כִּינֹן שְׁשִׁי הָאֲנָשִׁים
זְכוּלִין לְהוֹדוֹת וּלְשַׁפֵּט בְּצֶדֶק לֹא אֲטִירִים אֵת
הַמְּפֻלְגִים לְשֹׂא בְּעוֹל מִנּוּי הַדִּנּוֹת, אוֹ לְצַד
שְׁצִירָה לָהֶם טַרַח בְּמִנּוּיִים יִמְנַע וְיִסְתַּפֵּק
בְּקֻטְנִים, תִּלְמוּד לומר צֶדֶק צֶדֶק פְּרוּשׁ הַגֵּם
שֶׁהִשְׁגָּה לְדִנִּים שֶׁהֵם רְאוּיִים, עֲלִיף לְחֹזֵר
אֲחֵר הַיּוֹתֵר רְאוּיִים מֵהֶם:

(כא) לֹא תֵשֶׁע לָךְ אֲשֶׁרָה וְגו'. רְבוּתִינוּ ז"ל אָמְרוּ
(סְנִהֲדִין ז') כָּל הַמַּעֲמִיד דִּין שְׂאִינוּ
הַגּוֹן בְּאֵלֹו נוֹטֵעַ אֲשֶׁרָה ע"כ, וְלִדְבָרֵיהֶם אָמַר
תַּבַּת לָךְ לומר שְׂאִינוּ מַעֲלָה עָלֵינוּ כְּאֵלֹו וְכו'
אֵלֹא אִם כְּשֶׁנִּעְמִידֵנוּ תִּהְיֶה כְּנִתּוֹ לְאִיזוֹ סִבָּה
שְׁנוּגַת מִמֶּנָּה, אֲבָל זֹלַת זֶה אִם טַעַה בְּדִין
שְׂאִינוּ הַגּוֹן וְחֻשָּׁב שֶׁהוּא הַגּוֹן וְהַעֲמִידוֹ אִינוּ
נִחָשֵׁב עָלָיו כְּהַעֲמִיד אֲשֶׁרָה:

(א) לֹא תִזְבַּח וְגו' אֲשֶׁר יְהִיָּה בּוֹ מוֹם. וְלֹא אָמַר
אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, כִּי מִה שֶׁדְּרָשׁוּ ז"ל (ספרי)

(יט) לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר יֵט לֹא תִצְלִי דִין לֹא
פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי
הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר עֵינֵי חֻמָּים
וְיִסְלַף דְּבָרֵי צִדִּיקִם: אור החיים

כ"י"א לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט • כְּמִשְׁמְעוֹ. לֹא תִכִּיר פָּנִים • אֵף בְּשַׁעַת
הַטְעָנוֹת, אֲזַהֲרָה לְדִין שָׂלָא יְהִי רַף לָזֶה וְקִשָּׁה לָזֶה, אֶחָד עוֹמֵד
וְאֶחָד יוֹשֵׁב, לְפִי שֶׁשְׁרוּזָה זֶה שֶׁהִדִּין מְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ, מִסְתַּתְמִין
טְעוֹתָיו • וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד • (ספרי) אֶפְלוֹ לְשַׁפֵּט צֶדֶק • כִּי הַשֹּׁחַד
יַעֲוֹר • (כתובות קה) מִשְׁקַבֵּל שֹׁחַד מִמֶּנּוּ, אִי אֶפְשָׁר שָׂלָא יִטָּה אֵת
לְבָבוֹ אֲצִלֹו לְהַפֵּךְ בְּזִכְוֹתוֹ • דְּבָרֵי צִדִּיקִם • דְּבָרִים הַמְּצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי
אֲמָת •

(כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן
תַּחֲיֶה וְיִרְשָׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:

אור החיים
כ"י"א צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף • (ספרי. סנהדרין לב) הִלָּךְ אַחֵר בֵּית־דִּין יָכֶה.
לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשָׁתָּ • כִּדָּא הוּא מִנּוּי הַדִּינִין הַפְּשָׁרִים לְהַחֲיוֹת אֵת
יִשְׂרָאֵל וְלְהוֹשִׁיבֵן עַל אֲדָמָתוֹ •

(כא) לֹא־תַטֵּעַ לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־
עֵץ אֲצִל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: אור החיים

כ"י"א לֹא־תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה • לְחִיבּוֹ עָלֶיהָ מִשַּׁעַת נְטִיעָתָהּ, וְאֶפְלוֹ
לֹא עֲבָדָה, עוֹבֵר ב'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל נְטִיעָתָהּ. לֹא־תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה

הַדִּין לְכַעֲלֵי דִינִים עַל כָּל פָּנִים יְהִיָּה א' יוֹתֵר
מִתְקַבֵּל דַּעְתוֹ אֵלָיו וְלֹא יֵצֵא מִשְׁפָּט צֶדֶק,
וּבְפָרֹט מִשְׁפָּטִים שְׁתַּלּוּיִם בְּשִׁקּוֹל הַדַּעַת
וּבְהִטָּה מוֹעֲטָת כְּנָקָל יִשָּׂה דַּעְתוֹ:

וּבְדִרְדֹּף רְמוֹז יְרֵמוֹ עַל דִּרְדֹּף אוֹמְרוֹ (תהלים צ"ו)
יִשְׁפֹּט תַּבַּל בְּצֶדֶק, וְאָמְרוּ אֲנָשֵׁי אֲמַת
(וְהָרַח"ג קצ"ח) כִּי ב"ד עֲלִיּוֹן יִקְרָא צֶדֶק,
וְאָמְרוּ ז"ל (בִּיצָה ט"ו:) כִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְזוֹנְתִּיר
שָׁל אֲדָם קְבוּעִים וְכו', וְהָנָה בְּשִׁפְלֵי הַקְּפָרֶשׁ
עַל הַמָּוֶן בֵּין אֲדָם לְחֲבֵרוֹ וְעָמְדוֹ לִפְנֵי הַשּׁוֹפֵט
אִם יִשְׁפֹּט עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' כְּשִׁנְיָכּוֹ
הָרְאוּ לִזְכוּת וְגו' הָנָה הֵם שׁוֹפְטִים הַמִּשְׁפָּט
עֲצָמוֹ שִׁשְׁפֹּט ב"ד עֲלִיּוֹן מְנַקֵּא צֶדֶק, וְהוּא
אוֹמְרוֹ וְשִׁפְטוֹ אֵת הָעָם מִשְׁפֹּט צֶדֶק פְּרוּשׁ
שִׁשְׁפֹּט בֵּית דִּין עֲלִיּוֹן שֶׁנִּקְרָא צֶדֶק:

(יט) לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט וְגו'. לֹא יִחַד הָאֲזַהֲרָה
לְשׁוֹפְטִים וְצִוָּה לְנוֹכַח, לְהַעֲרִיר כִּי כָּל־לֹחַת
יִשְׂרָאֵל יִשְׁנֶם גַּם כֵּן בְּאֵלֹו אֲזַהֲרוֹת אִם לֹא יִמְנוּ
הַשּׁוֹפְטִים כְּדִרְדֹּף שְׁנִצְטוּ, הֵם הַמְּטִים מִשְׁפָּט
הֵם הַעוֹבְרִים עַל כָּל הָאָמֹר:

כ"י"א שנים עדים או שלשה • אם מתקנות עדות בשנים, למה פרט לה בשלשה? להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת, אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזמו כלם (מכות ו) •

(ז) יד העדים תהיה בו
בראשנה להמיתו ויד בל-
העם באחרונה ובערת הרע
מקרבך:

(ח) כי יפלא ממך דבר
למשפט בין ידים • לדם בין ידיו
לדיו ובין נגע לנגע דברי ריבת
בשעריך וקמת ועלית אל-
המקום אשר יבחר יהוה
אלהיך בו: אור החיים

כ"י"א כי יפלא • כל 'הפלאה' לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומקשה ממנו • בין ידים לדם • (ספרי סנהדרין פד) בין דם טמא לדם טהור • בין ידיו לדיו • בין דין זכאי לדיו חייב • ובין נגע לנגע • בין נגע טמא לנגע טהור • דברי ריבת • שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר: זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מוזהר • וקמת ועלית • (סנהדרין פו) מלמד שבית המקדש גבה מכל המקומות •

(ט) ובאת אליהם הלויים
ואל-השפט אשר יהיה בימים
ההם ודרשתו והגידו לך את
דבר המשפט: אור החיים

כ"י"א הכהנים הלויים • הכהנים שיצאו משבט לוי • ואל-השפט אשר יהיה בימים ההם • (ספרי) אפלו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבט לוי •

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
בהתקנתן שפרשו מפלא ממך ולמעוטי
תלמיד, אלא שבסנהדרין דרשו מעוט תלמיד
שאין ראוי להוראה מאמרו כי יפלא
והרמב"ם פרש ב"ד (הלכות ממרים פ"ג
ה"ה) שהכונה הוא על זה הדרך מי שלא
יפלא ממנו אלא דבר מפלא, ומעתה לפי זה
אומר למשפט לומר שאין הדין האמור בקצן
זה אלא בהוראה למעשה, וכמו שאמרו
במשנה שם וז"ל אינו חייב עד שיוזר לעשות
שנאמר והאיש אשר יעשה כדון ע"כ, והנה
מפסוק זה אין הוכחה אלא על מעשהו על
פי הוראתו ולא אם הורה לאחרים לעשות,
ולמדיו לה מאמרו למשפט שאם הורה
לאחרים חייב:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שיודיעוהו שקדמה לו ברית על זה ואין
שבועתו חלה לבטל הראשונה וברי הוא עובר
ברית ה' ויחגוג:
(ו) יומת המת • כפל לומר המת, להעיר כי אם
לא נמצאו לו עדים והתראה בן מות הוא
לשמים אלא שבצדים והתראה יומת בידי
אדם המת שהיה עומד למיתה בידי שמים:
(ח) כי יפלא וגו' למשפט • הדרך לומר למשפט,
להעיר שלא נאמרו דינים אלו אלא במונה
שהוא ראוי להורות משפט, וכן אמרו במשנה
(סנהדרין פ"ו:) תלמיד שאינו ראוי להוראה
פטור, אלא שראיתי בביתא (שם פ"ו) שדרשו
פטור תלמיד שאינו ראוי להוראה מאמרו
כי יפלא במפלא שבב"ד, וכתבו רש"י ותוס'

(ג) וילך ויעבד אלהים אחרים
וישתחו להם ולשמש או
לירה או לכל צבא השמים
אשר לא צויתי:

כ"י"א אשר לא צויתי • לעבדם (מגילה ח) •

(ד) והגדלך ושמעת ודרשת
היטב והנה אמת נכון הדבר
נעשתה התועבה הזאת
בישראל:

כ"י"א נכון • מכון העדות •

(ה) והוצאת את האיש ההוא
או את האשה ההוא אשר
עשו את-הדבר הרע הזה
אל-שעריך את-האיש או
את האשה וסקלתם באבנים
ומתו:

כ"י"א והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שעריך וגו' • המתרגם
"אל שעריך": 'לתרע בית דין', טועה, שכן שנינו: (ספרי) "אל
שעריך", זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שנדון בו? נאמר
"שעריך" למטה ונאמר "שעריך" למעלה, מה "שעריך" האמור
למעלה, שער שעבד בו, אף "שעריך" האמור למטה, שער שעבד
בו, ותרגמו: 'לקריו' •

(ו) על-פי שנים עדים או
שלשה עדים יומת המת לא
יומת על-פי עד אחד: אור החיים

י על מימר תרין סהדין או
תלתא סהדין יתקטל
דחייב קטול לא יתקטל על
מימר סהיד חד:

שיעור יומי ליום שני כ"ט מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת שופטים

ועל שמואל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין, ימין, ועל שמואל, שמואל.

(יב) והאיש אשר יעשה בזה
לבבתי שמע אל-הכהן העמד
לשרת שם את-יהוה אלהיו
או אל-השפט ומת האיש
ההוא ובערתה הרע מישראל:

(יג) וכל-העם ישמעו ויראו
ולא יזידון עוד:

כ"ט וכל-העם ישמעו • (סנהדרין פט) מכאן שממתינים לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל.

ותעבד על מימר פתגמא
די יחיון לך מן אתרא
ההוא די יתריצי יי ותשר
למעבד ככל די ילפנך:

יא על מימר אורייתא די
ילפנך ועל דינא די ימרון
לך תעבד לא תסטי מן
פתגמא די יחיון לך מינא
ושמאל:

כ"ט ימין ושמואל • (ספרי) אפלו אומר לך על ימין שהוא שמואל,

(י) ועשית על-פי הדבר אשר
יגידו לך מן-המקום ההוא
אשר יבחר יהוה ושמרת
לעשות ככל אשר יורה: אור

החיים

(יא) על-פי התורה אשר יורה
ועל-המשפט אשר יאמרו לך
תעשה לא תסור מן-הדבר
אשר יגידו לך ימין ושמואל:

♦ יום שני כ"ט מנחם-אב ♦

לא תוכל לתת עליך איש
נכרי אשר לא-אחיך הוא:

(טז) וכל-העם יראו ויפחדו
ולא ישוב את-העם מצרימה
למען הרבות סוס ויהיה אמר
לכם לא תספון לשוב בדרך
הזה עוד:

כ"ט לא-ירבה-לו סוסים • (סנהדרין כא) אלא כדי מרפבתו, שלא
ישוב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר

י ארי תעול לארעא דיי
אלהך יתב לך ויתירסה
ותיתב בה ותימר אמי
עלי מלכא ככל עממיא די
בסתרגי:

טו מנא תמגי עלך מלכא
די יתריצי יי אלהך בה מגו
אחיך תמגי עלך מלכא
לית לך רשו למנא עלך

(יד) כיתבא אל-הארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך וירשתה
וישבתה בה ואמרת אשימה
עלי מלך ככל-הגוים אשר
סביבתי: אור החיים

(טז) שום תשים עליך מלך
אשר יבחר יהוה אלהיך בו
מקרב אחיך תשים עליך מלך

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שום תשים שהוא רשות מכפל שום תשים:
ותמצא שם הקפיד על ישראל כששאלו בימי
שמואל לתת להם מלך (ש"א ח'), והענין
קשה למה נקפיד ה' עליהם והלא לו יהיה
שפנות ה' בפסוק זה לרשות ולא למצוה סוף
סוף הרשות נתונה, וכפי מה שכתבנו יש
מקום לה' להקפיד על הדבר בין שצוה ה'
עליהם לבל יאמרו לשום מלך ככל הגוים
כמו שפרשנו ושאלו המלך ואמרו (ש"א ח' ה')
לשפטנו ככל הגוים לזה הקפיד ה', אבל אם
היו שואלים להם מלך כרצונו יתברר לא
לכח ולגבורה כדרך הגוים היו מקימין מצות
עשה:

וראיתי בסנהדרין פסק בזה גדול (כ'): שנהלקו
רבותינו ז"ל וז"ל רבי יהודה אומר ג'
מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד
להם מלך ולהקבית ורעו של עמלק ולקבנות
בית הבחירה רבי יהודה אומר לא נאמרה
פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנאמר ואמרת
אשימה עלי מלך וגו' ע"כ, ודברנו עולין
לדברי ר' יהודה ולא לדברי ר' יהודה, והגם

השופטים וביד מלכי ישראל הנשרים, וצא
ולמד מדוד המלך וכו', ודבר זה הוא חן
ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:
ולזה בא דברו הטוב כאן ואמר כי תבא וגו'
ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים וגו'
וזה גדר ראשון שכתבנו, ונמר אמר שום תשים
וגו' פרוש לא יקום הדבר הרע הזה, אלא
המשימות שתשים הוא על זה הדרך אשר
יבחר ה' אלהיך בו, ואמרו רבותינו ז"ל
(כתובות פ"ג ה') אין מעמידין מלך
בתחלה אלא על פי ב"ד של ע' זקנים ועל
פי נביא וכו' ע"כ, ומלך המתמנה בסדר זה
אינו בסדר מלך המתמנה על הגוים כמו שבא
בדבריהם ככל הגוים, וכפי זה מאמר שום
תשים היא מצוה ושלילת גדר שנגד תנאיה,
ולזה נתחכם ה' להקדים מאמר ואמרת אשימה
וגו' להעריך את אשר יבין אליו לשלל אותו
במאמר שום תשים וגו', שזולת זה לא הייתי
מבין שאוסר לשום מלך ככל הגוים, והגם
שיאמר אשר יבחר אין מובן שבא לאסר ככל
הגוים ויהיה זה וזה, ולא חש להבין בפאמר

(י) ועשית על פי הדבר. פרוש לא מבטא המשפט
עצמו שהגידו לך אלא אפלו משפטים
אחרים הנבנים על פי שמועה זו, כי כמה
משפטים יסתעפו מפרט משפט אחד:

(יד) כי תבא וגו' ואמרת וגו' שום תשים וגו'.
מאמרו כי תבא וגו' ואמרת משמע כי
לא מצות ה' עליהם למלך מלך אלא אם
יאמרו הרשות בידם, וממה שגמר אמר שום
תשים שער הלשון מוכיח שמצות ה' היא
להמליך עליהם מלך:

ונראה שפנות הכתובים היא על זה הדרך לפי
שיש במנוי המלך ב' גדרים, א' שיהיה
המבטח בו להנהיג המלחמות בעצם חקמתו
ולצאת בגבור ביום קרב כסדר מלכי האמות,
וזה הוא דבר שגאוני בעיני ה' כי סדר מלכי
האמות לא ילכו בהם אחרי כשרון המעשה
אלא אחרי תועליות החושיות הגם שלא ימצא
בו דבר טוב מהמשפיל, גם ישימו בו כסלם
ותקנתם ומן ה' יסור לבכם, וגדר ב' הוא
לכבוד ולתפארת ישראל וכדי שה' יעשה
בזכותו כדרך שהיה ה' מושע ישראל ביד

בשלמה (מלכים א-א'): "ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות קסף וסוס בהמשים ומארה".

התורה הזאת על-ספר מלפני
הפניהם הלויים:
ספרא מן קדם קהניא
לנאי:

כ"י • ויהי כשבתו • אם עשה כן, כדאי הוא שתתקנים מלכותו.
את-משנה התורה • (סנהדרין שם) שתי ספרי תורה: אחת שהיא מנחת בבית גנזיו, ואחת שנקנסת ויוצאת עמו. ואונקלוס תרגם: 'פתשגן' פתר משנה, לשון שנון ודבור.

(יט) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את-יהוה אלהיו לשמר את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה לעשתם:
כ"י • דברי התורה • כמשמעו.

(כ) לבלתי רום-לכבו מאחיו ולבלתי סור מן-המצוה ימין ושמאלו למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:
כ"י • אור החיים

כ"י • ולבלתי סור מן-המצוה • אפלו מצוה קלה של נביא. למען יאריך ימים • מכלל הן אתה שומע לא, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל: (שמואל-א א') "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך להעלות עולות", וכתב (שם יג): "ויחל שבעת ימים", ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העלה, עד שבא שמואל ואמר לו: "נספלת (פאשר) לא שמרת וגו' ועתה מומלכתך לא-תקום" (שם), הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא, נענש. הוא ובניו • (הוריות יא) מגיד שאם בנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם.

(יז) ולא ירבה-לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד:
כ"י • ולא ירבה-לו נשים • אלא י"ח, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים ונאמר לו (ש"ב יז): "ואם מעט, ואספה לך כהנה וכהנה".
וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד • (סנהדרין כא) אלא כדי ליתן לאכסניא (ספרים אחרים: לאפסניא).

~ נקודות משיחות קודש ~
ולא יסור לבבו (יז, יז)
על הסרת לבבו הקפידה תורה • . שלבו הוא לב כל קהל ישראל (רמב"ם מלכים ג, ו)

אין המלך משול למח, מלך האברים, אלא ללב. ויש לבאר, דהנה בלב ישנן שתי תכונות מיוחדות. א. יש בו תנועה מתמדת של רצוא ושוב, המורה על כך שכל מציאותו היא תמיד הניצת הגוף ואין לו ענין אחר (ואלו במח אין כלל תנועה). ב. פתוצאה מקף הוא החלש שבכל אברי הגוף (כולל המח), כי הוא קיים רק לצורך האברים האחרים. ואף במלך מצינו שתי תכונות אלה. א. הוא נמצא בתנועה מתמדת כלפי העם, אשר יוציאם ואשר יביאם, כי מהות המלכות היא שרות העם. ב. ולכן יש בו 'חלשה' - המלך תלוי בעם ומקבל מהם את כל צרכיו, מה שאין כן שאר בני העם מקבלים את פרנסתם באמצעות עבודתם העצמית (וזהו אחד הפרושים בזה שספירת המלכות לית לה מגרמה כלום, כי היא מקבלת מפה שלמטה ממנה). (קדושי שיחות יט ענ" 168)

(יח) והיה כשבתו על כפא ממלכתו וכתב לו את-משנה
יח ויהי כמתבה על כרסא מלכותה וכתוב לה ית

♦ יום שלישי ל' מנחם-אב ♦

כ"י • כל-שבט לוי • בין תמימין בין בעלי מומין • חלק • בבזה • ונחלה • בארץ • אשי ה' • קדשי המקדש (ספרים אחרים: קדשי הקדשים) • ונחלתו • אלו קדשי הגבול: תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו: ונחלה לא-יהיה-לו, זו נחלת שאר.

(א) לא-יהיה לפניהם הלויים כל-שבט לוי חלק ונחלה עם-ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון:
א לא יהי לכהניא לואי כל שבטא דלוי חלק ונחלתא עם ישראל קרבניא דיי ואנסנתא ייכלון:

(ב) לבלתי רום לבבו • פרוש על דרך אומרם ז"ל (אבות פ"ו מ"א) ומלכותו ענוה ויראה, והוא אומר כי באמצעות קריאת התורה לא ירום לבבו וגו', וקנגד היראה אמר לפני זה למען ילמד ליראה:
(א) לא יהיה לפניהם וגו' • ונחלה לא יהיה וגו'. כפל הכתוב הענין ליומר שהגם שעברו

שהלכה כרבי יהודה וכן פסק רמב"ם בפ"א מהלכות מלכים אף על פי בן צריך לישב הפתוב לסברת רבי נהוראי שפשט אומר שום תשים יגיד שמצות ה' לשום מלך: ואפשר לומר כי אם ישראל יהיו כשרים ולא ישאלו מלך ויהיה ה' למלך עליהם כדרך אומר (ש"א י"ב) וזה אליהם מלככם,

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שיעור יומי ליום רביעי א' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת שופטים

(ד) רֹאשִׁית דִּגְגָךְ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרֹאשִׁית גֶּזֶז צֹאנְךָ
וְיִצְהָרְךָ וְרֹאשִׁית גֶּזֶז צֹאנְךָ
תִּתֶנּוּ לָהֶם:

כ"י • **רֹאשִׁית דִּגְגָךְ** • זו תרומה. ולא פרש בה שיעור, אבל רבותינו (תרומות פ"ד) נתנו בה שיעור: עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד ממששים, בינונית אחד ממששים, וסמכו על המקרא שלא לפחת מאחד ממששים, שנגמור (יחזקאל מה): "וששיתם האיפה מחמור השערים". ששית האיפה, חצי סאה, כשאתה נותן חצי סאה לכוור, הרי אחד ממששים, שהכור שלשים סאין. **וְרֹאשִׁית גֶּזֶז צֹאנְךָ** • כשאתה גוזז צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פרש בה שיעור, ורבותינו נתנו בה שיעור אחד ממששים (חולין קלז). וכמה צאן חייבות בראשית הגז? חמש ורחלות, שנגמור (ש"א כה): "וחמש צאן עשויות", רבי עקיבא אומר: ראשית גז, שתים. צאנך, ארבעה. תתן לו, הרי חמשה.

~ נקודות משיחות קודש ~

אבל רבותינו נתנו בה שיעור (רש"י יח, ד)

וכן כתב גם להלן, לגבי ראשית הגז. ונמוקו עמו, שהרי בפסוק הקודם נאמר ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה, שהם דברים חשובים ומסימים. גם יש לומר, דהנה לעיל (פסוק א) נאמר לא יהיה לכהנים... חלק ונחלה עם ישראל, אשי ישראל ונחלתו יאכלון (ופרש"י קדשי המקדש וקדשי הגבול תרומות ומעשרות), ואם כן לא מסתבר שראשית דגנך הינו חטה אחת בלבד. (לקוטי שיחות יח עמ' 180)

(ה) כִּי בֹ בַחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבְנָיו כָּל־הַיָּמִים:

כ"י • **לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת** • מכאן שאין שרות אלא מעמד.

(ב) וְנָחֳלָה לֹא־יְהוּדָה בְּקָרֶב אֶחָיו יְהוּדָה הוּא נָחֳלָתוֹ בְּאֶשֶׁר דְּבַר־לֹו:

כ"י • **בְּקָרֶב אֶחָיו** • זו נחלת חמשה, ואני יודע מה היא. ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך, נקראת ארץ חמשה עמים, ושל סיחון ועוג, שני עמים: אמורי וכנעני, ונחלת שאר, לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנגמרו להרן: "על כן לא היה ללוי וגו'", להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני; שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסינן בספרי: ונחלה לא־יהיה־לו, אלו נחלת חמשה. בְּקָרֶב אֶחָיו, אלו נחלת שבט, נחלת חמשה שבטים ונחלת שבט, ומתוך שמושה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבט האפרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע; מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבט לבד. **בְּאֶשֶׁר דְּבַר־לוֹ** • (במדבר יח) "בארצם לא תנחל וגו', אני חלקך".

(ג) וְזֶה יְהוֹה מוֹשֶׁפֶט הַפְּתָנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַפֶּה הַזֶּרֶעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה:

כ"י • **מֵאֵת הָעָם** • ולא מאת הפתנים. **אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה** • פרט לחיה. **הַזֶּרֶעַ** • מן הפרק של ארבעה עד כף של יד, שקורין אשפלו"ן. **וְהַלְחִיִּים** • (חולין קלג) עם הלשון; דורשי רשומות היו אומרים: "זרוע תחת יד", שנגמור (במדבר כה): "ויקח רמח בידו". **לַחִיִּים** • תחת תפלה, שנגמור (תהלים קו): "ויעמד פינחס ויפלל". **וְהַקֶּבֶה** • תחת תפלה, שנגמור (תהלים קו): "האשה אל־קבתה".

♦ יום רביעי א' אלול ♦

(ז) וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיו כָּל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שֵׁם לַפָּנֵי יְהוָה:

כ"י • **וְשֵׁרֶת** • למד על הפה שפא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו, ואפלו במשמר שאינו שלו. דבר אחר: עוד למד על הפתנים הבאים לרגל, שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל, ואף על פי שאין המשמר שלהם.

(ו) וְכִרְיָבָא הַלְוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֵיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם וְכֹא בְכַל־אוֹת נִפְשׁוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

כ"י • **וְכִרְיָבָא הַלְוִי** • (ספרי) יכל כבן לוי ודאי, הכתוב מדבר? תלמוד לומר: "ושרת", יצאו לויים שאין ראויין לשרות. **וְכֹא בְכַל־אוֹת נִפְשׁוּ וגו'.**

אור החיים על התורה – מהרש"ל בלום, אברמוביץ

מתנותיהם ולא ירום לבבו מאחיו לכליתו סור
מן המצוה שמצוה ה' לכללות ישראל:

סמיכות מצוה זו למצוה המלה, לומר שהמלה
שהלצם במצוות האמורים בענין לתת להם

ונתנו להם נחלה אותה נחלה לא תקום לזכותם,
והוא אומר ונחלה לא יהיה וגו'. וישעם

שיעור יומי ליום חמישי ב' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת שופטים

יט ויהי גברא די לא יקבל
לפתגמי די ימלל בשמי
מימרי יתבע מנה:

כ ביום גביא די ירשע
למללא פתגמא בשמי ית
די לא פקדנה למללא ודי
ימלל בשום טעות עממא
ויתקטל גביא ההוא:

(יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא
יִשְׁמַע אֶל־דְּבַרִּי אֲשֶׁר יִדְבֹּר
בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:

(כ) אַךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יוֹדֵל לְדַבֵּר
דְּבַר בְּשִׁמִּי אֵת אֲשֶׁר לֹא־
צוֹיִתּוֹ לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר
בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמָת

הַנְּבִיא הַהוּא: אור החיים

כט "אֲשֶׁר לֹא צוֹיִתּוֹ לְדַבֵּר" אַבְל צוֹיִתּוֹ לְחַבְרוֹ. וְאֲשֶׁר יִדְבֹר
בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. אַפְלוּ פֻּן אֵת הַהִלְכָה לְאָסֹר אֵת הָאָסוּר
וּלְהַתִּיר אֵת הַמִּתּוֹר. וּמָת. בְּחִנּוּק. שְׁלֹשָׁה מִיתָתוֹן בִּידֵי אָדָם (ספרי.
סנהדרין פט): הַמִּתְנַבֵּא מַה שְׁלֹא שָׁמַע, וּמַה שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ וְנֶאֱמַר
לְחַבְרוֹ, וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדַת פֹּכְבִּים. אַבְל הַכּוֹשֵׁב אֵת נְבוּאָתוֹ
וְהַעֹבֵר עַל דְּבַרִּי נְבִיא, וְהַעֹבֵר עַל דְּבַרִּי עֲצֻמוֹ, מִיתָתוֹן בִּידֵי שָׁמַיִם,
שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ".

(כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה
נִדְּעָ אֶת־הַדְּבַר אֲשֶׁר לֹא־
דִּבַּרְתָּ יְהוָה:

כט "וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ" עֲתִידִין אַתָּם לִזְמַר כְּשִׁיבֹא חֲנֻנִיָּה בִּן
עֲזַר וּמִתְנַבֵּא (ירמיה כז): "הִנֵּה כְּלִי בֵּית ה' מוֹשָׁבִים מִבְּכֶלָה עֲתִידָה
מִהֲרָה", וְיִרְמְיָה עֹמֵד וְצוֹנֵחַ [אַל] הַעֲמוּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל יַתֵּר
הַפְּלִים שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכִינָה "בְּכֶלָה יוֹבֵאוּ", עִם גְּלוֹת צִדְקָהוּ.

(כב) אֲשֶׁר יִדְבֹר הַנְּבִיא בְּשֵׁם
יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה הַדְּבַר וְלֹא
יָבֹא הוּא הַדְּבַר אֲשֶׁר לֹא־
דִּבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיא
לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ:

וְלֹא הִסְפִּיק לִזְמַר אֲשֶׁר יִדְבֹר וְגו', ב' אוֹמְרוֹ
וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ וְגו' אֲשֶׁר יִדְבֹר וְגו' וְלֹא
יְהִיָּה הַדְּבַר וְגו' פְּשִׁיטָא שְׂאֵם לֹא יִהְיֶה מַה
שְׂעִינָה שְׁלֹא דִבֵּר ה' הַדְּבַר הַהוּא, ג' אוֹמְרוֹ
אֲשֶׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם ה' לְמַה בְּפִסּוּק שְׁלִפְנֵי אָמַר
בְּשִׁמִּי וּבְפִסּוּק זֶה אָמַר בְּשֵׁם ה', ד' אוֹמְרוֹ
הוּא הַדְּבַר שְׁלֹא הָיָה לוֹ לִזְמַר אֲלֵא לֹא דִבְּרוּ
ה' וְנֹאֲנִי יוֹדַע שְׁחוּזוֹר לְהַדְּבַר הַהוּא:
אָבֵן יִתְבָּאֵר הַעֲנִין עַל פִּי מַה שְׂאֵמַר הַנְּבִיא
בְּמַעֲשֵׂה יְהוֹשֻׁפָט וְאַחֲרָב בְּמִלְחָמַת רְמוֹת
גִּלְעָד (מ"א כ"ב) שְׁכָל הַנְּבִיאִים פֶּה אֶחָד דִּבְּרוּ
לְאַחֲרָב עֲלֵה וְהַצֵּלְתָּ, וּמִדְּבַרִּי מִכִּיָּהוּ בִּן יִמְלָה
נִתְגַּלֵּה הַדְּבָרִים שְׁרוּת יִצְחָק מִלְּפָנֵי ה' לְפִתּוֹת

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אוב (ש"א כ"ח), כִּי לֹא אָסֹר ה' לִשְׁאֵל אֹב
אוּ יִדְעוּנִי אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׁעָקִים נְבִיא אַבְל
זוֹלַת זֶה אִם יִצְטָרְכוּ לְדַעַת שְׂאוֹל יִשְׁאַלוּ
בָּהֶם:

טז כָּל אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ וְגו'. אוֹלֵי שְׂבָא לִזְמַר
שְׁהֵם גָּרְמוּ לַעֲצָמָם שְׂאִין פֶּלֶם נְבִיאִים
כְּמוֹ שְׂאֵמָרוּ בְּיוֹם הַקֶּהֱל קָרַב אִתָּהּ וּשְׁמַע
וּפְתַחְדוֹ מַצַּעַר הַנִּסְבָּב מִהַנְּבוּאָה לְזֶה גַם ה'
יִתֵּן לָהֶם נְבִיא וְהַצִּירָף לְדַבֵּר אֲלֵיו יָבוֹא
וְיִגִּידֵנוּ, וְלִטַּעַם זֶה אָמַר הַכְּתוּב כָּל הָאָמֹר
בְּעֵנִין:

כ"ב אַךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יוֹדֵי וְגו'. צִרִיף לְדַעַת
א' אוֹמְרוֹ אַךְ, גַּם אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר יוֹדֵי

יֵשׁ לִשְׁאֵל, הָרִי בְּפִסּוּק נֶאֱמַר רַק נְבִיא, וּמַה עֲנִינוּ שֶׁל אוֹרִים
וְתַמִּים לְכַאֵן. וְיֵשׁ לִזְמַר, שְׁשִׁנֵּי הַדְּבָרִים הֵם כְּנֶגֶד שְׁנֵי הַדְּבָרִים
שֶׁנֶּזְכְּרוּ בְּפִסּוּק. קוֹסֶם - שְׁחוּזוֹ אֵת מְקָלוֹ וְאוֹמַר אִם אֵלֶּךָ אִם לֹא
אֵלֶּךָ (רש"י פסוק י), הִנֵּנוּ שֶׁהִמְקַל מְגִיד לוֹ דְּבַרִּי נְבוּאָה; וְלִנְגֵד זֶה
נֶקֶט אוֹרִים וְתַמִּים, הַמְגִּילִים לְכַהֵן דְּבַרִּי נְבוּאָה. מַעֲוִיָּן - שְׂאֵמַר
עוֹנָה פְּלוּגִית. . אוֹחֲזֵי הַעֲנִיָּם (שם), הִנֵּנוּ שֶׁהַנְּבוּאָה בָּאָה עַל יְדֵי
עֲצָמָם; וְכֶנֶגֶד זֶה נֶקֶט נְבִיאִים. וְכָל זֶה נֶזְכֵּר בְּפִסּוּק רַק נְבִיא
וְלֹא אוֹרִים וְתַמִּים, כִּי עַל הָאוֹרִים וְתַמִּים כָּבֹר לְמַדְנוּ בְּפִרְשַׁת
תְּצַנֶּה, וְכַאֵן בָּא הַכְּתוּב לְחַדֵּשׁ הַשְּׂרָאָת שְׁכִינָה עַל הַנְּבִיאִים. (קארוטי
שיחות יד עמ' 66)

(טז) נְבִיא מְקַרְבֵּךְ מֵאֲחִיךָ כְּמוֹנִי
יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו
תִּשְׁמָעוּן:

כט "מְקַרְבֵּךְ מֵאֲחִיךָ כְּמוֹנִי" כְּמוֹ שְׁאֵנִי מְקַרְבֵּךְ מֵאֲחִיךָ, יָקִים לְךָ
תַּחֲתִי, וְכֵן מְנַבֵּא לְנְבִיא.

(טז) כָּל אֲשֶׁר־שְׁאַלְתָּ מֵעַם
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם
הַקֶּהֱל לֵאמֹר לֹא אִסְףָּ לְשִׁמְעִי
אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־
הָאִשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־
אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת: אור
החיים

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ
אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:

(יח) נְבִיא אָקִים לָהֶם מְקַרֵּב
אֲחִיהֶם כְּמוֹד וְנִתְּתִי דְּבַרִּי
בְּפִיו וְדִבֵּר אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־
אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ:

יודיעים הַמַּעֲוִנִּים מַה שְּׂרָשׁוּם בְּמַזַּל, וְאַתָּה
לֹא בִן פִּירוּשׁ לֹא תִקָּא הַדְּעַת הַעֲתִידוֹת לְךָ
בִּן אֲלֵא נְבִיא אָקִים וְגו':

או יִרְמֹז עַל זֶה הַדְּבָרִי לֹא בִן וְגו', פִּרּוּשׁ
אֵינִי בְּמַצֵּב זֶה כְּמוֹתָם אֲלֵא נִתְּנָם לְךָ
ה' אֱלֹהֶיךָ תַּחַת מְשִׁלְתֶּךָ כָּל הַמַּזְלוֹת וְכָל
צָבָא הַשָּׁמַיִם כְּאוֹמְרוֹ (תהלים ח) כָּל שְׁתֵּה
תַּחַת רִגְלִי, וְכִמּוֹ שְׁדָרְשׁוּ ז"ל (שְׁבַת קכ"ו):
בְּפִסּוּק צֶדֶק יִקְרָאָהוּ לְרִגְלוֹ, וְאוֹמְרוֹ נְבִיא
אָקִים וְגו' בָּא לְהַשִּׁיב סוּף כָּל סוּף כְּפִי זֶה
יְהִי הַגּוֹיִם בְּהַדְּרָגָה גְּדוֹלָה שְׂדִיעוֹ הַעֲתִידוֹת
מַה שְּׂאִין בִּן יִשְׂרָאֵל, לְזֶה אָמַר נְבִיא אָקִים
וְגו', וְאוֹלֵי שָׁכֵן הַבֵּין שְׂאוֹל כְּשִׁשְׂאֵל בְּכַעֲלַת

כ"י אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא • (ספרי) וַיֹּאמֶר: דָּבָר זֶה עֲתִיד לְבֹא עֲלֵיכֶם, וְתֵרְאוּ שְׂלָא יָבֵא, "הוא הדבר אשר לא ידברו ה'", וְהָרַג אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמְרוּ, זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הַעֲתִידוֹת, הֲרִי שֶׁבֵּא וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֹךְ וְכֹךְ, וּמִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אוֹמֵר', כִּבְר נִצְטוּוּ שָׂאֵם בֹּא לְהִדְיָח מֵאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת, לֹא תִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן מִמְּחָה הוּא לֹךְ שֶׁהוּא צָדִיק גָּמוּר, כְּגוֹן אֲלֵהוּ בְּהַר הַכֶּרְמֶל שֶׁהַקָּרִיב בְּכֶמֶה בִּשְׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת כְּדִי לְגַדֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל לִפִּי צִרְף שְׁעָה וְסִיג הַפְּרָצָה, לִכְר נֹאמֵר: "אֵלָיו תִּשְׁמְעוּ". • לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ • (שם) לֹא תִמְנַע עֲצָמָךְ מִלְּלַמּוֹד עָלָיו חוֹבָה, וְלֹא תִירָא לִיעֲשֹׂשׁ עָלָיו.

אֶת־גִּבּוֹל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹם שְׂמָה כָּל־רֵצֶחַ:

כ"י תְּכִין לֹךְ הַדָּרָךְ • מִקְלָט מִקְלָט הִיָּה כְּתוּב עַל פְּרֶשֶׁת דָּרָכִים. וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־גִּבּוֹל אֶרֶצְךָ • שִׁיָּהָ מִתְחַלֵּת הַגִּבּוֹל עַד הָעִיר הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל עִיר מִקְלָט, כִּשְׁעוֹר מִהֶלֶךְ שִׁישׁ מִמֶּנָּה עַד הַשְּׂנִיָּה, וְכֵן מִשְׁנִיָּה לְשִׁלְשִׁיטָה, וְכֵן מִן הַשְּׁלִישִׁית עַד הַגִּבּוֹל הַשְּׂנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(ו) וְזֶה דְּבַר הַרְצִחַ אֲשֶׁר־יִנּוֹם שְׂמָה וְחִי אֲשֶׁר יִבֶּה אֶת־רַעְיוֹהוּ בְּכָל־יָדָעַת וְהוּא לֹא־שֵׁנָא לוֹ מִתְמַל שְׁלֵשָׁם:

(ה) וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת־רַעְיוֹהוּ בִיעֵר לְחֹמֶב עֲצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בְּגִרְוֹן לְכֶרֶת הָעֵץ וְנִשַּׁל הַבְּרִזֵּל מִן הָעֵץ וּמִצָּא אֶת־רַעְיוֹהוּ וּמָת הוּא יָנוֹם אֶל־אַחַת הָעֵרִים הָאֵלֶּה וְחִי:

(א) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־אַרְצָם וְיִרְשָׁתָם וְיֹשְׁבֵת בְּעִרְיָהֶם וּבְבִתְיָהֶם:

(ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:

(ג) תְּכִין לָךְ הַדָּרָךְ וְשְׁלֹשֶׁת יִתְמָנָן לָךְ אֶרְחָא וְתִתְמַל

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהָרִית דְּבָרָה בְּפִיָּהֶם וְכִשְׁהָרְגִישׁוּ שֶׁנִּבְּאוּ בְּסִגְנוֹן א' לֹא הוֹסִיפוּ לְדַבֵּר עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה מִה שָּׁאִין כֵּן צִדְקָתָהּ, וְעַל זֶה נֹאמֵר אֲשֶׁר יִזִּיד וְגו' וְיָמַת וְגו':

יִמְעָטָה כָּאֵן בְּהֵן שׁוֹאֵל בְּמָה גִּדַּע הַדָּבָר וְגו', וְאִם מִמָּה שְׂלָא יִהְיֶה הַדָּבָר חִישִׁינָן לְרוּחַ נְבוֹת הַמִּטְעָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וְלָמָּה יִימַת הָאִישׁ הַנְּבִיא כִּינֹן שֶׁהָרוּחַ שִׁיָּצָא בְּדָבָר ה' הִטְעָתוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָר אִם בְּמַעֲשֵׂה רְמוֹת לֹא הָיָה כֹּא מִיכִיָּהוּ וְגִלְיָה הַסּוֹד הָיוּ מִתְחַבְּבִים מִיָּתָה כָּל ד' מֵאוֹת נְבִיאִים עַל לֹא חֲסִם עֲשׂוּ וְה' אוֹהֵב מִשְׁפָּט, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְכִי תֹאמְרוּ וְגו' אִיכָּה גִדַּע הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דָבָר ה', כָּאֵן כָּלֵל דָּבָר ה' לְנִבְיָא וְכָלֵל גַּם כֵּן דָּבָר ה' לְרוּחַ צֶא וְעֲשֵׂה כֵּן:

וְאִם אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא וְגו' פְּרוּשׁ אִם הַנְּבִיא יֹאמֵר נְבוֹאָתוֹ בְּשֵׁם ה' וְהוּא מִה שֶׁדִּקְדַּק לֹאמֵר בְּשֵׁם ה', וְלֹא יִהְיֶה הַדָּבָר וְגו' אִז תִּדַּע כִּי בְּנִדּוֹן דָּבָרוֹ הַנְּבִיא פְּרוּשׁ וְלֹא כֹּא דָבָר מִצַּד רוּחַ שֶׁהִטְעָתוֹ, וְהַשְׁמַע כִּי לֹא גִיָּח רוּחַ שְׁקָר בְּשֵׁם ה' הַנְּכַבֵּד כִּי ה' אֱלֹהִים אֱמֶת, וְהוּא אוֹמְרוֹ הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דָבָר ה' פְּרוּשׁ הוּא שֶׁאֵינִי אוֹמֵר לָךְ עָלָיו שְׂלָא דָבָר ה', וְגַם לֹא כֹּא בְּרוּחַ אֲלָא בְּנִדּוֹן, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּנִדּוֹן דָּבָרוֹ הַנְּבִיא, אֲכַל יֵשׁ דָּבָר אַחֵר שֶׁהִגַּם שֶׁהוּא שְׁקָר וְאִין הַתּוֹרָה יְכוֹלָה לֹאמֵר לָךְ לֹא דָבָר ה' בְּנִדּוֹן דָּבָרוֹ הַנְּבִיא וְהוּא כְּשֵׁלֵא יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' שֶׁהִגַּם שִׁיָּהָ שְׁקָר יֵשׁ לְחֹשׁ רוּחַ כְּרוּחַ נְבוֹת:

אֲחָב לַעֲלוֹת וְלִפְל בְּמִלְחָמָה, וּבְחֻדוּשֵׁי עַל דְּבָרֵי נְבִיאִים דְּקִדְקָתֵי לָמָּה בְּתַחֲלָה עָבַר עַל מִיכִיָּהוּ רוּחַ נְבוֹת וְנִתְנַבֵּא בְּנְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וְאָמַר עֲלֵה וְהַצֵּל וְאִח"כ בְּנְבוּאָה אַחֲרוֹנָה דָּבָר נְבוּאָה ה' וְלֹא הוֹעִיל לִפְנֵי רוּחַ נְבוֹת, וְעַל הָרוּחַ גַּם כֵּן תִּמָּה אֵיךְ לֹא קִים שְׁלִיחוּתוֹ אֲשֶׁר יָצָא לַעֲשׂוֹת, עוֹד קָשָׁה לְמִיכִיָּהוּ לָמָּה בִּטֵּל עֲצַת ה' ח"ו וּמִחֻשְׁבוֹתָיו שֶׁחֲשַׁב לְהַפִּיל אֲחָב בְּמִלְחָמַת רְמוֹת גִּלְעָד וְהוּא כֹּא וְגִלְיָה סוֹדוֹ לְאַחָב עֲצָמוֹ:

אִכּוֹ הֵן הִנֵּה הַדָּבָרִים אֲשֶׁר הָעִיר ה' בְּנִעֲם דְּבָרָיו, לִפִּי שֶׁחֲכַל גִּלְיָה וְצָפוֹי לִפְנֵי הַבּוֹרָא כִּי נְבוּאָה זְמַן שֶׁתִּצָּא רוּחַ מִלִּפְנֵי וְתִטְעָה הַנְּבִיאִים וְהִגַּם שֶׁשְׁקָר דָּבָרוֹ עִם כָּל זֶה אֲנוּסִים הֵם, לָזֶה כִּשְׁבָא לְצִוּוֹת עֲנֵשׁ הַנְּבִיא הַקָּדִים וְאִם אֵךְ הַנְּבִיא אֵךְ מַעֲשֵׂה נְבִיא כִּיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁיְדַבֵּר דָּבָר וְלֹא יָקוּם וְלֹא זְמוּת, וְדִקְדַּק לֹאמֵר אֲשֶׁר יִזִּיד לְדָבָר וְגו' לֹאמֵר אֲכַל נְבִיא שֶׁדָּבָר שְׁקָר וְלֹא יִזִּיד וְכְגוֹן שֶׁהִטְעָה רוּחַ נְבוֹת שֶׁזֶה אִין עָלָיו אֲשֶׁמַת דָּבָר כִּי הָרוּחַ בְּהִסְפָּמַת ה' יָצָא וְהַמִּתְנַבֵּאִים מִצַּדוֹ נִקְיִים הֵם מִהָעוֹן. וְהִגַּם שֶׁבְּסִגְנוֹן דָּרִין (פ"ט) אִמְרוּ שֶׁדִּקְדָּהוּ כֵּן בְּנִעֲנָה חֲכִיב הִגַּם שְׁרוּחַ נְבוֹת הִטְעָתוֹ, הוּא מַשְׁמַע שֶׁאִמְרוּ שֶׁם דְּהִנֵּה לִיָּה לְמַדָּן אִין ב' נְבִיאִים מִתְנַבֵּאִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד אֲכַל זוּלַת זֶה פְּטוּר הָיָה, וְהִגַּם שֶׁד' מֵאוֹת נְבִיאִים אִמְרוּ כֵּן וְגַם מִיכִיָּהוּ כֵּן יִמְלָה גַּם כֵּן אִמְרָה עֲלֵה וְהַצֵּל וְגוֹמֵר, עִם כָּל זֶה כָּלֵם פְּתוּחוֹ פִּיהֶם לְהַתְנַבֵּאוֹת

וְכִזָּה יַעֲרֹב לְנַפֵּשׁ אָדָם עֲנִין מִיכִיָּהוּ כִּי בְּתַחֲלָה לֹא הִזְכִּיר שֵׁם ה' וְלָזֶה לֹא הָיָה אוֹמֵר אֲלֵא דְבָרֵי הָרוּחַ עַד שֶׁנִּתְחַבֵּס יְהוֹשֻׁפָּט וְאָמַר אֵלָיו (ד"ה כ"ב י"ח ט"ו) אֲנִי מִשְׁבִּיעְךָ אֲשֶׁר לֹא תִדְבַר אֵלַי רַק אֶמַת בְּשֵׁם ה', פְּרוּשׁ נִתְחַבֵּס לֹאמֵר לוֹ הַתְנַבֵּא שֶׁהַתְנַהֵּן ה' כָּאֵן וְאָמַר אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' לִפִּי מִה שֶׁפְּרִשְׁנוּ שֶׁיְדַבֵּר בְּשֵׁם ה', וְכִזָּה אִם יֵשׁ רוּחַ מִטְעָה תִּפְנֶה מְקוֹם, וְכֵן הָיָה כְּשֶׁהִזְכִּיר אֵלָיו שֵׁם ה' וְאָמַר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' בְּרוּחַ לוֹ נְבוֹת וְאָמַר הַנְּבִיא הָאֶמַת בְּמָה שֶׁהוּא:

וְכִזָּה נִתְשַׁבְּרוּ כָּל הַדִּקְדּוּקִים שֶׁדִּקְדָּנוּ בְּעִנֵּן נְבוּאָה רְמוֹת גִּלְעָד וְהִגַּם שְׂלָא מִצִּינּוֹ שֶׁהִזְכִּיר מִיכִיָּהוּ שֵׁם ה', הַזְכִּירוֹ וּמִקְרָא קֶצֶר הוּא כִּינֹן שֶׁהִזְכִּירוֹ יְהוֹשֻׁפָּט וְכֵן מִיכִיָּהוּ לְשֵׁם שֶׁהִזְכִּיר יְהוֹשֻׁפָּט אֵלָיו, וְלֹא תִקְשֶׁה מֵאוֹמְרוֹ שֶׁם בְּמָה פְּעָמִים אֲנִי מִשְׁבִּיעְךָ וְגו' בְּשֵׁם ה' שִׁיָּרָאָה שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ בְּמָה פְּעָמִים לְדָבָר בְּשֵׁם ה', כִּי אוֹלֵי שְׂלָא הִרְגִישׁ מִיכִיָּהוּ בְּדִקְדּוּק זֶה שֶׁל יְהוֹשֻׁפָּט אֲלֵא בְּפַעַם אַחֲרוֹנָה:

או אֲפֹשֶׁר כִּי מֵאִמֵּר בְּשֵׁם ה' אִינוֹ נִסְמָךְ לְמֵאִמֵּר אֲנִי מִשְׁבִּיעְךָ אֲלֵא מֵאִמֵּר בְּפִגִּי עֲצָמוֹ שֶׁחֲדַשׁ בְּאַחֲרוֹנָה, וְלִפִּי זֶה לֹא קָשָׁה לָמָּה גִלְיָה מִיכִיָּהוּ סוֹד ה', כִּי יִחְרַב הָעוֹלָם וְלֹא יִשְׁתַּנֵּה מְקוֹר הָאֶמַת לִיחַד שְׁמוֹ עַל דָּבָר שְׁקָר ח"ו, וְמִה גַּם כִּי עַל כָּל פְּנִים עֲשֵׂה הָרוּחַ פְּעֻלָּתוֹ כִּי לֹא הָאֵמִין אֵלָיו אֲחָב וְעֲלֵה וְנִפְלַל וְנִמְצָא מִחֻשְׁבָּת ה' קִנְיָתָה וְלֹא מִתְחַסֵּס הַשְּׁקָר לְשֵׁם ה' אֱלֹהִים אֱמֶת:

**מִצֻּוֹן הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־
הַיָּמִים וַיִּסְפָּף לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ
עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:**

כש"י וַיִּסְפָּף לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ • הרי תשע: שלש שבועות הירדן, תלת אליו: ושלש שבועות כנען ושלש לעתיד לבא.

~ נקודות משיחות קודש ~

ושלש לעתיד לבוא (רש"י יט, ט)
ידועה הקש"א, לשם מה צריכים ערי מקלט לעתיד לבוא, והרי אז תעבר רוח השמא מן הארץ, ויבדאי לא יהיו אז רוצחים, אפילו בשוגג (שהרי גם הורג נפש בשוגג בעי פסרה, ונלות לעיר מקלט מכפרת, ועל כן צריך לומר שהוא קצת אשם בזה). ויש לומר, שכל מי שהרג נפש בשוגג בזמן הגלות, יגלה לעתיד לבוא לעיר מקלט לשם פסרה. וכמו שמצינו, שרפי ישמעאל כתב על פנקסו ששפיכה המקדש יביא חטאת שמנה, הינו שביא חטאת לעתיד לבוא על מה שעבר בשוגג בזמן הגלות.

(לקוטי שיחות כד עמ' 107)

**(י) וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב
אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ נַחֲלָה וְהִיא עִלִּיד דְּמִים: פ**

**(יא) וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא
לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו
וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ וָמָוֶת וְנָם אֶל־אֶחָת
הָעָרִים הָאֵלֶּה:** אור החיים

כש"י וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרֵעֵהוּ • על ידי שנאתו הוא בא לידי:

כש"י וַיִּנְדְּחָה יָדוֹ • כש"י להפיל הגרזן על העץ, ותרגומו: ויתמגר ידה, לשון "ונשמה ידו", להפיל מפת הגרזן על העץ, (שמואל ב' ו) "כי שמטו הכר", תרגם יונתן: 'ארי מרגוהי תורגא'. ונשל הברזל מן העץ (מכות ז) יש מרבנותינו אומרים: נשטם הברזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נתנה והרגו.

**(ו) פִּנְיֵי־יִרְדֵּךְ גָּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי
הַרְצִיחַ כִּי יָחַם לָבָבוֹ וְהִשְׁתִּינוּ
כִּי־יִרְבֶּה הַדָּרֶךְ וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ
וְלֹא אֵין מִשְׁפָּט־מֹוֶת כִּי לֹא
שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְמוֹל שְׁלֹשׁוֹם:**

כש"י פִּנְיֵי־יִרְדֵּךְ גָּאֵל הַדָּם • לך אני אומר להכין לך דרך ועיר מקלט רבים.

**(ז) עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצֻּוֹן לֵאמֹר
שְׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ:**

**(ח) וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת
לְאַבְרָהָם:** אור החיים

כש"י וְאִם־יִרְחִיב • כאשר נשבע לתת לך ארץ כיני וקנזי וקדמוני.

**(ט) כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת
הַזֹּאת לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

וקני עירו הם בית דין של מעלה שהיא עיר של השר של אדם, ולקחו אותה ועל פי המשפט תנוהו ביד גואל הדם הוא אבינו שבשמים:

ואמרו ומה כאן רמו סוד אומרים ז"ל (סנהדרין לח:) מושיט אצבעו בהם ושורפם, והוא אומר ביד גאל הדם ומה פרוש בגניעת יד ה' בו בזה הוא מת מעצמו, ולפי שאמרו ז"ל כי הריגת ס"מ תהיה גם כן על ידי ישראל שידם תהיה בו להמתית עם ה' ברוך הוא, לזה אמר לא תחוס עליו, והגם שהצדיקים הרויחו באמצעותו, יש להם להביט אל דם נקי פכה דמים רבים ששפך בארבו, ואז וטוב לך תהיה נחלשת בחינת הטוב לך, כי בהבטל רוח השמא תהיה נשלמת בחינת הטוב במקומה שהם בני ישראל:

(ח) ואם ירחיב וגו' לאבתי. פרוש עצמן כי הם ינחלו הארץ לעתיד לבוא, ואמר זה ישג להם אם ישמרו את כל התורה ויעשה ותהיה השמירה והעשיה מאהבת ה' ולא מן האהבה, הדור ההוא אשר יעמד בזה, בקימי קים ה' דברו הטוב לתת כל העשיה עממין ויעמיד ביד ישראל כל הטוב שהבטיח לעשות לאבות ביום עמדם בתניה, ורבותינו ז"ל (סנהדרין צ"ט:) העירו שגאולה העתידה תלויה בפעולת ה' מאהבה ודא:

(יא) וכי יהיה איש שגא וגו'. פרשה זו רומזת מה שאמרו בגמ' מכות דף י"ב ששלשה טעיות עתיד שרו של אדם לטעות לעתיד לבוא, ואחד מהם הוא שיערי מקלט קולטות ההורג בשוגג והוא מיד, וידוע כי שרו של אדם הוא ס"מ הוא שטן (כ"ב ט"ו). הוא יצר הרע ועליו העיד הכתוב כאן, ואמר כי יהיה איש שגא כי אין שגא לאדם כיצרו הרע

"וארב לו". מכאן אמרו: עבר אדם על מצוה קלה, סופו לעבר על מצוה חמורה. לפי שעבר על "ויקרא יט" "לא תשנא", סופו לבא לידי שפיכות דמים, לך נאמר: "כי יהיה איש שונא לרעהו וגו'", שהיה לו לכתב: 'וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש'.

בִּיד גֹּאֵל הַדָּם וְמָת: יתה ביד גאל דמא וימות:
(יג) **לֹא־תַחֲוֹם עֵינֶךָ עָלָיו**
וּבְעֵרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל
וְטוֹב לָךְ:

כ"י • **לֹא־תַחֲוֹם עֵינֶךָ** (ספרי) שלא
תאמרו: 'הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה, ונמצאו שני
ישאלים הרוגים?'

(יב) **וְשַׁלְחוּ וְזָנְנוּ עִירָו וְלָקְחוּ**
אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתַנוּ אֹתוֹ
יב וישלחון סבי קרמה
וידברין תה מפסן ויתננו

♦ יום שישי ג' אלול ♦

כ"י • **לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה** • דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות
הזאת. פיצד? שאמרו להם: 'הלא עמנו הייתם באותו היום במקום
פלזני' (ספרי).

(יז) **וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־**
לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי
הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יְהוֹ
בַּיָּמִים הָהֵם: יז ויקומון תרין גברין די
להון דינא גרם יי גרם
בנהניא ודינניא די יהון
ביומניא האנון:

כ"י • **וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים** • (שבועות ל) בעדים הכתוב מדבר, ולמוד
שאינו עדות בנשים, ולמוד שצריכין להעיד עדותן מעמד. **אֲשֶׁר־לָהֶם**
הָרִיב • אלו בעלי הדין. **לִפְנֵי ה'** • יהיה דומה להם כאלו עומדין
לפני המקום, שנאמר (תהלים פב): "בקרוב אלהים ישפט". **אֲשֶׁר**
יְהוֹ בַּיָּמִים הָהֵם • (ר"ה כה) יפתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה
לנהג בו כבוד.

(יח) **וְדַרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּמִב**
וְהָנָה עַד־שֶׁקֶר הָעַד שֶׁקֶר עָנָה
בְּאֶחָיו: יח ויתבעון דינניא יאות
והא סהיד שקר סהדא
שקרא אסהד באחיהי:

כ"י • **וְדַרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּמִב** • על פי המזמין אותם, שבדקים
וחוקרים את הבאים להזמם בדרישה ובחקירה. **וְהָנָה עַד־שֶׁקֶר** •
כל מקום שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר.

(יט) **וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם**
לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו וּבְעֵרַת הָרָע
מִקֶּרְבֶּךָ: יט ותעבדון לה כמא די
חשיב למעבד לאחיהי
ותפלי עבד דביש מבינך:

כ"י • **כַּאֲשֶׁר זָמַם** • ולא כאשר עשה, מכאן אמרו: הרגו אין נהרגין
(מכות ה). **לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו** • מה תלמוד לומר "לאחיו"? למד על

(יד) **לֹא תִסֵּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר־**
גָּבַלוּ רֵאשִׁינִים בְּנַחֲלֹתָיִךְ אֲשֶׁר־
תִּנְחַל בְּאַרְצָאֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:
יז לא תסיג גבול לשון (ישעיה מב)

"נסוגו אחור", שמשזיר סימן חלקת הקרקע לאחור לתוך שדה
חברו למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר: "לא תגזל", מה
תלמוד לומר: "לא תסיג"? למד על העוקר תחום חברו, שעובר
בשני לאוין, יכל אף בחוץ לארץ? תלמוד לומר: "בנחלתך אשר
תנחל וגו'", בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר
אלא משום: "לא תגזל".

(טו) **לֹא־יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ**
לְכַל־עוֹן וּלְכַל־חַטָּאת בְּכָל־
חַטָּא אֲשֶׁר יַחֲטֵא עַל־פִּי שְׁנֵי
עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים
יָקוּם דָּבָר: טו לא יקום סהיד חד
בגבר לכל עון וכל
חובין בכל חט די יחטא
על מימר תרין סהדין או
על מימר תלתא סהדין
יתקיים פתגמא:

כ"י • **עַד אֶחָד** • (סוטה ב) זה בנה אב: כל עד שבתורה, שנים, אלא
אם כן פרט לה בו אחד. **לְכַל־עוֹן וּלְכַל־חַטָּאת** • להיות חברו
נענש על עדותו, לא ענש גוף ולא ענש קומו, אבל קם הוא לשבועה
(ספרי). אמר לחברו: 'תן לי מנה שהליתית', אמר לו: 'אין לך בידי
כלום', ועד אחד מעידו שיש לו, חזב לישבע לו. **עַל־פִּי שְׁנֵי**
עֵדִים • (גיטין עא) ולא שיקתבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין,
ולא שיעמד תרגמן בין העדים ובין הדינים.

(טז) **כִּי־יָקוּם עַד־חָמֵם בְּאִישׁ**
לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה: טז ארי יקום סהיד שקר
בגבר לאסהדא בה סטיא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

יש כאן זמם ופשה וקורא אני בו גם כן זמם
ונוסף שפשה ואין כאן טענת אין עונשין מן
הדין:

אכן עקר הדרישה היא ממה שהיה לו לומר
כאשר ענה על אחיו וחוזר למה שאמר
שקר ענה באחיו יעשו לו כאשר ענה, ובמאמר

(יט) ועשיתם לו כאשר זמם. רבותינו ז"ל אמרו
(מכות ה'): מכאן הרגו אין נהרגים כאשר
זמם ולא כאשר עשה, וקשה דלמא אמר
הכתוב כאשר זמם להתחבא אפלו לא עשה
אלא מעת אשר ענה סרה וזמם לעשות רעה
לאחיו נחתיב, וכשנעשה מעשה על ידו ונהרג

לה

(ב) וְהָיָה בְּקִרְבָּנְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנָגַשׁ הַכֹּהֵן וְדָבַר אֶל־הָעָם:

(ג) וַאֲמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
אֲתֶם קְרֹבִים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה
עַל-אֲיִבֵיכֶם אֶל-יְיָ לְבַדְּכֶם
אֶל-תִּירָאֵי וְאֶל-תַּחֲפֹזֵי וְאֶל-
תַּעֲרָצֵי מִפְּנֵיהֶם:

חנותך כי ה' מפרק הקלפה מן הקדשה ומבררה, והוא סוד העלאת ישראל ממצרים כדוע ליודעי חן, וזה לה האות כרי שתתחזק במלחמה, וכן הוא אומר (תהלים ל"ח) צופה רשע לצדיק וגו' ה' לא יעזבנו בידו, ואמרו ז"ל (קדושין י"ח) שהקטוב מדבר על יצר הרע שהוא מתגבר על האדם וה' עוזרו ומצילו מידו:

להלחם וגו' להושיע וגו'. פרוש להלחם וגו' לאבד אויביכם, ואמרו להושיע וגו' פרוש שלא ימות מבני ישראל אחד במלחמה, וזה הוא עקר הגם שתהיה המלחמה כבדה באויביהם ולא יפקד אחד מבני ישראל, ואולי כי לזה נתפסן במה שאמר בתחלת הכתוב ה' אלהיכם הזכיר החתמים והדין, וחתמים להושיע ישראל, דין לאבד אויביהם, וזוילת זה היה די באמרו כי אלהיכם הולך:

(כ) וְהִנֵּשְׂאִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ
וְלֹא־יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד בְּדַבַּר
הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ:
כִּדְיִשְׁתַּאֲרוֹן יִשְׁמְעוּ
וְיִדְחִלוּ וְלֹא יוֹסִפוּ
לִמְעַבֵּד עוֹד
בִּישׂא הַזֶּה בִּינְךָ:

(כא) וְלֹא תַחֲסֹם עֵינֶיךָ בְּנֶפֶשׁ
בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֶׁנּוּ בִּשְׁוֹ יָד
יָד רֹגֶל בְּרֹגֶל:

(א) כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־
אֹיְבֶיךָ וְרֵאִיתָ סּוּם וְרִכָּב עִם
רֶב מִמֶּנּוּ לֹא תִירָא מֵהֶם
כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶד
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם׃ אִוֵּר הַחַיִּים

אור החיים על התורה
כחות הרע שְנוֹדְרוּ
שְפָרְשָׁתִי בַמְקוֹמוֹת אֶ
בַּתְּרֵהָ שְׂאֵי
לָהּ בָּא דְבַר ה' בְּאֵן
וְרָאִיתִי בְעֵינֵי שִׁלְכִי
מִה שֶׁהוּא הַיָּצֵר סוֹס מִ
בֶּן הָאָדָם, רָכַב בְּגֵד
וְחוֹשֶׁקֶת לְדַבְרִים, וְאוֹ
כַחוֹת הָרַע שֶׁנִּתְּסַפֵּר
כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנִי, אָף עַל
וְאָמַר לֹא תִירָא מֵהֶם
אֲלֵהֶיךָ עִמָּךְ פְּרוּשׁ
לְמִלְחָמָה בַּכֶּחָךְ אֵין
זוֹ אֲבָל בִּינֵן שֶׁה' אֶ
לְהַצִּילְךָ, כִּי כִשְׂבָא אֶ
מִקְבִּלְתָּ וְנִדְבַק לֹה
וְגַמְר אִמֵּר הַמַּעֲלֵף מֵאֵ
הַיָּצֵר הַיָּצֵר הַיָּצֵר הַיָּצֵר

אל-תיראו ואל-תחפזו ואל-תערצו • (סוטה מב) ארבע אזהרות כנגד ארבע דברים שמלכי אומות העולם עושין, מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול, שיחפזו אלו שכנגדו וינאסו, ורומסים בסוסייהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסייהם, וצווחין בקולם, ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול. אל-יך לבבכם • מצהלות סוסים. אל-תיראו • מהגפת התריסין. ואל-תחפזו • מקול הקרנות. ואל-תערצו • מקול הצנחה.

(ד) בי יהוה אלהיכם ההלך דארי ?? אלהכון דמדבר עמכם להלחם לכם עם קרבי עם בעלי דביכון איביכם להושיע אתכם: למפרק יתכון: כ"י • ה' אלהיכם וגו' • הם באים בנצחונם של פשר דם, ואתם באים בנצחונם של מקום, פלשתים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו? נפל ונפלו עמו. ההלך עמכם • זה מחנה הארון.

(ה) ודברו השטרים אלהעם וימללון סרביא גדם לאמר מיהאיש אשר בנה בית-חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר ואיש אחר יחננו: קרביא וגבר אחרון יחננו: כ"י • לא דר בו, חנוך, לשון התחלה. ואיש אחר יחננו • ודבר של עגמות נפש הוא זה.

(ו) ומיהאיש אשר נטע פרם ולא חללו ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יחללנו: וימן גברא די נציב פרמא ולא אסלה יהף ויתוב לביתה דילמא ימות באגמא קרביא וגבר אחרון יחללנו:

כ"י • ולא חללו • לא פדאו בשנה הרביעית, שהפרות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדם, ולאכל הדמים בירושלים.

(ז) ומיהאיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יקחנה: וימן גברא די ארס אתמא ולא נסבה יהף ויתוב לביתה דילמא ימות באגמא קרביא וגבר אחרון יקחנה:

כ"י • פנימות במלחמה • ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הפנה, פדאי הוא שפיות.

(ח) ויספו השטרים לדבר אל-העם ואמרו מיהאיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימם את-לבב אחיו בלבבו: אור החיים

כ"י • ויספו השטרים • (סוטה מב) למה נאמר כאן "ויספו"? מוסיפין זה על דברי הפנה, שהפנה מודבר ומשמיע מן "שמע ישראל", עד "להושיע אתכם", ו"מי האיש", ושני ושלשי, כהן מודבר ושטר משמיע; וזה, שוטר מודבר ושטר משמיע. הירא ורך הלבב • רבי עקיבא אומר: כמשמעו, שאינו יכל לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הירא מעברות שבדוד, ולקח תלתה לו תורה לחזר על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עברות שבדוד, שלא יבינו שהם בעלי עברה, והרואהו חוזר, אומר: 'שמא בנה בית, או נטע פרם, או ארש אשה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

רבי עקיבא אומר, כמשמעו . . . רבי יוסי הגלילי אומר, הירא מעברות שבדוד (רש"י כ, ח) יש לבאר מדוע אין רבי עקיבא סובר כמו רבי יוסי: פאשר יהודי ירא מעברות שעשה, הרי הוא חש שלא נהג בשורה, ויודע שמגיע לו על כך ענש; ומפנין שאינו חפץ בענש זה, בהכרח שמתחרט על חטאיו ומתהרהר בתשובה. ורבי עקיבא, שהיה רגיל לזכות את ישראל (רש"י סנהדרין קי, ב), סובר שהרהור תשובה זה הופך אותו לצדיק, אף שעדין לא שנה את הנהגתו בפעל, ולכן אין לו מה לחשוש מיציאה למלחמה. אף לאחר דברי רבי עקיבא מביא רש"י דברי רבי יוסי, לומר לך שלא די בהתעוררות קללית זו, שבאה מעצם הנפש, אלא ההתעוררות צריכה להתבטא גם בפחות הגלויים, בהנהגה בפעל. (לקוטי שיחות ט עמ' 121)

(ט) והיה ככלת השטרים ויהי פד ישצון סרביא לדבר אליהעם ופקדו שרי צבאות בראש העם: רבני חילא בריש עמא:

כ"י • שרי צבאות • שמעמדין זקפין מלפניהם ומלאחריהם, וכשילים של ברזל בידיהם, וכל מי שרוצה לחזר הרשות בידן לקפח את שוקיו. זקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקף את הנופלים ולחזקם בדברים: 'שובו אל המלחמה ולא תנאסו, שתחלת נפילה, ניסה'.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מיוצרו שאפלו אין בידו אלא שדבר בין ישתבח ליוצר, והשעם כי הנכנס למלחמה צריך לעשות לו גם להציל מתוך אונב וכל שבדוד מבחינת הרע אינו ראוי לגס ומלול נפחידו:

(ח) מי האיש הירא וגו' • רבותינו ז"ל אמרו (סוטה מ"ד) • זה הירא מעברות שבדוד, פרוש על דרך אומר (שע"י ל"ג) פחדו בציון שטאים, שכל מי שיש בידו עברות לבו ירא וחרד

♦ שבת קודש ד' אלול ♦

כ"א וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמּוֹ וְעִשְׂתָּה עִמּוֹ מִלְחָמָה • הַכְּתוּב מְבַשֵּׁר שֶׁאִם לֹא תִשְׁלִים עִמּוֹ, סוֹפָה לְהִלָּחֵם בּוֹ, אִם תִּנְיָחָה וְתָלַךְ • וְצִרְתָּ עֲלֶיהָ • אֵף לְהַרְעִיבָה וּלְהַצְמִיאוֹהָ וּלְהַמִּיתָה מֵיִתַּת תַּחְלוּאִים •

(יג) וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ יג וְיִמְרְסָנָה יי אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהַפִּיתָ אֶת-כָּל-זִכְוֹנָהּ לְפָנֶיךָ וְתִמְחִי יָת כָּל דְּכוּרָהּ לַפְתָּגָם דְּתָרְבַּ: חֶרֶב:

כ"א וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ • אִם עֲשִׂיתָ כָּל הָאֲמֹר בְּעֵנֶיךָ, סוֹף שֶׁה' נִתְּנָה בְּיָדְךָ •

(יד) רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה יי לְחוֹד נְשִׂא וְטַפָּא וְכַעֲרָא וְכָל דִּי יְהִי בְּקִרְתָּא כָּל עֲדָא תְּבוּז לָךְ וְתִיכּוּל יָת עֲדָא דְסָנְאָד דִּי יֵהֵב יי אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

אֱלֹהֶיךָ לָךְ: כ"א וְהִטָּף • אֵף טָף שֶׁל זָכָרִים, וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְהַפִּיתָ אֶת-כָּל-זִכְוֹנָהּ"? בְּגִדּוּלִים •

(י) כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֶם יא אֵרִי תִקְרַב לְקִרְתָּא עָלֶיהָ וְקִרְאָתָּ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: לאַגְחָא (קִרְבָּא) עֲלֶה וְתִקְרֵי לָהּ מַלִּין דְּשָׁלָם: אור החיים

כ"א כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר • בְּמִלְחָמַת הַרְשׁוֹת הַכְּתוּב מְבַרֵּר, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּעֵנֶיךָ: "כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הַרְחֻקוֹת וְגו'".

(יא) וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶךָ יא וְיָהִי אִם שָׁלָם תַּעֲנֶכָּה וְתַפְתַּח לָךְ וְיָהִי כָּל עֲמָא דִּישְׁתַּבַּח בֵּה יְהוֹן לָךְ תִּנְמָצָא-בָּהּ יְהוֹי לָךְ לָמַס מַסְקִי מַסִּין וְיִפְלַחְנָךְ:

וְעִבְדוּךָ:

כ"א כִּל-הָעָם תִּנְמָצָא-בָּהּ • (ספרי) אֶפְלוּ אֶתְהָ מוֹצֵא בֵּה מִשְׁבָּעָה אוֹמוֹת שְׁנֻצָּטוּיֹת לְהַחֲרִימָם, אֶתְהָ רִשְׁאֵי לְקַיָּמָם. לָמַס וְעִבְדוּךָ • (ספרי) עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ עָלֶיהֶם מָסִים וְשִׁעְבּוֹד •

(יב) וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמּוֹ יב וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמּוֹ וְעִשְׂתָּה עִמּוֹ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: וְתַעֲבֹד עִמּוֹ קִרְב וְתַצּוֹר עֲלֶיהָ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תנ"ך, וְכַשְׂאֵדָם חוֹזֵר בּוֹ יִחְשְׁבוּ לְזִכּוֹת: גַּם עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל שֶׁאֲמָרוּ (יומא פ"ו): שְׁגָגוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ כְּזָכוֹת וְלָהֶם יִקְרָא טָף: וְאֲמָרוּ וְהַבְּהֵמָה הִיא תַּאֲוַת הַחֲמֹר שֶׁיִּקְרָא בְּהֵמָה, וְכָל אֲשֶׁר בְּעִיר תְּבוּז לָךְ שֶׁהִכָּה יִהְיֶה לְתוֹעֲלַת הַנְּשִׁמָּה לְתַקֵּן הַצָּרִיךְ לְתַקֵּן לְהַשְׁגַּת הַמִּשְׁכָּלֹת, כִּי גַם תַּאֲוַת הַבְּהֵמָה תִּסְגַּל סְגֵל הַטוֹב בָּהּ שְׁנוּגֵעַ לָהּ: וְאֲמָרוּ בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הָעָרִים וְגו'. פְּרוּשׁ כָּל מִצְוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּעֵנֶיךָ אֵינָם אֵלָּא לְעָרִים שֶׁהֵם הַגּוֹפּוֹת שְׁנוּתֵיהֶן, עַל דֶּרֶךְ אֲמָרוּ (שְׁעִינ'ה י"ז) לְרַחֵק וּלְקַרֵּב, שֶׁבַע עֲבֻרוֹת יִקְרָא רַחֵק מִהַשְׁכִּינָה שֶׁהִיא מְקוֹר הַקִּדְשָׁה שֶׁמִּפְּנֵיהָ הִיא מְחַצֵּב הַנְּשִׁמָּה הַעֲלִינָה, אֲבָל עִיר שֶׁהִיא מְעִרֵי הַגּוֹיִם פְּרוּשׁ שְׁאִין לָהּ קִשּׁוֹר עִם הַקִּדְשָׁה וְיִצְאָתָה מִמִּקְוָהּ בְּרַב פְּשָׁעֶיהָ כָּכָל הַגּוֹיִם אֵין לְנִשְׁמָה חֶלֶק עִמָּה וְלֹא תִקְוָה בָּהּ לְהִשְׁכָּחָה, וְהוּא אֲמָרוּ אֲשֶׁר לֹא מְעִרֵי הַגּוֹיִם וְגו', כִּי בְּחִינוֹת הֵם אֵין לָהֶם אֵלָּא לְהַחֲרִימָם, וְזוֹ הִתְּהָ שְׁגָגַת מִשְׁהָ בְּקִבְלַת עֲרֵב רַב (שְׁמוֹר' פ"ב), וְה' אָמַר אֵלָיו שֶׁשָּׂשֶׁם רַע וְאֵינָם עוֹמְדִים בְּגֵר הַקִּדְשָׁה וּמִבְדִּילִים לְחֶלֶק רַע, וְכַשְׂהִי מַחֲזִיגָה אוֹתָם פְּרוּשׁ לְקַרְבָּם לְקַדֵּשׁ אֵינוֹ מִתְּהַי כָּם כָּל נִשְׁמָה, דְּקָדֵק לֹאמַר כָּל הִיא הָרִיחַ שְׁזוּכָה רִאשׁוֹנָה עִם הַנְּשִׁמָּה: חֶסֶל פְּרָשַׁת שׁוֹפְטִים

(י) כִּי תִקְרַב וְגו'. אוֹלֵי פִרְשָׁה זֶה תִּרְמָזוּ עַל פִּי שֶׁאֲמָר הַרְשָׁב"י בְּסִפְרֵי הַזֶּהר (ח"ב ס"ב) כִּי הָאָדָם ב"ה שׁוֹלֵם נִשְׁמָה יִתְּרָה לְהָאָדָם מְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לְהַדְרִיכוֹ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְאִמְצָעוֹתָהּ יִמְלֹט הָאָדָם מִהַחֲטָאִיו, וְצָנָה ה' לְנִשְׁמָה וְאָמַר כִּי תִקְרַב אֶל עִיר זֶה הִיא גּוֹף הָאָדָם שֶׁנִּקְרָא עִיר כְּאֲמָרָם בְּסִפְרֵי הַזֶּהר (ו"ח רות ז"ו) בְּפִסְקֵי עִיר קִטְנָה וְז"ל עִיר קִטְנָה דָּא גּוֹפָא דְּבִר נִשׁ ע"כ, לְמַלְחָמָה כִּי צָרִיךְ כָּח לְהַצִּיל הָאָדָם מִיַּד מַרְשִׁיעוֹ:

וְדָקֵק לֹאמַר עָלֶיהָ פְּרוּשׁ בְּשִׁבְלֵי הָעִיר לְמַלְטָה מִנִּצָּר הָרַע עַל דֶּרֶךְ אֲמָרוּ (קִהְלָת ט') וְכֹא אֵלֶיהָ וְגו' וּמִלֹּט הָעִיר בְּחֻקְתָּהּ (נְדָרִים ל"ב), וְקִרְאָתָּ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא תְּבוּז אֵלֶיהָ בְּפִסְעוֹתֶיהָ לְהַטּוֹתוֹ לְדֶרֶךְ הַטּוֹב מִן הַקִּצָּה אֶל הַקִּצָּה, אֵלָּא בְּתַחֲלָה בְּקִרְבָּךְ תִּקְרָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם שְׁעִשֶׂה יַעֲשֶׂה גַם לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְהִנֵּה בָּנָה וּבָבָא וְיִתֵּן חֶלֶק לְגוֹפְנִיּוֹת וְחֶלֶק לְרוּחָנִיּוֹת כִּי גַם לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן צָרִיךְ הָאָדָם לְמִזְוֹנוֹת וְאִם לֹא יִטְרִיחַ בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּעַד עוֹלָם הַבָּא גַם כֵּן, נִמְצָא שֶׁלֹּא יִגְיֵעוּ וְיִבְדְּלוּ לְעוֹלָם וָעֵד וְדֶרֶךְ זֶה יִקְרָא דְּבִרֵי שָׁלוֹם שֶׁהוּא הַבְּצִיעוֹ:

וְאֲמָרוּ וְהָיָה אִם שָׁלוֹם. פְּרוּשׁ וְהָיָה לְשׁוֹן שְׁמִיחָה הִיא אִם שָׁלוֹם תַּעֲנֶכָּה, וְאָמַר וְתַפְתַּח פְּרוּשׁ אֵין צָרָךְ אֵלָּא פְּתִיחָה לְבַד וְאִם יִפְתַּח בְּפִתְחוֹ שֶׁל מַחֲסַת הַקִּבְיָה יִפְתַּח לוֹ בְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם, וְהוּא מִה שֶׁאֲמָר אֲמָר וְהָיָה כָּל הָעָם

וְאֲמָרוּ רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף פְּרוּשׁ נְשִׁים הֵם נָפֶשׁ וְרוּחַ וְנִקְרָאוּ נְשִׁים בְּעֶרְךָ הַנְּשִׁמָּה כִּידוּעַ לִידוּעֵי חַן, וְהַטָּף הֵם מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעֲשֶׂה אָדָם קֹדֶם שֶׁהִיָּה מְתַעֵב בְּעֵינֵי ה' בְּסוֹד (תְּהִלִּים י) וְלָרִשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר

ולמוד שפוטתם בשלום שנים או שלשה ימים, וכן הוא אומר (שמואל ב-א): "וַיָּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים", ובמלחמות הרשות הפתוח מִדְּבַר (ספרי). **כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה**. הרי 'כי' משמש בלשון 'דלמא', שמה האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניו להתיסר בִּיסורי רעב וצמא פאנשי העיר, למה תשחיתנו.

(כ) **וְכֵן עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַע כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:**

כש"כ עד רדתה. לשון רדוי, שתהא כפופה לה.

(א) **כִּי־יִמָּצָא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל בְּשָׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכּוּהוּ:**

(ב) **וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּרוֹ אֱלֹהֵי־עַמֶּיךָ אֲשֶׁר סְבִיבָתָה הַחֲלָל:**

כש"כ ויצאו זקניך (סוטה מד. סנהדרין יד) מִזִּקְדִּים שְׂבָזְקֵיךָ, אלו סנהדרין גדולה. ומדרו (סוטה מה) מִמְּקוֹם שֶׁהַחֲלָל שׁוֹכֵב. אֱלֹהֵי־עַמֶּיךָ אֲשֶׁר סְבִיבָתָה הַחֲלָל. לכל צד וצד, לידע איזו קרובה.

(ג) **וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחֲלָל וְלִקְחֹוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא עֲגֻלַּת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֵבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בְּעָל:**

(ד) **וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֻלָּה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֲרֹפו־שֵׁם אֶת־הָעֲגֻלָּה בְּנַחַל:**

כש"כ אֶל־נַחַל אֵיתָן. קשה, שלא נעבד. ופרפו. קוצץ ערפה בקופיץ. אמר הקדוש ברוך הוא: 'תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פרות ותערה במקום שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פרות'.

(ה) **וַיִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כֵּם בְּחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיתֵיהֶם יִהְיֶה כְּלִירִיב וְכָל־נֶגַע:**

(טו) **כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרִחֻקֹּת מִמָּד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא מַעֲרֵי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה:**

(טז) **וְכֵן מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל־נַשְׁמָה:**

(יז) **כִּי־יִחַרְם תַּחֲרִימֶם תַּחֲתֵי וְהָאֹמְרֵי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי תַחֲוִי וְהַיְבוּסִי כֹאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

כש"כ כֹּאֲשֶׁר צִוָּךְ. לרבות את הגרגשי.

(יח) **לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֲבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

כש"כ לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ. האם עשו תשובה ומתגירין, אמה רשאי לקבלם.

~ נקודות משיחות קודש ~

האם עשו תשובה ומתגירין, אמה רשאי לקבלם (רש"י יח)

לעיל בפרשת ואתחנן (ז, ג-ד) נאמר ולא תתחנן בם. כי יסיר את בנה מאחרי, אף שם לא פרש שאם עשו תשובה ושיאם להתחנן עמם. ויש לבאר, דהנה כאן נאמר למען אשר לא ילמדו, הינו שצריך להיות ודאי שלא ילמדו, ואם כן יש מקום לומר, שאף אם עשה תשובה ונתגיר האסור במקומו עומד, שגרי מידי ספק לא יצא (שמה אינו גר צדק). לכן הצריך רש"י להשמיצנו, שבמקרה כזה מתר לקבלם. ואלו שם נאמר כי יסיר את בנה מאחרי, הינו שצריך להיות ודאי שיסיר את בנה, אבל אם עשה תשובה ונתגיר, הרי אפשר שיהיה גר צדק - ולכן לא הצריך רש"י לפרש שאם עשו תשובה מתר להתחנן עמם. (מקוטי שיחות יד עמ' 116)

(יט) **כִּי־תִצְוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֵהּ לְנִדַּח עָלֶיהָ גֵרִין בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנֵיךָ בְּמִצּוֹר:**

כש"כ ימים • שנים • רבים • שלשה, (שבת ט) מִקָּאן אָמְרוּ: אֵין צָרִין על עירות של עובדי כוכבים פחות משלשה ימים קדם לשבת,

שיעור יומי לשבת קודש ד' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת שופטים

בו כְּדִי לִמְקַן מִצָּב זֶה וְלִשְׁלַל אֲפָשְׁרוֹת שֶׁל 'חֲלָל בִּשְׂדֵה'; עֲלִיו לְלוֹוֹת כָּל יְהוּדֵי הַיּוֹצֵא לִ'שְׂדֵה' וְלִסְפֹּק לוֹ צִידָה לְדָרְךָ, תוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת מִזֶּזֶן, כְּדִי לִחְזֹקוֹ וְלִהְיוֹן עֲלָיו מִכָּל סִכְנָה הַאוֹרֶכֶת לוֹ בִּ'שְׂדֵה'. (לקוטי שיחות ל עמ' 223)

(ח) כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־ פְּרִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בַּקָּרֶב עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:

כִּי... וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם • הַכְּתוּב מִבְּשָׁרָם, שֶׁמִּשְׁעֵשׂוֹ כֵּן יִכְפֹּר לָהֶם הַעוֹן •

(ט) וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ בִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

כִּי... וְאַתָּה תִּבְעַר • (כתובות לו) מְגִיד שָׂאֵם נִמְצָא הַהוֹרֵג אַחֵר שֶׁנִּתְעַרְפָּה הַעֲגֻלָּה, הִרִי זֶה יְהוֹרֵג, וְהוּא הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה':

חסלת פרשת שופטים

הפמרת שופטים נדפס בעמוד קמח

(ו) וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרִיבִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַעֲגֻלָּה הַעֲרוּפָה בְּנַחֲלָה:

(ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יְדֵינוּ לֹא כְּתִיב שִׁפְכָה קְרִי שִׁפְכוּ אֶת־ הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:

כִּי... יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכָה • וְכִי עֲלֵתָה עַל לֵב שֶׁזִּקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם? אֲלֹא לֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מְזוֹנוֹת וּבְלֹא לְוָיָה. וְהַכְּהֵנִים אוֹמְרִים: "כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מְזוֹנוֹת וּבְלֹא לְוָיָה (רש"י כא,

ד"ח)

חֲלָל . . נִפְל בִּשְׂדֵה - הֵינּוּ יְהוּדִי שֶׁנִּפְסְקָה דְּבִקּוּתוֹ בַּהֲקִב"ה, מְקוֹר חֵיתוֹ, עֶקֶב הֵיטוֹ בִּ'שְׂדֵה', מְקוֹמוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ אִישׁ שְׂדֵה, שֶׁמִּתְנַפֵּל לְמִי שֶׁנִּמְצָא בִּשְׂדֵה (לֹא בְּהִלָּה שֶׁל תוֹרָה וְנִקְדּוֹת) לְנִתְקוֹ מִדְּבִקּוּתוֹ בְּאֱלֻקִּים חַיִּים וְלִהְיוֹת 'חֲלָל' ר"ל, או לְפָחוֹת לְהַחֲלִישׁ דְּבִקּוֹת זֶה. מִנְהִיג בִּישְׂרָאֵל תִּיב לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתּוֹלִי

המשך ביאור למס' שבעות ליום שבת קודש עמ' א

שהיו שני בעלי הדין חשודים, שיחלקו בממונו, ומוכח שלדעתו אין
הלכה כרב ושמואל, שהרי לדבריהם באופן שאין אפשרות לקיים את
דין השבועה, מפסיד התובע. מתרצת הגמרא: לְדַבְּרֵי דְרַבִּי מֵאִיר
האומר 'חזרה שבועה למקומה' קָאָמַר רב נחמן את ספיקו, האם
פירוש רב ושמואל נכון, ומפסיד התובע, או פירוש של רבי אבא
שהנתבע משלם, וְלִיָּה לֹא כְּבִירָא לִיָּה – אך רב נחמן עצמו סובר
כדברי רבי יוסי, שיחלוק, ולכן נהג כן גם למעשה.
הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו:
מֵתִיב רַב אֲשֶׁר־עָיָא, שֵׁנִינָה בְּמִשְׁנָה (כתובות קד), אדם שמת, ולא תבעה
אשתו את כתובתה עד שמתה, יוֹרְשִׁיהָ מְזַכְּרִין – תובעים וגובים את
כְּתוּבָתָהּ עַד עוֹשִׂים וְחֻמְשֵׁי שָׁנִים מִיּוֹם שֶׁמֶת בַּעֲלָהּ, והרי שם האשה
עצמה היתה צריכה להשבע כדי לגבות את כתובתה מיורשי בעלה,
ומכל מקום גם יורשיה גובים את כתובתה, אף שאינם יכולים להשבע
שלא נפרעה, ומוכח שאדם מוריש לבניו ממון שהיה חייב להשבע
עליו. מתרצת הגמרא: הָבָא בְּמֵאִיר עֲסָקִין, באופן שְׁנִשְׁבָּעָה האשה,
וְיִתְּנָהּ, ויורשיה גובים את הכתובה מכח שבועתה, אך אם לא נשבעה
אין יורשיה גובים כתובתה.
מוסיפה הגמרא להקשות על רב ושמואל: תָּא שְׁמַע, שֵׁנִינָה בְּמִשְׁנָה
(כתובות ז), אדם שהיה נשוי שתי נשים, תחילה נָשָׂא רֵאשׁוֹנָה, וְיִתְּנָהּ,
ואחר כך נָשָׂא שְׁנִינָה, וְיִתְּנָהּ הוּא, ובמיתתו התחייב כתובה לאשתו
השנייה, ויורשי הראשונה תובעים את ירושת אביהם, והאשה השנייה
או יורשיה תובעים את הכתובה מנכסי הבעל, הדין הוא שהאשה
השְׁנִינָה וְכֵן יוֹרְשִׁיהָ, אם מתה, קוֹדֵמִין לְיוֹרְשֵׁי הָרֵאשׁוֹנָה, ותחילה
גובה השנייה או יורשיה את הכתובה, ואחר כך נוטלים יורשי
הראשונה את מה שנותר בירושה, והיינו כיון שמוטל עליהם לפרוע
את חוב אביהם מנכסיו, וכתובת האשה השנייה שמוטלת על נכסי
אביהם. ומכל מקום מוכח שירשי השנייה גובים את כתובתה מיורשי
הבעל, אף שהיא עצמה היתה צריכה שבועה כדי לגבותה, ומוכח
שאדם מוריש שבועה לבניו. מתרצת הגמרא: הָבָא נָמִי – גם כאן

מדובר שְׁנִשְׁבָּעָה וְיִתְּנָהּ, ולכן גובים יורשיה את הכתובה מיורשי
הבעל.
מוסיפה הגמרא להקשות: תָּא שְׁמַע, שֵׁנִינָה בְּמִשְׁנָה (כתובות פה) לגבי
אשה המודה שנפרעה כבר חלק מכתובתה, ומעיקר הדין צריכה
להשבע שלא נפרעה כולה, אך כשישאה כתב לה בעלה שתגבה
את כתובתה ללא נדר או שבועה, אין הבעל יכול להשביעה, אֲבָל
אם מת הבעל, יוֹרְשֵׁיו מְשִׁבְּעִין אוֹתָהּ וְכֵן אֶת יוֹרְשִׁיהָ אם מתה, וְאֵת
הַבָּאִין בְּרִשׁוֹתָהּ – אם מכרה כתובתה, והתגרשה או התאלמנה,
נשבעים הלקוחות שלא אמרה להם שהכתובה פרועה, ומכך
שאמרה המשנה שירשי הבעל משיבעים אותה מוכח שמדובר
באופן שלא נשבעה קודם שמת הבעל, ואף על פי כן מבואר במשנה
שאם מתה גובים יורשיה את כתובתה, ומשמע אף מיורשי הבעל,
ובדאי היינו על ידי שבועה, ומוכח שאדם מוריש שבועה לבניו.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁמַעֲיָה, לְצִדְדִין קָתַנִּי – המשנה עוסקת
בשני אופנים שונים, מה שהתבאר במשנה שירשי הבעל משיבעים
'אוֹתָהּ', היינו אף בְּאֵל מְלִמָּה, שאם לא נשבעה לבעל תשבע ליורשיו,
'יוֹרְשִׁיהָ' – אך מה שאמרו שירשי הבעל משיבעים את יורשיה,
היינו דווקא בְּגִירוּשָׁה, שבזמן שגירשה התחייב לה הבעל את כתובתה
ללא שבועה, כפי שכתב לה, ומתה בחייה הבעל והורשיה לבניה ממון
גמור שאינה צריכה להשבע עליו, וחיידה המשנה שאם אחר כך מת
הבעל ובאים יורשיה לגבות מיורשיו, הם צריכים להשבע כדין הבא
לגבות מנכסי יתומים שצריך שבועה, ואף שכתב לה שלא ישיבענה,
היינו רק שהוא עצמו לא ישיבענה, אבל יורשיו רשאים להשביעה,
ומכל מקום לא מוכח מהמשנה שאדם מוריש לבניו ממון שהוא צריך
להשבע עליו.
מוסיפה הגמרא להקשות על שמואל: מֵתִיב רַב הוֹשִׁעֲיָא,
שֵׁנִינָה בְּרִישִׁיתָא, יָפָה בַּח הֶפֶן – בנו של המלוה מִכֶּחָ הָאֵב – המלוה
עצמו,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח מנחם-אב מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - א' אלול מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים א-ג
יום שני - כ"ט מנחם-אב מפרק קמ עד סוף פרק קמד	יום חמישי - ב' אלול מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים ד-ו
יום שלישי - ל' מנחם-אב מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום שישי - ג' אלול מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים ז-ט
שבת קודש - ד' אלול מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים י-יב	

יום ראשון כ"ח מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 226, בחו"ל וד"ל.

למדה זו של חסד שלמעלה, מגיעה "העלאת מ"נ" מהחסד וצדקה
שיהודי עושה למטה – שכן, זה הרי שורש נשמתו, ומהחסד של
שורש זה נמשך שבנשמה תהיה מדת החסד. וְעַל יְדֵי הַעֲלָאָה זו –
שמדת החסד של הנשמה עולה לשורשה, בחסד שבשורש
ה"מלכות", מְתַעֲוֵר "חֶסֶד"
ה"מִשָּׁשׁ, – שיימשך למטה
"חסד ה'", שלמעלה מעלה
מבחינת החסד שבשורש
הנשמות, אלא זה "חסד ה'"
שלמעלה מ"עולם", שְׁהוּא
גִּלּוּי אֹרֹז וְתַכְרֵךְ, לִירֵד
וְלִהְיוֹת לְמַמָּה – בעולם
הזה, לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
בְּכַחֲנִית גִּלּוּי רֵב וְעֵצוֹם
בְּשַׁעַת הַתַּפְלָה עַל כָּל
פְּנִים. – אם לא שתהיה
ההתגלות תמיד, שתהיה על
כל פנים בשעת התפלה. כִּי
אֵף ש'לְגִדּוּלָתוֹ – לגדולה
שלו, שהוא השם בו נקרא
"חסד ה'"¹³, אֵין חֶקֶר, –
מיכולת להשיג חסד זה
וגדולה זו, עַד ד' כָּלָא
קָמִיָּה כָּלָא חֲשִׁיבִי – לגביו הכל נחשב לכלום, כיצד, איפוא,
יִמְשָׁךְ מִהַגְדוּלָה וְחֶסֶד ה' להאיר לנשמה למטה בהתגלות של
השגה? – הֲרִי "בְּמָקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא גְדוּלָתוֹ, שָׁם אֵתָּה מוֹצֵא
עֲנֻתָּתוֹ"¹⁴, – שדוקא מצד מדריגת ה"גדולה" ישנה ה"ענווה"
וההשפלה, לרדת בהתגלות למטה מטה, כְּמִים שִׁיזְרִידִים כו'. –
ממקום גבוה לנמוך, שכן הרי גם החסד שלמעלה דומה למים, שגם
הוא בא בהתגלות למטה מטה, לנשמה בגוף בעולם הזה. וְהוּא
שְׁכָתוֹב¹⁵: "זֶרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹרֶךְ לְיִשְׂרָאֵל, חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק, דַּעַל
יְדֵי שְׁהֶאֱדָם "חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק", "צַדִּיקוֹת אֱהָב" – הוא עושה
צדקה בחסד ואהבה, גֹּרֵם לְאֹרֶךְ ה' שִׁיזְרִיחַ לְנִשְׁמָתוֹ מְלַבֵּשֶׁת
בְּגוּפוֹ, – זה נקרא להאיר בחושך, הָעוֹמֵד – הגוף שעומד בַּחֲשֶׁךְ,
שְׁהוּא מְשַׁכָּא דְחוּיָא. – הגוף נקרא "משכא דחויא"¹⁶ (עור הנחש).
הרי הוא במצב של חושך המרוחק מאור אלקי ומהתגלות – יורח
ויאיר בנשמה הנמצאת בגוף זה אור מהו'. וְהוּא נִקְרָא בְּשֵׁם
יְשׁוּעָה, כִּד אֵתְהַפֵּכָא חֲשׂוֹכָא לְנֹהָרָא. – כאשר החושך נהפך
לאור, כמו ישועה הבאה אחרי שלפני זה היתה צרה ר"ל, כך היה
לפני זה חושך והוא נהפך לאור – הרי זו ישועה. וְהוּא – אחרי "זורע
צדקות", אומרים שהשכר לכך הוא "מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת", שִׁיְשׁוּעָה זו

אך, ענין הצדקה נקרא בלשון "זריעה", שכן, כשם שבזריעה צומח
מהנטיעה ענין שהוא לגמרי לא באותה מהות אלא הרבה למעלה
מזה – כך נמשך לו ענין של התגלות אלקות בתפלה, ענין של
"תשובה עילאה" (כפי שהסביר לעיל) שהוא לא רק במהות אחרת
לגמרי מ"עולם", אלא
למעלה מעלה מ"עולם".
ובלשון רבנו הזקן:
וְכִכָּה מִשָּׁשׁ עַל דְּרֹךְ מִשָּׁל,
כָּל מַעֲשֵׂה הַצַּדִּיק
שְׁעוֹשֵׁן יִשְׂרָאֵל, עוֹלָה
לְמַעַל בְּכַחֲנִית "הַעֲלָאָה"
מִיֵּין נִזְכָּרִין לְשִׁישׁ
נִשְׁמוֹתֵיהֶן לְמַעַל, –
שכן זה דוקא הצדקה
שיהודי עושה, שכן, כמו
במשל, בענין של צמיחה,
הרי מפני שזורע או בגרעין
שזורעים ישנו "מבוח
הצומח", לכן יכול להיות
מכך "העלאת מִיֵּין נִזְכָּרִין"
אל "כוח הצומח" שבארץ
שממנו באה הצמיחה, כך גם
בנמשל, בצדקה – בשעה
שיהודי עושה צדקה וחסד,
עולה הדבר, בתור "העלאת מ"נ" לשורש נשמתו, והחסד של נשמתו
שנשתלשל מהחסד של הספירות העליונות (כפי שאומר רבנו הזקן
בפרק ג' של החלק הראשון, שכן יש בנשמה עשרה כחות, מפני
שהם נשתלשלו מעשר הספירות) יש לו שייכות לחסד שלמעלה,
שיהיה מכך "העלאת מ"נ" להמשיך את החסד שלמעלה, כפי
שיסביר להלן. על כל פנים, החסד והצדקה שיהודי עושה, עולה
למעלה בשורש הנשמה למעלה, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "בְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל"
– שכן, זה המקור של נשמות ישראל, וכן גם מפני שהיא כונסת
בתוכה האורות והגילויים של המדות – של "ישראל דלעילא"
(שלמעלה), מבחינת "ז"א" (מדות) שבעולם ה"אצילות", וְ– "שורש
הנשמות, נקרא "אֵמָא תַתְּמָא" – המדריגה התחתונה בבחינת
"אימא", בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, – "בינה" נקראת "אימא עילאה", המדריגה
העליונה ב"אימא", ו"מלכות" – "אימא תתאה", המדריגה התחתונה
ב"אימא", וְ – כן נקרא "שְׂכִינָה" בְּלִשׁוֹן הַנִּקְרָא, – מפני שהיא
שוכנת בתחתונים, היא יורדת ושוכנת בנבראים התחתונים¹²,
הַבְּלִילָה – "כנסת ישראל" – מקור נשמות ישראל, כלולה מְכָל
מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרִדְהָא, וּמִיִּחְדָּתָהּ בְּהֵן בְּתַכְלִית, –
בהתאחדות הנעלה ביותר, וְרִאשִׁיתָהּ הִיא מִדַּת הַחֶסֶד. – הרי,

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עיי' ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשינויים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק. לקו"א ח"א פרק מ"א. 13. ראה לקו"א ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"י). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ.

1 צומחת מוריעת הצדקה שזורעין בארץ העליונה, "ארץ חפץ",
2 היא השכינה וכן נסת ישראל, – מקור נשמות ישראל, שנקראת
3 בן על שם שמתלבשת ב – נבראים תחתונים להחיותם, כמו
4 שכתוב¹⁷: "מלכותך" – בחינת ה"מלכות" היא מלכות כל
5 עולמים. – מקור כל
6 העולמות, וב"ארץ" זו נזרעת
7 הצדקה שיהודי עושה,
8 ומכאן באה הצמיחה –
9 ההתגלות האלקית המאירה
10 לו בשעת התפלה. ובפרט
11 מן הפרט, – ובמיוחד,
12 בשזורעין – צדקה, בארץ
13 הקדש התחתונה – בארץ
14 ישראל, בדרך כלל זה נעשה
15 על ידי כל המצוות, שכל
16 המצוות נקראות בשם
17 "צדקה", "וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה
18 הזאת"¹⁸, במיוחד נעשה הדבר על ידי מצות צדקה ממש, ובפרט מן

אגרת הקדש

שזורעין בארץ העליונה ארץ חפץ היא השכינה וכן
שנקראת בן ע"ש שמתלבשת בתחתונים להחיותם
כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים ובפרט מן הפרט
כשזורעין באה"ק התחתונה המכוונת כנגדה ממש
שהוריעה נקלטת תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום
מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום דבר חוצץ
ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים
משא"כ בחו"ל וד"ל:

הפרט נעשה הדבר כשזורעים צדקה בארץ הקודש למטה, בארץ
ישראל, כשנותנים צדקה להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ
ישראל, המכוננת – ארץ הקודש שלמטה, ארץ ישראל, מכוונת
כנגדה – כנגד הארץ העליונה, ממש, ש – אז הוריעה – של
הצדקה, נקלטת תיכף ומיד
בארץ העליונה, בלי שום
מניעה ועיכוב בעולם,
מאחר שאין שום דבר
חוצץ ומפסיק כלל בין
"ארצות תתנים", – ארץ
החיים שלמעלה, מקור
הנשמות, וארץ החיים
שלמטה, ארץ ישראל, כי
זוה – מקום המקדש
שבארץ ישראל, שער
השמים¹⁹; מה שאין בן
בחי' לארץ, – שם ישנם ענינים שיש בהם משום מניעה ועיכוב
לקליטת זריעת הצדקה בארץ שלמעלה, וד"ל למבין:

יום שני כ"ט מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 226, ט אהובי אחי... עד עמ' קיד, התורה.

37 כמזכיר באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו הזקן
38 בענין הצדקה. כדי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל יהודי, שלא
39 שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא נותן לצדקה –
40 אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו אומרים²⁰: "בפרוסת
41 הלחם שלי יש החלק שלך,
42 הקב"ה נותן לך באמצעותי",
43 כלומר, להרגיש חובה להתחלק
44 במה שיש לו, ולתת צדקה
45 באותה מדה שהוא נותן לצרכי
46 אשתו וילדיו – זה יכול להיות
47 רק בשכל מה שאדם עושה אינו "לגרמ", לצורך עצמו, אלא הוא עושה
48 זאת לשם שמים. גם כשהוא מפרנס את אשתו ואת ילדיו הרי זה מפני שהם
49 נשמות יהודיות, שנשמה היא חלק אלוהי ממעלה²¹, ועליו לדאוג שיהיה
50 לנשמות אלו הנצרך להן.
51 כשאדם מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להודוק לצדקה הם גם כן
52 בעלי נשמות, חלק אלוהי ממעלה, ועליו לדאוג שגם להם יהיה כל
53 הצטרותם. אין זאת אלא שעל פי התורה – אשתו וילדיו קודמים, אך, בעצם,
54 הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה, באותה מדה שהוא חש
55 בהתחייבותו כלפי משפחתו.
56 זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה בפרנסתו וכו',
57 יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון.
58 ט. אהובי אחי ורעי אשר בנפשי, – רבנו הזקן כותב לבני
59 ישראל, כאל אהובי, אחי ורעי, החשובים לו כנפשו. הרבי הרי"צ

אגרת הקדש

ט אהובי אחי ורעי אשר כנפשי באתי
כמוכיר ומעורר ישנים בתרדמת
הבלי הבלים ולפקוח עיני העורים יביטו לראות להיות

נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שכתבעו להשתרש באהבת
רעים, משתמש רבנו הזקן בלשון "אהובי ידידי", שכן, על ידי
רכישת אהבת רעים נעשים "אהובי ידידי" של רבנו הזקן. בהתאם
לכן, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי העשייה במה שרבנו הזקן תובע
בענין הצדקה – נעשים
"אהובי אחי" של רבנו
הזקן. באתי – במכתבי זה,
כמוכיר ומעורר ישנים
בתרדמת הבלי הבלים, –
הענינים הגשמיים בכלל
נקראים "הבלי", שכן, מצד עצמם אין להם שום מציאות, וכשאין
לענינים הגשמיים כוונה נעלית (לשם שמים) – אלא הם עצמם
התכלית והכוונה – הם אז "הבלי הבלים", ולפקוח עיני העורים –
שכן, הנשמה נמצאת בגוף חומרי ומרשה להיות מונהגת על ידי
הגוף – ומשולה היא לאדם שקושרים את עיניו או מדביקים אותן
בזפת ומכהים אותן שלא יוכלו לראות, ומסובבים אתו כעם שוטה
היכן שהנוהג בו רוצה, שלמרות שאותו אדם כשלעצמו הוא חכם
ונבון, אך מפאת שעניני קשורות ואין הוא רואה – הוא נחשב
כשוטה, כך גם בנשמה, למרות שהיא חלק אלוהי ממעלה, ובאה
ממקום של קדושה, אך בשעה שהיא יורדת בגוף שהוא חומר
המסתיר על הנשמה ואין בכוח הנשמה לעצור את הגוף לעשות מה
שהוא רוצה – מצד העיוורון שהגוף מעורר את הנשמה – כפי
שה"צמח צדק" משתמש בדימוי זה ב"אור התורה" סוף פרשת בהר²

17. תהלים קמה, יג. 18. ואתחנן ו, כה. 19. ויצא כח, יז ובפרש"י ותרגום שם. 20. ראה אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך ח' ע' תרו. וש"נ. 21. תניא רפ"ב. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אגה"ק טז, כב (ב"פ), כד". 2. אוה"ת ויקרא כרך א ע' קצא.

מיד בפתחו את עיניו, הוא רואה את העולם ואת עניני העולם
כמציאות לעצמם – ועוסק בעניני העולם שלא לשם שמים. אך
בזאת יאות לנו, – הנחה זו מתאימה לנו, להיות [נפש אחר:
בהיות] כל עסקינו במלי דעלמא לא לגרמיהו, – שיהיה (או)

אגרת הקדש

לפי הנוסח השני: כשיהיה)
כל עסקנו בעניני עולם לא
לעצמנו בלבד, כי אם
להיות נפשות חלקי
אלקות, – להיות בני
ישראל שנשמותיהם הן
"חלק אלוקה ממעל",
ולמלאות מחסוריהם
בחסד חנם, שפיהו אנו
מדמין הצורה – הנפש,
ליוצרה, ה' אחר, אשר
"חסד אל כל היום", חסד
של אמת, – בלי חזות
שכר על כך, להחיות
העולם ומלאו בכל רגע
ורגע, – הרי כשם שהקב"ה
עושה חסד ומחיה את
הנבראים, כך על האדם גם
כן לעשות חסד ולהחיות

ולפרנס אנשים אחרים, שזה תכלית התעסקותו ועבודתו בעניני
פרנסה – כדי שיהיה בידו לפרנס נשמות יהודיות. בהתאם לכך היה
עליו לפרנס ולתת צדקה לאחרים באותה מדה שהוא מפרנס ועושה
חסד עם בני משפחתו, אלא, אם כך, מדוע הוא נותן למשפחתו לפני
שהוא נותן לאחרים? – אומר על כך רבנו הזקן: רק שאשתו ובניו של
אדם קודמין לכל על פי התורה⁵. – התורה מצווה עליו לתת
בתחילה לאשתו ולילדיו ולאחר מכן לתת צדקה ולפרנס יהודים
אחרים. (ב"לוח התיקון" ישנה כאן הוספה (רבנו הזקן הרי כתב
אגרות קודש אלו בקשר לצדיקים רבי מנחם מענדל מויטבסק, רבי
אברהם מקאליסק וה"חבראי" והתלמידים שלהם, שהיו אז בארץ
ישראל – הוסיף כאן רבנו הזקן): חוץ מצדיקים שפדור שהן קודמין
לבניו, – הנתינה לצדיק הדור באה, על פי התורה, לפני הנתינה
לילדיו, וצדיקים שבארץ ישראל קודמין לצדיקים שבחוץ לארץ,
לבד מזה שכל הנתינה במזון בחוץ לארץ – רבנו הזקן אומר על
הצדיקים האמורים שנסעו לארץ ישראל, שלא השאירו כמותם בחוץ
לארץ, והם עדיפים משתי בחינות, מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת
היותם בארץ ישראל, ודי למבין. – עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון").

1 – הרי שיש להסיר את העיוורון ולפתוח את עיני הנשמה. יבדו
2 לראות, להיות – שיהיה, כל ישעם וחסדם ומגמתם לכל בהם
3 חיי רוחם³ – כל אלה שיהיו כלולים ומאחדים ב"מקור מים חיים"
4 – באלקות, הנקראת "מקור מים חיים", חיי החיים, – הבחינה

5 באלקות שהיא חיי החיים
6 עצמם, כל ימי חייהם,
7 מנפש ועד בשר. – כל
8 עניניהם הנפשיים והבשריים
9 יהיו קשורים באלקות, לא
10 רק בשעת התפלה, לימוד
11 התורה או בשעת עשיית
12 המצוות, אלא גם בעשייתם
13 ענינים גשמיים, יהיו גם כן
14 קשורים באלקות שהיא
15 מקור מים חיים וחיי החיים.
16 דהיינו, כל מלי דעלמא
17 ועסקי פרנסה – כל עניני
18 עולם ועסקי פרנסה, לא
19 יהיה כאלו דעבדו
20 לגרמיהו, – לא יהיו כמו
21 באלה שעושים זאת לצרכי
22 עצמם בלבד, שלא לשם
23 שמים אלא לשימושם
24 העצמי ולמילוי רצונם ורצון בני ביתם, ולא יהיה בית ישראל בכל
25 הגוים, דהיינו ומפרנסין ומוקרין לגרמיהו ובניהו מאהבה, –
26 שזנים, מפרנסים ומוקרים נשים ובניהם מתוך אהבה עצמית,
27 שמפני שהוא אוהב את עצמו, הוא אוהב את אשתו וילדיו בהיותם
28 חלק ממנו – אלא שהאהבה תהיה קדושתית, כי "מי פעמך
29 ישראל גוי אחד בארץ" כתיב, דהיינו שגם בעניני ארץ –
30 בענינים גשמיים, לא יפרידו – את הענינים, [נפש אחר: יפרידו]
31 – שהיהודים העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים מ"אחד
32 האמת", מאחד האמת – מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות לא
33 קיים שום דבר, חס ושלום, להעיר עדות שקר חס ושלום,
34 בקריאת שמע ערב ובקר, – שהוא אומר אז בעינים סגורות, ה'
35 אחד בד' רוחות ובשמים ממעל ובארץ מתחת, – שזה פירוש
36 המלה "אחד"⁶, שה' הוא אחד בח', שהם שבעה ריזנים וארץ, ובד'
37 בארבע רוחות העולם, הם כולם בטלים ומאחדים עם ה"אלף", עם
38 אינסוף אלופו של עולם, הרי שהוא מעיד שגם בארץ, בעניני
39 הארץ – ה' "אחד". ובפקת עיני העורים – שעיניהם מסנוורות
40 מעניני הגוף, "התעורף עיניו בו ואיננו" חס ושלום. – כלומר,

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספלא". 4. בתניא לפנינו: "כעווע"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים. 5. דה"א יז, כא. 6. ראה ב"י
או"ח סס"א (בשם הסמ"ק). 7. ראה שו"ע י"ד סרנ"א. וש"נ.

יום שלישי ל' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחיי... עד עמ' 228, ציון כו'.

1 על בן אהובי אחי, שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים
2 בקצרה מאד (ואם ירצה ה' פא"פ ארבר במ בארובה), אך
3 היות כל עקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא –
4 עיקר העבודה בזמנים אלה, של "עקבות" משיח, היא עבודת
5 הצדקה, כמו שאמרו
6 רבותינו זכרונם לברכה:
7 "אין ישראל נגאלין אלא
8 בצדקה". ולא אמרו
9 רבותינו זכרונם לברכה
10 "תלמוד תורה שקול כנגד
11 גמילות חסדים", – כפי
12 שהמשנה אומרת במסכת
13 פאה: "תלמוד תורה כנגד
14 כולם", שתלמוד תורה הוא
15 כנגד כל הדברים הנמנים
16 שם, כולל גם גמילות חסדים,
17 הרי הם לא אמרו זאת אלא
18 ביניהם, שתלמוד תורה
19 היה עקר העבודה אצלם,
20 ועל בן היו חקמים
21 גדולים תנאים ואמוראים.
22 מה שאין בן בעקבות
23 משיחא, – בימי ביאת
24 המשיח, שנפלה – בחינת
25 "סבת דוד" עד בחינת רגלים ועקבים, שהיא בחינת עשיה –
26 "מלכות דאצילות" שהיא בחינת ה"שכינה" המתלבשת בעולמות
27 בריאה, יצירה, עשיה – הנקראת גם כן "סוכת דוד", שכן דוד הוא
28 הרי מלך ישראל, מרכבה ל"מלכות דאצילות" – ירדה ונפלה עד
29 למדרגה התחתונה של "עשיה", אין דרך לדבקה בה באמת
30 ולהפכה חשוכא – ולהפוך חושך העולם, לנהורא דילה – לאור
31 שלה, (נפח אחר: דיליה) – לאור שלו, כי אם בבחינת עשיה
32 גם כן, – ענין של מעשה – עשיה, לא רק ענין של שכל ודיבור
33 כמו בלימוד התורה, שהיא מעשה הצדקה, – אך, מדוע דוקא

אגרת הקדש

ע"כ אהובי

אחיי שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה
מאד (ואי"ה פא"פ ארבר במ בארובה) אך היות כל
עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא
עבודת הצדקה כמו"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא
בצדקה ולא ארז"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם
שת"ת היה עיקר העבודה אצלם וע"כ היו חכמים גדולים
תנאים ואמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה
סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקבים שהיא בחי' עשיה
אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכה חשוכא לנהורא
דילה [נ"א דיליה] כ"א בבחי' עשיה ג"כ שהיא מעשה
הצדקה כידוע למשכילים שבחי' עשיה באלקות היא
בחי' השפעת והמשכת החיות למטה מטה למאן
דלית ליה מגרמיה כלום וכל הזוכה את יצרו בזה
ופותח ידו ולבבו אתכפא ס"א ומהפך חשוכא לאור
השי"ת השוכן עלינו בבחי' עשיה בעקבות משיחא
ויזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון כו':

34 בחינת המעשה של צדקה – הרי כל המצוות המעשיות האחרות
35 הן ענין של עשיה? – אומר על כך רבנו חזקוני: כידוע למשכילים,
36 שבחינת עשיה באלקות – איזו השפעה אלקית מצוינת בבחינה
37 של עשיה? היא בחינת השפעת והמשכת החיות למטה מטה
38 למאן דלית ליה מגרמיה
39 כלום. – למי שאין לו משל
40 עצמו כלום. ישנה השפעה
41 אלקית בעולמות המצוינת
42 בשם "מחשבה", וישנה
43 השפעה המצוינת בשם
44 "דיבור", אך איזו השפעה
45 מצוינת בשם "עשיה" –
46 הרי זו אותה השפעה
47 הנמשכת למטה מטה,
48 למקום שאין בו כלל שום
49 התגלות אלקית, וזה עולם
50 העשיה, הרי שמעשה
51 הצדקה מכון ממש נגד
52 הבחינה של עשיה
53 באלקות, שכן, זה הרי ענין
54 הצדקה, להשפיע לעני
55 שאין לו משלו כלום. וכל
56 תזכר את יצרו בזה –
57 בענין הצדקה, ופיתח ידו
58 ולבבו – לתת צדקה ביד פתוחה וברגש של לב רחב, אתכפא
59 סטרא אחרא – נכפית על ידי כך ה"סטרא אחרא" (קליפות)
60 לקדושה, ומהפך חשוכא – ומהפך את החושך לאור השם
61 ותברך, השוכן עלינו בבחינת עשיה בעקבות משיחא, –
62 בזמן של "עקבות משיח", ויזכה לראות עין בעין בשוב ה'
63 ציון כו': – שאז תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין
64 שלמעלה רואה, ותהיה זו ראייה של עין גשמית – ענין של עשיה
65 שבו תגלה אלקות באופן של ראייה, שההתאמתות שבה היא
66 למעלה מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הל' מ"ע רפ"י – הועתק בטיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה צח, א) – דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [[הרדב"ז והכס"מ וההגהות על הטור] שמצינים מקור דברי הרמב"ם מהמירא דעולא בש"ס (שם)] אין כוונתם – בכו"כ מקומות – להלשון בדיוק – כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחרי' ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' – ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע"י, משא"כ הגירסא "נגאלין" – לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדרבא – כצ"ל). 9. פרק א' משנה א'.

יום רביעי א' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 228, י' אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, כו'.

1. אַחֵר דְּרִישַׁת שְׁלוֹם וְחַיִּים, פָּתַח דְּבָרֵי יַעֲרֵד אֵינֶן שׁוֹמְעֵת
2. תּוֹכַחַת חַיִּים, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' חַיִּים – ה' הַחַי, עַל יְדֵי נִבְיָאָה –
3. יִרְמְיָהּ, וְאָמַר: "חֲסִדֵי ה' בִּי לֹא תִכְנְנוּ וְגוֹ'", – הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט
4. הוּא ש"כִּי לֹא תִמְנַן מוֹסֵב עַל הַחֲסִדִּים. אֲלֵא שֶׁלְכֹארוּה וְהָיוּ לִיחַ
5. לְמִיּוֹר "כִּי לֹא תִמּוּ", כְּמוֹ
6. שְׁאֻמְרִים: – בְּשַׁעַה

אגרת הקדש

י' אד"ש וחיים פתח דברי יעיר און שומע
תוכחת חיים אשר הוכיח ה' חיים
נביאו ואמר חסדי ה' כי לא תמנו וגו' והל"ל כי
תמו כמ"ש כי לא תמו חסדיך וגו'. ויובן עפ"י
ש בזה"ק אית חסד ואית חסד אית חסד עולם כו'
ת חסד עילאה דהוא רב חסד כו'. כי הנה מודעת
התורה נקראת עוז שהוא לשון גבורה וכמו שאמרו
ל תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני מפי הגבורה
כתיב מימינו אש דת למו פי' שהתורה מקורה
ישה הוא רק חסדי ה' המכונים בשם ימין דהיינו
שכת בחי' אלהות ית' והארה מאור א"ס ב"ה
העולמות עליונים ותחתונים ע"י האדם הממשיך
דור על עצמו בקיום רמ"ח מ"ע שהן רמ"ח אברים
לכא. פי' רמ"ח כלים ולבושים להארה [ג] דצ"ל
הארה] מאור א"ס ב"ה המלוכש בהן (ומאור זה
שך לו דו"ר בכל מצוה כנודע) רק שהמשכה זו
לבושה תחלה במדת גבורתו של הקב"ה המכונה
אש שהיא בחי' צמצום האור והחיות הנמשכות
דור אין סוף ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה
צוה שרובן ככולן הם בדברים חומריים כציצית

29 חסד" חסד בריבוי ובלי גבול. שכן, "חסד עולם" הוא הרי חסד
30 מוגבל, שזה הרי ענין "העולם", ענין של הגבלה, ואילו "רב חסד"
31 הוא חסד בלי הגבלה. וכיוון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים
32 על ידי עבודתו של יהודי למשה, יסביר רבנו חזקן להלן, איזו עבודה
33 ממשיתה בחינת "חסד עולם", החסד המוגבל, ואיזו עבודה ממשיכה
34 בחינת "רב חסד", החסד הבלתי מוגבל: **כִּי הֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת**, –
35 הרי ידוע, הַתּוֹרָה נִקְרְאָת "עוֹז", – כפי שהגמרא אומרת במסכת
36 זבחים⁶ על הפסוק: "ה' עוז לעמו יתן", ש"עוז" הכוונה לתורה,
37 שְׁהוּא לְשׁוֹן גְּבוּרָה, וּכְמוֹ שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ וּזְרָנֵם לְכִרְכָּהּ:⁷
38 "תרי"ג" – 1613, מִצֻּת נִאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי מִפִּי הַגְּבוּרָה" –

39 "מִקֵּדָה" כִּי שְׂהוּא מִתְגַּלֵּה בַּבְּחִינָה גְבוּרָה, וְאִשֵּׁר לִכֹּן הוּא נִקְרָא
 40 "גְבוּרָה", וְכִדְבָרֵיכֶם: – וְכִמּו שְׁכַתּוּב: "מִיָּמִינוּ אִשׁ דָּת לָמוּ", –
 41 מִיִּדּוּ דִּמְנִית נִתְּנָה לָהֶם הַתּוֹרָה שְׁנִכְתָּבָה בְּאֵשׁ, וְאִשׁ הִיא הָרִי עֲנִין
 42 שֶׁל גְּבוּרָה, פָּרוּשׁ – שֶׁכֵּן, לְכַאֲרֵה הָרִי הַפּוֹסֵק אֹמֵר "מִיָּמִינוּ", וַיִּמָּן
 43 הוּא עֲנִין שֶׁל חֶסֶד (שְׁתוּרָה
 44 הִיא הָרִי "תּוֹרַת חֶסֶד"¹⁰),
 45 וְלֵאחֶר מִכֵּן אֹמְרִים "אִשׁ
 46 דָּת" – שׁוּה עֲנִין שֶׁל אִשׁ
 47 וְגְבוּרָה? שְׁהַתּוֹרָה מְקוּרָה
 48 וְשֶׁרֶשֶׁתָּהּ הוּא רֶק חֶסֶדִּי ה',
 49 הַמְּכַנִּים בְּשֵׁם "מִיָּן", –
 50 יָמִין הוּא חֶסֶד, דְּהִינּוּ
 51 הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת אֱלֹהוּתוֹ
 52 יִתְבַּרֵּךְ וְהָאֲרָה מְאֹד־אֵיךְ
 53 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא אֵל
 54 הַעֲלֻמּוֹת
 55 וְתַחֲתוֹנִים, עַל יַד הָאָדָם
 56 הַמְּשַׁדֵּף הָאוֹר עַל עֲצֻמוֹ,
 57 בְּקִיּוֹם – עַל יַד קִיּוֹם רַמ"ח
 58 – 248, מְצִוֹת עֲשֵׂה, שֶׁהֵן –
 59 מִצְוֹת הַעֲשֵׂה הֵן, רַמ"ח –
 60 248, אֲבָרִים דְּמִלְכָּא¹¹, –
 61 אֲבָרֵי הַמֶּלֶךְ (שְׁלֹמֹעֲלָה),
 62 פָּרוּשׁ – רַמ"ח אֲבָרֵי הַמֶּלֶךְ,
 63 הַכוּנָה רַמ"ח – 248, בָּלִים
 64 וְלִבּוֹשִׁים
 65 [לְהַאֲרָה] מְאֹד־אֵי־סוֹף
 66 בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בָּהֵן –
 67 בַּמִּצְוֹת, שֶׁכֵּל מִצְוָה הִיא כָּלִי וְלִבּוֹשׁ לְקִלְיַת הָאֲרָה מִיּוֹחֶדֶת מְאֹד
 68 אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כֵּשֶׁם שֶׁכֵּל אֲבָר הוּא כָּלִי לְכוּחַ מִיּוֹחֵד מִהֶנֶּפֶשׁ,
 69 הַעֵין – לְכוּחַ הָרְאִיָּה, הָאֵחוּן – לְכוּחַ הַשְּׂמִיעָה, וְכִדְמוּה, (וּמְאֹד זֶה
 70 יִמְשָׁךְ לוֹ – לְאִדָּם הַמְקִיִּים אֶת הַמִּצְוָה, דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – יִרְאֵה
 71 וְאִהְבָה, בְּכָל מְצִוָה בְּפִדּוּעַ). – הָרִי שְׁתוּרָה וּמִצְוֹתֶיהָ הֵן עֲנִין שֶׁל
 72 חֶסֶד, הַמְשַׁכֵּה מֵאֻלְקוֹת, רֶק שְׁהַמְשַׁכָּה זֶה נִתְּלַבְּשָׁה תַּחֲלָה בְּמִדַּת
 73 גְּבוּרָתוֹ שֶׁל תְּקוּדֵשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, הַמְּכַנֶּה בְּשֵׁם "אִשׁ", – שְׂהִיא
 74 בַּחֲנִינָה שֶׁל גְּבוּרָה, שְׂהִיא בְּחִינַת עֲצֻמוֹת הָאוֹר וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת
 75 מְאֹד־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כִּדִּי שְׁתּוֹכֵל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂה
 76 הַמִּצְוֹת, שֶׁרֶבֶן בְּכָלֵן הֵם בְּדִבְרִים חֲמִרִים, בְּצִיצִית – בַּצִּמּוֹר

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן בסופו מדגיש "זו"ש הנביא" - להסביר אמרו בוודאות כי (ולא בספק - אם) לא תמנו". 2. איכה ג, כב.
3. נוסח תפלת שמו"ע. 4. ח"ג קלג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתומצ"ם הם גבורה ואש וצמצום)? ואולי מתרץ בהקדמה זו קושיא גדולה - לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל - מצות הצדקה) הרי בההוספה על המצומצם אין הוספה על המצוה (וכמו - בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח - עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו') שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) כו' - ובצדקה מתגלה העוז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' - ראה לקמן". 6. קטז, א.
7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב).

כ"ו: - נשמותיהם לא היו יכולות להישאר בגוף, אלא הקב"ה החזיר להם נשמותיהם בטל של תחיית המתים, ואילו מצד עצמה, כיוון שהיתה זו התגלות של אלקות ואור שהוא "אין סוף", לא היתה יכולה הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד. וכיוון שבאהבה זו, נשארת הנשמה בגוף, הרי שהיא מדודה ומוגבלת; כך גם ביראה ואהבה הבאות על ידי ההתגלות האלקית שבמצוות, כנוצר לעיל, וכל זה מפני שההמשכה האלקית שבתורה ומצוות, מלוכשת בבחינת גבורה, וכו', זה פירוש "מימינו אש דת למר", ששורש התורה היא מ"מימן" וחסד, אך היא ירדה ונתלבשה בבחינת "אש" וגבורה, כדי שתוכל להתלבש במצוות שקיומן הוא על ידי ענינים מוגבלים.

אגרת הקדש

ותפילין וקרבנות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולהיות קיים בגופו אפילו רגע וכמאדו"ל שבשעת מ"ת שהיתה התגלות אלהותו ית' ואא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות פרחת נשמתו כו':

גשמי, ותפילין - בקלף גשמי, וקרבנות - בבעלי חיים, צמחים ודומם גשמיים, וצדקה. - בכסף או בדברים גשמיים שנותנים לצדקה. ואף מצות שהן ברוחניות האדם, כמו יראה ואהבה - שהן הרי רגשות ומדות רוחניות, אף על פיריבן הן - גם כן, בבחינת גבול ומדה ולא בבחינת אין סוף כלל, כי אהבה רבה לה' בלי קץ וגבול ומדה - אין האדם יכול לסבולה בלבו ולהיות - באותה שעה, קיים בגופו אפילו רגע, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹², שבשעת מתן התורה, שהיתה התגלות אלהותו יתברך ואור אין סוף ברוח הוא בבחינת דבור והתגלות - לא בענין של מעשה, כמו מעשה המצוות, כי אם בחינה של דיבור והתגלות, פרחת נשמתו

יום חמישי ב' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, והנה לפי שהמצוות... עד עמ' קטו, מצות התורה.

זמן יהיה בעל החי שמקריבים אותו לקרבן, כמו בפסוקים בני שנה²¹, ואילים בני שתים²², ופרים כו'²³. - הרי שכל הקרבנות מוגבלים בשיעור שנות זמן חייהם, וכן במעשה הצדקה וגמילות חסדים במקומו, אף שהיא מהעמודים שהעולם עומד עליהם²⁴, וברכתיה: - וכמו שכתוב²⁵: "עולם חסד יבנה", אפילו הכי יש לה שיעור קצוב: חמש למצוה מן המצוות²⁶, - כשרוצים לקיים המצוה באופן נעלה יותר, צריכים לתת חומש מהרייוח, ומעשר למדה בינונית כו'²⁷. - לקיים את המצוה במדה בינונית, שלא בצמצום ושלא בהידור רב -

אגרת הקדש

והנה לפי שהמצוות ניתנו לנו ע"י התלכשות במדת גבורה וצמצום ההארה כו' לכן רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גודלין והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב ד"ט והסוכה ז"ט והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים בני שנה ואילים בני שתים ופרים כו' וכן במעשה הצדקה וגמ"ח בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם עומד עליהם וכדרכיב עולם חסד יבנה אפ"ה יש לה שיעור קצוב חומש למצוה מן המובחר ומעשר למדה

והנה, לפי שהמצוות ניתנו לנו על ידי התלכשות במדת גבורה וצמצום ההארה כו', - וההתגלות שבמצוות, לכן רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם¹³, כמו אורך הציצית י"ב גודלין¹⁴, והתפילין - צריכות להיות אצבעים על אצבעים - לפי דעת הגאונים, כמובא בשולחן ערוך רבנו זקוק¹⁵, ומרובעות דוקא¹⁶, והלולב - שיעורו ד' מפתחים¹⁷, והספכה - שיעורה ו' מפתחים¹⁸, והשופר - שיעורו טפח¹⁹, והמקנה - שיעורה מ' סאה²⁰; - הרי שהן כולם בעלות שיעור ומדה. וכן בקרבנות יש להן שיעור מצומצם לזמן, - בן כמה

12. שבת פח, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלין למעלה, וכמודגש בההוספה "מצומצם" (לאחרי שכבר אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) - והדוגמאות - שיש שיעור למטה! (וכהדגשת-ההוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" (צ"ע שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו - לתקן), וכו"כ פעמים מוסיף זה!) ובפרט שגם צדקה באופן דחסידי ה' ג"כ יש שיעור למטה - פרוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה - שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבציצית מצומצם למעלה ועד"ז בתפילין וכו'". 14. שו"ע או"ח סי"ד. 15. או"ח סי' לב סעיף לג. שו"ע או"ח סל"ב סל"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל - כ"א הגבלה (לא עגולה וכיו"ב). וגם בציצית שלפני - כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ)מרובע, משא"כ בציצית (שו"ע אדה"ז רס"י). - ועפ"ז תומתק ההוספה "דוקא", דלכאורה איזו קס"ד שולל". 17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד סר"א. 21. רמב"ם הלי' מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א.

17 ת"ק (500) שנה, כפי שחכמינו ז"ל מחשבים מדרתו של כל רקיע ומרקיע
18 לרקיע, – גבול של מדה ומקום, וְשִׁית אֲלֵפִי שְׁנֵי הָיוּ עֲלָמָא כו'²⁹ –
19 ששת אלפי שנה הן שנות קיום העולם, – גבול ומדה של זמן. וכיוון
20 שהעולם מוגבל, לָכֵן נִתֵּן
21 שְׁעוֹר וּמְדָה נִם בֵּין לַמַּצּוֹת
22 הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שֶׁבַּתוֹרָה
23 כְּמוֹ לְשָׂאֵר מַצּוֹת הַתּוֹרָה.
24 – שיש להן שיעור ומדה,
25 כנוכר לעיל. כשם שהחסד
26 שלמעלה שעל דבר זה
27 להמשיך, הוא "חסד של
28 עולם", חסד שביכולתו
29 להתלבש בעולם בשיעור
30 ובמדה, לכן גם העבודה
31 המביאה המשכה זו מהחסד שלמעלה – עבודת צדקה וחסד של
32 האדם – היא גם כן בשיעור ובמדה.

1 צריכים לתת מעשר מהריווח, הרי שלצדקה יש מדה ושיעור, וְזֶה
2 נִקְרָא "חֲסֵד עוֹלָם", – החסד שלמעלה הנמשך על ידי אופן זה של
3 נתינת צדקה, במדה ובשיעור – נקרא "חסד עולם", פִּירוּשׁ: "חֲסֵד
4 אֵל כָּל הַיּוֹם"²⁷, הַמְתַּלְבֵּשׁ
5 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
6 וְתַחְתּוֹנִים, עַל יְדֵי
7 אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְתָּא, –
8 "התעוררות מלמטה"³
9 שהאדם מעורר על ידי
10 עבודתו, הִיא מַצּוֹת הַצִּדְקָה
11 וְחֲסֵד שְׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם זֶה
12 עִם זֶה. – שהצדקה והחסד
13 שלהם ממשיכים את החסד
14 שלמעלה שיתלבש
15 בעולמות, וְלִפִּי שְׁהָעוֹלָם הוּא בְּבַחֲנִית גָּבוֹל וּמְדָה – מִהָאֲרֵץ עַד
16 לָרְקִיעַ – מהלך ת"ק – 500 שָׁנָה²⁸, וְכֵן מִרְקִיעַ לָרְקִיעַ כו', – מהלך

אגרת הקדש

בינונית כו' וזה נק' חסד עולם פי' חסד אל כל היום
המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים ע"י אתערותא
דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם
זה עם זה ולפי שהעולם הוא בבחי' גבול ומדה מהארץ
עד לרקיע ת"ק שנה וכן מרקיע לרקיע כו' ושית
אלפי שני הוי עלמא כו' לכן ניתן שיעור ומדה גם
כן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות
התורה

יום שישי ג' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, אך היינו דוקא... עד עמ' 230, עומדין וכו'.

59 בְּלִי גָבוֹל וּמְדָה, מֵאַחַר שְׁאִינְנוּ מַצְמֵצִם תוֹךְ – בפנימיות
60 הָעוֹלָמוֹת אֵלָּא בְּבַחֲנִית מְקִיף עֲלֵיהֶן מְלַמְעֵלָה, מְרִישׁ כָּל דְּרָגִין
61 עַד סוֹף וְכוּ', – מהתחלת כל המדרגות עד סופן, הוא מקיף עליהם
62 באופן שווה. וְכִשְׁהָאֲדָם מְמַשִּׁיכוֹ – אור זה, לְמַטָּה כְּמַעֲשֵׂיו
63 וְ"אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְתָּא", –
64 בהתעוררות שהוא מעורר
65 על ידי עבודתו למטה, אֲזִי
66 אֲזִי עֲלִיּוֹן זֶה מֵאִיר
67 וּמִתַּפְשֵׁט תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת
68 וּמִתְּקֵן כָּל מַעֲוֹת וְכָל
69 מְגַרְעוֹת שְׁנִיתָנוּ בְּקִדְשׁ
70 הָעֲלִיּוֹן, וּמִתְחַדֵּשׁ אֲזִי
71 וְטוֹבֵן בֵּיתָר שְׂאֵת וְיִתֵּר
72 עֵז, בְּבַחֲנִית אֲזִי חֲדָשׁ
73 כְּמַשׁ. – לא אור של סדר
74 השתלשלות, שכבר היה גם
75 לפני כן ובעת רק נתגלה,
76 אלא המדובר באור חדש
77 שלמעלה מסדר
78 השתלשלות, לָכֵן אָמְרוּ: –
79 חכמינו ז"ל³⁰: "בְּמִקּוֹם –
80 ובמדריגה, שֶׁבְּעֲלֵי תְשׁוּבָה
81 עוֹמְדִין וְכוּ'". – אפילו
82 צדיקים גמורים אינם עומדים שם, וזאת מפני שבעלי תשובה
83 ממשיכים אור חדש שהוא למעלה לגמרי מסדר השתלשלות, אור
84 שהוא בלי גבול. וכפי שהרבי שליט"א מדייק בלשון המובאת בכמה

33 אֲךָ הֵינּוּ דְּיוֹקָא לְשׁוּמֵר הַתּוֹרָה וְלֹא סָר מִמֶּנָּה יְמִין וּשְׂמָאל
34 אֲפִלּוּ בְּמֵלֶא נִימָא; – למי שלא נטה מהתורה אפילו לא בשערה
35 אחת, אֲכַל מִי שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו הַדֶּרֶךְ – של התורה, חֵם וְשָׁלוֹם,
36 מֵאַחַר שֶׁהָעוֹת דְּרָבּוּ, לִתֵּת מְגַרְעוֹת בְּקִדְשׁ הָעֲלִיּוֹן, – שכן, יתיר
37 הרי ממשיך מ'קדש העליון'
38 על יד מצוות, כפי שאנו
39 אומרים בברכת המצוות
40 "אשר קדשנו במצוותיו",
41 שעל ידי מצוות ממשיכים
42 "קדושה" מ'קדש העליון',
43 ועל ידי אי־קיום מצוות,
44 גורמים למגרעת בקדש
45 העליון, שְׁגָרַע עָרְבּוּ,
46 בַּחֲנִית הַמִּשְׁכָּת, מֶה
47 שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ
48 מְבַחֲנִית אֱלֹהוּתוֹ וְהָאֲרֵת
49 הָאֹר מֵאִיר־אִין־סוֹף
50 בְּרִדְהָא – שהיה בידו
51 להמשיך, אֵלּוּ הֵינָּה שׁוּמֵר
52 הַתּוֹרָה וּמִקְוָהּ בְּהַלְבָּתָה
53 – הִרִי מַעֲוֹת זֶה לֹא יוֹכֵל
54 לְתַקֵּן, כִּי אִם – על ידי,
55 בְּהַמְשִׁכַת הָאֹר הָעֲלִיּוֹן
56 שֶׁלְמַעֲלָה מִהָעוֹלָמוֹת וְאִינוּ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן, – אין אור עליון זה
57 מתלבש בעולמות, הִנֵּקְרָא "חֲסֵד עֲלָא" – חסד נעלה יותר, וְ"רַב
58 חֲסֵד", – חסד בריבוי, לִפִּי שְׂמָאִיר וּמִתַּפְשֵׁט בְּבַחֲנִית אִין־סוֹף

1 מקומות³¹: "במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין
2 יכולין לעמוד בו", שבמקום ובמדריגה ש"בעלי תשובה עומדין"
3 בקביעות – "צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו", אין להם אפילו

4 היכולת לעמוד שם; לא זו בלבד שאין "עומדין" במדריגה זו, אלא
5 "אין יכולין", אין להם אפילו היכולת לכך, שכן מדובר בסוג אור
6 אחר הנמשך על ידי עבודת התשובה דוקא.

שבת קודש ד' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 230, והנה עיקר התשובה... עד עמ' קטז, נפשו כתיב.

7 והנה, עקר התשובה הוא בלב, כי על ידי החרטה מעמקא
8 דלבא – מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הזה –
9 ה"ממעמקים" של הנפש מעורר את העומק שלמעלה, להמשיך אור
10 נעלה זה שלמעלה מהשתלשלות ושיש בכוחו לתקן מה שהחסירו
11 בעניני התורה והמצוות. אך

42 להם כלום מהקב"ה, כיוון שהם "כלא חשיבי", נחשבים כ"כלום" –
43 הרי שעבודתם איננה תופסת מקום כלל, שיגיע להם משהו מצד
44 עבודתם, אלא כל ההשפעה שהקב"ה נותן להם היא רק בבחינת חסד
45 – שכן, גם מה שיש בעבודתם כדי לעורר ולהמשיך, בא גם כן רק
46 מצד החסד שלמעלה. על

12 כדי להמשיכו – אור נעלה
13 זה, להאיר בעולמות
14 עליונים ותחתונים – צריך
15 "אתערותא דלתתא" –
16 התעוררות מלמטה ממש
17 בבחינת מעשה, דהיינו
18 מעשה הצדקה וחסד בלי
19 גבול ומדה, – שזה
20 ההתעוררות מלמטה
21 להמשיך אור עליון בעולם,
22 דכמו שהאדם משפיע רב
23 חסד, – חסד באופן של
24 ריבוי, בלי גבול, פרוש –
25 המלה "חסד": ח"ם דל"ת,
26 – הרחמנות שעל מי שהוא
27 בבחינת דל"ת, דהיינו לל
28 ואביון – "אביון" הוא למטה
29 מ"עני", שכן משמעות המלה
30 אביון היא: "התאב לכל
31 דבר"³², שהוא במצב שכל
32 דבר חסר לו, דלית ליה

אגרת הקדש

והנה עיקר
התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא
מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו
להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת
ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי
גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ם
דל"ת דהיינו לל ואביון דלית ליה מגרמי' כלום ואינו
נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע
אורו וטובו בבחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר
בבחי' א"ם בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים
ותחתונים שכולם הם בבחי' דל"ת אצלו יתברך דלית
להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה כלא חשיבי ועי"ז
נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה
בעולמות עליונים ותחתונים. וז"ש עשה צדקה ומשפט
נבחר לה' מזבח לפי שהקרבנות הן בבחי' שיעור
ומדה וגבול. משא"כ בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול
לתקן עונותיו. ומ"ש המכובז אל יכזבו יותר מחומש
היינו דוקא במי שלא חטא או שתקן חטאיו בסיגופים

33 מגרמיה כלום, – שאין לו משלו כלום, ולכזה הוא משפיע חסד,
34 ואינו נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו, כך הקדוש ברוך
35 הוא משפיע אורו וטובו בבחינת חסד עלאה, – חסד עליון,
36 הנקרא "רב חסד", המאיר בבחינת אין סוף בלי גבול ומדה
37 תוך העולמות עליונים ותחתונים, שכלם – כל העולמות
38 העליונים והתחתונים, הם בבחינת דל"ת אצלו יתברך, דלית
39 להון מגרמיהון כלום, – שאין לכל העולמות משלהם כלום, וכלא
40 קמיה כלא חשיבי, – וכולם נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, כלומר,
41 שאין להן משלהם כלום, הם מצד עצמם ומצד עבודתם לא מגיע

31. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. – ודלא כמוכא בברכות שם: אין עומדין. 32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עי"ז מוכן למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעמודים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש לעיל, ואיך זה נבחר מזבח?! ולכן פי' הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחבור עם משפט היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עוונותיו. ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"פ רל"ג. אוה"ת וירא צט, א. 35. כתובות נ, א.

1 בְּסוּפֵי וְתַעֲנִיּוֹת כְּרָאוּי, – כפי שנדרש, לְתַקֵּן כָּל הַפְּגָמִים
2 לְמַעַלָּה. – ולכפרת עוונותיו אין הוא זקוק לנתינת צדקה, הוא שלא
3 יבזבז יותר מחומש. אָבֵל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן נַפְשׁוֹ עֲדֵין – פְּשִׁיטָא –
4 הרי ברור הדבר, דְּלֹא גִרְעָה
5 – שלא גרועה רְפוּאָה
6 הַנֶּפֶשׁ מִרְפוּאָה הַגּוּף,
7 שְׂאִין כֶּסֶף נַחֲשָׁב, "וְכָל
8 אֲשֶׁר לְאִישׁ יָתֵן בְּעַד
9 נַפְשׁוֹ" כְּתִיבִּיכֶּה. – לפי
10 הפירוש הפשוט הכוונה היא: 4
11 בעד חייו, אך היות ובפסוק

אגרת הקדש

ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין יתן בעד נפשו כתיב.

36. איוב ב, ד.

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' א

1 שנינו במשנה: וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹמְלִין בּו' השכיר.
2 מבררת הגמרא: מֵאִי שָׁנָא – במה שונה דינו של שְׂכִיר, דְּתִקְּנוּ לֵיהּ
3 רְבָנָן דְּמִשְׁתַּבֵּעַ וְשִׁקְלִי – שמחמת כן תיקנו לו חכמים שישבע ויטול.
4 מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׂמוּאֵל, הִלְכּוֹת גְּדוּלוֹת שָׁנו
5 כָּאֵן בענין שבועות אלו.
6 קודם שתבאר הגמרא את דבריו, מבררת הגמרא את משמעות
7 לשונו. תמדה הגמרא: 'הִלְכּוֹת', הִנֵּי הִלְכְתָּא נִיחָה – וכי שבועות
8 אלו נאמרו 'הלכה למשה מסיני', כמשמעות הלשון 'הלכות', והרי
9 אינם אלא תקנת חכמים. הגמרא משנה את נוסח הדברים שנאמרו
10 בשם שמואל: אֵלָּא אֵימָא – אמור כך בדברי שמואל, תְּקִנְתָּ גְּדוּלוֹת
11 שָׁנו כָּאֵן. אף על נוסח זה שואלת הגמרא: הרי מהלשון 'גְּדוּלוֹת'
12 מְבַלְל דְּאֵיכָא קְטָנוֹת – משמע שישנם תקנות קטנות, וקשה, מה
13 הכוונה בכך, וכי יש תקנות חכמים שהם קטנות ויש שהם גדולות.
14 אֵלָּא אָמַר רַב נְחֻמִּין, אָמַר שְׂמוּאֵל, תְּקִנְתָּ קְבוּעוֹת שָׁנו כָּאֵן –
15 נאמרו כאן תקנות שראוי לקובען, אף שבכך נעקר דין התורה
16 שהנתבע נשבע ונפטר, כפי שדרשו לעיל מפסוק, ואף שהיה ראוי
17 להטילה על בעל הבית, שישבע ויפטר כדן התורה, אך עֲקָרִיָּה רְבָנָן
18 לְשִׁבּוּעָה מִכַּעַל הַבֵּית – עקרו חכמים את השבועה הראויה להיות
19 מוטלת על בעל הבית, וְשִׁדְיָהּ אֲשִׁכִּיר – והטילו אותה על השכיר
20 שהוא התובע, שישבע ויטול, והטעם שעשו כן הוא מִשּׁוּם כְּדֵי חֵייו
21 – כדי מחייתו של השכיר, שלא יוכל בעל הבית להשבע ולהפטר,
22 אלא השכיר ישבע ויטול, ויהיו לו מעות למחייתו.
23 תמדה הגמרא: וּמִשּׁוּם כְּדֵי חֵייו דְּשִׁכְרִי קְנָסִין לֵיהּ לְכַעַל הַבֵּית –
24 וכי בשביל מחייתו של השכיר אנו קונסים את בעל הבית שיוכל
25 שכירו להשבע וליטול ממנו ממון שלא כעיקר הדין. משיבה הגמרא:
26 כַּעַל הַבֵּית גּוֹפִיָּה נִיחָא לֵיהּ דְּמִשְׁתַּבֵּעַ שְׂכִיר וְשִׁקְלִי – בעל הבית
27 עצמו נח לו שאם תהיה הכחשה ביניהם ישבע השכיר ויטול, כִּי הֵיכִי
28 דְּאֵיתְגַּדִּין לֵיהּ הוֹעֵלִין – כדי שיתקנו פועלים להשכיר עצמם לעבוד
29 אצל, שאילו היה הדין שבעל הבית נשבע ונפטר היו פועלים
30 חוששים להישכר לעבודה, שמא יכפור בעל הבית בשכרם ויפטר
31 בשבועה.
32 מקשה הגמרא: אֲדַרְבֵּי, שְׂכִיר נִיחָא לֵיהּ דְּלִשְׁתַּבֵּעַ כַּעַל הַבֵּית
33 וְנִפְקָע – לשכיר נח שישבע בעל הבית ויפטר, כִּי הֵיכִי דְּלִיגְרִיָּה כַּעַל
34 הַבֵּית – כדי שבעל הבית לא יחשוש לשוכרו מחמת שישחוד בו

12 לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה היא בעד הנפש
13 ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש. להלן יסביר
14 רבנו הזקן את הפסוק שהביא בראשית האגרת "חסדי ה' כי לא
15 תמנו", ששאל: אם הכוונה
16 ל"חסדי ה'" – היה צריך
17 לומר "כי לא תמו"? רבנו
18 הזקן יסביר שמשמעות
19 "חסדי ה'" היא אופן נתינת
20 צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא
21 מסביר מה שכתוב "כי לא
22 תמנו". ובלשון רבנו הזקן:

35 שיתבע שוב שכרו, וישבע ויטול. מתרצת הגמרא: כַּעַל הַבֵּית עַל
36 בּוֹרְחִיהָ אָנֹר – בעל הבית בעל כרחו צריך לשכור פועלים למלאכתו,
37 ואף אם ידע שעלול לשלם פעם שנית על פי שבועתם לא ימנע
38 מלשכורם. מקשה הגמרא: והלא שְׂכִיר נִמְי עַל בּוֹרְחִיהָ מִיָּתְגֵר – אף
39 השכיר נשכר למלאכת בעל הבית בעל כרחו, כדי שיהיה לו ממון
40 להתפרנס ממנו, ואף אם ידיה בעל הבית נאמן להפטר על ידי שבועה
41 לא ימנע מלהישכר.
42 הגמרא מבארת את טעם התקנה באופן אחר: אֵלָּא, כַּעַל הַבֵּית מְרֹד
43 כְּפֻעָלָיו הוּא, כלומר, יתכן מצב שבעל הבית צריך לשלם לכמה
44 פועלים, ומחמת טרדתו בא לידי טעות שסבור שנתן לפועל מסוים
45 ובאמת נתן לפועל אחר, ואף אם נחייבו שבועה יתכן שישבע כפי
46 טעותו, ולפיכך עקרו חכמים את השבועה מבעל הבית ואמרו
47 שהשכיר, שאינו טרוד, ישבע ויטול.
48 מקשה הגמרא: אם אכן מסתבר לנו שבעל הבית הוא הטועה, וְלִיתַב
49 לֵיהּ בְּלֹא שְׁבוּעָה – יהא הדין שישלם בעל הבית ללא שבועה כלל,
50 שאף שבעל הבית טוען ברי שפרע, יש להחשיבו כטוען 'שמא', כיון
51 שמחמת טרדתו בפועליו בודאי שכח אם פרע או לא, ומדוע תיקנו
52 חכמים שישבע השכיר. מתרצת הגמרא: תיקנו כן כְּדֵי לְהַפִּים
53 –לפייס ולרצות) דְּעָתוֹ שָׁל כַּעַל הַבֵּית, כיון שהוא סובר שאינו
54 טועה, אלא נראה לו שבאמת פרע לשכירו, ואם נתקן שיטול ממנו
55 ללא שבועה יחשוב שנטלו ממנו שלא כדין.
56 מקשה הגמרא: אם אכן זה טעם השבועה, וְלִיתַב לֵיהּ כְּעָדִים – יתקנו
57 חכמים שאין בעל הבית רשאי לפרוע שכר לשכירו אלא בעדים, ואם
58 יהיה ויכוח ביניהם ולא יהיו עדים שפרעו, יטול השכיר ללא שבועה.
59 מתרצת הגמרא: מְרִיחָא לֵיהּ מִלְתָּא – יש טורח בדבר, שיצטרך בעל
60 הבית לחזר אחר עדים בכל פעם שירצה לפרוע שכר לשכירו.
61 ממשיכה הגמרא ומקשה: וְלִיתַב לֵיהּ מְעִיקְרָא – ויתקנו חכמים שיתן
62 בעל הבית את השכר לשכיר בבוקר קודם שמתחיל את עבודתו,
63 ובאופן כזה אין שום חשש, שהרי אם יתבענו בערב לא יהיה נאמן,
64 שבודאי כבר שילם לו בבוקר. מתרצת הגמרא: שְׁנִיתָן רוֹצִין בְּהַקְפָּה
65 – גם בעל הבית וגם השכיר רוצים שהשכר ינתן רק בערב, לאחר
66 העבודה, בעל הבית רוצה בכך כיון שלפעמים אין לו ממון בבוקר,
67 והשכיר רוצה שלא יהיו המעות בידו כל היום, כדי שלא יציאם,
68 אלא יהיו שמורים לו לערב, לפרנסתו.

יום ראשון כח מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: ט. אהוביי . . . קיד פי התורה.

דרכי הרפואה בחלי הגוף בכלל – שנים הם:

(א) לרפאת את האבר או הכח המקלקל חולה וחלוש.

(ב) לחזק את האברים והכחות הפריאים, אשר הם יתגברו על האבר וכח החולה, לרפאתו.

הדגמא מזה בחלי הנפש הם שני דרכי העבודה: תשובה ומעשים טובים.

יום שני כט מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י.
תהלים: קמ־קמד.
תניא: ע"כ אהוביי . . . ציון כו'.

עס דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט. טייערער איז אז עס איז בכח עצמו.

צריכה להיות עבודה בכח עצמו. נעלה יותר הוא – שנוטלים ביד ומובילים. יקר יותר הוא – פאשר זה בכח עצמו.

יום שלישי ל מנחם אב, ר"ח ה'תש"ג

מתחילים לומר לדרור ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמוד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש.

שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.

אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. ולדגמא: דבור המתחיל "זכר רב טובך" – ובאורו – שבסדור, נאמרו בששה המשכים – באריכות יותר קצת מהנדפס.

יום רביעי א אלול, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א־ט. א־ג.
תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.

כשהיה ה"צמח צדק" בן תשע שנים, אמר לו רבנו הזקן: קבלתי ממורי (הרב המגיד) שקבל ממורו (הבעל שם טוב) בשם מורו הידוע, אשר מיום שני דראש חדש אלול עד יום הכפורים, יאמרו בכל יום ויום במשך היום שלשה פרקי תהלים, וביום הכפורים שלשים ושלשה פרקים: ט קדם כל גדר, ט קדם השנה, ט אחר מוסף, ט אחר נעילה. ומי שלא התחיל ביום ב דראש חדש, יתחיל באותו יום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר ישלים.

ה'תש"ג

ב אלול

יום חמישי

שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז. ד"ו.
תנאי: והנה . . . קטז נפשו כתיב.

בני ישראל נקראו "ארץ חפץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת ה' יתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גלוי המדות הטובות תלוי אלא במעורר. דבר ברור הוא, אשר בכל חלקי האדמה נמצאים מעינות מים חיים, וההבדל הוא רק בקרוב ורחוק, ואם כן הלא הכל תלוי בהחופר וכח סבלנותו ומתינותו. וכיון שהרצון הוא כח עליון הגורר ומפקד על כל הפחות, ומכריחם לעשות ולפעל כפי הפקדות שלו, אם כן אפוא עקר העבודה הוא לעורר את הרצון לפעל ולעשות הן בעצמו הן בזולתו.

ה'תש"ג

ג אלול

יום ששי

שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב. ז"ט.
תנאי: והנה מדת . . . בא כו'.

המאמין בהשגחה פרטית יודע כי "מה' מצעדי גבר כוננו", אשר נשמה זו צריכה לברר ולתקן איזה ברור ותקון במקום פלוני. ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, הנה הדבר שצריך להתברר או להתתקן מחכה לאותה הנשמה שתבוא לבררו ולתקנו, וגם נשמה הלזו הנה מאז נאצלה ונבראה, היא מחכה לזמן ירידתה לברר ולתקן את אשר הטל עליה.

ה'תש"ג

ד אלול

שבת

שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"כ. י"ב.
תנאי: יא. להשכילך . . . הגנוז.

סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה, נושק הטלית במקום שנגע בספר תורה, גולל הספר תורה, מפנה פניו, קצת, לימין, ומברך. פותח הספר תורה וקורא. במעלת מין האנושי, ישנם ארבעה תארים: אדם – מעלת המחין והשכל, איש – מעלת הלב והמדות, אנוש – החלישות באחד מהם בשכל או במדות, או בשניהם, גבר – מתגבר על עצמו להסיר המניעות ועוכבים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם. ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.

יום ראשון כ"ח מנחם אב ה'תש"ע

ארבעים יום ללא אכילה

[והתורה על הרוב תדבר (מ"ג שם פל"ד), לכן, הנשבע שלא יאכל ז' ימים הרי זו שבועת שווא].

ו'נפקא מינה' בין שני האופנים: אילו מיד ברדתו מן ההר, ביום הארבעים ואחד, היה משה נשבע שלא יאכל ששה ימים - לדברי הרמב"ם שבארבעים יום אלו גופו של משה נשאר בטבעו, הרי הימים שלאחר ירדתו מן ההר מהווים המשך לארבעים הימים, וכיון שכבר לא אכל ארבעים יום וגופו ה' רעב (רק שבהר לא הרגיש זאת) - מסתבר שגופו לא היה יכול להתענות עוד. לכן, השבועה שלא יאכל ששה ימים, היא שבועת שווא.

אבל לפי הביאור שטבע גופו נשתנה להיות כמלאך - הרי הימים שלאחר מכן, כאשר חזר מחדש לטבע גופו, נחשבים בחשבון חדש ואין זו שבועת שווא, אלא עד שישבע שלא יאכל שבועה ימים.

(לקוטי שיחות ל"ו עמ' 177)

הלכות שבועות פרק ה, הלכה כ: נִשְׁפָּע שְׁלֹא יֵישֵׁן שְׁלֹשֶׁת יָמִים או שְׁלֹא יֵאָכֵל כָּלֹם שְׁבַעַת יָמִים... מִלְּקֹחַ אוֹתוֹ מִיָּד מִשּׁוּם שְׁבֻעַת שְׁוֹא, וְיֵישֵׁן וְיֵאָכֵל כָּכָל עַתְּ שִׁירָצָה.

הלכה זו קובעת כי לא ניתן לחיות מבלי לאכול יותר משבועה ימים. אך התורה מספרת שמשה רבינו, בעלותו למרום, לא אכל ארבעים יום (תשא לד, כח), ואיך זה יתכן? ניתן להסביר (וכן משמע בדברים רבה פ"א, ד) שהיה זה נס - טבע גופו של משה נשתנה להיות כשל מלאך ולא הוצרך לאכילה ושתייה.

אבל ב'מורה נבוכים' (ח"ג פנ"א. וראה בפ"י שם-טוב שם) ביאר הרמב"ם, כי משה בהיותו מרוכז בעניני אלוקות לא הרגיש שום רעב: "יש מהם מי שהגיע מרוב השגתו ופנותו מחשבתו מכל דבר זולתי ה'... ומרוב שמחתו במה שהשיג, לחם לא אכל ומים לא שתה. כי התחזק השכל עד שנתבטל כל כח עב שבגוף". ולפי זה נשאר בטבעו אלא שלא חש רעב.

יום שני כ"ט מנחם אב ה'תש"ע

"ורוממתנו מכל הלשונות"

מגילה - בקריאה ב'לשון הקודש' הבנת המלים אינה מעכבת. בשאר השפות, יוצא בה רק "המכיר אותו לשון" (ש"ע א"ח ס' תרצ, ט).

בכמה מצוות קיים הבדל בין 'לשון הקודש' לשפות אחרות: בשאר השפות ניתן להשתמש רק כאשר הן מובנות, ואילו בלשון הקודש אין חובה להבין.

ההסבר לכך: לשון הקודש הינה 'לשון' מעצם מהותה, כי בה נברא העולם ובה ניתנה תורה, ולכן השימוש בה, אף כשאנו מובין, הריהו 'דיבור'. מה שאין כן שפת לעז אינה שפה עצמית אלא מהווה תרגום ופירוש ל'לשון הקודש'. לכן דיבור בשפה כזו ללא הבנה - כמוהו כ"צפצוף עוף בעלמא" (חלקת יראב מהר"ת א).

הלכות שבועות פרק ז, הלכה ז: וְאִינוּ חֵיב בְּשֻׁבְעַת הַפְּקָדוֹן עַד שִׁנְשִׁיעוּ בְּלִשׁוֹן שְׁוֹא מִבִּירָה.

במצוות שבדיבור אין כלל אחיד: יש הנאמרות רק ב'לשון הקודש' ויש שבכל השפות (סוטה לב); יש שהבנת המלים מעכבת ויש שלא.

להלן כמה דוגמאות:

קריאת שמע - נקראת בכל לשון. ולענין הבנת המלים - את הפסוק הראשון חובה להבין, וביתר הפסוקים אין ההבנה מעכבת.

ברכת המזון - נאמרת בכל שפה, וצריך להבין את הנאמר. ויש דעה שבלשון הקודש' ההבנה אינה מעכבת.

הלל - נקרא בכל לשון, וההבנה אינה מעכבת (ש"ע אדה"ז א"ח ס"י קפה, א"ב).

יום שלישי ל' מנחם אב ה'תש"ע

שבועה - הרתעה או בירור

אינו חשוד להישבע לשקר.

וכתב הרמב"ם (הלכות שכירות פ"ב, ה"ח) ששומר הטוען שהפקדון נלקח ממנו באונס חייב שבועה גם אם אין עדים שהפקדו בידו והיה יכול להכחיש כי לא אומרים מיגו ליפטר משבועה.

ומבאר הט"ז (ת"מ ס"י פו ס"ל): שבועה היא בירור עדיף ממיגו, ואם ניתן לברר ע"י שבועה לא נברר ע"י מיגו.

אמנם, בשו"ע (שם) נפסק שתפיסה של תובע במקום מיגו (כגון שאין עדים שתפס והיה יכול לטעון לא תפסתי) מועילה גם אם הנתבע נשבע כבר ותפיסת התובע היתה אחר שבועת הנתבע. ודין זה יובן אם השבועה היא התרעה, ולכן גם אם נשבע עדיין לא היה בירור והתפיסה תועיל אבל אם שבועה היא בירור והדין הוחלט מה תועיל התפיסה.

הלכות שבועות פרק יא, הלכה ד: שְׁבֻעָה זו שְׁמִשְׁבִּיעִין הַדִּינִים לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבֻעָה, הִיא הַנְּקִירָא שְׁבֻעַת הַדִּינִין. בֵּין שֶׁהָיָה חֵיב בְּשֻׁבְעָה זו מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁהָיָה חֵיב בְּחֻמְרֵי סוֹפְרִים. באופן כללי שבועת הדיינים היא השבועה שבית דין משביע, בין מדאורייתא (מודה במקצת; כופר הכל ועד אחד מעידו שחייב; שומר חנם הטוען נאנס או נגנב) ובין מדרבנן (כל השבועות מלבד שבועת היסת של כופר הכל).

ויש לחקור האם השבועה באה להרתיע את הצריך להישבע כדי שיודה על האמת, או שהשבועה היא אמצעי לגלות את האמת?

והנה, רב האי גאון בספרו 'משפטי שבועות' מנה את כל סוגי הנשבעים ובהם הרוצה לשקר, כי לשיטתו החשוד על הממון

יום רביעי א' אלול ה'תש"ע

הברות שונות, לשון אחת

מדויקת, מאחר וזה המבטא באותה עדה וכוונתם לפסוקים אלו, הרי זו 'לשון הקודש' גם לכן עדה אחרת (ארץ טובה סי' ה). ועל ראיית המהרי"ט מנדרים לחליצה, הקשה ב'חלקת יואב' (אהע"ז סי' ז): נדרים נאמרים בכל לשון וכאשר כוונתו ברורה יש כאן 'ביטוי בשפתיים', אבל אמירת הפסוקים בחליצה צריכה להיות בלשון הקודש, ומניין שאמירה משובשת נחשבת 'לשון הקודש'?

ונראה שכוונת המהרי"ט לדברי ר' יהודה בר' חסדאי (הובא בר"ן נדרים ב, א), שהתנא השמיענו שהנדר חל אף בביטויים שאינם לשונות גמורים, כי בלשונות הגויים יש ביטויים אחרים לנדר, אלא שבאמירת 'קונם' הם מחקים את 'לשון הקודש'. ומאחר ואין למילה זו משמעות בלשון אחרת אלא היא רק שיבוש 'לשון הקודש', הרי זו הוכחה ששיבוש הלשון נחשב כלשון המקורית (ארץ טובה שם).

הלכות נדרים פרק א, הלכה טז: יש מקומות שאנשיהם ע"גים ומפסידין את הלשון... הולכין שם אחר הכנוי. כיצד? כל כנוי קרן - בקרן. האומר: הרי הן עלי קונם, קונת, קנו - הרי אלו כנויין לקרן.

כידוע, קיימים הבדלים שונים במבטא בין העדות השונות, ודנו הפוסקים האם יכול בן אשכנז לצאת ידי חובתו בשמיעת דבר שבקדושה מפי בן ספרד, ולהיפך.

מעין זה דן המהרי"ט (ח"ב אהע"ז סט"ז) לגבי יבם עילג שאינו יכול לבטא את האותיות כראוי: האם יכול לפטור את יבמתו בחליצה או שמכיון ואמירת הפסוקים מעכבת ואין באפשרותו לאומרם כתיקונם, חליצתו פסולה.

והסיק: מאחר ואנו מבינים את כוונתו, גם זו 'לשון הקודש'. וראה לדבר, שהרי בנדרים צריך 'לבטא בשפתיים', והאומר 'קונם' או 'קונח' שהם שיבושים של תיבת 'קרבן' נדרו חל. ומכאן יש ללמוד שאף אם נניח שהברה מסוימת אינה

יום חמישי ב' אלול ה'תש"ע

כח נדרים ושבועות

ולעומתם מקצת הקהל יצאו מבית הכנסת ומחו בידם. האם ההיתר שהתירו לעצמם חלק מבני הקהילה יש לו תוקף? והשיב הרשב"א: "האיסור - תקנת ותקין, ומי שבא להתיר פורץ גדר ועושה דמן של בחורים שחוק. כמה קרעים הלביש. ונתמה אני האידן פשטה הוראה להתיר בעניין זה, אפילו הסכימו כל הקהל בהיתר זה, מעצמו נאסר, ועוד נוסף עליו איסור ההסכמה והחרם. והאידן נחזור ונתיר?... ולאחר שהצביע על חומרת איסור ההשתתפות בהימורים, מסתייע הרשב"א גם בדיני הנדרים לביסוס האיסור: "ועוד אני אומר שכל כיוצא בזה שמקצתן מעכבין ומוחין, אפילו בשאר דברים של רשות, אין החרם ניתר, לפי שדבר תורה אין החרמות והשבועות ניתרין אלא בפתיים ועל ידי חכם". הנה לפנינו שדיני נדרים משפיעים גם על תוקפן של תקנות קהילה.

הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה: מי שגדר ונחם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם ומתירו. ודין הדר נדרים פדיון הדר שבועות... נאמר בתורה (במדבר ל, א): "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאיסור איסר על נפשו לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה".

ויש שראו בחובה לקיים נדרים יתד ופינה להנחת יסוד בדיני המשפט, לפיה ציבור שקיבל על עצמו תקנת קהל אינו רשאי לחזור בו בלא סיבה של ממש. כך, למשל, מצינו בשו"ת 'באר עשק' (ס' א): "תקנות הקהל - דין שבועה ואיסור ונידוי יש להם, כדכתב הרשב"א ובין לזכות ובין לחובה, שיהיה אמינא דאין יכולין לחזור בהם".

דוגמה אחת מני רבות יש בתשובת הרשב"א (שו"ת ח"ז, סי' רמד) שנשאל בציבור שהגיע לכלל הסכמה שלא לשחוק בקוביא, וקבעו זאת בחרם. ועמדו מקצת הקהל ורצו להתיר את החרם,

יום שישי ג' אלול ה'תש"ע

המוצא הישר יבוא על שכרו

ופירש הר"ן (נדרים לג, א) כי מדובר באופן שהמוצא התבטל ממלאכתו לצורך ההשבה ואזי מותר ליטול שכר. אך בדברי הרמב"ם מבואר כי יש מקומות ש'דרכם' ליטול שכר. ויש להקשות: איך מועיל המנהג כנגד הדין? לפיכך נראה כי לדעת הרמב"ם איסור נטילת שכר על השבת אבידה אינו מצד הכותב האמור, שמדבר רק בלימוד תורה ולא בשאר מצוות, אלא משום שאין עילה לנטילת השכר, שהרי השבת אבידה היא חובה מצד ציווי התורה, ואם כן נטילת השכר היא גזל. לפי זה מובן כי בכוח בני העיר להנהיג נטילת שכר, ומכוח מנהג העיר אין כאן גזל (אכן האזל הלי' גיליה פ"ב, ג). וכן, כאשר הבעלים רוצים לתת אין בכך איסור (פתחי חושן - אבידה פ"ח, א).

הלכות נדרים פרק ז, הלכה א: ובמקום שדרין שנומל שכן המחויר את האבידה - וכל השכר להקדש.

להלכה (ש"ע חו"מ סי' רסה ס"א) אסור ליטול שכר על השבת אבידה. יש אומרים כי מקור האיסור הוא מהכתוב "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני ה'". ודרשו: "מה אני בחינם אף אתם בחינם" (נדרים לו, א). מכאן שאסור ליטול שכר עבור מצוות.

לפי זה לכאורה האיסור הוא אף כאשר הבעלים מעוניינים לתת שכר (עין מחנה אפרים שכירות סט"ו בדעת הרא"ש).

ואם כן, מה פשר הלכה זו כי במקום שנוטלים שכר עבור ההשבה והם מודרים הנאה זה מזה יפול השכר להקדש, והרי אסור ליטול שכר?

"מופלא סמוך לאיש"

שבת קודש ד' אלול ה'תש"ע

- משיביא שתי שערות, ועד שיקץ זקן... 'בן' - ולא איש. קטן פטור, שלא בא לכלל מצות".

כלומר, בן סורר ומורה איננו יכול להיות בוגר, שכן הפסוקים מדברים על 'בן' ולא על 'איש', ומאידך, אינו יכול להיות קטן מתחת לגיל שלוש עשרה כי אינו חייב במצוות וממילא אינו בר עונשין.

וכתב הרא"ש (שור"ת, כלל טז, ס"א): "וששאלת: מאין לנו דבן י"ג שנה ויום אחד הוא בר עונשין, אבל פחות מכן לא? דע, כי הלכה למשה מסיני הוא, והוא בכלל שיעורין חציצין ומחיצין, שהן הלכה למשה מסיני...". והמהרי"ל כתב (שור"ת ס"א): "... סמך יש מ'עם ז"ו יצירת תהליך יספורי, זו בגמטריא י"ג". אבל הוסיף ש"אין סומכין על זה דאסמכתא מדברי קבלה הוא".

הלכות נדרים פרק יא, הלכה א: קָטָן בֶּן שְׁתַּיִם עֲשֶׂה שְׁנָה יוֹם אֶחָד, וקִמְנָה בַּת אֶחָד עֲשֶׂה שְׁנָה יוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּשְׁבְּעוּ אוֹ נָדְרוּ, בֵּין נָדְרֵי אִסָּר בֵּין נָדְרֵי הַקֹּדֶשׁ - בּוֹדְקִין אוֹתָן וְשׂוֹאֲלִין אוֹתָן. אִם יוֹדְעִין לִשְׁם מִי נָדְרוּ... נִדְרֵיהֶן קָנָיִם.

האם הלכה זו, ש'מופלא סמוך לאיש' נחשב כאיש, חלה גם בתחומים נוספים?

היו שניסו לומר שקטן המתקרב לגיל שלוש עשרה יתחייב בדין, אך דעה זו לא התקבלה בקרב הפוסקים. וכך כותב רבי ישראל מברונא (שור"ת ס"ט): "והח"ר קלמן קיצנין אמר לי שהוא כתב שהיה מופלא סמוך לאיש ולכן חייב הקטן, ותמיהני עליו שלא מצינו לו סמך. בכל מקום בתלמוד ובפוסקים לא אמרו מופלא סמוך לאיש אלא לנדרים דמרכינן ליה מקרא".

ובמשנה (פנהדרין פרק ח, מ"א): "מאימתי נעשה בן סורר ומורה

המשך ביאור למס' שבועות ליום ראשון עמ' א

תָּרִי הַיָּמִינִיה, כִּבִּי תִלְתָּא לֹא הַיָּמִינִיה, ואין המלוה נאמן להכחיש את העדים. מִתְקַיֵּן לָהּ רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, הָרִי תָרִי כִּמְאָה, וּמֵאָה בְּתָרִי, וכיון שהאמינו כשנים, הרי הוא נאמן אף כנגד שלושה. אִךְ הוֹסִיף רַב הוֹנָא שֵׁשׁ אֹפֶן שֵׁשׁ חִילּוּק מִדֵּהוּ מִסְפֵּר הָעֵדִים: וְאִי אָמַר לִיה הַלּוֹה שִׁיחִיה נֶאֱמַן עֲלֵיו כִּבִּי תִלְתָּא - בשלושה עדים, וְאִלּוּ פְּרָעִיה בְּאַפִּי בִּי אֶרְבָּעָה - והלך הלוה ופרעו בפני ארבעה עדים, בֵּין דְּנָחִית לְדָעוּת - כיון שירד הלוה לדקדק במנין עדים מרובה יותר מאשר נצרך לסתם עדות, שלא אמר סתם 'כשני עדים' שזו עדות רגילה, אלא הוסיף ואמר שיהא נאמן בשלושה עדים, נָחִית לְדָעוּת - בודאי כוונתו היתה לירד למנין זה של עדים בדווקא, שדווקא בשלושה עדים יהא המלוה נאמן ולא יותר, שאילו היה הלוה רוצה ליתן לו נאמנות כמאה עדים, היה אומר לו 'נאמן אתה עלי כשנים', וממילא היה נאמן אפילו נגד מאה, ובכך שהאמינו כ'שלושה' בודאי כוונתו היתה דווקא בשלושה ולא יותר.

שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, אִין נֶשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת חֲרָשׁ שׁוֹמֵה וְקָטָן, וְאִין מִשְׁבִּיעִין אֶת הַקָּטָן.

הגמרא מבררת מנין נלמד הדין הראשון. מבארת הגמרא: מֵאִי מַעֲנָמָא שאין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן, אָמַר קְרָא בתחילת פרשת שומרים (שמות כב ו) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ בָּלִים לְשִׁמּוֹר', ועל זה נאמר בפסוק שלאחריו (שם כב ז) 'אִם לֹא יִמָּצֵא הַגֹּבֵב וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים', והיינו לשבועה (ב"ק סג), וְאִין נְתִינָה קָטָן נִחְשָׁב כְּלוֹם לַעֲנִין זֶה, שכן בפסוק כתוב 'איש', שרק נתינה של 'איש', כלומר גדול, נחשבת נתינה. וכמו כן חרש ושוטה דינם כקטן, שהרי אין להם דעת.

שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה: אָבֵל נֶשְׁבְּעִין לְקָטָן וּלְהַקְדֵּשׁ. מקשה הגמרא: וְהָא אָמַרְתָּ בְּרִישָׁא שאין נֶשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת שׁוֹמֵה וְקָטָן, ואיך כאן אמרה המשנה שנשבעים על טענת קטן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב, הִסִּיפָא עוֹסֶקֶת בֵּיתוֹם קָטָן הָבָא כְּמַעֲנַת אָבִיו, שתובע הקטן את הנתבע בטענה שאבי מסר פקדון בידך, ובאופן כזה חייב שבועה, כיון שאביו הוא זה שנתן, והיתה כאן נתינה של 'איש', ומשנתינו כשיטת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא, דְּתִנָּיָא בְּרִישָׁתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, פְּעָמִים שְׁאִרִים נֶשְׁבְּעוּ עַל מַעֲנַת עֲצָמוֹ - על הודאת עצמו בלא

שתבעו חבירו, בִּיצָד, אָמַר לוֹ הַלּוֹה לִבְנוֹ שֶׁל הַמְלוּה כִּנְהָ לְאָבִיךָ בְּרִי - הייתי חייב לאביך מנה, וְהָאֲבִלְתִּיו פָּרַם - אך החזרתי לו מחציתו, תָּרִי זֶה הַלּוֹה נֶשְׁבְּעוּ שְׁבוּעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת עַל כֶּךָ שֵׁאִינוֹ חַיִּיב לוֹ אֶת הַשָּׂאָר, וְזֶהוּ נֶשְׁבְּעוּ עַל מַעֲנַת עֲצָמוֹ, שהרי אין בן המלוה תובעו כלום. וְהַכְּמִים אָמַרְתָּ, אִינוֹ - אין לזה זה נחשב אֵלָּא כְּמִשִּׁיב אָבִיךָ, שאינו חייב שבועת מודה במקצת כיון שיכול היה להמנע מלהשיב, ופטרוהו חכמים משבועה כדי שלא ימנע מלהשיב, והוא הדין כאן שיכול להמנע מלהודות לבן המלוה, וּפְטוֹר מִשְׁבוּעָה. ולשיטת רבי אליעזר בן יעקב, כשם שאם הודה מעצמו שהיה חייב לאביו חייב שבועה אף שאין כאן תביעה, כך בקטן הבא בטענת אביו, מחמת חוב אביו, נשבע על הודאתו שהיה חייב לאביו, שכן אינו גרוע יותר מאופן זה של הנשבע בטענת עצמו.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, לִית לֵיה - וכי אינו סובר שְׁמִשִּׁיב אָבִיךָ פְּטוֹר מִשְׁבוּעָה, והרי תקנת חכמים היא שהמשיב אבידה לא ישבע מפני תיקון העולם, כמבואר במשנה (גיטין מוח), משיבה הגמרא: אָמַר רַב, רבי אליעזר בן יעקב לא אמר את דינו באופן שלא היתה תביעה כלל, אלא כְּשֶׁנֶּשְׁבְּעוּ קָטָן - באופן שתבעו יתום קטן, וטוען שידוע בודאות שהיה חייב לאביו, ולכן אינו נחשב 'משיב אבידה'.

תמזה הגמרא: קָטָן, וְהָאֲמַרְתָּ בַּמִּשְׁנָה שאין נֶשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת חֲרָשׁ שׁוֹמֵה וְקָטָן. מפרשת הגמרא את תירוץ של רבי: לְעוֹלָם מְדוּבָר בְּטַעְנוֹ גָּדוֹל, ולכן מחייבו רבי אליעזר בן יעקב שבועה, וְאֵמָּא קָרוּ לֵיה - ומדוע כינהו רבי 'קָטָן', דְּלִנְיָ מִלֵּי דְאָבִיבָה קָטָן הוּא - משום שלגבי עסקי אביו נחשב הוא כקטן, שאינו בקי בהם, ומכל מקום כיון שהוא גדול טענתו טענה, ולכן כשהודה הנתבע במקצת חייב שבועה.

שואלת הגמרא: אִי הָבִי - אם כך, שמדובר באופן שגדול תבעו, מדוע אמר רבי אליעזר בן יעקב שזהו אופן שנשבע על מַעֲנַת עֲצָמוֹ, הרי מַעֲנַת אֲחֵרִים הִיא, שהרי הוא נשבע על ידי טענת הבן הגדול. משיבה הגמרא: כוונת רבי אליעזר בן יעקב שנשבע על ידי מַעֲנַת אֲחֵרִים שחייב להשיב עליה וְהוֹדָאתָ עֲצָמוֹ - שהודה במקצת.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ח מנחם-אב-ד' אלול ה'תש"ע

יום ראשון כ"ח מנחם-אב ה'תש"ע

הלכות שבועות

פרק רביעי

- 1 א. מי שגשבע שלא יאכל היום¹ כלום, ואכל פחות מפות
- 2 - פטור²; שאין אכילה פחותה מפות³, והרי הוא כאוכל
- 3 חצי שיעור מנבלות וטרפות⁴ וכיוצא בהן⁵. ואם אמר:
- 4 שבועה שלא אכל דבר זה, ואכלו - חייב⁶, ואפילו היה הדבר
- 5 שגשבע עליו זרע חרדלי אחד או פחות ממנו⁸.
- 6 ב. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא - חייב⁹.
- 7 ג. מי שגשבע שלא יאכל היום, ושתה - חייב; שהשתיה
- 8 בכלל אכילה¹⁰. לפיכך¹¹, אם אכל ושתה - אינו חייב אלא
- 9 מלקות אחת, אם היה מזיד, או חטאת אחת, אם היה¹²
- 10 שוגג.
- 11 ד. נשבע שלא ישתה היום - הרי זה מתר לאכל; שאין
- 12 אכילה בכלל שתיה¹³. וכמה ישתה ויהא חייב? נראה לי,
- 13 שאינו חייב עד שישתה רביעית¹⁴, כשאר האסורין¹⁵.
- 14 ה. שבועה שלא אכל היום, ואכל מיני הרבה; או שבועה
- 15 שלא אשתה היום, ושתה מיני משקין הרבה - אינו חייב

- 16 אלא אחת¹⁶. ואפילו אמר: שבועה שלא אכל היום בשר ופת
- 17 וקטנית, ואכל הכל - אינו חייב אלא אחת¹⁷. וכלן מצטרפין
- 18 לכזית¹⁸.
- 19 ו. שבועה שלא אכל ושתה, ואכל ושתה - חייב
- 20 שתיים. שהשתיה בכלל אכילה, והואיל ופרט ואמר 'ושלא
- 21 אשתה' - גלה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה¹⁹,
- 22 ונמצא כגשבע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו,
- 23 ולפיכך חייב שתיים²⁰.
- 24 ז. וכן האומר: שבועה שלא אכל פת חטין ופת שעורין
- 25 ופת פסמין, ואכלן - חייב על כל אחת ואחת. שלא אמר
- 26 'פת ופת ופת' אלא לחלק ולחייב על כל אחת²¹.
- 27 ח. היה חברו מסרבה²² בו לאכל אצלו, ואמר לו: בוא
- 28 ושתה עמי זין וחלב ודבש, ואמר²³: שבועה שאיני שותה
- 29 זין וחלב ודבש, ושתה מהן - חייב על כל אחת ואחת בפני
- 30 עצמו. שהיה לו לומר: שבועה שאיני שותה כלום, או מה
- 31 שאמרתי; ומשחזר ופרט - גלה דעתו שחייב עצמו בשבועה
- 32 על כל מין ומין בפני עצמו. לפיכך²⁴ אין מצטרפין זה עם
- 33 זה²⁵, ואינו חייב עד שיאכל כשעור ממין אחד. הואיל והן
- 34 חלוקין לחטאות - הרי הן כחלב ודם שאינן מצטרפין
- 35 לכזית, כמו שנתבאר בהלכות מאכלות אסורות²⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) אבל אם לא הדגיש "היום" אסר עצמו לאכול לעולם, כי איזה זמן תקבע לו. וכמבואר בנדרים טו. לעניין שינה. ומכיוון שזה דבר בלתי אפשרי, הרי זו שבועת שווא, ומלקים אותו מיד, ויאכל בכל עת שירצה. (2) מקרבן - אם שגג, וממלקות - אם הזיד. (3) "וכזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני". ושיעור זה הוא הלכה למשה מסיני. (4) נבילה - שמתה מאליה, או שלא נשחטה כראוי. טריפה - שנולד בה חולי ואינה ראויה לחיות עוד, ואף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה. (5) שאסור מן התורה, אבל אין לוקים עליו. והטעם שחצי שיעור אסור - משום שראוי הוא להצטרף לשיעור שלם, ושם איסור עליו. וחדש רבינו, שאפילו באיסור שבועה, שהאדם מביא על עצמו בדיבור פיו גם כן נאסר בחצי שיעור, ואין אומרים שלא הייתה דעתו אלא לכזית שלם. והוא הדין כשלא יזכיר בשבועתו תיבת "כלום" גם יאסר באכילת חצי שיעור, אלא שרבינו משמענו, שאפילו הדגיש "כלום" פטור מקרבן וממלקות. ואפשר שתיבת "כלום", מוסבה על כל מין מאכל שהוא, ואינה מכוונת לגדול שיעור האכילה. (6) בקרבן ומלקות. (7) שהוא קטן מאוד. (8) הואיל ונשבע עליו בייחוד, החשיבו ואסרו עליו, והרי זה כאוכל נמלה, שהוא חייב מלקות מפני שהיא ברייה שלימה וחשובה. (9) שהרי לא הזכיר לשון אכילה בשבועתו. ואפילו לא הדגיש תיבת "כלום", אלא נשבע שלא יטעם, סתם, הרי זה חייב בכל שהוא, כי משמעות לשון טעימה אפילו כל שהוא. (10) שנאמר "ואכלת לפני ה' אלוךך ... מעשר דגןך תירושך ויצהרך" ותירוש יין הוא, וכתוב בו "ואכלת". ומכאן, שאם נשבע שלא אכל ונמצא ששתה חייב. (11) הואיל ושתיה בכלל אכילה היא. (12) שהרי זה דומה, כאכל וחזר ואכל בהעלם אחד, שאינו חייב אלא קרבן אחד. (13) שאין דרכם של אנשים לומר נלך ונשתה, ויכנסו לאכול. (14) רביעית הלוג. ושיעורה ביצה ומחצה. (15) כי יש לנו ללכת אחר לשון בני אדם. ואין שתייה נקראת בפחות מרביעית. (16) ואין אומרים: מינים מחלקים לקרבן חטאת או למלקות, אלא כיוון שאכלם בהעלם אחד או בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת. (17) שלא הייתה דעתו אלא שלא יאכלם כולם, ואם אכל רק אחד מהם אינו חייב כלום, שיכול לומר לא היה בדעתי אלא שלא לאכול כולם, אם לא שיאמר: שבועה שלא אוכל היום בשר ולא פת ולא קטנית, שאז לוקה על כל מין ומין לעצמו, הואיל ופרט ואמר "לא" על כל מין ומין. (18) שאם אכל מכל המינים יחד כדי כזית אחד חייב, כאילו הם מין אחד, ואין צורך שיאכל מכל מין כזית. והוא הדין כשנשבע לא לאכול, ואכל ושתה מצטרפת השתייה לשיעור האכילה, הואיל ושתיה בכלל אכילה היא. (19) כי אילו כלל השתייה בכלל האכילה, לא הייתה שבועתו השנייה על השתייה חלה כלל שאין שבועה חלה על שבועה והרי זה כנשבע שלא יאכל - שלא יאכל שתי פעמים שאין השבועה השנייה חלה כלל. (20) שתי חטאות - כששגג, ושתי פעמים מלקות - כשהזיד. (21) אבל אילו היה נשבע שלא לאכול "פת חיטים ושעורים וכוסמין" לא היה חייב אלא אחת, כי יכול הוא לומר לא נתכוונתי אלא להוציא פת של מין אחד מכלל שבועתי, כי אילו נשבעתי פת סתם הייתי אסור בכל מיני פת שהם. (22) מפציר מאוד. (23) המוזמן. (24) הואיל וחייב על כל מין בפני עצמו. (25) שאם שתה פחות משיעור רביעית יין ופחות מרביעית חלב אינם מצטרפים לרביעית אחת ופטור כדין השותה חצי שיעור. וכן אמרו "שתי שבועות אין מצטרפין". (26) "מתוך שחלוקות לחטאות (לקרבן חטאת על כל כיכר) אין מצטרפות".

- ט. שבועה שלא אכל כפר זו, או שלא אכל אותה, בין
שאכל ממנה כזית - ח"ב²⁷. שבועה שלא אכלנה - אינו ח"ב
עד שיאכל את פלה²⁸. אמר: שבועה שלא אכל כפר זו,
שבועה²⁹ שלא אכלנה, ואכלה - אינו ח"ב אלא אחת³⁰.
י. וכן אם אמר: שבועה שלא אכל³¹ היום, וחזר ונשבע
על הכפר שלא יאכלנה, ואכלה פלה באותו היום - אינו
ח"ב אלא אחת³². וכן כל פיוצא בזה. שאין שבועה חלה
על שבועה³³. אבל אם נשבע על הכפר שלא יאכלנה, וחזר
ונשבע שלא יאכל כלום, או שלא יאכל כפר זו, ואכלה פלה
- ח"ב שתיים. שבועה שנשבע בתחלה שלא יאכלנה - אינו
ח"ב עד שיאכל פלה; וכשחזר ונשבע שלא יאכל [כלום]
או שלא יאכל אותה - משאכל ממנה כזית יתחייב³⁴,
וכשיאכל פלה יתחייב בשבועה ראשונה.
יא. שבועה שלא אכל תאנים, וחזר ונשבע על התאנים
ועל הענבים - ח"ב על התאנים שתיים. שהרי כלל התאנים
שנאסרו בשבועה ראשונה עם הענבים שהיו מתירין, ומתוך
שתלה שבועה שניה על הענבים - חלה על התאנים,
- ונתחייב בשתי שבועות³⁵, כמו שבארנו בהלכות מאכלות
אסורות³⁶.
יב. שבועה שלא אכל שמונה³⁷, שבועה שלא אכל תשע³⁸,
שבועה שלא אכל עשר - בין שאכל שמונה בין שאכל
תשע בין שאכל עשר³⁹, אינו ח"ב אלא אחת⁴⁰.
יג. שבועה שלא אכל עשר⁴¹, שבועה שלא אכל תשע⁴²,
שבועה שלא אכל שמונה⁴³: אם אכל עשר - ח"ב שלש,
על כל שבועה ושבועה אחת⁴⁴; וכן אם אכל תשע - ח"ב
שתיים⁴⁵; אבל שמונה - ח"ב אחת⁴⁶.
יד. שבועה שלא אכל תאנים, וחזר ונשבע שלא יאכל
תאנים וענבים כאחת⁴⁷, ושגג ואכל תאנים והפריש קרבן⁴⁸,
ואחר כך שגג ואכל ענבים⁴⁹ - אינו ח"ב על הענבים; מפני
שהן כחצי שעור⁵⁰, ואין מביאין קרבן על חצי שעור.
טו. וכן הנשבע שלא יאכל עשר, וחזר ונשבע שלא יאכל
עשר ותשע⁵¹, ואכל עשר והפריש קרבן⁵², וחזר ושגג ואכל
תשע - חרי זה כחצי שעור, ואין מביאין קרבן על חצי
שעור. שעגג שבועה אחרונה, שלא יאכל תשע ועשר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(27) כיוון שהזכיר לשון אכילה בפני עצמה בלא כינוי, לסתם אכילה האמורה בתורה נתכוון והיא כזית, ואף על פי שהוסיף: כיכר זו, או "אותה" אין זה אלא מפרש לאיזו כיכר נתכוון ולהתיר עצמו בכיכרות אחרות. (28) הואיל והזכיר האכילה עם הכינוי, לא נתכוון זה לאכילה האמורה בתורה, אלא לאכילת הכיכר כולה, ששיר פחות מכזית לאו שיר הוא. (29) וחזר ונשבע שנית. (30) שאין השבועה השנייה חלה עליו כלל, שהרי משבועה ראשונה נאסר לאכול אפילו כזית ממנה, כל שכן, שלא יאכלנה כולה. (31) שמשמעו אפילו כזית. (32) כי אין שבועה חלה על שבועה. והראב"ד שואל: הלא מתחילה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותה כיכר לעולם, כלומר, שעלינו לומר הואיל וחלה שבועתו השנייה על שאר הימים תחול גם לאותו יום כדין "איסור מוסף" או "כולל", שאף על פי שאין איסור חל על איסור, אם האיסור השני מוסיף דברים אחרים על האיסור הקודם, דינו לחול. ורבינו סובר, הואיל ובשאר הימים כשאיסור השני בא, כבר פקע האיסור הראשון, שהרי לא נאסר בשבועה הראשונה אלא יום אחד בלבד, אין זה נקרא: "איסור מוסף" (או כולל) הואיל והאיסור הראשון אינו קיים עוד בשאר הימים, ולפיכך אין השבועה השנייה חלה לאותו יום כלל, ומובן, שאם עבר היום ואכלה למחר, וודאי יתחייב משום השבועה השנייה, כיוון שכבר נסתלקה השבועה הראשונה - מייד חלה עליו השבועה השנייה, וזהו שדקדק רבינו: "ואכלה כולה באותו היום". (33) והטעם שאין שבועת בטוי חלה על שבועה, כי התורה אמרה: "להרע או להטיב" - מכאן, שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה. וזה שנשבע כבר שלא לאכול, הרי נאסר באכילתה, ואין יישוב שנית על דבר שכבר נאסר בו, ואינו ברשותו לאכלו. (34) משום שבועה שנייה, שעל כזית זה אינו אסור מחמת שבועתו הראשונה. (35) ואם הוא מזיד לוקה שתיים, ואם הוא שוגג מביא שני קרבנות חטאת. (36) שאף על פי, שאין איסור חל על איסור, - כשהאיסור השני כולל דברים אחרים, שהיו מותרים מתחילה, ואסורם, נכלל גם האיסור הראשון ונוסף עליו האיסור השני, וזה נקרא: "איסור כולל", שמתוך חומרו הוא חל על האיסור הראשון הקל ממנו. (37) תאנים, או כיוצא בהן. (38) שחזר ונשבע פעם שנייה. (39) בהעלם אחד. (40) משום שבועה ראשונה, שהנשבע שלא יאכל שמונה, נאסר ממילא באכילת עשר, שהרי אי אפשר לאכול עשר אם לא יאכל שמונה, ואין השבועה על תשע ועשר חלה כלל, שאין שבועה חלה על שבועה. (41) עדיין לא נאסר באכילת תשע. (42) חלה עליו שבועה שנייה, ועדיין מותר הוא בשמונה. (43) חלה עליו גם שבועה שלישית. (44) חטאת אחת. (45) משום שבועה שנייה ושלישית. (46) משום שבועתו האחרונה בלבד. (47) יחד, מכל אחד משניהם שיעור שלם, שהוא כזית מכל מין ומין ושבועתו השנייה חלה כשיאכל משניהם, הואיל והיא כוללת גם ענבים, שעדיין לא נשבע עליהם. ואין זה דומה לדין: שבועה שלא אוכל תשע וחזר ונשבע שלא יאכל עשר, שאין השבועה השנייה חלה, הואיל ואם לא יאכל תשע ממילא לא יבוא לכלל עשר, והרי גם בנידון שלפנינו אם מושבע ועומד שלא יאכל תאנים, ממילא אסור בתאנים וענבים, שאי אפשר לאכול תאנים וענבים אם לא יאכל תאנים תחילה וכבר נשבע ועומד עליהן משבועתו הראשונה? - שבדין "תשע ועשר" הוא נאסר בכל עשר ותשע תאנים שבעולם, מאז שבועתו הראשונה, ואין כאן שום "איסור כולל" הנזכר למעלה הלכה י"א - ואילו בנידון שלפנינו, מתחילה מותר היה בענבים, ועכשיו אסר עצמו גם בענבים, נמצא, מתוך שחלה שבועתו השנייה על הענבים (שלא נאסר בהם מתחילה) חלה גם על התאנים כדין "איסור כולל". (48) על שבועתו הראשונה. (49) בהעלם שבועתו השנייה. (50) אף על פי שאכל מהם כזית, אינם נחשבים לשיעור שלם הואיל ואינו חייב עד שיאכל תאנים וענבים כאחד. והתאנים אינן מצטרפות לשיעור שלם, הואיל והפריש עליהן קרבן על חיוב שבועתו הראשונה - הפרשת הקרבן מפסקת ביניהן, כאילו כבר כופר עליהן, ולא אכלן כלל. (51) וכגון שנשבע בראשונה על עשר תאנים אלו ובשנייה נשבע על עשר אלו ועוד תשע אחרות, ששבועתו השנייה חלה על העשר, מתוך שהיא חלה על התשע האחרות, וכדין תאנים וענבים המבואר למעלה הלכה יא. (52) על שבועתו הראשונה.

- טז. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל כֶּכֶר זֶה הַגְדוּלָּה אִם אָכַל כֶּכֶר זֶה
הַקֶּטְנָה⁵³, וְשָׁכַח תְּנַאי זֶה בַּעֲת שְׁאָכַל הַקֶּטְנָה⁵⁴, וְאָכַל אַחֵר
כֶּכֶר הַגְדוּלָּה בְּמִזִּיד⁵⁵ - חֵיב⁵⁶.
יז. אָכַל אֶת הַקֶּטְנָה וְהָיָה זֶכֶר הַתְּנַאי וְיִוָּדַע שֶׁבִּאֲכִילָתָהּ
תִּסָּר הַגְדוּלָּה, וְשָׁכַח⁵⁷ וְאָכַל אֶת הַגְדוּלָּה וְכִמְדָּמָה לוֹ
שְׁעִדִּין לֹא נִאֶסְרָה⁵⁸ - פְּטוּר⁵⁹. אָכַל שְׁתֵּי הֶן בְּשִׁגְגָה -
פְּטוּר⁶⁰; שְׁתֵּי הֶן בְּמִזִּיד, בֵּין שְׁאָכַל הַגְדוּלָּה בְּתַחֲלָה⁶¹ אוֹ
בְּאַחֲרוֹנָה⁶² - חֵיב⁶³.
יח. וְכֵן אִם תִּלָּאֵן זֶה בְּזוּלָּה⁶⁴ וְנִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל
אַחַת מֵהֶן אִם אָכַלְתִּי אַחֶרֶת⁶⁵, וְשָׁכַח הַתְּנַאי וְאָכַל אַחַת
מֵהֶן, וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה בְּזוּדוֹן - חֵיב⁶⁶.
יט. אָכַל הָרִאשׁוֹנָה בְּזוּדוֹן וְהַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר⁶⁷;
שְׁתֵּי הֶן בְּזוּדוֹן⁶⁸ - חֵיב⁶⁹.
- כ. שְׁבוּעָה שְׁאָכַל כֶּכֶר זֶה הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם לֹא אָכַלָּה: בְּשׁוּגָג
- מִבֵּיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיִוָּרֵד⁷⁰; בְּמִזִּיד - אֵינוֹ לוֹקָה, שְׁהָרִי לֹא
עָשָׂה מַעֲשֶׂה⁷¹, וְאָף עַל פִּי שֶׁעֵבֶר עַל שְׁבוּעַת שְׁקָר⁷².
כא. וּמִפְּנֵי זֶה לֹקָה אִם נִשְׁבַּע שְׁאָכַל וְהָיָה לֹא אָכַל, אוֹ
שְׁלֹא אָכַל וְהָיָה אָכַל, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה⁷³? מִפְּנֵי
שֶׁמַּעַת שְׁבוּעָתוֹ לִשְׁקָר נִשְׁבַּע⁷⁴; אָכַל אִם נִשְׁבַּע שֶׁיַּעֲשֶׂה
וְהָיָה לֹא עָשָׂה - אֵינָה שְׁבוּעַת שְׁקָר מַשְׁעַת שְׁבוּעָה⁷⁵.
כב. מִי שֶׁאָמַר לְחֵבֶר: שְׁבוּעָה לֹא אָכַל לְךָ⁷⁶, אוֹ שְׁבוּעָה
שְׁאֵינִי אוֹכֵל לְךָ; אוֹ שְׁהִיָּה מְסֻרָּה⁷⁷ בּוֹ לְאָכַל אֲצִלוֹ, וְהָיָה
נִמְנָע⁷⁸, וְנִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁבוּעָה שְׁאָכַל⁷⁹ לְךָ; וְכֵן הָאָמַר: לֹא
שְׁבוּעָה לֹא אָכַל לְךָ⁸⁰ - כָּל אֵלּוֹ אֲסוּרִין⁸¹, וְהָרִי נִשְׁבַּע שְׁלֹא
יֵאָכַל אֲצִלוֹ. וְאִם אָמַר כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלּוּ⁸², וְעֵבֶר וְאָכַל -
אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת⁸³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(53) נמצא, הכיכר הגדולה היא "כיכר האיסור", שנשבע עליה שלא לאכלה, והכיכר הקטנה - היא "כיכר התנאי" שבה תלה איסור אכילת הכיכר הגדולה. (54) נמצא שוגג באכילתה. (55) שידע שכבר אכל את כיכר התנאי ונאסר באכילת הגדולה. (56) מלקות. והוא שהתרו בו ואמרו: אל תאכל כיכר זה, כי כבר אכלת "כיכר התנאי" ונאסרת בזו. וגירסת רבינו שם כגירסת רבינו תנאל: "ראשונה בשוגג ושנייה במזיד חייב". ואף על פי שעל כיכר התנאי שוגג היה, אין זה פטור ממלקות, כי עיקר תחולת השבועה באכילת כיכר האיסור היא, והרי אכלה במזיד וחייב מלקות. אבל אם אכל "כיכר האיסור" תחילה בשוגג, ואחר כך אכל "כיכר התנאי" במזיד פטור מכלום, שתחולת שבועתו היא עם אכילת "כיכר האיסור" ועליה שגג, שלא ידע כלום על שבועתו, וכבר מבואר לעיל פרק ג הלכה ו: שבועת שגגות - פטור, שנאמר: "האדם בשבועה" שיהא אדם בשעת שבועה. (57) כשאכלה. (58) שחושב שעדיין לא אכל את הקטנה ומותר לו לאכול את הגדולה. (59) שהרי שוגג הוא באכילת כיכר האיסור ופטור גם מקרבן. וגירסת רבינו שם: "ראשונה במזיד, ושנייה בשוגג פטור". (60) שאין כאן "אדם בשעת שבועה", על איוזה שוגג הוא חייב קרבן. (61) והתרו בו: אל תאכל זה, שמא תאכל את הקטנה ותתחייב למפרע, ואף על פי שזוהי התראת ספק, כי בשעת ההתראה לא נודע עדיין אם יאכל את הקטנה ויתחייב? - לוקה עליה, כי רבינו פוסק התראת ספק - שמה התראה. (62) והתרו בו באכילתה - התראת וודאי, שהרי כבר אכל את "כיכר התנאי" - אינו דין שהוא חייב. (63) אבל אם אכל את ה"גדולה" במזיד והתרו בו אל תאכלנה, שמא תאכל אחר כך את הקטנה, ובאחרונה אכל הקטנה בשוגג פטור מכלום, על הגדולה פטור ממלקות - כי אכלה בהיתר, כי עדיין לא נאסר בה עד שיאכל הקטנה, ועל אכילת הקטנה אין לחייבו מלקות למפרע, שהרי שגג בה, ומה מועילה ההתראה על אכילת הראשונה, שבהיתר אכלה, שהיה בדעתו לא לאכול הקטנה, ומה אשמתו אם שכח ואכל הקטנה - אין זה אלא שוגג ופטור ממלקות (לחם משנה). וגם מקרבן הוא פטור, שבשעת אכילת כיכר האיסור, מזיד היה ואין מביאין קרבן עד שיהא תחילתו וסופו בשגגה. כללו של דבר: תחולת השבועה תלויה באכילת כיכר האיסור, ואם היה שוגג באכילת ה"איסור" אין השבועה חלה עליו, הואיל ואינו "אדם בשעת שבועה" ואפילו הזיד ב"כיכר האיסור" ואכל באחרונה "כיכר התנאי" בשגגה, פטור ממלקות, שהראשונה בהיתר אכלה (שעדיין לא אכל את כיכר התנאי) וכן פטור הוא מקרבן הואיל ולא שגג מתחילה ועד סוף. הזיד באכילת האיסור ולא התרו בו ואחרי כן אכל "כיכר התנאי" והתרו בו פטור, הואיל ולא הייתה ההתראה בשעת אכילת האיסור. (64) הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה. (65) נמצאת אכילת הראשונה משמשת תמיד תנאי לשנייה, ואכילת השנייה היא אכילת האיסור. (66) מלקות, שבשעת אכילת האיסור מזיד היה, ושבועתו חלה בשעת אכילתה, אף על פי שבשעת התנאי שוגג היה. (67) ממלקות ומקרבן, שבשעת אכילת האיסור שוגג היה, ואין הוא "אדם בשעת שבועה" ופטור גם מקרבן. (68) והתרו בו באכילת השנייה, שהיא אכילת האיסור. (69) מלקות. ומובן שאם שגג בשתייה פטור. (70) כבשה - לעשיר, ושתי תורים או שני בני יונה - לעני. (71) וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו שתיכף לעונש מלקות האמור בתורה "ארבעים יכנו לא יוסיף" - כתבה התורה: "לא תחסום שור בדישו" להקיש ללאו של "חסימה" שיש בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו אין לוקין עליו עד שיהא בו מעשה. (72) בכל זאת אין לוקין עליו משום חוסר מעשה. (73) כי השבועה עצמה אינה מעשה אלא דיבור בלבד, והאכילה שאכל הרי בהיתר אכל ואין כאן מעשה עבירה. (74) שידע שלא אכל, ונשבע לשקר, והרי זו דומה לשבועת שווא, שנשבע לשנות את הידוע לאדם וגילתה התורה שחייב מלקות אף על פי שלא עשה מעשה ככתוב "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה, אבל בית דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו, ומתוך שנאמר בפסוק זה: לשווא לשווא שתי פעמים, ריבתה תורה שגם שבועת שקר לשעבר הדומה לשבועת שווא לוקים עליה. (75) שברעתו היה לעשות כשבועתו, ולא יצא שבועה מפיו לשקר, ואין זו דומה לשבועת שווא, ואפילו עבר אחרי כן על שבועתו ולא עשה אין בעבירתו מעשה ואין לוקים עליה. (76) בשבועה עלי, שלא אוכל משלך. (77) מפציר. (78) ממאן. (79) הואיל ונמנע נתכוון לומר: שבועה תהא חלה עלי אם אוכל משלך. (80) כלומר, לא יהא אסור מה שלא אוכל לך, אבל מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" ואפילו ר' מאיר, שאינו סובר: "מכלל לאו אתה שומע הן" אין זה אלא בדיני ממון, אבל באיסור שבועה החמורה מאוד - מודה. (81) יש בהן משמעות לשון איסור. (82) יחד. (83) שאין שבועה חלה על שבועה ולדעת הרב"ז נתכוון רבינו לומר, שאין כאן שבועת שווא, כי לכאורה אם נשבע: שלא אוכל לך, וכשחזר חבירו והפציר בו לאכול

פרק חמישי

- 1
- 2 א. מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים, והוא לא זרק;
- 3 או שלא זרק, והוא זרק - הרי זה חייב בשבועת בטוי; ואף
- 4 על פי שאינו בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שזרק
- 5 ושלל זרק איש פלוני. וכל מי שנשבע על אחרים שייעשו
- 6 כף וכף או לא יעשו, אפילו היו בניו או אשתו - אינו חייב
- 7 בשבועת בטוי; שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל. ומכין
- 8 אותו מפת מרדות; שהרי אין בידו לקיים שבועה זו, ונמצא
- 9 גורם לשבועת שוא.
- 10 ב. ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא? שהרי אפשר
- 11 לאותן אחרים שישמעו ממנו ותתקיים שבועתו, ונמצא
- 12 כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, שאין לוקין עליה,
- 13 אלא אם כן היה לאו שבו מפרש בתורה, כמו שיתבאר
- 14 בהלכות סנהדרין. ואין אותן אחרים נזקקין לקיים דברי זה
- 15 הנשבע, אלא אם כן ענו אמן, כמו שבארנו.
- 16 ג. ואם קימו דבריו - הרי אלו משבחין, שלא הרגילו
- 17 להוציא שבועה לשוא.
- 18 ד. במה דברים אמורים? שנשבע על דבר שאינו ברשותו,
- 19 כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא
- 20 יאכל בשר וכיוצא בזה; אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס
- 21 שמעון בביתו ושלל ינהג מנכסיו, ועבר שמעון ונכנס
- 22 לביתו של ראובן ונהגה מנכסיו שלא מדעת ראובן - ראובן
- 23 פטור, שהרי הוא אנוס, ושמעון חייב, שעבר על דבר האסור
- 24 לו לעשותו, שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו.
- 25 וכן כל כיוצא בזה.
- 26 ה. שבועה שלא אכל, ואכל אכלין שאינן ראויין לאכילה
- 27 ושתה משקים שאינן ראויין לשתיה - פטור. אבל דברים
- 28 האסורין מן התורה באכילה, כגון שאכל פזית נבלות
- 29 וטרפות שקצים ורמשים - פטור משום שבועת בטוי.
- 30 שבועה שאכל, ואכל אכלין שאינן ראויים לאכילה ושתה
- 31 משקין שאינן ראויין לשתיה או שאכל נבלות וטרפות
- 32 וכיוצא בהן - פטור משבועת בטוי, שהרי יצא ידי אכילה;
- 33 מאחר שהן חשובין אצלו - אכילתן שמה אכילה.
- 34 ו. שבועה שלא אכלתי, והוא אכל דברים שאינן ראויין
- 35 לאכילה או נבלות וטרפות - חייב; שאכילתן שמה אכילה,
- 36 שפיר הן חשובין אצלו, שהרי אכלן. אבל להבא, שנשבע
- 37 שלא יאכל, ונקרה מקרה ואכלן - אינה אכילה, כמו
- 38 שבארנו.
- 39 ז. שבועה שלא אכל כל שהוא מנבלות וטרפות, ואכל
- 40 פחות מכוזית - חייב בשבועה, שהרי אינו משבע על חצי
- 41 שעור מהר סיני.
- 42 ח. שבועה שאכל פחות מכוזית נבלה וטרפה - חייב
- 43 בשבועת בטוי. שבועה שלא אכל עפר וכיוצא בו מדברים

- 44 שאינן ראויין לאכילה: אם אכל פזית - חייב; אכל פחות
- 45 מכוזית - הרי זה ספק, שמא יתחייב בכל שהוא, מפני שאין
- 46 זה דרכו לאכילה כדי להצריכו שעור.
- 47 ט. וכן הנשבע שלא לאכל חרצן, ואכל ממנו פחות מכוזית
- 48 - הרי זה ספק. היה הנשבע נזיר, שהוא אסור בחרצן
- 49 בכוזית, ואכל ממנו פחות מכוזית - אינו חייב בשבועת בטוי;
- 50 שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על (כל) פזית שהוא משבע
- 51 עליו, ואין שבועה חלה עליו. לפיכך, אם פירש ואמר:
- 52 שבועה שלא אכל חרצן אחד, ואכלו - חייב.
- 53 י. שבועה שלא אכל תמרים ונבלות וטרפות, ואכל פזית
- 54 נבלה או טרפה - חייב אף משום שבועת בטוי; שהרי כלל
- 55 דברים האסורין עם דברים המתירין, ומתוך שחלה שבועה
- 56 על התמרים - חלה על דברים האסורים, כמו שבארנו.
- 57 יא. אבל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן,
- 58 בין אכל בין לא אכל - אין כאן חייב שבועה כלל, לא
- 59 שבועת בטוי ולא שבועת שוא.
- 60 יב. נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן מאסורי תורה
- 61 - הרי זה לוקה משום שבועת שוא, בין אכל בין לא אכל.
- 62 יג. שבועה שאכל כפר זו, שבועה שלא אכלנה - השנייה
- 63 שבועת שוא, שהרי מצוה עליו לאכלנה, ולוקה על שבועה
- 64 שניה בין אכל בין לא אכל. ואם לא אכלה - חייב אף
- 65 בשבועת בטוי.
- 66 יד. שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה שאכלנה - השנייה
- 67 שבועת שוא, שהרי זו אסורה עליו לאכלנה, ולוקה על
- 68 שבועה שניה זו בין אכלה בין לא אכלה. ואם אכלה -
- 69 לוקה אף משום שבועת בטוי. וכן כל הנשבע לבטל את
- 70 המצוה ולא בטל - פטור משבועת בטוי, ולוקה משום
- 71 שבועת שוא, ועושה המצוה שנשבע לבטלה.
- 72 טו. כיצד? כגון שנשבע שלא יעשה ספה ושלל ילבש
- 73 תפלין ושלל יתן צדקה. וכן הנשבע לחברו: שלא אעיד לך
- 74 עדות זו שאני יודעה, או שלא אעיד לך אם אדע לך עדות
- 75 - הרי זה לוקה משום שבועת שוא, מפני שהוא מצוה
- 76 להעיד. וכן האומר לחברו: שבועה שלא אדע לך עדות -
- 77 הרי זו שבועת שוא, שאין בידו שלא ידע לו עדות. וכן כל
- 78 כיוצא בזה.
- 79 טז. נשבע לקיים את המצוה ולא קיים - פטור משום
- 80 שבועת בטוי. כיצד? כגון שנשבע שיעשה לוליב או ספה
- 81 או שיתן צדקה לעני או שיעיד לו אם ידע לו עדות, ולא
- 82 עשה ולא נתן ולא העיד - הרי זה פטור משום שבועת
- 83 בטוי. שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי הרשות, שאם
- 84 רצה עושה ואם לא רצה אינו עושה; שגאמר: להרע או
- 85 להטיב. לפיכך, כל הנשבע להרע לאחרים - פטור
- 86 משבועת בטוי. כגון שנשבע שיכה את פלוני או יקללנו או

בגללו - הרי זה נשאל לחכם אחד, או לשלשה הדייטות
במקום שאין שם חכם, ומתירין לו שבועתו. ויהיה מתר
לעשות דבר שנשבע שלא לעשותו, או שלא לעשות דבר
שנשבע לעשותו. וזהו הנקרא התר שבועות.
ב. ודבר זה אין לו עקר כלל בתורה שבכתב, אלא כן למדו
ממשה רבנו מפי הקבלה, שזה הכתוב: לא יחל דברו -
שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש, כענין
שנאמר: וחללת את שם אלהיך; אבל אם נחם וחזר בו -
חכם מתיר לו.
ג. ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו. ואין אדם רשאי
להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה.
ובמקום שיש בו רבו - אסור לו להתיר אלא מדעת רבו.
ד. זה שנשבע הוא שייבא לפני החכם להתיר לו, בין איש
בין אשה. ואינו עושה שליח להשאל לו על נדרו. והפעל
נעשה שליח לחרטת אשתו ומתירין לה; ובלבד שיהיו
השלשה מקבצים, אבל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחלה.
ואינו נעשה שליח להתיר נדר לאשתו.
ה. כיצד מתירין? יבוא הנשבע לחכם המבדק, או לשלשה
הדייטות אם אין שם ממחה, ואומר: אני נשבעתי על כך
וכך, ונחמתי; ואלו הייתי יודע שאני מצטער בדרך זה עד
כה, או שארע לי כך וכך - לא הייתי נשבע; ואלו הייתה
דעתי בעת השבועה כמו עתה - לא הייתי נשבע. והחכם
או גדול השלשה אומר לו: וכבר נחמת? והוא אומר לו:
כן. חוזר ואומר לו: שרוי לך, או מתר לך, או מחול לך,
וכל פיוצא בענין זה בכל לשון. אבל אם אמר לו: מופר
לך, או נעקרה שבועתך, וכל פיוצא בענין זה - לא אמר
כלום; שאין מפר אלא הפעל או העב, אבל החכם אינו
אומר אלא לשון התרה ומחילה.
ו. הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות. ומתירין בלילה
ומעמד. שאין התר הזה דין. לפיכך נשאלין לשבועות
ולנדרים בשבת, אם היו לצרף השבת, כגון שיתירו לו
שבועתו כדי שיאכל וישתה היום. ואפלו היה לו פנאי
להתיר שבועתו או נדרו מערב שבת - הרי זה מתיר בשבת,
הואיל והוא לצרף השבת.
ז. ראובן שהשביע לשמעון וצנה אמן או קבל השבועה,
ונחם שמעון על שבועתו ונשאל עליה - אין מתירין לו
אלא בפני ראובן שהשביעו. וכן אם נשבע ראובן או נדר
שלא ינהג משמעון או שלא ינהג בו שמעון, ונחם ונשאל
לחכם - אין מתירין לו אלא בפני שמעון שגדר ממנו הנהגה.
ואפלו היה שמעון קטן או עובד כוכבים ומזלות - אין
מתירין לו אלא בפניו. כדי שידע הנדר שהתיר זה נדרו או
שבועתו, ולפיכך ינהג ממנו או ינהג לו.
ח. אחד הנשבע בינו לבין עצמו ואחד הנשבע ברבים.
ואפלו נשבע בשם המיוחד בה' אלהי ישראל, ונחם - הרי זה
נשאל על שבועתו ומתירין לו. נשבע על דעת רבים או שגדר
על דעת רבים - אין מתירין לו לעולם, אלא לדבר מצוה.
ט. כיצד? נשבע ותלה שבועתו בדעת רבים שלא ינהג
בפלוני לעולם, והזכרו בגי אותה העיר ללמד תורה או למי

יגזל ממונו או ימסרנו ביד אנס. מפני שהוא מצוה שלא
לעשות. ויראה לי, שהוא לוקה משום שבועת שווא.
יז. נשבע להרע לעצמו, כגון שנשבע שיקבל בעצמו, אף
על פי שאינו רשאי - שבועה חלה עליו, ואם לא הרע
לעצמו - חייב משום שבועת בטוי. נשבע להיטיב לאחרים
הטבה שפירדו לעשותה, כגון שיזכר עליו לשלטון או
יכבדנו - שבועה חלה עליו, ואם עבר ולא עשה - חייב
משום שבועת בטוי.
יח. נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים - הרי זה אסור
לאכל מצה בלילי הפסח, ואם אכל - חייב משום שבועת
בטוי. ואין זה שבועת שווא, שהרי לא נשבע שלא יאכל
מצה בלילי הפסח, אלא כלל עתים שאכילת מצה בהם
רשות עם עת שאכילתה בו מצוה, ומתוך שחלה שבועה
על שאר הימים - חלה על ליל הפסח. וכן כל פיוצא בזה.
כגון שנשבע שלא ישב בצל סכה לעולם, או שלא יעלה
עליו בגד שנה או שנתים.
יט. נשבע שהניח תפלין היום או לא הניח, שנתעטף
בציצית או לא נתעטף - הרי זה שבועת בטוי לשעבר; שזה
מגיד דבר שנעשה, ולא נשבע על המצוה לא לקימה ולא
לבטלה.
כ. נשבע שלא יישן שלשת ימים או שלא יאכל כלום
שבועת ימים וכיוצא בזה שהיא שבועת שווא - אין אומרים:
יעור זה עד שיעצער ויצום עד שיעצער ולא יהיה בו פח
לסבל ואחר כך יאכל או יישן; אלא מלקין אותו מיד משום
שבועת שווא, ויישן ויאכל בכל עת שירצה.
כא. נשבע שרצה גמל פורח באויר, אמרו לו: היאך
נשבעת לשווא? ואמר: עוף גדול ראיתי ומגדלו קראתיו
גמל, וכך היה בדעתי - אין זה כלום; שאין כל אדם קוראין
גמל אלא לגמל, ובטלה דעתו אצל כל אדם, ולוקה. וכן
כל פיוצא בזה.
כב. דבר ידוע אצל החכמים בעלי שכל ומדע, שהשמש
גדולה מן הארץ מאה ושבועים פעמים. נשבע אחד מן העם
שהשמש גדולה מן הארץ - אינו לוקה משום שבועת שווא;
שאף על פי שהדבר כן הוא - אין דבר זה גלוי וידוע לכל
העם, אלא לגדולי החכמים בלבד. ואינו חייב אלא אם כן
נשבע על דבר שגלוי וידוע לשלשה בני אדם משאר העם,
כגון איש שהוא איש ואבן שהוא אבן. וכן אם נשבע
שהשמש קטנה מן הארץ - אינו לוקה, ואף על פי שאין
הדבר כן, מפני שאין זה ידוע לכל אדם. ואינו כמי שנשבע
על האיש שהוא אשה, שהרי לא נשבע אלא על ראית
עיניו, שהרי הוא רואה אותה קטנה. וכן כל פיוצא בזה
מדברי חשבון תקופות מזלות וגימטריאות, וכיוצא בהן
מדברי חכמה שאין נפרין אלא לאנשים אחרים.

פרק ששי

א. מי שנשבע שבועת בטוי ונחם על שבועתו, ויראה שהוא
מצטער אם יקים שבועה זו, ונהפכה דעתו לדעת אחרת,
או שגולד לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבועה ונחם

1 שְׂמֹול אֶת בְּנֵיהֶם או שְׂיֻזְבַּח לָהֶם, וְלֹא נִמְצָא אֵלָּא זֶה בְּלִבְדּוֹ
 2 - הָרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֻכָּם או לְשִׁלְשָׁה הֲדִיטוֹת וּמִתִּירִין לוֹ
 3 שְׂבוּעָתוֹ, וְעוֹשֶׂה לָּהֶם מִצְוֹת אֵלּוּ, וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ מֵאוֹתָן
 4 הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה מֵהֶם.
 5 י. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע וְלֹא נָחַם עַל שְׂבוּעָתוֹ, וְכֵן לְבֵית דִּין לְקִיָּם
 6 שְׂבוּעָתוֹ, אִם רָאוּ הַדִּינִין שֶׁהִתֵּר שְׂבוּעָה זֹאת גֹּרֵם לְמַצָּה
 7 וּלְשִׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי, וְשִׁקְיֹם שְׂבוּעָה
 8 זֹאת גֹּרֵם לְעִבְרָה וּלְקִטְטָה - פּוֹתֵחִין לוֹ פֶּתַח, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין
 9 עִמּוֹ בְּדָבָר, וּמוֹדִיעִין לוֹ דְּבָרִים שֶׁגִּזְרָמָת שְׂבוּעָתוֹ, עַד
 10 שְׂיִתְנַחֲמֻם. אִם נָחַם בְּדְבָרֵיהֶם - מִתִּירִין לוֹ, וְאִם לֹא נָחַם
 11 וְעָמַד בְּמִרְיָו - הָרִי זֶה יִקְיָם שְׂבוּעָתוֹ.
 12 יא. פִּיצֵד? נִשְׁבַּע שִׁיגְרֹשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, או שְׁלֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל
 13 מִנְּכֶסֶי, או שְׁלֹא יֵאָכֵל בָּשָׂר וְשִׁלֹּא יִשְׁתֶּה יַיִן שְׁלֹשִׁים יוֹם
 14 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - אוֹמְרִים לוֹ: בְּנִי, אִם תִּגְרֹשׁ אֶת אִשְׁתְּךָ - אִתָּהּ
 15 מוֹצִיא לְעַז עַל בְּנִיךָ, וְאוֹמְרִים הָעַם: מִפְּנֵי מָה נִתְגַּרְשָׁה אִמֶּן
 16 שֶׁל אֵלּוּ? וְלִמְחֹר קוֹרְאִים לָהֶם בְּנֵי גְרוּשָׁה. וְשִׁמָּה תִּשְׁאָל
 17 לְאַחֵר וְאִי אִתָּהּ יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ. וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ. וְכֵן
 18 זֶה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ שְׁלֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל מִנְּכֶסֶיךָ - לְמַחֵר יִצְטָרֵךְ זֶה,
 19 וְתִהְיֶה עוֹבֵר עַל וְחֵי אַחִיד עִמָּךְ וְהַחֲזָקָתָ בּוֹ, או פֶּתַח תִּפְתַּח
 20 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְזֶה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ שְׁלֹא תֵאָכֵל בָּשָׂר וְשִׁלֹּא תִשְׁתֶּה
 21 יַיִן שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי אִתָּהּ פּוֹגַע בְּרִגְלָהּ וּמִבְטֵל שְׂמִיחַת יוֹם
 22 טוֹב וְעֹנֵג שְׂבֵת. אִם אָמַר: אֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ זֶה לֹא הֵייתִי
 23 נִשְׁבָּע - מִתִּירִין לוֹ; וְאִם אָמַר: אֵף עַל פִּי כֵן לֹא נִתְמַתִּי
 24 וְרוּצָה אֲנִי בְּכָל זֶה - אֵין מִתִּירִין לוֹ.
 25 יב. אֵין פּוֹתֵחִין בְּנוֹלָד. פִּיצֵד? נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה בְּפִלּוּנִי,
 26 וְנִעֲשֶׂה סוֹפֵר הָעִיר - הוֹאִיל וְלֹא נָחַם עַל שְׂבוּעָתוֹ, אֵין
 27 פּוֹתֵחִין לוֹ בְּדָבָר זֶה. וְאִפְלוּ אָמַר הוּא מַעֲצָמוֹ: אֵלּוּ הֵייתִי
 28 יוֹדֵעַ לֹא הֵייתִי נִשְׁבָּע - אֵין מִתִּירִין לוֹ; הוֹאִיל וְעַדִּין לֹא
 29 נָחַם, אֵלָּא רְצוֹנוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ וְשִׁלֹּא יַעֲשֶׂה זֶה סוֹפֵר. אֲבָל
 30 אִם נָחַם הוּא מַעֲצָמוֹ מִפְּנֵי הַנּוֹלָד וְנִתְפַּכָּה דַּעְתּוֹ - מִתִּירִין
 31 לוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזֶה.
 32 יג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דְּבָר, וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יִתֵּר שְׂבוּעָה זֹאת, וְנָחַם
 33 - הָרִי זֶה נִשְׁאָל עַל הַשְׂבוּעָה הָאֲחֵרוֹנָה תַּחֲלָה, שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא
 34 יִתֵּר, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁאָל עַל הָרִאשׁוֹנָה.
 35 יד. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִדְבֹר עִם פִּלּוּנִי, וְנִשְׁבַּע אַחֵר כֶּף שֶׁאִם
 36 יִשְׁאָל עַל שְׂבוּעָה זֹאת וְיִתִּירָהּ יִהְיֶה אֲסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם,

37 וְנָחַם - הָרִי זֶה נִשְׁאָל עַל הַשְׂבוּעָה הָרִאשׁוֹנָה וּמִתִּירָהּ, וְאַחֵר
 38 כֶּף יִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה. שֶׁאֵין מִתִּירִין נִדָּר או שְׂבוּעָה שֶׁעַדִּין
 39 לֹא חָלוּ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה עוֹמֵד בְּנִסְיוֹן, וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל
 40 בָּשָׂר שְׁלֹשִׁים יוֹם מִרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵינֶר, וְנָחַם - אֵינוֹ נִשְׁאָל עַד
 41 שְׂיִכָּנֵס אֵינֶר.
 42 טו. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה לְפִלּוּנִי, וְשִׁלֹּא יִהְיֶה לְחֻכָּם שִׁיּוֹשָׁא
 43 לוֹ עַל שְׂבוּעָה זֹאת - נִשְׁאָל עַל הָרִאשׁוֹנָה וְאַחֵר כֶּף יִשְׁאָל עַל
 44 הַשְּׁנִיָּה.
 45 טז. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה לְפִלּוּנִי, וְהָרִי הוּא נִזִּיר אִם יִשְׁאָל עַל
 46 שְׂבוּעָה זֹאת - יִשְׁאָל עַל שְׂבוּעָתוֹ תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף עַל נִזְרוֹתָיו.
 47 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזֶה.
 48 יז. שְׂבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל הַיּוֹם, שְׂבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל הַיּוֹם,
 49 שְׂבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל הַיּוֹם; או שֶׁאָמַר עַל כֶּכָּר זֶה: שְׂבוּעָה
 50 שְׁלֹא אֵכֵלָהּ, שְׂבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵלָהּ, שְׂבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵלָהּ;
 51 וְנִשְׁאָל עַל שְׂבוּעָה רִאשׁוֹנָה וְהַתֵּרָה - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם
 52 שְׂבוּעָה שְׁנִיָּה. וְכֵן אִם נִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה - חֵיב מִשּׁוּם
 53 שְׁלִישִׁית. נִשְׁאָל עַל הַשְּׁלִישִׁית בְּלִבְדּוֹ - חֵיב מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה
 54 וּשְׁנִיָּה. נִשְׁאָל עַל הַשְּׁנִיָּה - חֵיב מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה. אִם כֵּן,
 55 מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אֵין שְׂבוּעָה חֲלָה עַל שְׂבוּעָה? שֶׁאִם לֹא
 56 נִשְׁאָל וְאֵכֵלָהּ - אֵינוֹ חֵיב אֵלָּא אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ.
 57 יח. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂבוּעָה בְּטוֹי לְהִכָּא וְשִׁקְרָה בְּשְׂבוּעָתוֹ, כְּגוֹן
 58 שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל פֶּתַח זֶה וְאֵכֵלָהּ, וְאַחֵר שֶׁאֵכֵלָהּ, קֵדָם
 59 שֶׁיִּבְיֵא קֶרְבָּנוֹ אִם הָיָה שׁוֹגֵג, או קֵדָם שֶׁיִּלְקָה אִם הָיָה מִזִּיד,
 60 נָחַם וְנִשְׁאָל לְחֻכָּם וְהַתִּירָה לוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן
 61 או מִן הַמִּלְקוּת. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא אִפְלוּ כְּפִתּוּהוּ לְלִקּוֹת,
 62 וְנִשְׁאָל וְהַתִּירוֹ לוֹ קֵדָם שֶׁיִּתְחִילוּ לְהִלְקוֹתוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר.

יום שני כ"ט מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שביעי

63 א. הַתּוֹבֵעַ חֶבְרִי בְּמִמּוֹן שֶׁאִם הוֹדָה בּוֹ יִהְיֶה חֵיב לְשִׁלּוֹם,¹
 64 וְכִפּוּר וְנִשְׁבַּע, או שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ הַתּוֹבֵעַ וְכִפְרֵי - הָרִי זֶה הַנִּתְבָּע
 65 הוּא חֵיב בְּשְׂבוּעַת הַפְּקָדוֹן,² אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עָנָה אָמֵן.³
 66 שֶׁבְּשְׂבוּעַת הַפְּקָדוֹן, אֶחָד הַנִּשְׁבָּע מִפִּי עֲצָמוֹ וְאֶחָד
 67 שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ אַחֵר וְכִפּוּר, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עָנָה אָמֵן - חֵיב;
 68 שֶׁכְּפִירָתוֹ אַחֵר שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ הַתּוֹבֵעַ - כְּעִנִּית אָמֵן.⁴

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) בניגוד לתבוע בקנס, שאפילו הודה בו פטור הוא מלשלם. (2) שאמר: משיבעך אני שתחזיר לי פקדוני שיש לי בידך. (3) הנתבע ואמר: אין לך בידי כלום. (4) תשלומי קרן, תוספת חומש, וקרן אשם. (5) כי אילו ענה אמן, אין כאן חידוש, שהרי הוא כנשבע מפי עצמו. "שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו". (6) משנה בשבועות לו: "וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיוון שכפר בו חייב". ואף על פי שאינו מפורש בתורה שיהיה מושבע מפי אחרים חייב בשבועת הפיקדון, שלא כתוב בה אלא: "אשר יישבע עליו לשקר" שמשמעו מושבע מפי עצמו - למדים אנו גזירה שווה: "תחטא-תחטא" משבועת העדות, מה שם מושבע מפי אחרים חייב. שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמצה קול אלה" שמשמעה: מושבעת מפי אחרים, אף כאן: מושבע מפי אחרים חייב. ואפילו לא כפר בבית דין אלא בינו לבין התובע, שהרי לא הוזכר בית דין בשבועת הפיקדון. בניגוד לשבועת העדים, שאין העדים חייבים אלא כשישביעם בבית דין ויכפרו בבית דין. וזהו שהדגיש רבינו: "שבשבועת הפיקדון". וכשם שבשבועת העדות חייב המושבע מפי אחרים וכפר, אף על פי שלא ענה אמן, שהרי נאמר בה: "אם לא יגיד" וגו', שמשמעו כיוון שאינו מגיד עדותו, ואומר אני יודע לך עדות - חייב, אף הכופר בשבועת הפיקדון חייב, אף כשלא ענה אמן, שהושוו זה לזה בגזירה שווה "תחטא-תחטא". וכל זה כשכפר אחרי שהושבע, אבל אם קדם וכפר ואמר: אין לך בידי, ואחר כך השביעו

- 1 ב. תִּבְעוּ בְּמִמּוֹן שְׁאֵם יוֹדָה לוֹ וַיֹּאמֶר 'כֵּן הַדָּבָר' לֹא יִהְיֶה
- 2 חֵיב לְשֵׁלֶם, כְּגוֹן שֶׁתִּבְעוּ בְּקֶנֶס⁷, שְׁאִין אָדָם מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל
- 3 פִּי עֲצֻמוֹ⁸, וְכָפַר וְנִשְׁפַּע - הָרִי זֶה פְּטוֹר מִשְׁבֻּעַת הַפְּקָדוֹן⁹,
- 4 וְחֵיב מִשּׁוּם שְׁבֻעַת בִּטּוּי¹⁰.
- 5 ג. וְכֵן אִם תִּבְעוּ בְּקֶרְקַע¹¹ אוֹ בְּעֶבֶד¹² אוֹ בְּשִׁטְר¹³, וְכָפַר
- 6 וְנִשְׁפַּע - פְּטוֹר מִשְׁבֻּעַת הַפְּקָדוֹן, וְחֵיב בְּשְׁבֻעַת בִּטּוּי,
- 7 שֶׁהָרִי נִשְׁפַּע עַל שִׁקָּר.
- 8 ד. וְלִמָּה נִפְטָר מִשּׁוּם שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן, וְהָרִי זֶה אֵלּוּ הוֹדָה
- 9 חֵיב הָיָה וּמְשַׁלֵּם מֵה שֶׁכָּפַר¹⁴? לִפִּי שְׁנָאֵמֶר בְּפְקָדוֹן: אוֹ
- 10 בְּתִשּׁוּמַת יָד¹⁵ אוֹ בְּגִזֵּל אוֹ עֲשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ אוֹ מִצָּא אֲבִדָּה
- 11 - הַכֹּל מִטְּלָטְלִין¹⁶, שְׁאֵם יוֹדָה בְּהֵן יוֹצִיא מִמּוֹן מִתַּחַת יָדוֹ;
- 12 וַיִּצְאוּ¹⁷ קֶרְקָעוֹת, שְׁאִין מִטְּלָטְלִין¹⁸ וְהָרִי הֵן לִפְנֵי בַּעֲלֵיהֶן
- 13 וּבְחִזְקָתוֹן¹⁹; וַיִּצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהִקְשׁוּ²⁰ לְקֶרְקָעוֹת²¹; וַיִּצְאוּ
- 14 שִׁטְרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן²².
- 15 ה. אֶחָד הַנִּשְׁפָּע אַחֵר שֶׁתִּבְעוּ בְּעַל הַמִּמּוֹן אוֹ הַנִּשְׁפָּע
- 16 מִעֲצֻמוֹ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא תִבְעוּ. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁקֶנֶס וְאָמַר:
- 17 לִמָּה אֶתֶּה הוֹלֵךְ אַחֲרֵי? כָּלוּם יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי מִמּוֹן? שְׁבֻעָה
- 18 שְׁאִין לָךְ בְּיָדִי מִמּוֹן - הָרִי זֶה חֵיב בְּשְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן, הוֹאִיל
- 19 וְכָפַר וְנִשְׁפַּע, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא תִבְעוּ זֶה²³.
- 20 ו. אֶחָד הַנִּשְׁפָּע לְבַעַל הַמִּמּוֹן עֲצֻמוֹ אוֹ לְשִׁלּוּחַ הַבָּא
- 21 בְּהִרְשָׁאָתוֹ²⁴; שֶׁשִּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ²⁵.
- 22 ז. וְאִינוּ חֵיב בְּשְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן עַד שֶׁיִּשְׁפָּעוּ בְּלִשׁוֹן שֶׁהוּא
- 23 מִכִּיָּה²⁶.
- 24 ח. הַנִּשְׁפָּע שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן בְּמִזִּיד, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁפָּע

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

התובע, ושתק הנתבע, ולא ענה אמן, פטור. (7) כגון שאמר לו: גנבת שורי וטבחתי או מכרתי ונמצאת חייב לי תשלומי חמישה, וזהו קנס, שמשלם - בתור עונש - יתר על מה שהזיק. (8) על פי הודאתו, אלא על פי עדים, שנאמר "אשר ירשיעון אלהים" - ולא המרשיע את עצמו. (9) שאין כאן כפירת ממון אלא כפירת דברים. (10) שהרי נשבע על שיקר, ואינו חייב בשבועת בטי עד שישבע מפי עצמו או מפי אחרים ויענה אמן, או דבר, שעניינו קבלת שבועה. (11) שאמר לו: קרקע זו, שלי היא, ואתה גולתיה ממני. (12) כנעני, שהשווה לקרקע. (13) שטר זה העומד לגביית חוב שבתוכו, שלי הוא. (14) שאין זה קנס אלא ממון חבירו שעליו להחזירו. (15) ששם בידו ממון להתעסק בו או במלווה. (16) מיד ליד וממקום למקום והם: נכסי דינידי. (17) יתמעטו מכאן. (18) שאינם ניידים, והם: הנקראים נכסי דלא נייד. (19) ברשותו, שאין קרקע גזולת. "שהקרקע בחזקת בעליה קיימת". (20) שהשווה. (21) שנאמר "והתנחלתם אותם (העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" - הרי הם כאחוזה. (22) אלא גורמים לממון, שאינם עומדים אלא לראיה. (23) שנאמר "וכיחש בעמיתו" - כל הוא משמע, באיזה אופן שהוא מכחש ונשבע. (24) שהורשה ממנו בכתב לגבות את ממונו מידי הנתבע - ולא לעניין ההשבעה בלבד - ואז הריהו כבעל דבר עצמו. אבל אם לא נשתלח אלא להשביעו בלבד, אין לו דין כבעל דבר עצמו, ופטור הנתבע על שבועתו, כי התורה אמרה: "וכיחש בעמיתו" הקפידה שתהא השבועה בפני התובע או מורשו לגבות ממנו והוא הדין כשלא נתן לו כתב הרשאה, אלא מינהו שליח בפני שני עדים לגבות ממנו, הרי הוא משביעו כבעל דבר עצמו. (25) אלא, שאם לא הורשה לגבות את ממונו מהנתבע, אלא להשביעו בלבד, אין אני קורא בו: וכיחש בעמיתו, שמשמעו שיישבע לשקר בפני עמיתו שהוא בעל דינו או בפני שלוחו שהורשה לכך. (26) שנאמר בשבועת העדות: "ושמעה קול אלה" - בכל לשון שהיא שומעת ומכירה, ושבועת הפיקדון נלמדת בגזירה שווה: "תחטא-תחטא" שבשתייהן נאמר: "כי תחטא". (27) והתירו בו שהוא ראוי למלקות. (28) מפי עצמו. (29) שכפר בבית דין. (30) שנשבע לשקר וכפר ממון. (31) אין כפירתו בבית דין פוטרתו מלשלם כשירה אחריה, בניגוד לשבועת העדות, שאם השביע התובע את העדים בבית דין וכפרו וחזר והשביעם ארבע וחמש פעמים אינם חייבים אלא אחת, מפני שאחר שכפרו בבית-דין אם חזרו והודו אין עדותם מועלת כלום (משהגידו, שוב אינם חוזרים ומגידים). (32) הואיל וכלל את כולם כאחד, אין זו אלא שבועה אחת. (33) הואיל ופרט את כל אחד מהם לעצמו, יש כאן חמש שבועות נפרדות, אף על פי שהשתמש באות וא"ו המחברת לא התכוון לכללם יחד אלא לפרטם אחד לאחד, וכל שכן אם אמר: לא לך, לא לך, וכי' בלי וא"ו המחברת, שחייב חמישה שהרי פרט כל אחד לעצמו. (34) הלוואה ששמתי בידך וברשותך לעשות בה מה שתראה. (35) שאין כאן אלא שבועה אחת לכולם. (36) הואיל ונשבע על כולם כאחד, בדין הוא שאפילו אין בכל אחד מהם שווה פרוטה, שיצטרפו לפרוטה ויתחייב, כי על תביעה בפחות מפרוטה אינו חייב קרבן. (37) הואיל ופרט את כל המינים, נשבע על כל אחד לעצמו, ומובן, שבדין זה לא יצטרפו כולם לפרוטה, שהרי נשבע על כל מין בפני עצמו, וכל מין שאין בו שווה פרוטה יהיה פטור על שבועתו. (38) ואף על פי שהכוסמין

1 גזל ואבדה ותשומת יד שיש לנו בידך³⁹; ואמר לאחד מהן:
2 שבועה שאין לה בדי פקדון וגזל ואבדה ותשומת יד, ולא
3 לה ולא לה ולא לה - הרי זה חייב על כל טענה⁴⁰ וטענה
4 לכל אחד ואחד⁴¹, ונמצא זה חייב עשרים אשם⁴².

5 טו. טען שאבד הפקדון⁴³ או כפר⁴⁴ בו ונשבע, ואחר כך
6 הודה⁴⁵, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה - משלם
7 הקרן הראשון, וחמש אחד על כל שבועה ושבועה⁴⁶;
8 שנאמר: וחמשתיו⁴⁷ - התורה רבתה חמשים הרבה על קרן
9 אחד. כיצד? היה הקרן ארבעה, וכפר ונשבע והודה⁴⁸, וחזר
10 וטען שאבד ונשבע וחזר והודה⁴⁹, וחזר וטען שאבד ונשבע
11 והודה - משלם שבועה⁵⁰. וכל פיוצא בזה.

12 טז. פחות מפרוטה - אינו ממון. לפיכך, התובע חבירו
13 בפחות מפרוטה או בפחות משנה פרוטה, וכפר ונשבע -
14 פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת בטי⁵¹.

פרק שמיני

16 א. הגונב שורו של חברו וטבח או מכרו, תבעו בעל השור
17 ואמר לו: גנבת שורי וטבת או מכרת, והוא אומר: גנבתי
18 אבל לא טבחתי ולא מכרתי, ונשבע - הרי זה פטור
19 משבועת הפקדון; ושאלו הודה מעצמו שטבח או מכר -
20 לא היה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, מפני שהוא קנס,
21 כמו שיתבאר בהלכות גנבה, ונמצא זה כמו שלא כפר
22 ממון, ולפיכך פטור משבועת הפקדון. וחייב בשבועת בטי,
23 שהרי נשבע על שקר שלא טבח, והוא טבח.

24 ב. וכן האומר לחברו: המית שורך את עבדי, וכפר ונשבע;
25 והעבד שתבע רבו ואמר: הפלת שני וסמית צני, וכפר
26 ונשבע - פטור משבועת הפקדון; ושאלו הודה - לא היה
27 משלם, מפני שהוא קנס. אבל חייב בשבועת בטי. וכן כל
28 פיוצא בזה.

29 ג. התובע את חברו בדבר שיש בו קנס, שאינו משלם אותו
30 על פי עצמו כמו שבארנו, ייש בו ממון, שהוא משלם אותו
31 על פי עצמו, וכפר בכל דבר ונשבע - הרי זה חייב משום
32 שבועת הפקדון. כיצד? תבעו ואמר לו: אנסת או פתית
33 בתי, והוא אומר: לא אנסתי ולא פתיתי, ונשבע - חייב
34 בשבועת הפקדון; שאף על פי שאינו משלם קנס על פי
35 עצמו, אלו הודה היה משלם בשת ופגם על פי עצמו. וכן
36 האומר לחברו: גנבת שורי, והוא אומר לא גנבתי, ונשבע
37 - חייב בשבועת הפקדון; שאף על פי שאינו משלם כפל
38 בהודאתו, משלם הוא את הקרן בהודאתו.

39 ד. האומר לחברו: עשית בי חבורה, והוא אומר לא
40 עשיתי; המית שורך את שורי, והוא אומר: לא המית,
41 ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; ושאלו הודה היה חייב
42 לשלם.

43 ה. נתן שורו לשומר חנם, ומת השור, תבעו ואמר לו: היכן
44 שורי שהפקדתי אצלך? אמר לו: לא הפקדת אצלי כלום,
45 או שאמר לו: הפקדת וגנב או אבד, ונשבע - הרי זה פטור
46 משבועת הפקדון; ושאלו הודה ואמר הדבר כשהיה - לא
47 היה חייב לשלם ממון, מפני שהוא שומר חנם. אבל חייב
48 הוא משום שבועת בטי, שהרי נשבע על שקר. וכן כל
49 פיוצא בזה.

50 ו. השאיל שורו לחברו, ותבעו ואמר לו: היכן שורי
51 ששאלת ממני? והרי השור מת, ואמר לו השואל: גנב או
52 אבד, ונשבע על זה - הרי זה פטור משבועת הפקדון;
53 שהרי לא פטר עצמו מן התשלומין בכפירתו, ומכל מקום
54 חייב הוא לשלם, בין מת או גנב או אבד או נשבע, מפני
55 שהוא שואל, כמו שיתבאר במקומו. אבל חייב הוא משום
56 שבועת בטי, שהרי נשבע על שקר. וכן כל פיוצא בזה.
57 ז. זה הכלל: כל שאינו פוטר עצמו מן התשלומין אלא
58 בכפירה זו ונשבע, בין מפי עצמו בין שהשביעו התובע
59 וכפר - הרי זה חייב בשבועת הפקדון, אף על פי שלא ענה
60 אמן ולא הוציא שבועה מפיו.

61 ח. הגונב שור חברו, ותבעו ואמר לו: שורי גנבת, והוא
62 אומר: לא גנבתי. מה טיבו אצלך? אתה הפקדתו אצלי,
63 ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; ושאלו הודה שגנבו - היה
64 חייב לשלם דמי השור מכל מקום, ועכשו שאמר פקדון הוא
65 - הרי פטר עצמו בכפירה זו מן הגנבה ומן האבדה, שאם
66 גנב השור או אבד אחר הודאה זו - היה פטור מלשלם.
67 ט. וכן אם טען ששכרו ונשבע - חייב בשבועת הפקדון;
68 שהרי פטר עצמו מן השכירה ומן המיתה. וכן אם טען
69 ואמר: השאלתו לי, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שהרי
70 פטר עצמו מן המיתה בשעת המלאכה, כמו שיתבאר
71 בהלכות השאלה.

72 י. לפיכך, אם אמר: לא גנבתי, אבל אתה הפקדתו אצלי
73 או שכרתני לשמרו או השאלתהו לי, והרי שורך לפגין
74 קחהו, ונשבע על זה - הרי זה פטור משבועת הפקדון;
75 שהרי הודה בקרן, ולא פטר עצמו בכפירה זו מכלום.
76 יא. וכן אם אמר לו: אתה מכרתו לי ועדין לא נתתי דמיו,
77 אם תרצה קח דמיו או הרי שלך לפגין; או שאמר לו: אתה

מין חטים הם לעניין חלה, בכל זאת חייב על כל אחת ואחת, הואיל ושני שמות נפרדים הם. (39) נמצאו ביחד עשרים טענות.
(40) תביעה. (41) שבשבועתו: "ולא לך" התכוון על כל הפרטים שהזכיר בשבועתו לראשון. (42) ומוכן שחייב גם קרן ותוספת
חומש על כל תביעה. (43) והוא שומר חנם שפטור על אבדה. (44) שאין לו בידו כלום. (45) הרי נתחייב קרן ותוספת חומש
וקרבן אשם. (46) מחוץ לקרבן אשם, שחייב על כל שבועה ושבועה. (47) ולא נאמר: וחמישיתו. (48) נתחייב חמישה,
שהחומש הוא מלבר (מבחוץ) על ארבעה רבעים שבקרן מוסיף חומש מן החוץ. (49) נתחייב שישה. (50) אבל אינו משלם חומש
על חומש. אם לא כשישלם את הקרן ויכפור פעם שנייה בחומש ונשבע עליו נעשה החומש כקרן ומוסיף עליו חומש אחר.
(51) שהרי נשבע לשקר.

בשבועת העדות מפני הקרן שהוא ממון, לא מפני הפסל
שהוא קנס. וכן אם השביעם שיעידו לו שאנס פלוני או
פתה בתו, וכפרו - חייבין בשבועת העדות מפני הבשת
והפגם, שאם הודה בהם הנתבע משלם, לא מפני הקנס.
וכן כל פירצא בזה.

ו. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו
אחר תביעת בעל דין עצמו או שלוהו; אבל אם קדמו
ונשבעו קדם שיתבעם - פטורין משבועת העדות.

ז. פיצד? ראו התובע הולך אחריהן, אמרו לו: למה אתה
בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לה עדות - הרי אלו
פטורין משבועת העדות; מפני שלא תבען התובע, אלא הם
קדמו ונשבעו בתביעת עצמן. וכן אם השביעם הנתבע:
שאם תדעו לזה שתובע אותי עדות שתבואו ותעידו לו,
וכפרו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, עד שישביעם
התובע. ואין צריך לומר, אם השביעם שיבואו ויעידו שיש
לפלוני ביד פלוני ממון, וכפרו - שהן פטורין; שאין זה
התובע בעל דין עצמו. וכן אם קדמה שבועה לעדות - הרי
אלו פטורין משבועת העדות; שנאמר: ושמעה קול אלה
והוא עד - שקדמה עדות לשבועה, לא שקדמה שבועה
לעדות.

ח. פיצד? משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו
ותעידוני, ואמרו אמן, וידעו לו עדות אחר כן, ויתבעם
להעיד וכפרו בו - הרי אלו פטורין משבועת העדות.

ט. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שייחד אותם
התובע וישביעם או ישבעו. פיצד? עמד בבית הכנסת
ואמר: משביע אני כל מי שידע לי עדות שיבוא ויעיד לי,
וענו כלם אמן, ויעדי ככללם, ואחר כך תבע עדיו וכפרו
בו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, מפני שלא יחד עדיו
בשבועה בפני עצמן. אבל אם אמר: משביע אני כל
העומדים כאן שאם ידעו לי עדות שיבואו ויעידו לי, והיו
עדי ככללם, וכפרו - הרי אלו חייבין בשבועת העדות,
שהרי יחדם ככלל אחרים.

י. וכן אם אמר לעדים: בואו והעידו לי שיש לי מנה ביד
פלוני, ואחר כך עמד בבית הכנסת והשביע כל מי שידע
לו עדות לבוא ויעיד, ולא באו ולא העידו - הרי אלו חייבין,
שהרי תבען תחלה. והוא שיהיו אז בבית הכנסת, ויהיה
שם בית דין. אבל אם לא היו בפני בית דין: אם ענו אמן
- חייבין בשבועת העדות כשיכפרו בעדותן בבית דין; ואם
לא ענו אמן - אינן חייבין.

יא. אחד המשביע עדי בשבועה, או שאמר להן: מצוה
אני עליכם בשבועה, אוסרם אני בשבועה - הרי אלו
חייבין. והוא שישביעם בשם או בכנוי מן הכנויים, כמו
שבארנו.

יב. ואין העדים חייבין עד שישביעם בלשון שהם מכירין
אותה.

יג. הגה למדנו, שאין העדים חייבין בשבועת העדות אלא
על פי עשרה דברים, ואלו הן: שיתבעם התובע. ושתהיה
עדות ממון. ושהיה ממון המטלטל. ושתחייב הנתבע

נתתו לי בשכר מלאכה שאעשה לה, אם תרצה שאעשה לה
או קחנו ולה; תועה בדרך מצאתי ולא ידעתי שהוא שלי,
עכשו שידעתי קחנו ולה; או שאמר: אחר פירתי רץ, והרי
הוא לפניך; ונשבע על כל טענה מאלו - פטור משבועת
הפקדון, שהרי לא פטר עצמו מכלום. וחייב בשבועת בטוי,
שהרי נשבע על שקר.

יב. מי שהיה חייב ממון לשני שתפין, ויתבעו אחד מהן,
וכפר בו ונשבע - חייב בשבועת הפקדון, שהרי כפר ממון.
תבעוהו שניהם, והודה בכל לאחד מהם ואמר: לא לויתי
אלא מזה לבדו, ונשבע - פטור משבועת הפקדון, שהרי
לא פטר עצמו מכלום, אבל חייב בשבועת בטוי.

יג. וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר, וכפר בה ונשבע -
פטור משבועת הפקדון; שהרי בשטר נשתעבד הקרקע,
ונמצא זה כופר בקרקע. וכבר בארנו, שהכופר בקרקע -
פטור משבועת הפקדון, וחייב בשבועת בטוי, שהרי נשבע
על שקר.

יד. היתה עליו מלוה בעדים בלבד, וכפר ונשבע - חייב
בשבועת הפקדון, שהרי פטר עצמו בכפירתו מלשלם עתה.
ואף על פי שכתבואו העדים יתחייב לשלם, ונמצא שלא
הועילה לו כפירתו - הרי הועילה בעתה, ושקרא לא יבואו
העדים או יבואו ולא תתקיים עדותן או יפסלו, ולפיכך חייב.

פרק תשיעי

א. התובע עדי ויהעיד לו עדות שיתחייב הנתבע בעדותן
לבדה לתן לתובע זה ממון המטלטל, וכפרו בעדותן
ונשבעו, בין שנשבעו בבית דין בין שנשבעו חוץ לבית דין
- הרי אלו חייבין משום שבועת העדות, שהרי הפסידוהו
ממון בכפירתם. וכן אם השביעם התובע וכפרו בו, אף על
פי שלא נשבעו הן ולא ענו אמן אחר שבועתו, בין שכפרו
- הרי אלו חייבין. והוא שישביעם בבית דין.

ב. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו בעדותן
בבית דין. בין שנשבעו או השביעו בבית דין, בין שנשבעו
או השביעו חוץ לבית דין, והכפירה בבית דין בלבד.
שנאמר: אם לא יגיד ונשא עונו - מקום שיגיד ויועיל הוא
שאם לא יגיד שם יתחייב.

ג. תבען בעדות שאינה מחייבת ממון או בעדות קרקעות
או עבדים או שטרות, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת
העדות; שאין חייבין אלא על כפירת עדות ממון שדומה
לפקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שפרטן הכתוב בפירשה,
שהן מטלטלין שגופן ממון, וכשיעידו לזה - יתן זה.

ד. וכן המשביע עדי קנס וכפרו - פטורין משבועת העדות.
מפני שאם קדם הנתבע והודה בקנס - יפטר מלשלם ואף
על פי שבאו העדים אחר כן והעידו, נמצאו העדים לא
חייבו זה בעדותן לבדה, אלא עדותן עם כפירת הנתבע היא
המחייבת אותן; והואיל ואם הודה - לא תועיל עדותן, אם
כפרו בה ונשבעו - פטורין.

ה. משביעם אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני
תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה, וכפרו - חייבין

1 לְשַׁלֵּם בְּעֶדְתָּן לְכַד אִם הָעִידוּ. וְשִׁכְּפְרוּ אַחֵר שֶׁתִּכְבֶּן
2 הַתּוֹבֵעַ. וְשִׁכְּפְרוּ בְּבֵית דִּין. וְשִׁתְּהִיָּה שֶׁם שְׁבוּעָה בְּשֵׁם אִו
3 בְּכַנּוּי. וְשִׁתְּקַדֵּם יָדִיעַת הָעֵדוּת לְשְׁבוּעָה. וְשִׁיחַד עֲדִיו בְּעַת
4 הַשְּׁבוּעָה אוֹ בְּעַת הַתְּכִיעָה. וְשִׁתְּהִיָּה הַשְּׁבוּעָה בְּלִשׁוֹן שֶׁהָן
5 מְפִירִין אוֹתָהּ.

6 יד. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ פְטוּר - פְטוּר מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, אֲכַל
7 חֵיב בְּשְׁבוּעַת בְּטוּי. וְהוּא שֶׁנֶּשְׁבַּע אוֹ שֶׁעָנָה אֲמֵן אִם
8 הִשְׁבִּיעוּ אַחֵר, שֶׁהָרִי נִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר. אֲכַל הַמְּחִיב בְּשְׁבוּעַת
9 הָעֵדוּת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
10 מְזִיד - אִינוּ חֵיב מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת בְּטוּי, אֲלֵא מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת
11 הָעֵדוּת בְּלִבָּד. שֶׁהָרִי הַכְּתוּב הוֹצִיא שְׁבוּעַת הָעֵדוּת מִכָּל
12 שְׁבוּעַת בְּטוּי לְחֵיב הַמְּזִיד בִּהּ כְּשֶׁנִּגַּג בְּקֶרֶן אֲכַל לֹא
13 בְּמִלְקוֹת; שְׁנֵאמַר: לְאַחַת מֵאֵלֶּה - בְּמִין אֶחָד מִמֵּינֵי
14 שְׁבוּעוֹת אֲתָה מְחִיב הַנֶּשְׁבַּע, וְאִי אֲתָה מְחִיב בְּשִׁנֵּי מִינֵין
15 עַד שִׁתְּהִיָּה חֵיב בְּדִין שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וּבְדִין שְׁבוּעַת בְּטוּי.
16 טו. מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תִבְּאוּ וְתַעֲדוּ לִי שִׁישׁ לִי
17 בֵּיד פְּלוֹנִי פְקֻדוֹן וְתִשְׁמַת יָד גְּזֹל וְאַבְדָּה, שְׁבוּעָה שְׁאִין אֲנוּ
18 יוֹדְעִין לָךְ עֵדוּת - אִינֶן חֲכִיבִין אֲלֵא אַחַת. שְׁבוּעָה שְׁאִין אֲנוּ
19 יוֹדְעִין לָךְ עֵדוּת שִׁישׁ לָךְ בֵּיד פְּלוֹנִי פְקֻדוֹן וְתִשְׁמַת יָד גְּזֹל
20 וְאַבְדָּה - חֲכִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

21 טז. מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תִבְּאוּ וְתַעֲדוּ לִי שִׁישׁ לִי
22 בֵּיד פְּלוֹנִי חֲטִים וְשִׁעוּרִים וְכִסְמִין, שְׁבוּעָה שְׁאִין אֲנוּ יוֹדְעִין
23 לָךְ עֵדוּת - אִינֶם חֲכִיבִין אֲלֵא אַחַת. שְׁבוּעָה שְׁאִין אֲנוּ יוֹדְעִים
24 לָךְ עֵדוּת שִׁישׁ לָךְ בֵּיד פְּלוֹנִי חֲטִים וְשִׁעוּרִים וְכִסְמִין -
25 חֲכִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

26 יז. וְכֵן אִם תִּבְּעוּ אוֹתָן רַבִּים לְהַעֲדִיד לָהֶם, וְאָמְרוּ: שְׁבוּעָה
27 שְׁאִין אֲנוּ יוֹדְעִין לָכֶם עֵדוּת - אִינֶן חֲכִיבִין אֲלֵא אַחַת. לֹא
28 לָךְ וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ - חֲכִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בְּדֶרֶךְ
29 שְׁבָאֲנוּ בְּשְׁבוּעוֹת הַפְּקֻדוֹן.

30 יח. הַנֶּשְׁבַּע לְחַבְרוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לֹא עֵדוּת, וְנִמְצָא שְׁאִינוּ

31 יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת - הָרִי זֶה פְטוּר, וְאִין כָּאֵן לֹא שְׁבוּעַת הָעֵדוּת
32 וְלֹא שְׁבוּעַת בְּטוּי. מִפְּנֵי שֶׁשְׁבוּעַת בְּטוּי אִינָה אֲלֵא בְּדָבָר
33 שִׁישׁ בּוֹ לֹא וְהָן, וְאִם יֹאמַר: שְׁבוּעָה שְׁאִינִי יוֹדֵעַ לָךְ עֵדוּת
34 - אִין זֶה שְׁבוּעַת בְּטוּי אֲלֵא שְׁבוּעַת הָעֵדוּת; הוֹאִיל וְלֹא
35 זֶה שִׁישׁ בִּהּ אִינָה שְׁבוּעַת בְּטוּי, כִּף הֵן שְׁבָה, שֶׁהוּא הַנֶּשְׁבַּע
36 שִׁיּוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת, אִינוּ שְׁבוּעַת בְּטוּי.

37 יט. דָּבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁהַנֶּשְׁבַּע לְחַבְרוֹ שֶׁהָעִיד לוֹ וְהוּא לֹא
38 הָעִיד, אוֹ שֶׁלֹא הָעִיד לוֹ וְהוּא הָעִיד - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוֹם
39 שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְאִין כָּאֵן שְׁבוּעַת עֵדוּת כָּלֵל.

יום שלישי ל' מנחם-אב ה'תש"ע

פרק עשירי

41 א. הָיוּ עֲדִיו אוֹ אֶחָד מֵהֶן פְּסוּלִי¹ אוֹ קְרוֹב², וְאִפְלוּ מִפְּסוּלֵי
42 עֵדוּת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³, אוֹ שֶׁהִיָּה הַמְּלִיךְ אֶחָד מֵעֲדִיו, שְׁאִינוּ
43 רְאוּי לְהָעִיד⁴, אוֹ שֶׁהָיוּ עַד מִפִּי עֵד⁵, וְכִפְּרוּ וְנִשְׁבְּעוּ -
44 פְטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵלוּ (הוֹדוּ) הָעִידוּ - לֹא הָיוּ
45 מְחִיבִין בְּעֵדוּתָן מִמּוֹן⁶.

46 ב. מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁתִּבְּאוּ וְתַעֲדוּ לִי שֶׁאֲמַר אִישׁ
47 פְּלוֹנִי שִׁיתָן לִי מֵאֲתִים זֹז וְלֹא נָתַן, וְכִפְּרוּ - הָרִי אֵלֶּה
48 פְטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵם הָעִידוּ בְּדָבָר זֶה - לֹא יִתְחַיֵּב
49 הַנֶּתְבָּע מִמּוֹן בְּאֻמְתוֹ⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
50

51 ג. תִּכְבֶּן לְהָעִיד לוֹ שֶׁהוּא כֹהֵן אוֹ לֹוי אוֹ שְׁאִינוּ בֶּן גְּרוּשָׁה⁸
52 אוֹ בֶּן חִלּוּצָה⁹, וְכִפְּרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת,
53 שְׁאִין כָּאֵן עֵדוּת מִמּוֹן¹⁰.

54 ד. תִּכְבֶּן שִׁיעֲדוּ לוֹ שֶׁחֵבֵל בּוֹ בְּנוֹ¹¹, וְשֶׁהָדִלִיק פְּלוֹנִי גְדִישׁוֹ
55 בְּשִׁבְתָּ¹², וְשֶׁאֲנֵס פְּלוֹנִי אוֹ פִתָּה בְּתוֹ הַמֶּאֲרָסָה¹³, וְכִפְּרוּ
56 וְנִשְׁבְּעוּ - פְטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵם הָעִידוּ עֵדוּת זֹז -
57 יִתְחַיֵּב הַנֶּתְבָּע מִיתַת בֵּית דִּין, וְאִינוּ חֵיב תִּשְׁלוּמִין¹⁴, כְּמוֹ
58 שְׁבָאֲנוּ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה¹⁵.

1 לעדות. כגון גזלן שהוא פסול מן התורה להעיד, וכן כל מי שעבר עבירה, שחייבים עליה מלקות מן התורה, נקרא רשע ופסול להעיד. 2 לתובע, או לנתבע, וקרוב פסול לעדות. שנאמר "לא יומתו אבות על בנים" - בעדות בנים. והוא הדין לשאר קרובים. 3 מדברי חכמים. שעבר עבירה, שהחייב שבה הוא רק מדרבנן, כגון שאכל בשר עוף בחלב או חילל יום טוב שני של גלויות. וכן המשחקים בקובייה או מפריחי יונים שאין להם אמנות אחרת אלא זו, הרי הם גולנים מדבריהם ופסולים להעיד, שנקראים עדי חמס. 4 מן התורה, שנאמר "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין ודרך ביזיון הוא לו. וכן נראה מדברי רבינו בהלכות מלכים פרק ג, הלכה ז, שכתב: "מלכי בית דוד, דנים אותם ומעידים עליהם" ואילו: "הם מעידים" לא כתב, כי כאמור, אינם ראויים להעיד. 5 שהם לא ראו בעצמם, אלא שמעו עדות זו מפי עדים אחרים, וממילא אינם כשרים להעיד. 6 והתורה אמרה: "אם לא יגיד ונשא עווננו" - בראויים להגדה הכתוב מדבר. ואף על פי שפסולי עדות מדבריהם, כשרים מן התורה להעיד, - הואיל וסוף-סוף אם יעידו לא נקבל עדותם, אין אלו ראויים להגדה. 7 שהיה יכול לומר חזורני ב', וכתב התוספות יום טוב שם: "ואפילו הוא עני אין המבטיח חייב ליתן לו, אלא מטעם נדר, ונמצא שאין עליו חיוב ממון בשום צד, שאין בית דין יורדים לנכסיו אם אינו רוצה לקיים נדרו" וכו'. 8 וכשר לכהונה, כי הנולד מגרושה לכהן הוא חלל ופסול לכהונה. 9 שלא חלצה אמו ליבמה, והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים וזרעה מכהן חללים מדבריהם. 10 ואין חייבים על שבועת העדות אלא כשיש בה כפירת ממון. 11 עשה בו חבורה וחייב הבן מיתת חנק. 12 וחייב סקילה משום מבעיר בשבת, שהיא מלאכה גמורה. 13 והבא על נערה המאורסה חייב סקילה. 14 דמי חבלה, או הבערת הגדיש, או קנס ובושת ופגם באונס או מפתה, שהלכה היא: "אין אדם מת ומשלם". 15 שחבל בו חברו בשבת, שחייב סקילה משום חובל חבורה בשבת. וסובר רבינו, שמה ששינונו שם במשנה: "שאנס פלוני את בתו" (של פלוני) הכוונה לבת מאורסה, שהבא עליה בסקילה, אולם בפירושו למשנה שם מפרש אחרת, שאנס פלוני את בתו של פלוני, ואינו יכול להשביעם בשביל זולתו, שאין הוא

- 1 ה. הִיָּה עַד אֶחָד וְכֹפֶר וְהִשְׁבִּיעוּ - פֶּטוּר מִשְׁבֻּעַת הָעֲדוּת, שְׁאִין עֲדוּת עַד אֶחָד מִחֵיבָת מִמּוֹן¹⁶.
- 2 ו. תִּבַּע אֶת שְׁנֵי עֲדָיו שֶׁיַּעֲדוּ לוֹ שֶׁזֶּנְתָּה אִשְׁתּוֹ, וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - הָרִי אֵלָיו חֵיבִין בְּשִׁבְעַת הָעֲדוּת; שְׁאֵלֹ הַעֲדִידוּ -
- 3 הִיּוּ מִפְּסִידִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ¹⁷ וְיִפְטֹר זֶה שֶׁתִּבְעֶן, וְהָרִי כִּפְרוּ בַּעֲדוּת מִמּוֹן.
- 4 ז. תִּבַּע עַדִּי קִנּוּי¹⁸ אוֹ עַדִּי סִתְיָהּ¹⁹ וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פֶּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הָעֲדוּת; שְׁאֵלֹ הַעֲדִידוּ - אִין חֵיב מִמּוֹן כָּאן, אֵלָא לְהִשְׁקוּתָהּ בְּלִבָּר. וְאִף עַל פִּי שְׁעֲדוּת זוֹ גִּרְמָת לָהּ שֶׁתִּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ אִם לֹא תִשְׁתַּה²⁰ - דְּבָר שְׁגוּרָם לְמִמּוֹן אִינוּ מִמּוֹן, שֶׁהָרִי אֶפְשֶׁר שֶׁתִּשְׁתַּה²¹ וְלֹא תִשְׁבַּר²² כְּתֻבָּתָהּ.
- 5 ח. הָרִי שֶׁקָּנָא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתַּרְהָ בַּעֲדִים, וְזִנְתָּה בַּעַד אֶחָד אַחֵר הַקִּנּוּי וְהִסְתַּרְהָ, וְהִשְׁבִּיעַ עַד זֶה שֶׁיִּבּוֹא וְיַעֲדִיד, וְכִפְרוּ - חֵיב בְּשִׁבְעַת הָעֲדוּת; שְׁאִף עַל פִּי שֶׁהוּא עַד אֶחָד, אֵלֹ הַעֲדִיד עֲדוּת זוֹ - הִיָּתָה יוֹצֵאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּהֲלָכוֹת סוּטָה.
- 6 ט. וְכֵן כָּל עַד אֶחָד שֶׁמִּחֵיב מִמּוֹן בַּעֲדוּתוֹ, אִם כֹּפֶר וְנִשְׁבַּע אוֹ שֶׁהִשְׁבִּיעוּ בְּבֵית דִּין וְכֹפֶר - חֵיב מִשּׁוֹם שְׁבֻעַת הָעֲדוּת.
- 7 י. מִיָּצֵד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַתּוֹבֵעַ וְהַנִּתְבָּע חֲשׂוּדִין עַל הַשְׁבֻּעָה²³, שְׁאִין מִשְׁבִּיעִין אוֹתָם, וְהִשְׁבִּיעַ לְעַד אֶחָד שֶׁיִּבּוֹא וְיַעֲדִיד לוֹ שֶׁיִּשֵּׁי לוֹ בֵּיד זֶה מְנָה²⁴, וְכֹפֶר - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוֹם שְׁבֻעַת הָעֲדוּת; שְׁאֵלֹ הַעֲדִיד - הִיָּה הַנִּתְבָּע הָיָה מְשֻׁלָּם מִמּוֹן בַּעֲדוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלָכוֹת טוֹעֵן²⁵. וְכֵן כָּל מִיָּצֵא בְּזָה²⁶.
- 8 יא. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁבִּיעָה עַד אֶחָד שֶׁיַּעֲדִיד לָהּ בְּמִיתָת בַּעֲלָהּ,

- 26 וְכֹפֶר - חֵיב בְּשִׁבְעַת הָעֲדוּת; שְׁאֵלֹ הַעֲדִיד - הִיָּתָה נִשְׁאֵת וְנוֹטְלָת כְּתֻבָּתָהּ²⁷.
- 27 יב. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים²⁸? כִּשְׁהָיָה לָהּ לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַמִּטְלָטְלִין²⁹; אֲכָל אִם אִין לָהּ לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ אֵלָא מִן הַקֶּרְקַע³⁰ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִשְׁבֻּעַת הָעֲדוּת³¹. וְכֵן אִם הִיּוּ שְׁנֵים³². שֶׁהִשְׁבִּיעַ עַדִּי קֶרְקַע - פֶּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- 31 יג. הִשְׁבִּיעַ עַדִּיו בְּבֵית דִּין וְכִפְרוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָת, כְּגוֹן שֶׁהִתְחִיל הַשְּׁנִי לְכֹפֶר בַּתּוֹף כְּדִי דְבוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶם חֵיבִין בְּשִׁבְעַת הָעֲדוּת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבֵּיא חֲטָאתוֹ³³ עַל שְׁבֻעָתוֹ. כֹּפֶר הָרֵאשׁוֹן, וְשֶׁהָיָה הָעַד הַשְּׁנִי יוֹתֵר מִכְּדִי דְבוּר וְאַחֵר כֹּף כֹּפֶר - הָרֵאשׁוֹן חֵיב בְּשִׁבְעַת הָעֲדוּת, וְהַשְּׁנִי פֶטוּר מִשְׁבֻּעַת הָעֲדוּת; שְׁאֵלֹ הוֹדָה זֶה הַשְּׁנִי - לֹא הִיָּתָה עֲדוּתוֹ מִחֵיבָת מִמּוֹן³⁴.
- 32 יד. הוֹדָה אֶחָד וְכֹפֶר אֶחָד - הַכּוֹפֶר חֵיב, בֵּין שֶׁכֹּפֶר בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁכֹּפֶר בַּסּוּטָה³⁵. כִּפְרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וְקָדַם הָאֶחָד וְהוֹדָה בַּתּוֹף כְּדִי דְבוּר - הָרִי זֶה פֶּטוּר³⁶, וְהַעוֹמֵד בְּכִפְּיָתוֹ חֵיב בְּשִׁבְעַת הָעֲדוּת³⁷.
- 33 טו. הִשְׁבִּיעַ שְׁתֵּי כִתִּים³⁸ עֲדִים וְשִׁתְּיָהֶן רֵאוּיֹת לְהַעֲדִיד³⁹, וְכִפְּרָה כֶּת רֵאוּשׁוֹנָה וְאַחֵר כֹּף כְּפָרָה כֶּת שְׁנִיָּה - הָרֵאוּשׁוֹנָה פֶּטוּרָה מִשְׁבֻּעַת הָעֲדוּת; מִפְּנֵי שֶׁהֵן סְמוּכִין עַל עֲדוּת שְׁנִיָּה, וְאֶפְשֶׁר לְהוֹצִיא מִמּוֹן בַּעֲדוּת הַכֶּת הָאַחֲרָת, וְנִמְצָא זֶה הַנִּתְבָּע אִינוּ חֵיב לְשַׁלֵּם בַּעֲדוּת אֵלֹ שֶׁכִּפְּרוּ לְבָדָה. הִיָּתָה הַכֶּת הַשְּׁנִיָּה קְרוּבִין לַתּוֹבֵעַ אוֹ לַנִּתְבָּע בְּנִשְׁתִּיָּהֶן⁴⁰, וְהָרִי הֵן גּוֹסְסוֹת⁴¹ - אִף הָרֵאוּשׁוֹנָה חֵיבָת; שֶׁהָרִי הַשְּׁנִיָּה בַּעַת כְּפִירָת הָרֵאוּשׁוֹנָה לֹא הִיָּתָה רֵאוּיָה לְהַעֲדִיד, וְאִף עַל פִּי שֶׁבִּמְהֵרָה

התובע, והרי זה כמשיבעם להעיד "שיש לפלוני ביד פלוני ממון, שהם פטורים, שאין זה התובע, והרי זה כמשיבעם להעיד "שיש לפלוני ביד פלוני ממון, שהם פטורים, שאין זה התובע, בעל דין עצמו". (16) אלא שבועה בלבד. ואף על פי שעדות זו גורמת לו ממון, שאם לא יישבע הנתבע יתחייב לשלם לתובע (ורוב בני אדם אינם נשבעים לשקר - והיה משלם). - דבר שגורם לממון אינו כממון, שהרי אפשר שיישבע הנתבע ולא ישלם. (17) שהאשה שזנתה תחת בעלה אין לה כתובה. (18) שהתרה לאשתו בפניהם שאל תיסתר עם איש פלוני. קינוי - מלשון הכתוב "וקנא את אשתו" ואין קינוי אלא לשון התראה. (19) שראוה נסתרת עם אותו פלוני, שאסר לה להסתתר עמו, והרי היא אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר. (20) שאם אמרה אני טמאה ואיני שותה אין כופים אותה לשתות אלא תצא בלא כתובה. (21) ותימצא טהורה. (22) תפסיד. (23) להישבע לשקר, או שהיו פסולים לעדות משום עבירה, הרי הם חשודים על השבועה. (24) מאה זוז. (25) פרק ב, הלכה ד "תקנת חכמים היא, שכל המחוייב שבועה ... אם היה חשוד, הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען, היו שניהם חשודים חזרה שבועה למחוייב לה, שהוא הנתבע, ומתוך שאינו יכול להישבע משלם". (26) מעשה, באחד שחטף לשון כסף מחבירו בפני עד אחד, ואמר: כן, חטפתי אבל שלי חטפתי, ואמר ר' אבא: הרי זה מחוייב להישבע ואינו יכול להישבע ומשלם. נמצא המשיבע עד אחד כזה שיבוא ויעיד, שראה פלוני חוטף, הרי זה עד המחייב ממון בעדותו, ויתחייב משום שבועת העדות. (27) מיורשי בעלה. כי הלכה היא, כל אשה המתרת להינשא אחרי מות בעלה הראשון נוטלת כתובתה מיורשי, ואפילו כשנישאת על פי עד אחד היורע במיתת בעלה. (28) שהעד הכופר במיתת בעלה, הפסידה כתובתה וחייב בשבועת העדות. (29) כגון, שתפסה מטלטלין בחיי בעלה ומחזיקה בהם. ואילו העיד לה זה, הייתה מעכבתם בכתובתה. ואם לא תפסתם בחיי הבעל, אין מטלטלי היתומים משועבדים לכתובתה - מדין התלמוד, ואין תפיסתה מועילה לה. (30) המשועבדת לכתובתה. (31) שאין דין שבועת העדות נוהג בעדות קרקע. (32) אפילו כשהיו שני עדים. (33) קרבן חטאת, והוא קרבן עולה ויורד. (34) ואף על פי שעד אחד מחייב את הנתבע שבועה, ושמא לא יישבע וישלם, כבר הורה רבינו שדבר הגורם לממון אינו כממון. (35) שאילו היה מודה היה מחייב הנתבע לשלם, נמצא הפסידו ממון בכפירתו. ואפילו כפר לאחר כדי דיבורו של העד הראשון, חייב. שהרי אילו הודה הייתה עדותו מחייבת ממון. (36) ואפילו בתוך כדי דיבורו של חבירו. (37) ואפילו יודה לאחר כפירתו לא יפטור אלא קודם שנשבע, אבל לאחר שבועתו אם יודה לאחר כדי דיבור - חייב. (38) זוגות. (39) שאינם קרובים ולא פסולים לעדות. (40) שהיו נשותיהם אחיות זו לזו. (41) חולות אנושות ונוטות למות. ועניין גוסס, שהקרוב למיתת מעלה ליחה בגורנו מפני צרות החזה.

- 1 יהיו ראויין פשימותו אלו הגוססות⁴². ואם פקרה השניה
- 2 אחרי שמתו נשותיהן - חבין בשבועת העדות⁴³.
- 3 טז. התובע את העדים להעיד לו וכפרו⁴⁴, והשביעין⁴⁵ וענו
- 4 אמן⁴⁶, והשביעין ארבע וחמש פעמים והן עונין אחר כל
- 5 שבועה ושבועה חוץ לבית דין, וכשפאו לבית דין הודו
- 6 והעידו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, כמו שבארנו⁴⁷.
- 7 ואם באו לבית דין ועמדו בכפירתן - חבין על כל אחת
- 8 ואחת מאותן השבועות שחוץ לבית דין⁴⁸.
- 9 יז. במה דברים אמורים⁴⁹? בשענו אמן; אבל אם לא ענו
- 10 אמן אלא כפרו על כל שבועה ושבועה⁵⁰, הואיל ולא
- 11 הוציאו שבועה מפיהם ולא ענו אמן⁵¹ - הרי אלו פטורים,
- 12 עד שישביעם בבית דין ויכפרו בו שם, כמו שבארנו⁵².
- 13 יח. השביעין בבית דין וכפרו⁵³, וחזר והשביעין ארבע
- 14 וחמש פעמים והן כופרין על כל אחת ואחת, בין חוץ לבית
- 15 דין בין בפני בית דין, ואפלו ענו אמן או נשבעו מפי עצמן
- 16 פעם אחר פעם - אינן חבין משום שבועת העדות אלא
- 17 אחת; מפני שאחר שכפרו בבית דין, אם חזרו והודו - אין
- 18 עדותן מועלת כלום⁵⁴.
- 19 יט. נמצאת למד, שכל השבועות שנשבעו אחר שכפרו
- 20 בבית דין - הן על כפירת עדות שאינה מחייבת ממונ⁵⁵, שהן
- 21 פטורין עליהן משבועת העדות וחבין בשבועת בטוי⁵⁶, כמו
- 22 שבארנו.
- 23 **פרק אחד עשר**
- 24 א. בשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה, כן מצות עשה
- 25 שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם; שנאמר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(42) ורוב גוססים למיתה, ובייחוד כששתיהן גוססות, ואפילו רק אחת מהן תמות תיפסק קריבותם ויוכשרו להעיד, בכל זאת, הגוסס - דינו כחי לכל דבר. וראוי להעיר, שרש"י שם מפרש, שהעדים היו קרובים זה לזה בנשותיהם, ואילו רבינו מפרש, שהיו קרובים לתובע ולנתבע בנשותיהם. כיוון רבינו לומר, ששני העדים היו קרובים, אחד לתובע ואחד לנתבע, ולפיכך אומרת הסוגייה שם, ששתיהן גוססות, כי אם רק אחת תמות יוכשר עד אחד, ועדיין יישאר העד השני קרוב, ואין עד אחד מחייב ממון, אבל כששתיהן ימותו גם מצד התובע וגם מצד הנתבע, יתרחקו שניהם ויוכשרו להעיד. (43) ומדובר שכשראו העדות היו רחוקים, באופן שהייתה התחלת העדות (בשעת ראייה) וסופה (בשעת ההגדה) בכשרות, וכמבואר בבבא בתרא קכח. "כל שתחילתו או סופו בפסלות - פסול, תחילתו וסופו בכשרות - כשר". (44) שאמרו לו: אין אנו יודעים לך עדות. (45) משביעני עליכם אם אמת מה שאמרתם. (46) שזוהי קבלת שבועה, אבל אם שתקו אחר השבועה, אין כאן קבלת שבועה. (47) "הכפירה בבית דין בלבד, שנאמר, אם לא יגיד ... מקום שיגיד ויועיל הוא, שאם לא יגיד שם יתחייב". (48) שהכפירה מכוונת כלפי כל השבועות שקדמו לה. (49) שהשבועתם חוץ לבית דין מחייבתם קרבן. (50) שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות. (51) שהוא כמוציא שבועה מפיו. (52) והראב"ד חולק ואומר: "טעות גדולה נכנסה בו" שלא מצאנו בכל המשנה שתהא שבועת העדות דווקא בבית דין, ולא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא בכפירת העדות אם צריכה להיות בבית דין בלבד אבל השבועה הכול מודים, שהיא מחייבת אפילו חוץ לבית דין. וב"נודע ביהודה" ליוהר דעה סימן סו מסביר את דעת רבינו בזה, היות ושבועה בעל כורחו אינה חלה, ואף שאין הנשבע צריך לענות אמן, בכל זאת עליו להוכיח, שהוא מקבל השבועה. הוכחה זו מתבטאת בהשיבו: איני יודע לך עדות. ואם השיבו חוץ לבית דין וכפר בבית דין ואמר איני יודע לך עדות, מה היא הראיה, שעל השבועה הוא משיב, שמה לא קיבל שבועתו כלל, ואף אם השיבו כך חוץ לבית דין, תשובה שמחוץ לבית דין אינה כלום, שהרי הכפירה אינה אלא בבית דין, לפיכך צריך שגם ההשבעה תהיה בבית דין, ואז אם יכפור בבית דין תתפרש כפירתו כקבלת השבועה מרצון. כל זה כשלא ענה אמן, אבל אם ענה אמן, הרי זה כנשבע מעצמו, שאם ידע עדות שיעיד לו, וכשכאן וכפר לפני בית דין - במקום ההגדה - עובר על שבועתו שמחוץ לבית דין. (53) בבית דין. (54) מכיוון שהגידו (אין אנו יודעים לך) בבית דין, שוב אינם חוזרים ומגידים, וממילא נשארו כל השבועות שאחר הכפירה לבטלה, כמבואר בסמוך. אבל כשכפרו חוץ לבית דין, עדיין הם ראויים להעיד ולהגיד בבית דין שידועים לו עדות, כי ההגדה שמחוץ לבית דין אינה מועילה כלום. (55) שאפילו העידו לו, לא הייתה עדותם מתקבלת. (56) שהרי נשבעו לשקר.

העולם כלו נדעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה: 49
לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. וכל עברות שבתורה 50
נאמר בהן 'ונקה', וכן נאמר 'לא נקה'. כל עברות 51
שבתורה - נפרעין ממנו; וכן - ממנו וממשפחתו, 52
שמחפין על זה. ולא עוד, אלא גורם להפרע משונאיהם 53
של ישראל; שכל ישראל ערבין זה בזה. שנאמר: אלה 54
וכחש ורצח וגומר; וכתוב אחריו: על בן תאכל הארץ, 55
ואמלל כל יושב בה. כל עברות שבתורה - תולין לו שנים 56
וישלשה דורות, אם יש לו זכות; וכן - נפרעין מיד. 57
שנאמר: הוצאתיה נאם יי צבאות ובאה אל בית הגנב ואל 58
בית הנשבע בשמי לשקר. הוצאתיה - מיד; ובאה אל בית 59
הגנב - זה הגנב דעת הקב"ה, ואין לו ממון על חברו 60
וטוענו בחנם ומשביעו; אל בית הנשבע בשמי לשקר - 61
כמשמעו; וכלתו ואת עציו ואת אבניו - דברים שאין אש 62
ומים מכלין אותן, שבועת שקר מכלה אותן. 63
יז. וענן האיום הזה כלו - בלשון שהן מפירין אומרים 64
להם, כדי שבינו בדברים ויחזרו החוטא למוטב. אמר: איני 65
נשבע - פוטרין אותו, ונותן מה שטענו חברו. וכן אם אמר 66
הטוען: איני משביעו, ופטר - הולכין להן. 67
יח. אמר: הריני נשבע, וחברו תובע - העומדים שם 68
אומרים זה לזה: סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים 69
וגומר. ואומרים לו: לא על דעתך אנו משביעין אותך, אלא 70
על דעתנו ועל דעת בית דין. 71
יט. אף על פי שאין מאמיני איום זה בשבועת טענת ספק, 72
כמו שבארנו, ולא בשבועת הסת - צריכין הדינין לפצור 73
בבעלי דינין, אויל יחזירו בהן עד שלא תהיה שם שבועה 74
כלל. 75
כ. דבר ברור וגלוי, שכל הנשבע שבועת הדינין או שבועת 76
הסת בשקר - שיהא חייב משום שבועת הפקדון, שפבר 77
נתבאר משפטיה. ואינו לוקה ואף על פי שהוא מזיד. 78
ונתחייב לשלם מה שנשבע עליו בתוספת חמש, שהוא רביע 79
הקדן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה. ומביא קרבן אשם, 80
אם יש שם בית (דין), כמו שבארנו. 81

פרק שנים עשר

א. אף על פי שלוקה הנשבע לשוא או לשקר, וכן הנשבע 83
שבועת העדות או שבועת הפקדון מביא קרבן - אין 84
מתפטר להן עון השבועה כלו; שנאמר: לא נקה ה' - אין 85
לזה נקיון מדין שמים עד שיתפרע ממנו על השם הגדול 86
שחלל, שנאמר: וחללת את שם אלהיך אני ה'. לפיכך צריך 87
אדם להזהר מעון זה יותר מכל העברות. 88
ב. עון זה מן החמורות הוא, כמו שבארנו בהלכות תשובה. 89
אף על פי שאין בו לא פרת ולא מיתת בית דין, יש בו 90
חלול השם המקדש, שהוא גדול מכל העונות. 91
ג. מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן, אף על 92
פי שאין פונתו אלא למי שפבראם - אין זו שבועה. וכן 93
הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש, אף על 94
פי שאין פונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה 95

שבועות בטענת ספק, כגון שבועת השתפין והאריסין 1
וכיוצא בהן. ובדיני ממונות יתבאר חייב כל אחת ואחת 2
מאלו השבועות ודיניהם. 3
ז. ויש שם שבועה אחרת, והיא תקנת חכמי הגמרא, והיא 4
הנקראת שבועת הסת. ואף על פי שבית דין משביעין 5
אותה [היום] - אינה נקראת שבועת הדינין. 6
ח. ושבועת הדינין, בין שהיתה של תורה או של דברי 7
סופרים, בין על טענת ודאי בין על טענת ספק, כך היא: 8
הנשבע אוהו ספר תורה בזרעו, והוא עומד ונשבע בשם 9
או בכנוי, בשבועה או באלה, מפיו או מפי הדינין. והורו 10
רבנן, שאין משביעין שבועת הדינין אלא בלשון הקדש. 11
ט. כיצד מפיו? כגון שיאמר: הריני נשבע בה' אלהי 12
ישראל, או במי ששמו חנון, או במי ששמו רחום, שאיני 13
חייב לזה כלום. וכן אם אמר: הרי הוא ארור לה', או ארור 14
למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי כלום. 15
י. וכיצד מפי הדינין? כגון שאמרו לו: משביעין אנו אותך 16
בה' אלהי ישראל, או במי ששמו חנון, שאין לזה בידך 17
כלום, והוא עונה אמן. או שאמרו: הרי פלוני בן פלוני 18
ארור לה' אלהי ישראל, או למי ששמו חנון, אם יש לפלוני 19
אצלו ממון ולא יודה לו, והוא עונה אמן. זו היא שבועת 20
הדינין. 21
יא. הדינין שהשביעו בלא נקישת חפץ בידו - הרי אלו 22
טועים, וחזרו ונשבע וספר תורה בידו. ואם אחז תפלין 23
בידו והשביעוהו - אינו חוזר ונשבע; שהרי אחז תורה 24
בידו, וכמו ספר הן. השביעוהו מישב - אינו חוזר ונשבע. 25
יב. תלמיד חכם - לכתחלה משביעין אותו מישב ותפלין 26
בידו, ואינו צריך לטל ספר תורה, אלא תפלין בכפו חפץ 27
הוא. ונשבע בלשון הקדש, כמו שבארנו. 28
יג. אין בין שבועת הסת לשבועת הדינין אלא נקישת חפץ, 29
שאין הנשבע שבועת הסת אחז ספר תורה; אלא משביעין 30
אותו בשם או בכנוי, בשבועה או באלה, מפיו או מפי בית 31
דין, כמו שבועת הדינין. וכבר נהגו הכל להיות ספר תורה 32
ביד חזן הכנסת או שאר העם בעת שמשביעין שבועת 33
הסת, כדי לאים עליו. 34
יד. הדינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר 35
- הרי זו כמצותה. וכן הורו הגאונים. אבל רבתינו הורו, 36
שאין משביעים אלא בלשון הקדש. ואין ראוי לסמוך על 37
הוראה זו. ואף על פי שנהגו בכל בתי דיני להשבע בלשון 38
הקדש, צריך להודיע את הנשבע עד שיהא מכיר לשון 39
השבועה. ששבועת הדינין היא שבועת הפקדון בעצמה. 40
ואף שבועת הסת נהגו כל העם להשביע אותה בלשון 41
הקדש. 42
טו. כל מי שיתחייב שבועת הדינין שהיא על ידי טענת 43
ודאי וכפירה, בין שהיתה מדברי תורה בין שהיתה 44
מדבריהם - מאמיני עליו, כמו שיתבאר. וכל מי שיתחייב 45
בה בטענת ספק, בין מן התורה בין מדבריהם - אינו צריך 46
איום. 47
טז. וכיצד מאמיני על הנשבע? אומרים לו: הרי יודע, שכל 48

1 בכתב זה - אין זו שבוועה. ואף על פי שאין אלו שבוועות
2 - מאימין עליהן, ומלמדין את העם שלא ינהגו קלות ראש
3 בכך, ומראין בעיניהם שזו שבוועה, ופותחין להם פתח
4 ומתירין להם.
5 ד. במה דברים אמורים? בשאר פתחי הקדש; אבל הנשבע
6 בתורה: אם נשבע במה שכתוב בה - דעתו על ההקפות;
7 ואם נשבע בה סתם - דעתו על הגויל, ואין כאן שבוועה.
8 נטלה בידו ונשבע בה - הרי זה כמי שנשבע במה שכתוב
9 בה, ואסור.
10 ה. והנשבע בתורה סתם: אם תלמיד חכם הוא - אינו צריך
11 שאלה לחכם; ואם עם הארץ הוא - צריך שאלה לחכם,
12 כדי שלא ינהג קלות ראש בשבוועות.
13 ו. עבד שנשבע - אין רבו צריך לכפותו, והרי הוא אחר
14 שנשבע כקדם שנשבע. לפי שאין גופו קנוי לו כדי שתחול
15 עליו שבוועתו, ונאמר בשבוועות: לאסור אסר על נפשו - מי
16 שנפשו ברשותו, יצא עבד שהוא ברשות אחרים. ונמצא זה
17 כמו שנשבע על נכסי אחר.
18 ז. קטנים שנשבעו והן יודעין טעם השבוועה, אף על פי
19 שאינן חבין - כופין אותן לעמד בדבריהן, כדי לחנכן
20 ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבוועות. ואם
21 היה הדבר שנשבעו עליו דבר שאין הקטן יכול לעמד בו
22 אלא אם כן נזק, כגון שנשבע שיצום או שלא יאכל בשר
23 זמן מרבה - מפה אותו אביו או רבו וגו' בן, ומראין לו
24 שהתיר שבוועתו, כדי שלא יהיה רגיל להקל ראש בשבוועות.
25 ח. צריך להזהר בקטנים הרבה וללמד לשונם דברי אמת
26 בלא שבוועה, כדי שלא יהיו רגילים להשבע תמיד כעובדי
27 פוכבים ומזלות. וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל
28 מלמדי תינוקות.
29 ט. השומע הזכרת השם מפי חברו לשוא, או שנשבע
30 לפניו לשקר, או שברך ברכה שאינה צריכה, שהוא עובר
31 משום נושא שם ה' לשוא, כמו שבארנו בהלכות ברכות -
32 הרי זה חייב לנדונו. ואם לא נדוהו - הוא בעצמו יהא בנדוי.
33 וצריך להתיר אותו מיד, כדי שלא יהא מכשול לאחרים,
34 שהרי אינו יודע שנדוהו. ואם תאמר יודיעו - נמצאו כל
35 העולם בנדוי, שהרי למדו לשונם העוה ושבוועה תמיד.
36 י. במה דברים אמורים? בשהיה הנשבע הזה או המברך
37 לבטלה מזיד; אבל אם היה שוגג ולא ידע שזה אסור -
38 אינו חייב לנדונו. ואני אומר: שאסור לנדונו, שלא ענש
39 הכתוב שוגג; אלא מזהירו ומתרה בו שלא יחזר.
40 יא. ולא שבוועה לשוא בלבד היא שאסורה, אלא אפלו

41 להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה - אסור, ואף על
42 פי שלא נשבע. שהרי כתוב מצוה ואומר: ליראה את
43 השם הנכבד והנורא, ובכלל יראתו שלא יזכירו לבטלה.
44 לפיכך, אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה - ימהר מיד
45 וישבח ויפאר ויהדר לו, כדי שלא יזכר לבטלה. כיצד?
46 אמר ה' - אומר: ברוך הוא לעולם ועד, או גדול הוא
47 ומקלל מאד, וכיוצא בזה, כדי שלא יהא לבטלה.
48 יב. אף על פי שמותר להשאל על השבוועה, כמו שבארנו,
49 ואין בזה דפי, ומי שלבו נוקפו בדבר זה - אינו אלא שמץ
50 מינות, אף על פי כן ראוי להזהר בדבר זה, ואין נזקקין
51 להתיר אלא מפני דבר מצוה או מפני צורך גדול. וטובה
52 גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל, ואם עבר ונשבע -
53 שיצטער ויעמד בשבוועתו; שנאמר: נשבע להרע ולא ימר,
54 וכתוב אחריו: עשה אלה לא ימוט לעולם.
55 סלקו להו הלכות שבוועות בסיעתא דשמיא

יום רביעי א' אלול ה'תש"ע

הלכות נדרים

57 יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה, ואחת מצות לא
58 תעשה, וזה הוא פירוש (א) שישמור מוצא שפתיו ויעשה
59 כמו שנדר. (ב) שלא יחל דברו. (ג) שיפר הנדר או
60 השבוועה. וזהו דין הפרת נדרים המפורש בתורה שבכתב.
61 ובאר מצות אלו בפירוש אלו:
62

פרק ראשון

63 א. הנדר נחלק לשתי מחלוקות: החלק הראשון הוא
64 שיאסר על עצמו דברים המותרים לו, כגון שיאמר: פרות
65 מדינה פלונית אסורין עלי כל שלשים יום או לעולם, או
66 מין פלוני מפרות העולם או פרות אלו אסורין עלי. בכל
67 לשון שיאסר³ - הרי זה נאסר בהן, ואף על פי שאין שם
68 שבוועה כלל ולא הזכרת שם⁴ ולא כפוי⁵. ועל זה נאמר
69 בתורה: לאסור אסר על נפשו - שיאסר על עצמו דברים
70 המותרים⁶. וכן אם אמר: הרי הן עלי אסר - הרי אלו
71 אסורין. וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי אסר.
72 ב. והחלק השני הוא שיתייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו,
73 כגון שיאמר: הרי עלי להביא עולה, או הרי עלי להביא
74 שלמים⁸ או מנחה, הרי בהמה זו עולה או שלמים. והאומר
75 [הרי] עלי - הוא הנקרא נדר, והאומר הרי זו - הוא הנקרא
76 נדבה. והנדבה והנדר ממין אחד הוא, אלא שהנדרים חייבין
77

(1) כי אין הנדר בא לאסור דבר שאסרתו תורה. וכל שכן, שאינו חל להתיר את מה שאסרתו תורה. (2) אפילו לעולם. אבל אם אמר יאסרו עלי כל פירות העולם לעולם, אין הנדר חל כלל, שאי אפשר לו לחיות בלא פירות. והרי זה נדר שוא. (3) בין בלשון הקודש בין בלשון לועזית. (4) שם שמים. (5) תארי ה' שמכנים אותו בהם, כגון רחום וחנון. (6) וכן אמרו בספרי במדבר פרשת מטות "לאסור אסר - לאסור את המותר". (7) על שם הכתוב "איש כי ידור נדר ... לאסור אסר על נפשו". וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג פרק מ"ח: "כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות ולחסום תאוות המאכל והמשתה. אמרו: נדרים סייג לפרישות". (8) שכל אלה אינם באים על חטא, אלא דרך נדר או נדבה.

- 1 באחריותו⁹, ונדרבות אין חיבין באחריותו¹⁰. ועל זה נאמר
2 בתורה: ונדרף אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ וְנִדְבַחְתִּיךָ¹¹ וגומר. וחלק זה הוא
3 שְׁאֵנִי קורא אותו נְדָרִי הַקֹּדֶשׁ¹².
4 ג. ודיני החלק הראשון וענינו - הם שְׁאֵנִי מְבַאֲרִים בְּהִלְכוֹת
5 אלו; אֲבָל דִּינֵי נְדָרֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁפָּטֵיהֶם - כָּלֵם יִתְבָּאֲרוּ
6 בְּמִקּוֹמָם בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת.
7 ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה שִׁיקִים אֲדָם שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נִדְרוֹ, בֵּין
8 שֶׁהִיא מִנְדְרֵי אֶסֶר בֵּין שֶׁהִיא מִנְדְרֵי הַקֹּדֶשׁ. שְׁנֵאמַר: מוֹצֵא
9 שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ¹³; וְנֵאמַר: כָּכֵל הֵיכָא
10 מִפּוֹ יַעֲשֶׂה¹⁴.
11 ה. האוסר על עצמו מִן מִמְּנֵי מֵאֲכָל, כְּגוֹן שְׁאֵמַר: תֵּאֲנִים
12 אֲסוּרִין עָלַי, אוֹ תֵּאֲנִים שֶׁל מִדִּינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִים עָלַי, אוֹ
13 תֵּאֲנִים אֱלֹהִי¹⁵ אֲסוּרִין עָלַי, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, וְאֲכָל מִהֶן כָּל
14 שֶׁהוּא - לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: לֹא יִחַל דְּבָרוֹ¹⁶. שְׁאֵין
15 לְנִדְרִים שְׁעוֹר¹⁷, שֶׁכָּל הַנּוֹדֵר מִדְּבָר¹⁸ - הָרִי זֶה כְּמִפְרֹשׁ כָּל
16 שֶׁהוּא¹⁹. אָמַר: אֲכִילָה מִפְּרוֹת מִדִּינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִין עָלַי,
17 אוֹ אֲכִילָה מִפְּרוֹת אֱלֹהִים - אֵינוֹ לֹקֶה עַד שִׁיאֲכָל כְּזִית²⁰.
18 ו. אֶסֶר עַל עֲצֻמוֹ אֲכִילָה מִן הַתֵּאֲנִים וְאֲכִילָה מִן הָעֲנָבִים,
19 בֵּין בְּגֵדֶר אֶחָד²¹ בֵּין בְּשָׁנֵי נְדָרִים²² - הָרִי אֱלֹהִים מִצְטָרְפִין
20 לְכְזִית²³. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בָּזֶה.
21 ז. האומר: פְּרוֹת אֱלֹהִים עָלַי קִרְבָּן²⁴, אוֹ שְׁאֵמַר: הָרִי הֵם
- 22 כְּקִרְבָּן, אוֹ שְׁאֵמַר לְחִבְרוֹ: כָּל מָה שְׁאֲכָל עִמָּךְ עָלַי קִרְבָּן,
23 אוֹ כְּקִרְבָּן, אוֹ הָרִי הֵן עָלַי קִרְבָּן²⁵ - הָרִי אֱלֹהִים אֲסוּרִין עָלַי;
24 מִפְּנֵי שְׁאֲפֹשֶׁר שִׁידֹר אֲדָם קִרְבָּן וְיַעֲשֶׂה בְּהִמָּה שֶׁהִיא חַל
25 קִרְבָּן וְתֵאֲסֹר²⁶.
26 ח. אֲבָל הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלֹהִים עָלַי אוֹ מִן פְּלוֹנִי עָלַי אוֹ מָה
27 שְׁאֲכָל עִם פְּלוֹנִי עָלַי כְּבִשֹׁר חֲזִיר אוֹ כְּעֹבֹדֶת כּוֹכָבִים
28 וּמִזְלוֹת אוֹ כְּנִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - הָרִי אֱלֹהִים מִתְרִין,
29 וְאֵין כָּאֵין נִדֵּר; שְׂאִי אֶפְשֶׁר שִׁיעֲשֶׂה דְּבָר שְׁאֵינוֹ בִּשְׁוֹר חֲזִיר
30 כְּבִשֹׁר חֲזִיר²⁷.
31 ט. זֶה הַכָּלָל: כָּל הַמְּשִׁים דְּבָרִים הַמְּתָרִים בְּדְבָרִים
32 הָאֲסוּרִים²⁸; אִם אוֹתוֹ דְּבָר הָאֲסוּר יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בְּגֵדֶר²⁹ -
33 הָרִי אֱלֹהִים אֲסוּרִים; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בְּגֵדֶר³⁰ - הָרִי אֱלֹהִים
34 מִתְרִין.
35 י. הַחֲטָאִת³¹ וְהָאֲשָׁם³², אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בָּאֵין בְּגֵדֶר
36 וְנִדְבָה³³ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּמִקּוֹמוֹ, אֶפְשֶׁר לְנוֹדֵר לְהִבָּא אוֹתָם
37 מִחֲמַת נִדְרוֹ. שֶׁהַנּוֹדֵר בְּנִדְרוֹ³⁴ - מִבֵּיא חֲטָאִת³⁵, וְאִם נִטְמָא³⁶
38 - מִבֵּיא אֲשָׁם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלֹהִים עָלַי
39 כְּחֲטָאִת אוֹ כְּאֲשָׁם, אוֹ שְׁאֵמַר: הָרִי הֵן חֲטָאִת אוֹ הָרִי הֵן
40 אֲשָׁם - הָרִי אֱלֹהִים אֲסוּרִין³⁷. וְאֵין צְרִיךְ לֹמַר בְּאוֹמֵר: הָרִי הֵן
41 עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים אוֹ מִנְחָה אוֹ תוֹדָה - שֶׁהֵן אֲסוּרִין³⁸, שֶׁכָּל
42 אֱלֹהִים בָּאֵין בְּגֵדֶר וְנִדְבָה³⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

9) אם מתו או נגנבו לאחר שהפרישם, חייב להביא אחרים במקומם כדי לקיים את נדרו. (10) אחר שהפרישם לקרבן. וכן אמרו במגילה ח. "ונרצה לו לכפר עליו - את ש"עליו" (שהוא נדבה) אינו חייב באחריותו. (11) וזה ההבדל ביניהם. והם מין אחד, ש"חייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו". (12) שנדר או שנדר אותם לטובת ההקדש. בעוד, שבחלק הראשון - נדרי איסור, אין להקדש שום חלק בהם, כי לא התכוון אלא לאסורם על עצמו בלבד. (13) הרי מצוות עשה לנדרי הקדש ולנדרי איסור ולכל מה שיקבל אדם על נפשו. וכן אמרו במסכת ראש השנה ו. "מוצא שפתיך - זו מצות עשה". (14) כלומר, הוכפלה המצוה בפסוק זה, אבל אינן נמנות אלא למצוה אחת. (15) המונחות לפניו. (16) וזה חילל דברו. (17) לומר שלא יתחייב בהם עד שיאכל כשיעור, כדין כל האיסורים שאין לוקים עליהם עד שיאכל כזית. (18) ולא הזכיר בו לשון אכילה. (19) כאילו פירש אכילת כל שהוא ממין פלוני אסורה עלי. (20) הואיל והזכיר שם אכילה. וכלל הוא: אין אכילה פחותה מכזית. (21) שאמר אכילת תאנים וענבים אסורה עלי. (22) שאסר על עצמו תחילה אכילת תאנים, ואחר כך אסר על עצמו אכילת ענבים. (23) שאם אכל משתייהן כזית אחת הרי זה לוקה. "שני קונמות מצטרפין". ורבינו מפרש מה שאמרו שם: "שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות", שזה חוזר על נדר שאמר: אכילה מזו עלי, ואכילה מזו עלי, שבשבועות אין מצטרפות, הואיל וגילה בהן הכתוב חילוק קרבנות חטאת על כל אכילה ואכילה, שאם אכל מזו ומזו חייב שני חטאות, שנאמר: "והיה כי יאשם לאחת מאלה" - לחייבו על כל אחת ואחת. אבל באיסור נדר, שאין בו גילוי זה לחלקם לענין קרבן ואם אכל מזו ומזו אינו חייב אלא קרבן מעילה אחד, בדין הוא שיעטרפו כאחד לענין מלקות, שהרי שניהם אסורים עליו משום איסור נדר, והוא שם אחד, וכשאכל מהם כזית עבר על נדרו ולוקה. והשווה דברי רבינו בהלכות מעילה פרק ד הלכה י: "וכל הדברים הנאסרים עליו מנדר כזה מצטרפין, ואם נהנה מכולם בשווה פרוטה מעל". (24) כוונתו שהפירות יאסרו עליו כקרבן, שאסור באכילה, ובייחוד לפני זריקת דמו, ואף על פי שלא אמר "כקרבן" - בכ"ף הדמיון, אין אנו מקפידים על כך. (25) ונתכוון לאסור על עצמו לאכול משל חבירו. (26) נמצא שהתפס זה בדבר הנדור ולפיכך נדרו חל. וכן אמרו שם "איש כי ידור נדר - עד שידור בדבר הנדור" וזהו נדר הבא על ידי התפסה, בניגוד לעיקר הנדר, שאוסר את הדבר עצמו עליו ללא התפסה בדבר אחר. (27) כי איסור חזיר והדומים לו אינם נאסרים מחמת אמירת פיו, אלא מאליהם על פי גזירת הכתוב, ואינם נקראים "דבר הנדור" אלא "דבר האסור" והתורה אמרה: איש כי ידור נדר לה' - עד שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור. (28) שמתפס זה בזה. (29) כגון קרבן שהוא קדוש על ידי אמירת פיו. (30) שהוא אסור מאליו, כגון חזיר וכדומה. (31) קרבן חטאת שמביאו העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש בה מעשה, שחייבים עליה במזיד כרת. (32) על חמש עבירות מביאים קרבן אשם, על שפחה חרופה, ועל הגזל ועל המעילה וכו'. (33) אלא מחמת חובת שנתחייב בהם. (34) שנדר להיות נזיר. (35) כשישלים ימי נזירותו מביא כבשה לחטאת. (36) טומאת מת. (37) שנדר בדבר הנדור. וכן אמרו "מרבח אני חטאת ואשם, שהוא מתפס בנדר". (38) הפירות שהתפסם בקרבנות אלו. (39) שמתחילתם אינם באים אלא דרך נדר או נדבה.

- 1 יא. אָבֵל הָאֹמֵר: פְּרוֹת אֵלוּ עָלַי כְּחֶלֶת אֶהְיֶה⁴⁰ או
 2 כְּתוּמָתוֹ⁴¹ - הָרִי אֵלוּ מִתְרִין⁴²; שְׁאִין שֶׁם דָּרָךְ לְהִבְיָא אֵלוּ
 3 בְּנִדָר וּנְדָבָה⁴³.
 4 יב. הָאֹמֵר: הָרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוּ עָלַי כְּנוֹתְרָה⁴⁴, כְּפָגוּל⁴⁵,
 5 כְּבִשָּׁר טָמֵא⁴⁶ שֶׁל קְדָשִׁים - הָרִי אֵלוּ אֶסוּרִין; שֶׁהָרִי עֲשָׂאן
 6 כְּבִשָּׁר קָרְבָן מִכָּל מְקוֹם⁴⁷.
 7 יג. הָאֹמֵר: הָרִי הֵן עָלַי כְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָ⁴⁸ - הָרִי אֵלוּ
 8 אֶסוּרִין⁴⁹, הוֹאִיל וּקְדָשָׁתוּ בִידֵי אָדָם. הָרִי הֵן עָלַי כְּכֹכּוֹר⁵⁰
 9 - הָרִי אֵלוּ מִתְרִין; שְׁאִין קְדָשָׁתוּ בִידֵי אָדָם⁵¹, וְאֵינוּ יָכוֹל
 10 לְהִתְפַּסֵּס בְּנִדָר⁵², שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִקְדֵּשׁ אִישׁ אֶתוֹ⁵³.
 11 יד. אָמַר: הָרִי הֵן עָלַי כְּחֶרֶם שְׁמִים⁵⁴ - הָרִי אֵלוּ אֶסוּרִין;
 12 שֶׁחֶרֶם שְׁמִים לְבָדֵק הַבַּיִת⁵⁵. הָרִי הֵן עָלַי כְּתוּמָת
 13 הַלְשָׁכָה⁵⁶, כְּתֻמִּידִים⁵⁷, כְּפִירִים⁵⁸, כְּעִצִּים⁵⁹, כְּאִשִּׁים⁶⁰,
 14 כְּמִזְבֵּחַ⁶¹ אוּ כְּאֶחָד מִמְּשֻׁמְשֵׁי⁶² הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן שְׁאֲמַר: הָרִי
 15 הֵן עָלַי כְּעִצִּים⁶³, כְּמִזְבֵּחַ⁶⁴, כְּמִזְבֵּחַ⁶⁵ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְכֵן
 16 הָאֹמֵר: הָרִי הֵן עָלַי כְּהִכָּל⁶⁶, כִּירוּשָׁלַיִם⁶⁷ - הָרִי אֵלוּ
 17 אֶסוּרִין, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִזְכִּיר שֶׁם קָרְבָן; שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלוּ
 18 עֲנִינִים כְּאֹמֵר: הָרִי הֵן עָלַי קָרְבָן⁶⁸.
 19 טו. הָיָה לְפָנָיו בִּשָּׁר קָדֵשׁ, אֶפְלוּ הָיָה בִּשָּׁר שְׁלָמִים אַחֵר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(40) כחלה שמפרישים מעיסה ליתנה לכהן. והזכיר אהרן, על שם שהיה ראשון לכהנים. (41) תרומה גדולה או תרומת מעשר הניתנת לכהן. (42) אף על פי שהחלה והתרומה אסורות באכילה לזרים. (43) אלא חובה הן על כל אדם להפרישן מתבואתו ואם לא יפרישן הרי כל תבואתו טבל ואסורה לו. ולדעת הרא"ש אין חלה ותרומה נקראות "דבר הנדור" מפני שגם קודם ההפרשה היו אסורות עליו משום טבל, ואמירת פיו לא אסרתו, אלא התירה השיריים לאכול בהורידו מהם איסור טבל. (44) כבשר קרבן שנותר לאחר זמן אכילתו ואסור עוד להיאכל. (45) שחשב הכהן בשעת העבודה לאכול את הבשר חוץ לזמנו או חוץ למקום אכילתו ונאסר הבשר באכילה. (46) שאסור באכילה. (47) אף על פי שכל אלו "דבר האסור" הם, אולם הנודר התכוון בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופיגול, והקרבן "דבר הנדור" הוא. (48) שאדם מקדישו לשמים. (49) ואף על פי שהעשירי קדוש מאליה? העברת מניין הוא צריך. ואם היו עשרה טלאים ונטל אחד מהם בלא מניין אינו קדוש. ולפיכך הרי זה נקרא: דבר הנדור. (50) בכור בהמה, שהוא קדוש, וניתן לכהנים. (51) אלא ממעי אמו הוא קדוש, ואפילו לא הקדישוהו בעליו הרי הוא קדוש מאליה, ואין זה דבר הנדור אלא "דבר האסור". (52) כאן נתכוון רבינו לומר שאין משנים את הבכור לקדושה אחרת, שלא תאמר, הרי גם בכור ישנו בנדר, אם יקדישו לקדושת עולה יתקדש קדושת עולה. (53) מכאן למדו שאין משנים את הבכור לקדושה אחרת, אלא בקדושתו הוא נשאר, נמצא בכור "דבר האסור" ולא דבר הנדור. (54) כהקדשות שאדם מקדיש, ואומר: הרי זה חרם (הקדש) לשמים. (55) לתיקון בית המקדש. (56) ככסף השקלים הניתן בלשכת המקדש לצרכי קניית קרבנות צבור. (57) כקרבן התמיד, שהיו מקריבים במקדש בכל יום בבוקר ובערב. והוא דבר הנדור, שנקנה בכסף השקלים שנודבים לבית המקדש. (58) כדיר בהמות של קרבן או כדיר העצים שבמקדש. דיר - רפת לצאן. (59) כשני גזירי עצים, שהיה הכהן עורך על גבי אש המערכה שעל המזבח. (60) כקרבנות הנקריבים על אש המזבח. (61) כקרבנות שעל גבי המזבח. (62) כלים שמשרתים בהם למזבח. (63) כלים שגורפים לתוכם דשן המזבח ואפרו. (64) כלים שמקבלים בהם דם הקרבנות לזריקה. (65) שהופכים בהם אברי הקרבנות כשהם נקטרים על המזבח למחר שריפתם. וכל הכלים נזכרים בתורה. (66) כקרבנות שדמם נזרק בהיכל המקדש. (67) כקרבנות הנאכלים בירושלים. (68) וכולם באים מדבר הנדור, מתרומת הלשכה, או מחרמי בדיק הבית, שנודרים או נודבים למקדש. (69) שנאכל לישראלים. (70) ביסודו, בתחילתו. (71) לפני זריקת הדם, בעיא שלא נפשטה וספק תורה - להחמיר. והר"ן לשבועות פרק ג כותב: שרבינו סובר, הוֹאִיל ורְבִינָא הוֹכִיחוּ שֶׁ"עִיקְרוֹ הוּא מִתְפִּיס" וְהֵם אֲמֹרָאִים אַחֲרוֹנִים, הִלְכָה כְּמוֹתָם, וְאֵף עַל פִּי שְׁסוּגִית הַש"ס שֶׁם דַּחְתָּה אֶת הוֹכְחוֹתֵיהֶם אֵין אֲנוּ סוּמְכִים עַל דִּיחּוּיִם לְהַשְׁאִיר אֶת הַבְּעִיָּה בִּסְפֵק. (72) שאסור אז באכילה אפילו לכהנים. (73) מדברים לשון מעורבת משפות וניבים שונים. (74) שמות לוואי. (75) שכוונתו לומר פירות אלו יהיו אסורים עלי כקרבן. (76) ונדרו חל. כאילו אמר: הרי הם עלי קרבן. (77) חרם - הקדש שאדם מקדיש לבדק הבית. (78) שאם העם מדבר בלשון אותו מקום, שהיא לשון משובשת ויש במשמעותה לשון קרבן הרי זה כאילו נדר בקרבן, שכלל הוא: "בנדרים הלך אחר לשון בני אדם", ואפילו מי שהוא בקי בלשון הקודש ונדר באחד מהכינויים האלו - נדרו נדר, כיוון שהיא לשון כלל העם. (79) קרבן לה', או שאר נכסיו לבדק הבית. (80) הטעם שתקנו חכמים כינויים כדי שלא יאמר: "לה' קרבן" ולפעמים יבטא ה' ולא יאמר קרבן ונמצא מוציא שם שמים לבטלה, הרי שגם בהקדש עצמו תיקנו כינויים. ובירושלמי אמרו: "זאת אומרת אדם מקדיש לשמים בלשון קונם". (81) אלא קרבן. (82) טהור ומותר באכילה. (83) משנה בנדרים: אלא שלשון המשנה שם "האומר לחולין שאוכל לך" ומפרש הר"ן, קרא: לחולין, בלמ"ד פתוחה, שפירושה: לא חולין. (84) אף על פי שלא הזכיר: "קדשים טמאים" וייתכן,

- 1 שְׁאֵמַר לוֹ: מַה שְּׂאֵכֶל לָךְ לֹא יִהְיֶה חֲלִין אֵלָּא קֶרְבֵּן⁸⁵. וְכֵן
2 אִם אָמַר: הַקֶּרֶבֶן שְׂאֵכֶל לָךְ, קֶרְבֵּן⁸⁶ שְׂאֵכֶל לָךְ, קֶרְבֵּן
3 שְׂאֵכֶל לָךְ - הָרִי זֶה אֶסּוּר⁸⁷. אֲבָל הָאוֹמֵר: הַקֶּרֶבֶן לֹא אֵכֶל
4 לָךְ⁸⁸, אוֹ קֶרְבֵּן לֹא אֵכֶל לָךְ, אוֹ לְקֶרֶבֶן לֹא אֵכֶל לָךְ, אוֹ
5 קֶרְבֵּן לֹא אֵכֶל לָךְ⁸⁹, אוֹ לֹא קֶרְבֵּן לֹא אֵכֶל⁹⁰ לָךְ - כָּל אֵלּוּ
6 מִתְּרִים. שְׂאִין מִשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ אֵלָּא שְׁנִשְׁבַּע בְּקֶרְבֵּן שְׂאֵל
7 יֵאֵכֶל לְזֶה⁹¹, וְהִנֵּשְׁבַע בְּקֶרְבֵּן - אֵינוֹ כְּלוּם⁹². אוֹ שְׁנָדָר שְׂאֵל
8 יֵאֵכֶל לוֹ קֶרְבֵּן.
9 כ. חֲלִין שְׂאֵכֶל לָךְ, הַחֲלִין שְׂאֵכֶל לָךְ, כְּחֲלִין שְׂאֵכֶל לָךְ;
10 חֲלִין שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ, הַחֲלִין שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ, כְּחֲלִין שְׂאֵל אֵכֶל
11 לָךְ⁹³ - הָרִי זֶה מִתְּרִי.
12 כא. אֲבָל הָאוֹמֵר: לֹא טִמָּא שְׂאֵכֶל לָךְ, לֹא נֹתֵר שְׂאֵכֶל לָךְ,
13 לֹא פְּגוּל שְׂאֵכֶל לָךְ - אֶסּוּר; שְׁמִשְׁמַעוּ שֶׁל דָּבָר: דָּבָר שְׂאֵכֶל
14 הוּא שְׂיִהְיֶה פְּגוּל אוֹ טִמָּא, לְפִיכָף לֹא אֵכֶל לָךְ⁹⁴.
15 כב. בְּהִיכֵל שְׂאֵכֶל לָךְ, הִיכֵל שְׂאֵכֶל לָךְ, לֹא הִיכֵל שְׂאֵכֶל
16 לָךְ - אֶסּוּר⁹⁵. הִיכֵל שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ, בְּהִיכֵל שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ,
- 17 לֹא הִיכֵל שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ - מִתְּרִי; שְׂוָה כְּמִי שְׁנִשְׁבַּע בְּהִיכֵל
18 שְׂאֵל יֵאֵכֶל לָךְ⁹⁶. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה⁹⁷.
19 כג. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מִדָּר אֲנִי מִמֶּךָ⁹⁸ - מִשְׁמַע דְּבָרִי זֶה
20 שְׂאֵל יִדְבַר עִמּוֹ⁹⁹. מִפְּרֵשׁ אֲנִי מִמֶּךָ - מִשְׁמַעוּ שְׂאֵל יִשָּׁב
21 וַיִּתֵּן עִמּוֹ¹⁰⁰. מִרְחַק אֲנִי מִמֶּךָ - מִשְׁמַעוּ שְׂאֵל יִשָּׁב
22 בְּאַרְבַּע אַמּוֹתָיו¹⁰¹. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: מְנַדָּה אֲנִי לָךְ¹⁰²,
23 אוֹ מִשְׁמַתָּנָא¹⁰³ מִמֶּךָ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: נִדָּר אֲנִי מִמֶּךָ
24 שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ, אוֹ מִפְּרֵשׁ אֲנִי מִמֶּךָ שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ, אוֹ
25 מִרְחַק אֲנִי מִמֶּךָ שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ - הָרִי זֶה אֶסּוּר לְאַכְל¹⁰⁴.
26 וְאִם אֵכֶל כְּזֹת מִכָּל נִכְסָיו¹⁰⁵ - לֹוֶקָה מִשּׁוּם לֹא יִחַל
27 דְּבָרָיו¹⁰⁶.
28 כד. אָמַר לוֹ: מְנַדָּה אֲנִי לָךְ שְׂאֵל אֵכֶל לָךְ - אֵינוֹ אוֹכֵל
29 לוֹ¹⁰⁷, וְאִם אֵכֶל - אֵינוֹ לוֹקָה¹⁰⁸. אָמַר לוֹ: נִדְּינָא¹⁰⁹ מִמֶּךָ -
30 הָרִי זֶה אֶסּוּר לְהִנּוּת.
31 כה. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: הָרִי עָלַי כְּנִדָּרִי וְרִשְׁעִים¹¹⁰ אִם אֵכֶל לָךְ,
32 שְׁמִנְדְּרִיהֶם נִזְרִי וְקֶרֶבֶן וְשְׁבוּעָה¹¹¹, וְאֵכֶל - חֵיב בְּכָל¹¹².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שנתכוון לתרומה טמאה, שהיא "דבר האסור" ואין נדרו חל - הואיל ואפשר לומר שלקדשים טמאים נתכוון אנו אומרים: "סתם נדרים להחמיר". (85) ולפיכך לא אוכל לך. שכל האומר: דבר זה אינו מותר, מובן מאליה שהוא אסור. (86) אף על פי שלא אמר בכ"ף הדמיון אין בזה קפידא, כי כוונתו לאסור על עצמו אכילתו אצל חבירו כקרבן, שהוא דבר הנדר. (87) אבל אם יאמר: הא קרבן שאוכל לך, מותר, שמשמעו שנשבע בקרבן, שלא יאכל והנשבע בקרבן אינו כלום. (88) משמעו שאוסר עליו מה שלא יאכל אצלו, אבל מה שיאכל אצלו לא יהא קרבן, ואפילו אם נאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכוונתו הייתה להישבע בקרבן שלא יאכל אצלו אין זה כלום. (89) גם זה משמעו לאסור רק את מה שלא יאכל, אבל מה שיאכל יהיה מותר, אם לא שהייתה כוונתו להישבע בקרבן שלא יאכל ואין שבועה זו כלום. (90) אף על פי שאפשר לדקדק מתוך דבריו: שמה שיאכל אצלו יהיה קרבן, אין אנו אומרים: "מכלל לאו אתה שומע הן". (91) אצל זה. וכן אמרו "שלא נדר זה אלא בחיי קרבן". (92) שאין שבועה אלא בשם ה' או באחד מן הכינויים. ואפילו אם נשבע סתם הרי זה אסור, ואינו לוקה. אבל הנשבע בחיי קרבן אינו כלום. (93) ואף על פי שאפשר לשמוע מדבריו: מה שאוכל לך יהיה קרבן, אין אומרים: "מכלל לאו אתה שומע הן". (94) שכן שנינו במשנה "טמא נותר ופיגול - אסור" ומשמעה: בין אם אמר: טמא שאוכל לך, בין אם אמר: לא טמא שאוכל לך, כי הואיל ואין אדם מוציא דבריו לבטלה, למה יאמר: לא טמא מה שאוכל לך, הרי אפילו אם לא יאמר, לא יהיה מאכל חבירו טמא מאליה, לכך אנו מתקנים ומוסיפים בדבריו, שכוונתו לומר: לא ("אוכל עמך") מפני שטמא הוא מה שאוכל אצלו. (95) שכוונתו לאסור על עצמו אכילתו כקרבנות ההיכל. (96) מכיוון שמסיים בלשון שלילה הרי זו לשון שבועה, והנשבע בהיכל אינו כלום. (97) כגון עצים ואישים מזבח וירושלים. (98) ולא גמר דיבורו: שלא אוכל לך. (99) אבל מותר לו לאכול משלו, שאין במשמעות לשון זו איסור אכילה אלא הדיבור בלבד. (100) בעסקי מסחר וממכר. (101) כלומר, אסור בדיבור, ובמשא ומתן כל אחד כדינו, אבל לא באכילה. (102) הרי זה לא ישב בארבע אמותיו, שמשמע מנודה כמו מרוחק, אבל מותר לאכול משלו. (103) שמתא - לשון נידוי וריחוק הוא. (104) ואף על פי שלא הזכיר לשון איסור בדיבורו, וגם לא התפס נדרו ב"קרבן", בכל זאת הרי זה כנדר, כי הלכה היא: "ידות נדרים - כנדרים" כלומר, נדר שלא פירש כל דיבורו, אלא התחיל במקצת ומתכוון ניכר שדעתו לידור - כבית יד הכלי, שאינו עיקר הכלי והאוחז ביד מטלטל כל הכלי עמו, הרי זה כאילו גמר כל דיבורו. (105) של חבירו. (106) ומובן, שבנדר זה מותר לדבר עמו, שהרי הדגיש שאינו אוסר עצמו אלא באכילה בלבד. (107) משלו, שהרי פירש כוונת התרחקותו לא לעניין ישיבה בארבע אמותיו אלא לעניין אכילתו ממנו. וסובר רבינו שבזה גם החכמים מודים לרבי עקיבא, שאסור באכילה, וכל מחלוקתם אינה אלא כשאמר מנודה אני לך ולא הוסיף: שאינו אוכל לך, שרבי עקיבא אוסר באכילה. וחכמים סוברים, שלא התכוון אלא להתרחק מארבע אמותיו, ופסק רבינו כחכמים. (108) כשם שרבי עקיבא היה מסופק בלשון "מנודה אני לך" אם כוונתו לנדר ממש, או שלא נתכוון אלא להתרחק מארבע אמותיו, ולפיכך אמר אסור באכילה ואינו לוקה מספק, הוא הדין לחכמים כשאמר: מנודה ... שלא אוכל לך, אינו אסור לאכול משלו אלא מספק, ואינו לוקה, כי שמא לא נתכוון אלא להתרחק מלאכול בארבע אמותיו. (109) לשון נע ונד. שמשמעו מתנודד אני ומובדל ממך מליהנות לך, ואפילו לא הזכיר: שלא אוכל לך, הרי זה אסור בהנאתו, שאין להסתפק בו, שנתכוון שלא לישב בארבע אמותיו, כדין מנודה, שאין אדם רגיל להזכיר על עצמו לשון נידוי, שגנאי הוא לו. (110) שרגילים לידור ולהישבע בשעת כעס, ונקראו רשעים על פי מאמרם: "כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע, שנאמר וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", כלומר, שהם רשעים לעניין זה, אבל רשעים גמורים אין להם עסק בנזירות ובקרבנות. (111) כל זה מדברי הנודר, שפירש ואמר מה טיבם של נדרי רשעים, שנודרים בנזירות וגם נודרים להביא קרבנות למקדש וגם רגילים הם להישבע בשעת ריתחה, ושבועה נקראת אף היא נדר. (112) להיות נזיר, ולהביא קרבן עולה לקיים נדרו, וחייב מלקות משום שבועת בטוי שהרי נשבע לא לאכול אצל חבירו ואכל.

פרק שני

- 1 וכן האומר: הרי עלי כנדבות כשרים¹¹³, שמנדבותם נזיר¹¹⁴
2 וקרנן¹¹⁵ - הרי זה חביב¹¹⁶.
3 כו. אמר: הרי עלי כנדרי רשעים או כנדבות כשרים שאכל
4 לך¹¹⁷ או אם אכל לך - הרי זה אסור¹¹⁸, אף על פי שלא
5 פרש¹¹⁹. אמר: כנדרי כשרים - לא נתחייב בכלום; שאין
6 הכשרים נודרים בדרך אסור וכעס¹²⁰. אמר: כנדרי רשעים
7 הריני, והיה נזיר עובר לפניו - חביב כנדירות¹²¹. כנדרי
8 רשעים עלי - חביב קרבן¹²². כנדרי רשעים שלא אכל
9 ממנו¹²³ - חביב בשבועה¹²⁴.
10 כז. הנודר בתורה, כגון שאמר: פרות אלו עלי כזו - לא
11 אמר כלום¹²⁵, ואינו צריך שאלה לחכם¹²⁶, אלא אם כן היה
12 עם הארץ¹²⁷, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.
13 כח. נדר במה שכתוב בה - הרי זה אסור; שהרי כתוב בה
14 אסר ונדר¹²⁸. נטלה בידו ונדר בה - הרי זה כמי שנדר במה
15 שכתוב בה¹²⁹.
16 כט. האומר לחברו: נשפים ונשנה פרק - עליו להשפכים¹³⁰
17 ולקרות; שנה כמו נדר¹³¹ הוא, ואף על פי שלא הוציאו
18 בלשון נדר¹³².
19 ל. האומר לאשתו: הרי את עלי כאמי¹³³ או כאחותי, או
20 כעלה¹³⁴ או ככלאי הקרם¹³⁵ - הרי זה כאומר על הפרות:
21 הרי אלו כבשר חזיר; כשם שהוא מתר לאכלן, כמו
22 שבארנו¹³⁶. כך מתר באשתו. אבל אם אמר לה: הריני מדר
23 ממך הנה¹³⁷, או הנאת תשמישך אסורה עלי¹³⁸ - הרי זו
24 אסורה עליו¹³⁹, כמו שיתבאר¹⁴⁰.

- 25 א. אחד הנודר מפי עצמו או שהדירו חברו ואמר אמן, או
26 דבר שענינו כענין אמן, שהוא קבלת דברים.
27 ב. ואין הנודר נאסר בדבר שאסור על עצמו עד שיוציא
28 בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות. אבל
29 המתכונן לנדר בנזיר ונדר בקרבן, בקרבן ונדר בנזיר,
30 בשבועה ונדר, או שנתכונן לנדר ונשבע, או שנתכונן לומר
31 תאנים ואמר ענבים - הרי זה מתר בשניהם ואין כאן נדר.
32 ג. הנודר על דעת אחרים - הרי זה נשבע על דעת אחרים.
33 וכן הנודר וחזר בו בתוך כדי דבור, או שמחו בו בתוך כדי
34 דבור וקבל - הרי זה מתר. ודין כל אלו הדברים בנדרים
35 כדינן בשבועות.
36 ד. מי שהתנה קדם שידר ואמר: כל נדר שאדור מכאן ועד
37 עשר שנים הריני חוזר בהן או הרי הן בטלים וכיוצא
38 בדברים אלו, ואחר כך נדר: אם היה זוכר התנאי בשעה
39 שנדר - הרי נדרו קיים, שהרי בטל התנאי בנדר זה; ואם
40 לא זכר התנאי אלא אחר שנדר, אף על פי שקבל התנאי
41 בלבו וקיימו - הרי הנדר בטל. ואף על פי שלא הוציא עתה
42 החזרה בפיו, כבר הקדים החזרה לנדר והוציאה בפיו
43 מקדם. ויש שמורה להחמיר ואומר: והוא שיתכר התנאי
44 אחר שנדר בתוך כדי דבור.
45 ה. מי שהקדים את התנאי לשנה או לעשר, ואחר כך נדר,
46 ונזכר בשעה שנדר שיש לו תנאי, ושכח על אי זה דבר
47 התנה וכיצד היה התנאי: אם אמר: על דעת ראשונה אני
48

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(113) שאינם נודרים (שלא יעברו על "בל תאחר לשלמו") אלא נודבים קרבן שבידם, ומביאים אותו לפתח העזרה ושם מקדישים אותו, שלא יבואו לידי מכשול מעילה. (114) כשרואים יצרם תוקף אותם, הם נוזרים נזירות. (115) קרבן נדבה. (116) להיות נזיר ולהביא קרבן, שהרי פירש ונדר להיות נזיר ולהביא קרבן, אבל שבועה אין כאן, שאין הכשרים נשבעים כלל, משום שיש בה הזכרת שם שמים ויש בחילולה מכשול גדול לו ולכל העולם. (117) כלומר, מה שאוכל לך יהיה אסור עלי כקרבן נדרי רשעים או נדבות הכשרים. (118) לאכול אצל חברו. (119) ואמר: קרבן מה שאוכל לך. וזהו ידות נדרים, שהם כנדרים. שאף על פי שלא פירש דבריו, הואיל ומתוכם ניכר, שדעתו לידור הרי זה נדר גמור. (120) אלא נודבים מתוך ישוב הדעת ונדיבות נפשם. וגם יראים הם לידור שלא יעברו על "בל תאחר לשלמו". והוא הדין אם אמר כנדבת רשעים עלי לא אמר כלום, לפי שאין הרשעים נודבים ואם הם נודבים אינם רשעים לאותו דבר. (121) אף על פי שלא פירש ואמר: "שמנדריהם נזיר", הואיל ונזיר עובר לפניו יש כאן יד מוכיחה שלנזירות נתכוון. והוא הדין כשיאמר: הריני כנדרי רשעים שלא אשתה, הרי זה נזיר, שיש כאן יד מוכיחה לנזירות. (122) אפילו כשלא הייתה בהמה רבוצה לפניו, כי יד מוכיחה היא לקרבן. (123) מהכיכר הזה. (124) משום שבעת בטי, ואם אכלו ילקה. אבל אם יאמר: כנדבות כשרים שלא אוכל ממנו, לא אמר כלום, שאין הכשרים נשבעים כלל. (125) מפני שלא התכוון אלא לקדושת התורה, והיא "דבר האסור" ואין הנדר נתפס אלא בדבר הנדור. (126) להחזירו. (127) שאינו מבחין בין נודר בתורה לנודר במה שכתוב בה ויבוא להקל גם בזה. (128) והוזכרו בה קרבנות, שהם דבר הנדור. (129) הואיל ואוחזה דרך כבוד, ורואה ויודע מה שבתוכה, אין דעתו אלא לאזכרות וקרבנות שבה. (130) על האומר להשכים תחילה, שנאמר "ויאמר אלי קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד" הרי שהקדים הקב"ה והמתין ליחזקאל. (131) שהרי קיבל עליו לעשות מצוה, וזה מחייבו, אלא שאין זה נדר גמור לעבור עליו ב"בל יחל דברו". (132) שהוא: "יאסר דבר זה עלי", שהנודר בא לאסור הדבר על עצמו, אבל לא להתחייב לעשות דבר זה או לא לעשותו, שזה שייך יותר ל"שבועה" שהנשבע אסור עצמו על הדבר שנשבע עליו. וכלשון התלמוד: נדר - איסור חפץ על האדם, שבועה - איסור האדם מן החפץ. (133) אסורה עלי כאמי, שהיא אסורה עלי משום ערוה. (134) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו, שאסורים באכילה ובהנאה. (135) מין ממיני תבואה שנזרע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה ובהנאה. (136) שאין אדם מתפס בנדר בדבר האסור אלא בדבר הנדור. (137) לא ליהנות לך כל הנאה שהיא. (138) שלא התפס הנאתה בדבר הנדור, אלא אסר אותה עליו, כאדם האוסר על עצמו דברים המותרים לו. (139) ואף על פי שהוא משועבד לה מן התורה, שלא לגרוע עונתה. (140) "שאינ מאכילים את האדם דבר האסור לו" וממילא היא נאסרת לו.

1 עושה - אין נדרו נדר, שהרי בטלו; ואם לא אמר: על דעת
2 ראשונה אני עושה - כבר בטל התנאי וקיים הנדר, שהרי
3 זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי ואף על פי כן נדר.
4 ו. יש מהגאונים שאומרים: אין כל אלו הדברים נוהגין
5 אלא בנדרים בלבד, לא בשבועות. ויש מי שמונה, שדין
6 הנדרים והשבועות בענינות אלו אחד הם, וכי יש לו
7 להקדים תנאי לשבועתו בדרך שאמרו בנדרים.
8 ז. סתם נדרים - להתמיר, ופרושן: יש בו להקל ולהחמיר.
9 כיצד? האומר: הרי הפרות האלו עלי כבשר מליח וכיין
10 נסך - אומרין לו: ומה היה בלבד? אם פרש ואמר: כבשר
11 מליח של קרבן וכיין שנתנסף על המזבח היה בלבי - הרי
12 זה אסור; ואם אמר: לא היה בלבי אלא תקרבת עבודת
13 כוכבים ומזלות ויין שנתנסף לה - הרי זה מותר. ואם נדר
14 סתם - הרי זה אסור.
15 ח. וכן האומר: הרי הפרות האלו עלי חרם: אם פתחם של
16 בדיק הבית - אסור; ואם פתחם הפתחים - מותר, מפני שהן
17 ממונן שלהם ואין בה אסור; ואם סתם - אסור.
18 ט. הרי הן עלי כמערש: אם כמערש בהמה - אסור, מפני
19 שהוא קרבן שהקדישו בידו, כמו שבארנו; ואם כמערש
20 דגן - מותר; ואם סתם - אסור.
21 י. הרי הן עלי כתרומה: אם לתרומת הלשכה נתפנו - הרי
22 זה אסור; ואם לתרומת הגרן נתפנו - מותר; ואם סתם -
23 אסור. וכן כל פיוצא בזה.
24 יא. במה דברים אמורים? במקום שמשמע כל אחד מאלו
25 שם שני ענינות; אבל מקום שדין שאין קוראים חרם סתם
26 אלא לחרמי בדיק הבית בלבד, ואמר שם: הרי הן עלי חרם
27 - הרי זה אסור. וכן אם היה דין שאין קוראים חרם סתם
28 אלא לחרמי כהנים - הרי זה מותר. וכן כל פיוצא בזה. שאין
29 הולכין בנדרים אלא אחר לשון אנשי אותו מקום באותו
30 זמן.
31 יב. הנודר בחרם, ואמר: לא היה בלבי אלא חרמו של ים,
32 שהיא המכמרת; נדר בקרבן, ואמר: לא היה בלבי אלא
33 בקרבנות מלכים; אמר לחברו: הרי עצמי עליך קרבן,
34 ואמר: לא היה בלבי אלא לאסרו בעצם שהנחתי לי להיות
35 נודר בו דרך שחוק; נדר שלא תהנה לו אשתו, ואמר: לא
36 היה בלבי אלא אשתי ראשונה שגרשתיה; וכן כל פיוצא
37 באלו הדברים, שמשמען לכל העם אסור, והוא אומר לא
38 נתפנתי אלא לך וילכו: אם היה הנודר תלמיד חכם - הרי
39 זה מותר, ואין צריך שאלה לחכם; ואם היה עם הארץ -
40 מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור, ופותרים לו פתח
41 במקום אחר ומתירין לו. ויבין שהיה תלמיד חכם או עם
42 הארץ - גוצרין בהן, ומלמדוין אותן שלא ינהגו מנהג זה
43 בנדרים, ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתול.
44 יג. וכן האומר לאשתו: הרי את עלי באמי, או האומר:
45 פרות אלו עלי כבשר חזיר, שאין כאן נדר כמו שבארנו;
46 אם היה האומר תלמיד חכם - אינו צריך שאלה לחכם;
47 ואם היה עם הארץ - צריך שאלה לחכם, ומראין בעיניו

48 שאשתו אסורה ושאותן הפרות אסורין, ופותרין לו פתח
49 במקום אחר, ומתירין לו נדרו, כדי שלא ינהגו קלות ראש
50 בנדרים.
51 יד. ההפקר, אף על פי שאינו נדר - הרי הוא כמו נדר
52 שאסור לו לחזור בו. ומה הוא ההפקר? הוא שיאמר אדם:
53 נכסים אלו הפקר לכל. בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד
54 דין ההפקר? כל הקודם וזכה בו - קנהו לעצמו ונעשה
55 שלו. ואפלו זה שהפקיר - דינו בו כדין כל אדם: אם קדם
56 וזכה בו - קנהו.
57 טו. המפקיר לעניים אבל לא לעשירים - אינו הפקר, עד
58 שיפקיר לכל כשמטה. והמפקיר עבדיו הגדולים - קנו
59 עצמן; והקטנים - כל הקודם והחזיק בהן זכה, כשאר
60 המטלטלין.
61 טז. המפקיר את הקרקע - כל הקודם והחזיק בהן זכה.
62 דין תורה, אפלו הפקיר בפני אחד - הרי זה הפקר, ונפטר
63 מן המעשרות, כמו שיתבאר במקומו; אבל מדברי סופרים,
64 אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה, כדי שיהיה אחד זוכה
65 אם רצה והשנים מעידים. והאומר: הרי זה הפקר וזה -
66 הרי השני ספק הפקר. ואם אמר: וזה כמו זה, או שאמר:
67 וגם זה - הרי התפס השני, ויהיה הפקר ודאי.
68 יז. המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם: כל שלשה ימים
69 - יכול לחזור בו; אחר שלשה ימים - אינו יכול לחזור בו;
70 אלא אם כן קדם וזכה בה - הרי הוא כזוכה מן ההפקר,
71 בין הוא בין אחר.
72 יח. האומר: שדה זו מפקרת ליום אחד, לשבת אחת,
73 לחדש אחד, לשנה אחת, לשבוע אחד: עד שלא זכה בה
74 הוא או אחר - יכול לחזור בו; ומשזכה בה, בין הוא בין
75 אחר - אינו יכול לחזור בו. ומפני מה יש לו לחזור כאן עד
76 שיזכו בה? מפני שזה דבר שאינו מצוי הוא, שאין אדם
77 מפקיר לזמן קצוב.
78 יט. דבר המפקר שבא אחד ושפרו, והיה מביט בו שלא
79 יטלנו אדם - לא קנהו בהבטה, אלא עד שיגביהו אם היה
80 מטלטלין, או יחזיק בקרקע, בדרך שקונין הקלוחות.

פרק שלישי

81 א. ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות בטוי: שבשבועות
82 בטוי אין שבועה חלה על שבועה, ובנדרים יחול נדר על
83 נדר. המתפס בשבועה - פטור, ובנדרים - חייב. אין שבועות
84 בטוי חלה אלא על דברי הרשות, ונדרים חלות על דברי
85 מצוה כדברי הרשות. שבועות בטוי חלה על דבר שיש בו
86 ממש ועל דבר שאין בו ממש, ונדרים אינן חלין אלא על
87 דבר שיש בו ממש.
88 ב. כיצד יחול נדר על נדר? האומר: הרי עלי קרבן אם
89 אכלתי כפר זו, הרי עלי קרבן אם אכלנה, ואכלה - חייב
90 על כל אחת ואחת. וכן כל פיוצא בזה.
91 ג. כיצד המתפס בנדרים חייב? שמע חברו שנדר, ואמר
92 'אני כמותך' בתוך כדי דבור - הרי זה אסור במה שנאסר

- 1 בו חִבְרוּ. שָׁמַע הַשְּׁלִישִׁי זֶה שָׁאֵמַר 'וְאָנִי', וְאָמַר 'וְאָנִי',
2 אֶפְלוּ הָיוּ מֵאָה וְכָל אֶחָד מֵהֶן אָמַר 'וְאָנִי' בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּרוֹ
3 שֶׁל חִבְרוּ - הָרִי בָלֵן אֲסוּרִין.
4 ד. וְכֵן הָאֹמֶר: הַבֶּשֶׁר הַזֶּה עָלֵי אֲסוּר, וְחֹזֵר וְאָמַר אֶפְלוּ
5 אַחֵר כְּמֵה יָמִים: וְהַפֶּת הַזֹּאת כְּבֶשֶׂר הַזֶּה - הָרִי הַפֶּת
6 נִתְפָּשָׂה וְנִאֲסְרָה. חֹזֵר וְאָמַר: וּדְבַשׁ זֶה כֶּפֶת הַזֹּאת, וְיֵינִי זֶה
7 כְּדֶבֶשׁ זֶה, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה - בָּלֵן אֲסוּרִין.
8 ה. הָרִי שָׁמַת אָבִיו אוֹ רֵבּוּ הַיּוֹם, וְנָדַר שְׂעִיזוֹם אוֹתוֹ הַיּוֹם,
9 וְצֵם, וְלֵאחֵר שָׁנִים אָמַר: הָרִי יוֹם זֶה עָלָיו כִּיּוֹם שָׁמַת בּוֹ
10 אָבִיו אוֹ רֵבּוּ - הָרִי זֶה אֲסוּר לֶאֱכֹל בּוֹ כְּלוּם; שֶׁהָרִי הִתְפַּסֵּס
11 יוֹם זֶה וְאֲסוּר כִּיּוֹם הָאֲסוּר לוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלוּ.
12 ו. כִּיּוֹצֵא חֲלִים הַנִּדְרִים עַל דְּבָרֵי מִצְוָה כְּדָבָרֵי הַרְשׁוּת?
13 הָאֹמֶר: הָרִי הַמִּצְוָה בְּלִילִי הַפֶּסַח אֲסוּרָה עָלָיו, הָרִי וְשִׁיבֹת
14 הַפֶּסַח בְּחֵג הַפֶּסַח אֲסוּרָה עָלָיו, וְהָרִי הַתְּפִלִּין אֲסוּרוֹת
15 בְּנִטְיִלָה עָלָיו - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלָיו, וְאֵם אֶכֶל אוֹ יֹשֵׁב אוֹ
16 נָטַל - לֹקֵחַ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין צָרִיף לֹמַר כִּמִּי
17 שָׁאֵמַר: הָרִי עָלֵי קָרְבֵּן אִם אֶכֶל מִצְוָה בְּלִילִי הַפֶּסַח - שֶׁהוּא
18 חֵיב בְּקָרְבֵּן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.
19 ז. וּמִפְּנֵי מָה נִדְרִים חֲלִים עַל דְּבָרֵי מִצְוָה, וְשִׁבּוּעוֹת אֵין
20 חֲלוֹת עַל דְּבָרֵי מִצְוָה? שֶׁהַנֶּשֶׁבַע אוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל דְּבָר
21 שֶׁנֶּשֶׁבַע עָלָיו, וְהַנּוֹדֵר אוֹסֵר הַדֶּבֶר הַנִּדְּוֹר עַל עֲצָמוֹ. נִמְצָא
22 הַנֶּשֶׁבַע לְבָטֵל מִצְוָה - אוֹסֵר עֲצָמוֹ, וְכִבֵּר עֲצָמוֹ מִשְׁבַּע מִהָרָה
23 סִינִי, וְאֵין שְׁבֻעָה חֲלָה עַל שְׁבֻעָה; וְהָאֲסוּר דְּבָר זֶה בְּנִדְּר
24 - זֶה הַדֶּבֶר הוּא שֶׁנֶּאֱסָר, וְאוֹתוֹ הַדֶּבֶר אֵינוֹ מִשְׁבַּע מִהָרָה סִינִי.
25 ח. כִּשְׁאֵתָה מִתְּבוּנָה בְּכַתּוּב תִּמְצָא שֶׁהַדֶּבֶרִים מֵרָאִין בֵּן כְּמוֹ
26 שֶׁקָּבְלוּ חֻקִּים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. שֶׁהָרִי אוֹמֵר בְּשִׁבּוּעַת בִּטּוּי:
27 לְהֵרַע אוֹ לְהִיטִיב - בְּדָבָרֵי הַרְשׁוּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שִׁיאֶכֶל
28 וְיִשְׁתָּה הַיּוֹם אוֹ שְׂעִיזוֹם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וּבִנְדָרִים הוּא אוֹמֵר:
29 כָּל הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה, וְלֹא חֵלֵק בֵּין דְּבָרֵי מִצְוָה לְדָבָרֵי
30 הַרְשׁוּת.
31 ט. הַנּוֹדֵר שְׂעִיזוֹם בְּשִׁבֹּת אוֹ כִּיּוֹם טוֹב - חֵיב לְצוּם;
32 שֶׁהַנִּדְרִים חֲלִים עַל דְּבָרֵי מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכֵן הַנּוֹדֵר
33 שְׂעִיזוֹם יוֹם רֵאשׁוֹן אוֹ יוֹם שְׁלִישִׁי כָּל יָמִי, וּפָגַע בּוֹ יוֹם זֶה
34 וְהָרִי הוּא יוֹם טוֹב אוֹ עֶרֶב יוֹם הַפְּעוּרִים - הָרִי זֶה חֵיב
35 לְצוּם. וְאֵין צָרִיף לֹמַר רֵאשׁ חֲדָשׁ. פָּגַע בּוֹ חֲנֻכָּה וּפְעוּרִים -
36 יִדְּחָה נִדְּרוֹ מִפְּנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ; הוּאִיל וְאֲסוּר הַצּוּם בָּהֶם
37 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - הָרִי הֵן צָרִיכִין חֲזוּקָה, וְיִדְּחָה נִדְּרוֹ מִפְּנֵי
38 גְּזֵרַת חֻקִּים.
- י. כִּיּוֹצֵא אֵין הַנִּדְרִים חֲלִים אֶלָּא עַל דְּבָר שִׁישׁ בּוֹ מִמָּשׁ?
הָאֹמֶר: דְּבוּרֵי עֲלִיף קָרְבֵּן - אֵינוֹ אֲסוּר מִלְּדַבֵּר עִמּוֹ;
שֶׁהַדְּבוּר אֵין בּוֹ מִמָּשׁ. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: דְּבוּרֵי אֲסוּר עֲלִיף
- אֵין זֶה כְּאֹמֶר: פְּרוּתִי אֲסוּרִין עֲלִיף אוֹ פְּרוּתִי קָרְבֵּן עֲלִיף,
שֶׁהֵן אֲסוּרִין עָלָיו. לְפִיכָךְ, הָאֹמֶר לְחִבְרוּ: קָרְבֵּן שְׂאֵנִי
מִדְּבָר עִמָּךְ, אוֹ שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה עִמָּךְ, אוֹ שְׂאֵנִי מְהַלֵּךְ עִמָּךְ;
אוֹ שְׂאֵמַר: קָרְבֵּן שְׂאֵנִי יֵשׁ, שְׂאֵנִי מְדַבֵּר, שְׂאֵנִי מְהַלֵּךְ;
אוֹ שְׂאֵמַר לְאִשְׁתּוֹ: קָרְבֵּן שְׂאֵנִי מִשְׁמָשֵׁךְ - אֵין הַנִּדְּר חָל
בְּכָל אֵלוּ, וְהָרִי זֶה כְּאֹמֶר: דְּבוּרֵי וְהַלּוּכִי וְעִשְׂתִּי וְשִׁמּוּשִׁי
קָרְבֵּן, שֶׁהֵן דְּבָרִים שְׂאֵין בָּהֶן מִמָּשׁ.
יא. אֶכֶל הָאֹמֶר: יֶאֱסֹר פִּי לְדְבוּרוֹ, וְיִדְּי לְמַעֲשֵׂיהֶן, וְיִגְלִי
לְהַלּוּכֵן, וְעֵינֵי לְשִׁנְתֵּן - הָרִי הַנִּדְּר חָל עֲלֵיהֶן. לְפִיכָךְ, הָאֹמֶר
לְחִבְרוּ: קָרְבֵּן פִּי מִלְּדַבֵּר עִמָּךְ, וְיִדְּי מִלַּעֲשׂוֹת עִמָּךְ, וְיִגְלִי
מִלְּהַלֵּךְ עִמָּךְ - הָרִי זֶה אֲסוּר. וְכֵן הָאֹמֶר: הָרִי עָלֵי קָרְבֵּן
אִם אֲדַבֵּר עִם פְּלוּנִי אוֹ אִם לֹא אֲדַבֵּר עִמּוֹ, וְעַכְשָׁנָה עַל דְּבָרוֹ
- חֵיב בְּקָרְבֵּן. וְכֵן אִם נָדַר דְּבָרְתִי וְלֹא דְבָרְתִי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.
שְׂאֵין אֵלּוּ נִדְרֵי אִסָּר שְׂאֵנוּ מְבָאֲרִין מִשְׁפָּטֵיהֶם, אֶלָּא נִדְרֵי
הַקִּדְּשׁ.
יב. הַנּוֹדֵר בְּדָבָרִים שְׂאֵין בָּהֶם מִמָּשׁ וְאֲסָרָן, אָף עַל פִּי
שְׂאֵין הַנִּדְּר חָל עֲלֵיהֶם - אֵין מוֹרִים לוֹ שִׁנְהֵג בָּהֶן הֶתֶר,
הוּאִיל וְאֲסֹר עֲצָמוֹ בָּהֶן וּבְדַעְתּוֹ שֶׁהַנִּדְּר חָל עֲלֵיהֶן; אֶלָּא
פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח מִמְּקוֹם אַחֵר וּמִתִּירִין לוֹ נִדְּרוֹ, אָף עַל פִּי
שְׂאֵל נֶאֱסָר, כְּדֵי שְׂאֵל יִנְהַגוּ קְלוֹת רֵאשׁ בְּנִדְרִים.
- יום חמישי ב' אלול ה'תש"ע
- פֶּרֶק רְבִיעִי
- א. נִדְרֵי אֲנָסִין¹ וְנִדְרֵי שִׁגְנוֹת² וְנִדְרֵי הִבְאִי³ - הָרִי אֵלּוּ
מִתִּירִים⁴, כְּדָרִיף שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשִׁבּוּעוֹת⁵. הָרִי שֶׁהִדְּוִהוּ הָאֲנָסִין⁶
וְהַמּוֹכְסִין⁷ וְאָמְרוּ לוֹ: נָדַר לָנוּ שֶׁהַבֶּשֶׂר אֲסוּר עָלֶיךָ אִם יֵשׁ
עִמָּךְ דְּבָר שֶׁחֵיב בְּמַכָּס, וְנָדַר וְאָמַר: הָרִי הַפֶּת וְהַבֶּשֶׂר וְהֵינִי
אֲסוּרִין עָלֶי - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּכָל⁸, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוֹסִיף עַל
מָה שֶׁבִּקְשׁוּ מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם בִּקְשׁוּ מִמֶּנּוּ שִׁדְּר שְׂאֵל תִּהְיֶה
אִשְׁתּוֹ לוֹ⁹, וְנָדַר שְׂאֵל תִּהְיֶה לוֹ אִשְׁתּוֹ וּבְנֵיו וְאִחָיו - בָּלֵן
מִתִּירִין¹⁰. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה¹¹.
ב. וּבְכָל הַנִּדְרִים הָאֵלּוּ¹² צָרִיף שִׁתְּפֹנֵן בְּלִבּוֹ לְדָבָר הַמִּתִּיר¹³.
כְּגוֹן שֶׁשִּׂישִׁים בְּלִבּוֹ שִׁיחִיו אֲסוּרִין עָלָיו אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבְדּוֹ אוֹ
אוֹתָהּ שְׁעָה, וְכֵן כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְסוֹמֵךְ עַל דְּבָרִים שֶׁבְּלִבּוֹ,

(1) שנדר מתוך אונס והכרח. (2) כגון שאמר: תיאסר אשתי מליהנות לי, שגנבה את כסי או שהכתה את בני, ונודע שלא גנבה ושלא הכתה. (3) גוזמה ושפת יתר, כגון שאמר: ייאסרו עלי פירות אלו אם לא ראיתי בדרך הזה חיילות הרבה כיוצאי מצרים. או אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, שזה לא נתכוון אלא לספר את גובה החומה או רוב העם, דרך גוזמה והפלגה. (4) ואינם צריכים שאלה לחכם. (5) אלא שבשבוועות כתב רבינו: הרי זה פטור, משמע שאיסור יש בדבר, אלא שהוא פטור מקרבן, כי אין שבועה בלא הזכרת שם שמים, ואסור להוציא שם שמים לבטלה, אבל בנדרים אין בהם איסור, הואיל ולא גמר בליבו לשם נדר. (6) חמסן ובעל זרוע המשתמש באלומות. (7) לוקח מכס (מס) שלא ברשות המלך, או שלוקח ברשות, אבל מוסיף לעצמו על המס הקצוב. (8) אף על פי שיש עמו דברים החייבים במכס כי האנוס אין פיו וליבו שווים ואין נדרו נדר ממנו. (9) ליהנות לו. (10) כגון שאמר: נדר זה עלי, אם אין פירות אלו פירות תרומה - והם אינם אוכלים דבר אסור, או שהם מבית המלך ופטורים ממכס. (11) שנודר מחמת אונס. (12) אבל בנדרי שגגות אין אתה יכול לומר שיתכוון

- 1 הואיל והוא אנוס¹⁴ ואינו יכול להוציא בשפתי, ונמצא
- 2 בשפעה שידר להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבארנו
- 3 בשבועות¹⁵.
- 4 ג. וכן נדרי זרוזין¹⁶ - מתירין¹⁷. פיצד? כגון שהדיר חברו¹⁸
- 5 שיאכל אצליו¹⁹, ונדר זה²⁰ שלא יאכל, מפני שאינו רוצה
- 6 להטריח עליו, בין אכל²¹ בין לא אכל²² - שניהן פטורין²³.
- 7 וכן המוכר שגדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסלע²⁴, והלוקח
- 8 נדר שלא יקנהו אלא בשקל²⁵, ורצונו²⁶ בשלשה דינרין - שניהן
- 9 פטורין²⁷. וכן כל פיוצא כזה. לפי שכל אחד מהם לא גמר
- 10 בלבד, ולא נדר אלא כדי לזרז את חברו²⁸, ולא גמר בלבד²⁹.
- 11 ד. ומנן שאפלו ארבעה מיני נדרים אלו, שהן מתרים,
- 12 שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן? תלמוד
- 13 לומר: לא יחל דברו - לא יעשה דבריו חלין³⁰.
- 14 ה. מי שגדר ונחם³¹ על נדרו - הרי זה נשאל³² להקם
- 15 ומתירין³³. ודין הדר נדרים כדן הדר שבועות: שאין מתיר
- 16 אלא הקם מבהק³⁴, או שלשה הדיטות³⁵ במקום שאין
- 17 הקם. ובכשון שמתירין השבועה מתירין הנדר³⁶. וכן שאר
- 18 הענינות שפרשנו בשבועות - כלן בנדרים כדרך שהן
- 19 בשבועות³⁷.
- 20 ו. ואין מתירין הנדר עד שיחול³⁸, בשבועה³⁹.
- 21 ז. וכשם שנשאלים על נדרי האסור⁴⁰ ומתירין אותו, כך
- 22 נשאלים על נדרי הקדש⁴¹ ומתירין אותו⁴². בין נדרי קדשי
- 23 בדיק הבית⁴³ בין קדשי מזבח⁴⁴. ואין נשאלין על התמורה⁴⁵.
- 24 ח. וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי אסר, כך מפר נדרי
- 25 הקדשות⁴⁶ הדומין לנדרי האסור.
- 26 ט. מי שגדר, ושמע חברו ואמר 'ואני', ושמע שלישי ואמר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בליבו וכו' שהרי שוגג הוא ואין לבו עמו. (14) כלומר, אף על פי שדברים שכלב אינם דברים, הואיל ואנוס הוא הרי זה סומך עליהם. (15) שאינו חייב עד שיהא פיו וליבו שווים ולפיכך נשבעים לחרמים ולמוכסים. וכתב הרמ"א שאם יש לחוש שייודע ביטול נדרו לגויים, אסור, מפני חילול השם. ולכן נענש צדיקוהו שעבר על שבועתו לנבוכדנצר אף על פי שהיה בדרך אונס. וראוי להעיר שיש נדרי אונסים מסוג אחר לגמרי, כגון שהדיר ראובן את חבירו מנכסיו אם לא יאכל אצלו ביום פלוני, וחלה חבירו או שעייכו נהר ולא יכול היה לבוא, הרי זה מותר, כי אנוס התורה פטרו. (16) שלא נדר אלא לזרז את חבירו, שלא יעמוד בדעתו. (17) ואינם צריכים שאלת חכם. (18) שאסר עליו הנאתו ממנו. (19) שהזמינו לאכול אצלו, והלה מסרב, עמד המזמין והדירו אם לא יאכל אצלו. (20) המזמין. (21) וחילל המזמין את נדרו. (22) בניגוד לדעת המזמין מדירו. (23) שאין זה נדר. (24) שהוא ארבעה דינרי כסף. (25) חצי סלע, שהוא שני דינרים, שהמוכר אמר: קרבן דמי המקח עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע והלוקח אמר: קרבן המקח עלי אם אני אקחנו ביתר משקל. (26) נתנצו והסכימו. (27) לפי שמתחילה לא התכוונו להעמיד את דבריהם בדווקא, וכן דרך המוכרים והלוקחים [=קונים]. (28) שיסכים לשלושה דינרים. (29) נמצא שאין פיו וליבו שווים ואינו נדר. וכאן אין צורך שיתכוון בליבו לדבר אחר, כבנדרי אונסין לעיל, שהרי לא נתכוון לנדר כלל, בעוד שבנדרי אונסין נדר לדעת האנס, ויש כאן נדר, לפיכך צריך שיתכוון בליבו לדבר המותר. ובירושלמי אמרו: במה דברים אמורים כשאין מעמידים אבל כשמעמידים (שאומרים שתחילת נדרם היה בדווקא ובלב שלם) צריכים היתר חכם. וזהו שדייק רבינו: "שכל אחד מהם לא גמר בליבו". וכתוב ב"הגהות מיימוניות": מה שרגילים בני אדם לומר בין ליהודים, בין לגויים: אמונה שלא אעשה או שאעשה אף על פי שהם נדרי זרוזין, צריכים התרת חכם. (30) וגדולה מזו שנינו: "מניין לנדרים שהם מותרים לך מן השמים ובני אדם נוהגים בהם איסור, שלא תהא נודר ומבטל, תלמוד לומר, לא יחל דברו - שלא יעשה דבריו חלין". (31) מתחרט. (32) נבדק ונחקר על ידי החכם על פרטי הנדר, כדי שהחכם ימצא לו פתח חרטה, נמצא שהחכם החוקר הוא השואל והנודר הוא הנשאל. (33) "כי כך למדו ממש רבינו ... שזה הכתוב לא יחל דברו - שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש ... אבל אם ינחם וחזר, חכם מתיר לו". (34) מומחה ובקי בהלכות נדרים, אבל אין צריך שיהיה מוסמך מבית דין הגדול שבירושלים. (35) שאינם מלומדים, אבל בעלי שכל, שאם יסבירו להם ענין היתר נדרים יבינוהו כל צרכו. (36) שאומרים לו: שרוי לך, או מותר לך או מחול לך. אבל אם אמרו לו: מופר לך או נעקר נדרך, אין זה כלום. (37) שהתורה עצמה הקישה (השוותה) אותם בפסוק אחד, שנאמר "איש כי ידור נדר לה' או הישבע שבועה ... לא יחל דברו". (38) כגון שהיה עומד בניסן ונדר לאסור על עצמו אכילת בשר מראש חודש אייר, וניחם, אינו נשאל עד שייכנס אייר, שנאמר "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", אחר שחל הנדר ובא לידי עשייה, אזי הוא אינו מוחל ואחרים (החכם) מוחלים לו. (39) שאין נשאלים עליה עד שתחול. (40) שאדם אוסר פירותיו על עצמו. (41) שהקדיש לגבוה, ונאסר בהנאה על הכל. (42) נדרים ... "יש שאלה בהקדש", מכיוון שהחכם מוצא לו פתח חרטה ועוקר את נדרו מעיקרו. נמצא שהקדשו טעות, והקדש טעות אינו הקדש. והוא הדין לכל דבר המתקדש במוצא שפתיו כגון תרומה ומעשר, מועילה בו שאלה לבטלו ולהפקיעו מקדושתו. שאין נשאלים אלא על נדרי איסור, "אבל נדרי הקדש מצוה לקיימם, ולא יישאל עליהם אלא מדווקא, שנאמר, נדרי לה' אשלם". (43) דברים שאינם ראויים למזבח אלא מוקדשים לטובת תיקון בית המקדש והחזקתו כגון בהמה טמאה או בעלת מום וכדומה. (44) בעלי חיים טהורים הראויים להיקרב על המזבח והוקדשו לעלות קרבן עליו. על הכל מועילה שאלה להחיר קדושתו. כמו שדרשו בנדרים לומר שיש שאלה בהקדש כבנדרים. ולפי זה אם הקדיש בהמה להקריבה בפנים (בעזרה) ושחטה בחוץ ונתחייב כרת, ואחר כך נשאל על הקדישו הרי זה פטור, כאילו לא הקדישה מעולם. (45) שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו תחת זו, והיא מתקדשת. ובירושלמי אמרו: הכל מודים שאין נשאל על תמורתו. והטעם, כי תמורה בטעות גם כן תמורה, כמו שדרשו "יהיה קדש" - לרבות שוגג כמזיד, וכיוון שתמורה בשוגג היא תמורה, נמצא שאפילו המיר בטעות תמורתו תמורה, ומעתה גם השאלה אינה מועילה בה, שכל יסודה אינה אלא לעשות הקדשתו טעות, והרי תמורה בטעות נשאת תמורה. (46) שהרי בפרשת נדרים העוסקת בהפרת נדר האשה על ידי האב או הבעל, נאמר: "זה הדבר" כמו שנאמר ב"שחוטני חוץ" - לומר שגם בנדרי הקדש מועילה שאלה, מעתה גם הפרת האב והבעל מועילה, שהרי ההפרה מפורשת בתורה יותר מ"היתר חכם" שאינו אלא מפי הקבלה.

ואכל - משלים לצום⁷⁶. נדר שיעצום יום אחד או שנים⁷⁷,
וכשהתחיל לצום שכח ואכל - אבד תעניתו, וחייב לצום
יום אחר⁷⁸.

פרק חמישי

א. ראובן שאמר לשמעון: הריני עליך חרם, או הרי אתה
אסור בהנתי - נאסר על שמעון שיהנה בראובן. ואם עבר
ונהנה - אינו לוקה, שהרי לא אמר שמעון כלום. ומת
לראובן להנות בשמעון, שהרי לא אסר עצמו בהנתי.
ב. אמר לשמעון: הרי אתה עלי חרם, או הריני אסור
בהנתי - הרי נאסר ראובן מלהנות בשמעון. ואם נהנה -
לוקה, שהרי חלל דברו. ושמעון מת בהנתי ראובן. אמר
לו: הריני עליך חרם ואתה עלי, או הריני אסור בהנתיך
ואתה אסור בהנתי - שניהם אסורין זה בזה. וכן כל פיוצא
בזה.
ג. ראובן שאמר לשמעון: הרי פרות פלוני אסורין עליך,
או הרי אתה אסור בהנתי פלוני - אין זה כלום; שאין אדם
אוסר חבירו בדבר שאינו שלו, אלא אם כן ענה שמעון אמן,
כמו שבארנו.
ד. האומר לחבירו: כפרי זו אסורה עליך, אף על פי שנתנה
לו במתנה - הרי זו אסורה עליו. מת ונפלה לו בירשה, או
שנתנה לו אחר במתנה - הרי זו מתרת; שלא אמר לו אלא
כפרי, והרי אינה עתה שלו.
ה. אמר לו: פרות אלו אסורין עליך, ולא אמר לו פרותי,
אף על פי שמכרן או שמת ונפלו לאחר - הרי אלו אסורין
עליו. שהאוסר דבר שהוא שלו על חבירו, אף על פי שיעצ
מכשולו - הרי הוא באסור עומד; אלא אם כן אמר נכסי
או ביתי או פרותי וכיוצא בלשונות אלו, שהרי לא אסרן
אלא כל זמן שהן ברשותו.
ו. האומר לבנו: הרי את אסור בהנתי, או שגשבע שלא

1 ואני⁴⁷, ונשאל הראשון על נדרו והתר - התרו בלן.
2 נשאל האחרון והתר - האחרון מתר, וכלן אסורין⁴⁹. נשאל
3 השני והתר - השני ושל אחרי מחרין, והראשון אסור⁵⁰.
4 י. וכן המתפס דברים הרבה בנדר, כגון שגדר על הפת
5 והתפס הבשר⁵¹, ונשאל על הפת והתר בה - התר הבשר⁵².
6 נשאל על הבשר והתר בו - לא התר הפת.
7 יא. הנשבע או הנודר שאיני נהנה לכלם⁵³, ונשאל על
8 נדרו או על שבועתו על אחד מהם והתירו⁵⁴ - התרו כלם⁵⁵;
9 שהנדר שהתר מכללו - התר כלו. אמר שאיני נהנה לזה
10 ולזה ולזה: התר הראשון - התרו בלן⁵⁶; התר אחרון -
11 האחרון מתר, וכלן אסורין. שאיני נהנה לזה לזה ולזה⁵⁷ -
12 צריכין פתח לכל אחד ואחד⁵⁸. וכן כל פיוצא בזה.
13 יב. נדר בגזיר⁵⁹ ובקרבן⁶⁰ ובשבועה⁶¹, או שגדר ואין ידוע
14 באי זה מהן נדר - פתח אחד לכלן⁶².
15 יג. הנודר מאנשי העיר⁶³ ונשאל לחכם שבכעיר⁶⁴, או שגדר
16 מישאל⁶⁵ והרי הוא נשאל לחכם שבמשאל⁶⁶ - הרי נדרו
17 מתר.
18 יד. האומר: פרות אלו אסורין עלי היום אם אלף למחר
19 למקום פלוני - הרי זה אסור לאכלם היום, גזירה שמא ילך
20 למחר לאותו מקום. ואם עבר ואכלן היום, והלך למחר -
21 לוקה⁶⁷; ואם לא הלך - אינו לוקה⁶⁸.
22 טו. אמר: הרי הן אסורין למחר אם אלף היום למקום
23 פלוני - הרי זה מתר לילך היום לאותו המקום, ויאסורו עליו
24 אותן הפרות למחר. וכן כל פיוצא בזה⁶⁹. מפני שאדם זהיר
25 בדבר האסור שלא לעשותו⁷⁰, ואינו זהיר בתנאי שגורם
26 לאסור דבר המתיר⁷¹.
27 טז. הנודר לצום עשרה ימים⁷² באי זה יום שיצא, והנה
28 מתענה ביום אחד מהם, והצריך לדבר מצוה⁷³ או מפני
29 פבור אדם גדול⁷⁴ - הרי זה אוכל ופורע יום אחר⁷⁵, שהרי
30 לא קבע הימים בתחלת הנדר. נדר שיעצום היום, וישכח

(47) שגם אני רוצה בנדר זה כמותו וכל זה בתוך כדי דיבור של קודמו. (48) הואיל וכולם תלו את נדריהם זה בזה, נמצא כשהותר הראשון - הותרו כולם. (49) שהם לא תלו את נדריהם בו. (50) שכל אחד התפס נדרו בחבירו, נמצא מהשני ולמטה מותר - ממנו ולמעלה אסור. (51) אפילו לאחר כדי דיבור. (52) מאחר שהפת הותרה, נמצא שהתפסת הבשר בפת, הייתה בדבר המותר ולא בדבר הנדור. (53) לכל אנשי החבורה. (54) החכם. (55) כיוון שלא נדר מתחילה אלא על דעת שיתקיים כולו, נמצאת התרת מקצתו - פתח התרה לכולם. ובירושלמי אמרו: "ככל היוצא מפיו יעשה - מכאן, לנדר שבטל מקצתו בטל כולו", שאם אין הנדר ככל היוצא מפיו אינו חל לחצאין. (56) הואיל והשתמש בוא"ו החיבור נתכוון לכללם כאחד ולתלות זה בזה, כל אחד בחבירו הקודם לו. (57) כאן לא התבטא בוא"ו החיבור, נמצא שנדר באופן פרטי לכל אחד ואחד, ולא תלה אותם זה בזה. (58) שהרי כל אחד מהם הודר על ידו בפני עצמו. (59) להיות נזיר. (60) שאמר קרבן דבר פלוני עלי. (61) שבועה שלא אוכל בשר ביום פלוני. (62) הואיל והכל נדר אחד הוא, נדר שהותר מקצתו - הותר כולו. ואפילו לא מצא פתח חרטה אלא לנדרו שהוציא בשפתו לאחרונה - הותרו כולם, שהכל נדר אחד הוא. (63) שאסר על עצמו הנאה מבני עירו. (64) אף על פי שלכתחילה אסור לו להישאל לו, שהרי הוא נהנה מהתרת החכם, שהוא מבני עירו. (65) מכל ישראל שבעולם. (66) כאן מותר לו להישאל אפילו לכתחילה, שהרי אי אפשר לו בחכם אחר, שאסר עליו הנאת כל ישראל, אבל בנודר מאנשי העיר, אפשר לו להישאל לחכם שבעיר אחרת. (67) על אכילתו משום: לא יחל דברו. (68) אף על פי שעבר על אסור חכמים באכילתו אתמול. (69) כגון שאמר: תיאסר עלי שינה למחר אם אישן היום. (70) ולפיכך אין לחוש, שמא יאכל הפירות למחר, שלא ירצה לעבור על נדרו, שהוא אסור אכילתם. (71) ולפיכך בדין הקודם יש לחוש שמא ילך למחר, ונמצא שאכל פירותיו באיסור. (72) בלתי רצופים. (73) לאכול בסעודת מצוה כגון ברית מילה או סיום מסכת. (74) שמפציר בו לאכול עמו. (75) "לווה אדם תעניתו ופורע" ואפילו כשנדר לצום. (76) באותו יום. ולא יאכל עוד בו ביום, על סמך שיתענה יום אחר, כיוון שפרט בנדרו יום זה. (77) ולא קבע איזה יום. (78) כדי לקיים את נדרו. אבל באותו היום מותר לו לאכול עוד.

גדוליהן וחלופיהן ספק. לפיכך חבירו אסור בגדולי פרות
אלו ובחלופיהן, ואם עבר ונתנה - נתנה.

פרק ששי

א. האומר לחברו: הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי, או הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור לו נפה ובכרה ורחים ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש; אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, וחמור להביא עליו פרות.
ב. מקום שדרךן שאין משאילין בלים אלא בשכר - אסור לשאל ממנו אף בלים שאין עושין בהן אכל נפש. הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר, וישאל ממנו בלים שאין עושין בהן אכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים עד שהנה מהם, או שבקש לעבר בארצו כדי שילך במקום שהנה בו - הרי זה אסור מספק. לפיכך, אם עבר - אינו לוקה.

ג. אין בין מדר הנאה מחברו למדר ממנו הנאת מאכל, אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אכל נפש במקום שמשאילין אותם שם בחנם.

ד. ראובן שנאסרה עליו הנאת שמעון, בין בנדר בין בשבועה - מותר לו שיתן שמעון על ידו מחצית השקל שראובן חייב בה, וכן פורע חוב שעליו; שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה אינה בכלל אסור הנזה. לפיכך מותר לו לזון את אשתו ואת בניו ועבדיו, אפילו הפנענים, אף על פי שהוא חייב במזונותם. אבל לא לזון את בתתו, בין טמאה בין טהורה; שכל שמוסרין בבשרה - היא הנזה שהגיע ליד ראובן.

ה. היה שמעון כהן - הרי הוא מותר להקריב קרבנות ראובן; שהכהנים שלוחי שמים הם, ואינם שלוחי בעל הקרבן. ומשיא שמעון בתו הבוגרת לראובן מדעתה. אבל אם היתה נערה, שהרי עדין היא בראשונה - אסור; שזה כמסור לו שפחה לשמשו.

ו. ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו מדעתו. כיצד מדעתו? כגון שאמר ראובן: כל הרוצה לתרם - יבוא ויתרם. אבל לא יאמר לשמעון לתרם לו, שהרי עושה אותו שליח, וזה הנזה לו.

ז. ומלמדו תורה שבעל פה, שהרי אסור לטל עליה שכר; אבל לא תורה שבכתב, שנוטלין עליה שכר. ואם אין דרךן שם לטל שכר על תורה שבכתב - הרי זה מותר. ובין כך ובין כך, מותר ללמד את בנו.

ח. חלה ראובן - נכנס שמעון לבקרו. ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות לו - לא יושב שמעון, אלא מבקרו ועומד. ומתן לו לרפאתו בידו, שזו מצוה היא.

ט. חלתה בתה ראובן - לא ירפא אותה שמעון; אבל אומר לו: עשה לה כף וכף. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה, מפני שהנהיה בשעה שמגביה עליו המים. ולשון עמו במטה בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים,

י. והנה בו, אם מת - יירשנו; שזה כאומר: נכסי עליך אסורין. אסר עליו הנחתו, ופרש: בין בחי בין במותי, אם מת - לא יירשנו; שזה כמי שאמר לו: נכסים אלו אסורין עליך.
ז. אסר בנו בהנחתו, ואמר: אם יהיה בן בני זה תלמיד חכם, יקנה בני זה נכסי כדי להקנותו לבנו - הרי זה מותר, ויהיה הבן אסור בנכסי האב, וכן הבן מותר בהן אם יהיה תלמיד חכם כמו שהתנה.

ח. זה הבן האסור בירשת אביו, אם נתן ירשת אביו לאחיו או לבניו - הרי זה מותר. וכן אם פרעם בחובו או בכתבת אשתו. וצריך להודיען שאלו נכסי אבי שאסרן עלי. שהנשבע שלא ינה בו חברו - מותר לו לפרע את חובו, כמו שיתבאר.

ט. מי שנאסר עליו מין ממני מאכל בין בנדר בין בשבועה, ונתבטל עם מינים אחרים או נהערב עמקן - הרי זה מותר במינים המתרים, אף על פי שיש בהן טעם המין האסור. ואם נאסר בפרות אלו ונתערבו באחרים: אם יש בהן טעם דבר האסור - אסורין, ואם לאו - מתירין.

י. כיצד? נאסר בבשר או ביין - הרי זה מותר לאכל מרק וירקות שנתבטלו עם הבשר ועם היין, אף על פי שיש בהן טעם הבשר או טעם היין, ואינו אסור אלא באכילת בשר בפני עצמו או לשותות יין בפני עצמו.

יא. נאסר בבשר זה או ביין זה, ונתבטל עם הירק: אם יש בירקות טעם בשר או טעם היין - אסורין, ואם לאו - מתירין. שזה הבשר וזה היין נעשה כמו בשר ובלות ושקצים וכיוצא בהן. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, האומר: בשר זה אסור עלי - הרי זה אסור בו ובמרק שבו ובתבלין שבו.

יב. נהערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר, אפילו טפה בחבית - נאסר הכל. מפני שיש לו להשאל על נדרו, נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

יג. האומר: פרות האלו קרבן עלי, או קרבן הן לפי, או קרבן הן על פי - הרי זה אסור בחלופיהן ובגדוליהם, ואין צריך לומר במשקין היוצאין מהן.

יד. נדר או נשבע שאיני אוכל אותם או שאיני טועם אותם: אם היה דבר שזרעו פלה כשיזרע, כגון חטה ושבועה - הרי זה מותר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם היה הדבר שאין זרעו פלה בארץ כשיזרע, כגון בצלים ושומין - אפילו גדולי גדולין אסורין. ובין כך ובין כך, משקין היוצאין מהן - ספק. לפיכך, אם שתה מהן - אינו לוקה.

טו. וכן האומר לאשתו: מעשה ידיך עלי קרבן, או קרבן הן לפי, או קרבן הן על פי - אסור בחלופיהן ובגדוליהן. שאיני טועם, שאיני אוכל: אם היו פרות מעשה ידיה דבר שזרעו פלה - מותר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו פלה - אפילו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל העקר האסור בגדולין שרבו עליו? שהרי הן דבר שיש לו מתירין, שאינו בטל ברכ, כמו שבארנו.

טז. האוסר פרותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי

1 מפני שמחממו. ומסב עמו על המטה, ואוכלין על שלחן
2 אחד, אבל לא מקצרה אחת ולא מאבוס שלפני הפועלים;
3 שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה כדי
4 שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו, ונמצא מהנהו.
5 וכן בפרות שבאבוס. אבל אם אכל שמעון מקצרה שהוא
6 יודע שפשיחזירנה לבעל הבית יחזיר בעל הבית ויניחנה
7 לפני ראובן - הרי זה מתר, ואין חוששין שמא הניח נתח
8 טוב בשבילו.

9 י. ומתר ראובן לשותות כוס של תנחומין מידו של שמעון
10 משל ראובן, וכן כוס של בית המרחץ, שאין בזה הנהי.
11 יא. ואסור ראובן בגנלתו של שמעון, ומתר בשלהבת
12 שלו.

13 יב. היה לשמעון מרחץ או בית הבד משפריס בעיר, אם היה
14 לשמעון בהן תפיסת יד, כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו
15 ולא שכרו, אפלו הניח במרחץ אמבטי אחת ובבית הבד עקל
16 אחד - אסור לראובן להכנס לאותה מרחץ ולדרוך בה; ואם
17 לא הניח לעצמו כלום, אלא שכר הכל - הרי זה מתר.

18 יג. ואסור לראובן לאכל מפרות שדה שמעון, ואפלו
19 בשביעית שהכל הפקר; שהרי לפני שביעית נדר. אבל אם
20 נדר בשביעית - אוכל מן הפרות הנוטות חוץ לשדה, אבל
21 לא יכנס לשדה, אף על פי שהקרקע הפקר; גזרה שמא
22 ישהה שם אחר שיאכל, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל
23 זמן שהפרות בתוכה.

24 יד. במה דברים אמורים? כשאמר לו: הנית הנכסים האלו
25 אסורין עליך; אבל אם אמר לו: הנית נכסי אסורין עליך,
26 או שנשבע ראובן או שגדר מנכסי שמעון - כיון שהגיעה
27 שביעית אוכל מפרות שדהו, שהרי יצאו מרשות שמעון.
28 אבל לא יכנס לשדהו, מן הטעם שבאננו.

29 טו. נאסרה על ראובן הנית מאכל שמעון בלבד, אם לפני
30 שביעית נאסרה, בין בגדר בין בשבועה - הרי זה יורד לתוך
31 שדהו, אבל אינו אוכל מפרותיו; ואם בשביעית נאסרה -
32 יורד ואוכל מפרותיו; שאין פרות אלו של שמעון, אלא של
33 הפקר הן.

34 טז. ואסור לראובן להשאיל לשמעון, גזרה שמא ישאל
35 ממנו ויהי הוא אסור בהנאתו. וכן אסור להלוותו, גזרה
36 שמא ילוה ממנו. ולא ימכר לו, גזרה שמא יקח ממנו.
37 יז. נזדמנה לו מלאכה עמו, כגון שהיו קוצרים באחד -
38 עושה ברחוק ממנו, גזרה שמא יסייענו. המדיר את בנו מפני
39 שאינו עוסק בתורה, ונאסר בהנחת אביו - הרי האב מתר
40 למלאת לו חבית של מים, ולהחליק לו את הנר, ולצלול
41 לו דג קטן; שאין פגמתו אלא להנאה גדולה, ודברים אלו
42 לגבי הבן אינן חשובין.
43 יח. מי שנשבע או נדר שלא ידבר עם חברו - הרי זה מתר
44 לו לכתב בכתב, ולדבר עם אחר שהוא שומע הענין שירצה
45 להשמיעו. וכזה הורו הגאונים.

יום שישי ג' אלול ה'תש"ע

פרק שביעי

47 א. שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו, בין בגדר
48 בין בשבועה - הרי אלו מתרין להחזיר אבדה זה לזה, מפני
49 שהוא מצוה¹. ובמקום שדרבנן² שנוטל שכר המחזיר את
50 האבדה - יכל השכר להקדש³; שאם יטל שכר - נמצא
51 נהנה⁴, ואם לא יטל - נמצא מהנה.
52 ב. ומתרין בדברים שהם בשתפפות כל ישראל⁵, כגון הר
53 הבית⁶ (והלשכות⁷) והעזרות⁸ והבאר שבאמצע הדרך⁹.
54 ואסורין בדברים שהם בשתפפות כל אנשי העיר¹⁰, כגון
55 הרכבה¹¹ שבעיר והמרחץ ובית הכנסת והתבה¹² והספרים¹³.
56 ג. וכיצד יעשו כדי שיהיו מתרין בדברים אלו¹⁴? כל אחד
57 ואחד משניהם כותב חלקו לנשיא או לאחד משאר העם,
58 ומזכה לו בחלקו על ידי אחר¹⁵; ונמצא כל אחד מהם,
59 כשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר או לבית הכנסת -
60 אינו נכנס לרשות חברו, אלא לרשות אחרים, שהרי כל
61 אחד מהם נסתלק מחלקו שבמקום זה ונתנו במתנה.
62 ד. היו שניהם שתפין בחצר¹⁶: אם יש בה דין חלקה¹⁷ -
63 הרי אלו אסורין להכנס לה, עד שיחלקו ויכנס כל אחד
64

(1) ואינו מהנהו כלום "שהתורה מכריחתו עליה". (2) מנהגם. (3) ואין אומרים יוליך הנאה לים המלח, לפי שאסרו על עצמם הנאתם כהקדש, לפיכך כל הנאה הבאה לידם זה מזה, הקדש היא. (4) "לפי שבזה המנהג יצא מדין התורה (שאסור לו ליטול שכר על השבת אבידה) וכאילו החזירה כדי לקבל ממנו (שכר), ונמצא זה שנשבע שלא ינהו מהנה אותו". ולדעת הר"ן בנדרים לג. מותר למחזיר לקבל שכרו מצד הדין, כגון שהיה בטל ממלאכתו מחמת השבתה, כמבואר במסכת בבא מציעא ל: ואילו היה מחזיר רוצה ליטול שכרו, הרי זה מותר, למרות שהוא מודר הנאה ממנו, כי שכר טרחתו וביטולו ממלאכתו הוא נוטל. אלא, אם הוא אדם חשוב ואינו רוצה ליטול שכרו ומשאירו אצל בעל האבידה הרי זה אסור, שבעל האבידה מודר הנאה מהמחזיר, ולפיכך תיפול ההנאה להקדש. (5) הואיל ויד כל ישראל שווה בהם, הרי הם כהפקר ולא כדבר שהוא של שותפים. (6) ההר שעליו בנוי המקדש, והיה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. (7) חדרי המקדש ותאיו. (8) חצרות המקדש, כלשון הכתוב: "ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה". ונקראת כך, לפי ששם מתפללים לה' והוא עוזרם. (9) מבבל לירושלים, שעולי רגל היו שותים ממנה. ורבינו בפירושו שם כותב: "אף על פי שהיציאה והבניין שלהם ממון כל ישראל, ולכל אחד מהם יש בהם זכות, אין זה כי אם זכות מעטה מאד". (10) שהם דרים בה, מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהם, ויכולים למכרם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, הרי הם כשותפים האוסרים זה על זה. (11) השוק. (12) שנותנים עליה ספר תורה לקרות. (13) שקונים בני העיר ללמוד בהם. (14) ולא יצטרכו לעקור לעיר אחרת. (15) שאומר לו זכה בשטר מתנה זה לטובת הנשיא או פלוני כדיני זכייה והקנאה המבוארים בהלכות זכייה ומתנה פרק ד, הלכה ב. שזכים לאדם שלא בפניו ואותו "אחר" נעשה כשלוחו של הנשיא הזוכה. (16) שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והחצר שלפני הבתים, שניהם שותפים בה. (17) כדי חלוקה, שיש לכל בית ארבע

- 1 לְחֻלְקוֹ¹⁸; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֻלְקָה¹⁹ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס
2 לְבֵיתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: בְּתוֹךְ שְׁלִי אֲנִי נִכְנָס²⁰. וְכֵן כָּף וְכֵן
3 כָּף²¹, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לְהַעֲמִיד רַחֲמִים וְתַנּוּר וּלְגַדֵּל תְּרִנְגוּלִין
4 בְּחֹצֵר²².
5 ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שֹׁתִפִּין בְּחֹצֵר, וְנָדַר אֶחָד מֵהֶן שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ²³
6 הַשְּׁנִי - כּוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר לְמַכּוֹר חֻלְקוֹ²⁴. נָדַר שְׁלֹא יִהְיֶה הוּא
7 בְּשֵׁנִי²⁵ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִכְנֵס לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁוֹתוֹ²⁶ הוּא
8 נִכְנָס. אָבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֹצֵר²⁷, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁸.
9 ו. הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוֹק אֲסוּר בְּהִנָּאֵת אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם - הָרִי
10 זֶה מִתֵּר לְהִכְנֵס לְחֹצֵר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: לְתוֹךְ שָׁל
11 חֲבֵרְךָ אֲנִי נִכְנָס, אֲנִי נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלֹךְ²⁹.
12 ז. מִי שֶׁאָסַר הִנֵּית אִמָּה מִן הָאֲמוֹת עַל עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר
13 לִקַּח מִהֶן בְּיֹתוֹ³⁰ וּלְמַכּוֹר לָהֶן בְּפֻחוֹת³¹. אֲסוּר הִנֵּיתוֹ עֲלֵיהֶם,
14 אִם שׁוֹמְעִין לוֹ שִׁיקָח מִהֶן בְּפֻחוֹת³² וְיִמְכּוֹר בְּיֹתוֹ - מִתֵּר³³.
- 15 וְאֵין גּוֹזְרִין כָּאֵין³⁴ שְׁלֹא יִמְכּוֹר³⁵ גִּזְרָה שְׁמָא יִקְח³⁶, שֶׁהָרִי לֹא
16 נָדַר מֵאִישׁ אֶחָד כְּדִי שְׁנַגְדוּ עָלָיו, [אֲלָא] מֵאִמָּה כָּלָה, שְׁמָא
17 אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשָּׂא וְלָתֵן עִם זֶה - יִשָּׂא וְיָתֵן עִם אַחֶר³⁷.
18 לְפִכְךָ³⁸, אִם אָסַר הִנֵּיתוֹ עָלָיו - הָרִי זֶה מִשְׁאִילֵן³⁹ וּמְלוּה
19 אוֹתוֹ, אָבָל לֹא יִשָּׂאֵל מֵהֶם וְלֹא יִלּוּה מִהֶן⁴⁰.
20 ח. אֲסוּר הִנֵּיתוֹ עֲלֵיהֶן וְהִנֵּיתוֹ עָלָיו - לֹא יִשָּׂא וְיָתֵן עִמָּהֶם,
21 וְכֵן לֹא יִשָּׂאוּ הֵן וְיָתֵנוּ עִמּוֹ⁴¹. וְלֹא יִשָּׂאֵל לָהֶן, וְלֹא יִלּוּה
22 מֵהֶם, וְלֹא יִלּוּה אוֹתָן.
23 ט. אֲסוּר עַל עֲצָמוֹ הִנֵּית בְּנֵי הָעִיר - אֲסוּר לְהַשָּׂאֵל עַל נִדְרוֹ
24 לְחֻכָּם מִכְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר⁴² (הֵהִיא). וְאִם נִשָּׂאֵל וְהִתִּיר לוֹ -
25 הָרִי נִדְרוֹ מִתֵּר⁴³, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
26 י. מִי שֶׁאָסַר הִנֵּית הַבְּרִיּוֹת⁴⁴ עָלָיו - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַנּוֹת
27 בְּלֻקָּט⁴⁵ שְׂכֵחָה⁴⁶ וּפִאָּה⁴⁷, וּמַעֲשֵׂר עֲנִי⁴⁸ הַמִּתְחַלֵּק בְּגִבּוֹנוֹת,
28 אָבָל לֹא בְּתוֹךְ הַבֵּית⁴⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אמות לפניו ברוחב הפתח, והנשאר מן החצר יש בה ארבע אמות על ארבע אמות לכל שותף, ואז כופים עליהם, שיחלוקו. (18) כיוון שאפשר לחלוקה, ומתחילה עומדת חצר זו לחלוקה, נמצא, כשקנאוה לא היה בדעתם, שכל אחד ישתמש בה בכל שטחה, ומתוך שלא הוברר עדיין חלקו של כל אחד מהם, אסורים הם להיכנס לחצר, כי שמא הוא נכנס לחלק חברו, ומודר הנאה אסור בדיסת הרגל. (19) שאין בה השיעור האמור לעיל, ואין אחד יכול לכופ את חברו לחלוק, "שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות אינה קרויה חצר". (20) כדעת ר' אליעזר בן יעקב, האומר: יש ברירה. כלומר, הואיל ואי אפשר לאחד מן השותפים לעכב את חברו מלהשתמש בה לעולם, ולא לכופ אותו לחלוק, מתחילה על מנת כן קנאוה, שתהא החצר קנוייה לגמרי לכל אחד מהם, בשעת תשמישו, וכשמשתמש בה, אומרים אנו, שהוברר הדבר למפרע שמתחילתו הייתה קנוייה לו לשעה זו, נמצא, שבשעה שנכנס לתוכה, בשלו הוא נכנס. (21) בין שיש בה כדי חלוקה, בין שאין בה. (22) כי בכל אלה יכולים שותפים (שלא נדרו הנאה זה מזה) לעכב זה על זה. אלא שרגילים הם לוותר, וויתור אסור במודר הנאה, שדריסת הרגל אסורה לו, וכל שיכול לעכבו ואינו מעכבו נמצא מהנהו. (23) ממנו. (24) הואיל ונתן מכשול לשני אם ישתמש בחצר, הדין נותן לכופו למכור, שלא ייכשל חברו על ידו. אבל את הנאסר אין לכופ, כי אנוס הוא באיסורו. (25) מן השני. (26) שאין בה כדי חלוקה. (27) להעמיד ריחיים ותנור וכדומה. (28) אבל אין לכופו למכור את חלקו, כי לא נתן מכשול אלא לעצמו, והוא אומר: אהיה נזהר יפה שלא להיכשל. (29) שאפילו אחד מן השוק, שאינו שותף ואינו מפסיד כלום, אם נאסר עליו הכניסה לחצר, בכל זאת מותר לו להיכנס, כרבי אליעזר בן יעקב ומטעם "יש ברירה", כמבואר לעיל. וכל זה בחצר שאין בה כדי חלוקה. אבל כשיש בה כדי חלוקה אסור לו להיכנס עד שיחלוקו. ואין לומר, ייאסרו אלו להיכנס אפילו לאחר חלוקה, הואיל ולא הוברר בשעת הנדר חלקו של כל אחד מהם, אין אתה יודע אפילו לאחר חלוקה, אם זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, ועלינו לחוש, שמא כל אחד מהם נכנס לחלק חברו ועובר על נדרו? כי הדבר ברור, שעל מנת כן נשתתפו מתחילה, שלא יוכל אחד מהם לאסרה על חברו, שיישאר האיסור אפילו לאחר חלוקה, שאם כן יוצא, שהוא אסור נכסי חברו על חברו, ואינו בדין. (30) מהמחיר הרגיל. (31) מהמחיר המקובל, כדי שלא ייהנה מהם. וכל זה כשנדר שלא ינהא מאנשי אותה אומה, אבל אם נדר שלא ליהנות מנכסיהם, אפילו לקח שווה מאה במאתים אסור לו ליהנות ממקחו, שנדרו חל על נכסיהם. (32) כדי שלא ייהנו ממנו. (33) ומדובר כאן במקח ממוצע (לא חריף ולא גרוע), שיש במכירתו הנאה למוכר וללוקח כשהוא נמכר שווה בשווה, כי במקח חריף אפילו כשימכור בשווי אין בו הנאה ללוקח אלא למוכר בלבד, ואם כן זה שאסר הנייתו עליהם יכול למכור אפילו שווה בשווה, כי הם לא ייהנו בזה אלא הוא בלבד. (34) כשאסר הנייתם עליו. (35) בפחות. (36) בפחות, ונמצא נהנה, כשם שגזרו על כל מודר הנאה מחברו שלא ימכור לו בשום פנים, שמא יקח ממנו בפחות ונמצא נהנה. (37) שיעור דברי רבינו כך הם: "שהרי לא נדר מאיש אחד, כדי שנגזור עליו. שאם אי אפשר לו לישא וליתן עם זה ישא ויתן עם אחר - אלא מאומה כולה". וכוונת הדברים, שמאיש זה לאיש אחר אין טורח, ואפשר לגזור שלא ימכור לזה (המדיר) אלא לאחר, אבל לאסור עליו אומה שלימה ולהטריחו לישא וליתן עם אומה אחרת משום גזירה לא החמירו עליו. (38) הואיל ולא גזרו כאן. (39) כלים, שאין הוא נהנה אלא מהנה, בניגוד למודר הנאה מאיש אחד, שגזרו עליו לא להשאיל, שמא ישאל ממנו. (40) ממון, שאסור לו ליהנות מהם, וכן אמרו בנדרים לא. כשאסר הניית ישראל עליו מותר לו למכור להם דבר חריף אפילו שווה בשווה, שאין כאן הנאה למוכר אלא ללוקח, ולא גזרו למכור שמא ייקח. (41) שבכל צד שהוא, נמצא אחד מהם נהנה, ובמקח ממוצע הנמכר בשווה, יש בו הנאה למוכר וללוקח גם יחד. (42) שהרי הוא נהנה מהתרתו. (43) שאף על פי שנהנה מהחכם, לא בשביל זה נתבטלה התרתו. ולדעת ה"לחם משנה" נדרו מותר - אף על פי שהוא נהנה מחכם עירו - כי אין זה גרוע מתורה שבעל פה, שמותר לו למדיר ללמדה למודר מפני שאין נוטלין עליה שכר, ואף על פי שהמודר נהנה מהלימוד, מצוות לאו ליהנות ניתנו. גם כאן, הואיל ואין החכם רשאי ליטול שכר על התרתו, כדין תורה שבעל-פה, אין זו הנאה למודר. (44) מה ששייך לבריות. (45) שבילים הנופלות בשעת הקצירה והוא שייך לעניים. (46) עומר תבואה ששכחו בעל השדה בשדהו, בשעת הקציר, ואסור לו לשוב לקחתו, אלא משאירו לעניים. (47) שאדם חייב להניח תבואה בסוף שדהו לעניים. (48) החלק העשירי שבתבואה, שחייב אדם ליתנו לעניים בשנה השלישית והשישית למחזור השמיטה. שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול בא ונוטלו, והואיל וכל אלה הפקר הם, מותר לו ליהנות מהם, שאינם של הבריות. (49) כלומר,

- 1 יא. מי שאסר הנתנו על הפהנים ועל הלזים - הרי אלו
2 באין⁵⁰ ונוטלין מתנותיהם⁵¹ על פרחו⁵². ואם אמר: כהנים
3 אלו ולזים אלו - הרי אלו אסורין⁵³, ויתן תרומותיו
4 ומעשרותיו לכהנים ולזים אחרים. והוא הדין במתנות
5 עניים⁵⁴ עם העניים.
6 יב. מי שהיתה הנתנו אסורה על חברו ואין לחברו מה
7 יאכל - הולך אצל החנוני ואומר: איש פלוני אסור בהנתי
8 ואני יודע מה אעשה⁵⁵. אם הלך החנוני ונתן לו ויבא ונטל
9 מזוה⁵⁶ - הרי זה מתר⁵⁷.
10 יג. היה ביתו⁵⁸ לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצר, והלך אצל
11 פועלים ואמר: איש פלוני אסור בהנתי ואני יודע מה
12 אעשה, והלכו הן ועשו עמו, ויבאו לזה ונתן להן שכן -
13 הרי זה מתר⁵⁹; שנקצא זה שפרע לו חובו, וכבר בארנו
14 שזה מתר לפרע לו חובו⁶⁰.
15 יד. היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל - נותן לאחד
- משים מתנה, והלה מתר בה⁶¹. ואם אין עמהם אחר - מניח
על הסלע⁶² ואומר: הרי הן מפקרין לכל מי שיחפץ, והלה
נוטל ואוכל⁶³.
טו. נתן לאחד מתנה ואמר לו: הרי סעדה זו נתונה לך
מתנה, ויבוא פלוני שהוא אסור בהנתי ויאכל עמנו - הרי
זה אסור⁶⁴. ולא עוד, אלא [אפלו] אם נתן לו סתם, ויחזר
ואמר לו: רצונך⁶⁵ שיבוא פלוני ויאכל עמנו? אם הוכיח
סופו על תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא פלוני
ויאכל - אסור. כגון שהיתה סעדה גדולה⁶⁶, והוא רוצה
שיבוא אביו או רבו וכיוצא בהן⁶⁷ לאכל מסעדתו; שהרי
סעדתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות לו. וכן כל כיוצא
בזה⁶⁸.
טז. כל מתנה שאם הקדישה⁶⁹ לא תהיה מקדשת⁷⁰ - אינה
מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר⁷¹ -
הרי זה האחר קנה בעת שיקנה לו הראשון⁷². ואם לא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מעשר עני המתחלק בתוך הבית, לאחר שהכניס תבואתו לאוצר ולא הפריש ממנה מעשר עני בגורן, לפי שנאנס או שלא מצא עניים ליתן להם. ובמעשר זה נאמרה "נתינה" ונתת ללוי לגר ליתום ולאמנה ואכלו בשעריך" ויש בו טובת הנאה לבעלים, שמחלקו לעני שירצה, ולפיכך אין זה כהפקר גמור, בניגוד למעשר עני המתחלק בגורן, שלא נאמרה בו "לשון נתינה" אלא: "והנחת בשעריך" וכל הרוצה בא ונוטלו ואין בו לבעלים שום טובת הנאה. (50) שולחים אחרים לטול בשבילים, כי הם בעצמם אסורים להיכנס לביתו או לשדהו. (51) תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי. (52) אף על פי שטובת הנאה שיש לבעלים בהם, נחשבת כממון, בכל זאת הואיל ואסר כל הכהנים בתרומתו, עשאה כעפר, שהרי תרומה אסורה באכילה לזרים, ומה יעשה בה, נמצא שהפקירה לגמרי ואין לו בה שום טובת הנאה. והמעשר אף על פי שמותר באכילה לזרים, נתינתו ללוי הוא, והפקירו גם כן. (53) הואיל ויכול ליתנם לכהנים ולזים אחרים, יש לו בהם טובת הנאה, שנותנם לכל מי שירצה, ואינם כהפקר, ויכול לאסרם עליהם. ואף על פי שבהלכות אישות פרק ה הלכה ו פסק רבינו, ישראל שקידש אשה בתרומה אינה מקודשת, שאין לו בה אלא טובת הנאה, ו"טובת הנאה אינה ממון"? אך באיסור נדרים, שהוא איסור הנאה, אפילו טובת הנאה, נחשבת כממון. שהרי אפילו ויתור אסור במורד הנאה. (54) כגון לקט שכחה ופאה, שאסרום בעלים על העניים, דינם כתרומה ומעשר, שבהלכה זו, שאם אמר על מתנות עניים המתחלקות בתוך ביתו: הרי הן אסורות "לעניים אלו" יתנן לעניים אחרים. ועל המתנות המתחלקות בגורן אף "עניים אלו" יכולים לטולן על כורחו, שלא נאמרה בהן נתינה אלא "תעזוב" והפקר גמור הן, שאין לבעליהן בהן שום טובת הנאה. (55) אבל אסור לו לומר בפירוש, תן לו ואני אפרע, שאם כן נעשה החנוני שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו. (56) המדיר, שנתן לחנוני מרצונו, אבל אינו יכול לכופו לשלם לו, שהרי לא אמר לחנוני: תן לו ואני אפרע. (57) ואין המדיר עובר על נדרו, שאינו אלא פורע חובו של המודר ומותר. (58) של המודר. (59) אף על פי שאין זה לצרכי מזונות אלא לצרכי בניין בלבד. וייתכן, שמשום כך כתב רבינו כאן: והלך אצל פועלים, שמשמעו בדיעבד, ולא לכתחילה, בעוד שבהלכה הקודמת כתב: הולך אצל חנוני, שמשמעו לכתחילה, כי זהו ההבדל בין צרכי חיי נפש, לצרכי בניין. (60) "שמניעת התביעה אינה בכלל הנייה". (61) אף על פי שיש כאן קצת הערמה, שהדברים מוכיחים שלא נתנו לאחר, אלא כדי שיהנה בו המודר, הואיל ואין למודר מה לאכול התירו לו גם זה, אבל בהלכה הקודמת, שיש תקנה אחרת, לא התירו ליתן לאחר לשם מתנה, שנראית כהערמה. (62) אכן, או גוש אבן הבולט מעל הקרקע. (63) שאינו נהנה מהמדיר אלא משל הפקר. (64) שהדברים מוכיחים, שלא נתן לו מתנה גמורה, אלא רוצה הוא להערים, כדי שפלוני המודר יינה עמו מסעודתו. (65) התסכים. (66) סעודת נישואין וכדומה. (67) שהדבר ידוע, שאין אדם מכין סעודה לנישואי בנו ונותנה לאחר. (68) וכלשון האחרונה של רבא. ולדעת ה"כסף משנה" לא נתכוון רבינו אלא כשאמר לו כך סמוך לנתינתו, אבל אם שהה קצת ולאחר שעה אמר לו כן, הרי זה מותר. (69) לשמים, לצרכי הקדש. (70) הואיל ואם הקדישה המקבל בעודה בידו אינה מקודשת אין לה דין מתנה גם לשאר עניינים. ואסור למודר ליהנות על ידי מקבל זה, כי אין זו אלא הערמה והתחכמות, כמו ששינו שם: "מעשה באחד, שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה (המדיר) משיא את בנו, ואמר לחבירו: חצר וסעודה נתונים לך במתנה ואינם לפניך אלא כדי שיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה, אמר, [=החבר], אם שלי הם הרי הם מוקדשים לשמים. אמר לו [=הבן המדיר], לא נתתי לך את שלי, שתקדישם לשמים. אמר לו [=החבר]: לא נתת לי את שלך, אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתרחצים זה לזה ויהא עוון התלוי בראשו? אמרו חכמים, כל מתנה שאינה, שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה". ואף על פי, שהלכה היא: מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: שם, כל עוד שלא החזירה הרי זו מתנה גמורה לכל מה שירצה, אבל כאן, אין בידו להקנותה לשום אדם, שלא נתנה לו, אלא כדי שיאכל אביו. (71) לאחר זמן. (72) אף על פי שהראשון לא קנאה לעצמו מעולם שהנותן לא נתנה לראשון לעצמו, כי אם להקנותה לשני לאחר זמן. - ואין זה כאומר לחבירו: זכה בדבר זה לפלוני, שזכה בה פלוני, ששם כל הזכיה אינה בשביל עצמו, כי אם בשביל חברו, מקבל המתנה, אבל כאן קנה הראשון, כדי שיקנה לשני לאחר זמן. ושם בגמרא הוכיחו, שקניין על מנת להקנות מועיל, מדין "קניין סודר", שהרי הקונה שדה מחברו בקניין חליפין, נותן הוא סודר (מטפחת) למקנה, ועם קבלת הסודר, מקנה בעל השדה את שדהו לקונה, אף

36 שהנדר מוכיח, שלא אסר עליהם אלא שהיה בנדעו שהן
37 זרים. וכן כל פיוצא בזה.
38 ה. מי שנדר או נשבע, ונולד לו דבר שלא היה בלבו
39 בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור עד שישאל
40 לחכם ויתיר את נדרו. כיצד? אסר את עצמו בהנחת פלוני
41 או שלא יכנס למקום פלוני, ונעשה אותו האיש סופר ואותו
42 מקום בית הכנסת, אף על פי שהוא אומר: אלו הייתי יודע
43 שזה נעשה סופר ובמקום זה יעשה בית הכנסת, לא הייתי
44 נודר או נשבע - הרי זה אסור להנות ולהכנס עד שיתיר
45 נדרו, כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה.
46 ו. כל נדר שהתר מקצתו - התר כלו. והוא הדין בשבועה.
47 כיצד? ראה אנשים מרחוק אוכלין פרותיו, ואמר: הרי הן
48 עליכם קרבן, וכשהגיע אליהם והנה הם אכיו ואנשים זרים
49 - האיל ואכיו מותר, כלן מותרין. ואפלו אמר: אלו הייתי
50 יודע כן, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואכי מותר - הרי
51 כלן מותרין. אבל אם אומר כשהגיע אליהן: אלו הייתי יודע
52 שאכי ביניכם, הייתי אומר: כלכם אסורין חוץ מאכי - הרי
53 כלן אסורין חוץ מאכיו; שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת
54 הנדר, אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אכיו.
55 ז. וכן האומר: היין קרבן עלי מפני שהיין רע לבני מעים,
56 ואמר לו: הרי המלשן רפה לבני מעים; אם אמר: אלו
57 הייתי יודע, לא הייתי נודר, ואפלו אמר: אלו הייתי יודע,
58 הייתי אומר: התחד אסור והיטשן מותר - מותר ביטשן ובחדש.
59 אבל אם אמר: אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל היינות
60 אסורין עלי חוץ מן המלשן - הרי זה מותר במלשן. וכן כל
61 פיוצא בזה.
62 ח. כל הנודר או נשבע - רואין דברים שבגללן נשבע או
63 נדר, ולמדן מהן לאי זה נתפנו, והולכין אחר הענין, לא
64 אחר כל משמע הדבור. כיצד? היה טעון משא של צמר או
65 של פשתים, והזיע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא
66 יעלה עליו צמר או פשתים לעולם - הרי זה מותר ללבש
67 בגדי צמר או פשתים ולכסותו, ואינו אסור אלא להפשילן
68 לאחוריו. היה לבוש בגדי צמר ונצטער בלבישתו, ונשבע
69 או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומותר
70 לטען עליו, ומותר להתפסות בגדי צמר; שלא נתפנו זה אלא
71 לבגד צמר. וכן כל פיוצא בזה.

1 הקנה לו הראשון לאותו אחר - לא קנה לא הראשון ולא
2 השני⁷³.
3 יז. מי שנאסרה הנתינו על בעל בתו, והוא רוצה לתת לבתו
4 מעות כדי שתהיה נהנית בהן ומוציאה אותן בחפציה⁷⁴ -
5 הרי זה נותן לה ואומר לה: הרי המעות האלו נתונין לך
6 במתנה, ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן, אלא יהיו
7 למה שאת נותנת לפיך או למה שתלבשי וכיוצא בזה⁷⁵.
8 ואפלו אמר לה: על מנת שאין לבעלך רשות בהן, אלא מה
9 שתרכי עשי בהן⁷⁶ - לא קנה הבעל, ומה שתרכה תעשה
10 בהן⁷⁷. אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה: על מנת שאין
11 לבעלך רשות בהן, ולא פרש שתהיה המתנה הזאת לך
12 ולך או למה שתרכה תעשה בהן - הרי קנה אותה הבעל
13 לאכל פרותיה⁷⁸; ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהנחת
14 חותנו⁷⁹.

פרק שמיני

15
16 א. מי שנדר או נשבע, ופרש בשעת נדרו דבר שנדר או
17 נשבע בגללו - הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו
18 דבר, ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו - הרי זה
19 מותר.
20 ב. כיצד? נדר או נשבע: שאיני נושא אשה פלונית שאביה
21 רע, שאיני נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו; מתו או שעשה
22 האב תשובה - הרי זה מותר. שזה כמי שנדר או נשבע
23 ואמר: שלא אשא פלונית ולא אכנס לבית זה אלא אם
24 נסתלק ההזק. וכן כל פיוצא בזה.
25 ג. אבל הנודר או הנשבע, שאיני נושא פלונית הקעורה,
26 ונמצאת נאה; שחורה, ונמצאת לבנה; קצרה, ונמצאת
27 ארבה; קונם שאין אשתי נהנית לי, שגנבה את כיסי
28 ושהקתה את בני, ונודע שלא גנבה ושלל הקתה - הרי זה
29 מותר, מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות שהן
30 מותרין. ואין זה כותלה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר, שהרי
31 הסבה שבגללה נדר לא היתה מצויה וטעות היה.
32 ד. ולא עוד, אלא מי שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים
33 שלו, ואמר להן: הרי הן עליכם קרבן - פיון שקרב אליהם
34 והביט והרי הן אכיו ואחיו, הרי אלו מותרין. אף על פי
35 שלא פרש הסבה שהדין בגללה, הרי זה כמו שפרש.

על פי, שסודר זה יקבלו הקונה בחזרה מידי המקנה לאחר ההקנאה, נמצא שכל קניין הסודר לא היה אלא על מנת להקנות השדה לקונה, ומכאן שכל קונה על מנת להקנות לאחר, קנה השני כשהראשון יקנה לו. (73) הדבר ברור, שכל הנותן מתנה על תנאי, אם לא נתקיים התנאי בטלה המתנה. (74) והרי יש לבעל זכות בהן. שכל הנותן מתנה לאשת איש, תילקח בה קרקע והבעל אוכל הפירות (הרווחים), נמצא זה נהנה מחותנו שהדירו הנאה והרי זה כאילו נתן המעות באופן ישיר לבעל, ואסור. (75) שלא הקנה המעות לאשה אלא לאותו דבר בלבד, ומתוך שאין זו מתנה לכל דבר, אין לבעל חלק בה. (76) ולא פירש לה, לאיזה דבר הקנה לה המעות. (77) שם, כשמואל, האומר: אפילו אמר: מה שתרכי עשי לא קנה אותן הבעל. וסובר רבינו ששמואל מצריך לומר לה את זה נוסף על מאמרו: על מנת שאין לבעלך רשות בהן, שמכיוון שמדגיש: "אלא מה שתרכי עשי" כוונתו לומר, שלא יהיו שלך אלא לאותו דבר שתרכי לעשות בהן בכל שעה ושעה, ואין ההקנאה חלה אלא באותה שעה שתרכה לעשות בהן איזה דבר, ולאותו דבר בלבד. נמצא, שאין לבעל קניין בהן, שהרי אף בתו לא קנתה אותן לכל דבר. (78) שיד אשה כיד בעלה. (79) ובכל זאת קנה אותן הבעל. ואף על פי שאסור לו ליהנות מהן, אם ירצה ליתן צדקה לעניים, או לעשות בהן צרכי רבים מותר, שמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכן בכל דבר שאין לאדם בו היתר הנאה.

ג. נדר או נשבע מן הכבוש, אם דרפם לקרות כבוש לכל
הכבושים - הרי זה אסור בכל; ואם אין דרפם לקרות כבוש
אלא לדרק כבוש בלבד - אינו אסור אלא בכבוש של דרק.
וכן כל פיוצא בזה.
ד. היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתם אין קורין
- אין הולכין אחר הרב, אלא הרי זה ספק נדרים, וכל ספק
נדרים - להחמיר, ואם עבר - אינו לוקה.
ה. ביצד? נדר מן השמן במקום שמסתפקין בשמן זית
ובשמן שמשמים, ורב אנשי המקום אין קורין שמן סתם
אלא לשמן זית, וקורין לשמן שמשמים שמן שמשמים,
ומעוטס קורין אף לשמן שמשמים שמן סתם - הרי זה אסור
בשניהם, ואינו לוקה על שמן שמשמים. וכן כל פיוצא בזה.
ו. כל דבר שדרך שליח באותו מקום להמליך עליו - הרי
הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. ביצד? מקום שדרךפן,
אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם, אמר לו: לא
מצאתי אלא דגים; אם נשבע או נדר במקום זה מן הבשר
- נאסר אף בבשר דגים. וכן כל פיוצא בזה. ובכל מקום,
הנודר מן הבשר - אסור בבשר עופות ובקרבנים, ומתיר
בחגבים. ואם מראין הדברים בעת שנדר שלא נתפון אלא
בבשר בהמה בלבד [או לבשר עוף ובהמה בלבד] - הרי
זה מתיר בבשר דגים ואפילו במקום שהשליח נמליך עליהן.
ז. הנודר מן המבשל - מתיר בביצה שלא נתבשלה עד
שקפתה אלא נתגלגלה בלבד. הנודר ממעשה קדרה - אינו
אסור אלא מדברים שמתיחין אותן בקדרה, כגון ריפות
ולביבות וכיוצא בהן. אסור עצמו מכל היודר לקדרה - הרי
זה אסור בכל המתבשלין בקדרה.
ח. הנודר מן הדגים - מתיר בציר ובמרס של דגים. הנודר
מן החלב - מתיר בקום, והוא המים המבדלין מן החלב.
נדר מן הקום - מתיר בחלב. נדר מן הגבינה - אסור בה בין
מלוחה בין תפלה.
ט. הנודר מן החטים - אסור בהן בין חיין בין מבשלין.
חטה חטים שאני טועם - אסור בהן בין קמח בין פת. חטה
שאני טועם - אסור באפוי ומתיר לכס. חטים שאני טועם
- מתיר באפוי ואסור לכס. חטה חטים שאני טועם - אסור
בין באפוי בין לכס. והנודר מן הדגן או מן התבואה - אינו
אסור אלא בחמשת המינין.
י. הנודר מן הירק - מתיר בדלועין. הנודר בכרישין - מתיר
בקפלוטות. הנודר מן הקרוב - אסור במים שנתבשל בו
הקרוב; שהרי מי שלקות - כשלקות. נדר ממי השלקות -
מתיר בשלקות עצמן. הנודר מן הרטב - מתיר בתבלין שבו;
מן התבלין - מתיר ברטב. הנודר מן הגריסין - אסור במקפה
של גריסין.
יא. הנודר מן פרות הארץ - אסור בכל פרות הארץ, ומתיר
בכמהין ופטריות. ואם אמר: כל גדולי קרקע עלי - אסור
אף בכמהין ופטריות; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע,
גדלין הן בקרקע.
יב. הנודר מפרות השנה - אסור בכל פרות השנה, ומתיר
בגדלים ובטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות. ואם אמר: כל

ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו והוא ממאן, ופצרו
בו ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם; וכן המגרש את
אשתו ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם - הרי אלו
מתרות להנות לו; שאין פונתו אלא לשם אישות.
י. וכן הקורא לחברו שישער אצלו ומאן, ונשבע או נדר
שלא יכנס לביתו ולא ישטה לו טפת צונן - הרי זה מתיר
להכנס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתפון זה אלא שלא
יאכל וישטה עמו בסעדה זו. וכן כל פיוצא בזה.
יא. האומר לחברו: קונם לביתך אני נכנס ושךך אני לוקח,
בין בנדר בין בשבועה, ומת או מכרן לאחר - הרי זה מתיר
להכנס לבית ולקח השדה מן היורש או מן הלוקח; שלא
נתפון זה אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר: לבית
הזה איני נכנס ושדה זו איני לוקח, ומת או מכרן לאחר -
הרי זה אסור.
יב. האומר לחברו: השאילני פרתך, אמר לו: אינה פנויה,
נשבע או נדר ואמר: קונם שדי איני חורש בה לעולם; אם
היה דרכו לחורש בידו - הוא אסור, וכל אדם מתיר לחורש
לו בה; ואם אין דרכו לחורש בידו - הוא וכל אדם אסורין.
וכן כל פיוצא בדברים אלו.
יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה או שיקנה בית או
שיצא בשירא או יפרש בים - אין מחזיבין אותו לשא אשה
או לקנות או לצאת מיד, אלא עד שימצא דבר ההגיון לו.
מעשה באשה שנדרה שכל מי שיתבע אותה תנשא לו,
וקפצו עליה בגי אדם שאינן הגונין לה, ואמרו חכמים: לא
נתפונה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונין לה. וכן
כל פיוצא בזה.
יד. המדיר את חברו או שנשבע ואמר לו: שתבוא ותטל
לבניך כר אחד חטים או שתי חביות של זין - הרי זה יכול
להתיר נדרו בלא שאלה לחכם, ואמר לו: כלום נתפונת
אלא לכבדני, כבודי שלא אטל, וכבר הגיע אלי כבוד
שנדרת בשבילי. וכן הנודר או הנשבע: שאין אתה תהנה לי
אם אין אתה נותן לבני כור של חטים ושתי חביות של זין
- הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם, ואמר:
הריני פאלו נתקבלתי והגיעו לידי. וכן כל פיוצא בזה.
פרק תשיעי
א. בנדרים הלך אחר לשון בגי אדם באותו מקום ובאותו
לשון ובאותו זמן שנדר או נשבע בו. ביצד? נדר או נשבע
מן המבשל: אם דרך אותו מקום באותו לשון באותו זמן
שקוראין מבשל אפילו לצלי ולשלוק - הרי זה אסור בכל;
ואם אין דרפם לקרות מבשל אלא לבשר שנתבשל במים
ובתבלין - הרי זה מתיר בצלי ובשלוק. וכן המצטען
והמבשל בחמי טבריא וכיוצא בהן - הולכין בו אחר
הלשון של בגי העיר.
ב. נדר או נשבע מן המליח, אם דרפם לקרות מליח לכל
המלוחין - הרי זה אסור בכל המלוחין; ואם אין דרפם
לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד - אינו אסור אלא בדג
מליח.

כ. נדר משוכתי שבת - אסור בישראל ובכותיים. נדר מעולי ירושלים - אסור בישראל ומתור בכותיים; שלא נתפנו זה אלא למי שמצוה עליו לעלות לירושלים. והנדר מבני נח - מתור בישראל; שאין נקראים בני נח אלא שאר האמות. כא. נדר מזרע אברהם - מתור בבני ישראל ובעש, ואינו אסור אלא בישראל; שגאמר: כי ביצחק יקרא לך זרע; והרי יצחק אמר ליצחק: ויתן לך את ברכת אברהם. כב. נדר מן הערלים - אסור במולי עובדי פוכבים ומזלות, ומתור בערלי ישראל. נדר מן המולים - אסור בערלי ישראל, ומתור במולי עובדי פוכבים ומזלות. שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי פוכבים ומזלות, שגאמר: כי כל הגוים ערלים; ואין פונתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה, ולא למי שאינו מצוה עליה. כג. הנדר מישראל - אסור בגרים; מן הגרים - מתור בישראל. הנדר מישראל - אסור בכהנים ולוים; מן הכהנים ומן הלויים - מתור בישראל. הנדר מבני נח - מתור בלויים; מהלויים - מתור בכהנים. הנדר מבני נח - מתור בבני בניו. ובכל הדברים האלו וכיצד בהן דין הנדר והנשבע אחד הוא.

שבת קודש ד' אלול ה'תש"ע

פרק עשירי

א. הנדר או הנשבע שאינו טועם היום - אינו אסור אלא עד שתתקדש¹. שאינו טועם יום אחד - אסור מצת לעת משעת נדרו². לפיכך³, הנדר שאינו טועם היום, אף על פי שהוא מתור⁴ משתקשף - לא יאכל משתקשף עד שישאל⁵ לחכם; גזרה שמה ישבע פעם אחת יום אחד ויאכל משתקשף⁷, שהרי אין כל העם יודעים הפרש שבין זה לזה. ב. נדר שאינו טועם יום⁸ - הרי ספק⁹, ואסור מצת לעת כאומר יום אחד, ואם אכל אחר שתקדש - אינו לוקה¹⁰. שאינו טועם שבת זו¹¹ - הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השבת¹², והרי הוא מתור מאחד בשבת¹³. שאינו טועם שבת אחת¹⁴ - הרי זה אסור שבעה ימים מצת לעת. אמר שבת סתם ולא פרש לא אחת ולא זו - הרי ספק, ואסור שבעה ימים מצת לעת, ואם אכל אחר שבת - אינו לוקה, כמו שבארנו.

גדולי שנה עלי - אסור בכלם. הנדר מפרות הקיץ - אין אסור אלא בתאנים. יג. ובכל הדברים האלו וכיצד בהן הנזהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם שבאותו מקום באותו לשון ובאותו זמן. ועל פי עקר זה תורה ותאמר: זה הנדר אסור בדבר פלוני, ומתור בדבר פלוני. יד. הנדר מן הענבים - מתור ביין, ואפלו החדש. מן הזיתים - מתור בשמן. מן התמרים - מתור בדבש תמרים. מן הסתוניות - מתור בחמץ סתוניות. מן היין - מתור ביין תפוחים. מן השמן - מתור בשמן שמשמן. מן הדבש - מתור בדבש תמרים. מן החמץ - מתור בחמץ סתוניות. מן הירק - מתור בירקות שדה. מפני שכל אלו שם לוי הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל פיוצא בזה. טו. הנדר מן הפסות - מתור בשק וביריעה ובחמילה. מן הבית - אסור בעליה, שהעליה בכלל הבית. נדר מן העליה - מתור בבית. מן הדגש - מתור במטה; מן המטה - אסור בדרגש, שהוא כמו מטה קטנה. טז. הנדר שלא יכנס לבית זה - הרי זה אסור מן האגף ולפנים. נדר שלא יכנס לעיר זו - מתור להכנס לתחומה, ואסור להכנס לעבורה. יז. הנדר הניה מבני העיר, ובא אדם ונשתהה שם שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות מכאן - מתור. נדר מיושבי העיר: כל ששהה שם שלשים יום - אסור להנות ממנו; פחות מכן - מתור. יח. הנדר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור בכל הנהרות היונקות ממנו, ואין צריך לומר הנמשכות. אף על פי שגשתנה שם, ואין קורין אותן אלא נהר פלוני ובאר פלוני, ואין מליין אותן לשם המעין הנדר - הואיל והוא עקרון, אסור בכל. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין פלוני - אין אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו. יט. הנדר מירודי הים - מתור ביושבי היבשה. מיושבי היבשה - אסור בירודי הים, אף על פי שהן מפרשים באמצע הים הגדול; שירודי הים בכלל יושבי היבשה. נדר מרואי חמה - אסור בסומין; שלא נתפנו זה אלא ממי שהחמה רואה אותו. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים ובצלי שייבות, ומתור בגושים ובקטנים. ואם דרך לקרות שחרי הראש לכל - אסור בכל.

(1) שאז נגמר היום. (2) ואם עמד בשעת הנדר בחצי היום אסור לו לטעום למחר עד חצי היום. (3) הואיל ואם נדר "יום אחד" אסור מצת לעת. (4) מדין תורה. (5) מדברי חכמים. (6) להתיר לו נדרו. (7) בעוד שאסור לו לאכול מצד הדין יום שלם מצת לעת. (8) ולא אמר "היום". (9) אם דינו "כהיום" ואינו אסור אלא עד שתתקדש או דינו כ"יום אחד" ואסור מצת לעת. (10) בעיניי שלא נפשטה, ובאסור נדר שהוא איסור תורה - הולכים להחמיר, אבל אינו לוקה, שאין לוקים על הספק. (11) שבוע זה. (12) שלאחריהם, שהוא גמר ימי השבוע. וכתב הרדב"ז: אין הדברים אמורים, אלא כגון שעמד בשעת נדרו בימי החול, אבל היה עומד בשבת ונדר שלא ישתה יין בשבת זו אינו אסור אלא באותו יום שבת בלבד שאין העומד ביום השבת קורא שבת זו לשבוע הבא. (13) אף על פי שלא עברו עדיין שבעה ימים מצת לעת. (14) טעימת שבת אחת תיאסר עלי, וכגון שלא אסר עצמו אלא ממין אחד, כגון יין וכדומה, כי אם אסר עצמו טעימת כל המינים שבעולם, אין נדרו חל, שאי אפשר לו להתקיים שבעה ימים ללא טעימה כל שהיא, והרי זה נדר שוא שאינו חל.

- 1 ג. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה חֹדֶשׁ זֶה - אֶסּוּר בְּשֹׁאֵר יָמֵי הַחֹדֶשׁ¹⁵, אָבֵל
- 2 בְּיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ יִהְיֶה מִתֵּר¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה¹⁷ חֹדֶשׁ
- 3 חֲסֵר¹⁸. שְׁאֵנִי טוֹעֵם חֹדֶשׁ אֶחָד - אֶסּוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם גְּמוּרִים
- 4 מֵצֵת לְעֵת. נִדְרַת חֹדֶשׁ סֵתֵם - אֶסּוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם מֵצֵת לְעֵת
- 5 מִסְפָּק.
- 6 ד. שְׁאֵנִי אוֹכֵל בֶּשֶׂר שָׁנָה זֹה, אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאַר מִן הַשָּׁנָה אֶלָּא
- 7 יוֹם אֶחָד¹⁹ - אֵין אֶסּוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וּבְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה
- 8 מִתֵּר. וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְנִדְרִים הוּא יוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי²⁰.
- 9 שְׁאֵנִי אוֹכֵל שָׁנָה אַחַת - הָרִי זֶה אֶסּוּר שָׁנָה תְּמִימָה מִיּוֹם
- 10 לְיוֹם²¹. וְאֵם נִחְעֶבְרָה²² הַשָּׁנָה - אֶסּוּר בָּהּ וּבְעֶבְרָה²³. שְׁאֵנִי
- 11 אוֹכֵל שָׁנָה²⁴ - הָרִי זֶה אֶסּוּר שָׁנָה תְּמִימָה מִיּוֹם לְיוֹם מִסְפָּק,
- 12 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- 13 ה. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה יֵין שְׁבוּעַ זֶה²⁵ - אֶסּוּר בְּשֹׁאֵר שְׁנֵי הַשְּׁבוּעַ
- 14 וּבְשִׁנְתַּת הַשְּׁמִטָּה²⁶, וְאֵינוֹ מִתֵּר אֶלָּא מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי
- 15 שְׁבִיעִית. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה יֵין שְׁבוּעַ אֶחָד - אֶסּוּר שְׁבַע שָׁנִים
- 16 גְּמוּרוֹת מִיּוֹם לְיוֹם. אָמַר: יוֹבֵל זֶה²⁷ - אֶסּוּר בְּשֹׁאֵר שְׁנֵי
- 17 הַיּוֹבֵל וּבְשִׁנְתַּת חֲמִשִּׁים עֶצְמָה²⁸.
- 18 ו. שְׁאֵנִי שׁוֹתֶה יֵין עַד רֹאשׁ אָדָר, אִם הִיָּתָה שָׁנָה מֵעֶבְרָת
- 19 וְלֹא יָדַע שֶׁהִיא מֵעֶבְרָת כְּשֶׁנִּדְרָה - אֵינוֹ אֶסּוּר אֶלָּא עַד רֹאשׁ
- 20 חֹדֶשׁ אָדָר רִאשׁוֹן²⁹. וְאֵם נִדְרָה עַד סוֹף אָדָר - הָרִי זֶה אֶסּוּר
- 21 עַד סוֹף אָדָר שְׁנִי³⁰. וְאֵם יָדַע שֶׁהַשָּׁנָה מֵעֶבְרָת נִדְרָה עַד רֹאשׁ
- 22 אָדָר - אֶסּוּר עַד רֹאשׁ אָדָר שְׁנִי³¹.
- 23 ז. הָאוֹסֵר עֲצֻמוֹ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח, בֵּין שְׁאֵמַר 'עַד פְּגִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(15) של החודש השוטף. (16) שהוא נמנה עם ימי החודש הבא. (17) החודש הבא. (18) בן עשרים ותשעה יום. נמצא שהחודש שהוא עומד בו בשעת נדרו הוא מלא. שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר, ועושים בחודש חסר הבא שני ימים ראש חודש, שלמעשה היום הראשון הוא למלאות החודש שעבר, בכל זאת מותר לנודר לשתות בו, הואיל ובלשון בני אדם נקרא יום זה ראש חודש - ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אולם לפי פירוש זה, יותר היה נוח אילו היה כתוב: "אף על פי שהיה החודש מלא" ולפיכך פירש ה"אור שמח" בדרך אחרת, שלפעמים יקרה, שהמולד החדש של הירח יחול בלילה שלאחר ראש חודש, וזה נקרא "מולד זקן" ודבר זה ייתכן רק כאשר החודש שעבר, היה חסר, שאז החודש הבא אין לו אלא יום אחד ראש חודש, והייתי אומר, שהנודר לא לשתות יין בחודש חסר זה, יהיה אסור לשתות גם ביום ראש חודש הבא, שהוא כולו שייך ללבנה הישנה, שלפני המולד, אולם מפני שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם והם קוראים לו: ראש חודש, לפיכך מותר לו מראש חודש ומעלה. (19) כגון שעמד בכ"ט באלול. (20) שדרך בני אדם לקרוא תשרי ראש השנה. (21) עד שנה אחרת באותו יום שנדר. (22) שהוסיפו לה אדר שני. (23) נמצא זה אסור בבשר שלושה עשר חודש. ואין אומרים לא הייתה דעתו אלא על שנה פשוטה שהיא י"ב חודש, כי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת נקראת שנה. (24) ולא פירש, לא אחת ולא זו. (25) מחזור של שמיטה, שהוא שבע שנים. (26) שהיא שייכת לשבוע העבר. כשם שיום השבת הוא סוף השבוע, כך שנת השמיטה היא סוף מחזור השמיטה שעברה. (27) שהוא מחזור של חמישים שנה. (28) ששנת החמישים נמנית ליובל שעבר ולא לשבוע הבא. (29) שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט. (30) כי נתכוון עד סוף כל הנקרא אדר וזהו סוף אדר שני. (31) כדעת רבי מאיר שם האומר: "אדר שני - כותב אדר סתם". (32) לפני הפסח. (33) משמעו: כל זמן שהוא הווה. (34) שיש להמשכו זמן קבוע, כגון פסח שקבעה בו התורה שבעה ימים. (35) עד הגיע זמנו. (36) שאין להמשכו זמן קבוע כגון קציר או בציר שאין זמן קבוע למשך ימי הקציר והבציר, שלפעמים ימי הקציר מעטים ופעמים מרובים לפי ברכת השנים. (37) שאין בדעת הנודר להכניס את עצמו באיסור זמן בלתי ידוע לו ובוודאי כוונתו עד שיגיע ולא יותר. (38) זמן לקיטת תאנים, ונקרא קיץ, לפי שקוצרים אותן ביד. (39) סלים. (40) ואפילו אמר: עד שיהיה הקיץ, אינו אסור אלא עד שיתחילו להכניס מן השרדה. (41) אף על פי שקציר שעורים הוא קודם לקציר חיטים, אינו נקרא קציר סתם אלא קציר חיטים, לרוב חשיבותו. (42) יקפלו. (43) מקום מיוחד בחצר שמאחורי הבית לשמור בו פירות. (44) תאנים יבשות. (45) ענבים מיובשות. ואחרי שמכניסים הפירות מקפלים המחצלות לשמרן לשנה הבאה. (46) בזמן קציצת תאנים. והדבר ידוע, שהקיץ בבקעה מקדים להגיע. (47) "הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אף על פי שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל". והוא הדין להיפך ולהקל. (48) שאם במקום נדרו הורגלו לקרוא לקציר שעורים "קציר סתם" נודר עד הקציר אינו אסור אלא עד שיתחילו לקצור קציר שעורים. (49) בשנה מאוחרת, אבל בשנה בכירה עונת הגשמים מתחילה ב"ז מרחשון, כמבואר בסמוך. וזה שנדר עד הגשם - משמעו, עד שיגיע זמן ירידת הגשמים ואפילו שלא ירדו בפועל וכונתו לזמן המאוחר ביותר שהוא הרביעה השלישית שזמנה ראש חודש כסלו.

- 1 יָרְדוּ גִשְׁמִים מִשְׁבַּעַה עֶשֶׂר בְּמַרְחָשׁ⁵⁰ - הָרִי זֶה מִתְּרִי⁵¹.
 2 וְאִם אָמַר: עַד הַגְּשָׁמִים⁵² - הָרִי זֶה אֲסוּר עַד שִׁירְדוּ
 3 הַגְּשָׁמִים. וְהוּא שִׁירְדוּ מִזְמַן רִבְעִיָּה שְׁנִיָּה⁵³, שֶׁהוּא בְּאַרְץ
 4 יִשְׂרָאֵל וּמִקוֹמוֹת הַסְּמוּכִין לָהּ מִשְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בְּמַרְחָשׁוֹן
 5 וְאֵילָף⁵⁴. וְאִם פָּרַשׁ וְאָמַר: עַד שִׁפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים - הָרִי זֶה
 6 אֲסוּר עַד שִׁיעֲבֹר הַפֶּסַח בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁵⁵ וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁהֵם
 7 כְּמוֹתָה⁵⁶.
 8 יב. מִי שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ בְּמַרְחָשׁוֹן וְאָמַר לָהּ: שְׂאִין אִתִּי
 9 נִהְיִיתִי לִי⁵⁷ מִפְּאֵן⁵⁸ וְעַד הַפֶּסַח אִם תִּלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ מֵהַיּוֹם
 10 וְעַד סְכּוֹת - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְהֵנוֹת לוֹ מִיָּד⁵⁹, גְּזֵרָה שֶׁמָּא
 11 תִּלְדִּי⁶⁰. וְאִם הִלְכָה לִפְנֵי הַפֶּסַח וְהָרִי הוּא מֵהֵנָּה אוֹתָהּ לִפְנֵי
 12 הַפֶּסַח - הָרִי זֶה לֹקְהָ⁶¹. עֲבַר הַפֶּסַח⁶², אִף עַל פִּי שֶׁהִלָּךְ
 13 הַתְּנַאֲיָה⁶³ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְנַהֵג חֲלִין בְּנִדְרוֹ⁶⁴ וְלִהְיוֹתָהּ שְׂתַלָּךְ
 14 וְתִהְיֶה⁶⁵, אֲלֹא נוֹהֵג בָּהּ אֲסוּר עַד הַחֵג כְּמוֹ שֶׁנִּדְרָה⁶⁶, וְאִף
 15 עַל פִּי שֶׁתִּלְהַ הַנֶּדֶר בְּאֲסוּר זְמַן שֶׁעֲבָר⁶⁷. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּזֶה.
 16 וְאִם הִלְכָה אַחֵר הַפֶּסַח⁶⁸ - אֵינָה אֲסוּרָה מִלְּהֵנוֹת לוֹ⁶⁹.
 17 יג. אָמַר לָהּ⁷⁰: שְׂאִין אִתִּי נִהְיִיתִי לִי עַד הַחֵג⁷¹ אִם תִּלְכִּי
 18 לְבֵית אָבִיךָ עַד הַפֶּסַח - אֲסוּרָה לְהֵנוֹת מִיָּד⁷². וְאִם הִלְכָה
 19 לִפְנֵי הַפֶּסַח וְנִמְצָא מֵהֵנָּה אוֹתָהּ⁷³ - הָרִי זֶה לֹקְהָ. וְאֲסוּרָה
 20 בְּהִנְיָתוֹ עַד הַחֵג⁷⁴. וּמִתְּרַת לִילָף לְבֵית אָבִיהָ מִשְׁהִגִּיעַ
 21 הַפֶּסַח⁷⁵.
 22 פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי
 23 א. קָטָן בֶּן שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְקִטְנָה בַּת אֶחָת
 24 עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אוֹ נָדְרוּ, בֵּין נִדְרֵי אִסּוּר בֵּין
 25 נִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ - בּוֹדְקִין אוֹתָן וְשׂוֹאֲלִין אוֹתָן. אִם יוֹדְעִין לִשְׂמֹךְ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(50) שזוהי עונת הגשמים בשנה בכירה. (51) הואיל וכבר ירדו בפועל אינם גרועים מהגיע זמן רביעה שלישית ולא ירדו, שמוות. (52) כוונתו לירידת גשמים ממש וגם שירדו מרביעה שנייה ואילך, שלשון "גשמים" משמעה רבים, ומיעוט רבים - שניים. (53) שלושה זמני רביעה הם: "הבכירה (בשנה מוקדמת) - בשבעה עשר במרחשון; הבינונית - בשלושה ועשרים בו; האפילה (המאוחרת) בראש חודש כסלו. רביעה - על שם שהמטר משכיב העפר ומרביצו. תרגום רובץ: רובע. (54) אבל אם ירדו גשמים בי"ז במרחשון עדיין אסור, הואיל ואמר: "עד הגשמים" כוונתו לרביעה שנייה כנ"ל. ובכל זאת אם לא ירדו גשמים והגיע זמן הרביעה השלישית שהא ראש חודש כסלו, הרי זה מותר, כי אין לאסורו עד שיעבור הפסח אלא אם אמר בפירוש: עד "שיפסקו הגשמים". (55) שאז פסקו הגשמים כליל. (56) שצריכים לגשמים כמו ארץ ישראל, הנודר בהם ופירש כנ"ל, הרי זה אסור עד שיעבור הפסח, למעט מצרים ובבל, שאינם צריכים למים כל כך, הנודר בהם יהיה מותר קודם לכן בהתאם לזמן פסיקתם. וכבר נתבאר לעיל הלכה ט ש"הכל לפי מקום נדרו של הנודר". וראוי להעיר, שאף על פי שלענין נדר פוסק רבינו כרבי יוסי, שזמן רביעה ראשונה הוא בי"ז מרחשון, ולדבריו, אין שואלים את הגשמים (תפילת: "ותן טל ומטר") אלא מי"ז במרחשון. (57) משלי. (58) מעכשיו. (59) אף על פי שעדיין לא הלכה. (60) ונמצא בעלה עובר למפרע משום: לא יחל. (61) בעלה לוקה שהרי הדירה ועובר על נדרו אם מהנה אותה, אבל היא אינה לוקה שהרי לא נדרה כלל. (62) אחרי שהלכה לפני הפסח והינה אותה. (63) העונש שהטיל עליה שלא להנהיח לפני הפסח. (64) שהדירה לא לילך לבית אביה עד הסוכות. (65) מאחר שחילל נדרו והנהיח לפני הפסח, נאסר עליו לא להניח לא לילך לבית אביה עד החג, ועליו לפסוק לה כפיה שנייה, שלא יהנה אותה גם אחרי הפסח, כדי שלא תלך ויעבור על "לא יחל", כי אמצעי אחר אין בידו למנעה מהליכתה, אלא איסור הנאתו עליה, ובנדר זה, שהוא נודר עליה, יצא ידי חובתו שלא לעבור עוד על לא יחל. (66) שלא תלך. (67) איסור הנאה לפני הפסח, אין זה פוטר את נדרו, ועדיין עליו לנהוג איסור בנדרו. (68) ולא הנהיח קודם הפסח, נמצא שלא עבר על נדרו, ולא חילל את תנאו. (69) אף על פי שעדיין אסורה לילך עד החג מחמת נדרו, אין מחמירים עליו לכפותה שנית שלא תהנה לו, הואיל ולא עבר על הכפייה הראשונה, ולא הנהיח לפני הפסח. (70) לפני הפסח. (71) הסוכות. (72) גזירה שמא תלך לפני הפסח ונמצא עובר למפרע משום לא יחל. (73) בידיו ובהסכמתו. (74) שהרי עברה על תנאו. (75) אף על פי שעברה על תנאו והלכה לפני הפסח, אינה אסורה לילך אחרי הפסח, כי לא הדירה לילך אלא עד הפסח, ומשהגיע הפסח עבר זמן נדרו ואיננו ואין מקום למנעה לילך, שלא ינהוג חולין בנדרו בעוד שבהלכה הקודמת הדירה שלא לילך עד חג הסוכות, ואסור לו לנהוג חולין בנדרו להניח לא לילך לבית אביה עד הסוכות, אף על פי שזמן תנאו הלך ונגמל.

1 נְדָרֶיהָ קִיָּמִין? בְּשָׁלָא הֵיִתָּה בְּרִשּׁוֹת הָאֵב אוּ בְּרִשּׁוֹת הַבַּעַל;
2 אָכַל אִם הֵיִתָּה בְּרִשּׁוֹת הָאֵב, אָפְלוּ הַגְּדִילָה וְהָרִי הִיא נַעֲרָה
3 - אָבִיהָ מִפֶּר כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל שְׁבוּעוֹת שֶׁתִּשְׁבַּע בְּיוֹם שְׁמָעוֹ;
4 שְׁנָאָמַר: כָּל נְדָרֶיהָ וְאַסְרֶיהָ וְגוֹמַר, כִּי הִנֵּיא אָבִיהָ אֶתָּה
5 וְגוֹמַר.
6 ז. וְעַד מַתִּי אָבִיהָ מִפֶּר? עַד שֶׁתִּבְגֵּר. בְּגֵרָה - אֵינוֹ מִפֶּר לָהּ,
7 וְהָרִי כָּל נְדָרֶיהָ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ כְּגֵדָר אֶלְמָנָה וְגִירוּשָׁה, שְׁנָאָמַר
8 בָּהֶן: כָּל אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ וְגוֹמַר.
9 ח. וּמֵאִמְתִּי מִפֶּר הַבַּעַל נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ? מִשֶּׁתִּכַּנְס
10 לַחֲפָה. וְהוּא מִפֶּר לְעוֹלָם עַד שֶׁיִּגְרָשָׁנָה וְיִגִּיעַ הַגֵּט לַיָּדָה.
11 הֵיִתָּה מְגֻרֶשֶׁת מִסָּפֶק - לֹא יִפֹּר לָהּ. נִתְּן לָהּ גֵּט עַל תְּנָאִי אוּ
12 לְאַחַר זְמַן - לֹא יִפֹּר בְּיָמִים שְׁבִינְתִּים. וְכֵן מִי שֶׁשִּׁמְעָה שְׁמַת
13 בַּעֲלָהּ וְנִשְׁאָת וְהָרִי בַּעֲלָהּ קִנְס וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵין הַבַּעַל
14 הָרִאשׁוֹן וְלֹא הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ. הֵיִתָּה מַחֲבִיבִי לְאוּיָן,
15 וְאֵין צָרִיף לומר מַחֲבִיבִי עֲשֵׂה, וְהִפֹּר נְדָרֶיהָ - הָרִי אֵלוֹ
16 מוֹפְרִין.
17 ט. נַעֲרָה מֵאֲרֶסָה - אֵין מִפֶּר נְדָרֶיהָ אֲלֹא הָאֵב עִם הַבַּעַל
18 כְּאֶחָד. וְאִם הִפֹּר הָאֶחָד לְבִדּוֹ - אֵינוֹ מוֹפֵר. הִפֹּר הַבַּעַל
19 לְבִדּוֹ, וְעִבְרָה עַל נְדָרָה קִדְּם שֶׁיִּפֹּר הָאֵב - אֵינָה לֹקָה.
20 י. מֵת הָאָרוּס - חֲזָרָה לְרִשּׁוֹת אָבִיהָ. וְכָל שֶׁתִּדַּר - הָאֵב מִפֶּר
21 כְּשֶׁהִיָּה קִדְּם שֶׁתִּתְאַרְס. מֵת הָאֵב אַחֵר שֶׁנִּתְאַרְסָה, וְנְדָרָה
22 אַחֵר מוֹתוֹ - אֵין הַבַּעַל מִפֶּר; שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֶּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ
23 עַד שֶׁתִּכַּנְס לַחֲפָה.
24 יא. נַעֲרָה אָרוּסָה שֶׁנְּדָרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע אָרוּסָה,
25 וְנִתְגַּרְשָׁה בּוֹ בְּיוֹם, וְנִתְאַרְסָה לְאַחַר בּוֹ בְּיוֹם, אָפְלוּ לְמֵאָה
26 - אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנְּדָרָה בִּפְנֵי אָרוּס
27 רִאשׁוֹן; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יִצְאָתָה לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה שְׁעָה אַחַת,
28 שְׁעָדִין הִיא בְּרִשּׁוֹת הָאֵב, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲרָה.
29 יב. אָכַל הָאִשָּׁה הַנִּשְׁאָאָה שֶׁנְּדָרָה וְלֹא הִפֹּר לָהּ בַּעֲלָהּ,
30 וְגִרְשָׁה בּוֹ בְּיוֹם, וְהִחְזִירָהּ בּוֹ בְּיוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֹּר; שֶׁהָרִי
31 יִצְאָתָה לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה אַחֵר שֶׁנְּדָרָה. אֵף עַל פִּי שֶׁנְּדָרָה
32 בְּרִשּׁוֹתָהּ וְהִיא עָתָה בְּרִשּׁוֹתָהּ, הוֹאִיל וְיִצְתָה לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה
33 בִּינְתִּים - נִתְקַיְּמוּ נְדָרֶיהָ.
34 יג. נַעֲרָה מֵאֲרֶסָה שֶׁנְּדָרָה, וְלֹא שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא בַּעֲלָהּ,
35 וְנִתְגַּרְשָׁה וְנִתְאַרְסָה לְאַחֲרִים, אָפְלוּ לְאַחַר כְּמָה יָמִים,
36 כְּשִׁישְׁמַע הָאֵב וְהַבַּעַל הָאֲחֵרוֹן - מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנְּדָרָה בִּפְנֵי
37 אָרוּס הָרִאשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שָׁמַע אוֹתָם הָאָרוּס הָרִאשׁוֹן.
38 יד. נַעֲרָה מֵאֲרֶסָה שֶׁנְּדָרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ לְבִדּוֹ וְהִפֹּר לָהּ,
39 וּמֵת הָאָרוּס קִדְּם שִׁישְׁמַע, וְנִתְאַרְסָה בּוֹ בְּיוֹם, אָפְלוּ לְמֵאָה
40 - אָבִיהָ וְאָרוּסָה הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנְּדָרָה בִּפְנֵי אָרוּס
41 רִאשׁוֹן, שְׁמַת קִדְּם שִׁישְׁמַע.
42 טו. שָׁמַע אָרוּס רִאשׁוֹן וְהִפֹּר וּמֵת, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע הָאֵב,
43 וְנִתְאַרְסָה לְאַחַר בּוֹ בְּיוֹם - אָבִיהָ עִם הָאָרוּס הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין
44 נְדָרֶיהָ.
45 טז. שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע הָאָרוּס, וּמֵת בּוֹ בְּיוֹם הָאָרוּס,
46 אוּ שִׁישְׁמַע גַּם הָאָרוּס וְהִפֹּר אוּ שֶׁשִּׁתַּק וּמֵת בּוֹ בְּיוֹם -
47 נִתְרוֹקְנָה וְרִשּׁוֹת לָאֵב, וְהָאֵב יָכוֹל לְהִפֹּר. שָׁמַע הָאָרוּס וְקִיָּם

48 וּמֵת בּוֹ בְּיוֹם, אוּ שִׁישְׁמַע וְשִׁתַּק וּמֵת בְּיוֹם שֶׁלְאַחֲרָיו - אֵין
49 הָאֵב יָכוֹל לְהִפֹּר.
50 יז. גִּרְשָׁה הָאָרוּס אַחֵר שִׁישְׁמַע - הָרִי זֶה סָפֶק אִם הַגְּרוּשִׁין
51 כְּשִׁתִּיקָה וְיִפֹּר הָאֵב עִם הַבַּעַל הָאֲחֵרוֹן שֶׁיִּתְאַרְס בּוֹ בְּיוֹם, אוּ
52 הַגְּרוּשִׁין כְּמוֹ שְׁקִים אָרוּס רִאשׁוֹן, שֶׁכָּבֵר נִתְקַיְּמוּ הַנְּדָרִים.
53 יח. שָׁמַע הָאֵב וְהִפֹּר לָהּ וּמֵת הָאֵב, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע הַבַּעַל,
54 אָפְלוּ שָׁמַע הַבַּעַל קִדְּם שְׁמִיּוֹת הָאֵב - לֹא נִתְרוֹקְנָה וְרִשּׁוֹת
55 לַבַּעַל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֹּר לְעוֹלָם אַחֵר מוֹת הָאֵב; שְׁאֵין
56 הָאָרוּס מִפֶּר אֲלֹא בְּשִׁתְּפוֹת.
57 יט. שָׁמַע אָרוּס וְהִפֹּר לָהּ וּמֵת, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע הָאֵב; אוּ
58 שִׁישְׁמַע הָאֵב וְהִפֹּר לָהּ, וּמֵת הַבַּעַל קִדְּם שִׁישְׁמַע - אֵין הָאֵב
59 לְבִדּוֹ יָכוֹל לְהִפֹּר נְדָרִים אֵלוֹ, שֶׁנִּשְׁאָר לְאָרוּס רִאשׁוֹן, אֲלֹא
60 בְּשִׁתְּפוֹת אָרוּס הָאֲחֵרוֹן, אִם נִתְאַרְסָה בּוֹ בְּיוֹם, כְּמוֹ
61 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
62 כ. נְדָרָה וְהִפֹּר לָהּ אָבִיהָ לְבִדּוֹ, וְלֹא שָׁמַע הָאָרוּס עַד
63 שֶׁנִּכְנְסָה לְרִשּׁוֹתָהּ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֹּר; שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֶּר נְדָרֵי
64 אָרוּסָתוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָת, אֲלֹא קִדְּם שֶׁתִּכַּנְס לְרִשּׁוֹתָהּ הוּא
65 שֶׁמִּפֶּר בְּשִׁתְּפוֹת הָאֵב. לְפִיכָף הִיָּה דָרָךְ תִּלְמִידֵי חֻכְמִים, עַד
66 שֶׁלֹּא תִצָּא בְּתוֹ מִרִשּׁוֹתָהּ אוֹמַר לָהּ: כָּל נְדָרִים שֶׁנְּדָרְתָּ בְּתוֹךְ
67 בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין.
68 כא. וְכֵן הַבַּעַל, עַד שֶׁלֹּא תִכַּנְס לְרִשּׁוֹתָהּ אוֹמַר לָהּ: כָּל
69 נְדָרִים שֶׁנְּדָרְתָּ מִשְׁאֲרִסְתִּיף עַד שֶׁלֹּא תִכַּנְסִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי הָרִי
70 הֵן מוֹפְרִין. שֶׁהַבַּעַל מִפֶּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע
71 אוֹתָם.
72 כב. הִלָּךְ הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל אוּ שֶׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב
73 עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל - עֲדִין אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ מִפְּרִין נְדָרֶיהָ. מִסֵּר
74 הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל אוּ שֶׁמִּסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל
75 - אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהִפֹּר, שֶׁהָרִי יִצָּאת מִרִשּׁוֹתָהּ, וְלֹא הַבַּעַל
76 יָכוֹל לְהִפֹּר, שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֶּר בְּקוֹדְמִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
77 כג. שוֹמֵרֵת יָבָם, אָפְלוּ עֲשֵׂה בָּהּ יָבָמָה מֵאֲמֵר, וְאָפְלוּ יָבָם
78 אֶחָד לִיבָמָה אַחַת - אֵינוֹ מִפֶּר נְדָרֵי יָבָמָתוֹ עַד שֶׁיָּבֹא עָלֶיהָ.
79 כד. הֵיִתָּה יָבָמָתוֹ נַעֲרָה מֵאֲרֶסָה לְאַחֲיוֹ וְאָבִיהָ קִנְס - אֵין
80 הַיָּבָם וְאָבִיהָ מִפְּרִים נְדָרֶיהָ כְּאַחַת, אֲלֹא הָאֵב לְבִדּוֹ הוּא
81 שֶׁמִּפֶּר כָּל שֶׁתִּדַּר. וְאָפְלוּ עֲשֵׂה בָּהּ הַיָּבָם מֵאֲמֵר - אֵינָה
82 כְּנַעֲרָה מֵאֲרֶסָה; שְׁאֵין הַמֵּאֲמֵר קוֹנֶה בְּיָבָמָה קִנְיָן גָּמוּר, כְּמוֹ
83 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
84 כה. נַעֲרָה שֶׁהִשְׁאִיָּה אָבִיהָ וְנִתְאַלְמָנָה אוּ נִתְגַּרְשָׁה מִן
85 הַנִּשְׁאוּאִין - הָרִי זֶה פִּיתוּמָה בְּחַיֵּי הָאֵב, וְאֵין אָבִיהָ מִפֶּר
86 נְדָרֶיהָ וְאֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין הִיא נַעֲרָה.
87 כו. נַעֲרָה מֵאֲרֶסָה שֶׁנְּדָרָה, וְלֹא שָׁמַעוּ נְדָרֶיהָ אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ
88 עַד שֶׁבְּגֵרָה אוּ עַד שֶׁנִּשְׁעֲשִׂית תּוֹמָה בְּחַיֵּי הָאֵב - הָרִי נְדָרֶיהָ
89 קִיָּמִים; וְאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהִפֹּר, שֶׁהָרִי יִצָּאת מִרִשּׁוֹת אָבִיהָ
90 שֶׁהוּא מִפֶּר עִמּוֹ בְּשִׁתְּפוֹת, וְעָדִין לֹא נִכְנְסָה לְרִשּׁוֹת הַבַּעַל.
91 פֶּרֶק שְׁנִיִּם עֶשְׂרִי
92 א. כָּל הַנְּדָרִים וְהַשְׁבוּעוֹת הָאֵב מִפֶּר בְּיוֹם שְׁמָעוֹ; שְׁנָאָמַר:
93 כָּל נְדָרֶיהָ וְאַסְרֶיהָ. אָכַל הַבַּעַל אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפֹּר אֲלֹא כָּל

אלו, שאין בהן ענוי נפש, ואינם מדברים שבינו לבינה, ואינם ממלאכות שהיא חובת בהן - הרי זה אינו יכול להפטר.
יב. יש לבצע ולקב להפטר נדרים שעדין לא חלו ולא נאסרה בהן. כיצד? כגון שאמרה: היין אסור עלי אם אלף למקום פלוני - הרי זה מפר, אף על פי שעדין לא הלכה ולא נאסרה. וכן כל פיוצא בזה.
יג. האב או הבעל שאין שומעין - אינם מפרין. אף על פי שהבעל מפר נדרים שלא שמעו, הריאוי לשמע אין השמועה מעכבת בו.
יד. השוטה אינו מפר, בין אב בין בעל. הקטן אין לו אישות, לפיכך אינו מפר. והבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת. וכן האב מפר נדרי שתי בנותיו כאחת.
טו. הפרת נדרים - כל היום, ואינה מעת לעת. כיצד? נדרה בתחלת ליל שני - הרי מפר כל אותה הלילה וכל יום שני. נדרה ביום שני בתחלת היום - מפר כל אותו היום. נדרה בסוף היום עם חשכה: אם הפר לה עד שלא תחשך - מופר; ואם לא הפר לה עד שחשכה - אינו יכול להפטר.
טז. ומהו זה שפתיב בתורה 'מיום אל יום' מלמד, שמופר בלילה אם נדרה בלילה וכן מפר כל היום, כמו שבארנו. נדרה ושהתה כמה ימים ואחר כך שמע האב או הבעל - הרי זה מפר ביום שמעו, וכאלו נדרה בעת ששמעה; שפאמר: ביום שמעו, לא ביום נדרה בלבד.
יז. נערה מארסה שנדרה, ושמע אביה והפר, ולאחר ימים שמע הארוס והפר ביום שמעו - אין זה מופר. שפאמר: ואם הניא אביה אתה ביום שמעו וגומר. ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה, ושמע אישה ביום שמעו וגומר. הא למדת, שאחר שהפר האב ושמע הארוס - הרי זה מפר ביום שמעו האב. והוא הדין אם שמע ארוס והפר, ואחר כמה ימים שמע האב והפר ביום שמעו - שאינו מופר. ומנין שבנערה מארסה הכתוב מדבר? שהרי הוא אומר למטה: ואם בית אישה נדרה וגומר, ושמע אישה והתירש לה וגומר. מכלל שאישה האמור למעלה ארוס, כמו שבארנו.
יח. שמע האב או הבעל ושתק כדי לצערה, אף על פי שלא היה בלבו לקיים נדרה, הואיל ועבר היום ולא הפר ולא בטל - נתקמו נדריה. נדרה והפר לה האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בדון - הרי זו פטורה. ואף על פי שנתכונה לאסור, הואיל ונעשה ההפך - פטורה. ועל זה נאמר: וה' יסלח לה, כי הניא אביה אתה. ומפני אותה מפת מרדות, מפני שנתכונה לאסור.
יט. נדרה ועברה על נדרה קדם שיפר לה אביה או בעלה, אף על פי ששמע בו ביום והפר לה - הרי זו חובת על דבר שעברה בו; אם מלקות - מלקות, ואם קרבן - קרבן.
כ. שמע נדרה ושתק מפני שלא היה יודע שיש לאב או לבעל להפר, או שידע שיש להם להפר אבל לא ידע שגדר

נדרים ושבועות שיש בהן ענוי נפש, או שהן בדברים שבינו לבינה, כגון שנשבעה או נדרה שלא תכחל או שלא תתקשט; שפאמר: בין איש לאשתו.
ב. ומה בין נדרים שיש בהן ענוי נפש לדברים שבינו לבינה? שהנדרים שיש בהן ענוי נפש - מפר אל עצמו ואל אחרים; ושבינו לבינה - לעצמו מפר, ולאחרים אינו מפר.
ג. כיצד? נדרה שלא לאכל בשר - מפר לה, ותהיה מתרת לאכל עם כל אדם לעולם. אסרה עליה תשמיש כל אדם שבעולם - יפר חלקו, ותהיה משמשתו, וכשימות או יגרשנה - הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם. וכן כל פיוצא בזה.
ד. אחד ענוי גדול ואחד ענוי קטן, ואחד ענוי שהוא לזמן מרבה או לפי שעה - הכל מפר הבעל.
ה. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום, או שלא תשתה יין היום, או שלא תאכל היום דבש; וכן אם נדרה שלא תכחל היום או שלא תלבש רקמה היום - מפר. וכן כל פיוצא בזה. אפלו נדרה ממאכל רע או ממין שלא טעמה אותו מזמיה - הרי זה יפר.
ו. נדרה משתי כפרות, באחת יש לה ענוי ובאחת אין לה ענוי - מפר לזו שמתענה בה, ואינו מפר לזו שאין לה ענוי.
ז. נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו - יפר משום דברים שבינו לבינה; שעסק גדול הוא לו להטפל ולהביא לה ממדינה אחרת. לפיכך, אם מת או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות אותה מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר לאחרים בדברים שבינו לבינה.
ח. וכן אם נדרה שלא להנות לבד, אף על פי שאין הבעל בפלל - יש לו להפר משום דברים שבינו לבינה, שלא יהיה זקוק להאכילה משלו בלבד. וכן אם אסרה הנאתה על אמה (כלה), כגון [כל] היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה יפר.
ט. האשה שאמרה לבעלה: הנאת תשמישי אסורה עליך - אינו צריך להפר. הא למה זה דומה? לאוסר פרות חברו על בעל הפרות. וכן הוא שאומר לה: הנאת תשמישי אסורה עליך - לא אמר כלום; מפני שהוא משעבד לה בשאר כסות ועונה, כמו שבארנו בהלכות אישות. אבל אם אמרה לו: הנאת תשמישי אסורה עלי - צריך להפר. ואם לא הפר - הרי זה אסור לשמש; שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.
י. אמרה: יקדשו ידי לעושיהן, או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משעבדין לו. שאף על פי שאמרו: השחרור והחמץ וההקדש מפקיעין השעבוד, חכמים עשו חזוק לשעבוד הבעל שאינה יכולה להפקיעו, מפני שהוא מדבריהם. אבל צריך הוא להפר, שפא יגרשנה ותהיה אסורה לחזר לו.
יא. נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו - אינו יכול להפר. וכן אם נדרה: שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך וכיוצא בדברים

- 1 זה צריך הפרה, ולאחר זמן ידע - הרי זה יפר. ושעת
- 2 ידיעתו כאלו היא שעת הנדר או שעת שמועתו, ויפר כל
- 3 היום.
- 4 כא. נדרה אשתו, וסבור שהיא בתו, והפר לה על דעת
- 5 שהיא בתו; וכן אם נדרה בנור, וסבור ששנדרה בקרן,
- 6 והפר לה על דעת שנדרה קרן; אסרה עצמה בתאנים,

- 7 וסבור [שאסרה עצמה] בענבים, והפר לה על דעת שנדרה
- 8 לאסר [עצמה] בענבים - צריך לחזור ולהפר כשידע הנדר
- 9 והנדרת לשם הנדרת הזאת ולשם הנדר הזה. שנאמר: לא
- 10 הניא אביה אתה - לנדרת עצמה. ואומר: ושמע אביה את
- 11 נדרה - עד שידע אי זה נדר נדרה. ויש לו להפר אותו כל
- 12 יום הידיעה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח מנחם-אב ד' אלול ה'תש"ע

יום ראשון כ"ח מנחם-אב ה'תש"ע

הלכות בית הבחירה

פרק חמישי

- 46 צפונות-מערבית - לשפת המצרעים; מערבית-דרומית - בה
- 47 היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת "לשפת בית
- 48 שמניא".

- 49 ט. עזרת-הנשים היתה מקפת גזונטר, כדי שיהיו הנשים
- 50 רואות מלמעלה והאנשים מלמטה, כדי שלא יהיו מערבבין.
- 51 ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה מבחוץ, בין העזרה
- 52 והחיל, והיה בנוי כפה ומקף רבדין של אבן, והוא היה
- 53 נקרא "בית-המוקד". ושני פתחים היו לו: אחד פתוח
- 54 לעזרה, ואחד פתוח לחיל.

- 55 י. וארבע לשכות היו בו: שתיים קדש ושתיים חל. וראשי
- 56 פספסין מבדילין בין הקדש והחל. ומה היו משמשות?
- 57 מערבית-דרומית - לשפת הטלאים; ודרומית-מזרחית -
- 58 לשפת עושי לחם הפנים; מזרחית- צפונית - בה גזזו בית
- 59 חשמוני אבני מזבח ששקצום מלכי יון; צפונית- מערבית
- 60 - בה יורדין לבית הטבילה.

- 61 יא. היורד לבית הטבילה מלפפה זו היה הולך במסבה
- 62 ההולכת תחת המקדש פלו, והנרות דולקות מכאן ומכאן
- 63 עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם, ובית-הכסא
- 64 של כבוד. וזהו כבודו: מצאו נעול בידוע שיש שם אדם.

- 65 יב. ארץ העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע,
- 66 וזהו חשבונן: מכתל מערבי של עזרה עד כתל ההיכל -
- 67 אחת-עשרה אמה. וארץ ההיכל פלו - מאה אמה. בין
- 68 האולם למזבח - שתיים ועשרים. המזבח - שתיים ושלושים.
- 69 מקום דריסת רגלי הכהנים, והוא הנקרא עזרת כהנים -
- 70 אחת-עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא
- 71 עזרת ישראל - אחת-עשרה אמה.

- 72 יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלושים וחמש,
- 73 וזהו חשבונן: מכתל צפוני עד בית המטבחים - שמונה
- 74 אמות. בית המטבחים - שתיים-עשרה אמות ומחצה, ושם
- 75 תולין ומפשיטין את הקדשים בצדו.

- 76 יד. מקום השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של
- 77 שיש, שמניחין עליהן הנתחים ומדיחין את הבשר לבשלו.
- 78 ושמנה שלחנות היו. ובצד מקום השלחנות מקום הטבעות
- 79 - ארבע ועשרים אמה, ושם שוחטין את הקדשים.
- 80 טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמנה אמות. והמזבח

- 16 א. הר הבית, והוא הר המוריה, היה חמש-מאות אמה על
- 17 חמש- מאות אמה, והיה מקף חומה. וכפין על-גבי כפין
- 18 היו בנויות מתחתיו, מפני אהל הטמאה. וכלו היה מקרה
- 19 סטו לפנים מסטו.

- 20 ב. וחמשה שערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד מן
- 21 המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל שער
- 22 עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם דלתות.

- 23 ג. לפנים ממנו סורג מקיף סביב, גבהו עשרה טפחים.
- 24 ולפנים מן הסורג החיל, [גבהו] עשר אמות. ועליו הוא
- 25 אומר בקינות: "ויאכל חל וחומה" - זו חומת העזרה.

- 26 ד. לפנים מן החיל העזרה. וכל העזרה היתה ארץ קפ"ז
- 27 על רחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה: שלשה מן הצפון
- 28 הסמוכין למערב. ושלשה מן הדרום סמוכין למערב. ואחד
- 29 במזרח, מכון כנגד בית קדש-הקדשים באמצע.

- 30 ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה.
- 31 והיו לו דלתות מחפות זהב, חוץ משער מזרחי, שהיה
- 32 מצפה נחשת דומה לזהב. ושער זה הוא הנקרא שער
- 33 העליון, והוא שער ניקנור.

- 34 ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא רחוקה
- 35 מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות, וקרובה למערב יתר
- 36 מכל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין
- 37 המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.
- 38 ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת-הנשים. והיא היתה
- 39 ארץ מאה אמה ול"ה על רחב קל"ה. וארבע לשכות היו
- 40 בארבע מקצועותיה של ארבעים אמה, ולא היו מקרות, וכן
- 41 עתידין להיות.

- 42 ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הגזירים,
- 43 ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערים; מזרחית-
- 44 צפונית - לשפת דיר- העצים, ששם כהנים בצלי-מומין
- 45 מתלעים בצצים, שכל עץ שנמצא בו תולעת פסיל;

ו. ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל פתוחות לעזרת-
 הנשים, ששם הלויים נותנין הכנורות והנבלים והמצלמים
 וכל כלי השיר. ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת-
 הכהנים היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה על
 הקרבן.
 ז. הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחל: אם היו בגותיהן
 שוין עם קרקע העזרה - תוכן חל וגותיהן קדש; ואם אינן
 שוין - אף בגותיהן חל, שהגות והעליות לא נתקדשו.
 לפיכך גגים אלו אין אוכלין שם קדשי-קדשים, ולא
 שוחטין קדשים קלים.
 ח. היו בניות לחל ופתוחות לקדש - תוכן קדש לאכילת
 קדשי-קדשים, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים, והנכנס
 לשם בטמאה - פטור. וגותיהן חל לכל דבר.
 ט. המחלות הפתוחות לעזרה - קדש, והפתוחות להר
 הבית - חל. החלונות וצבי החומה - כלפנים, בין לאכילת
 קדשי-קדשים בין לטמאה.
 י. בית-דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על
 העזרה - מוסיפין. ויש להם למשף העזרה עד המקום
 שרצו מהר הבית, ולמשף חומת ירושלים עד מקום שרצו.
 יא. אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על-פי
 המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-פי סנהדרין של
 שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "כל אשר אני מראה אותך,
 וכן תעשו" - לדורות. ומשה רבנו מלך היה.
 יב. וכיצד מוסיפין על העיר? עושין בית-דין שתי תודות,
 ולוקחין לחם חמץ שבהם, והולכים בית-דין אחר שתי
 התודות, ושתי התודות זו אחר זו, ועומדין בכנורות
 ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן (ואבן)
 [גדולה] שבירושלים, ואומר: "ארומק ה' כי דליתי וגו'",
 עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו, ועומדין שם.
 ואוכלים שם לחם תודה אחת משתי התודות, והשנייה
 נשפכת. ועל-פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו.
 יג. וכן אם הוסיפו על העזרה, מקדשין אותה בשירי
 המנחה. מה ירושלים התודה שנאכלת בה מקדשתה, אף
 העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין
 אותה בהן. ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו.
 יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה - אין קדוש
 גמור. וזה שעשה עזרא שתי תודות - זכרון הוא שעשה,
 לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא
 אורים ותמים. ובמה נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה
 שלמה, שהוא קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן
 לעתיד לבוא.
 טו. לפיכך מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי שאין שם
 בית בנוי; ואוכלין קדשי-קדשים בכל העזרה אף-על-פי
 שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין קדשים קלים
 ומעשר שני בכל ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות;
 שהקדשה [ה]ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.
 טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה ראשונה
 קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ-ישראל, לענין

1 שתיים ושלשים. והפכש - שלשים. ובין הפכש ולכתל
 2 דרומי - שתיים-עשרה אמה ומחצה. מכתל צפוני של עזרה
 3 עד כתל המזבח שהוא רחב - ששים ומחצה. וכנגדו מכתל
 4 האולם עד כתל מזרחי של עזרה שהוא ארף - שש
 5 ושבעים.
 6 טז. כל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום
 7 ששוחטין בו קדשי-קדשים.
 8 יז. שמונה לשכות היו בעזרת ישראל: שלש בצפון, ושלש
 9 בדרום. שבדרום: לשכת המלח, לשכת הפרה, לשכת
 10 המדיחין. לשכת המלח - שם נותנין מלח לקרבן; לשכת
 11 הפרה - שם מולחין עורות הקדשים, ועל גגה היתה בית
 12 טבילה לכהן גדול ביום-הכפורים; לשכת המדיחין - שם
 13 היו מדיחין קרבי הקדשים, ומשם מסכה עולה לגג בית-
 14 הפרה. והשלש שבצפון: לשכת הגזית, לשכת הגזלה,
 15 לשכת העץ. לשכת הגזית - שבה סנהדרין גדולה יושבת.
 16 והצנייה היתה קדש, והצנייה היתה חל. ולה שני פתחים: אחד
 17 לקדש ואחד לחל. ובחצי של חל היו הסנהדרין יושבין.
 18 לשכת הגזלה - שם היתה בור שממלאין ממנו בגזלה, ומשם
 19 מספקין מים לכל העזרה. ולשכת העץ היתה אחורי שתייהן,
 20 והיא היתה לשכת כהן גדול, והיא הנקראת לשכת פרהדרין.
 21 וגג שלשתן שנה. ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת
 22 ישראל: אחת מימין שער מזרחי, והוא לשכת פינקס
 23 המלביש; ואחת משמאלו, והוא לשכת עושה חבתין.
 24 יום שני כ"ט מנחם-אב ה'תש"ע
 25 פרק ששי
 26 א. המקדש כלו לא היה במישור, אלא במעלה ההר.
 27 כשאדם נכנס משער מזרחי של הר הבית, מהלך עד סוף
 28 החיל בשנה, ועולה מן החיל לעזרת-הנשים בשתיים-עשרה
 29 מעלות. רום כל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה.
 30 ומהלך כל עזרת-הנשים בשנה, ועולה ממנה לעזרת
 31 ישראל, שהוא תחלת העזרה בתשע-עשרה מעלות. רום כל
 32 מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה.
 33 ג. ומהלך כל עזרת ישראל בשנה, ועולה ממנו לעזרת
 34 הכהנים במעלה גבוהה אמה. ועליה דוכן, יש בו שלש
 35 מעלות. רום כל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. נמצאת
 36 עזרת-הכהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.
 37 ד. ומהלך כל עזרת-הכהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח
 38 בשנה. ועולה משם לאולם בשתיים-עשרה מעלות. רום כל
 39 מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. והאולם וההיכל כלו
 40 בשנה.
 41 ה. נמצא גובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר
 42 הבית שתיים ועשרים אמות. וגובה שער הר הבית עשרים
 43 אמה. לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח
 44 ההיכל. ומפני זה עשו כתל שעל-גבי שער זה נמוך, כדי
 45 שיהא כהן העומד בהר המשחה רואה פתח ההיכל בשעה
 46 שמזה מדם הפרה נכח ההיכל.

שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא?
לפי שקדשת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה
אינה בטלה; והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם",
ואמרו חכמים: אף-על-פי ששמומין, בקדשתן הן עומדים;
אבל חייב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני
שהוא כבוש רבים, וכיון שגלקחה הארץ מידיהם בטל
הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי
אינה מן ארץ-ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה
בכבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום
שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השניה -
הוא מקדש היום, ואף-על-פי שגלקחה הארץ ממנו, וחייב
בשביעית ובמעשרות על הדרך שבאנו בהלכות תרומה.

יום שלישי ל' מנחם-אב ה'תש"ע

פרק שביעי

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: "ומקדשי
תיראו". ולא מן המקדש אתה ירא, אלא ממי שצוה על
יראתו.
ב. ואי זו היא יראתו? לא יכנס אדם להר הבית במקלו או
במנעל שברגליו או באפנדתו או באבק שעל רגליו או
במעות הצורין לו בסדינו. ואין צריך לומר שאסור לרק
בכל הר הבית, אלא אם נודמן לו רק - מבליעו בכסותו.
ולא יעשה הר הבית דרך שיכנס מפתח זו ויצא מפתח
שכנגדה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יכנס לו
אלא לדבר מצוה.
ג. וכל הנכנסין להר הבית - נכנסין דרך ימין, ומקיפין,
ויוצאין דרך שמאל; חוץ ממי שארעו דבר, שהוא מקיף
על השמאל. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על
השמאל?" "שאני אבל". "השוכן בבית הזה נחמד".
"שאני מגדה". "השוכן בבית הזה יתן בלכך ותשמע
לדברי חבריך ויקרבוך".
ד. כל שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו
להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך בנחת על
צדו, עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מצמד
ולוים מדוכנן כף הם יוצאין מן המקדש, כמי שפוסע אחר
תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.
ה. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה,
שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד בית קדש-
הקדשים. וכל הנכנס לעזרה, יהלך בנחת במקום שמתר לו
להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני ה', כמו
שנאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים". ומהלך באימה
ויקרא ורעה, שנאמר: "בבית אלהים נהלך ברגש".
ו. ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה. ואין ישיבה בעזרה
אלא למלכי בית-דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד
וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין בלשפת הגזית, לא
היו יושבין אלא בחציה של חל.
ז. אף-על-פי שהמקדש היום חרב בצונותינו, חייב אדם

במוראו כמו שהיה נהג בו בכנינו: לא יכנס אלא למקום
שמותר להכנס לשם, ולא ישוב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד
שער המזרח. שנאמר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי
תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם,
שאף-על-פי שחרב בקדשתו עומד.
ח. בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו
מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. והוא שיהיה
רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.
ט. אסור לאדם לעולם שיפנה או שיששן בין מזרח למערב.
ואין צריך לומר שאין קובעין בית-הכנסת בין מזרח למערב
בכל מקום, מפני שהיכל במערב. לפיכך לא יפנה למערב
ולא למזרח, מפני שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון
לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים,
לא ישוב ופניו כלפי הקדש, אלא לצפון או לדרום, או לסלק
הקדש לצדדין.
י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל; אכסדרה תבנית
אולם; חצר כנגד העזרה; שלחן בצורת שלחן; ומנורה
בצורת מנורה. אכל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או
של שמונה קנים, או מנורה שאינה של מתכת אף-על-פי
שש' לה שבעה קנים.
יא. שלש מחנות היו במדבר: מחנה ישראל, והוא ארבע
מחנות; ומחנה לוי, שנאמר בה: "וסביב למשכן יחנו";
ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר אהל-מועד ולפנים. וכנגדן
לדורות: מפתח ירושלים עד הר הבית - כמחנה ישראל,
ומפתח הר הבית עד פתח העזרה, שהוא שער ניקנור -
כמחנה לוי, ומפתח העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל
ועזרת-הנשים מצלה יתרה בבית עולמים.
יב. כל ארץ-ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא
קדשה? שמביאין ממנה העמר ושתי הלחם והבכורים,
מה שאין מביאין כן משאר ארצות.
יג. עשר קדשות הן בארץ-ישראל, וזו למעלה מזו: עירות
המקפות חומה מקדשות משאר הארץ; שמשלחין מתוכן
את המצריעים; ואין קוברין בתוכן מת עד שירצו שבעה
טובי העיר או כל אנשי העיר; ואם יצא המת חוץ לעיר,
אין מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן להחזירו.
רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה - מפנין אותו. וכל
הקברות מפנין, חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו
העיר, בין מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו:
אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים
לכאן - אין מפנין אותו עד שירצו כלן, פחות מכאן - מפנין
אותו.
יד. ירושלים מקדשת משאר העירות המקפות חומה,
שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה. ואלו
דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את המת; ואין
מעבירין בתוכה עצמות אדם; ואין משפירין בתוכה בתים;
ואין נוהגין בתוכה מקום לגר תושב; ואין מקמיזין בה
קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו בה מימות
נביאים הראשונים; ואין נוטעים בה גנות ופרדסים; ואינה

דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו
 46 שומרין.
 47
 48 ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה. והשומרים הם הפהנים
 49 והלויים, שנאמר: "ואתה ובניך אתה לפני אהל העדת" -
 50 כלומר, אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את
 51 משמרת אהל מועד", ונאמר: "והפנים קדמה לפני אהל
 52 מועד מזרח משה ואהרן ובניו שמרי משמרת הקדש".
 53 ג. ואם בטלו שמירה, עברו בלא-תעשה, שנאמר:
 54 "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה אזהרה היא.
 55 הא למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו מצות
 56 לא-תעשה.
 57 ד. מצות שמירתו, שיהיו הפהנים שומרים מבפנים והלויים
 58 מבחוץ. וארכבצה ועשרים עדה שומרין אותו בכל לילה
 59 תמיד בארבעה ועשרים מקום: הפהנים בשלשה מקומות,
 60 והלויים באחד ועשרים מקום.
 61 ה. והיכן היו שומרים? כהנים היו שומרים בבית אבטינס
 62 ובבית הניצוץ ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ היו
 63 עליות בנויות בצד שצרי העזרה, והרובין היו שומרים שם.
 64 בית המוקד כפה ובית גדול היה מקף רבדין של אבן, וזקני
 65 בית-אב של אותו היום היו יושנים שם, ומפתחות העזרה
 66 בידם.
 67 ו. לא היו הפהנים השומרים יושנים בבגדי-כהנה, אלא
 68 מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן, ולובשין בגדי
 69 עצמן. וישנים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המלכים
 70 שלא יישנו על המטות.
 71 ז. ארע קרי לאחד מהן, הולך במסבה שפתח הקרקע,
 72 שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל, וחוזר
 73 ויושב אצל אחיו הפהנים עד שנתפתחין השערים בבקר יוצא
 74 והולך לו.
 75 ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שצרי הר הבית,
 76 ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ,
 77 שאסור לישוב בעזרה, ועל חמשה שצרי העזרה חוץ לעזרה,
 78 שצרי הפהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ,
 79 הרי שמונה-עשר מקום.
 80 ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן, ובלשפת הפרכת, ואחורי
 81 בית-הכפרת.
 82 י. ומצמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש
 83 הר הבית היה נקרא. והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל
 84 הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד
 85 ואומר לו "איש הר הבית, שלום עליך!" נכר שהוא ישן,
 86 חובטו במקלו, ורשות היה לו לשרף את כסותו. עד שהיו
 87 אומרים בירושלים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה
 88 ובגדיו נשרפין, שישן על משמרתו.
 89 יא. בשחר, קדם שיעלה עמוד השחר סמוך לו, יבוא
 90 הממנה של מקדש וידפק על הפהנים שבבית המוקד, והן
 91 פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את השער הקטן שבין
 92 בית המוקד ובין העזרה ונכנס מבית המוקד לעזרה. ונכנסו

1 נזרעת ואינה נחרשת, שמה תסרח; ואין מקימין בה
 2 אילנות, חוץ מגנת ורדים שהיתה שם מימות נביאים
 3 הראשונים; ואין מקימין בה אשפה, מפני השרצים; ואין
 4 מוציאין הימנה זיון וגזיון טראות לרשות-הרבים, מפני אהל
 5 השמאה; ואין עושין בה כבשונות, מפני העשן; ואין
 6 מגדלין בה תרנגולות, מפני הקדשים; וכן לא יגדלו
 7 הפהנים תרנגולים בכל ארץ-ישראל, מפני הסהרות; ואין
 8 הבית נחלט בה; ואינו מטמא בנגעים; ואינה נעשית עיר
 9 הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה
 10 לשבטים.
 11 טו. הר הבית מקדש ממנה, שאין זבין וזבות נדות ויולדות
 12 נכנסין לשם. ומתיר להכניס המת עצמו להר הבית, ואין
 13 צריך לומר טמא-מת שהוא נכנס לשם.
 14 טז. החיל מקדש ממנו, שאין עכו"ם וטמא-מת ובעל נדה
 15 נכנסים לשם.
 16 יז. עזרת-הנשים מקדשת מן החיל, שאין טבול-יום נכנס
 17 לשם. ואסור זה מדבריהם, אבל מן התורה מתיר לטבול-יום
 18 להכנס למחנה לויה. וטמא-מת שנכנס לעזרת-הנשים, אינו
 19 חייב חטאת.
 20 יח. עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים, שאין מחסר-
 21 כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם, חייב כרת.
 22 יט. עזרת-הכהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסין
 23 לשם אלא בשעת צריכה: לסמיכה ולכפרה ולשחיטה
 24 ולתנופה.
 25 כ. בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי-מומין
 26 ופרועי-ראש וקרועי-בגדים נכנסין לשם.
 27 כא. ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח, שאין נכנס לשם
 28 אלא רחוי ידים ורגלים.
 29 כב. בית קדש-הקדשים מקדש ממנו, שאין נכנס לשם אלא
 30 כהן גדול ביום-הכפורים בשעת העבודה.
 31 כג. מקום שהיה בעליה מכון על קדש-הקדשים אין נכנסין
 32 לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו.
 33 בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא
 34 משם את השמאה, מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים.
 35 לא מצאו תמימים - יכנסו בעלי-מומין. ואם אין שם
 36 כהנים - יכנסו לויים. לא מצאו לויים - יכנסו ישראל. מצוה
 37 בטוהרים. לא מצאו טוהרים - יכנסו טמאים. טמא ובעל-
 38 מום - יכנס בעל-מום, ואל יכנס טמא, שהשמאה דחוייה
 39 בצבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן, יכנסו בתבואה. אם אין
 40 שם תבואה או אי אפשר להם שיעשו בתבואה, יכנסו דרך
 41 פתחים.
 42

יום רביעי א' אלול ה'תש"ע

פרק שמיני

43
 44 א. שמירת המקדש מצות עשה, ואף-על-פי שאין שם פחד
 45 מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו. אינו

1 אחריו הפהנים, ושתי אבוקות של אור בידם. ונחלקו לשתי
2 כתות: פת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב. והיו בודקין
3 והולכין את כל העזרה, עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית
4 עושי חבתין. הגיעו אלו ואלו, ואמרין: שלום, הכל שלום!
5 והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין.

6 **יב.** פסדר הזה עושין בכל לילה ולילה, חוץ מלילי שבת
7 שאין בידם אור, אלא בודקין בנרות הדולקין שם מערב-
8 שבת.

9 סליקו להו הלכות בית-הבחינה

10 **יום חמישי ב' אלול ה'תש"ע**

11 הלכות כלי המקדש

12 והעובדים בו

13 יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה
14 מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות שמן המשחה.
15 (ב) שלא לעשות כמותה. (ג) שלא לסוף ממנו. (ד) שלא
16 לעשות כמתכנת הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח
17 הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הכתף. (ז) שלא
18 יסורו הפדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא
19 יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש. (י) לקדש הכהן
20 לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות בגדלים. (יב)
21 ללבש בגדי כהנה לעבודה. (יג) שלא יקריע המעיל. (יד)
22 שלא יזח החשן מעל האפוד.
23 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

24 פרק ראשון

25 **א.** מצות עשה לעשות שמן המשחה שיהיה מוכן לדברים
26 שצריכין משיחה בו, שנאמר: ועשית אתו שמן משחת
27 קדש.

28 **ב.** וככה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המר והקנמון
29 והקנה, מכל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל
30 הקדש, ומקנה הבשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר
31 בתורה: וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים - ששוקלים
32 אותו בשתי פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל
33 אחד ואחד לבדו, וערב הכל, ושרה אותן במים זבין
34 ומתקין עד שיצא כל כהן במים, ונתן על הפים שמן זית
35 הין, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות, ובשל הכל
36 על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי
37 לדורות.

38 **ג.** המר הוא הדם הצרור בחיה שבהו הירוע לכל,
39 שמתפשטין בה בני אדם בכל מקום. והקנמון הוא העץ
40 שבא מאי הדר, שריחו טוב ומתגמרים בו בני אדם. והקנה
41 היא הקשט. וקנה בשם הם הקנים הנדקים בתבן האדמים
42 הבאים מאי הדר וריחן טוב, והם ממיני הבשמים שנותנין
43 אותם הרופאים בצרי.

44 **ד.** העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא
45 הוסיף ולא גרע: במזיד - חייב כרת, בשוגג - מביא חטאת
46 קבועה; שנאמר: אשר יקח כמותו ונכרת מעמיו. והוא
47 שעשה אותו להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או
48 לתנו לאחרים - פטור.

49 **ה.** הסף משמן המשחה כזית: במזיד - חייב כרת, ובשוגג
50 - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר
51 ונכרת מעמיו. ואין חייבין אלא על סיבת שמן המשחה
52 שעשה משה; שנאמר: ממנו - מזה שנאמר בו: שמן
53 משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ
54 מזה שעשה משה.

55 **ו.** אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; שנאמר:
56 ואשר יתן ממנו על זר. הסף כלים ובהמה ועובדי כוכבים
57 שהם כמותה או שסוף מתים בו - פטור; שנאמר: על בשר
58 אדם לא ייסף.

59 **ז.** אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים ומשוח
60 מלחמה ומלכי בית דוד בלבד. אפלו כהן בן כהן מושחין
61 אותו, שנאמר: והכהן המשיח תחתיו מבני וגומר.

62 **ח.** בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה, היה כהן גדול
63 מתרבה בלבישת בגדים בלבד, שהיה לובש בגדי כהנה
64 גדולה.

65 **ט.** ביצד מושחין את הכהן? צק את השמן על ראשו וסוף
66 ממנו על גבי עיניו כמין כי יונית, כזה כ; שנאמר: ויצק
67 משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אתו לקדשו. ומלכי
68 בית דוד מושחין אותן כמין גור על ראשו. ולא ימשח
69 במקומות אחרות, ולא ירבה בשמן.

70 **י.** הנותן משמן המשחה על גבי מלף או כהן גדול שפכר
71 נמשחו - פטור; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר, ואין אלו
72 זרים אצלו. אבל הסף ממנו אפלו למלף וכהן גדול - חייב;
73 שנאמר: על בשר אדם לא ייסף - כל אדם במשמע. וכהן
74 גדול שננטל שמן המשחה מראשו וסוף במעיו - חייב כרת.
75 והוא שייסוף ממנו בכזית.

76 **יא.** אין מושחין את המלף אלא על גבי המעין. ואין
77 מושחין מלף בן מלף, שהמלכות ירשה למלף לעולם;
78 שנאמר: הוא וכו' בקרב ישראל. ואם היה שם מחלקת
79 - מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזהו
80 מלף לבדו. כמו שממשחו שלמה מפגי מחלקת אדוניו, וזהו
81 ויואש מפגי צמליה, ויהואחז מפגי יהויקים אחיו. וזה
82 שממשח אלישע ליהוא - לא בשמן המשחה משחו, אלא
83 בשמן אפרסמון. ודבר זה מסרת ביד החכמים.

84 **יב.** כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא
85 במשיחתו בשמן המשחה, שנאמר: וימשחם ויקדש אתם.
86 ודבר זה אינו נוהג לדורות, אלא הכלים בלן ביון
87 שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו; שנאמר: אשר
88 ישרתו כם בקדש - בשרות הם מתקדשין.

89 **יג.** הפפות והקערות שמקבלין בהם המנחות, וכן המזוקות
90 שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - בלן של כסף ושל

ממנה בכל יום על מזבח הזהב מנה. שלש מאות ושלשים
וחמשה מנה - כנגד ימות החמה; והשלשה מנים הנשארים
שוחק אותם ערב יום הכפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא
ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכפורים; והשאר הוא
יותר הקטרת שאמרנו בשקלים.
ד. נטף האמור בתורה הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי.
והשחלת היא הצפרן שנותנין אותה בני האדם במגמרות.
והחלבנה - כמו דבש שחור, וריחו קשה, והוא שרף אילנות
בערי יון. וזהו שמות הסמנים בלשון ערבי: עוד בלסאן,
ואצפאר טיב, ומיעה, ולכאן, ומוסקי, וקציעה, וסנבל
אלנטורין, וועפרן, וקשט, ועוד, וקשר סליפה. וענבר.
ה. ביצד מפטמין את הקטרת? מביא תשעה קבין בורית
פרשינה ושרף בה את הצפרן, ואחר כך שורה את הצפרן
באחד ועשרים קב של יין קפריסין או יין לבן ישן חזק
ביותר, ואחר כך שוחק כל אחד מן הסמנים בפני עצמו
הדק, וכשהוא שוחק אומר: הדק היטב, הדק היטב, כל זמן
ששוחק, ומערב הכל.
ו. וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה ומשל הקדש. והמפטם
את הקטרת מן החלין או בכלי של חלין - פסולה.
ז. פעמים בשנה היו מחזירין אותו למכתשת. בימות החמה
היו מפזרים אותה, כדי שלא תתעפש; ובימות הגשמים
צוברין אותה, כדי שלא יפוג ריחה.
ח. נתן לתוכה דבש כל שהוא - פסולה. חסר אחד
מסממניה - חייב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה
מעט מעט במתכנתה - כשרה. אפלו פטם פרוס בשחרית
ופרוס בין הערבים.
ט. העושה קטרת מאחד עשר סממנים אלו לפי משקלות
אלו כדי להרים בה, אף על פי שלא הרים - חייב כרת על
עשייתה, אם עשה מזיד; ובשוגג מביא חטאת קבועה. אף
על פי שלא עשה המשקל כלו אלא חציו או שלישו, הואיל
ועשה לפי משקלות אלו - חייב כרת. שנאמר: במתכנתה
לא תעשו לכם, איש אשר יעשה כמוה להרים בה ונכרת
מעמיו.
י. עשאה להתלמד בה או למסרה לצבור - פטור. הרים
בה ולא עשאה - אינו חייב כרת, אלא דינו כדיון כל הנהגה
מן ההקדש. לא חייבה תורה כרת אלא לעושה במתכנתה
להרים בה.
יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת בכל
יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת
אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב
אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן, או הסיף נסף
- לוקה; שנאמר: לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה
וגומר.
יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום - אין
מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא מצנה
לנטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשא על העגלה, נפרץ
פרץ בעזא. אלא מצנה לנשא על הכתף, שנאמר: כי עבדת
הקדש עלהם בכתף ישאו.

זהב היו; ומתר לעשותן משאר מיני מתכות, כמו שבארנו.
וכלן מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו - מתיך אותם ועושה
אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם.
יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותמין אותם, אלא
מתיכין אותן ועושים אותן חדשים.
טו. סכין שנשטט מן הנצב או שנפגם - אין מחזירין אותו
ואין משחזרין אותו; אלא גונזין אותו בצד ההיכל בין
הקדש והאולם לדרום, ועושים אחרים. שאין צניות במקום
עשירות.
טז. שתי מדות של יבש היו במקדש: עשרון וחצי עשרון.
העשרון - למנחות, וחצי העשרון - לחלק בו מנחת כהן
גדול שבכל יום.
יז. ושבע מדות של לח היו שם: הין, וחצי ההין, ושלישית
ההין, ורביעית ההין; ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו
חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין? למדידת הנסכים
של זבחים. ולג - למדידת שמן המנחות. וחצי לג -
למדידת שמן לכל גר מגרות המנורה. ורביעית - לחלק בה
השמן להבתין.
יח. ואין לנו דבר למד בו הין, ולמה היה שם? הואיל
והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן לשמן המשחה.
ובחצי לג שהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן
לתורה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר
ומים לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נחקדשו, אלא
מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.
יט. כל המדות האלו קדש ומכלי השרת, אלא שמדות
הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא
בפנים. לפיכך, ברוצי מדות הלח - קדש, וברוצי מדות
היבש - חל.

יום שישי ג' אלול ה'תש"ע

פרק שני

א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה, ועשייתה מצות עשה,
שנאמר: ואתה קח לך סמים וגומר. ונתפרשו בתורה
ארבעה מסממניה, והן: נטף, ושחלת, וחלבנה, ולבונה.
ושאר סממניה הלכה למשה מסיני.
ב. אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה מסיני, והם שעושים
אותן במשקל מכון. ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח
סדמית וכפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן. ולא היו
יודעים אותו אלא אנשים ידועים, והוא היה הלכה בידם
איש מפי איש.
ג. וזהו משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת וחלבנה
ולבונה - מכל אחד משקל שבעים מנה. והמנה מאה
דינרין. ומוקציעה ושבלת גרד וכרפוס - מכל אחד ששה
עשר מנה. קשט - שנים עשר מנה. קנמון - תשעה מנים.
קלופה - שלשה מנים. משקל הכל: שלש מאות ושלשים
ושמונה מנה. שחוקין הכל הדק. מוסיפין לה רבע הקב
מלח סדומית, וכפת הירדן ומעלה עשן כל שהוא. ומקטיר

1 יג. כְּשֶׁנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ עַל הַכֶּתֶף - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּגֹדֶד פָּנִים,
2 וְאַחֲרֵיהֶם לַחוּץ וּפְנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים שְׁלֹא יִשְׁמְטוּ
3 הַבַּדִּים מִן הַטְּבָעוֹת. שֶׁהַמְסִיר אֶחָד מִן הַבַּדִּים מִן הַטְּבָעוֹת
4 - לֹקָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בַּטְּבַעַת הָאֶרֶץ יִהְיוּ הַבַּדִּים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.

5 שבת קודש ד' אלול ה'תש"ע

6 פָּרָק שְׁלִישִׁי

7 א. זָרַע לֹוי כְּלוּ מִבְּדֵל לַעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: בָּעֵת
8 הַהִיא הַבְּדִיל יי אֶת שִׁבְט הַלֵּוִי. וּמִצְוֹת עָשָׂה לְהִיּוֹת הַלֵּוִים
9 פְּנוּיִין וּמוֹכְנִין לַעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רָצוּ בֵּין שְׁלֹא רָצוּ;
10 שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַבְד הַלֵּוִי הוּא אֶת עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. וְכֵן לֹוי
11 שֶׁקָּבַל עָלָיו כָּל מִצְוֹת לִוְיָהּ חוּץ מִדְּבַר אֶחָד - אֵין מִקְבָּלִין
12 אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּקְבַּל אֶת כָּלן.

13 ב. עֲבוֹדָה שְׁלֵהֶן הִיא שִׁיְהִיו שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ. וְיִהְיוּ
14 מִהֵן שׁוֹעֲרִין לִפְתָּח שַׁעֲרֵי הַמִּקְדָּשׁ וְלַהֲגִיף דְּלִתּוֹתָיו, וְיִהְיוּ
15 מִהֵן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקָּרְבָן בְּכָל יוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר: וְשֵׁרֵת
16 בְּשֵׁם יי אֱלֹהֵיו כָּכָל אֲחִיו הַלֵּוִים. אִי זֶהוּ שְׂרֹת שֶׁהוּא בְּשֵׁם
17 יי? הֵיוּ אוֹמְרִים: זֶה שִׁירָה. וּמִתִּי אוֹמֵר שִׁירָה? עַל כָּל עוֹלוֹת
18 הַצִּבּוֹר הַחוּבָה וְעַל שְׁלֹמִי עֲצָרַת בָּעֵת נִסּוּף הַיּוֹם. אֲבָל
19 עוֹלוֹת נִדְבָה שֶׁמִּקְרִיבִין הַצִּבּוֹר לְקִיץ לַמִּזְבֵּחַ, וְכֵן הַנִּסְכִּין
20 הַבָּאִין בְּפָנֵי עֲצֻמָּן - אֵין אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה.

21 ג. לֹוי הָאוֹנֵן - מִתָּר לַעֲבֹד וּלְשׁוֹרֵר. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנִים
22 עֲשָׂר לִוִּים עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן בְּכָל יוֹם לִוְיָהּ שִׁירָה עַל
23 הַקָּרְבָן, וּמוֹסִיפִין עַד לַעֲוֹלָם. וְאֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא בִּפְהַ
24 בְּלֹא כָלִי; שֶׁעָקֹר הַשִּׁירָה, שֶׁהִיא עֲבוֹדָתָהּ, בִּפְהַ. וְאַחֲרֵים הֵיוּ
25 עוֹמְדִים שָׁם מִנְּגִנִין בְּכָלִי שִׁיר. מִהֵן לִוִּים, וּמִהֵן יִשְׂרָאֵלִים
26 מִיַּחֲסִין הַמְּשִׂיאִין לְכַהֲנָה. שֶׁאֵין עוֹלָה עַל הַדּוֹכָן אֶלָּא מִיַּחֲסִין.
27 וְאֵין אֵלּוּ הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַכִּלִּים עוֹלִין לְמִנְּחָן הַשָּׁנִים עֲשָׂר.
28 ד. וּבִמָּה הֵם מִנְּגִנִין? בְּנִבְלִים וְחִלְלִים וְכַנּוּרוֹת וְחִצּוֹצְרוֹת
29 וְהַצִּלְצֵל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נִבְלִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה.
30 וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חִלְלִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנַיִם עֲשָׂר.
31 וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חִצּוֹצְרוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל עֲשָׂרִים
32 וּמֵאָה. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִתְּשֻׁעָה כַּנּוּרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לַעֲוֹלָם.
33 וְהַצִּלְצֵל אֶחָד בְּלִבָּד.

34 ה. בִּימֵי הַמּוֹעֲדוֹת כָּלם וּבִרְאשֵׁי חֲדָשִׁים הֵיוּ הַכַּהֲנִים
35 תּוֹקְעִים בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּשִׁשָּׁה הַקָּרְבָן וְהַלֵּוִים אוֹמְרִין שִׁירָה;
36 שֶׁנֶּאֱמַר: וּבַיּוֹם שֶׁמִּחֲתַכֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבִרְאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם

37 וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצָצְרָת. הַחֲצוֹצְרָה הִיְתָה נַעֲשִׂית מִן עֲשֵׂת שֵׁל
38 כְּסָף. עָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַגְּרוֹטָאוֹת שֵׁל כְּסָף - כְּשִׁירָה; מִשְׁאָר
39 מִיְּמֵי מִתְכּוֹת - פְּסוּלָה. וְהַחֲלִילִין שֶׁהֵיוּ מִנְּגִנִין בִּהְיוֹת הֵיזָה
40 אֲבוֹב שְׁלֵהֶן שֵׁל קֶנֶה, מִפְּנֵי שֶׁקוֹלוֹ עָרֹב. וְלֹא הֵיזָה מִחֲלָק
41 אֶלָּא בְּאֲבוֹב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֲלָק יָפֵה.

42 ו. בְּשָׁנִים עֲשָׂר יוֹם בְּשָׁנָה הַחֲלִיל מִכָּה לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ:
43 בְּשִׁחִיטַת פֶּסַח רִאשׁוֹן, וּבְשִׁחִיטַת פֶּסַח שֵׁנִי, וּבַיּוֹם טוֹב
44 הָרִאשׁוֹן שֵׁל פֶּסַח, וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֵׁל עֲצָרָת, וּבְשִׁמְנָה יְמֵי
45 הַחֵג. וְחֲלִיל זֶה דוֹחָה שִׁבְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲלִיל שֵׁל קָרְבָן,
46 וְחֲלִיל שֵׁל קָרְבָן עֲבוֹדָה הִיא וְדוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ.

47 ז. אֵין בֵּין לֹוי נִכְסֵי לַעֲזָרָה לַעֲבוֹדָתוֹ עַד שֶׁיִּלְמְדוּהוּ חֻמֹּשׁ
48 שָׁנִים תְּחִלָּה. שֶׁנֶּאֱמַר: זֹאת אֲשֶׁר לִוִּים מִבֵּין חֻמֹּשׁ וְעֲשָׂרִים
49 שָׁנָה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: מִבֵּין שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. הֲאֵי כִּי־עַד?
50 חֻמֹּשׁ לְלֹמֵד, וְאֵינוֹ נִכְסֵי לַעֲבוֹדָה עַד שֶׁיִּגְדִּיל וְיִהְיֶה אִישׁ;
51 שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ.

52 ח. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה בְּלוִיִּם: וּמִבֵּין חֻמֹּשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב
53 מִצִּבְא הַעֲבֹדָה - אֵינוֹ אֶלָּא בְּזִמְנָן שֶׁהֵיוּ נוֹשְׂאִין הַמִּקְדָּשׁ
54 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאֵינוֹ מִצִּבְא נִזְהָרָה לְדוֹרוֹת. אֲבָל לְדוֹרוֹת -
55 אֵין הַלֵּוִי נִפְסָל בְּשָׁנִים וְלֹא בְּמוֹמִין אֶלָּא בְּקוֹל; שֶׁיִּתְקַלְקַל
56 קוֹלוֹ מִרֹּב הַזִּקְנָה - יִפְסָל לַעֲבוֹדָתוֹ בַּמִּקְדָּשׁ. וְיִרְאֶה לִי,
57 שֶׁאֵינוֹ נִפְסָל אֶלָּא לִוְיָהּ שִׁירָה, אֲבָל יִהְיֶה מִן הַשּׁוֹעֲרִים.

58 ט. שְׁמוּאֵל הַרֹאֶה וְדוֹד הַמֶּלֶךְ חִלְקוֹ הַלֵּוִים לְאַרְבָּעָה
59 וְעֲשָׂרִים מִשְׁמֹרוֹת, וְעוֹבֵד מִשְׁמֵר בְּכָל שִׁבְתָּ. וְכָל אֲנָשִׁי
60 מִשְׁמֵר מִחֲלָק אוֹתָם רֹאשׁ הַמִּשְׁמֵר לְכַתִּי אֲבוֹת, וְכָל יוֹם
61 מִיְּמֵי הַשִּׁבְתָּ עוֹבְדִים בּוֹ אֲנָשִׁים יְדוּעִים. וְרֹאשֵׁי הָאֲבוֹת
62 מִחֲלָקִין אֵלּוּ הַעוֹבְדִים בְּיוֹם שְׁלֵהֶן אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ.
63 וְכָל הַלֵּוִים מִזִּהְרִין עַל עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: אִף אֶל כָּלִי
64 הַקֹּדֶשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יִמְתּוּ. לֹא יִקְרְבוּ -
65 לַעֲבוֹדָה, אֲבָל לְגַע - מִתְּרִין.

66 י. וּבְשֵׁם שֶׁהַלֵּוִים מִזִּהְרִין שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים, כִּף
67 הַכֹּהֲנִים מִזִּהְרִין שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת הַלֵּוִים; שֶׁנֶּאֱמַר: גַּם הֵם
68 גַּם אֲתָם. וְכֵן הַלֵּוִים עֲצָמָם מִזִּהְרִים שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד
69 מִלֵּאכֶת חֲבֵרוֹ, שְׁלֹא יִסַּע הַמְּשׁוֹרֵר לְשׁוֹעֵר וְלֹא הַשּׁוֹעֵר
70 לְמְשׁוֹרֵר; שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֶל מִשְׁאָו.

71 יא. לִוִּים שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים אוֹ שִׁסַּע לֹוי בְּמִלְאכָה
72 שֶׁאֵינָה מִלֵּאכָתוֹ - חֲזִבִּין מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא
73 יִמְתּוּ. אֲבָל כֵּהֵן שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת לֹוי - אֵינוֹ בְּמִיתָה, אֶלָּא בְּלֹא
74 תַּעֲשָׂה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח מנחם-אב ה'תש"ע

75 שָׁוָא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-ה'
 76 אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא" (שמות כ, ז), וְהוּא שִׁישְׁבַע עַל
 77 מַחֲבֵי הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא בְּהִפָּךְ מִמָּה שֶׁהוּא בְּאִמָּת

יום ראשון כ"ח מנחם-אב ה'תש"ע

76 מצות לא תעשה סב.

77 המצוה הס"ב — האזהרה שהזהרנו על שבועת

יום שלישי ל' מנחם-אב ה'תש"ע

מצות עשה ז.

המצוה השביעית — הצווי שִנְצִטוּיָנוּ לְהִשָּׁבַע

בְּשֵׁמוֹ יִתְעַלֶּה בְּזִמְנֵי שִנְצִטְרָךְ לְכַף לְקִיָּם אֵיזָה דְּבָר

או לְשָׁלֹל, לְפִי שֵׁישׁ בְּזָה רוּמָמוֹת לוֹ יִתְעַלֶּה

וְכָבוֹד וּגְדָלָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבִשְׁמוֹ

תִּשָּׁבַע" (דברים י, כ). וּבִפְרוֹשׁ אָמְרוּ (שבועות לה:):

"אָמְרָה תוֹרָה הַשָּׁבַע בְּשֵׁמוֹ, וְאָמְרָה תוֹרָה אֶל-

תִּשָּׁבַע", כְּלוּמָר: כְּמוֹ שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ שְׂאִינָה צְרִיכָה

מִזְהָרִים עָלֶיהָ וְהִיא מְצוּת לֹא-תִעָשֶׂה, כִּי

הִשְׁבַּעְתָּ בְּעֵת הַצִּיָּף מְצוּיָם עָלֶיהָ וְהִיא מְצוּת

עֲשֵׂה. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהִשָּׁבַע בְּשׁוֹם דְּבָר מְכֻל-

הַנִּבְרָאִים, כְּגוֹן: הַמִּלְאָכִים וְהַכּוֹכָבִים אֲלֵא אִם כֵּן

אָמַר זֹאת בְּנֶסֶח שֶׁל הַשְּׁמִטָּה הַנִּשְׁוּא, כְּגוֹן שִׁיאֵמַר

"בְּאֻמָּתוֹת הַשָּׁמֶשׁ", וְכוּנָתוֹ "בְּאֻמָּתוֹת אֱלֹהִי

הַשָּׁמֶשׁ". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נִשְׁבַּעְתָּ אֲמַתְנוּ בְּשֵׁם מֹשֶׁה

וּבְנוֹ כְּדִי לְהִתְכַּבֵּד בְּשֵׁמוֹ כְּאִלּוּ אֹמֵר הַנִּשְׁבַּע

"בְּאֵלֵי מֹשֶׁה", "כְּמִי שֶׁשָּׁלַח אֶת-מֹשֶׁה" (ובסגנון

זֶה מוֹתֵר לְהִתְבַּטֵּא אֶךְ אֵין זֶה שְׁבוּעָה). אָבֵל כְּשֶׁאֵין

הַנִּשְׁבַּע מִכּוֹן לְכַף וְנִשְׁבַּע בְּאַחַד הַנִּבְרָאִים מִתּוֹךְ

אֲמוּנָה שֵׁישׁ לְאוֹתוֹ הַדְּבָר אֲמַתוֹת בְּעֲצָמוֹ עַד

שִׁישְׁבַּע בּוֹ — הָרִי זֶה עֶבֶר וְשִׁתָּף דְּבָר אַחֵר עִם

שֵׁם שְׁמִיָּם. וְעַל זֶה בָּא בַּקְּבָלָה (סוכה מה:):

"כֹּל-הַמִּשְׁתַּף שֵׁם שְׁמִיָּם עִם דְּבָר אַחֵר — נִעְקָר

מִן-הָעוֹלָם". וְלַעֲנִין זֶה נִתְּכֵן הַכְּתוּב בְּאָמְרוֹ

"וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבַע", כְּלוּמָר: לוֹ בְּלִבְדִּי תִּתְּכֵן וְתִיַּחַס

אֶת-הָאֲמַתוֹת, שֶׁרְאוּי לְהִשָּׁבַע בָּהֶן. וּכְבָּר אָמְרוֹ

בְּרִישׁ תְּמוּרָה (ג:): מִנֵּין שֶׁנִּשְׁבַּעִין לְקִיָּם אֶת-

הַמְצָוָה? שְׁנֵאֵמַר: וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבַע.

יום רביעי א' אלול ה'תש"ע

יום חמישי ב' אלול ה'תש"ע

הַמְצָוָה הַצִּ"ד — הַצּוּי שִנְצִטוּיָנוּ לְקִיָּם כֹּל

מִהַשְׁהִטְלָנוּ (שְׁקִבְלָנוּ) עַל עֲצָמָנוּ בְּדַבּוּר —

שְׁבוּעָה וְנִדְרָה וְצִדְקָה וְקִרְבָּן (כשהיתה ההתחייבות

באחת מלשונות אלו) וְכִיּוּצָא בְּזָה — וְהוּא אָמְרוֹ

יִתְעַלֶּה: "מוֹצָא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֵשִׂיתָ" (דברים כג,

כד). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁכְּבָר חָלְקוּ אֶת-הַמִּלּוֹת שֶׁל

פְּסוּקָה זֶה וּפְרָשׁוֹ כֹּל-מִלָּה מִמֶּנּוּ בְּעֵנִין (לעצמו),

1 (כגון נשבע על היום שהוא לילה), או על דְּבָר

2 מִן-הַנִּמְנָעוֹת (הבלתי אפשרי) שֶׁהוּא מְצוּי, או

3 שִׁישְׁבַּע לְבַטֵּל מְצוּה מִן-הַתּוֹרָה. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע עַל

4 דְּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין עָלָיו מַחְלָקָת וְלֹא וְכוּת לְשׁוֹם

5 אָדָם מִן-הַמְּלָמְדִים, כְּגוֹן שִׁישְׁבַּע בָּהֶן שֶׁכֹּל-

6 הַנִּשְׁחָט יָמוּת — הָרִי גַם זֶה נִשָּׂא שֵׁם ה' לְשׁוּא,

7 וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (שבועות כט:): "אֵיזוֹ הִיא שְׁבוּעַת

8 שְׁוֹא? נִשְׁבַּע לְשָׁנוֹת אֶת-הַיָּדוּעַ לְאָדָם וְגו'".

9 וְהַעֲוִיב עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד — לוֹקָה, וּבִשְׁגָגָה —

10 פְּטוּר, כְּשֶׁאֵר חֲבִי לְאוּיָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ. וְשֵׁם

11 אָמְרוּ, כְּלוּמָר בְּשְׁבוּעוֹת: "זֶה הִיא שְׁבוּעַת שְׁוֹא

12 שֶׁחֲבִינָן עַל זְדוּנָה מְכּוּת וְעַל שְׁגָגָתָה פְּטוּר", וְשֵׁם

13 נִתְּבָאֵרוּ דִּינֵי מְצוּה זֶה.

יום שני כ"ט מנחם-אב ה'תש"ע

14 מצות לא תעשה רמח. רמט.

15 הַמְצָוָה הַרמ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּכַפּוֹר

16 בְּחוּבוֹת שְׁאֵנוּ חֲבִיָּם וּבִפְקֻדוֹנוֹת שֶׁהִפְקִדוּ אֲצִלָּנוּ,

17 וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-תִכְחַשׁוּ" (ויקרא יט, יא), וְנִתְּבָאֵר

18 שֶׁבְּמִמּוֹן הַכְּתוּב מִדְּבָר. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (קדושים שם):

19 "לְפִי שְׁנֵאֵמַר: "וְכִחַשׁ בָּהֶן וְנִשְׁבַּע עַל-שֶׁקֶר" (שם ה,

20 כב) לְמַדְנוּ עֲנֵשׁ, אֲזַהְרָה מִנֵּין? תִּלְמוּד לומֵר: "לֹא

21 תִּכְחַשׁוּ". וְכָבָר יָדְעָתָּ שֶׁהַכּוֹפֵר בִּפְקֻדוֹן פְּסוּל

22 לְעִדּוּת אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, לְפִי שֶׁעֲבָר עַל אָמְרוֹ

23 יִתְעַלֶּה: "לֹא תִכְחַשׁוּ". וְכָבָר נִתְּבָאֵרוּ שֵׁם דִּינֵי

24 מְצוּה זֶה בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת.

25 הַמְצָוָה הַרמ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִשְׁבוּעַת

26 שֶׁקֶר שְׁאֵנוּ נִשְׁבָּעִים אוֹתָהּ לְכַפּוֹר חוּב הַקְּבוּעַ

27 עָלֵינוּ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ"

28 (שם יט, יא), כְּגוֹן אִם כָּפַר בִּפְקֻדוֹן — הָרִי עֶבֶר

29 עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִכְחַשׁוּ"; וְאִם נִשְׁבַּע עַל

30 כְּפִירָתוֹ — עֶבֶר עַל אָמְרוֹ: "לֹא-תִשְׁקְרוּ".

31 וּבִסְפָּרָא (פרשת קדושים שם): "וְלֹא-תִשְׁקְרוּ" מֵה

32 תִּלְמוּד לומֵר? לְפִי שְׁנֵאֵמַר: "וְנִשְׁבַּע עַל-שֶׁקֶר"

33 לְמַדְנוּ עֲנֵשׁ, אֲזַהְרָה מִנֵּין? תִּלְמוּד לומֵר: "לֹא-

34 תִּשְׁקְרוּ". וְכָבָר נִתְּבָאֵרוּ דִּינֵי מְצוּה זֶה בִּפְרָק ה'

35 מִשְׁבוּעוֹת (טו:). וְשֵׁם נִתְּבָאֵר שֶׁהַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת

36 שֶׁקֶר עַל כְּפִירָת מִמּוֹן — עוֹבֵר בְּשִׁנֵּי לְאוּיָן:

37 מִשׁוֹם "לֹא-תִשְׁבָּעוּ בְּשִׁמִּי לְשֶׁקֶר" (שם, יב) וּמִשׁוֹם

38 "לֹא-תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ".

מכל-מקום הפונה היוצאת מכל מה-שהזכירו לך, היא: שקיום כל מה-שיבטא האדם המטיל על עצמו איזה דבר הוא מצות עשה, והעברה על כך מצות לא-תעשה, ונבאר את-זה כשנזכיר מצות לא-תעשה (לא תעשה קנז). ולשון ספרי (פרשת כי-תצא): "מוצא שפתיך — מצות עשה". ואתה יודע, שאין שום ענין יוצא ממלת "מוצא שפתיך" לבדה (לא למדנו שום ענין מיוחד מ"מוצא שפתיך"), אלא הפונה היא מה שהזכרתי לך בהכנת פשטי דקרא (פירוש הפסוק), שחייב לעשות כל מה-שהוציא בשפתי. וכבר נכפל הצווי במצוה זו, והוא אמרו יתעלה: "ככל-היוצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבועות ונדרים ובסוף מנחות וגם במסכת קנים (פרק ג משנה ו). כלומר: שנתבאר הדין שיש לדקדק, שיעשה האדם את-הדבר שהטיל על עצמו, ואיך יפטור עצמו, אם יש לו ספק במה-שאמר.

יום שישי ג' אלול ה'תש"ע

מצות לא תעשה קנז.

המצוה הקנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעבור על מה שחיבנו עצמנו בדבור, אף-על-פי שהוא בלי שבועה — ואלו הם הנדרים, כגון שיאמר אדם: אם יקרה כך וכך, או אם אעשה כך — פרות העולם אסורין עלי או פרות עיר זו; או איזה מאכל מסים, כגון שאמר: יאסר עלי היין או יאסר עלי החלב או הדגים וכיוצא בזה. וכן אם אמר: הנאת אשתי אסורה עלי וכל-הדומה לזה מן-החייבים שנתבארו דגמותיהם בנדרים — הרי זה חייב לקיים אותו הנדר. ובאה האזהרה מלעבור על אותו הדבור, והוא אמרו יתעלה: "לא יחל דברו ככל-היצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ג), ובא הפירוש (בספרי שם): "לא יחל דברו"

— לא יעשה דבריו חלין, כלומר שיחייב עצמו דבר ולא יקימו. ולשון גמרא שבועות (כה:), אמרו: קנמות ("קונם עלי" — לשון נדר) — עובר ב"לא יחל דברו". ובספרי (במדבר שם) אמרו: "לא יחל — מגיד שהוא עובר על 'בל יחל' ועל 'בל תאחר'", כלומר: שאם נדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים — הרי זה חייב משום "לא תאחר" ומשום לא יעשה דבריו חלין. וכן כל-הדומה לקרבן, כגון שנדר לבדק הבית או לצדקה או לבית הכנסת וכיוצא בזה. והעובר ועושה מה-שאסר על עצמו לעשתו — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכת נדרים.

שבת קודש ד' אלול ה'תש"ע

מצות עשה צה.

המצוה הצ"ה — הצווי שנצטוינו בהפרת נדרים, כלומר: שהורנו שנתן לנו לדון באותם הדינים: אף אין הענין, שעל כל-פנים חובה שנפר. והבן שזה בדיוק הענין בכל-פעם שתשמעני מונה דין מן הדינים (מצוות מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שאין זה בהכרח צווי לעשות דבר מסים, אלא המצוה היא שאנו מצוים לדון בענין שהוא בדין הזה. ואמנם שהפעל והאב מפרים, הרי פרשו הכתוב וקבע את-משפטיו. ובקבלה נמסר שגם החכם יתיר הנדר לכל וכן השבועה, והרמז על כך הוא אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) — "הוא אינו מוחל אכל אחרים מוחלין לו". ובכלל אין ראיה על כך מן הכתוב, וכבר אמרו (חגיגה י:): "התר נדרים (מה שאמרו חכמים שהחכם מתיר הנדר) פורחין באויר (אין יותר מאשר מעט רמז במקרא על-כך) ואין להם על מה-שיסמכו", אלא הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

שמואל-א טו ג-יב

ג עתה לך והפיתה את-עמלק והחרמתם את-כל-אשר-לו ולא תחמל עליו והמתה מאיש עד-אשה מעלל ועד-יונק משור ועד-שה מנמל ועד-חמור: ד וישמע שאול את-העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את-איש יהודה: ה ויבא שאול עד-עיר עמלק וירב בנחל: ו ויאמר שאול אליהקניזי לכו פרו רדו מתוך עמלקי פן-אספד עמו ואתה עשיתה חסד עם-כל-בני ישראל בעלותם ממצרים ויסר קניי מתוך עמלק: ז ויך שאול את-עמלק מחוילה בואך שור אשר על-פני מצרים: ח ויתפש את-אנג מלך-עמלק חי ואת-כל-העם החרים לפי-חרב: ט ויחמל שאול והעם על-אנג ועל-מיטב הצאן והפקר והמשנים ועל-הכרים ועל-כל-הפזב ולא אבו החרים וכל-המלאכה נמכה ונמס אתה החרמו: י ויהי דבר-יהוה אל-שמואל לאמר: יא נחמתי פיהמלכתי את-שאול למלך פישב מאחרי ואת-דברי לא הקים ויחר לשמואל ויעקק אליהוה פל-הלילה: יב וישפם שמואל לקראת שאול בפקר ויך לשמואל לאמר בא-שאול הפרמלה והנה מציב לו יד ויסב ועבר וירד הגלגל:

רש"י

יושב הנגב, ועמלק יושב בארץ הנגב (שם יג כט): עם כל בני ישראל. שנהנו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל, והרי מעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל: (ט) והמשנים. אין לו דמיון, והם הבריאים. ואומר אני: לשון 'משנים', כמו (בראשית מג יב): כסף משנה, על שם שהוא כפול בבשר ובשומן, וכן (שופטים ו כה): ופר השני שבע שנים: נמבזה ונמס. כמו נבזה, והמ'ם טפילה בו: (יא) נחמתי. מחשבה עלתה בלבי על מלכות שאול שהמלכתי: (יב) מציב לו יד. בונה לו מזבח הוא המזבח שנאמר באלהיו (מלכים-א יח ל): וירפא את מזבח ה' ההרוס. ויונתן תרגם: והא מתקן ליה תמן אתר לפלאג ביה ביזתא:

(ג) משור ועד שה. שהיו בעלי כשפים, ומשנין עצמן ודומין לבהמה: (ד) וישמע שאול. לשון הכרזה, כמו (לעיל יד כ): ויעקק שאול: ויפקדם בטלאים. אמר לכל אחד ואחד, שיקח טלה מצאנו של מלך, ואחר כך מנה את הטלאים, לפי שאסור למנות את ישראל, שנאמר במ (בראשית לב יב): לא יספר מרוב: (ה) וירב בנחל. וילחם בנחל. ורבותינו אמרו (יומא כב ב): על עסקי נחל רב ודן את עצמו, ומה בשביל נפש אחת אמרה תורה ערוף עגלה בנחל, בשביל כל הנפשות האלו לא כל שכן, אם אדם חטא, בהמה מה חטאה: (ו) אל הקניני. בני יתרו, שהיו יושבין במדבר יהודה בנגב ערד, שהלכו אצל יעבץ ללמוד תורה, וערד הוא עמלק, הכנעני מלך ערד, עמלק היה, שנאמר (במדבר כא א):

מצודת ציון

(ג) והחרמתם. ענין כליון וכריתה: מעולל. הוא הרך בשנים, כמו (ישעיהו סח כ): עול ימים והוא גדול מן היונק: (ד) וישמע. ענין אסיפה הבאה בשמיעת קול המאסף, וכן (ירמיהו ג כט): השמיעו אל בבל רבים: ויפקדם. ענין מנין ומספר: בטלאים. שם מקום, כמו (יהושע טו כד): זיף וטלם ובעלות. ורבותינו ז"ל אמרו (יומא כב ב): בטלאים ממש, לפי שאסור למנות את ישראל לגולגולת, ומנאם בטלאים, וכל אחד לקח טלה מערד שאול, והחזירו למקום מיוחד, ומנו הטלאים וידעו מספר בני ישראל: רגלי. הולכי רגל, לא רוכבים: (ה) וירב. מלשון מריבה ומלחמה: (ו) הקניני. משפחת הקניני, מבני חובב חותן משה: אוסיפך. ענין כליון: (ז) ויתפש. ענין אחיזה: (ט) והמשנים. מלשון שנים, רוצה לומר כפולים בבשר ושומנים, ודוגמתו (עזרא א כ): כפורי זהב משנים, ורוצה לומר כפולים: הכרים. הכבשים השמנים: ולא אבו. ולא רצו: וכל המלאכה. המקנה, נקראת מלאכה, לפי שבו עבודת האדם בעל המקנה, ובו יעסוק, כמו (בראשית לג יד): לרגל המלאכה: נמבזה. בזויה: ונמס. רוצה לומר דבר הנשחת: (יא) נחמתי. ענין הפוך מחשבה: (יב) מציב. ענינו עשיה והעמדה: יד. מקום:

מצודת דוד

(ג) עתה וכו'. רצה לומר: מאז הכיתם ולא החרמתם, עתה לך והחרים מכל ומכל: (ו) לכו סורו. הפרדו מעם עמלק, כי פן אוסיפך עמו בעת אחרים, היות בעת כזאת אי אפשר להבחין ולהזהר: עשיתה חסד. על יתרו יאמר, והחסד הוא מה שיעץ להעמיד שופטים, שהיה טובה לכל ישראל, להקל עליהם מלעמוד על משה מבקר עד ערב: (ז) בואך. עד אשר תבוא לשור, וכאלו מדבר מול האדם המכיר המקום: (ט) ויחמל. חסים היו על אגג ועל מבחר הצאן וכו' ועל כל דבר טוב שמצאו שם, ולא רצו להחרים, ולא החרים כי אם המקנה הבזויה: (יא) כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים. כפל הדבר במלות שונות: ויחר לשמואל. דרך הדואג לכעוס על עצמו: ויעקק. להתפלל על שאול: (יב) לקראת שאול. ללכת לקראת שאול: בבקר. מוסב על וישכם: מציב לו יד. עושה שם לעצמו מקום לחלל הבזה, ומשם יסוב וירד הגלגל, רצה לומר, כל זה הוגד לשמואל:

ונומס. רוצה לומר דבר הנשחת: (יא) נחמתי. ענין הפוך מחשבה: (יב) מציב. ענינו עשיה והעמדה: יד. מקום:

דברי הימים ב לג טז-כה לר א-ו

טז וַיֵּבֶן (ויבן קרי) אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה וַיִּזְבַּח עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים וְתוֹדָה וַיֹּאמֶר לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יז אָבֹל עוֹד הָעָם וְזִבְחִים בַּבָּמֹת רַק לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם: יח וַיֵּתֶר דְּבָרֵי מְנַשֶּׁה וּתְפִלָּתוֹ אֶל־אֱלֹהָיו וּדְבָרֵי הַחַיִּים הַמְדַּבְּרִים אֵלָיו בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵנָּה עַל־דְּבָרֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: יט וּתְפִלָּתוֹ וְהַעֲתָרָתוֹ וְכָל־חַטָּאתוֹ וּמַעַלְוֹ וְהַמְקַמּוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בָּהֶם בָּמֹת וְהַעֲמִיד הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסָלִים לִפְנֵי הַכְּנָעוֹ הֵנָּה פְּתוּכִים עַל דְּבָרֵי חוּזִי: כ וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בֵּיתוֹ וַיִּמְלֹךְ אָמֹן בְּנוֹ תַחְתָּיו: כא בְּנֵי־עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם: כב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו וְכָל־הַפְּסָלִים אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו זָבַח אָמֹן וַיַּעֲבֹדֶם: כג וְלֹא נִכְנַע מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּהֲפָנַע מְנַשֶּׁה אָבִיו כִּי הוּא אָמֹן הִרְבָּה אֲשִׁמָּה: כד וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדָיו וַיְמִיתֵהוּ בְּבֵיתוֹ: כה וַיִּפֹּל עִם־הָאָרֶץ אֶת פְּלִי־הַקְּשָׁרִים עַל־הַמֶּלֶךְ אָמֹן וַיִּמְלִיכוּ עִם־הָאָרֶץ אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו: לר א בְּנֵי־שְׁמוֹנֶה שָׁנִים יֹאשִׁיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשִׁים וָאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם: ג וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּלֶּךְ בְּדַרְכֵי דָוִיד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין וּשְׁמֹאוֹל: ד וּבְשִׁמּוֹנֶה שָׁנִים לְמָלְכוֹ וְהוּא עוֹרְנוֹ נָעַר הַחֵל לְדָרוֹשׁ לֵאלֹהֵי דָוִיד אָבִיו וּבְשִׁתַּיִם: ה עֲשָׂרָה שָׁנָה הַחֵל לְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם מִן־הַבָּמֹת וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסָלִים וְהַמַּסְכּוֹת: ו וַיִּנְתָּצוּ לִפְנָיו אֶת מִזְבְּחוֹת הַבָּעַלִּים וְהַחֲמֻנִים אֲשֶׁר־לְמַעַלָּה מַעֲלִיָּהם גִּדְעָ וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסָלִים וְהַמַּסְכּוֹת שָׁפַר וְהִדִּק וַיִּזְרַק עַל־פְּנֵי הַקְּבָרִים הַזֹּבְחִים לָהֶם: ז וַעֲצֻמֹת פְּתָנִים שָׂרָף עַל־מִזְבְּחוֹתֵיהֶם (מִזְבְּחוֹתָם קרי) וַיִּטְהַר אֶת־יְהוּדָה וְאֶת יְרוּשָׁלַם: ח וּבְעָרֵי מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם וְשִׁמְעוֹן וְעַד־נִפְתָּלִי בַּחֲרֻבְתֵּיהֶם (בַּחֲרֻבְתֵּיהֶם קרי) סָבִיב:

רש"י

(טז) ויזבח עליו זבחי שלמים ותודה. שהביא קרבן תודה והתוודה להקב"ה שהשיבו לירושלים ולמלכותו: (יט) ותפלתו. היאך נתפלל: והעתר לו. והשיבו על מלכותו: (כ) ויקברוהו ביתו. כמו בביתו (ובמלכים ב' כ"ח) כתוב בגן ביתו לא זכה ליקבר עם אבותיו: (ג) והוא עודנו נער החל לדרוש. פתרון אע"פ שהיה נער החל לדרוש אלהי דוד אביו דוגמת (ראשית ל"ח) והוא נער את בני בלהה ויבא יוסף את דבתם רעה ואין תימה בדבר אבל אם היה בן שלשים שנה לא היה עושה וזה תימה שהיה נער ואף ע"פ כן החל לדרוש וגו': החל לטהר את יהודה וירושלם. מן הבמות והאשרים שעשה מנשה וחדשה אמון בנו כדלמעלה (ב' ל"ג) וישב

מצודת דוד

(טז) ויבן את מזבח. ר"ל תקנו וחדשו: (יז) רק לה'. ועל כל זה אסורים הם משנבנה הבית: (יח) הנם על דברי. הנם כתובים על דברי הימים של מלכי ישראל: (יט) והעתר לו. מה שה' קבל תפלתו: (כג) כי הוא אמון. ר"ל הוא היה בהיותו מתחלה עד סוף הרבה אשמה ולא שב מדרכיו: (ג) ובשמונה וכו'. בעת שהיה בן שמונה שנים והיא לעת מלכו בתחלת מלכותו: (ד) וינתצו. אנשיו נתצו לפניו: והדק. עשאו דק דק: הזובחים. של הזובחים להם למען לבזותם: (ה) כהנים. כהני עבודת כוכבים שכבר מתו: (ו) ובערי מנשה וכו'. ואף שכבר גלו עשרת השבטים מ"מ מעט מהם נשארו בארצותם: בחרבותיהם. ר"ל נתן מצבותם מסביב בחרבותיהם של עצמם והם כלים העשויים לנתון בהם כמו ומגדלותיך יתון בחרבותיו (יחזקאל כ"ח):

מצודת ציון

(יט) חוּזִי. כן היה שם נביא: (כ) בֵּיתוֹ. בביתו: (כג) אֲשִׁמָּה. פשע ועון: (כד) וַיִּקְשְׁרוּ. ענין מרידה: (ג) הַחֵל. התחיל: (ד) וְהַחֲמֻנִים. צורת חמה: גִּדְעָ. כרת: והדק. מל' דק: ויזרוק. השליך:

עין יעקב

רש"י

רב חסדא. כהן הוה כדאמרין (ברכות מד) גבי עיר אחת היתה בארץ ישראל ובה פ' זוגות אחים כהנים הנשואים פ' זוגות אחיות כהנות ובדקו מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיב דרב חסדא והוו נסיבו לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא: הוה נקיט תרתי מתנתא דתורא. זוג של זרוע לחיים וקיבה שנתנו לו ורשאי להאכילן ישראל ואע"ג דרב חסדא בחו"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כתלתא סבי (ברכות כב) כרבי יאשיה בכלאים

וכרבי יהודה בטבילת בעלי קריין לתלמוד תורה וקרבי אלעאי בראשית הגז היה אומר אינו נוהג אלא בארץ וכן מתנות גם בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כרבי אלעאי ובימי רב נחמן [בר יצחק] נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי דאחזו במנהג ראשית הגז בימי רב נחמן ולא מחינן בהו ונהגו כולם כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהגא: **חדתא.** חדשה שלא שמעתיה: **מילתא אלבישיהו יקירא.** מעיל דמיו יקרים למי שרגיל ללבושו כלומר לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל בשמועותיו אתה מחזר אחריהם:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

חסדא: (64) ז' מה שאמר רב מאמר נוסף: (65) גלימה יקרה (66) על מי שרגיל ללבוש אותו, (67) הוא אכן מקבד (68) רב חסדא לרבא בר מחסאי: (69) אני שמח לשמע שאכן כך, ושגם זה מאמר של רב, (70) דע לך, האמרה השניה (71) מהאמרה הראשונה. על כן אמר: (72) אם הייתי אוחז (73) עוד חבילה של מתנות, (74) הייתי נוהג (75) גם אותן,

דף י' עמוד ב רב חסדא הוה נקיט בידיה⁴⁴ תרתי⁴⁵ מתנתא⁴⁶ דתורא⁴⁷. אמר: כל מאן דאתי⁴⁸ ואמר לי שמעתתא חדתא⁴⁹ משמיה דרב⁵⁰, יהיבנא להו ניהליה⁵¹. אמר ליה רבא בר מחסאי: הכי⁵² אמר רב: הנותן מתנה לחברו, צריך להודיעו⁵³, שנאמר: (שם לא) "לדעת פי אני ה' מקדשכם". יהבה⁵⁴ ניהליה⁵⁵ אמר⁵⁶: חביבין עלך⁵⁷ שמעתתא דרב⁵⁸ בולי האי⁵⁹? אמר⁶⁰ ליה⁶¹: אין⁶². אמר ליה⁶³: הינו דאמר רב⁶⁴: "מלתא⁶⁵ אלבישיהו⁶⁶ יקירא⁶⁷". אמר ליה⁶⁸: אמר רב הכי⁶⁹? בתריתא⁷⁰, עדיפא לי מקמיתא⁷¹, ואי הוה נקיטנא⁷² אחריתא⁷³, יהיבנא⁷⁴ לך⁷⁵.

(44) אחז בידו (45) שתי (46) מתנות (47) של שור, (48) כל מי שיבוא, (49) שמועה חדשה, הלכה, או פתגם) שעדיין לא שמעתי, (50) משמו של רב, (51) אותן לו את המתנות הללו, (52) כך (53) כפי שהתבאר לעיל, (54) רב חסדא מיד נתן אותה, את המתנה הכפולה (55) אליו, לרבא בר מחסאי. (56) לו רבא (57) חביבים עליך (58) שמועותיו של (59) עד כדי כך! (60) רב חסדא (61) לרבא בר מחסאי (62) אכן כן, (63) רבא לרב

עפ"י – של עפצים, דקניימי בשיטתא שיתא – שמחירם היה ששה זוז
לכל קב, ונמצא אם כן שמאה קבים של עפצים שנתתי לך היו שווים
שש מאות זוז, ופרעתי לך את כל חובי. אמר ליה המלוה, אמנם נתת
לי מאה קב עפצים, אך האם לאו פארפעה ארפעה הוו קניימי – וכי
לא עמד מחירם על ארבעה זוז לקב, ואם כן פרעתי רק ארבע מאות
זוז, ואתה חייב לי עדיין מאתים זוז. אתו תרי סהרי – באו שני עדים
ואמרו, אי, פארפעה ארפעה הוו קניימי – אכן מחיר העפצים היה
ארבע זוז לקב, וכדברי המלוה. ועתה טוען המלוה שבודאי פרע לו את
כל החוב ואף אם בעפצים לא היה די לפרעון כל החוב, ודאי פרע לו
את השאר במעות. אמר רבא, לזה זה הוחזק כפרן, שהרי שני עדים
הכחישו את טענתו בענין שווי העפצים, ואינו נאמן שפרע באופן
אחר, אלא חייב הלוה לשלם את המאתים הנותרים.
מקשה הגמרא: אמר רמי בר חמא לרבא, הא אמרת – הרי אתה
בעצמך אמרת (לעיל אא) כל מילתא דלא רמיא עליה דאניש לאו
אדעתיה – שכל דבר שאינו מוטל על האדם לדעת אינו נותנו על
ליבו, ואף כאן כיון שלא מוטל על הלוה לזכור באיזה אופן פרע את
חובו, יתכן וטעה וסבר שפרע את כל חובו בעפצים ולא זכר שמקצת
מהחוב פרע במעות, וישבע שפרע ויפטר.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, קצותא דתרעא מידבר דכירי
אניש – את שער הסחורה אנשים זוכרים, וכיון שהוכחש בזה הוחזק
לשקרן, ושוב אינו נאמן לטעון שפרע את החוב באופן אחר.
מעשה נוסף: ההוא דאמר ליה לחבריה, הב לי מאה זוזי דמסיקנא
בך – תן לי מאה זוז שאני נושה בך, והא שטרא – והרי שטר החוב.
אמר ליה הנתבע, כבר פרעתיך. אמר ליה המלוה, אמנם נתת לי
מעות בפרעון, אך הנהו סיטרא ניהו – אותם מעות היו על חוב
שהיית חייב לי מצד אחר, מלבד חוב זה שבשטר, ועבורם נתת לי את
המעות, ואילו החוב שבשטר עדיין לא נפרע.
נחלקו אמוראים כיצד יש לפסוק בדין זה: אמר רב נחמן, איתרע
שטרא – הורע השטר, וזאת כיון שמודה המלוה שקיבל ממנו מעות
כפרעון חוב, ואינו יכול לטעון שהיה זה עבור חוב אחר, אלא ודאי
החוב שבשטר נפרע, ואין גובים בו כלל. ורב פפא אמר, לא איתרע
שטרא – לא את הורע השטר, שהרי המלוה טוען שהפרעון היה עבור
חוב אחר, ויכול המלוה לגבות את החוב עם השטר שבידו.
מקשה הגמרא: ולרב פפא, מאי שנא – במה שונה מעשה זה,
ממעשה אחר שבא לפניו, דההוא דאמר ליה לחבריה, הב לי מאה
זוזי דמסיקנא בך, והא שטרא. אמר ליה הנתבע, לאו אתנורי יהבת
לי – וכי לא נתת לי את אותם מעות כדי שאקנה שוורים לשחיטה
ונחלוק יחד ברווחים, וכך עשיתי, קניתי שוורים ושחטתי, ואיתית
ואיתיתת אפסקהתא – ובאת וישבת במקום שעומדים הקצבים
וחותכים את הבשר ומוכרים אותו, וקבלת זוזך – וקיבלת את
המעות המגיעות לך מדמי השור. ואמר ליה התובע, הנהו – אותן
מעות שקבלת שם, סיטרא ניהו – היו תמורת חוב אחר שהיית
חייב לי בעל פה, ועדיין אתה חייב לשלם את חלקי במקח של
השוורים. ואמר רב פפא על מעשה זה, איתרע שטרא – הורע
השטר, שאין המלוה נאמן לומר שקיבל את המעות עבור חוב אחר.
וקשה אם כן, מדוע במעשה שלנו הורה רב פפא שמקבלים את טענת
המלוה שקיבל את המעות עבור חוב אחר ולא הורע כח השטר.
מתרצת הגמרא: הָתָם, לגבי אותו שפרע את החוב מדמי השור, בין
דקאמר אתנורי יהבת לי, ומתנורי שקלת – כיון שטען הלוה למלוה
נתת לי את המעות תמורת מקח של שוורים, ומהרווח של אותם
שוורים נטלת את הפרעון, ושוקת המלוה, דהיינו מודה הוא בכך
שהשטר נכתב על חוב זה של מקח השוורים, איתרע שטרא – הורע
השטר, מאחר שגם התובע מודה שקיבל פרעון מדמי מכירת
השוורים, ורגלים לדבר שאכן הפרעון מדמי השוורים היה עבור חוב
זה, ולא עבור חוב אחר. אבל הָתָם, במעשה שלנו שטוען המלוה
שקיבל את המעות עבור חוב אחר בעל פה, שאין כל ראיה שהמעות
שקיבל היו דוקא תמורת חוב מסוים, אימור סיטרא ניהו – יתכן
שבאמת הם שייכים לחוב האחר. כטענתו של המלוה.
מבררת הגמרא את ההלכה: מאי הוי עלה – מה ההלכה בדין זה של

מלוה הטוען 'סטראי. רב פפי אמר, לא איתרע שטרא, וגובה בו
המלוה. רב ששת בריה דרב אידי אמר, איתרע שטרא. פוסקת
הגמרא: והלכתא – וההלכה היא, איתרע שטרא – הורע השטר ואין
המלוה נאמן לומר שקיבל את הפרעון עבור חוב אחר. מוסיפה
הגמרא: והני מילי – ודין זה שהורע השטר, נאמר רק באופן דפרעיה
באפי סהרי – שפרעו הלוה בפני עדים, ולא אידבר ליה שטרא – ואף
שלא אמר הלוה בפירוש שזהו פרעון על החוב שבשטר, כיון שיותר
מסתבר שיפרע הלוה את החוב שבשטר, שיכול המלוה להכריחו
לפרוע, ממה שיפרע חוב שבעל פה, שאין המלוה יכול להכריחו
לפרוע. אמר פרעיה בין ידיה לדדיה – אבל אם פרעו הלוה בינו
לבינו, ללא עדים, מיגו – מתוך דיבול המלוה למימר – לומר לא הוי
דברים מעולם, כלומר להכחיש את עצם הפרעון, וכול נמי למימר
סיטרא ניהו – יכול גם לומר שקיבל את המעות עבור חוב אחר.
וכדאמי בריה דרבא אבהו – וכמעשה שהיה עם אבימי בנו של רבי
אבדו (כתובות פה), שהיה חייב מעות בשטר, ושלחם עם שליח למלוה,
ונתנם השליח למלוה ללא קבלת השטר. אחר כך טען המלוה שתפס
מעות אלו עבור חוב אחר שהיה אבימי חייב לו, ועדיין השטר אינו
פרוע. ופסק רבי אבדו שכיון שפרעו ללא עדים, נאמן המלוה במיגו
שיכול היה להכחיש לגמרי את הפרעון.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין נאמנותו של המלוה על הפרעון:
ההוא דאמר ליה לחבריה – מעשה בלוח שאמר למלוה בפני עדים
בשעת ההלואה, מהימנות לי כל אימת דאמרת לי לא פרענא –
תהיה נאמן עלי כל זמן שתאמר שלא פרעתי את החוב. אול פרעיה
באפי סהרי – הלך הלוה ופרעו בפני עדים, והמלוה הכחישם וטען
שלא פרעו. אפי ורבא דאמרי תרניוהו – אמרו שניהם, הא הימניה
– הרי הלוה האמין את המלוה על עצמו, וכיון שהמלוה טוען שלא
נפרע, אף שעדים מכחישים אותו, חייב הלוה לשלם.
מתקין לה – הקשה עליהם רב פפא, הני דהימניה טפי מנפשיה –
אמנם הלוה נתן נאמנות למלוה יותר ממנו עצמו, אולם טפי מסהרי
מי הימניה – וכי האמינו אף יותר מעדים, והרי לא אמר לו שיהא
נאמן יותר מעדים, ואם כן אין המלוה נאמן להכחיש את העדים
האומרים שנפרע החוב.
הגמרא מביאה מעשה דומה: ההוא דאמר ליה לחבריה – מעשה
בלוח שאמר למלוה בשעת ההלואה, מהימנות לי כבי תרי כל
אימת דאמרת לא פרענא – נאמן אתה עלי כשני עדים כל זמן
שתאמר שלא פרעתיך, לאחר מכן אול פרעיה באפי תלתא – הלך
הלוה ופרעו בפני שלשה עדים, אך המלוה הכחיש את עדותם וטען
שעדיין לא נפרע. אמר רב פפא, כבי תרי הימניה – כשני עדים
בלבד האמינו הלוה, שאם יעידו שפרע יהיה המלוה נאמן להכחישם,
כבי תלתא לא הימניה – אך כשלשה עדים לא האמינו, וכיון
ששלשה עדים מעידים שפרעו, אין המלוה נאמן לטעון כנגדם שלא
נפרע.
מביאה הגמרא את דעת החולק: אמר ליה רב הונא בריה דרב
יהושע לרב פפא, אימור דאמרי רבנן דאזלינן בתר רוב דעות –
מה שאמרו חכמים שהולכים אחר רוב דעות, כלומר שיש חשיבות
לכמות האנשים האומרים כדעה מסוימת, הני מילי לענין אומדנא
– זהו רק לגבי שומת נכס, דכמה דנפיש בקיאי טפי – שככל שהם
מרובים יותר, כך הם בקיאים יותר, ולפיכך אם קבע אדם שימכור
דבר לחבירו על פי המחיר שיאמרו מספר מסוים של שמאים, אין די
שיסכימו רוב השמאים, אלא צריך שיסכימו כולם, שבודאי הקפיד
על מנין השמאים שהזכיר, כיון ששומתם של הרבים מדוקדקת יותר,
אבל לענין עדות, הרי מאה עדים נחשבים בתרי – כשנים, ותרי
במאה, כלומר אין חשיבות ועדיפות למאה עדים על פני שני עדים,
ואם כן כשהאמין הלוה את המלוה על עצמו כשני עדים, הרי זה
כאילו האמינו גם כמאה עדים, ואף ששלשה עדים מכחישים את
המלוה, אינם נאמנים יותר ממנו, אלא הוא נאמן לומר שלא נפרע.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב הונא בריה דרב יהושע: לישנא
אחרנא, ההוא דאמר ליה לחבריה, מהימנות לי כבי תרי כל אימת
דאמרת לא פרענא, אול ופרעיה באפי תלתא. אמר רב פפא, כבי

שבועות. פרק ששי - שבועת הדיינים דף מב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קא תוספות רש"י

1 **עפצי** = גל"ש בלעז, ומעבדין בהן עורות. **אייתי** - מלוה סהדי דארבעה ארבעה
2 קיימי, ותובע מאתים. וזה אומר: פרעתין מכל מקום, אם לא בעפצים פרעתין
3 במעות. **דלא רמיא עליה דאיניש** - האיניש נמי לא רמיא עליה לומר באיזה ענין פרעם,
4 אלא פרעתין סתמא. הלכך לא נזכר וסבור שכך השער, ולא הוזכר כפרן, ונשבע
5 שפרעם מכל מקום. **מדבר דכיר** - והוזכר
6 כפרן. **סיטראי נינהו** - מצד אחד היית חייב
7 לי. **איתרע שטרא** - הואיל ומודה שקיבלם,
8 ולא כל כמיניה לומר סיטראי נינהו. **לאו**
9 **אתורי** יחבת לי - לקנות מהן שוורים
10 לשחיטה למחצית שכר. **אמסחתא** - מקום
11 שמקצבין הבשר ומוכרין. **ולא אידבר** ליה
12 **שטרא** - שיתול השטר מידו. מניו דיכול
13 למימר ליה - לא פרעתין, יכול למימר ליה
14 נמי סיטראי נינהו. **וכדאיכמי בריה דרבי**
15 **אבהו** - גרסין, והוא במסכת כתובות בפרק
16 "הכותב" (פה, א) דמטא כי האי מעשה
17 לידיה. **ההוא** - לזה דאמר למלוה בפני עדים
18 בשעת הלואה: נאמן אתה עלי כל זמן
19 שתאמר לא התקבלתי, ולא אוכל לומר לך
20 פרעתין. **אימור דאמרי ויל בחר רוב דעות**
21 **הני מילי לענין אומדנא** - דשומא, כדאמר
22 במסכת עבודה זרה בפרק "השוכר" (עב, א):
23 אמר ליה "כדשימי בתלתא" - אפילו תרי
24 מגו תלתא, "כדאמרי בי תלתא" - עד דאמרי
25 בתלתא, "כדשימי בארבעה" - עד דאמרי
26 בארבעה, וכל שכן "כדאמרי בארבעה". **בין**
27 **דנחית לדעות** - מתחלה ירד למנין שהוא
28 יתר מכדי עדות - ודאי אדעות קפיד,
29 בתלתא הימניה בארבעה לא הימניה.
30 **שכחת"י מלפ"ש"ה המשנה והנני מפר"ש**
31 **כאן**, מנה לי בידך אמר לו חן - ובפני
32 עדים, ואמר להם "אתם עדים". **נתתיו לך**
33 **פטור** - מלשלם ומשבועה דאורייתא. **אין**
34 **לך ביד** - לא היו דברים מעולם. **חייב** -
35 לשלם, ואינו נאמן בשבועה שהרי הוזכר
36 כפרן. **אין לך ביד אלא לישראל כסף פטור**
37 - שאין כאן הודאה ממין הטענה. **לתך** =
38 חצי כור. **פטור** - דלאו ממין הטענה היא.
39 **ובין גמליאל מחייב** - דלאו בעי הודאה
40 ממין הטענה. **כדי שמן** - כדים מלאים שמן.
41 **והורה לו בנקנים** - הכדים יש לך ביד
42 בלא שמן. **הואיל והורה מקצת הפענה** -
43 והורה ליה טענו חטין ושעורין והורה לו
44 באחד מהן. **או שהורה במקצת קרקעות**
45 **פטור** - משבועה דאורייתא, לא על
46 הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת
47 קרקעות מביאה לידי שבועה, שאין דין
48 שבועה בקרקעות כדאמרין (בבבא הושבעין)
49 (לקמן עמוד ב). **הורה במקצת כלים** -
50 דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות. **חייב**
51 - לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול
52 שבועה, ודילפינן לה בפרק קמא דקדושין (כו,
53 ב) מקראי. **ווקיין** - גורדין. **אין נשבעין על**
54 **מענת חרש שומא וקמן** - כגון שטענו
55 ברמיוה, דחרש שדיברו חכמים בכל מקום
56 לא מדבר ולא שומע. **אבל נשבעין לקמן**
57 **להקדש** - מפרש בגמרא. **גמרא וכי יתן**
58 **איש** - ועלה כתיב "ונקרב בעל הבית" לשבועה. כדאמרין בבבא קמא (סג, ב). **אין נתנית קמן כלום** - דהא "איש כתיב, והחרש והשוטה כקטנים הם בלא דעת. **כבא בטענת**
59 **אביו** - הא דקתני נשבעין - בנתינת איש קאמר, שחקטן טוענה אבי מסרו לידך. **והאכלתיו פרס** - והחזירתי לו חצי, והחזירי ביד - חייב לישבע על השאר. **וקטן הבא בטענת**
60 **אביו לא גרע מטענת עצמו דהבא**. **בטוענו קמן** - יתום קטן טוענ.

1 כמאן דאמר אין צריך לברר. אי נמי, כמו שפירש רבינו תם: צריך לברר אמיתות הדברים
2 כמו שיכול. ומכל מקום אי לא משכח להו, או אתו ואמרו לא היו דברים מעולם לא מפסיד.
3 וכן מוכח בירושלמי שהביא רבינו חננאל, דגרסין התם: הבא לידן בשטר הוזקו, רבי אומר:
4 נידון בשטר, פירוש שצריך לברר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נידון בחזקה. בא מעשה
5 לפני רבי הורה רבן שמעון בן גמליאל. קשיא
6 דרבי אורי. לא קשיא, רבי לא רצה אלא
7 לעמוד על אמיתות הדבר. ואית דגרסין התם: בא
8 מעשה לפני רבי חייא. ופרין מינה אורבין, לפי
9 שתלמידו היה כדפרין בפרק "מפנין" (שבת קכב,
10 א) מדרב הונא אורבין משום דרב הונא תלמידו
11 דרב הוה. ובקונטרס פירש בריש פרק "זה בורר"
12 (סנהדרין דף קג, ב) למאן דאמר צריך לברר -
13 שאם בשטר ולא מצא הפסיד.
14 **איתרע שטרא** - מפרש רבינו חננאל וכן רבינו
15 תם, דצריך בעל השטר שבועה שלא
16 נפרע. והא דאמרין בפרק "אלו נערות" (כתובות
17 לו, ב): הא שטרא ריעא לא מגבינן ביה - דוקא
18 בכי דק ריעותא דהתם, כיון דמהדר אויפא
19 אימור יזופי זיף וחתים. וקשה מההוא ד"הכותב"
20 (שם פה, א) דההוא שטרא דאתא קמיה דרבא,
21 אמר ליה רב פפא: ידענא ביה דשטרא פריעא
22 הוא, אמר ליה: איכא איניש אחרינא כהדי דמר
23 בו, וקאמר: לא יתא רב פפא אלא כבת דרב
24 חסדא. והשתא, מה היה יכול לעשות יותר
25 מלהשביעו? דלית ליה לקרועי, בדקתני התם:
26 קרעיה סלקא דעתין? והשתא אפילו כל אדם
27 דלא קים ליה בגויה נאמן להשביעו, מידי דהוה
28 אעד אחד מעיד שהוא פרועו על כן נראה
29 דבשטרא ריעא לא מיקרע קרעין ליה ולא
30 מיגבא בגינן ביה, כי ההוא ד"אלו נערות" (שם
31 לו, ב). **ורבי** - אליעזר בן יעקב לית ליה משיב
32 אביה פטור - פירוש: במינו.
לא
לא **פרענא**. **אזל פרעיה באפי סהדי**. **אביו ורבא דאמרי תרנויהו**: **הא הימניה**. **מתקף לה רב**
פפא: **נהי דהימניה טפי מנפשיה, טפי מסהדי מי הימניה?** **ההוא דאמר ליה לחבריה: מהימנת**
לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא. **אזל פרעיה באפי תלתא**. **אמר רב פפא: כבי תרי**
הימניה, כבי תלתא לא הימניה. **אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אימור**
דאמרי רבנן דאזלינן בחר רוב דעות - **הני מילי לענין אומדנא**, **דכמה דנפשי פקאי טפי**,
אבל לענין עדות - **מאה פתרי ותרי במאה**. **לישנא אחרינא, ההוא דאמר ליה לחבריה:**
מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא. **אזל ופרעיה באפי תלתא**. **אמר רב פפא:**
כבי תרי הימניה, כבי תלתא לא הימניה. **מתקף לה רב הונא בריה דרב יהושע: תרי במאה**
ומאה פתרי! ואי אמר ליה "כבי תלתא", ואזל פרעיה באפי בי ארבעה, בין דנחית לדעות
- נחית לדעות. **"אין נשבעין על מענת חרש שומא וקמן, ואין משביעין את הקטן"**. **מאי**
טעמא? אמר קרא: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", ואין נתנית קטן כלום.
"אבל נשבעין לקמן ולהקדש". **והא אמרת רישא: אין נשבעין על מענת שומא וקמן! אמר**
רב: כבא בטענת אביו, ורבי אליעזר בן יעקב היא; דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעמים
שאדם נשבע על מענת עצמו, כיצד? אמר לו: "מנה לאביד בידו והאכלתיו פרס" - **הרי זה**
נשבע, וזהו שנשבע על מענת עצמו; וחכמים אומרים: אינו אלא כמשיב אבדה, ופטור ורבי
אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבדה פטור? אמר רב: בשטענו קטן - **קטן? והאמרת: אין**
נשבעין על מענת חרש שומא וקמן? - **לעולם גדול, ואמאי קרו ליה קטן? דלגבי מילי דאבדה**
קטן הוא. - **אי הכי, מענת עצמו? מענת אחרים היא!** - **מענת אחרים והודאת עצמו**.
כולהו

אלא בדבריה קמפלגי - הכל מפורש בפרק שני דכתובות (יה, ב) ובהנזיקין (גיטין נא, ב). ואין בהן תשלומי כפל - דאפילו בקרקע שייכא גניבה, כגון מסיג גבול. אי נמי בגופנים טענות, והלה טוען טענת גנב. ורבי מאיר מודה נמי בשאין עומדות ליבצר. ולא תשלומי ארבעה וחמשה - לא איצטריך אלא משום הקדשות, דמשום קרקעות ועבדים לא איצטריך, דאין נהוג אלא בשור ושה בלבד.

כדתנן בפרק "מרובה" (בבא קמא סב, ב).

שומר חנם אין נשבע - משום דקרא בשומר

חנם כתיב דאיירי בשבועה - נקט

שבועה. והוא הדין דאין משלם אם פשע, כמו

שומר שכר דפטור מחוב דידה, והיינו גניבה

ואבידה, ונראה דשומר שכר נמי פטור מפשיעה,

כדמוכח בפרק "החובל" (בבא קמא צג, א) גבי

ההוא אנרק דצדקה דאתא לפומבדיתא,

אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא, פשע ביה אתו

גנבי וגנבו, ובעי למיפטריה משום "לשומר" ולא

לחלק לעניים, והתם שומר שכר היה לרב יוסף.

דאמר בסמוך: שומר אבידה כשומר שכר משום

דלא בעי למיתב ריפתא לעניא. והנה ליה למיתני

נמי שומר שכר אין נשבע שנאס, אלא בשבועה

קמייתא דכתיב בקרא איירי, וקאמר בה דהשומר

חנם אין נשבע והיינו גניבה - קאמר נמי דנשוא

שכר אין משלם גניבה. והנה מצי למימר נמי

דשואל אין משלם אם נאנסה, או אפילו נגנבה,

דחא איתקש לשומר שכר, ואם שאל בית ונשרף

פטור. ועוד, דמשום הכי לא תני לה, דלא שייך

בהקדש שאלה, ואף על גב דתניא תשלומי

ארבעה וחמשה, משום דשייך בכולהו אם מכר,

אלא דמיעט קרא אפילו שאר מטלטלין. על כל

דבר פשע כלל - תימא: בשלמא למאן דאמר

"במרובה" (בבא קמא סג, ב) חז בגב וחד בטוען

טענת גנב, איצטריך למעטיניהו מכפל משום גנב

עצמו. אלא למאן דאמר תרייהו בטוען טענת

גנב - לא איצטריך, כיון דאימעותו בשבועה, דאין

שייך כפל בטוען טענת גנב אלא היכא דנשבע

בדאמרינן התם. וליכא למימר בקפץ ונשבע,

דב"הגזול קמא" (שם ק, א) משמע דליכא כפל

אלא אם כן השביע בבית דין ויש לומר:

דאיצטריך להיכא דנתחייב לו שבועה על ידי

גלגול. אבל קשה: דאמאי איצטריך "דערו"

למעוטי הקדש מכפל, דהתם לא שייך גלגול ויש

לומר: דלמסקנא דריש "מרובה" (שם סג, א)

ליכא אלא חד כלל ופרט וכלל אשבועה ואכפל,

ותרייהו ממעטי מע"ל כל דבר פשע, כדמשמע

"במרובה" (שם), וקרא אכולה עניינא קאי,

דאמרינן: אי סלקא דעתך "על כל דבר פשע"

לכלל ופרט הוא דאתא ליכתבינהו הני פרטי גבי

הנהו כו', וכי היכי דדרשא דכי יתן" קאי אכולה

פרשתא - הכי נמי "על כל דבר פשע" קאי

אכולה, וכי תימא: פרטי דכסא או כלים למא לי

הא דרשינן לעיל: מה כלים שנים כו', ואם

תאמר: ומכל מקום אמאי איצטריך "דערו"

למעוטי הקדש? תיפוק ליה מ"זוגוב מבית האיש,"

דדרשינן "במרובה" (שם עו, א) ולא מבית

הקדש ויש לומר: דהתם א"דערו" סמוך, ועיקר

קרא לא אתא אלא לדרוש: וגנב מבית האיש

ולא מבית הגנב, ונקטיה נמי לענין הקדש. אי נמי,

התם בגב עצמו, והכא איצטריך לטוען טענת

גנב. ולמסקנא ד"מרובה" (שם) לא הוי כלל ופרט

קרא ד"על כל דבר פשע", דמסיק: "כל" ריבויא הוא, והני פרטי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וכו', ואגב ריהטא נקט האי תנא כלל ופרט וכלל, דבמדה זו נמי ממעטי כל חני.

בולחו מענתא נמי כו' - ומאי "פעממיס" ורבנן אמאי פליגי עליה? אלא בדבריה

קמיפלגי - ולעולם בטוענו קטן, ומשום דאין טענתו חשובה במקום אחר, דכתיב "כי

יתן איש" - קרי ליה הכא טענת עצמו. מיהו הכא טענה היא, דחא איכא תנינא איש,

דמכח תנינא האב היא באה, והיינו דקאמר "פעממיס", וכי תימא: רבנן אמאי פליגי

עליה - בדבריה קמיפלגי. התם דלא אמר ברי

לי - וישא דקתיב פטור - דלא אמר היתום

ברי לי, סיפא דקתיב נשבעין לקטן - דאמר

ברי לי. ליפרע מנכסי קטן - מנכסי יתום,

ואפילו הוציא שטר עליו - צריך שבועה

שלא נתקבל חוב זה מאביו. ליפרע מנכסי

הקדש - המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב

ובא ליפרע מן הנכסים, צריך שבועה. תנינא

- במסכת כתובות (פס, א) ולקמן ב"כ

הנשבעין" (שבועות מזה, א). בין לזיבורית -

דתנן ב"הנזיקין" (גיטין מה, ב) אין נפרעין מן

היתומין אלא מן הזיבורית, והיינו דתנא

תורתא, חדא לגדולים וחדא לקטנים. אדם

עושה קניניא על ההדיוט - הלוה הוה עשה

עצה רמיותא עליו, ואמר אני חייב לזה, כדי

שיטרוף הקרקע ממנו, ויחלוקו ברמיותא. מנה

לפלוגי בידי - הגביהו תחלה מן הנכסים

שהקדשתי. אין אדם חוטא ולא לו - בשביל

יורשין. משנה קדשים שחייב באחריותו -

כגון אמר "הרי עלי עולה" והפריש בהמה

לנדרו והפקידה לזה - נשבע עליה אותו

שהפקידו בידו, ד"דערו" קרינן ביה, דדבר

הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי. יש

דברים שהן בקרקע - שמוחברין לקרקע,

ואינן בקרקע, ונשבעין עליהן, ובגמרא מפרש

פלוגיתיהו. נמרא ולא תשלומי שלשה

וארבעה - וכיון דכפל ליכא, הוה לחו שלשה

וארבעה.

כ

אלא בשבועה, ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה! - איצטריך, סלקא דעתך

אמינא: הדיוט הוא דאדם עושה קניניא על הדיוט, אבל הקדש - דאין אדם עושה קניניא על

הקדש, קא משמע לן. - והאמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר: "מנה לפלוני

בדיו" - נאמן, חזקה אין אדם עושה קניניא על הקדש! אמר: הני מילי שכיב מרע, דאין אדם

חוטא ולא לו, אבל גבי פריא ודאי חיישינן. משנה ואלו דברים שאין נשבעין עליהן: העבדים,

והשטרות, והפקקעות, וההקדשות. אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה, שומר

חנם אינו נשבע, נושא שכר אינו משלם. רבי שמעון אומר: קדשים שחייב באחריותו - נשבעין

עליהן, ושאינו חייב באחריותו - אין נשבעין עליהן. רבי מאיר אומר: יש דברים שהן בקרקע

ואינן בקרקע, ואין חכמים מודים לו. ביצד? "עשר גפנים טעונות מסרתי לך", והלה אומר:

אינו אלא חמש - רבי מאיר מחייב שבועה, וחכמים אומרים: כל המחובר לקרקע הרי הוא

בקרקע. אין נשבעין אלא על דבר שבמדה, ושכבמסקל, ושכבמנין. ביצד? "בית מלא מסרתי לך",

"כיס מלא מסרתי לך", והלה אומר: "איני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוסטל" - פטור. זה

אומר: "עד הויז", וזה אומר: "עד החלון" - חייב. נמרא תשלומי כפל מילין? דתנו רבנן: "על

כל דבר פשע" - כלל, "על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה" - פרט, "על כל אבדה" -

חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא פעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל

וגופו ממוז, אף כל דבר המטלטל וגופו ממוז, יצאו קרקעות - שאין מטלטלין, יצאו עבדים -

שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות - שאף על פי שהן מטלטלין אין גופן ממוז. הקדש - "דערו"

כתיב. "ולא תשלומי כפל ולא ארבעה וחמשה". מאי טעמא? תשלומי ארבעה וחמשה אומר

רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה. "שומר חנם אינו נשבע". מנא הני מילי? דתנו רבנן:

כ

בולחו מענתא נמי כו' - ומאי "פעממיס" ורבנן אמאי פליגי עליה? אלא בדבריה

קמיפלגי - ולעולם בטוענו קטן, ומשום דאין טענתו חשובה במקום אחר, דכתיב "כי

יתן איש" - קרי ליה הכא טענת עצמו. מיהו הכא טענה היא, דחא איכא תנינא איש,

דמכח תנינא האב היא באה, והיינו דקאמר "פעממיס", וכי תימא: רבנן אמאי פליגי

עליה - בדבריה קמיפלגי. התם דלא אמר ברי

לי - וישא דקתיב פטור - דלא אמר היתום

ברי לי, סיפא דקתיב נשבעין לקטן - דאמר

ברי לי. ליפרע מנכסי קטן - מנכסי יתום,

ואפילו הוציא שטר עליו - צריך שבועה

שלא נתקבל חוב זה מאביו. ליפרע מנכסי

הקדש - המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב

ובא ליפרע מן הנכסים, צריך שבועה. תנינא

- במסכת כתובות (פס, א) ולקמן ב"כ

הנשבעין" (שבועות מזה, א). בין לזיבורית -

דתנן ב"הנזיקין" (גיטין מה, ב) אין נפרעין מן

היתומין אלא מן הזיבורית, והיינו דתנא

תורתא, חדא לגדולים וחדא לקטנים. אדם

עושה קניניא על ההדיוט - הלוה הוה עשה

עצה רמיותא עליו, ואמר אני חייב לזה, כדי

שיטרוף הקרקע ממנו, ויחלוקו ברמיותא. מנה

לפלוגי בידי - הגביהו תחלה מן הנכסים

שהקדשתי. אין אדם חוטא ולא לו - בשביל

יורשין. משנה קדשים שחייב באחריותו -

כגון אמר "הרי עלי עולה" והפריש בהמה

לנדרו והפקידה לזה - נשבע עליה אותו

שהפקידו בידו, ד"דערו" קרינן ביה, דדבר

הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי. יש

דברים שהן בקרקע - שמוחברין לקרקע,

ואינן בקרקע, ונשבעין עליהן, ובגמרא מפרש

פלוגיתיהו. נמרא ולא תשלומי שלשה

וארבעה - וכיון דכפל ליכא, הוה לחו שלשה

וארבעה.

כ

אלא בשבועה, ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה! - איצטריך, סלקא דעתך

אמינא: הדיוט הוא דאדם עושה קניניא על הדיוט, אבל הקדש - דאין אדם עושה קניניא על

הקדש, קא משמע לן. - והאמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר: "מנה לפלוני

בדיו" - נאמן, חזקה אין אדם עושה קניניא על הקדש! אמר: הני מילי שכיב מרע, דאין אדם

חוטא ולא לו, אבל גבי פריא ודאי חיישינן. משנה ואלו דברים שאין נשבעין עליהן: העבדים,

והשטרות, והפקקעות, וההקדשות. אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה, שומר

חנם אינו נשבע, נושא שכר אינו משלם. רבי שמעון אומר: קדשים שחייב באחריותו - נשבעין

עליהן, ושאינו חייב באחריותו - אין נשבעין עליהן. רבי מאיר אומר: יש דברים שהן בקרקע

ואינן בקרקע, ואין חכמים מודים לו. ביצד? "עשר גפנים טעונות מסרתי לך", והלה אומר:

אינו אלא חמש - רבי מאיר מחייב שבועה, וחכמים אומרים: כל המחובר לקרקע הרי הוא

בקרקע. אין נשבעין אלא על דבר שבמדה, ושכבמסקל, ושכבמנין. ביצד? "בית מלא מסרתי לך",

"כיס מלא מסרתי לך", והלה אומר: "איני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוסטל" - פטור. זה

אומר: "עד הויז", וזה אומר: "עד החלון" - חייב. נמרא תשלומי כפל מילין? דתנו רבנן: "על

כל דבר פשע" - כלל, "על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה" - פרט, "על כל אבדה" -

חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא פעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל

וגופו ממוז, אף כל דבר המטלטל וגופו ממוז, יצאו קרקעות - שאין מטלטלין, יצאו עבדים -

שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות - שאף על פי שהן מטלטלין אין גופן ממוז. הקדש - "דערו"

כתיב. "ולא תשלומי כפל ולא ארבעה וחמשה". מאי טעמא? תשלומי ארבעה וחמשה אומר

רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה. "שומר חנם אינו נשבע". מנא הני מילי? דתנו רבנן:

כ

בולחו מענתא נמי כו' - ומאי "פעממיס" ורבנן אמאי פליגי עליה? אלא בדבריה

קמיפלגי - ולעולם בטוענו קטן, ומשום דאין טענתו חשובה במקום אחר, דכתיב "כי

יתן איש" - קרי ליה הכא טענת עצמו. מיהו הכא טענה היא, דחא איכא תנינא איש,

דמכח תנינא האב היא באה, והיינו דקאמר "פעממיס", וכי תימא: רבנן אמאי פליגי

עליה - בדבריה קמיפלגי. התם דלא אמר ברי

לי - וישא דקתיב פטור - דלא אמר היתום

ברי לי, סיפא דקתיב נשבעין לקטן - דאמר

ברי לי. ליפרע מנכסי קטן - מנכסי יתום,

ואפילו הוציא שטר עליו - צריך שבועה

שלא נתקבל חוב זה מאביו. ליפרע מנכסי

הקדש - המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב

ובא ליפרע מן הנכסים, צריך שבועה. תנינא

- במסכת כתובות (פס, א) ולקמן ב"כ

הנשבעין" (שבועות מזה, א). בין לזיבורית -

דתנן ב"הנזיקין" (גיטין מה, ב) אין נפרעין מן

היתומין אלא מן הזיבורית, והיינו דתנא

תורתא, חדא לגדולים וחדא לקטנים. אדם

עושה קניניא על ההדיוט - הלוה הוה עשה

עצה רמיותא עליו, ואמר אני חייב לזה, כדי

שיטרוף הקרקע ממנו, ויחלוקו ברמיותא. מנה

לפלוגי בידי - הגביהו תחלה מן הנכסים

שהקדשתי. אין אדם חוטא ולא לו - בשביל

יורשין. משנה קדשים שחייב באחריותו -

כגון אמר "הרי עלי עולה" והפריש בהמה

לנדרו והפקידה לזה - נשבע עליה אותו

שהפקידו בידו, ד"דערו" קרינן ביה, דדבר

הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי. יש

דברים שהן בקרקע - שמוחברין לקרקע,

ואינן בקרקע, ונשבעין עליהן, ובגמרא מפרש

המוקדשים, כיון שהיו משועבדים לו קודם ההקדש, ומכל מקום קודם
שיגבה המלוה את הנכסים, צריך להשבע שעדיין לא נפרע.
מקשה הגמרא: וכי אפשר לפרש שנשבעים לְקַמְן? היינו שנשבעים
כדי לִיפְרַע מִנְכֶּם קָמָן, הלא תנינא – כבר שנינו זאת במשנה (להלן
מס. כתובות פז), מִנְכֶּם יְתוּמִים לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבְעָה, ואם כן קשה,
תִּרְמִי לָמָּה לִי – מדוע הוצרך התנא להשמיענו דין זה פעמיים.
מתרצת הגמרא: הָא קָמְשָׁמַע לָהּ, בְּרֵאשִׁי קָשִׁישָׁא – התנא כפל דין
זה כדי להשמיענו את הדין של אביי קשישא, דְּתַנִּי אֲבִי קָשִׁישָׁא
ברייתא זו, 'תוּמִין' שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים, היינו אפילו יתומים גְּדוּלִים, וְאִין
צָרִיךְ לומר קָמָנִים, והיינו פִּין לְעֵנִי שְׁבֻעָה, שאין המלוה גובה
מנכסי יתומים ללא שבועה, בין גדולים ובין קטנים, וְפִין לְעֵנִי
וְיִבּוּרִית, שהבא לגבות מנכסי יתומים גובה זיבורית וכלומר קרקע
הפחותה שבנכסיו, ולא קרקע בינונית ככל מלוה הגובה מן הלוח, וְ
בין אם הם גדולים ובין אם הם קטנים, ומשום כך נשנה דין היתומים
פעמיים במשנה, כדי ללמד שגם ביתומים גדולים וגם ביתומים קטנים
הדין כן.
מקשה הגמרא עוד על שמואל: וכי אפשר לפרש שנשבעים לְהִקְדֵּשׁ?
היינו שנשבעים כדי לִיפְרַע מִנְכֶּם הִקְדֵּשׁ, הרי כבר תנינא – שנינו
במשנה (להלן מה) שהבא לגבות את חובו מִנְכֶּם מְשֻׁעָבְדִים –
מקרקעות שמכר הלוח לאחר ההלואה, ועתה הן ביד הלוקחות, לֹא
יִפְרְעוּ מן הלוקחות אֶלָּא בְּשִׁבְעָה, וְמָה לִי מְשֻׁעָבְדִים לְהִיָּיִט וְמָה
לִי מְשֻׁעָבְדִים לְגִבּוּת, כלומר, כשם שאם בא המלוה לגבות מהדיט
שקנה את קרקעות הלוח חיובו חכמים להשבע, כך גם כשבא
לגבות מהקדש צריך להשבע, שהרי הטעם שתיקנו חכמים שבועה
בבא לגבות מן הלוקחות הוא משום שאנו טוענים לטובת הלוקחות
שמה השטר חוב פרוע, וטעם זה שייך אף בבא לגבות מהקדש, ומדוע
הוצרכה משנתנו לחזור ולשנות דין זה.
מתרצת הגמרא: אִי צָרִיךְ – הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה, שאם
לא כן פִּלְקָא דְּעִתָּה אֲמִינָא – היה עולה על דעתנו לומר, שדווקא
לענין הבא לגבות מִתְּרִיט, הוּא שתיקנו חכמים שלא יגבה ממנו
אלא בשבועה, משום אֲדָם עוֹשֶׂה קְנוֹנִיא, הסכם של רמאות, ואחרי
הִדְיוֹם, ויש לחשוש שמה עשו המלוה והלוח הסכם ביניהם, ואחרי
שפרע הלוח את החוב השאיר את השטר ביד המלוה כדי שיוכל
לגבות בו פעם שניה מלקוחותיו של הלוח, ויחלקו ביניהם את הקרקע
שיגבה מהם, ולפיכך הצריכו חכמים את הבא ליפרע מן הלוקחות
שישבע שאכן חייב לו הלוח, אֲכָל לגבי הִקְדֵּשׁ, היינו סבורים לומר
דִּאִין אֲדָם עוֹשֶׂה קְנוֹנִיא עַל הִקְדֵּשׁ להוציא מהם שלא כדין, ולכן
יוכל המלוה להוציא מן הקדש אף ללא שבועה, קָא מְשָׁמַע קָן
התנא שחוששים לעשיית קנוניא על הקדש, והבא לגבות מהם צריך
שבועה.
מקשה הגמרא: וְהָאֵמֶר רַב הוּנָא, שְׂכִיב מַרְע – חולה הנוטה למות,
שֶׁהִקְדִּישׁ את כָּל נִכְסָיו, ואחר כך אָמַר 'מָנָה לְפִלוֹנִי בִידִי' – מנה
אחד מתוך הנכסים שהיו ברשותו והקדשתיים, אינו שלי אלא של
אדם פלוני, וממילא לא חל עליו ההקדש, נֶאֱמַר בדבריה, ונותנים מנה
לאותו אדם, ואין חוששים שמה באמת אין הנכס של אותו פלוני
ואמר כן כדי להוציא ממון מהקדש שלא כדין ויחלוק בו עם אותו
אדם, דְּחֻקָּהּ הִיא שֵׁאִין אֲדָם עוֹשֶׂה קְנוֹנִיא עַל הִקְדֵּשׁ, וכיון שעל פי
דבריו יציאו מנה מהקדש ויתנהו לאותו אדם, בודאי אמר אמת.
ואילו לפי תירוץ הגמרא מוכח ממשנתנו שאף לגבי הקדש חוששים
אנו שמה עשו המלוה והלוח קנוניא להוציא ממון שלא כדין.
מתרצת הגמרא: אֲמַרִי – אמרו בני הישיבה, מה שאין אדם עושה
קנוניא על הקדש, תְּנִי מִלִּי – זהו דווקא בְּשִׂכְבִּי מַרְע, דִּאִין אֲדָם
חֹטֵא וְלֹא לֹא – שאין אדם חוטא בשאין לו תועלת מכך, ולכן בשכבי
מרע אין חוששים שיעשה קנוניא על הקדש כדי שאחרים יהיו
מהממון, אֲכָל לִנְפִי בְּרִיא, הבא להוציא ממון מהקדש, וְנִדְאִי חִיִּישִׁין
לקנוניא, ולכן צריך המלוה להשבע קודם שיגבה.

116

משנה

משנתנו מפרטת דברים מסוימים שנתמעטו מפרשת שבועה, ואף אם
המשך בעמוד יז

תמזה הגמרא: בּוֹלְהוּ נָמִי – הלא גם כל הטענות המחייבות שבועת
מודה במקצת, מַעֲנַת אַחֲרִים וְהוֹדָאת עֲצָמוֹ נִינְהוּ – הן באות על
תביעת התובע והודאת הנתבע, ומדוע אמר רבי אליעזר בן יעקב
'פעמים' שנשבע בטענה כזו, ועוד קשה, שאם מדובר שהודה
לתביעה של גדול מדוע חכמים פטרוהו.

הגמרא חוזרת להסבר הראשון בתירוצו של רב, שהברייתא עוסקת
באופן שהתובע היה קטן ממש: אֶלָּא באמת כוונת רב היתה שנחלקו
בקטן ממש, וכיון שתביעתו היא על חוב של אביו והיתה כאן נתינת
'איש', מועילה תביעת הקטן לחייב שבועה, ורבי אליעזר בן יעקב
וחכמים בְּדִרְבָּה קְמִיפְלָנִי – בדבר התלוי בסברתו של רב נחלקו,
דְּאֵמֶר רַבָּה, מִפְּנֵי מָה אֲמָרָה תוֹרָה שְׁמוּדָה בְּמִקְצַת הַפְּעֻנָה יִשְׁכַּע
על החלק שכפר, והרי היה יכול לכפור בכל, והוא כמשיב אבידה,
ומבאר רבא, היינו כיון שיש חֻקָּה שֵׁאִין אֲדָם מַעֲיָן פְּנִי בְּפָנֵי פַעַל
חֹבֹל לכפור בחוב, כיון שהלה עשה לו טובה בכך שהלוח, וְהָאִי
בְּבִלְיָה בְּעִי דְּלִיכְפָּרִיהּ – ויתכן שאדם זה באמת היה רוצה לכפור
בכל החוב, וְהָאִי דְּלֹא בְּפָרִיהּ – והטעם לכך שלא כפר בכל החוב,
הוא מִשּׁוּם דְּאִינוּ מַעֲיָן פְּנִי בְּפָנֵי פַעַל חֹבֹל, וכיון שכך אינו נחשב
כ'משיב אבידה', ולכן חייבה אותו התורה להשבע על החלק שכפר.
ממשיך רבא ודן: אם אכן אנו חושדים בו שהוא חייב הכל וכפר
במחצה בשקר, כיצד מטילים עליו שבועה, והרי כשם שהוא חשוד
לגזול ממון כך הוא חשוד להשבע לשקר, לכך מבאר רבא, וּבְבִלְיָה
בְּעִי דְּלֹדִי לִיה – ובאמת אין הלוח חשוד כלל, שכן היה רוצה
להודות בכל החוב, וְהָאִי דְּלֹא אֲוִדִי לִיה – והטעם שלא הודה בכל
החוב, אִישְׁתַּמוּנִי הוּא דְּקָא מִשְׁתַּמִּי מִינִיה – משום שכוונתו רק
להשתמש ממנו ביתניים, וּבְכָר הִלּוּהּ בדעתו, אדחה את המלוה עַד
דְּהוּי לִי זִוְי וּפְרַעְנָא לִיה – עד שיהיו לי מעות ואפרע לו, וכיון שאין
כוונתו לגזול את הממון אינו נחשד על השבועה, וְרַחֲמָנָא אֲמַר –
ולכן אמרה התורה, רַמִּי שְׁבֻעָה עֵינִי לִיה – הטל עליו שבועה, כִּי
הִיבִי דְּלֹדִי לִיה בְּבִלְיָה – כדי שמחמת שלא ירצה להשבע לשקר,
יודה המלוה בכל החוב.

ולפי זה מבארת הגמרא את המחלוקת: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר,
לֹא שְׁנָא בִּי וְלֹא שְׁנָא בְּכֵנוּ אִינוּ מַעֲיָן – אין הבדל בין אם המלוה
עצמו תובעו ובין אם בנו של המלוה תובעו, בשני האופנים אין הלוח
מעזי לכפור בפניהם בחוב, וְהִלְכָּה לֹא מְשִׁיב אֲבִידָה הוּא – ולפיכך
אינו נחשב משיב אבידה כשמודה לבנו, משום שאף אם היה רוצה
לכפור בפניו לא היה מעזי, וְרַבֵּנן סָבְרִי, בְּפָנֵי – בפני המלוה עצמו
הוא דְּאִינוּ מַעֲיָן לכפור הכל, אֲכָל בְּפָנֵי בְנוּ, מַעֲיָן, וּמִדְּלֹא מַעֲיָן –
ומכך שלא העזי פניו לכפור בכל אלא הודה במקצת, הרי זה הודאה
מרצונו, וכמְשִׁיב אֲבִידָה הוּא, ולכן הוא פטור משבועה.

נמצא שלדברי רב המשנה סוברת כרבי אליעזר בן יעקב, שתביעת
קטן על חוב אביו מחייבת שבועה. מקשה הגמרא: מִי מַצִּית מוֹקְמַת
לָהּ – וכי יכול אתה להעמיד את המשנה בְּדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,
יַעֲקֹב, הָא קָתְנִי – והרי שנינו בְּרִישָׁא של המשנה שאם בנו של
המלוה טוען מִנָּה לֹאכָא בִידָה, והשיב הלוח אִין לָךְ בִּידִי אֶלָּא
חֲמִשִּׁים דִּינָר, פְּטוּר משבועה מִפְּנֵי שְׁמִשִּׁב אֲבִידָה הוּא, והרי לדעת
רבי אליעזר בן יעקב כשבא התובע בטענת אביו חייב הנתבע
להשבע.

מתרצת הגמרא: הָתָם, ברישא, מדובר באופן דְּלֹא אֵמֶר הֵבן בְּרִי לִי
שאתה חייב לאבי, ובזה מודה רבי אליעזר בן יעקב שיכול הלוח
להעזי פניו ולכפור, וכיון שלא העזי אלא הודה במקצת, הרי הוא
משיב אבידה, ופטור משבועה, אַךְ הָקָא, בסיפא, מדובר דְּאֵמֶר הֵבן
בְּרִי לִי שאתה חייב לאבי, ולכן חייב שבועה.

הגמרא מביאה הסבר אחר במשנה: שְׁמוּדָה אֵמֶר, באמת אין נשבעים
לקטן, ומה ששנינו במשנה 'נשבעים לְקַמְן', היינו שצריכים להשבע
כדי לִיפְרַע מִנְכֶּם יתום קָמָן, שאפילו מי שיש בידו שטר חוב שאביו
של הקטן חייב לו, אינו גובה מן הקטן כל זמן שלא נשבע שהאב לא
פרעו, וכמו כן מה ששנינו במשנה שנשבעים לְהִקְדֵּשׁ, היינו שאם
בא לִיפְרַע מִנְכֶּם הִקְדֵּשׁ צריך להשבע, כלומר, אם הקדיש הלוח
את כל נכסיו, שהדין הוא שיכול המלוה לגבות את חובו מהנכסים

59

– היה לו לתנא לשנות את הדין והחילוק באותו אופן עצמו של
 תביעת בית מלא פירות, ולכתוב כך, **במה דברים אמורים** שפטור
 משבועה, באופן שתבעו **בית מלא**, אבל אם תבעו **בית זה מלא**,
 והנתבע השיב מה שהנחת אתה נוטל, חייב שבועה.
 מחמת קושיא זו נחלק רבא על אביי **אלא אמר רבא**, לעולם אינו
 חייב, עד שימנענו בדבר שבמדה או שבמשקל ושבמנין – ואו
 שבמנין, ויורה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין, כלומר, אין
 די בכך שבית דין יבינו את שיעור ההודאה והכפירה מתוך טענת
 התובע, אלא צריך שיהיו הדברים מפורשים בטענותיהם.
 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי רבא: **תנאי בורותיה דרבא**
 – שנינו בבביתא כשיטת רבא, האומר לחבירו **כור תבואה יש לי**
בגדה, ונלה אומר אין לה בגדי כלום, פטור משבועה, מפני שכפר
 בכל. וכן אם אמר לחבירו **מנורה גדולה יש לי בגדה**, והשיב הנתבע
 אין לה בגדי אלא מנורה קטנה, אף שהודה במקצת, פטור
 משבועה, משום שמנורה גדולה וקטנה נחשבות לשני מינים, ואין זו
 הודאה ממין הטענה. וכן אם תבע את חבירו **אזורה** – חגורה גדולה
 יש לי בגדה, והשיב הנתבע אין לה בגדי אלא אזורה קטנה, פטור,
 כיון שאין ההודאה ממין הטענה. אבל אם אמר לו התובע **כור**
תבואה יש לי בגדה, ונלה אומר אין לה בגדי אלא לחם – חצי כור
 חייב. וכן אם תבע מנורה בת – (במשקל) עשר ליטרין יש לי בגדה,
 והלה משיב אין לה בגדי אלא בת חמש ליטרין, חייב. מסיימת
 הברייתא: כללו של דבר, לעולם אינו חייב שבועת מודה במקצת,
 עד שימנענו התובע בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין, ויורה לו
 הנתבע בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין.
 מסיימת הגמרא את הראיה מהברייתא: לשון **כללו של דבר** האמור
 בברייתא **לא תווי מאי** – מה הוא בא לרבות, לאו לאתויי – האם אינו
 בא לרבות דין זה, שאף אם תבעו **בית זה מלא** והלה השיב מה
 שהנחת אתה נוטל, שאינו חייב שבועה, כיון שאינו בכלל דבר
 שבמדה ובמשקל ובמנין, וכדברי רבא.
 הגמרא מבארת את הדינים האחרים המובאים בברייתא. מקשה
 הגמרא: ומאי שנא – מדוע שונה הדין בתביעת מנורה גדולה
 ובהודאת מנורה קטנה, שפטור לכאורה משום שמה שמנענו לא
 הודה לו ומה שהודה לו לא מנענו, כלומר, שזו הודאה שאינה ממין
 הטענה, אי הכי, אף באופן שתבעו מנורה בת עשר ליטרין והודה לו
 בבת חמש, נמי – גם כן מה שמנענו לא הודה לו ומה שהודה לו
 לא מנענו, ומדוע אמרה הברייתא שחייב שבועה.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי שמואל בר רב יצחק, הכא, במנורה של
 חליות – חתיכות המחוברות זו לזו עסקינן, דקא מודה ליה מינה –
 שהוא מודה לו בחלק מאותה מנורה שהוא תובעו, שתבעו מנורה עם
 כמות מסוימת של פרקים והלה הודה במקצת, והרי זו הודאה ממין
 הטענה וחייב.
 שאלת הגמרא: אי הכי, אזורה נמי ניתני – היה לו לתנא לכתוב דין
 דומה לגבי חגורה, שיש בה אופן שחייב שבועה, ולוקמי בדלייפי
 ויעמיד התנא את דין זה בחגורה העשויה מהרבה חתיכות
 המחוברות בתפירת מחט, ותבעו אזורה בת עשר אמות והודה לו
 בשל חמש אמות. אלא על כרחך יש לומר דלייפי לא קתני – שהתנא
 לא שנה אופן של חגורה העשויה מהרבה חתיכות, ואם כן הכא נמי
 לגבי מנורה, בשל חליות לא קתני, ואם כן חזרת הקושיא מדוע
 תביעת מנורה בת עשר ליטרין והודאה במנורה בת חמש נחשבת
 הודאה ממין הטענה.
 מתרצת הגמרא: אלא אמר רבי אבא בר ממל, שאני מנורה – שונה
 הדין לגבי מנורה בת עשר ליטרין, הואיל ויכול לגזור – לגרד
 ולמעהט מעוביה ולהעמידה על חמש ליטרין, באופן שלא יתא ניכר
 החילוק בינה לבין מנורה שהיתה מתחילה בת חמש ליטרין, כיון
 ששתיקן שוות בגודלן וחלוקות רק בעוביין, ולכן נחשבת בת העשרה
 ליטרין ממין המנורה בת החמש ליטרין, אבל במנורה גדולה וקטנה,
 שאינו יכול לעשות מהמנורה הגדולה מנורה קטנה, וכן בחגורה
 ארוכה שאם יקצרה על ידי חיתוך יהא מקום החיתוך ניכר, הרי זו
 הודאה שלא ממין הטענה.

נאמר בפרשת שומר חנם (שמות כו) **כי יתן איש אל רעהו** זהו כלל,
 שהרי לשון זו כוללת כל דבר, ובהמשך הפסוק נאמר **בכסף או בלים**
 וזהו פירוש – שפירט הפסוק דברים מסוימים, ובסוף הפסוק נאמר
לשמו, שמשמעו כל דבר הנשמה, הרי חזר וכלל, ובכל מקום
 שנאמר **כלל ופרט** וכלל אי אתה דן ולומד מהכלל אלא מה
 שהוא בעין הפרט, ויש לדרוש, מה הפרט מפורש בפסוק שהוא דבר
 המכליל וגופו קמון, אף כל דבר המכליל וגופו קמון כלול
 בפרשה זו של חיובי שומרים, יצאו – נתמעטו קרקעות שאין
 מכלילין, יצאו עבדים, שהוקשו לקרקעות, ויצאו שטרות, שאף
 על פי שהן מכלילין, אין גופן קמון – שהנייר מצד עצמו אינו שוה
 כלום ושוויו הוא רק מחמת הראיה שבו. הקדש' – הטעם שנתמעט
 הקדש מתשלומי כפל, הוא משום שרעהו' בתיב, שנאמר (שמות כב ו)
כי יתן איש אל רעהו, והתמעט בזה הקדש מחיובי שומר חנם.
 שנינו במשנה: נושא שכר אינו משלם. מבארת הגמרא: מנל דין זה,
 דתנו רבנן, נאמר בפסוק (שמות כב ט) לעני שומר שכר **כי יתן איש**
אל רעהו הרי זה כלל, שלשון זו כוללת כל דבר, המור או שור או
 שה' הרי זה פירוש, וכל בהמה לשמור' חזר וכלל, וכלל ופרט וכלל
 בו, הגמרא כאן מקצרת ואינה מביאה את המשך לשון הברייתא,
 שנמשיכה לדרוש כפי שהוא לעיל שלומדים מהכלל דברים שהם
 כעין הפרט, ונתמעטו קרקעות עבדים ושטרות, עד לסיום דברי
 הברייתא, שלענין הקדש' רעהו' בתיב, ובא למעט הקדש.
 שנינו במשנה: רבי מאיר אומר, יש דברים שהן בקרקע ואינן
 בקרקע בו ואין חכמים מודים לו, כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי
 לך, והלה אומר אינן אלא חמש, רבי מאיר מחייב שבועת מודה
 במקצת, וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא קרקע.
 הגמרא מבררת במה נחלקו רבי מאיר וחכמים. מדייקת הגמרא:
 מכלל – מתוך מחלוקתם משמע, דרבי מאיר סבר שכל דבר המחובר
 לקרקע אינו נחשב בקרקע, ולכן הוא מחייב שבועה בגפנים
 המחוברות לקרקע, ואילו לדעת חכמים דבר המחובר לקרקע דינו
 כקרקע, ואם כן קשה, אדמיפלגי – עד שנחלקו רבי מאיר וחכמים
 בגפנים טעונות ענבים, ליפלגי – יחלקו בגפנים סרוקות – ריקניות,
 שלדברי רבי מאיר אינן נחשבים כקרקע, ונשבעים עליהם, ולדעת
 חכמים נחשבים הגפנים כקרקע, ואין נשבעים עליהם.
 הגמרא מבארת את מחלוקתם באופן אחר: (אלא) אמר רבי יוסי
 ברי חנינא, הכא, בענבים שכבר הגיעו לגמר גידולם והן עומדות
 להצטרף קמיפלגי רבי מאיר וחכמים, דרבי מאיר סבר, כיון שהם
 עומדות להיצטרף כבצירות דמין – הרי הן נחשבות כבצירות, ודין
 הפירות כמטלטלין, שנשבעים עליהם, ואילו רבנן סברי, אף
 שהענבים עומדות להיצטרף, כיון שעדיין לא נבצרו, לא כבצירות
 דמין, ודינם כקרקע שאין נשבעים עליה, אבל המחובר לקרקע
 שאינו עומד להיצטרף, כגון הגפנים עצמן, לדברי הכל הרי הוא
 כקרקע, ולפיכך נחלקו דווקא בגפנים טעונות ענבים.
 שנינו במשנה: אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל בו,
 כיצד, בית מלא מסרתי לך וכיס מלא מסרתי לך, והלה אומר איני
 יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל, פטור. זה אומר עד הויו וזה אומר
 עד החלוק, חייב.
 הגמרא מבארת באיזה אופן נאמר הדין שבמשנה: אמר אפי', לא
 שנו דין זה, שהתובע 'בית מלא' אינו נחשב כתובע דבר שבמדה,
 אלא באופן דאמר ליה התובע לנתבע **בית מלא קתם**, ולא פירש
 לו לאיזה בית כוונתו, וכיון שלא ידוע לנו גודל הבית וכמה פירות יש
 בו נמצא שלא תבעו מדה ידועה, אבל אם אמר ליה התובע לנתבע,
בית זה מלא מסרתי לך, ודינא מענתי – הרי ידועה טענתו של
 התובע, וכיון שתבעו דבר שבמדה, אף אם ישיב הנתבע 'מה שהנחת
 אתה נוטל' הרי זו כפירה בדבר שבמדה, כיון שאם ימדדו כמה פירות
 יש בבית עכשיו נדע כמה חסר מטענת התובע, והרי זה דומה לאופן
 המבואר במשנה 'זה אומר עד החלוק וזה עד הויו חייב'.
 מקשה הגמרא: אמר ליה רבא לאביי, אי הכי, שהתובע 'בית זה
 מלא' נחשב כתובע דבר שבמדה, אדתיני – עד ששנה התנא כסיפא,
 'זה אומר עד הויו וזה אומר עד החלוק חייב', ליפלו ולייתיני בדידה

שבועות. פרק ששי – שבועת הדיינים דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קה
רש"י תוספות

1 כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו' – פרשת שומר חנם היא, דתניא
2 ב"השואל" (בבא מציעא צד, ב): פרשה ראשונה בשומר חנם, ושניה בשומר שכר,
3 ושלישית בשואל. וגבי שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה, כדכתיב (שמות כב)
4 "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו". ודיבור זה שייך למשנה לעיל מב,
5 בו אינו משלם – גניבה ואבידה הכתובה בו
6 לדיינים, כדכתיב (שם) "אם גנב יגנב מעמו".
7 ידעא מענתיה – דכיון דאמר ליה בית זה
8 מלא וזה מחזירה לו חסירה – נראה חסרונה,
9 והרי הוא כזה אומר עד החלון וזה עד הוית.
10 ודיבור זה שייך למשנה לעיל מב, בו יז –
11 קורה של עלייה הבולטת בתוך הבית. אלא
12 מנורה קטנה פטור – דאין ההודאה ממין
13 הכפירה, ומה שטענו לא הודה לו. אין לך
14 בידי אלא בת חמש חייב – לקמן מפרש לה.
15 אוורה נמי ליתני – אוורה בת עשר אמות יש
16 לי בידך, והלה אומר אין לך בידי אלא בת
17 חמש – חייב, ולקמה באוורה בת חתיכות
18 הרבה, וליפי אהדי בתפירת מחס! לגורה
19 ולהעמידה על משקל חמש ליפיר – אבל
20 בגדולה וקטנה ליכא למימר הכי, ובאוורה
21 ליכא למימר חתר הימנה, שהרי ראשיה
22 ניכרין. משנה שקל – חצי סלע, מי נשבע
23 – כמה היתה שוה. מי שהפקדון אצלו –
24 המלוה, ובגמרא מפרש אהייא קאי. ויציא
25 הלה את הפקדון – ושמא לא דקדק זה
26 בשומא, ויפסלו לעדות ולשבועה.
18 אמר ליה "בית זה מלא" – ידעא מענתיה. אמר ליה רבא: אי הכי, אידתני סיפא: זה אומר עד
19 הוית וזה אומר עד החלון – חייב, ליפלוג וליתני בדידה: במה דברים אמורים – ב"בית מלא",
20 אבל "בית זה מלא" – חייב! אלא אמר רבא: לעולם אינו חייב עד שישמענו בדבר שבמדה
21 שבמשקל ושבמנין, ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין. תניא כותיה דרבא: "כור תבואה
22 לי בידך", ותלה אומר: "אין לך בידך" – פטור; "מנורה גדולה יש לי בידך", – "אין לך בידי אלא
23 מנורה קטנה" – פטור; "אוורה גדולה יש לי בידך", – "אין לך בידי אלא אוורה קטנה" – פטור.
24 אבל אמר לו: "כור תבואה יש לי בידך", ותלה אומר: "אין לך בידי אלא לתך" – חייב; "מנורה
25 בת עשר ליטרין יש לי בידך", – "אין לך בידי אלא בת חמש ליטרין" – חייב. כללו של דבר:
26 לעולם אינו חייב עד שישמענו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין, ויודה לו בדבר שבמדה
27 ושבמשקל ושבמנין. "כללו של דבר" לאתויי מאי? לא לאתויי "בית זה מלא". ומאי שנא מנורה
28 גדולה ומנורה קטנה, מה ששמענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא שמענו? אי הכי, בת עשר בת
29 חמש נמי – מה ששמענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא שמענו! אמר רבי שמואל בר רב יצחק:
30 הכא במנורה של חליות עסקינו, דקא מודה ליה מינה. אי הכי, אוורה נמי – ניתני ולוקמי
31 בדלייפי! אלא דלייפי לא קתני – הכא נמי בשל חליות לא קתני! אלא אמר רבי אבא בר ממל:
32 שאני מנורה, הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על חמש ליטרין. משנה המלוה את חבירו על
33 המשפון ואבר המשפון, אמר לו: "סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה", ותלה אומר: "לא פי,
34 אלא סלע הלוייתך עליו וסלע היה שוה" – פטור. "סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה", ותלה
35 אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתך עליו ושלשה דינרים היה שוה" – חייב. "סלע הלוייתך עליו
36 ושתים היה שוה", ותלה אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתך עליו וסלע היה שוה" – פטור. "סלע
37 הלוייתך עליו ושתים היה שוה", ותלה אומר: "לא פי, אלא סלע הלוייתך עליו וחמישה דינרים
38 היה שוה" – חייב. ומי נשבע? מי שהפקדון אצלו, שמא ישבע זה ויציא הלה את הפקדון.
גמרא

1 פירש רבינו חננאל באן. אבל בריש "המפקד" (בבא מציעא לד, ב) הקשה לדברי המפרש כן: וכי עבדין תקנה לרשיע? אלא טעמא – שמא יציא הלה הפקדון ונמצא שבועת לוח לבטלה.
2 ואמרו

1 ואמרו רבנן שישבע המלוה ויטול - ולקמן נפרש בעזרת השם אמאי לא תנא לה לקמן
2 בחרי נשבעין ונוטלין.

3 והשתא דאמר רב אשי - משמע הכא דקאי שינויא דרב אשי. ואם תאמר: דבריש
4 "המפקד" (בבא מציעא דף לה א), משמע דהדר ביה רב אשי מהך שינויא. דבי

5 הדר פריך התם לרב הונא מרישא דסיפא, דקתני:

6 "סלע הלוינו עליו ושתים היה שוה" וחלה

7 אומר "לא כי אלא סלע הלוינוך עליו וסלע היה

8 שוה" פטור, ואי איתא מגו דאשתבע שאן

9 ברשותו לשטבע נמי על ידי גלגול כמה היה

10 שוה, ומוקי לה רב אשי במאמינו - אלמא הדר

11 ביה, דהא רישא נמי מצי לשנויי הכי ותהא כולה

12 במאמינו ויש לומר: דברישא לאו אורחיה

13 דלהימניה, ואז לא יכול לישבע משום שמו

14 ויציא חלה הפקדון ופסיד. **הבי** קאמר מי נשבע

15 תחלה - מה שכתוב בקונטרס: ולעולם אסיפא

16 קאי דשבועה אמלוג. נראה טעות סופר. אלא

17 ארישא קאי. דשבועה גבי לזה היא. **אבל** קתא

18 ונסכא לא - פירש בקונטרס: דכיון דנסכא בת

19 פרעון היא לא קבול עליה אלא בדמי שויה.

20 וקשיא: דבסמוך פריך ממתניתין: אמאי חייב?

21 לימא ליה הא קבילתיה: ומאי קשיא? שמואל

22 מודה במדי דבר פרעון: וליכא למימר דלנהרדעי

23 פריך, מדמשני: כי קאמר שמואל ב', וברוחק יש

24 לחלק, דמודי רב נחמן בחד נסכא או בתרי נסכא,

25 אבל נסכא ביהדי קתא מוכחא מילתא דקתא

26 למשכון ונסכא לפרעון. ונראה לפרש דהבי

27 קאמר: אבל קתא ונסכא לא, אלא אבד כל חד

28 לפי מאי דשויה, דאם הנסכא שויה עשר קתי,

29 אבד נסכא אבד עשר חלקים, אבד קתא אבד

30 חלק אחד עשר. ועוד נראה לפרש קתא ונסכא

31 לא - ואי אבד קתא לא אבד פלגא אלא מאי

32 דשוי, דעיקר סמיכת המלוה על הנסכא, אבד

33 נסכא אבד כולהו. ואי אבד נסכא ברישא - אבד

34 פלגא, אבד קתא - אבד כולה. נהרדעי אמרי:

35 אפילו אבד קתא ברישא אבד פלגא. וגרס ברישא

36 דמילתיהו אבד קתא אבד פלגא. **מתניתין**

37 בדפריש כי קאמר שמואל בדלא פריש - רבינו

38 חננאל גרס איפכא, וכן רבינו תם. ומוקי

39 דשמואל בדפריש, דאין סברא להפסיד למלוה

40 כל חובו לגמרי היכא דלא פריש. ואם תאמר: כי מוקי בסמוך פלוגתא דרבי אליעזר ודרבי עקיבא בדשמואל, אי בדפריש מאי טעמא דרבי אליעזר? ויש לומר דקסבר רבי אליעזר דאסמכתא בעלמא היא, ואפילו כנגד המשכון לא מפסיד, כראשכון ב"איהו נשך" (בבא מציעא סו. ב) דקאמר דאסמכתא בעלמא לא היא אפילו אפותיקי למיגא מניה. ורבי עקיבא לא חשיב אסמכתא אלא כגון "אם אוכיר ולא אעביר", שאין בדעתו להתחייב אלא להבטיח חבירו ולהסמיכו על דבריו שיאמינהו, אבל הכא דעתו לכך ולכן אומר כדי לקיים. ואפילו מאן דחשיב משחק בקוביא אסמכתא בפרק "זה בורר" (סנהדרין כד. ב), התם שאני שלא הפסיד, אבל הכא שהפסיד משכנו גמר בדעתו להפסיד כל החוב. וכל שכן אי שמואל איירי בדלא פירש שאנו צריכים לטעם זה. ועוד יש לומר בדלאו אסמכתא פליגי, רפריש" לאו היינו שפירש בהדיא שיפסיד כל החוב, אלא כמו שפירש רבינו חננאל, דפריש ואמר: אף על גב דלא שוי אלפא זוזי קבילתיה. דרבי אליעזר סבר דלענן זוזי קיבלה - שיעכבו בידו עד שיעפר כל חובו, ורבי עקיבא סבר דלחכי קבלו - דאם אבד המשכון אבדו מעותיו. ואם תאמר: בפרק "האומנין" (בבא מציעא פא. ב) אמאי לא מוקי מתניתין דהמלוה על המשכון שומר שכר אפילו כרבי אליעזר, ולימא בדפריש מודה רבי אליעזר, כדשמואל ויש לומר: אי מודה בדפריש ופלוגתא בדלא פריש, אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לרבי אליעזר, דישבע ויטול מעותיו משמע אפילו מה שכנגד המשכון, דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש. והשתא נמי ניחא דהא דקאמר דכולי עלמא לית להו דשמואל, דהוה ליה למימר דכולי עלמא אית להו דשמואל. בדשמואל לפי גירסת הספרים והקונטרס דשמואל איירי בדלא פריש לא מצי למימר כולי עלמא אית להו דשמואל, דכיון דאפילו לא פירש מפסיד כל החוב, אם כן בדפריש נמי, נהי שלא יפסיד כנגד כל החוב, מכל מקום כנגד המשכון יפסיד, ואמאי לרבי אליעזר יטול מעותיו, דמשמע אפילו כנגד המשכון? אבל לפירוש רבינו חננאל, דמוקי שמואל בדפריש, הוה ליה למימר דכולי עלמא אית להו דשמואל, ולרבי אליעזר ישבע ויטול כיון דלא פריש, וטעמא דרבי עקיבא משום דרבי יצחק בדמפרש ושתא. אבל לפי מה שפירש דכנגד המשכון חשיב כמפרש נתיחא, דהא רבי אליעזר לית ליה דשמואל, מדיטול אפילו מה שכנגד המשכון, דלא שייך למימר דלזכרון דברים בעלמא תפיס ליה לענן? למאי תפיס ליה לזכרון דברים בעלמא, היינו אי כולי עלמא לית להו דשמואל. ואי הוה אמר דאין הלכה כשמואל הוה נתיחא טפי דלא דלא קאמר דכולי עלמא אית להו דשמואל. ומטעם זה פסק רבינו חננאל דאין הלכה כשמואל, וכן בהלכות גדולות. ואין נראה, דמכאן אין ראייה, דלא הוה מצי לומר כולי עלמא אית להו בדפרישית. ואדרבה, נראה דהלכתא כוותיה, דקיימא לן כרב נחמן בדיני. ועוד, דלרבה דקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף, דבסמוך צריך לאוקמה פלוגתיהו דרבי אליעזר ורבי עקיבא בדשמואל כמו שמפרש, דקיימא לן כרבי עקיבא דרבי אליעזר שמותי הוא. ועוד מדמה לקמן ההיא דאין שוה אלא פלגא לשמואל, ובפרק "הזהב" (שם מה. ב) מדמה לרבי יוחנן דאמר בערבון כנגד כולו הוא קונה, אם כן רבי יוחנן כשמואל, ורב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ומדשמואל אין ראייה, דאף על גב דלענן דינא מיתשיל והלכתא כוותיה בדיני, הדיא דערבון לענן איסור איתשיל. ולפי פירוש רבינו חננאל דאיירי שמואל בדפריש, הדיא דערבון איירי נמי בדפריש.

גמרא אהייא? אילימא אסיפא, ותיפוק ליה דשבועה
גבי מלוה! אמר שמואל: ארישא. וכן אמר רבי חייא
בר רב: ארישא. וכן אמר רבי יוחנן: ארישא. מאי
רישא? סיפא דרישא: "סלע הלוינוך עליו ושקל היה
שוה", והלה אומר: "לא כי, אלא סלע הלוינוך עליו
ושלשה דינרין היה שוה" - חייב; דשבועה גבי לזה
היא, ושקלוח רבנן מלוה ושרויה אמלוג. והשתא דאמר
רב אשי, דקיימא לן: זה נשבע שאינה ברשותו וזה
נשבע כמה שוה - הכי קאמר: מי נשבע תחלה? מי
שהפקדון אצלו, שמואל ישבע זה ויוציא חלה את הפקדון.
אמר שמואל: האי מאן דאזופיה אלפא זוזי לחבריה
ומשכן ליה קתא דמגלא, אבד קתא דמגלא אבד אלפא
זוזי, אבל תרתיה קתאתי לא. ורב נחמן אמר: אפילו
תרתיה קתאתי, אבד חדא - אבד חמש מאה, אבד אידיך
- אבד פוליה, אבל קתא ונסכא לא. נהרדעי אמרי:
אפילו קתא ונסכא, אבד נסכא - אבד פלגא, אבד קתא
אבד פוליה. תנן: "סלע הלוינוך עליו ושקל היה שוה",
והלה אומר: "לא כי, אלא סלע הלוינוך עליו ושלשה
דינרין היה שוה" - חייב; לימא ליה: הא קבילתיה! -
מתניתין בדפריש, שמואל בדלא פריש. לימא פתנאי:
המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון - ישבע
ויטול את מעותיו, דבדי רבי אליעזר; רבי עקיבא אומר,
יכול הוא שיאמר לו: פלוג הלוינוך אלא על המשכון,
אבד המשכון אבדו מעותיך. אבל המלוה אלף זוז
בשטר והניח משכון בידו, דבדי הכל - אבד המשכון
אבדו מעותיו, היכי דמי? אי דשוי שיעור זוזי,
מאי

1 גמרא והשתא דאמר רב אשי זה נשבע וזה נשבע הכי קאמר מי נשבע תחלה
2 כו' - והא דרב אשי בבבא מציעא הוא בפרק "המפקד", דאמר רב הונא התם גבי
3 שומר שכר שטען נגנבה וחיוב עצמו בתשלומין: משביעין אותו שבועה שאינה
4 ברשותו, חיישין שמוא עיניו נתן בה ורוצה לקנותה בדמים. ואותביניה מהא דקתני:
5 ויציא חלה את הפקדון, ואי אמרת משביעין
6 אותו שבועה שאינה ברשותו היכי מצי מפיק
7 ליה? ושני רב אשי עלה: זה נשבע זה נשבע,
8 זה נשבע שאינה ברשותו, וזה שהשבועה
9 עליו נשבע כמה היתה שוה. והכי קאמר
10 מתניתין: מי נשבע תחלה - מי שהפקדון
11 אצלו נשבע תחלה שאינה ברשותו. ולעולם
12 אסיפא דרישא קאי, היכא דשבועה גבי לזה.
13 קתא = בית יד. **אבד אלפא זוזי** - דסבר
14 וקביל. אבל כל זמן שזון קיימין על כרחו
15 גובה חובו, אם מלוה סתם הוא - סתם מלוה
16 שלשים יום, ואם פירש לו זמן - כשיגיע זמנו
17 יפרע. ולא מצי למימר סברת וקבילת, דאי
18 לשם משכון קבילת לשם פרעון לא קבילת,
19 וכיון דקבילת לשם משכון, כל כמה דלא
20 מזהיר ליה משכניה לא אבד, ולא מצי פטר
21 נפשיה בדמי שוין. **אבל תרתיה קתא** - לא
22 אמרינן חדא קביל בחמש מאה וחדא בחמש
23 מאה. ואי אבד חדא מיניהו לא ליפסיד חמש
24 מאה, דהא לא פריש חדא בפלגא וחדא
25 בפלגא. אלא תרויהו קבילתו בחדא.
26 במשכנו ולא בפרעון, וכיון דמהדר ליה
27 מקצת משכנות, במאי דחסר (נפשיה) מיניה
28 פטר נפשיה בתשלומי שוין. ורב נחמן אמר
29 אפילו תרתיה קתאתי - ואף על גב דלא
30 פריש, מסתמא חדא בפלגא וחדא בפלגא
31 קבילתיה, ואי אבד חדא אבד פלגא. **אבל**
32 **קתא ונסכא** - לא אמרינן נסכא קביל
33 בפלגא, דכיון דמידי דחוי לפרעון הוא לא
34 קבילת עליה אלא בדמי שוין. "אבד נסכא
35 אבד פלגא" גריסין. חייב - ולא אמרינן אבד
36 כל מעותיו. **בדפריש** - "איני מקבלו עלי אלא
37 באחריות דמיו בשוור". ישבע ויטול מעותיו
38 - ישבע שאבדו, ויטול את חובו.
39 **ברלא**

גמרא

שנינו בסוף המשנה: 'ומי נשבע, מי שהפקדון אצלו, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון'.

מבררת הגמרא: **אֵיזוּהָ** – על איזה חלק מהמשנה נאמר דין זה, שהמלוה הוא שנשבע, **אֵילִימָא אֶסִּיפָא** – אם נאמר שדברים אלו נאמרו על הסיפא, שהלוה טובע מהמלוה סלע שהיה המשכון שזה יותר מהחוב, והמלוה משיב לו שהיה שוה רק דינר אחד יותר מהחוב, ועל זה אמרה המשנה שתיקנו חכמים שישבע המלוה ולא הלוה, אם כן קשה, לשם מה הוצרכו חכמים לתקן זאת, ו**תִּיפּוּק לִיה** **דְּשִׁבּוּעָה גַּבֵּי מַלְוָה** – והרי אף ללא תקנה זו השבועה מוטלת על המלוה, שהרי הוא הנתבע, וכיון שהודה בתקנת נתייב שבועה מדאורייתא, ואילו מלשון המשנה נראה שרק תקנת חכמים היא שהמלוה נשבע.

מבארת הגמרא: **אֶמֶר שְׁמוּאֵל, אֲרִישָׁא** – דברים אלו נאמרו על הרישא של המשנה, כפי שתבאר הגמרא בסמוך. **וְכֵן אֶמֶר רַבִּי חִינּוּא בֶּר רַב, אֲרִישָׁא: וְכֵן אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲרִישָׁא. וּמַאי רִישָׁא** – על איזה חלק מהרישא נאמר דין זה, והרי יש שני אופנים ברישא, ואין לפרש שהכוונה לאופן הראשון שברישא, שהרי שם הלוה כופר בכל ופטור משבועה, אלא הכוונה ל**סִיפָא דְרִישָׁא** – לאופן השני של הרישא, שאמר המלוה ללוה **סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו** – על המשכון, ו**שִׁקְלָן** – חצי סלע, **הִיָּה שְׁוֵה, וְהָלָה** – הלוה **אוֹמֵר, לֹא כִי, אֶלָּא סִלַּע הַלְוִיתִי עָלָיו, וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִין הִיָּה שְׁוֵה, ואִינִי חַיִּיב לָךְ אֵלָּא דִּינָר, חַיִּיב שְׁבֻעַת מוֹדָה בַּמִּקְצָת, דְּמַעֲקָר הַדִּין שְׁבֻעָה גַּבֵּי לֹוֹה הִיא** – השבועה מוטלת על הלוה, שהוא הנתבע שהודה במקצת, ו**שִׁקְלֹוֹה רַבָּנָן מַלְוָה וְשִׁדְיוֹהָ אִמְלִיָּה** – ונטלו חכמים את השבועה מהלוה והטילה על המלוה, מחמת הטעם המבואר במשנה, שמא לאחר השבועה יוציא המלוה את הפקדון, ויוכיח שנשבע הלוה לשקר, ויפסל לעדות ולשבועה.

הגמרא מביאה ביאור אחר במשנה. אומרת הגמרא: **וְהִשְׁתָּא** – ועתה, **דְּאֶמֶר רַב אֲשִׁי בַּמִּסְכָּת בַּבּא מְצִיעָא (לה) דְּקָנִימָא לָן** – שאנו נוקטים להלכה, ששניהם צריכים להשבע, **זֶה נִשְׁבַּע שְׁאִינָה בְּרִשְׁתּוֹ – המלוה נשבע שאין המשכון ברשותו, וְזֶה – הלוה נִשְׁבַּע בְּמָה הִיָּה המשכון שְׁוֵה, ועתה אי אפשר לפרש שאלת המשנה 'ומי נשבע' כפשוטה, שהרי שניהם נשבעים, אלא יש לפרש דְּכִי קָאֵמֵר הַתַּנָּא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, מִי מִשְׁנִיחַם נִשְׁבַּע תַּחֲלָה, מִי שֶׁהַפְּקָדוֹן אֲצִלּוֹ – המלוה שהמשכון היה אצלו צריך להשבע תחילה שעתה אין המשכון ברשותו, ורק לאחר מכן ישבע הלוה כמה היה המשכון שוה, שאם לא כן יש לחשוש שְׁמָא יִשְׁבַּע זֶה – הלוה כמה היה המשכון שוה, ולאחר מכן יוציא חֶלֶה – המלוה אֶת הַפְּקָדוֹן, ויתברר שנשבע לשקר ויפסלנו לעדות ולשבועה.**

הגמרא דנה במדת האחריות שיש למלוה על המשכון: **אֶמֶר שְׁמוּאֵל, הָאִי מָאן דְּאוֹפִיָּה אֶלְפָּא זֻזִּי לְחִבְרִיָּה** – מי שהלוה לחבירו אלף זוז, **וּמִשְׁכָּן לִיה קָתָא דְּמִנְלָא** – ונתן הלוה למלוה משכון דבר מועט, כגון קת – (בית יד) של מגל, **אֶבֶד קָתָא דְּמִנְלָא, אֶבֶד אֶלְפָּא זֻזִּי** – אם אבד למלוה אותו קת של מגל שנתן לו הלוה, איבד בכך את אלף הזוז של ההלוואה, ואף על פי שאותו בית יד היה שוה סכום מועט בלבד. והטעם, כיון שקיבלו המלוה בתורת משכון, קיבל על עצמו שלא יוכל לגבות את החוב כל זמן שלא יחזירונו ללוה, ולא יוכל לפטור עצמו בתשלום דמי המשכון. מוסיף שמואל ואומר: **אֶבֶל תִּרְתִּי קָתָאֲתִי** – אבל אם קיבל המלוה למשכון שתי קתות של מגל,

ואבדה אחת מהם, **לֹא** – אין המלוה מפסיד אפילו מחצית מהחוב, שאין אומרים שקיבל כל קת כנגד חמש מאות זוז ואם אבדה אחת מהם הפסיד חמש מאות זוז, כיון שלא פירש שמקבל כל קת בעד חצי מהחוב, אלא אומרים שקיבל את שתיים יחד כמשכון אחד, וכל זמן שחלק מהמשכון קיים יכול להחזירו ללוה, ומה שנחסר מהמשכון, והיינו הקת האחת, ישלים בדמים, ויגבה את החוב.

הגמרא מביאה דעה החולקת: **וְרַב נַחֲמָן אֶמֶר, אִפְּלִי אִם קִיבֵל הַמְלוּה תִּרְתִּי קָתָאֲתִי** – שתי קתות למשכון, הרי כל אחת מהן עומדת במקום מחצית מהחוב, ולכן, **אֶבֶד קָתָא** – אם אבדה אחת מהם, **אֶבֶד חֲמִשׁ מָאָה** – הפסיד המלוה חמש מאות זוז, דהיינו מחצית מהחוב, **אֶבֶד אִידָךְ** – ואם אבדה גם הקת השנייה, **אֶבֶד בּוֹלִיָּה** – הפסיד המלוה את כל החוב, ואף שהמלוה לא אמר כן בפירושו, מכל מקום מסתבר שקיבל כל קת כמשכון בפני עצמו על חצי חוב, ולפיכך על כל קת שאבדה מפסיד חצי מהחוב. מוסיף רב נחמן ואומר: **אֶבֶל אִם נתן הלוה למלוה למשכון קָתָא וְנִסְבָּא** – קת וחתיכת כסף מתוכה, **לֹא** – אין אומרים שקיבל את הנסכא כנגד חצי מהחוב, כיון שנסכא הוא דבר שעשוי המלוה לגבות בו את חובו, ולכן אנו אומדים דעתו שלא קיבלו אלא כנגד שוויו, ואם אבד הנסכא הפסיד מהחוב את שווי הנסכא בלבד, ואם אבדה הקתא הפסיד שאר החוב. הגמרא מביאה דעה החולקת אף בענין זה: **נַחֲרָדְעִי אֶמֶר, אִפְּלִי אִם נתן הלוה למלוה למשכון קָתָא וְנִסְבָּא, אִם אֶבֶד הַמְלוּה אֶת הַנִּסְבָּא, אֶבֶד פְּלָנָא** – הפסיד חצי מהחוב, **אֶבֶד קָתָא** – ואם אבדה גם הקת, **אֶבֶד בּוֹלִיָּה** – הפסיד את כל החוב.

מקשה הגמרא על שיטת שמואל: **הֲנֵן בַּמִּשְׁנִיתִי, אִמֵּר הַמְלוּה לֹוֹה סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו** – על המשכון ו**שִׁקְלָן** – חצי סלע **הִיָּה שְׁוֵה המשכון, ונמצא שאתה חייב לי עוד שקל, וְהָלָה – הלוה אוֹמֵר, לֹא כִי, אֶלָּא סִלַּע הַלְוִיתִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִין הִיָּה שְׁוֵה, ואִינִי חַיִּיב לָךְ אֵלָּא דִּינָר, חַיִּיב הִיָּה להשבע שבועת מוֹדָה בַּמִּקְצָת ששווי המשכון היה כדבריו, ולדברי שמואל קשה, לִימָא לִיה** – יאמר הלוה למלוה, **הָא קְבִילְתִּיה** – הרי קבלת על עצמך את המשכון כנגד כל החוב, וכיון שאבד המשכון הפסדת את כל החוב ואין לך עלי שום תביעה.

מתרצת הגמרא: **מִתְּנִיתִין בְּדִפְרִישׁ** – משנתניו עוסקת באופן שהמלוה פירש בשעת קבלת המשכון שמקבל אחריות רק כנגד שוויו, ולא יותר, ואילו **שְׁמוּאֵל** דיבר **בְּדִלָּא פְּרִישׁ** – באופן שהמלוה לא פירש, אלא קיבלו בסתם, שבזה אנו אומרים שמן הסתם קיבל את המשכון כנגד כל החוב.

הגמרא מבררת אם נחלקו תנאים במחלוקת זו. מבררת הגמרא: **לִימָא בְּתַנָּאִי** – שמא נאמר שדינו של שמואל תלוי במחלוקת תנאים, שנינו בברייתא, **הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ עַל הַמִּשְׁכָּן** – שנתן הלוה למלוה משכון תמורת ההלוואה, **וְאֶבֶד הַמִּשְׁכָּן, יִשְׁבַּע הַמְלוּה שֶׁאֵבֶד המשכון שוה בפשיעה, וְיִפּוֹל אֶת מַעוֹתָיו מֵהַלּוּה, דְּבִרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יִכּוֹל הוּא שְׂאִמֵּר לוֹ הַלּוּה לַמְלוּה, בְּלִים הַלְוִיתִי אֶלָּא עַל הַמִּשְׁכָּן** – הרי לא הלוינו אלא תמורת המשכון, וכיון ש**אֶבֶד הַמִּשְׁכָּן אֶבְדוּ מַעוֹתָיו**. מסיימת הברייתא, **אֶבֶל הַמְלוּה לחבירו אֶלְף זֻזִּי בְּשִׁטָּה, וְהִנֵּחַ מִשְׁכָּן בְּיָדוּ מִלְּבַד הַשֹּׁטֵר, לְדְבָרִי הַכֹּל אִם אֶבֶד הַמִּשְׁכָּן אֶבְדוּ מַעוֹתָיו. ויש לברר, הִכִּי דְּמִי** – באיזה אופן עוסקת הברייתא, **אִי דְּשִׁנִּי שְׁעִיר זֻזִּי** – אם באופן שהמשכון שוה כשיעור החוב,

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' ב

לחוד, ואין צריך להביא עדים ששכרו בעל הבית ועשה מלאכתו, שאם לא כן, גם ברישא היה צריך התנא להוכיח שעל השכיר להביא ראיה, ומבואר שלא כדברי רב ושמואל שהעמידו משנתניו דווקא בשכרו בעדים. דוחה הגמרא: **אֶמֶר רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק**

שקצץ לו שתיים, נאמן בעל הבית שלא קצץ אלא אחת. מדייק רב ששתי: **הָא מְדִסְפָּא בְּרִיאָה הָיִי** – והלא מכר ששנינו בדין האמור בספא שאין השכיר נוטל עוד סלע אלא בריאה, משמע שמה ששנינו בְּרִישָׁא שאם טוען בעל הבית שכבר נתן לו שכרו, הדין הוא שנשבע השכיר ונטול שכרו, היינו **בְּלֹא רִאָיָה**, והיינו שדי בשבועה

מאי טעמיה דרבי אליעזר – מהו טעמו של רבי אליעזר שאם אבד המשכון לא הפסיד המלוה את חובו, הלא כיון שהמשכון היה שוה כשיעור החוב, מסתבר שלקחו המלוה כדי שאם לא ישלם הלוה את חובו יוכל לגבותו מהמשכון, וכיון שיש לו הנאה במה שהוא סומך על המשכון הרי הוא עליו שומר שכר שחייב באחריות, וכיון שהיה המשכון שוה שיעור החוב, ואבד, יש לו להפסיד את חובו. אלא לאו – אלא על כרחך יש לפרש את מחלוקתם בדרלא שני שיעור וזו – באופן שאין המשכון שוה כשיעור מעות ההלוואה, אלא פחות מהן, ובדרשמואל קא מפילגי – ונחלקו בסברתו של שמואל, שרבי אליעזר חולק על סברת שמואל, וסובר כשהמשכון שוה פחות מהחוב אין המלוה לוקחו כמשכון כנגד כל החוב אלא ליזכרון דברים בלבד, כראיה על קיום ההלוואה וכדי שלא יוכל הלוה לכפור בה, וכיון שכן הרי הוא שומר חנם בלבד, וכשאבד המשכון אין המלוה מפסיד כלום, אלא נשבע שלא פשע ושאינו ברשותו וגובה את כל חובו. ורבי עקיבא סובר כסברת שמואל שאף שהמשכון שוה פחות מהחוב נוטלו המלוה כמשכון כנגד כל החוב, והיינו שמקבל עליו שאם יאבד יפסיד את כל החוב, ולכן דינו כשומר שכר שחייב בגניבה ואבידה. דוחה הגמרא ביאור זה: לא – אין זה הביאור במחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, אלא בדרלא שני – באופן שאין המשכון שוה כשיעור מעות ההלוואה, כוללי עלמא לית להו דשמואל – בין רבי אליעזר ובין רבי עקיבא אינם סוברים כשמואל האומר שהמלוה מקבל על עצמו שאם יאבד המשכון יפסיד כל החוב, אלא לדעת רבי אליעזר אין המלוה מפסיד כלל מאבידת המשכון, ולדעת רבי עקיבא מפסיד רק כנגד שווי המשכון. והקא, בדרשני שיעור וזו – ומחלוקתם כאן היא במשכון השוה כשיעור מעות החוב, ובדרבי יצחק קא מפילגי – ונחלקו בדין שאמר רבי יצחק, דאמר רבי יצחק, מנין לבעל חוב (מלוה) שקונה את המשכון להחשב בשלו עד זמן פרעון החוב, שנאמר לענין חיוב המלוה להחזיר את המשכון ללוה העני בזמן שהוא צריך לו 'השב תשיב לו את העבט בבא השמש ושכב בשלמתי וברכך ולך תהיה צדקה' (דברים כד יג), והיינו שהשבת המשכון נחשבת למלוה לצדקה, ואם המלוה אינו קונה את המשכון, צדקה מנין לו – מדוע נחשבת לו השבת המשכון לצדקה, הלא 'צדקה' הוא כינוי לנתינת ממון משל הנותן, וכאן הוא משיב

ללוה את ממנו שלו, אלא מקאן יש ללמוד לבעל חוב שקונה משכון, ולכן כשהוא נותנו ללוה העני להשתמש בו הרי זו 'צדקה', ורבי עקיבא סובר כרבי יצחק, ולכן כשאבד המשכון ואין המלוה יכול להשיבו ללוה, אבד החוב, ורבי אליעזר חולק על רבי יצחק וסובר שאין למלוה קנין במשכון, ולכן אינו נחשב אלא שומר חנם, ואינו מפסיד כלום מחובו כשאבד המשכון. תמיהה הגמרא: לימא דרבי יצחק תנא היא – וכי דין זה של רבי יצחק תלוי במחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, ותוספרא – וכי אפשר להסביר כך את מחלוקתם, והרי אימור דאמר רבי יצחק – עד כאן לא אמר רבי יצחק שהמלוה קונה את המשכון, אלא באופן שמשכנו שלא בשעת הלואה – שלא נטל המלוה המשכון מהלוה בעת ההלוואה אלא לאחר שהגיע זמן הפרעון ולא פרעו, שהרי הפסוק שממנו למד רבי יצחק את דינו נאמר באופן זה, ובאופן זה מסתבר שקונה את המשכון כיון שנטלו לצורך גביית החוב, לאחר שהלוה לא פרעו מרצונו, אבל אם משכנו בשעת הלואה, מי אמר – וכי גם בזה אמר רבי יצחק שקונה המלוה את המשכון, והרי באופן כזה אינו נוטל את המשכון לצורך גבייה אלא לראיה וחזרון דברים בלבד, ובאופן כזה מסתבר שלא יקנה המלוה את המשכון, וכיון שרבי אליעזר ורבי עקיבא נחלקו במשכון הניטל בשעת ההלוואה, כלשון הברייתא 'המלוה את חבירו על המשכון', אין לומר שנחלקו בדין של רבי יצחק העוסק במשכון שניטל שלא בשעת הלואה. מבאר הגמרא את מחלוקתם באופן אחר: אלא, באופן שמשכנו שלא בשעת הלואתו, כוללי עלמא לא פילגי דאית להו דרבי יצחק – הכל סוברים כרבי יצחק, שהמלוה קונה את המשכון, והקא – וכאן, מדובר במשכנו בשעת הלואתו, ובשומר אבדה קמפילגי – ומחלוקתם היא בדין שומר אבידה, שמקיים מצוה בטיפולו באבידה, האם דינו כשומר חנם או כשומר שכר, ומשומר אבידה יש ללמוד למלוה על המשכון, שאף הוא מקיים מצוה, ובשומר אבידה נחלקו אמוראים, ובדלהלן. מביאה הגמרא את המחלוקת לגבי שומר אבידה: דאיתמר – שנאמר מחלוקת זו בבית המדרש, שומר אבדה, רבה אמר, כיון שאינו מקבל שכר על שמירתו דינו כשומר חנם שחייב רק על פשיעה,

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' א

משנתינו מביאה ארבעה דינים בענין משכון שאבד, בשנים מהם המלוה הוא שתובע את הלוה, ובשנים מהם הלוה תובע את המלוה: המלוה את חבירו על המשכון, ואבד המשכון, וחייב המלוה לשלם את דמיו ללוה או לנכותם מדמי ההלוואה, הדין הראשון: אמר לו המלוה ללוה סלע – ארבעה דינרים הלוייתך עליו – כנגד המשכון, ושני דינרים הנה שוה המשכון, ונמצא שאתה עדיין חייב לי שני דינרים היתירים על שווי המשכון, ואילו הנה – הלוה אומר, לא כי, אלא אמנם סלע הלוייתני עליו, כדברך, אך בשווי המשכון אני חולק עליך וטוען שסלע הנה שוה, ולא רק שקל, וכיון שאבד המשכון הפסדת את החוב, ואיני חייב לך כלום, פטור הלוה משבועה כיון שהוא כופר בכל. הדין השני: אמר המלוה ללוה סלע הלוייתך עליו, ושקל הנה שוה, כאופן הראשון, ועדיין אתה חייב לי שקל, והנה אומר, לא כי, אלא אמנם סלע הלוייתני עליו, כדברך, ושלושה דינרים הנה שוה המשכון, ואני חייב לך רק דינר אחד, חייב שבועת מודה במקצת על הדינר שכפר בו. הדין השלישי: אמר הלוה למלוה סלע הלוייתני עליו, ושתיים – ושתי סלעים הנה המשכון שוה, ונמצא שלא רק שנפטרתי מכל החוב,

אלא אתה חייב לשלם לי את הסלע הנוסף שהיה שוה המשכון יותר מהחוב, והנה אומר, לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, כדברך, ורק סלע הנה המשכון שוה, ולא יותר, ואמנם נפטרת מכל החוב, אך אני איני חייב להוסיף לך מאומה, פטור המלוה משבועה, כיון שכפר בכל. הדין הרביעי: אמר הלוה למלוה סלע הלוייתני עליו, ושתיים הנה שוה, ונמצא שאתה חייב לשלם לי סלע נוסף שהיה המשכון שוה יותר מהחוב, והנה אומר לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, והמשנה דינרים הנה שוה, ואיני חייב לך אלא דינר אחד, חייב המלוה שבועת מודה במקצת שאינו חייב יותר מהדינר שהודה בו. מסיימת המשנה: ומי משניהם הוא שמשכנע על שווי המשכון, מי שהפקדון (המשכון) היה אצל, והיינו המלוה ששומר על המשכון. משום שאם נחייב את הלוה שבועה, שמיא ישבע זה – הלוה, שהיה המשכון שוה כדברך, ולאחר מכן יוציא הנה – המלוה, את הפקדון, שימצאנו, ושלא לא דקדק הלוה בשומתו של המשכון, ולכשיציא המלוה את המשכון ויוכיח שאין האמת כדברי הלוה בטענתו כמה היה שוה המשכון, יתברר ששיקר הלוה בשבועתו, ועל ידי כך יפסל לעדות ולשבועה.

שבועות. פרק ששי – שבועת הדיינים דף מד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

1 **בדלא שוי שיעור זוזי** – עסקין. ובדשמואל **כמפלגי** – רבי אליעזר לית ליה
2 דשמואל, דמשכון שאינו שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים, הלכך
3 שומר חנם הוא עליו, וישבע שלא פשע ושאינו ברשותו ויטול כל מעותיו. ורבי
4 עקיבא כשמואל סבירא ליה, שלשם משכון קבלו. אבל הלוואה אלף זוז בשטר –
5 אפילו רבי אליעזר מודה שהמשכון שקיבל
6 אחרי כן לשם משכון קבלו, שהרי אין צריך
7 לו לזכרון דברים, שהשטר לו לראיה. הכי
8 גרסינן: אי דלא שוי שיעור זוזי דכולי עלמא
9 לית להו דשמואל ובדרי יצחק כמפלגי. רבי
10 אליעזר לית ליה דרבי יצחק, ואינו עליו אלא
11 שומר חנם, ואף על פי שהוא משכון גמור.
12 **אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא**
13 **בשעת הלוואתו** – כגון על ידי בית דין, דבהכי
14 משתעי קרא, דכתיב לעיל מינה "בחזק"
15 תעמוד והאיש "גו", ואמר מר: זה שליח בית
16 דין.

כשומר

1 **מאי טעמיה דרבי אליעזר? אלא לאו בדלא שוי שיעור**
2 **זוזי, ובדשמואל קא מפלגי** – לא, בדלא שוי – **כולי עלמא**
3 **לית להו דשמואל, והקא בדשוי שיעור זוזי, ובדרי יצחק**
4 **קא מפלגי, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל חוב שקונה**
5 **משכנו? שפאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה**
6 **משכנו – צדקה מנין לו? מנא לבעל חוב שקונה משכנו.**
7 **לימא דרבי יצחק תנאי היא? והיפך? אימור דאמר**
8 **רבי יצחק – שמשכנו שלא בשעת הלוואה, משכנו בשעת**
9 **הלוואה מי אמר? אלא, משכנו שלא בשעת הלוואתו –**
10 **כולי עלמא לא פליגי דאית להו דרבי יצחק, והקא**
11 **במשכנו בשעת הלוואתו, ובשומר אברה כמפלגי, דאיתמר: שומר אברה רבה אמר: בשומר חנם,**
12 **ורב**

1 **מאי** לאו בדלא שוי – פירש בקונטרס דרבי אליעזר לית ליה דשמואל, דמשכון שאין שוה
2 כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים בעלמא. משמע, אבל אם שוה כל
3 החוב – מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו. ויש פירוש שכתוב בהם בפירושו: היכי דמי, אי
4 בדשוי מאי טעמא דרבי אליעזר? וקשה: דבפרק "האומנין" (בבא מציעא פב, א) מסיק
5 מתניתין דהתם דלא אוריגין רבי אליעזר, ולוקמה
6 כבבלי עלמא ובדשוי? ויש לומר: דהתם לפי
7 המסקנא דלא איירי רבי יצחק אלא שלא בשעת
8 הלוואתו, שאין לחלק בין שוי בין לא שוי, שאם
9 יתחייב בדשוי משום דרב יוסף, אם כן בדלא שוי
10 נמי יפסיד כנגד המשכון. אבל הכא, השתא
11 סלקא דעתך דרבי יצחק איירי אפילו בשעת
12 הלוואתו, הלכך מודה רבי אליעזר בדשוי, אבל
13 לא שוי הוי זכרון דברים בעלמא, ולא שייכא
14 התם דרבי יצחק. ומיהו תימא: כיון דרבי יצחק
15 גזירת הכתוב היא, מה לי שוי מה לי לא שוי?
16 אטו משום דלא שוי לא קרי ביה "השב תשיב את
17 העבט ולך תהיה צדקה"? ועוד, דמסיק בסוף
18 ותסבירא אימור דאמר רבי יצחק כו', ומעיקרא
19 פשיטא ליה בדשוי יורה רבי אליעזר משום דרבי
20 יצחק? על כן נראה גרסת הספרים דגרסי "מאי

1 לאו בדלא שוי", פירשו: מאי לאו אפילו בדלא שוי, דרבי עקיבא אית ליה דהפסיד כדשמואל, ורבי אליעזר לית ליה דשמואל ואפילו בדשוי יטול כל מעותיו? ובסיפא כשהלווה אלף זוז
2 בשטר מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו, משום דאורחא דמילתא כשהלווה בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה, והוי שלא בשעת הלוואתו וקני משכון מדברי יצחק, וכי מוקי פלוגתיהו
3 בדרי יצחק לא פליג רבי אליעזר אדרי יצחק אלא בשעת הלוואתו, אבל שלא בשעת הלוואתו מודה רבי אליעזר. ולא הוי השתא אבדו מעותיו דבסיפא כאבדו מעותיו דרבי עקיבא,
4 דההיא דרבי עקיבא אבדו אפילו דמים היתירים על המשכון, ובסיפא דוקא שכנגד המשכון, דהא הוי טעמא משום דקנה משכון כדרי יצחק כדפרישית. ומה שפירש בקונטרס בסיפא שיש
5 שטר אין צריך משכון לזכרון דברים, אבל ברישא שאין שטר הוי משכון לזכרון דברים ולא לגווינא – אין נראה לפרש כך, דלמאי דמוקי לה דפליגי בדשוי ליכא למימר לזכרון דברים
6 תפיס ליה, דהא לכולי עלמא אין משמט אפילו משכנו בשעת הלוואה כדפרישית בגיטין (לז, א) וב"ב שלשה" (פסחים לא, ב). **לא** בדשוי וקמפלגי בדרי יצחק – תימה: דלימא דביתא
7 פליגי, דמר סבר כיון דשוי תפיס ליה בשביל החוב, ורבי אליעזר סבר אף על גב דשוי לא נקט ליה לענין שפיסיד החוב, אבל בדלא שוי כולי עלמא לית להו דשמואל! ולפירוש רבינו
8 חננאל דמוקי שמואל בדפריש ניהא, דכיון דאפילו בדפריש לית להו דשמואל, סברא הוא בדשוי בסתם לא תפיס ליה לענין שפיסיד החוב באבית המשכון. **צדקה** מנין – דלא מיקריא
9 צדקה אלא אם כן מחסרו ממון. **מכאן** לבעל חוב שקונה משכון – נראה דאין מתחייב באונסין, אלא הוי כמו שומר שבר, כדמוכח סוף פרק "האומנין" (בבא מציעא פב, א) דבעי לאקמא
10 הא דתנן: הלווה על המשכון שומר שבר, במשכנו שלא בשעת הלוואתו, וכדרי יצחק. וכן מוכח בהלכות גזולות דשומר שבר הוי. **שומר** אבידה רב יוסף אמר כו' ורבה אמר כו' – פסק
11 רבינו חננאל דהלכה כרב יוסף, דאמר בפרק "אין בין המודר" (גדים לג, ב) דכולי עלמא אית להו פרוטה דרב יוסף. ואין נראה ראיא משם כלל, דרבה נמי מודה דאי אתי עניא דלא בעי
12 למיכת ליה, דאטו מי לית ליה הטקס במצה פטור מן המצה? אלא דסבירא ליה דמשום הנאה פורטא כואת דלא שכיחא לא חשיב שומר שבר. וקצת משמע ב"אלו מצאית" (בבא
13 מציעא לא, א) דהלכה כרב יוסף, גבי ההיא דרדריש התם: "השב תשיב", אין לי אלא לביתו, לגינתו ולחורבתו מנין? תלמוד לומר "תשיבם" מכל מקום. ודייק סתמא דהתלמוד: היכי דמי,
14 אי דמינטרא – פשיטא, אי דלא מינטרא – אמאי? לעולם דמינטרא, והא קא משמע על דלא בעינן דעת בעלים וכדרי אלעזר. והיינו כרב יוסף, כדמוכח בריש "הבונס" (בבא קמא נו, א) (א
15 דפריך מינה רבה לרב יוסף, ובעי למידק דמרבין חורבתו שאינה משתמרת, דאי משתמרת היינו ביתו, אלמא שומר חנם הוי. ומשני רב יוסף: לעולם דמינטרא, וכריב אלעזר. ויש לומר:
16 דרבה קיבלה מרב יוסף משום דלדידיה נמי לא ניהא. דהא מודה רבה לרב יוסף בבעלי חיים נקטו להו ניגרי ברייתא דבעי נטירותא יתירתא כדאמר דהתם, וקרא בבעלי חיים כתיב "לא
17 תראה את שור אחיך", והיי צריך לדחוק דרבייא דקרא איזכר תעשה לשמלתו" קאי, אי נמי בכפותין. ועוד דהוה צריך לומר דאסמכתא בעלמא היא, דהא טעמא דרבה דהוי שומר חנם
18 משום דמאי הנאה קממטי ליה, אי נמי איצטרך קרא לאשמועין דלא נחשביה שומר שבר משום פרוטה דרב יוסף או משום דרחמנא שעבדיה בעל כרחיה. ועוד יש לומר: דרבה לא
19 קיבלה, אלא מתחלה לא עלה על דעתו לחוכיח דינו מזה, אלא לאסמכתא בעלמא נקט קרא לדריבו. ובריייתא ד"הבונס" (שם) דרדריש מקרא דהוי שומר חנם אסמכתא היא, ורבה נמי
20 מודה דעיקר קרא לא אתא אלא כדרי אלעזר כדמסיק התלמוד בפרק "אלו מצאית" (בבא מציעא כט, א). וסוגיא דהתם אתיא נמי כוותיה, והכי פירושו: אי דמינטרא, למר מגניבה ולמר
21 מפשיעה – פשיטא, דלאשמועין דשומר חנם הוי לא איצטרך קרא כדפרישית, ומינטרא ד"אלו מצאית" לרבה כלא מינטרא ד"הבונס" (בבא קמא נו, א). ולפירוש הקונטרס נראה היה
22 דהלכה כרב יוסף, דפירש: לימא דרב יוסף תנאי היא – ומילתיה דרבה ודאי תנאי היא, דרבי עקיבא לית ליה דרבה וקיימא לן כרבי עקיבא. אבל אין לפרש כן, אלא אדרבה אית לן למימר
23 דרבה ודאי לאו תנאי היא. אלא כולי עלמא אית להו דרבה, ובדשמואל כמפלגי, ורבי עקיבא מודה דשומר חנם הוי על המשכון מה שהוא יותר על החוב, אבל כנגד החוב מפסיד
24 מטעמא דשמואל, אפילו לפירוש רבינו חננאל, אף על גב דלא פירש כמפורש דמי כדפרישית לעיל. ומתניתין ד"סלע הלויתני עליך" צריך לומר דאבד המשכון היינו בפשיעה, דאי לאו
25 הכי לא היה מחייב במה שהוא יותר על החוב. ואדרבה, יש להוכיח דהלכה כרבה, כדמסיק בתלמוד בבלי ד"האומנין" (בבא מציעא פב, א): אלא מתוורתא מתניתין דלא כרבי אלעזר, והשתא
26 לוקמה כבבלי עלמא לרב יוסף במלוא שאין צריך למשכון אלא משום דקיימא לן כרבה דמסיק אליבא דהלכתא. ועוד ראיא מפרק "אלו מצאית" (שם כט, א) גבי פלוגתא דרבי טרפון
27 ורבי עקיבא דמה יהיו בדמים, מוכח בגמרא לרב יוסף דמשום דשרי ליה רבנן לאישתמוטי בהו הוי עלייהו שואל, ובסוף פרק "המפקד" (שם מג, א) גבי מפקד מעות אצל שולחני, סבירא
28 ליה לרב נחמן דקיימא לן דהלכתא כוותיה ברבי, דאף על פי שמשתמש בהן לא מחייב באונסין, והיינו דלא כרב יוסף, ואין לחלק, משום דגבי אבידה בלאו הכי הוי שומר שבר בלא היתר
29 תשמיש לפיכך על ידי היתר תשמיש נעשה שואל, דאטו אם יוסף שבר לשומר שבר יעשה שואל? ועוד, דקיימא לן כרבה לגבי רב יוסף בר משרה ענין ומצה. אף על פי שיש מפרשים
30 דהיינו דוקא במילי דבבא בתרא – ליתא, דבפרק "מי שאחוז" (גיטין עד, ב) פריך: והא קיימא לן כרבה. והשתא, הא דאמרין בפרק קמא דפסחים (ה, ב) גבי חמץ: כיון דאילו מיגניב או
31 מיתביב ברשותיכו קאי כדריכו דמי – היינו מיגניב או מיתביב באונס, דאי לא מחייב באונסין, אפילו מיתביב באחריות גניבה ואבידה אין חזק לבער, דאי לא הכי שריא שיהלו לא מיגניב על
32 חמוצו יאסר בהנאה בלא דלא יצחק. ורבנן נמי אמאי פליגי? שהרי חייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל דקיימא לן כוותיה, כיון דקיימא לן כרבתו אלא ודאי כיון דלא מחייב באונסים
33 לא מקרי חמוצו. מיהו מדרי יצחק, אף על גב דלא מחייב באונסים כדפרישית לעיל, אסור בהנאה, כיון דקני ליה והוי שלו, אבל שומר לא מחייב לבער אם לא מקבל עליו אחריות
34 אונסים. מיהו, אי הוה פסקין כרב יוסף לא היינו צריכין לומר שצריך אחריות אונסים לענין חמץ, דאיצטרך דרבי יצחק לאסור חמוצו של גוי הממושכן ביד ישראל, דפרוטה דרב יוסף לא
35 שייך בגוי, דליכא מצוה. ועוד, דאפילו שומר שבר גמור לגוי לא מחייב, דגבי שומרים כתיב "ועתה" ואיכא למעוטי גוי כמו הקדש. ובהלכות גזולות בהלכות פסח כתב דהייב לבער אם
36 קיבל אחריות דגניבה ואבידה.

ורב יוסף אמר כשומר שכן - ואם תאמר: דאמרין בראש השנה (כח, א). המורד הנאה
מתבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמורד הנאה מן המעין מותר לטבול בו
טבילה של מצוה, ואמאי? הא מיתהני לרב יוסף, דחשיב ליה בהבי כשומר שכר? ויש לומר:
דשאני שומר אבידה ומשכון, דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לצרכה ולהצניעה ויטר
מליתן לו, אבל התם יכול לכרוי לתקוע ולטבול

במקום שלא יבא שם עני באותה שעה.
במלוה צריך למשכון - פירש בקונטרס:
להשתמש, ומנכה מן החוב דמי
שכירות המשכון. כי הא דאמר בפרק "האומנין"
(בבא מציעא פ, ב) שומר אדם משכנו של עני
מפני שאינו אלא כמשיב אבידה לבעלים. ורבינו
תנאל פירש: צריך למשכון - שאינו רוצה
להלוות לו כיון דלית ליה דשמואל לא נקט
לאו מצוה קא עביד?

אלא לאו כנגד חובו ובדשמואל קמפליג - ואף
על גב דלמאן דלית ליה דשמואל גבי
אבר המשכון אינו מפיסד אפילו כנגד המשכון,
הבא מכל מקום נגד המשכון אינו משמט, דגבי
אבידה ודאי כיון דלית ליה דשמואל לא נקט
למשכון לענין שיפסיד.

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. ואלו נשבעין ונוטלין כר - תימנה:
דלא חשיב ההיא דתנן לעיל (מג, א): מי
נשבע מי שהפקדון אצלו, למאי דמוקי לה
אסיפא דרישא, וכל הני דתנן לקמן בפירקין (מה,
א): הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא
פרועה כר. וליכא לשנויי דתנא ושיר, כיון דתני
י"אלו" כדאמרין בפרק קמא דקדושין (טז, ב) ויש
לומר: דלא חשיב אלא הנהו שאני כנגדן
ראויין לישבע. **התקבלת** מוק דינר זהב -
משמע שהוא עשרים ודנר כסף. והכי נמי
מוכח בהדיא בריש "הזהב" (בבא מציעא מד, ב).
וקשה לרבינו תם: דאיך נשתנה כל כך, דעבשין
אין וקוק של זהב יותר מעשרה זקוקים של כסף?
ואומר רבינו תם: דינר זהב עב משל כסף והיה
שוקל כפליים. וכן משמע ב"אלו טריפות" (חולין
נה, א) שהיה משונה בעיניו, מדנקט: אם נשתני
כעובי דינר זהב גבי ניכב הטחול. לפיכך שזה
עשרים וחמשה. שהזהב שזה שנים עשר של
כסף, כדמוכח באגדת שמואל, דפרין קראי
אחדדי, דבספר שמואל (ב כד) כתב גבי גורן
ארונה "כסף חמשים שקלים" ובדברי הימים (א
כא) כתיב "שקלי זהב שש מאות". ובפרק בתרא
דזבחים (קטז, ב) משני עלה שגבה מכל שבת
חמשים. אבל במדרש משני שנתן לו שש מאות
שקלי כסף שהם חמשים של זהב, וקרא דשמואל
הכי פירושו: כסף כל כך שהם חמשים של זהב.
ודברי הימים - שש מאות מכסף שהן חמשים
שקלים זהב, והיינו שנים עשר חלקים. ודינר
היתר, אומר רבינו תם: שהיו נוטין אותו להכרע.

כדמוכח בפרק "יש כבור" (בכורות ג, א) גבי פדיון הבן, דקאמר: יחיד ליה דינר דמוכח
בעשרים וחמשה זוזי, דל זוזא ושתותא. והנך לפדיון הבן. והשתא אמאי לא קאמר: דל
חומשא, דזוזא ושתותא היינו חומשא? אלא משום דההוא זוזא שלא היה אלא להכרע
מזכיר אותו בפני עצמו. וכן מוכיח בפרק קמא דשקלים (ב, א) דהכרע אחד מעשרים וחמשה,
עשרה מעות, דשקל דקרא הוא סלע. ומה שאמרו חכמים ליתן סלע ופונדיון לכל שנה לפודה בית ורע חומר שעורים, שהוא פונדיון יותר על חמשים שקלים הכתוב בקרא לארבעים ותשע
שנים - אותו פונדיון לא בא להכרע, אלא נקט סלע ופונדיון משום דאי אפשר לצמצם ולומר סלע ופונדיון חסר משהו, שלא היה עולה אותו חסרון יותר פחות משלש פרוטה.

כשומר שכן דמי - שכן מצוה, ומלוה על המשכון נמי מצוה עבד. **לימא דרב יוסף**
תנאי הוא - דמילתא דרבה ודאי תנאי היא, דרבי עקיבא לית ליה דרבה. אלא דרב
יוסף מי לימא תנאי היא? מי מצי לאוקמה לרבי אליעזר כוותיה: **צריך למשכון** -
להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. רבי אליעזר סבר: כיון דצריך

למשכון אין כאן מצוה, ולהנאתו נתכין, והוי
כשומר חנם. ורבי עקיבא סבר: כיון דפדות
עליו והולך מצוה היא, ולא הוי עליו אלא
כשומר שכן. **לימא כי הני תנאי** - הא
דשמואל. המלוה על המשכון - אין שמטה
משמטתו, דאין כאן משום "לא יגוש" שהרי
אינו נוגש. **אינו משמט** - לקמן מפרש אי
בההוא פלגא קאמר אי בכוליה חוב קאמר.
אי ניטא כנגדו - הוא דאינו משמט, דלההוא
פלגא מיהא הוי משכון. **מכלל דרבי יהודה** -
דפליג עליה, דאמר: אם אין משכון כנגד חובו
משמט - אכנגדו נמי משמט, דאפילו ההוא
פלגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמטא ליה
שביעית: **אלא משכון** - דתפס, למאי תפסיה
אי לא למשכון מידת דההוא פלגא: **אלא**
לאו כנגד כולו - קאמר תנא קמא אינו
משמט, דאף על פי שאינו שזה אלא פלגא
הוי משכון כנגד כולו ואינו משמט כלום מן
החוב. והיינו כשמואל. ואתא רבי יהודה
הנשיא למימר דאם אין משכון כנגד הלוואתו
אינו משמט כולו אלא כנגדו. **לא לעולם**
כנגדו - קאמר רבי שמעון דאינו משמט,
דלההוא פלגא מיהא הוי משכון, ולית ליה
דשמואל. ואההוא פלגא גופיה פליג רבי
יהודה הנשיא למימר דלא הוי משכון. **כנגדו**
נמי משמט - דלא הוי משכון, אלא לזכרון
דברים תפסיה.

הדרן עלך שבועת הדיינין

משנה כל הנשבעין - כל המחוייבין
שבועה מן התורה נשבעין ולא
משלמין. כלומר, לא חייבה תורה שבועה
לישבע ולטול, אלא הנתבע ישבע לתובע
ולא ישלם. ובגמרא ליתף לה. ואלו נשבעין
ונוטלין - שתיקנו להם חכמים לישבע
ולטול. השכיר והנגול כו' - כולוהו מפרש
להו במתניתין. ושכנגדו חשוד על השבועה
- התובע שהנתבע שכנגדו חשוד על
השבועה, ונתחייב הנתבע שבועה מן התורה
על ידי הודאה במקצת - נשבע התובע ונטול.
וחונני על פנקסו - על מה שכתוב בפנקסו
שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקין. ולקמן
מפרש היכי דמי. **הרי זה נשבע ונוטל** -
ובגמרא מפרש מאי שנא שכיר דתיקנו ליה
רבנן. עד שתהא מקצת הודאה - לרבי
יהודה לא תיקנו שבועה לטול אלא במקום
שיש שבועה על הנתבע והפכוהו חכמים על
התובע באלו השנויות כאן. **הרי זה נשבע ונוטל** - שהדברים מוכיחים, שהרי עדים
מעידים שמשכנו שלא ברשות.

אחת

דמפרש במתניתין כמה הוא קולבן, חכמים אומרים: חצי מעה. ומחצית השקל הוא שתים
עשרה מעות, דשקל דקרא הוא סלע. ומה שאמרו חכמים ליתן סלע ופונדיון לכל שנה לפודה בית ורע חומר שעורים, שהוא פונדיון יותר על חמשים שקלים הכתוב בקרא לארבעים ותשע
שנים - אותו פונדיון לא בא להכרע, אלא נקט סלע ופונדיון משום דאי אפשר לצמצם ולומר סלע ופונדיון חסר משהו, שלא היה עולה אותו חסרון יותר פחות משלש פרוטה.

שבועות דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קיא

1 וְרַב יוֹסֵף אָמַר, כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר דָּמִי – הוּא נַחֲשָׁב, וּשְׂכָרוֹ הוּא שְׁבַעֲשָׁה
2 שְׁהוּא עֶסֶק בְּמִצְוֹת הַשֶּׁבַע אֲבִידָה, הוּא פְטוֹר מִלֵּת פְּרוּטָה לַעֲנִי,
3 שְׁהֵרִי הַעֹסֵק בְּמִצְוָה פְטוֹר מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה אַחֶרֶת. אִמְנָם רַבָּה סוֹבֵר
4 שֶׁאִין דִּי בְּהֵנָא זֶה לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר, כִּיּוֹן שְׁאִינָה מִצְוִיָּה. וְבוֹדָה
5 נַחֲלָקוֹ הַתְּנָאִים, שְׁלָרְבִי עֲקִיבָא דִּינוֹ כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר, וְלֹכֵן אִם אֲבָד
6 הַמִּשְׁכּוֹן הַפְּסִיד, וְלָרְבִי אֲלִיעֶזֶר דִּינוֹ כְּשׁוֹמֵר חֲנֹם, וְלֹא הַפְּסִיד.
7 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לִימָא דְרַב יוֹסֵף תְּנָא הִיא – שְׁמָא נֹאמַר שְׁדַרְבִּי רַב
8 יוֹסֵף תְּלוּיִים בְּמַחֲלֻקַּת תְּנָאִים זֶה, שְׂרַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר כְּרַב יוֹסֵף, שְׂכִינִן
9 שְׁאֵף הַמְלוּהָ עֲשֵׂה מִצְוָה בְּמַעֲשֵׂה הַהִלּוּאָה, וּבִשְׁעַת מִצְוֹתוֹ נִפְטָר
10 מִלִּיתִין פְּרוּטָה לַעֲנִי, הָרִי שְׁתַּמּוּרֵת הֵנָּה זֶה נַעֲשֵׂה שׁוֹמֵר שְׂכָר עַל
11 הַמִּשְׁכּוֹן, וְחִיִּיב בְּאֲחִירֻתּוֹ, וְלֹכֵן כְּשֶׁאֲבָד הַמִּשְׁכּוֹן נִפְטָר הַלּוּהָ מִלְּשַׁלֵּם
12 אֶת חֻבּוֹ, וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר סוֹבֵר כְּרַבָּה שְׁאִינוֹ נַעֲשֵׂה שׁוֹמֵר שְׂכָר תַּמּוּרֵת
13 הֵנָּה זֶה שְׁאִינָה מִצְוִיָּה, וְלֹכֵךְ אֵף שֶׁאֲבָד הַמִּשְׁכּוֹן אִין הַמְלוּהָ מִפְּסִיד
14 אֶת הַחֻבּוֹ, אֲלֹא יִשְׁבַע הַמְלוּהָ, וְהַלּוּהָ חִיִּיב לְשַׁלֵּם.
15 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא – אִין הִכְרָה לֹמַר כֵּן, אֲלֹא אִפְשָׁר לֹמַר שְׁבַעֲשָׁמִיר
16 אֲבִידָה, דְּכֹלִי עֲלִמָא אֵית לְהוֹ דְּרַב יוֹסֵף – בֵּין רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וּבֵין רַבִּי
17 עֲקִיבָא סוֹבְרִים כְּרַב יוֹסֵף, שְׁהִמְצָא נַחֲשָׁב לְשׁוֹמֵר שְׂכָר, וְהִכָּא,
18 בְּמִלּוּהָ צִירִיךְ לְמִשְׁכּוֹן קָא מִיפְּלִגִי – מַחֲלֻקַּתֶּם הִיא בְּמִלּוּהָ עַל
19 הַמִּשְׁכּוֹן וְרוּצָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וּמִפְּחִית מַחֲבֹר בִּלְהוֹת הַלּוּהָ תַּמּוּרֵת
20 הַשִּׁימוֹשׁ בְּמִשְׁכּוֹן, מָר – רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר שֶׁאִפִּילוֹ בִּאֻפּוֹן זֶה מִצְוָה קָא
21 עֲבִיד – הוּא מְקִימִים מִצְוָה, וְלֹכֵן דִּינוֹ כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר, וּבִאֲבִידָתָהּ הַמִּשְׁכּוֹן
22 אִיבַד אֶת חֻבּוֹ. וְיָמַר – וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר סָבַר, לֹא מִצְוָה קָא עֲבִיד –
23 בִּאֻפּוֹן זֶה אִין לֹא מִצְוָה, כִּיּוֹן שְׁלֵהֲנָתָהּ הוּא מִתְּכִיךְ, וְלִפְיֹכֵךְ אִינוֹ
24 נַחֲשָׁב שׁוֹמֵר שְׂכָר, וְלֹא הַפְּסִיד בִּאֲבִידַת הַמִּשְׁכּוֹן.
25 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּדִינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, שֶׁאִם אִיבַד הַמְלוּהָ אֶת
26 הַמִּשְׁכּוֹן הַפְּסִיד אֶת כָּל הַחֻבּוֹ, וּמִבְּרֵרֶת הָאֵם דִּינוֹ תְּלוֹי בְּמַחֲלֻקַּת
27 תְּנָאִים. מִבְּרֵרֶת הַגְּמָרָא: לִימָא כְּתָנָאִי – שְׁמָא נֹאמַר שְׁדִינוֹ שֶׁל
28 שְׁמוּאֵל תְּלוֹי בְּמַחֲלֻקַּת תְּנָאִים זֶה, שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, הַמְלוּהָ אֵת חֲבִירֵי
29 עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וְנִכְנָסָה שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, אָף עַל פִּי שְׁהִמְשָׁכּוֹן אִינוֹ שׁוֹה
30 אֲלֵא פְלָנָא – חֲצִי מִהַחֻבּוֹ, אִינוֹ מְשַׁמֵּט – אִין הַלּוּאָה זֶה נִשְׁמַטָּה, כִּיּוֹן
31 שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְהוֹ (דְּבָרִים טו ב), וְהַמְחֻזָּק מִשְׁכּוֹן אִינוֹ
32 נוֹגֵשׁ בְּלֹדֶם שְׁהֵרִי יִכּוֹל לְגַבּוֹת אֶת חֻבּוֹ מִהַמִּשְׁכּוֹן, דְּכָרִי רַבֵּן שְׁמַעוֹן
33 בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי יְהוּדָה הַנִּשְׂאִי אָמַר, אִם הָיָה שׁוּרִי מְשַׁכְּוֹנוֹ כִּנְגַד
34 חֻבּוֹ אִינוֹ מְשַׁמֵּט, וְאִם לֹא, אֲלֹא שׁוּרִי הַמִּשְׁכּוֹן הוּא פְּחוּת מִדְּמִי
35 הַהִלּוּאָה, מְשַׁמֵּט. וְיֵשׁ לְבַרֵּר, מָאִי 'אִינוֹ מְשַׁמֵּט' דְּקָאמַר תְּנָא קָמָא,
36 דְּהֵיִינוּ רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אִילִּימָא – אִם נֹאמַר שְׁהַכּוּנָה הִיא
37 שְׂרַק מַחֲצִית הַהִלּוּאָה שְׁכַנְגָדוֹ – כִּנְגַד שׁוּרִי הַמִּשְׁכּוֹן, אִינָה נִשְׁמַטָּה,
38 אֲבָל מַחֲצִית הַשְּׁנִיָּה נִשְׁמַטָּה, מְכַלֵּל – הָרִי מִשְׁמַע מִזֶּה דְּרַבִּי יְהוּדָה
39 הַנִּשְׂאִי סָבַר דְּכַנְגָדוֹ נִמִּי מְשַׁמֵּט – אֵף מַחֲצִית הַהִלּוּאָה שְׁכַנְגַד
40 הַמִּשְׁכּוֹן נִשְׁמַטָּה, וְבוֹדָה הֵם חוֹלְקִים, וְאִם כֵּן קֵשָׁה, אֲלֵא אִמָּא תַּפִּים
41 מְשַׁכְּוֹן – לֵאמֹר צוֹרֵךְ לֶקַח הַמְלוּהָ מִשְׁכּוֹן כִּנְגַד חֻבּוֹ, אִם לֹא מִשּׁוּם
42 רִצּוֹן לְהִיתּוֹ שְׁהֵרִי יִכּוֹל לְחַלֵּק הַפְּחוּת מַחֲצִית מִהַחֻבּוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵרֵךְ
43 שְׁלֹגִי חֶלֶק זֶה שֶׁל חֻבּוֹ אִינוֹ נוֹגֵשׁ, וְאִין שְׁבִיעִית מִשְׁמַטָּתוֹ. אֲלֵא
44 לֹא – בּוֹדָאִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁאִינוֹ מִשְׁמַטֵּי שְׁאִמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
45 הַכּוּנָה הִיא כִּנְגַד בּוֹלֹ – כִּנְגַד כָּל הַחֻבּוֹ, וְהֵיִינוּ שְׁכָל הַחֻבּוֹ אִינוֹ
46 נִשְׁמַט, וְאִילוֹ רַבִּי יְהוּדָה הַנִּשְׂאִי סוֹבֵר שְׂרַק מַחֲצִית הַחֻבּוֹ שְׁכַנְגַד
47 הַמִּשְׁכּוֹן אִינָה נִשְׁמַטָּה, אֵף מַחֲצִית הַשְּׁנִיָּה נִשְׁמַטָּה, וְכָדָרְשִׁמּוּאֵל קָא
48 מִיפְּלִגִי – וְנַחֲלָקוֹ בְּדִינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, שְׂרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר
49 שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁאִין הַמִּשְׁכּוֹן שׁוֹה כְּשִׁיעוֹר הַחֻבּוֹ הַמְלוּהָ מִקְבָּלוֹ כִּנְגַד
50 כּוֹל, כְּשְׁמוּאֵל, וְאִילוֹ רַבִּי יְהוּדָה הַנִּשְׂאִי סוֹבֵר שֶׁאִין נַחֲשָׁב מִשְׁכּוֹן
51 אֲלֹא כִנְגַד שׁוּרִי, וּמַחֲצִית הַחֻבּוֹ הַנוֹסֶפֶת אִינָה נִשְׁמַטָּה.
52 דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – אִין הִכְרָה לְבַאֵר כֵּךְ אֶת מַחֲלֻקַּתֶּם, אֲלֹא לְעוֹלָם
53 'אִינוֹ מְשַׁמֵּט' שְׁאִמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַכּוּנָה כִּנְגַדוֹ – כִּנְגַד
54 הַמִּשְׁכּוֹן בְּלִבָּד, וְחֶלֶק הַחֻבּוֹ שֶׁאִין כִּנְגַדוֹ מִשְׁכּוֹן לְדַבְרֵי הַכָּל נִשְׁמַט,
55 וְכָהֵא קָמִיפְלִגִי – וְבוֹדָה נַחֲלָקוֹ, תְּנָא קָמָא – רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
56 סָבַר, חֶלֶק הַחֻבּוֹ שְׁכַנְגָדוֹ אִינוֹ נִשְׁמַט, וְאִילוֹ רַבִּי יְהוּדָה הַנִּשְׂאִי סָבַר,
57 כִּנְגַדוֹ נִמִּי מְשַׁמֵּט – אֵף מַחֲצִית הַחֻבּוֹ שְׁכַנְגַד שׁוּרִי הַמִּשְׁכּוֹן נִשְׁמַטָּה,
58 וְדָקָא אֲמַרְתָּ – וְמָה שְׁהַקְשִׁית לְמָאִי תַּפִּים לִיָּה מְשַׁכְּוֹן – לֵאמֹר צוֹרֵךְ
59 לֶקַח הַמְלוּהָ מִשְׁכּוֹן, לְזַכְרֵינוּ דְּרַבִּים בְּעֻלְמָא, וְהֵיִינוּ רַק כְּדִי לְהַזְכִּיר

60 אֶת הַחֻבּוֹ, וְלֹא לְגוֹבִיִּיאָה, וְלֹכֵן אִין הַמְלוּהָ נַחֲשָׁב לְמוֹחֲזָק אִפִּילוֹ בַּחֲצִי
61 מִהַחֻבּוֹ וְאִין הַמִּשְׁכּוֹן מוֹעִיל שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּט הַחֻבּוֹ.
62 הָדִין עַלֶךְ שְׁבֻעַת הַדִּיּוּנִין
63 פֶּרֶק שְׁבִיעִי – כָּל הַנִּשְׁבָּעִין
64 הַמִּשְׁנִיּוֹת בְּפֶרֶק הַקּוּדֹם עֶסֶק בְּשְׁבֻעוֹת שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה, הַפֶּרֶק
65 שְׁלִפְנֵינוּ עֹסֵק ב'שְׁבֻעוֹת הַמִּשְׁנָה', כְּלֹמֶר שְׁבֻעוֹת שְׁתַּקְנוּ חֲכָמֵי
66 הַמִּשְׁנָה.
67 מִשְׁנָה
68 כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבַעֲשָׁרָה – כָּל הַמַּחְבִּיבִים שְׁבֻעָה מִן הַתּוֹרָה, נִשְׁבָּעִין
69 וְלֹא מְשַׁלְמִין – הַשְּׁבֻעָה מוֹטֵלָה עַל הַנִּתְבַּע וּפּוֹטֵרֶת אוֹתוֹ מִתְּשׁוּלָם
70 שְׁהִיָּה מוֹטֵל עֲלֵיו, אֵךְ אִין תּוֹבַע שֶׁנִּשְׁבַּע מִן הַתּוֹרָה וְעַל יְדֵי שְׁבֻעָתוֹ
71 נּוֹטֵל מִמּוֹן. וְאֵלּוֹ הֵם הַתּוֹבָעִים שְׁתִּיקְנוּ לָהֶם חֲכָמִים שְׁהִיוּ נִשְׁבָּעִין
72 וְנִמְלִין. הַשְּׂכִיר, וְהַנְּגוֹל, וְהַנְּחָבֵל, וְשְׁכַנְגָדוֹ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבֻעָה –
73 תּוֹבַע, שְׁהִנְתַּבַּע שְׁכַנְגָדוֹ הַתְּחִיבִי שְׁבֻעָה וְאִינוֹ יִכּוֹל לְהַשְׁבַּע מַחֲמַת
74 שְׁהוּא חֲשׂוֹד לְהַשְׁבַּע לְשָׂכָר. וְהַנְּגִי עַל הַכְּתוּב בְּפִנְקָסוֹ, שְׁבוּ הוּא
75 רוּשָׁם אֶת הַדְּבָרִים שְׁהוּא מוֹכֵר בַּהֲקֻפָּה.
76 מִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה כָּל אֶחָד מִהַשְּׁבֻעוֹת: הַשְּׂכִיר, בִּיצָד, אָמַר לוֹ
77 הַשְּׂכִיר לְבַעַל הַבַּיִת, תֵּן לִי שְׂכָרִי שִׁישׁ לִי בְּיָדְךָ – תֵּן לִי אֶת שְׂכָר
78 הַמִּלְאכָה שְׁעִשִׂיתִי אֲצִלְךָ, הוּא – בַּעַל הַבַּיִת אָמַר, נִתְּנִי לָךְ אֶת
79 שְׂכָרְךָ, וְתֵלֵךְ – וְהַשְּׂכִיר אָמַר לֹא נִמְלָתִי, הוּא – הַשְּׂכִיר נִשְׁבָּע שְׁלֹא
80 קִיבַל אֶת שְׂכָרוֹ, וְנִמְלָל.
81 רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאָמַר, אִין הַשְּׂכִיר נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל עַד שְׁתַּהֲא שָׁם
82 מְקַצֵּת הוֹדָאָה – אֲלֹא בּוֹמֵן שְׁבַעַל הַבַּיִת מוֹדָה בְּמַקְצָה, שְׁסוֹבֵר רַבִּי
83 יְהוּדָה שְׁלֹא תִיקְנוּ לְשָׂכִיר יִשְׁבַּע וְיִטוֹל אֲלֹא בִּאֻפּוֹן שִׁישׁ חִיּוֹב
84 שְׁבֻעָה מִן הַתּוֹרָה עַל בַּעַל הַבַּיִת הַנִּתְבַּע, שֶׁאִזּוּ הִפְכוּ חֲכָמִים אֶת
85 הַשְּׁבֻעָה מִהִנְתַּבַּע לְתוֹבַע. מִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה: בִּיצָד הוּא דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי
86 יְהוּדָה, אָמַר לוֹ הַשְּׂכִיר, תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף שִׁישׁ לִי
87 בְּיָדְךָ, וְהוּא – וְבַעַל הַבַּיִת אָמַר לוֹ הַתְּקַבְּלָתִי דִּינָר זָהָב, שְׁהוּא
88 עֲשִׂרִים וְחֲמִשָּׁה דִּינָרֵי כֶּסֶף, וְאִין חִיִּיב לָךְ רַק עֲשִׂרִים וְחֲמִשָּׁה דִּינָרֵי
89 כֶּסֶף, שְׁמֵן הַתּוֹרָה בַּעַל הַבַּיִת חִיִּיב שְׁבֻעַת מוֹדָה בְּמַקְצָה, וְחֲכָמִים
90 הִפְכוּ אֶת הַשְּׁבֻעָה, וְאִמְרוּ שְׁהַשְּׂכִיר שְׁהוּא הַתּוֹבַע יִשְׁבַּע וְיִטוֹל אֶת
91 שְׂכָרוֹ, אֵךְ בִּאֻפּוֹן שְׁבַעַל הַבַּיִת כּוֹפֵר בְּכָל לֹא תִיקְנוּ שְׁהַשְּׂכִיר יִשְׁבַּע
92 וְיִטוֹל.
93 מִמְּשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה וּמִפְּרֵשֶׁת אֶת הַדִּין הַשֵּׁנִי: 'נְגוֹל' בִּיצָד, אֲדָם הַנוֹשֶׂה
94 בַּחֲבִירוֹ מִמּוֹן, וְהָיוּ עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ – אֶת הַמְלוּהָ שְׁכַנְגָם לְבִיתוֹ
95 שֶׁל הַלּוּהָ כְּדִי לְמִשְׁכְּנוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת – לֵלֵא רִשּׁוֹת הַבְּעֻלִים וְשֹׁלֵא
96 בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין, הוּא – הַלּוּהָ אָמַר כָּלִי נִמְלָתִי שְׁלֹא כְּדִין וְעֹלִיךְ
97 לְהַשִּׁיבֵם אֵלַי, וְהוּא – הַמְלוּהָ אָמַר לֹא נִמְלָתִי, הָרִי הוּא – הַלּוּהָ
98 נִשְׁבָּע מִזֶּה חֹלֵק הַמְלוּהָ מִבֵּיתוֹ, וְנִמְלָל.
99 רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק גַּם בְּדִין זֶה וְאָמַר, אִין הַנְּגוֹל נִשְׁבַּע עַד שְׁתַּהֲא שָׁם
100 מְקַצֵּת הוֹדָאָה שֶׁל הַנְּגוֹל, שֶׁאִזּוּ יֵשׁ חִיּוֹב שְׁבֻעָה דְּאוֹרִיִּיתָא עַל הַנְּגוֹל
101 וְהַפְּכוּהָ חֲכָמִים עַל הַנְּגוֹל, בִּיצָד, אָמַר לוֹ הַלּוּהָ לְמַלּוּהָ, שְׁנֵי בָּלִים
102 נִמְלָתִי, וְהוּא אָמַר לֹא נִמְלָתִי אֲלֵא אֶחָד, מְעִיקֵר הַדִּין חִיִּיב הַמְלוּהָ
103 שְׁבֻעַת מוֹדָה בְּמַקְצָה שְׁפִטוֹר מִהַכְּלִי שְׁכּוֹפֵר בּוֹ, וְתִיקְנוּ חֲכָמִים
104 שִׁישְׁבַּע הַלּוּהָ וְיִטוֹל.
105 מִמְּשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה וּמִבְּאֵרֶת: 'תְּקַבְּלִי' בִּיצָד, הָיוּ עֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ –
106 אֶת הַחֻבֵּל שְׁכַנְגָם הַנִּחְבָּל תַּחַת יָדוֹ – לְרִשּׁוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם, וְיָצָא
107 חָבֹל, וְאָמַר לוֹ הַנִּחְבָּל, אֵתָה תְּקַבְּלִי בִּי, וְהוּא אָמַר לֹא תְּקַבְּלִי,
108 הֵרִי זֶה נִשְׁבָּע שְׁהִלָּה חָבֵל בּוֹ וְנִמְלָל.
109 רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאָמַר, אִינוֹ חִיִּיב שְׁבֻעָה עַד שְׁתַּהֲא שָׁם מְקַצֵּת
110 הוֹדָאָה, בִּיצָד, אָמַר לוֹ תְּקַבְּלִי בִּי שְׁתִּים – שְׁתֵּי חֲבֻלוֹת, וְתֵלֵךְ אָמַר
111 לֹא תְּקַבְּלִי בְּךָ אֲלֵא אֶחָד, נִשְׁבַּע הַנִּחְבָּל שְׁחָבֵל בּוֹ שְׁתֵּי חֲבֻלוֹת,
112 וְנוֹטֵל.
113 מִמְּשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה וּמִבְּאֵרֶת: 'שְׁכַנְגָדוֹ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבֻעָה' – אִם הִיָּה
114 הַנִּתְבַּע מַחְבִּיב שְׁבֻעָה, וְאִינוֹ יִכּוֹל לְהַשְׁבַּע מַחֲמַת שְׁהוּא חֲשׂוֹד,
115 נִשְׁבַּע הַתּוֹבַע וְנוֹטֵל, בִּיצָד,

1 אחת שבועת העדות – בין שנשבע שבועת העדות לשקר, והיינו
2 שתבעוהו שיעיד עדות הידועה לו, ונשבע לשקר שאינו יודע אותה,
3 ואחת שבועת הפקדון, שתבעוהו שישבי פקדון שבידו, ונשבע
4 לשקר שאינו בידו, נעשה חשוד בכך להשבע לשקר, ואפילו אם
5 נשבע לשקר שבועת שוא – שבועה לבטלה, ואף שבשבועה זו הוא
6 חוטא רק כלפי הקב"ה ולא כלפי הבריות, מכל מקום אנו חושדים בו
7 שישבע לשקר גם כדי להפסיד ממון לאחרים. וכן אם היה אחד מהן
8 מהחייבים שבועה משחק בקופיא, שמשחק עם חבירו על דעת כן
9 שהמנצח יטול את ממון חבירו, וכיון שאין חבירו נותן את המעות
10 מרצונו הרי הוא כגולן ופסול מדרבנן, ומלוא ברבית – או מלוא
11 בריבית, ומפריחי יונים לשם תחרות, וסוחרי שביעית – הסוחרים
12 באיסור בפירות הקדושים בקדושת שביעית, שכל אלו עוברים
13 איסורים משום חימוד ממון, וחשודים להשבע לשקר מחמת כן, ובכל
14 אלו תיקנו חכמים שאם התחייב החשוד שבועה לא ישבע בעצמו,
15 אלא שפגננו – התובע, נשבע ונוטל.

16 דין נוסף: אם היו שניהן – שני בעלי הדין חשודין, חזרה השבועה
17 למקומה, דברי רבי יוסי. רבי מאיר אומר, יחלוקו, וישלם הנתבע
18 לתובע רק מחצית מתביעתו.

19 והחנוני על פנקסו ביצר, לא – אין הכוונה שיאמר לו החנוני לבעל
20 הבית פתוח על פנקסי שאמרה חייב לי מאתים זוז, וישבע החנוני
21 ויטול, שבאופן זה ודאי לא האמינהו חכמים אפילו בשבועה, אלא
22 מדובר שבעל הבית אומר לו לחנוני תן לבני קאיתים חסין, כלומר,
23 שלח לי על ידי בני, ואשלם לך לאחר זמן, או שאמר לו תן לפועלי
24 בסלע מעות – תן להם שווי סלע שמגיע להם, במטבעות קטנות של
25 'מעה', ואני אשלם לך, הוא – החנוני אומר, נתתי לפועלים מעות,
26 ותובע את בעל הבית, והן – והפועלים אומרים לא נטלנו, ותובעים
27 מבעל הבית את שכרם, הוא – החנוני נשבע ונוטל מבעל הבית, ואף
28 הן – הפועלים נשבעין ונוטלין שכרם מבעל הבית.

29 מביאה המשנה דעה חולקת: אמר בן ננס, ביצר אלו ואלו באין
30 לדי שבועת שוא – כיצד נאמר ששניהם ישבעו, כשברור שאחד
31 מהם ייבע לשקר, אלא כך הוא הדין, הוא – החנוני נוטל שלא
32 בשבועה, והן נוטלין שלא בשבועה.

33 המשנה מביאה דין נוסף, שגם הוא עוסק בחנוני ובעל הבית: אמר
34 בעל הבית לחנוני, תן לי בדינך פירות – פירות בשווי דינר, ונתן לו
35 החנוני את הפירות, ואמר לו לבעל הבית תן לי את אותו דינר, אמר
36 לו בעל הבית, כבר נתתיו לך, ונתתו באונסלי – ארנקן שלך, ישבע
37 בעל הבית שנתן לו את הדינר, ויפטר. אבל אם אמר לו בעל הבית
38 לחנוני תן לי את הפירות שקניתי ממך ושילמתי עליהם, אמר לו
39 החנוני, כבר נתתים לך, והולכתים לתוך ביתך, ישבע חנוני שנתן
40 לו את הפירות ויפטר.

41 רבי יהודה חולק על האופן הראשון ואומר, כל שהפירות בידו,
42 והינו בעל הבית שקיבל את הפירות מהחנוני, ידו על העליונה,
43 ונוטל ללא שבועה. וטעמו, משום שאין דרך החנוני המוכר שלא
44 בהקפה ליתן את הפירות קודם שמקבל את התשלום, וכיון שהפירות
45 נמצאים ביד בעל הבית, מסתברים דבריו שכבר נתן לחנוני את
46 הדינר.

47 המשנה מביאה דין דומה, שאף בו נחלקו חכמים ורבי יהודה: אמר
48 בעל הבית לשולחני – אדם הפורט מעות, תן לי בדינך מעות – תן
49 לי פרוטות נחושת בשווי דינר, ואתן לך דינר, ונתן לו השולחני את
50 המעות, ואמר לו לבעל הבית, תן לי את הדינר, אמר לו בעל הבית
51 נתתיו לך, ונתתו באונסלי – ארנקן, ישבע בעל הבית שנתן לו את
52 הדינר, ויפטר.

53 אם נתן לו בעל הבית את הדינר ואמר לו לשולחני תן לי את
54 המעות, אמר לו השולחני, כבר נתתים לך והשלכת לתוך כיסך,
55 ישבע השולחני שנתן לו את המעות, ויפטר. רבי יהודה חולק על
56 האופן הראשון ואומר, אין דרך שולחני ליתן איסר – מטבע קטנה
57 עד שיטול את הדינר, וכיון שנתן השולחני את המעות לבעל הבית,
58 מסתבר שכבר קיבל מבעל הבית את הדינר, ונפטר בעל הבית ללא
59 שבועה.

60 בתחילה הביאה המשנה אופנים שבהם מעיקר הדין לא היתה לתובע
61 זכות ליטול כלל, אלא שחכמים תיקנו שישבע ויטול, עתה מביאה
62 משנתנו אופנים שבהם מעיקר הדין היה התובע נוטל ללא שבועה,
63 ואף על פי כן תיקנו חכמים שישבע תחילה: בשם שאמרו חכמים
64 (כתובות 17) שאשה הפונקת בתוכה – שמודה ששטר כתובתה פרוע
65 במקצה, והבעל או יורשיו טוענים שהכל פרוע, לא תפרע – לא
66 תגבה אלא בשבועה, כיון שאף לדבריה אין השטר מוכיח שאין
67 הכתובה פרועה, שהרי היא עצמה מודה שחלקה פרוע, וכן אם עד
68 אחד מעריה שהיא – (הכתובה) פרועה, לא תפרע אלא בשבועה,
69 וכן אשה הבאה לגבות כתובתה מנכסים משועבדים – נכסים
70 שהשתעבדו לכתובתה ומכרם הבעל, ומנכסי יתומים – או מנכסי
71 יתומים, לא תפרע אלא בשבועה שאין כתובתה פרועה, וכן אמרו
72 שאשה הנפרעת שלא בפניו – שלא בפני הבעל, כגון שהלך למדינת
73 הים, ושלח גט לאשתו, לא תפרע אלא בשבועה, וכן – כשם שחייבו
74 חכמים שבועה בכל האופנים שהובאו לעיל, כך תיקנו חכמים
75 שהיתומים הבאים לגבות את חוב אביהם לא יפרעו אלא בשבועה,
76 ואף שאינם יודעים בבירור שאין חוב אביהם פרוע, עליהם להישבע
77 שבועה שלא פקדנו אבא – שלא ציוה לנו אבא בשעת מיתתו שכבר
78 גבה חוב זה, ולא אומר לנו אבא קודם לכן שהשטר פרוע, ושלא
79 מציינו בין שטרותיו של אבא שובר שכתוב בו ששטר חוב זה פרוע.
80 רבי יוחנן בן ברוקה אומר, אפילו אם נולד תינו של המלוה לאחר
81 מיתת האב, אין אנו אומרים שאינו צריך להישבע שהרי בודאי לא
82 פקדו אביו אם החוב פרוע, אלא הרי זה נשבע ונוטל – חייב להישבע
83 שלא מצא שובר בין שטרותיו של אביו, ורק אז יכול לגבות.

84 אמר רבן שמעון בן גמליאל, אם יש עדים שאמר האב בשעת
85 מיתתו ששטר זה אינו פרוע הוא, נוטל היורש של המלוה שלא
86 בשבועה.

87 המשנה מפרטת עוד מקרים שבהם תיקנו חכמים שבועה: ואלו
88 נשבעין שלא במענה, השותפין, והאריסין – המעבדים שדות
89 אחרים, על מנת להתחלק עם הבעלים בתבואה, והאפוטרופין –
90 אפוטרופסים שנושאים ונותנים בממון בעל הבית. והאשה הנושאת
91 והנותנת בתוך הבית – שמינה אותה בעל הבית לעסוק בגמנוני. וכן
92 הבית – אחד מהאחים העוסק בנכסי כל האחים. מבאר המשנה:
93 אמר לו אחד מהנחבעים, כגון שותף או אריס וכדומה, מה אתה
94 מושיני, השיב לו התובע, רצוני שתשבע לי שלא נטלת ממני ממון
95 שלא בדין, חייב להשבע.

96 דין נוסף בענין זה: אם כבר חלקו השותפין והאריסין בממון וכל אחד
97 לקח את חלקו, ובאותה שעה לא נשבעו, אין יכול להשיבעו – את
98 שותפו או את אריסו. אמנם אם נתגלגל לו שבועה במקום אחר –
99 נתחייב לו לאחר מכן שבועה מחמת עסק אחר שהיה ביניהם,
100 מנגלגל עליו את הכל – יכול להשיבעו גם על טענת שמא שיש לו
101 עליו מחמת השותפות או האריסות.

102 דין נוסף הנוגע לענייני שבועה: והשביעית משמטת את השבועה,
103 כלומר, כשם שהשביעית משמטת את המלוה כך היא משמטת את
104 חיוב השבועה שבא מחמת המלוה כגון מי שלוח מחבירו בלא שטר,
105 וכשבא המלוה לגבות ממנו טוען שכבר פרע מקצה, והתחייב המלוה
106 להישבע שבועת מודה במקצת כדי להיפטר מהסכום שכופר בו,
107 וקודם שנשבע עברה שמיטה, נפטר מהשבועה, שהשמיטה שמטה
108 את חוב השבועה, כשם שמשמטת את עיקר החוב.

נמרא

109 שנינו במשנה: כל הנשבעין שפיתורה נשבעין ולא משלמין.
110 הגמרא מביאה את המקור לכלל זה. מבאר הגמרא: מנל
111 שכשהטילה התורה שבועה כוונתה שהנתבע הוא שישבע ויפטר,
112 ולא שהתובע ישבע ויטול. דאמר קרא לענין שבועת שומר שכן
113 הטוען שהחפץ נאנס 'שבעת ה' תדיה בין שניהם וגו' ולקח בעליו
114 ולא ישלם' (שמות כב ט), והיינו שבעל הפקדון התובע את השומר 'קח'
115 את השבועה ועל ידי זה השומר 'לא ישלם', ומשמע שמי ששעליו
116 לשלם, והיינו הנתבע, לו שבועה – עליו מוטל חיוב השבועה.
117

שבועות. פרק שביעי - כל הנשבעין דף מה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קיג רש"י תוספות

1 אחת שבועת העדות בו' - בין שנשבע על שבועת העדות, בין שנשבע על שבועת
2 הפקדון, שכפר ונשבע על שקר. ואפילו נחשד על שבועת שוא - שהוא רע לשמים
3 עליה ולא לבריות, אף על פי כן הוא נפסל על ידה לשבועה. חזרה שבועה למקומה
4 בגמרא מפרש לה. כיצד אלו ואלו באין - לבית דין ליטע שבועת שוא במביניהם?
5 דלית בהו דאניו משקר. ונתתו באנפילי =

6 תיק הקשוי למעות. ישבע בעל הבית -
7 שבועת היסט. כל שהפירות בידו ידו על
8 העליונה - ארישא פליג, דקתני: ישבע בעל
9 הבית שנתן לו את הדינר, ואתא רבי יהודה
10 למימר: אין צריך שבועה, שאין דרך חנוני
11 המוכר שלא בהקפה ליתן את הפירות עד
12 שקבל את הדינר. מעות = פרוטות של
13 נחושת. בשם שאמרו - משנה היא במסכת
14 כתובות (פו, א) במוציאה שטר כתובתה
15 ומודה שקבלה מקצתה, ונמצא שאין לסמוך
16 על שטר כתובתה, ואם טוען בעל דנתקבלה
17 כולה - לא תפרע אלא בשבועה. עד אחד
18 מעידה בו' ומנכסים משועבדים ונפרעת
19 שלא בפניו - כולוהו א"כשם קיימי, כשם
20 שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך
21 היתומים לא יפרעו בו'. ובגמרא מוקי ביתומים
22 מן היתומים. נפרעת שלא בפניו - ששלח גט
23 ממדינת הים. שלא פקדנו אבא - בשעת
24 מיתתו. ששטר זה פרוע - שלא אמר לנו
25 קודם לכן. שלא מצאנו בין שטרותיו - שובר
26 על שטר זה. הרי זה נשבע - שלא מצא
27 שובר. גמרא ולקח בעליו - רישא דקרא:
28 "שבועת ה' תהיה בין שניהם", ולקח בעליו
29 את השבועה, ולא ישלם התובע שוב כלום.
30 הני הלכתא נניחו - בתמיה; ובי הלכתא
31 למשה מסיני הם? ומשום כד' חיו בו' -
32 בתמיה. כי היכי דליתגרו ליה פועלים -
33 שאם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימצא
34 עוד פועלים למלאכתו, שיגורו ממנו שהוא
35 כופר בשכר פועליו. כי היכי דליתגרו בעל
36 הבית - שלא יחדדו בתובע שכרו אחר
37 שקבלו. בעל הבית על כרחיה אגר - פועלים
38 כשהוא צריך להם. שכיר נמי על כרחיה
39 מיתגר - שהוא צריך למזונות. מרוד בפועליו
40 הוא - שנותן שכר לכמה פועלים, וכסבור
41 שנתן לזה. וליתבי ליה בעדים - יתקנו
42 חכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא
43 בעדים, ולא יבא לידי שבועה וליתבי ליה
44 מעיקרא - ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו
45 שכר שחרית עד שלא יתחילו במלאכה, ואם
46 תבע לערב לא יטול כלום, ולא תהא שם
47 שבועה שניהם רוצים בהקפה - בעל הבית
48 פעמים שאין מצויות לו מעות שחרית, ופועל
49 - שלא יוציא המעות עד הלילה לפרנסתו.
א'

1 אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון, ואפילו
2 שבועת שוא. היה אחד מהן משחק בקוביא, ומלוה
3 ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית - שפגגו נשבע
4 ונוטל; היו שניהן חשושין - חזרה השבועה למקומה,
5 דברי רבי יוסי; רבי מאיר אומר: יחלוקו. והחנוני על
6 פנקסו, כיצד? לא שיאמר לו: "כתוב על פנקסי שאתה
7 חייב לי מאתים וזו". אלא אומר לו: "תן לבני סאתים
8 חטין", "תן לפועלי סלע מעות", הוא אומר: "נתתי", והן
9 אומרים: "לא נטלנו" - הוא נשבע ונוטל והן נשבעין
10 ונוטלין. אמר בן ננס: כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת
11 שוא? אלא הוא נוטל שלא בשבועה והן נוטלין שלא
12 בשבועה. אמר לחנוני: "תן לי דינר פירות", ונתן לו.
13 אמר לו: "תן לי אותו דינר", אמר לו: "נתתיו לך ונתתו
14 באונפלי" - ישבע בעל הבית שנתן לו את הדינר. אמר
15 לו: "תן לי את הפירות", אמר לו: "נתתים לך והולכתים
16 לתוך ביתך" - ישבע חנוני; רבי יהודה אומר: כל
17 שהפירות בידו - ידו על העליונה. אמר לשולחני: "תן לי
18 דינר מעות", ונתן לו. אמר לו: "תן לי את הדינר", אמר
19 לו: "נתתיו לך ונתתו באונפלי" - ישבע בעל הבית. נתן
20 לו את הדינר, אמר לו: "תן לי את המעות", אמר לו:
21 "נתתים לך והשלתך לתוך כיסך" - ישבע שולחני; רבי
22 יהודה אומר: אין דרך שולחני ליתן איסר עד שיטול
23 דינר. בשם שאמרו: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא
24 בשבועה, ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא
25 בשבועה, מנכסים משועבדים ומנכסים לא תפרע
26 אלא בשבועה, והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא
27 בשבועה - וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה:
28 "שבועה שלא פקדנו אבא, ולא אמר לנו אבא, שלא
29 מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע". רבי יוחנן
30 בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן לאחר מיתת האב -
31 הרי זה נשבע ונוטל. אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם
32 יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו: "שטר זה אינו
33 פרוע" - הוא נוטל שלא בשבועה. ואלו נשבעין שלא
34 במענה: השותפין, והאריסין, והאפוטרופין, והאשה
35 הנושאת והנותנת בתוך הבית, וכן הבית; אמר לו: "מה

1 גדולות מכלל דאיכא קטנות - תימה: דלא דייק הכי בפרק "השולח" (גיטין לו, א), דאמר
2 רבן שמעון בן גמליאל: תקנה גדולה התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיקין
3 בגיטין כו'. וב"הגזל קמא" (בבא קמא דף קג, ב) אמר רבי אליעזר בר צדוק: תקנה גדולה
4 התקינו שאם היתה היציאה יתירה על הקרן כו' ויש לומר: דהתם קרי ליה גדולות לפי
5 שהיה בה צורך גדול, והכא דייק מדאמר "שנו
6 כאן". עקרוה רבנן שבועה במעל הבית - אף
7 על גב דבופר הבל פטור, דלא נתקנה שבועת
8 היסט עד בימי רב נחמן, מכל מקום על בעל
9 הבית שייכא טפי. ועוד, דאפילו במודה במקצת
10 שריה אשכרי.

1 בעל הבית טרוד בפועליו - ולא פלוג בין פועל
2 אחד ליש לו שבועה והכא. ובירושלמי
3 קאמר: עסקו מרובין. וניתב ליה בלא שבועה
4 - ואם תאמר: ולא יהא ברי של בעל הבית אלא
5 כ"איני יודע! והנדיא למאן דאמר ב"השואל"
6 (בבא מציעא צו, ב) ברי עדין, אלא למאן דאמר
7 לאו ברי עדין, אמאי ויש לומר: דהוי כ"מנה לי
8 בידך" והלא אומר "איני יודע אם החזרתיו לך",
9 דחייב לכולי עלמא, כדמוכח ב"הגזל" בתרא
10 (בבא קמא קיד, א). ואם תאמר: אכתי אמאי
11 נתיב ליה בלא שבועה? וכי אי אפשר להיות
12 בשום פעם שיהיה ברי שלו טוב: דפעמים יהיה
13 כדבריה, דהא רבי יהודה לא מתייבב אלא
14 בהודאה במקצת ויש לומר: דנהי דרבי יהודה לא
15 חשבי לגמרי כ"איני יודע", רבנן מיהא חשבי ליה
16 כדאי שכת.

17 כד' להפסיק דעתו של בעל הבית - הכא ודאי
18 שהוא עומד וצוח שפרע שייך תקנה כד'
19 להפסיק דעתו, אבל בהדיא ד"הגזל בתרא" (שם)
20 דקאמר "איני יודע אם החזרתיו לך" - אין צריך
21 לתקן.

22 ומכאן שייך לעמוד ב"אפילו קצץ נמי - ואם
23 תאמר: והא הוה ליה כ"איני יודע אם גזלתיך",
24 דפטרי רב נחמן ורבי יוחנן ב"הגזל בתרא" (שם)
25 וב"השואל" (בבא מציעא צו, ב) ויש לומר:
26 דהתם לא מודה מידי, אבל הכא שמודה במקצת
27 - הוה ליה כ"מנה לי בידך" והלא אומר "אין לך
28 בידי אלא חמשים וחמשים לא ידענא", דאמרין
29 התם מתוך שאני יכול ליטע משלם. קציצה
30 ודאי מידבר דכירי אינשי - לא קאמר המוציא
31 מחבירו עליו הראיה ואי לא מייתי ראיה מפסדי,
32 אלא ישבע בעל הבית ויפסיד אומן דאמר
33 לקמן. ואם תאמר: ולישני ליה כגון ששכרו שלא
34 בעדים, ונאמן מתוך ביטול לומר "לא שרתוך
35 מעולם" כדאמרין בסמוך; ויש לומר: דשאני
36 הכא, דמודה במקצת לא היה יכול להעז
37 ולכפור הכל. אי נמי, דלקמן מוקי לה בשכר
38 בעדים דומיא דרישא.

אי

1 אחת מועניני? - "רצוני שתשבע לי" - חייב. חלקו השותפין והאריסין - אין יכול להשבעין.
2 נתגלגל לו שבועה במקום אחר - מגלגלין עליו את הכל. והשביעית משמטת את השבועה. גמרא "כל הנשבעין שבתורה נשבעין
3 ולא משלמין". מנלן? דאמר קרא "ולקח בעליו ולא ישלם", מי שעליו לשלם, לו שבועה. "ואלו נשבעין ונוטלין כו'". מאי שנא שכיר
4 דתקינו ליה רבנן דמשחטב ויסקיל? אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכות גדולות שנו כאן. - הלכות? הני הלכתא נניחו? אלא אימא:
5 תקנות גדולות שנו כאן. - גדולות, מפלל דאיכא קטנות? אלא אמר רב נחמן אמר שמואל: תקנות קבועות שנו כאן; עקרוה רבנן
6 לשבועה מפעל הבית ושרייה אשכרי, משום כד' חיי. - משום כד' חיי דשכיר קנסינן ליה לבעל הבית? - בעל הבית גופיה ניהא
7 ליה דמשחטב שכיר ויסקיל, כי היכי דאיתגרון ליה פועלין. - אדרבה, שכיר ניהא ליה דלשחטב בעל הבית ונפקע, כי היכי דליתגריה
8 בעל הבית! - בעל הבית על כרחיה אגר. - שכיר נמי על כרחיה מיתגר! אלא, בעל הבית טרוד בפועליו הוא. - וליתב ליה בלא
9 שבועה! - כד' להפסיק דעתו של בעל הבית. - וליתב ליה בעדים! - טריחא ליה מילתא. - וליתב ליה מעיקרא! - שניהן רוצין בהקפה.

א'

א' הכי אפילו עבר זמנו נמי – אף על גב דאין שייך כאן "אי אמרת בשלמא" – אין לחוש, שעדיין לא פירש שום טעם. ואף על פי שפירש רב נחמן משום כדי חייו, לא משמע דקאי אדא "אי הכי".

כ' מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדבר – ואם תאמר: יתינו לעולם עד למחר, ואי לא מדבר יהא שוכר זה צריך להביא ראיה.

ועוד, אמאי עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית? הא כיון דמחייב שבועה רמי אנפשיה ויש לומר: כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה, ואין נוהג לב להיות נזכר פן יזא מוחזק שקר. ועוד יש לומר: דהא חזקה דאין בעל הבית עובר על "כל תליך" לא מזהיא אלא כי איכא חזקה בהדה חזקה דאין שכיר משהא שכרו, וכשתובע בבית דין והצרכוהו להמתין עד למחר הרי לא שהא.

וכי שכיר עובר משום בל תגזול – אף על גב דהך חזקה איכא נמי גבי בעל הבית, חמיר ליה לאיניש חד לאו כתיי לאוי. ועוד, דבלאו הכי משני שפיר. ואם תאמר: דמה בכך דאין שכיר עובר ב"בל תגזול"? מכל מקום כיון דבעל הבית רמי אנפשיה ומדבר – הוה ליה ברי וברי, ופטור כיון דכופר הכול ויש לומר: דטעמא דרמי אנפשיה ומדבר לא חשיבא כחזקה דשכיר. וכי משני הכא תרי חזקי – לא בא לומר דעדיפי ממשכיר, אלא שקילות נינהו. מתוך שיכול

לומר לא שכרתוך מעולם – תימא מה מועיל כאן מגו? דאין שייך מגו אלא לענין שלא לחוש שמשקר במידי, אבל הכא שפיר מהמיננין ליה, דודאי הוא סבור שפרע, אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפועלו.

דאטו משום מגו יזא נזכר ויתר? ואין שייך כאן מגו כלל! והכי מוכח בריש "האשה שהלכה" (יבמות קיד, ב) דלא מהמינא לומר מת במלחמה

במגו דאי בעיא אמרה מת על מטהו, משום דאמרה בדמי וסבורה לומר אמת, ואין לנו להאמינה במה שהיא שמה טועה מתוך שהיתה יכולה לשקר. ואף על גב דבהאיא שמענת גופה מיבעיא לן בחזיקה היא מלחמה בעולם, מי אמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה שלום בעולם – התם דוקא מיבעיא לן, כיון

דרייקא כולי האש – שמוחות מלחמה ויש לומר: דהכא כיון דאין טוען שמה אלא ברי, ואומר ודאי שלא שכח – אין לנו להחזיקו כמשקר, כיון דאית ליה מגו. אבל כשאין לו מגו אינו נאמן, דשמו

שכח מחמת שהוא טרוד בפועלו, ומחמת שסבור שפרע טוען ברי אף על פי שמסופק. מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר נאנסו – לא היו דברים מעולם" חייב שבועה ולפירוש רבינו תם נמי, דלא מחייב שבועה לא בכפירה ולא ב"נאנסו" אלא אם כן הודה במקצת, קשה, דאפילו רבי חיאי בר אבא ורמי בר חמא דלא מחייבי בהודאה ו"נאנסו" בלא כפירה – בהודאה וכפירה בלא "נאנסו" מורו דחייב, דכמה משניות לעיל לא מזכיר גבי פקדון "נאנסו" כלל. ובהלואה נמי דילפינן מפקדון מחייבין בכפירה והודאה אף על גב דלא שייך "נאנסו", אם כן כשמודה במקצת, כי אמר נמי "לא היו דברים מעולם" אהאיא ד"נאנסו" מחייב, וליכא מגו וליכא למימר דפריך, כי נמי הודה יזא נאמן אהאיא ד"נאנסו" (אם) מתוך שיכול לומר אהאיא הודה "לא היו דברים מעולם", דאם כן תקשה ליה מכל מודה מקצת שיהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכול. אלא ודאי התם לא שייך מגו, דאין אדם מעז לכפור הכול. מיהו לפירוש רבינו יצחק כן אשר דמפרש דבטענה דשייכא בפקדון דהיינו "נאנסו" מחייב כופר הכול – אתאי שפיר הכא, דפריך: מתוך שיכול לומר "לא היו דברים מעולם" הווי פטור כיון דליכא הודאה, כי אמר "נאנסו" פטור. אף על גב דאין זה מגו טוב, דאין אדם מעז לכפור הכול, אבל "נאנסו" דאין חכירו מכיר בשקרו נוה לו לטעון, מכל מקום פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מגו, דנוח לו לומר טפי "נתתי לך שכר" שלא יחשדוהו השכיר כמשקר במידי לפי שהוא טרוד. והשתא נניא דפריך ארשמואל טען, ולא פריך אמאי דאמרין מגו בכל התורה. **בערים** אין צריך כו' – תימא: דאמרין בריש "חזקת הבתים" (בבא בתרא כט, א) דמשכחת חזקה דשלוש שנים כגון דאדתי בי תרי ואמרו אגרנא מיניה ודירנא ביה תלת שנין. ופריך: הני גונגי בעדות הן, דאילו אמרי הכי אמרינן ליהו אגרא להאי. ומאי קשיא? הא אין צריך לפרוע בערים, ולהמינה במגו דאי בעי אמר יחבנא אגרא להאי? ויש לומר: שלא היו רשאי לומר כן, לפי שיראים פן יזכה האחד ברין יצטרכו ליתן פעם שניה. ועוד אמר רבינו יצחק: דלמאי דתקן רבנן שבועת היסט לא מהמינא לומר "פרעת" כדאמרין בהדיא בפרק שני דקידושין (מג, ב). **בשטר** צריך להחזיר בערים – תימא: דלחזין בשבועה, במגו דאי בעי אמר "נאנסו" כדמוכח בסוף פרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא ע, א) דבעי מיניה רב עמרם מרב חסדא: המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר ליה "החזרתיו לך" מהו? ומסיק דמהינן בשבועה. ורבא גופיה הכי סבירא ליה, דפסיק התם הלכתא כדדיני גולה! ותיצין רבינו תם דהכי קאמר: צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר בלא שבועה. ורבינו יצחק כן אשר מפרש: דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום "שטרך ביד מי ביע", אבל

אי הכי, אפילו קצין נמי! אלמה תניא: אומן אומר:

"שתים קצצתי לך", והלה אומר: "לא קצצתי לך אלא אחת" – המוציא מחבירו עליו הראיה! – קציצה ודאי

מידבר דכיר ליה. – אי הכי, אפילו עבר זמנו נמי! אלמה תניא: עבר זמנו ולא נתן לו – הרי זה אינו נשבע

ונזיל? – חזקה אין בעל הבית עובר ב"כל תליך". – והאמרתי: בעל הבית טרוד בפועלו הוא! – הני מילי

מקמי דלימטי זמן חיובא הוא, כי מטי זמן חיובא – רמי אנפשיה ומידבר. – וכי שכיר עובר משום "בל תגזול"? – גבי בעל הבית איכא תרי חזקי: חדא, דאין

בעל הבית עובר ב"כל תליך", וחדא, דאין שכיר משהא שכרו. אמר רב נחמן אמר שמואל: לא שנו אלא

ששכרו בעדים, אבל שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לו: "לא שכרתוך מעולם" – יכול לומר לו:

"שכרתוך ונתתי לך שכר". אמר ליה רבי יצחק: וישר, וכן אמר רבי יוחנן. – מכלל דפליג עליה ריש לקיש?

איכא דאמר: מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה: ואיכא דאמר: מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה. איתמר נמי,

אמר רב מנשיא בר זבד אמר רב: לא שנו אלא ששכרו בעדים, אבל שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לו: "לא שכרתוך מעולם" – יכול לומר לו: "שכרתוך ונתתי לך שכר".

אמר רבי בר חמא: כמה מעליא הא שמעתא. אמר ליה רבא: מאי מעליותא? אם כן, שבעת

שומריין דחייב רחמנא חיבי משפחת לה? מתוך שיכול לומר לו: "לא היו דברים מעולם", יכול לומר לו: "נאנסו"! – דאפקיד ליה בשטרא. מכלל דתרווייהו סבירא להו: המפקיד אצל חבירו

בעדים – אין צריך להחזיר לו בעדים, בשטר – צריך להחזיר לו בעדים. קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת: "וישם דוד את הדברים האלה בלבו", דאשפחיה רב ששת לרבה בר

שמואל, אמר ליה: תני מר מידי בשכיר? אמר ליה: אין, תנינא: שכיר בזמנו נשבע ונוטל, כיצד? בזמן שאמר לו: "שכרתני ולא נתת לי שכר", והלה אומר: "שכרתני ונתתי לך שכר". אבל אמר לו: "שתים קצצתי לך", והלה אומר: "לא קצצתי לך אלא אחת" – המוציא מחבירו עליו הראיה; הא מדיסיפא בראיה הוי, רישא בלא ראיה! אמר רב נחמן בר יצחק:

רישא

למיתנין בששכרו בעדים.

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

רישא

לקיש הוא מפני שלא נתבררה לו דעתו בזה, ונחלקו אמוראים בדבר, 60
אִיבָא דְאִמְרֵי – יש שאמרו **דְּמִישְׁתָּא הָהּ שְׁתִּי לִיהּ וְשְׁתִּיק לִיהּ** – 61
 עסוק היה ריש לקיש בשתיה בזמן שאמר רבי יוחנן דין זה, ולכן שתק, 62
 וקודם שסיים שתייתו יצא רבי יצחק ולא שמע האם נחלק על דברי 63
 רבי יוחנן או לא. **וְאִיבָא דְאִמְרֵי** – יש שאמרו **דְּמִישְׁתָּא הָהּ שְׁתִּי לִיהּ וְשְׁתִּיק לִיהּ** – 64
 ליה ושתיק ליה – המתין ריש לקיש בשתיקה, שכך היתה דרכו 65
 להמתין מלהשיב על דברי רבי יוחנן עד שיסיים להסביר דבריו היטב, 66
 ובתוך כך יצא רבי יצחק ולא שמע אם נחלק עליו. 67
 הגמרא מביאה דין זה בשם אמוראים נוספים: **אִתְמַר נָמִי, אִמְרֵי רַב** 68
מְנַשְׁיָא בְּרַי וְזִבְרֵי, אִמְרֵי רַב, לֹא שָׁנֹו שְׁנִשְׁבַּע הַשְּׂכִיר וְנוֹטֵל, אִלָּא 69
שְׂשִׁכְרוּ בְּעֵדִים, אֲבָל שְׂכָרוֹ שְׂלֹא בְּעֵדִים, מִתּוֹף שְׂיָכּוּל לֹמֵר לוֹ 70
לֹא שְׂכָרְתִּיךָ מֵעוֹלָם, יָכוֹל לֹמֵר לוֹ שְׂכָרְתִּיךָ וְנִתְּתִי לָךְ שְׂכָרְךָ. 71
אִמְרֵי רַמִּי בְּרַ חֲמָא, בְּמָה מְעִלִיא הָא שְׁמַעְתָּא – כמה מעולה ויפה 72
 שמועה זו. מקשה הגמרא: **אִמְרֵי לִיהּ רַבָּא לְרַמִּי בְּרַ חֲמָא, מֵאִי** 73
מְעִלְיוּתָא – מדוע מעולה היא שמועה זו, והלא אם נאמר שנאמן 74
 בעל הבית במיגו, **אִם בְּקֹן, שְׁבֻעַת שׁוֹמְרִין דְּחִיב רַחֲמָנָא** – שבועת 75
 שומר שכר הטוען שנאנס הפקדון אשר הופקד בידו, שהייתו התורה 76
 להשבע על כך, **הִיכִי מְשַׁבְּחָת לָהּ** – היכן מוצא אתה חיוב שבועה 77
 זו, והלא **מִתּוֹף שְׂיָכּוּל הַשׁוֹמֵר לֹמֵר לוֹ** – (למפקד) **לֹא הָיוּ דְּבָרִים** 78
מְעִלָּם – לא הפקדת בידי כלום, כך יוכל לומר לו אכן הפקדת אמנם 79
נֶאֱמַרְסָּה חֲפָצִי הפקדון בידי, ונאמן במיגו בלא שבועה. ומכך שהייתו 80
 התורה בשבועה מבואר שאין להאמין במיגו זה, ואם כן גם בעל 81
 הבית לא יהיה נאמן במיגו שכבר פרע שכר שכיר. 82
 מתרצת הגמרא: שבועת שומרים נאמרה באופן **דְּאִפְקִיד לִיהּ בְּפִנֵּי** 83
עֲדִים, ואין יכול לטעון שלא הופקד בידו, ולכן אין להאמינו שנאנסו 84
 עד שישבע, שהרי אין לו 'מיגו'. 85
 חזרת הגמרא ומקשה: אף בהפקיד בעדים יהא נאמן בלא שבועה, 86
 שהרי **מִתּוֹף שְׂיָכּוּל הַשׁוֹמֵר לֹמֵר לוֹ** – (למפקד) **הַחֲזֹרְתִּיו** – (את 87
 הפקדון) **לָךְ, כִּי יָכוֹל לֹמֵר לוֹ, אֲכַן לֹא הַחֲזֹרְתִּיו אֶךְ נֶאֱמַרְסָּה חֲפָצִי** 88
 הפקדון. 89
 מתרצת הגמרא: שבועת שומרים נאמרה באופן **דְּאִפְקִיד לִיהּ** 90
בְּשִׁטְרָא – שכתב השומר שטר למפקד שהופקד החפץ בידו, וכל זמן 91
 שהשטר ביד המפקד אין יכול השומר לטעון 'החזרתיו', שאם כן היה 92
 לו ליטול את שטרו מידו, ולכן אין נאמן לטעון נאנסו אלא בשבועה. 93
 מדיקת הגמרא: **מְכַלְל** – מדברי רבא ורמי בר חמא משמע, **דְּתַרְוִיחוּ** 94
סְבִירָא לְהוֹ – ששניהם סוברים שהמפקד **אֲצֵל חֲבִירוֹ בְּפִנֵּי עֲדִים** 95
אִין צִירִיךָ לְתַחֲזִיר לוֹ הפקדון בפני עדים, ונאמן לטעון שהחזירו גם 96
 בלא ראייה. אבל המפקד **בְּשִׁטְרָא, צִירִיךָ לְתַחֲזִיר לוֹ בְּפִנֵּי עֲדִים**, או 97
 שיחזיר המפקד את השטר לידי השומר, שכל זמן שהשטר ביד 98
 המפקד אין השומר נאמן לטעון בלא עדים שהחזירו לו את הפקדון. 99
 כפי שיובא להלן, רב ששת מוכיח מברייתא שאף באופן שיש לבעל 100
 הבית מיגו, נתקנה התקנה שנשבע השכיר ונטל שכרו. מקדימה 101
 הגמרא: **גְּרִי רַמִּי בְּרַ חֲמָא עֲלִיהּ דְּרַב שְׁשֶׁת** – קטל רמי בר חמא על 102
 רב ששת את הכתוב (שמואל א' כא יא), **וְיָשָׁם דִּיךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** 103
בְּלִבּוֹ, ונתכוין רמי בר חמא לומר, שגם רב ששת שם ליבו לברר 104
 ולדקדק בברייתות האם דברי רב ושמואל נכונים, ואכן מצא ברייתא 105
 שיש לדייק מדבריה להיפך מדבריהם. 106
 הגמרא מביאה את קושיית רב ששת: **דְּאִשְׁכַּחִיהּ** – (שמצא) **רַב שְׁשֶׁת** 107
לְרַבָּה בְּרַ שְׁמוּאֵל, אִמְרֵי לִיהּ רַב שְׁשֶׁת לְרַבָּה, הִנֵּי מִרְיָא שְׂכִיר 108
 – האם שנית משנה או ברייתא בדין שבועת שכיר ליטול שכרו. **אִמְרֵי** 109
לִיהּ רַבָּה, אִין תְּנִינָא – אכן שנית ברייתא, **שְׂכִיר הַתּוֹבַע שְׂכָרוֹ בְּמִנּוֹ** 110
 – בזמן הפרעתו, והיינו ביום סיום פעולתו, **נִשְׁכַּע עֹדֵיךָ אִין קִיבֵל** 111
 שכר, ונִשְׁכַּע שכר. **בִּיצָר** – אימתי נתקנה תקנה זו, דווקא **בְּזִמְנָא** 112
שְׂאִמְרֵי לוֹ השכיר לבעל הבית **שְׂכָרְתִּי, וְלֹא נִתְּתִי לִי שְׂכָרִי, וְהִלָּה** 113
אִמְרֵי אֲכַן שְׂכָרְתִּיךָ, וְנִתְּתִי לָךְ שְׂכָרְךָ, שבזה נשבע השכיר ונטל. 114
אֲבָל אִם אִמְרֵי לוֹ השכיר **שְׁתִּים קָצָצָת לִי תַּמּוּרַת עֲבוּדְתִּי, וְהִלָּה** 115
אִמְרֵי לֹא קָצָצָתִי לָךְ אִלָּא אַחֲתָא, בזה לא תיקנו חכמים שישבע 116
 ויטול, אלא **הַמּוֹצִיא מִחֲבִירוֹ**, והיינו השכיר המבקש להוציא מבעל 117
 הבית סלע נוספת עָלָיו מוטלת הבאת הָרָאָה, וכל שאין מביא עדים 118

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שטרדת בעל הבית גורמת לו 1
 שישכח למי מפותליו פרע, **אִפִּילוּ קָצָץ נָמִי** – גם באופן שחלוקים 2
 בעל הבית והשכיר כמה קצץ בעל הבית לשכיר תמורת עבודתו, יהא 3
 הדין שנשבע השכיר כמה קצץ לו ויטול, **אִלָּמָה תְּנִינָא** – ומדוע שנינו 4
 בברייתא, **אִם הָאִמְרֵי אִמְרֵי לְבַעַל הַבֵּית שְׁתִּים** – (שתי סלעים) **קָצָצָת** 5
לִי, וְהִלָּה – ובעל הבית **אִמְרֵי, לֹא קָצָצָתִי לָךְ אִלָּא אַחֲתָא**, הדין הוא, 6
שֶׁהַמּוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו מוטלת הבאת הָרָאָה, ולכן השכיר שרוצה 7
 להוציא מבעל הבית סלע נוסף צריך להביא עדים שיעידו כדבריו. 8
 וכיון שאנו סוברים שבעל הבית טועה, מדוע לא תיקנו חכמים גם 9
 באופן זה שישבע השכיר ויטול. 10
 מתרצת הגמרא: **קָצִיצָה, וְדִאי מִידְּכָר דְּכִיר לִיהּ** – אין אדם עשוי 11
 לשכוח את השכר שהוא קצץ עם שכירו, ולכן בזה לא תיקנו שיהא 12
 השכיר נאמן בשבועה, אלא עליו להביא ראיה לדבריו. 13
 ממשיכה הגמרא ומקשה: **אִי הָכִי**, שטעם התקנה הוא מפני שבעל 14
 הבית טרוד בפועליו, **אִפִּילוּ** באופן שתובע השכיר את שכרו מבעל 15
 הבית לאחר **שְׁעָבָר זְמַנּוֹ**, ובעל הבית טוען שכבר שילם לו, נָמִי – גם 16
 כן יהא הדין שישבע השכיר ויטול, **אִלָּמָה תְּנִינָא** – מדוע שנינו 17
 בברייתא, **עָבָר זְמַנּוֹ, וְטוֹעֵן הַשְּׂכִיר שֶׁבַע הַבֵּית לֹא נִתֵּן לוֹ** את 18
 שכרו, **הָרִי זֶה אִינוֹ נִשְׁכַּע וְנוֹטֵל**. 19
 מתרצת הגמרא: **חֻזָּקָה אִין פְּעֵל הַבֵּית עוֹבֵר פְּאִיסוֹר פְּלִי תְלִין**, 20
 שנאמר (ויקרא יט ט) **לֹא תֵלִין פְּעֵלְתָּ שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בֹּקֶר**, וכיון שעבר 21
 זמן פרעונו, נמצא שלדברי השכיר בעל הבית עבר איסור, וכיון שיש 22
 חזקה שאינו עובר באיסור זה המסייעת לטענתו, אין להחמיר בו יותר 23
 מכל כופר ממוין. 24
 מקשה הגמרא: מדוע חזקה זו מועילה להאמינו, **וְהָאִמְרַת שְׁפַעַל** 25
הַבֵּית טְרוּד בְּפּוֹעֲלָיו הוּא, ויתכן שהוא טועה וסובר ששילם, 26
 וממילא אין תועלת בחזקה זו שאינו עובר איסור, שהרי אנו חוששים 27
 שהוא טועה וסובר שבאמת שילם. 28
 מתרצת הגמרא: מה שאנו חוששים שבעל הבית טועה מחמת שהוא 29
 טרוד בפועליו, **הִנֵּי מִיָּלִי** – היינו רק **מִקָּמִי דְּלִימְמִי זְמַן חֵיוָבָא** – קודם 30
 שהגיע זמן חיובו, שאם אינו משלם בו עובר על איסור 'בל תלין', 31
 אבל **כִּי מִיָּי זְמַן חֵיוָבָא** – אך כאשר מגיע זמן החיוב, שאם לא שילם 32
 בו יעבור בבל תלין, **רַמִּי אֲנִישְׁיָהּ וְמִידְּכָר** – נותן דעתו להוכיח האם 33
 כבר שילם, כדי שלא יעבור באיסור בל תלין. 34
 מקשה הגמרא: אמנם לבעל הבית יש חזקה שאינו עובר בבל תלין, 35
 אך כנגד זה יש חזקה לשכיר, **וְכִי שְׂכִיר עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תַּגְזוּל**, 36
 וכיצד אתה חושדו שהוא תובע את שכרו על אף שכבר קיבלו. 37
 מתרצת הגמרא: **לְנִיבִי פְּעֵל הַבֵּית אִיבָא תְּרִי חֻזְקִי** – ישנם שתי חזקות 38
 המסייעות לטענת בעל הבית, **הָרָא** – אחת, **דְּאִין פְּעֵל הַבֵּית עוֹבֵר** 39
בְּבַל תְּלִין, וְהָרָא – ואחת, חזקה נוספת, **דְּאִין שְׂכִיר מְשַׁחָא אֶת** 40
שְׂכָרֵי, אִלָּא גּוֹבֵה אוֹתוֹ מִבַּעַל הַבֵּית מִיד שְׁמִיגַע זְמַנּוֹ, ואילו לגבי 41
 השכיר יש רק חזקה אחת המסייעת לטענתו, והיינו שבדאי אין תובע 42
 שכרו אחר שכר קיבלו שהרי עובר בכך על איסור גזל, וכיון שכך, 43
 טענת בעל הבית עדיפה, ולכן לא תיקנו באופן זה התקנה שישבע 44
 השכיר ויטול. 45
 הגמרא מבארת שיש אופן שלא נאמרה בו תקנת 'שכיר נשבע ונטל': 46
אִמְרֵי רַב נַחֲמָן אִמְרֵי שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנֹו שְׁנִשְׁבַּע הַשְּׂכִיר וְנוֹטֵל, אִלָּא 47
כִּשְׂשִׁכְרוֹ בַּעַל הַבֵּית בְּפִנֵּי עֲדִים, ומעידים הם שאמר לשכיר, עשה 48
 עמי מלאכה היום ואשלם לך, וכן מעידים שאכן עשה השכיר 49
 מלאכתו, **אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ שְׂלֹא בְּפִנֵּי עֲדִים**, נאמן בעל הבית לטעון 50
 שכבר שילם לו, ופטור אף בלא שבועה, **שְׁמִתּוֹף שְׂיָכּוּל בַּעַל הַבֵּית** 51
לֹמֵר לוֹ לֹא שְׂכָרְתִּיךָ מֵעוֹלָם, וְיִפְטֹר, כך יוכל לומר לו, **אֲכַן** 52
שְׂכָרְתִּיךָ וְאִילוּ כְּבֵר נִתְּתִי לָךְ שְׂכָרְךָ, ונאמן במיגו זה. **אִמְרֵי לִיהּ** 53
רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן, וְיִשְׁכַּר – יִפֹּה אִמְרַת, וְכֵן אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן כְּדַבְּרֵיוֹ 54
 מברית הגמרא: **מְכַלְל** – האם מדברי רבי יצחק שגם רבי יוחנן אמר 55
 כן, יש ללמוד **דְּפִלִּיג עֲלִיהּ** – (שחלק עליו) **רִישׁ לְקִישׁ חֲבִירוֹ** של רבי 56
 יוחנן והחולק עליו בהרבה מקומות, שאילו הסכים לדבריו, היה לרבי 57
 יצחק לומר כן גם משמו של ריש לקיש. 58
 משיבה הגמרא: אין לדייק כן, שמה שלא הזכיר רבי יצחק דברי ריש 59

באמת בין בדין האמור ברישא ובין בדין האמור בסיפא אין השכיר
 נוטל אלא בראיה, שברישא צריך להביא ראיה לכך ששכר אותו
 בעל הבית, ואז נשבע ונטל, ובסיפא צריך להביא ראיה שקצץ לו
 שתיים, ואם אין לו ראיה אין נוטל, ומה שלא הוזכרה הבאת ראיה
 ברישא, הוא מפני שראיה הגורמת דלשלא – שיהא בעל הבית חייב
 לשלם, קתני, והיינו בסיפא, שהראיה שקצץ לו שתיים, מחייבת את
 בעל הבית לשלם שתיים, אבל הראיה הנצרכת ברישא, והיינו
 ששכרו בעל הבית, שהיא עצמה אינה מחייבת את בעל הבית לשלם,
 ואינה אלא ראיה דלשכרו – ראיה שגורמת לכך שיהא דין השכיר
 להשבע ולטול שכרו, לא קתני, אף שבאמת נצרכת היא.
 בברייתא שהובאה שנינו שבאופן שחולקים בעל הבית והשכיר
 בסכום השכירות לא נאמרה תקנת שכיר. הגמרא מביאה ספיקם של
 תלמידי רב בנידון זה: אמר רבי ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי רב
 – שלחו החכמים מבית מדרשו של רב, לשמואל, ולמדנו רבינו איך
 הדין כשהאומן אומר שתיים קצצתי לי בשכרי, והלה אומר לא
 קצצתי לך אלא אחת, מי נשבע, האם בעל הבית נשבע ונפטר, ככל
 הנשבעים שבתורה, או שנשבע השכיר ונטל. אמר ר' לון שמואל, בזה
 ישבע בעל הבית שלא קצץ אלא אחת, ויפסיד אומן, שבוז לא
 נתקנה התקנה שישבע השכיר, משום דקציצה ודאי מייקר דכירי
 אינשי – את הסכום שסיכמו ביניהם ודאי זוכר בעל הבית, ואין
 טרדתו בפועלים גורמת לו לטעות בכך, ולכן לא תיקנו בזה שישבע
 השכיר.
 תמזה הגמרא: איני – האם כך הדין, והא תני רבה בר שמואל
 בברייתא (הובאה לעיל מה), קציץ – באופן שהויכוח בין השכיר לבעל
 הבית הוא על סכום הקציצה, הדין הוא, שהמוציא מחבירו, והיינו
 השכיר, עליו הראיה, ואי לא מיייתי – ומשמע שאם אין השכיר
 מביא ראיה, פקע – מפסיד הוא את הסכום שכופר בעל הבית,
 ולדברי שמואל, אמאי – מדוע סתמה כן הברייתא, והלא לדבריו
 באופן שאין מביא ראיה, אזי ישבע בעל הבית, ויפסיד אומן, אבל
 בלא שבועה אינו נפטר.
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, לצדדין קתני – לא הוזכרו בברייתא
 כל האופנים, אלא רק צד אחד הוזכר, שבאמת הדין הוא, אז מביא
 השכיר ראיה שקצץ לו שתיים, ואז יפול שתיים וואופן זה הוזכר
 בברייתא, אז שאין מביא ראיה, שאז ישבע בעל הבית שלא קצץ לו
 אלא אחת, ויפסיד אומן הסלע הנוספת שתובע.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא אחרת: מיתבי, שנינו
 בברייתא, הנותן פלית לאומן כדי שיתקנה, ואחר שיתקנה, אומן
 אומר לבעל הבית, קצצתי לי שתיים – שתי סלעים תמורת התיקון,
 והלה אומר לא קצצתי לך אלא סלע אחת, הדין הוא כך, כל זמן
 שפלית ביד אומן, שעדיין לא השיבה לבעל הבית, על בעל הבית
 להביא ראיה שלא קצץ לו אלא אחת, ובלא ראיה אין יכול להוציא
 את הטלית מיד האומן המוחזק בה, עד שישלם לו שתיים. ואם כבר
 נתנה לו תמורת האומן המוחזק בה, והיינו ביום סיום פעולתו, נשבע
 השכיר שקצץ לו שתיים, ונטל שתיים. אבל אם כבר עבר זמנו,
 המוציא מחבירו, והיינו השכיר, עליו מוטלת הבאת הראיה שקצץ
 לו שתיים. ומבואר בברייתא שאם כבר נתן האומן את הטלית לבעל
 הבית, בתבעו בזמנו מיהא – לפחות אז נשבע השכיר ונטל שתיים,
 ולדברי שמואל, אמאי, והלא לדבריו כשהויכוח הוא בקציצה הדין
 הוא שישבע בעל הבית שלא קצץ אלא אחת, ויפסיד אומן.
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, הא מני – מי הוא ששנה
 ברייתא זו, רבי יהודה היא, דאמר, כל זמן ששבועה נותה אצל
 בעל הבית – בכל אופן שמדאורייתא מוטלת חובת שבועה על בעל
 הבית, אזי תיקנו חכמים שלא ישבע ויפטר, אלא השכיר נשבע על
 טענתו ונטל, ולכן גם באופן האמור בברייתא, כיון שבעל הבית חייב
 בשבועת מודה במקצת, שהרי השכיר תובעו שתיים, והוא מודה לו
 שחייב לו רק אחת, תיקנו חכמים שלא ישבע הוא, אלא ישבע שכיר
 ויטול. אבל חכמים חולקים וסוברים שבעל הבית נשבע ונפטר,
 וכדבריהם אמר שמואל.
 מבררת הגמרא: הי רבי יהודה – לאלו דברי רבי יהודה הכוונה,

אלימא – אם נאמר שהכוונה לדברי רבי יהודה דמתניתין –
 המזכרים במשנתנו (מד), והלא אדרבה, במשנה אחמורי קא
 מחמיר על השכיר לטול ממנו את השבועה ולהטילה על בעל הבית,
 דתנן במשנתנו, לענין שכיר התובע את בעל הבית לשלם שכרו,
 שיטת חכמים היא שגם אם כופר בעל הבית הכל, והיינו שטוען
 שכבר שילם לו כל שכרו, נתקנה התקנה שנשבע השכיר ונטל
 שכרו, אבל רבי יהודה חולק, ואומר, אין השכיר נשבע ונטל עד
 שתהא שם מקצת הוראה, והיינו, שבעל הבית טוען שכבר פרעו
 מקצת, שאז חייב בעל הבית שבועה מדאורייתא, אבל אם כופר הכל
 לא תיקנו, אלא בעל הבית נשבע ונפטר. ואם הכוונה לדברי רבי
 יהודה אלו, ולכן גם באופן שהויכוח הוא על סכום הקציצה ומודה
 בעל הבית במקצת יסבור שהטילו השבועה על השכיר, הרי אין
 הכרח לכך, שהרי אדרבה, רבי יהודה במשנתנו בא להחמיר על
 השכיר יותר מחכמים, שהרי בכופר הכל סובר שאין ליתן לשכיר את
 הזכות להשבע ולטול, ואם כן לא מסתבר שכחולקים על סכום
 הקציצה יתפכו התנאים שיטתם, שרבי יהודה יתן את הזכות לשכיר
 להשבע ולטול, באופן שבעל הבית מודה במקצת, וחכמים יחמירו
 ויאמרו שבכל אופן בעל הבית נשבע ונפטר.
 מבאר הגמרא: אכן מדברי רבי יהודה במשנתנו אין הכרח לתירוץ
 האמור, ואדרבה יש לדייק להיפך, אלא הכוונה לדברי רבי יהודה
 דברייתא, שבה שנינו בפירוש שרבי יהודה סובר שבויהו על סכום
 הקציצה, כל שחייב בעל הבית שבועה דאורייתא הטיילה על
 השכיר. דתניא, שכיר, כל זמן שלא עבר עליו זמן – זמן פרעון
 שכרו, הרי זה נשבע ונטל, ואם לאו – אבל אם כבר עבר זמנו,
 אינו נשבע ונטל. ואמר רבי יהודה, אימתי נאמרה תקנה זו, דווקא
 בזמן שאמר לו שכיר, תן לי שכרי חמשים דינר כסף שיש לי בידך,
 והוא אומר, כבר התקבלת מהן דינר זהב (שהוא עשרים וחמשה
 דינרי כסף), אז שאמר לו השכיר שתיים קצצתי לי בשכרי, והלה
 אומר, לא קצצתי לך אלא אחת, שבאופנים אלו מוטל על בעל
 הבית להשבע שבועה דאורייתא כדי להפטר, שהרי מודה הוא
 במקצת טענה, ובוז תיקנו חכמים להפך השבועה על השכיר. אבל
 אם אמר לו בעל הבית, לא שכרתיך מעולם, אז שאמר לו בעל
 הבית, אכן שכרתיך, ונתתי לך כל שכרך, המוציא מחבירו, והיינו
 השכיר, עליו מוטלת הבאת הראיה, ואם אין לו ראיה מפסיד, ולא
 תיקנו שישבע השכיר ויטול, כיון שאין מוטל חיוב שבועה
 מדאורייתא על בעל הבית. ולפי זה יש לתרץ שרבי יהודה הוא
 ששנה גם את הברייתא שהובאה לעיל שהשכיר נשבע ונטל
 כשחולקים בסכום הקציצה, ושמואל שאמר שבאופן זה בעל הבית
 נשבע להפטר, סבר כדעת חכמים.
 מקשה הגמרא: מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי, אלא רצונך
 לומר, שקציץ – הברייתא ששנתה שאם הויכוח בין השכיר לבעל
 הבית הוא כמה קצץ לו תמורת מלכתו, השכיר נשבע ונטל, כפי
 יהודה היא, ולא כרבנן, שהם חולקים וסוברים שבעל הבית
 נשבע ונפטר, וכדברי שמואל, והלא אין זה מסתבר, שהרי קל וחומר
 הוא, השתא תיבי דמחמיר רבי יהודה – ומה באופן שתובע השכיר
 את שכרו, ובעל הבית כופר שכבר שילם לו הכל, שמחמיר רבי
 יהודה על השכיר שלא יוכל להשבע ולטול, כמבואר במשנתנו
 ובברייתא, מקילי רבנן על השכיר שנשבע ונטל, אם כן, תיבא
 דמקילי רבי יהודה על השכיר שישבע ויטול, והיינו כשחולקים על
 סכום הקציצה, ובעל הבית מודה במקצת, וכי מחמיר רבנן על
 השכיר שלא יטול בשבועה, אלא בעל הבית נשבע ונפטר, והלא אין
 מסתבר כן, אלא בודאי יש לומר שדברי רבי יהודה בברייתא דברי
 הכל הם, שגם חכמים מודים לו בדין זה, ונסתרו דברי שמואל.
 הגמרא משיבה לתמיהת רב שישא בשאלה: ואלא מאי – אלא כמי
 תעמיד את הברייתא ששנתה סתם שבאופן שחולקים על הקציצה
 נשבע השכיר, כרבנן, שהרי אם רבי יהודה המחמיר על השכיר סובר
 כן, כל שכן שחכמים סוברים כן, הלא לפי זה יקשה, ואלא הא דתני
 רבה בר שמואל, קציץ – באופן שחולקים בסכום הקציצה, המוציא
 מחבירו, והיינו השכיר, עליו הראיה, ואם אין לו ראיה מפסיד. מני –

1 רישא וסיפא בראיה - רישא נהי (בדפוס ישן: נמי) דקתני נשבע ונטול ליתיה, אלא
2 שיביא תחלה עדים ששכרו. ראיא דלשלם קתני - ראיא המחייבת את בעל הבית
3 לשלם קתני. ראיא דלשבועה - שאינה באה אלא לגלגל את השבועה על השכיר,
4 לא קתני. והא תני רבה בר שמואל כו' - דך מתניתין דלעיל. כל זמן שהמלית ביד
5 אומן - דבעל הבית הוא המוציא מחבירו עליו

6 הראיה להביא עדים שלא קצץ אלא אחת.
7 רבי יהודה היא כו' - והבא נמי שבועה אצל
8 בעל הבית היא מן התורה, שהרי מודה
9 במקצת. אחמורי מחמיר - על השכיר
10 למשקל שבועה מיניה, ושדיה על בעל
11 הבית. אלא קצץ רבי יהודה היא ולא רבנן
12 - בתמיה: הא דקתני דאקציצה נשבע שכיר
13 רבי יהודה קאמר לה ולא רבנן? השתא היכא
14 דמחמיר רבי יהודה אשכיר, כגון בשאין
15 מקצת הודאה אצל בעל הבית, מקילין רבנן
16 אשכיר והימננה בשבועה. אלא בהא פליגי
17 כו' - ולעולם קצץ רבי יהודה ולא רבנן. והא
18 דתני רבה בר שמואל רבנן היא. ודקשיא לך.
19 השתא היכא דמחמיר רבי יהודה כו' - אין.
20 ובהא פליגי: רבי יהודה סבר בדאורייתא
21 עבדו רבנן תקנתא לשכיר - היכא דאיכא
22 אבעל הבית שבועה דאורייתא עבדו רבנן
23 תקנה לשכיר למיפניה לשבועה עליה. אבל
24 אדרבנן תקנה היא ותקנתא לתקנתא לא
25 עבדינן. היכא דאין שם מקצת הודאה, דלא
26 רמיא אבעל הבית אלא שבועת היסט דרבנן
27 - היא גופה תקנתא היא כרב נחמן, ותקנתא
28 לתקנתא - להפכה מבעל הבית ולמשדיה
29 אשכיר - לא עבדו רבנן. וקציצה מיידי
30 דבדי אינשי - סבירא להו לרבנן דפליגי
31 אדרבי יהודה, הלכך אחמוריו בה גבי שכיר.
32 דקמיל ושיי - שקצוץ הדקל מושלך לארץ.
33 דגוים - אומר לעשות דבר גזמא ושגוען
34 ואינו עושה. וליחוי מאי משכנו - אותם
35 שיעידו שמשכנו יעידו מה משכנו ומה
36 שבועה יש. כמטעני כלים (הניטלין) תחת
37 כנפיו - בעל הבית טוען שנטל כלים כטנים
38 שאדם יכול להסתיר תחת כנפי בגדיו ולא
39 הכירו בהם עדים. "אמר רבי יהודה" גרסין,
40 ולא גרסין "דאמר".

ואמר

1 רישא וסיפא בראיה, ראיא דלשלם קתני, ראיא דשבועה
2 לא קתני. אמר רבי ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי רב
3 לשמואל: למדנו רבינו, אומן אומר: "שתיים קצצתי לך",
4 והלה אומר: "לא קצצתי לך אלא אחת", מי נשבע?
5 אמר להן: בזו ישבע בעל הבית ויפסיד אומן, קציצה
6 ודאי מידכר דכירי אינשי. - איני? והא תני רבה בר
7 שמואל: קצץ - המוציא מחבירו עליו הראיה; ואי לא
8 מיייתי ראיה - פקע, אמאי? ישבע בעל הבית ויפסיד
9 אומן! אמר רב נחמן: לצדדין קתני, או מביא ראיה ונטול,
10 או ישבע בעל הבית ויפסיד אומן. מיתבי: הנותן מליתו
11 לאומן, אומן אומר: "קצצתי לי שתיים", והלה אומר: "לא
12 קצצתי לך אלא אחת", כל זמן שטלית ביד אומן - על
13 בעל הבית להביא ראיה. נתנה לו, פומנו - נשבע ונטול,
14 עבר ומנו - המוציא מחבירו עליו הראיה; פומנו מיהא
15 נשבע ונטול, אמאי? ישבע בעל הבית ויפסיד אומן!
16 אמר רב נחמן בר יצחק: הא מני? רבי יהודה היא,
17 דאמר: כל זמן ששבועה נטתה אצל בעל הבית, שכיר
18 נשבע ונטול. - הי רבי יהודה? אילמא רבי יהודה
19 דמתניתין - אחמורי קא מחמירי דתנן, רבי יהודה אומר:
20 עד שתהא שם מקצת הודאה! אלא רבי יהודה
21 דברייתא, דתניא: שכיר, כל זמן שלא עבר עליו ומנו -
22 הרי זה נשבע ונטול, ואם לאו - אינו נשבע ונטול; ואמר
23 רבי יהודה: אימתי? בזמן שאמר לו: "תן לי שכרי
24 ממישם דינר שיש לי בידך" והוא אומר: "התקבלת מהן
25 דינר, זהב, או שאמר לו: "שתיים קצצתי" והלה אומר:
26 "לא קצצתי לך אלא אחת". אבל אמר לו: "לא שכרתיך
27 מעולם", או שאמר לו: "שכרתיך ונתתי לך שכרך" -
28 המוציא מחבירו עליו הראיה. מתקין לה רב שישא בריה
29 דרב אידי: אלא קצץ, רבי יהודה היא ולא רבנן? היתא היכי דמחמיר רבי יהודה - מקילי
30 רבנן, היכא דמקיל רבי יהודה - מחמירי רבנן? - ואלא מאי, רבנן? ואלא הא דתני רבה בר
31 שמואל: קצץ - המוציא מחבירו עליו הראיה, מני? לא רבי יהודה ולא רבנן! אלא אמר רבא:
32 בהא קמיפלגי, רבי יהודה סבר: בדאורייתא עבדו ליה תקנתא לשכיר, וברבנן הואי תקנתא,
33 ותקנתא לתקנתא לא עבדינן, ורבנן סברי: דרבנן נמי עבדינן תקנתא לשכיר, וקציצה מידכר
34 דכיר. "נגזל פיצד? היו מעדין אותו שנגנב לביתו למשפנו" כו'. ודלמא לא משפנו! מי לא
35 אמר רב נחמן: האי מאן דנקיט נגזא בדיה, ואמר אזיל ואקטיליה דלקלא דפלגיא, ואשתבח
36 דקטיל ושיי - לא אמרינן דהוא קטיליה; אלא עבד אינשי דגוים ולא עבד, הכא נמי דגוים
37 ולא עבדי! - אימא: ומשפנו. - וליחוי מאי משפנו! - אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
38 כמטעני כלים הניטלין תחת כנפיו. אמר רב יהודה: ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא,
39 ואמר:

1 רישא וסיפא בראיה - ואיירי כולה ששכרו בעדים. ואם תאמר: נחיו עדים מאי קאמר,
2 דכהאי גוונא דייק ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא מה, א) בהלכתא דאומן? ויש לומר:
3 כגון דלא ידעי עדים כמה קצץ. והתם נמי היה מצי לשנויי הכי, ובלאו הכי משני התם
4 שפיר. לא קצצתי לך אלא אחת - על כרחך איירי כגון דאמר שעדיין לא פרע אותה אחת,
5 דאי פרעה כבר היה ליה כופר הכל, ובסמון
6 מוקמינן לה כרבי יהודה דבעי הודאה במקצת.
7 וקשה: דבעבר זמנו אמאי הוה הודאה מחבירו עליו
8 הראיה? והא מפרש לעיל טעמא משום דחוקה
9 אין בעל הבית עובר ב"כל תלין" ואין שכיר
10 משהה שכרו, והכא הרי השהה דהרי עברו
11 בדרבנן תקנתא הוא - פירוש: שצריך לתקן
12 שבועה, וגם צריך לעקרה ממקום
13 שהיא ראויה להיות. והיינו בעל הבית, ולא
14 עבדי תקנתא לתקנתא. ולא כמו שפירש
15 הקונטרס: תקנתא היא - כדבר נחמן דאמר
16 משביעין אותו שבועת היסט. שהרי אותה
17 שבועה לא היתה בימי תנאים, דהתנן: "אין לך
18 ביד" - פטור. ואמרין נמי בפרק שני דקדושין
19 (מג, ב): והשתא דתקן רבנן שבועת היסט.
20 ורבנן סברי דברבנן נמי עבדינן תקנתא - לא
21 דמי להא דאמרין בפרק "שבועת
22 הדיינין" (שבועות מה, א) גבי שנגזרו חסור על
23 השבועה, דמרבנן לא מפכינן שבועה דתקנתא
24 לתקנתא לא עבדינן. דהתם בתחלה נתקנה על
25 החסור ולא רצו לעקרה, אבל הכא מעיקרא
26 מתקנינן לה על השכיר.
27 עבדי אינשי דגוים ולא עבדי - פירש ברוקח
28 דוקא בסתם אדם, אבל במוחזק לכך לא.
29 וכן נראה. ואם תאמר: בלאו הכי מהימן כגון
30 דאי בעי אמר דוננה מיניה, דמדיק, כדאמרין
31 ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לו, א), האי מאן
32 דנקט מגלגל ותובילא בדיה ואמר "איזיל
33 ואגדיה דלקלא דפלגיא דוננה ניהלי" מהימן,
34 דלא חשיד אינשי למיגד דקלא דלא דיליה
35 ויש לומר: דהתם איירי בלקיטת פירות, ולהכי
36 נקט מגלגל ותובילא ולשון גיריה דשייכא
37 בלקיטת תמרים, ולהכי נאמן - שדרך הוא
38 למכור פירות. אבל הכא איירי בקציצה הדקל,
39 ולהכי נקט נגזא ותובילא בדיה ואמר "איזיל
40 למכור אילן העושה פירות לקציצה, וכן מוכח
41 בהדיא ב"החובל" (בבא קמא צא, ב) דלא מהימן
42 אקציצה, דאוקי הא דתניא: "שורי הרגת"
43 "נטיעת קציצה" והלה אומר "אתה אמרת לי
44 להרגו" "אתה אמרת לי לקרצו" פטור, בשור
45 העומד להריגה ואילן העומד לקציצה.
46 כמטעני כלים הניטלין תחת כנפיו - והכיר
47 העדים במקצתם, והוא טוען שהטמין יותר ממה
48 שראו העדים. והיה נראה מתוך פירוש זה דאין
49 הלכה כרבי חיאי דאמר בריש בבא מציעא ג,
50 א: "מנה לי בידך" והלה אומר "אין לך ביד
51 כלום", והעדים מעידים שיש לו חמישים - נותן
52 לו חמישים וישבע על השאר, שלא תהא הודאת
53 פיו גדולה מהעדאת עדים מקל וחומר. דהא
54 הכא לא חשיב העדאת עדים כהודאת מקצת.
55 מדקאמר רבי יהודה: עד שתהא שם הודאה
56 דהכי

במקצת הטענה. ורבני יצחק אומר דאינה ראיה, דאיכא לאוקומי כגון שהחזיר לו כבר מה שראו העדים. וממאי דאמרין התם וה, א: אם איחא לדרבי חיאי קמיימא - אינה ראיה, דהכי
57 נמי אמרינן פרק "המודיר" (תכופות ע, ב), אם איחא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר כו', ואף על גב דפסיק התם בפרק בתרא (קו, ב) כותיה. וקצת היה נראה להביא ראיה להלכה
58 כרבי חיאי, כדמכח בפרק קמא דבבא מציעא (ה, א) דרבי חיאי רבנן דרבן גמליאל, דפטרי טענו חטין הודיה לו בשעורין, דמוקי תרי קראי "הוא" ו"זה" חד להודיה במקצת הטענה וחד
59 להודיה ממין הטענה. והכי קיימא לן דפטור. והרב רבני יוסף בהרב רבינו ברוך אומר דאינו ראיה, דאפילו מאן דפטור בטענו חטין הודיה בשעורין אפשר דפליג אדרבי חיאי, משום
דאיכא

דאיכא למפרך: מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה, ורבי חייה תורת הזמה לא פריך, כדאמרין התם. וכן צריך לומר לרבי יוחנן, דפליג אדרבי חייה בירושלמי דפרק קמא דבבא מציעא. אף על גב דפטר בטענו חסין ודודה בשערים לעיל, ועל כרחך צריך לומר דפריך תורת הזמה. בקונטרס גרסין: ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאל ולהשכיר. פירוש: הא דאינו נאמן. וקשיא לרבינו תם:

דקאמר בסמוך דרבא אפיק זוגא דסרכלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאל ולהשכיר, משמע דמההוא טעמא לחוד מפיק, וכן בפרק "המקבל" (בבא מציעא קטז, א) לא מוכר אלא הווא טעמא לחוד ונראה לרבינו תם כגרסת רבינו חננאל ושערים דרב האי, גרסי: ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאל ולהשכיר, אבל דברים העשויין להשאל ולהשכיר אינו נאמן, והכי פירושו: ובכולהו לא אמרן דנאמן לומר "לקוחין הן ביד" אלא בדברים שאין עשויין להשאל ולהשכיר, וכגון דהוי איניש דצינע, או דברים שדרכן להטמין, או בעל הבית העשוי למכור את כליו. אבל דברים העשויין להשאל ולהשכיר אינו נאמן אפילו איכא כוליה לטיבוחא. ואפילו אומר בעל הבית גובין הן, דהא גודרות אין להם חזקה אפילו זה אומר גובין, דדברים העשויין להשאל ולהשכיר ניהו, וכשאומר "לקוחין הן ביד" לית דין ולית דיין דלא מודהו. ורבינו חננאל עצמו פירש בפירוש הקונטרס, ואין נראה, דסוגיא לא מוכח הכי בדפרישתי. ועוד דגרסת רבינו חננאל גופיה מוכח דאין לפרש כן, מדשינה הכא לומר "ובכולהו לא אמרן", משמע דלא איירי כשיטה דלעיל דקיימת אאינו נאמן.

וספרא דאגדתא - נראה דכל שכן שאר דברים, שדרך להשאילן יותר, כדאמרין בפרק "נערה" (בבבבבות נ, א) "וצדקתו עומדת לעד" זה הכותב ספרים ומשאלין לאחרים. ותימה: כיון דספרים עשויין להשאל ולהשכיר, הא דתנן ב"הגחול בחרא" (בבא קמא קד, ב) המכיר כליו וספרי ביד אחר ישבע כמה הרצא ויטול. ופריך בגמרא: ודלמא איהו אפקיה לקלא וימסי; כגון שלנו בני אדם בביתו ועמד והפניו בלילה, כגון שהיתה מחזרת תחורה ובני אדם שלנו יצאו, והכל אומרים "נגנבו כליו וספריו של פלוני". ואמאי בעי כולי האי? ניהמניה במגו דאי בעי אמר "שאלוין הם ביד", דאין האחד נאמן לומר "לקוחין הן ביד" כיון דעשויין להשאל ולהשכיר בההוא טעמא לחוד דפרישתי לעיל. ולכא למימר: התם טעמא דאחזוקי איניש בגנב לא מחזוקין, כדאמרין הכא. והתם לא קאמר שהוא גנבם, אלא אומר שהגנבים גנבום, וכמה גנבים איכא בעלמא! אומר רבינו תם: והתם איירי באדם שאינו רגיל עמו, דאנן סהדי שלא השאיל לו. ורבא דאפיק הכא, היה יודע שבעל הספר היה דרכו להשאיל לאביהם בחייו. ומורי הרב רבינו דודי תירץ: והתם הוי מגו להוציא, דלא אמרין.

ואפילו שבעת שוא - הקשה רבינו תם: דבפרק "זה בורר" (סנהדרין כו, א) אמרין: עברין אוכל נבילות להכעיס, אביי אמר: פסול, ורבא אמר: כשר, רשע דחמס בעינן. ופריך מדתניא: "אל תשת רשע עד" אלו הגולמים מועלין בשבועה, מאי לאו אחת שבועת שוא ואחת שבועת ממוץ? אלמא לא בעינן רשע דחמס. לא, אידי ואידי שבועת ממוץ, והשתא אמאי לא פריך ממתניתין, דפסל בהדיא נשבע לשוא לשבועה ולא פליג שום תנא, והוא הדין דיפסל לעדותו ויש לומר: דהתם גבי עדות מכשרין נשבע לשוא כיון דלא הוי רשע דחמס. אבל הכא שהוא כבר רע לבריות, אם הוא משקר וכופר ממוץ, וכבר משנשבע לשוא הוי רע לשמים, הלכך הוי פסול לשבועה.

אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני - מכאן רצו לדרוק דמי שעבר על החרם לא יפסל לשבועה, כיון דבשעת קבלת חרם איכא למימר בקושטא משתבע. ואמר רבינו תם דפסול הוא, והכא לא קאמר אלא דלא קתני, פירושו: דלא קמיירי במידי דבקושטא משתבע. וראיה מפרק "הכותב" (כתובות פה, א) דאמרין: הויא איתתא דאיתחא בשבועה בבי דינא דרבא, אמרה ליה בת רב חסדא: ידענא בה בהדיא איתתא דחשידא אשבועה. ובהלכות גדולות גרס: ידענא בה בהדיא איתתא דמפקא שם שמים לכטלה, ופירושו שנשבעת ואינה מקיימת, כגון שלא תאכל ואוכלת, ואפכה רבא אשכנגדה. אף על גב דאיכא למימר בקושטא משתבע, חשיב ליה חשודה.

ואמר: "לקוחין הן ביד" - אינו נאמן; ולא אמרן אלא בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, אבל בעל הבית העשוי למכור את כליו - נאמן; ושאלן עשוי למכור את כליו נמי - לא אמרן אלא דברים שאין דרפן להטמין, אבל דברים שדרפן להטמין - נאמן; ושאלן דרפן להטמין נמי - לא אמרן אלא איניש דלא צינע, אבל איניש דצינע - היינו אורחיה; ולא אמרן אלא זה אומר שאולין זה אומר לקוחין, אבל בגנבין - לאו כל כמיניה, לאחזוקי איניש בגנבין לא מחזוקין; ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאל ולהשכיר, אבל דברים שאין עשויין להשאל ולהשכיר - נאמן; דשלה רב הונא פר אבין: דברים העשויין להשאל ולהשכיר, ואמר: "לקוחין הן ביד" - אינו נאמן. כי הא דרבא אפיק זוגא דסרכלא וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויין להשאל ולהשכיר. אמר רבא: אפילו שומר נשבע, אפילו אשתו של שומר נשבעת. בעי רב פפא: שכיזו ולקטו, מאי? תיקו. אמר ליה רב יימר לרב אשי: טענו בקסא דכספא, מאי? - חיונא, אי איניש דאמיר הוא, או איניש דמהימן הוא דמפקדי איניש גביה - משתבע ושקיל, ואי לא - לא. "החבל, ביצד"? אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא במקום שיכול לחבל בעצמו, אבל במקום שאינו יכול לחבל בעצמו - נוטל שלא בשבועה. - וניחוש דלמא בכולת נחפד! תני רבי חייה: שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי דיו. - ודלמא אחר עכיד ליה! - דליכא אחר. "וכשנגדו חשוד [וכו'] ואפילו שבועת שוא". מאי "אפילו שבועת שוא"? - לא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא הנהך דאית בהו בפירת ממוץ, אלא אפילו הא נמי דכפירת דברים בעלמא הוא - לא מהימן. - וליתני נמי שבועת בפטוי! - כי קתני שבועה דכי קא משתבע - בשקרא קא משתבע, אבל שבועת בפטוי, דאיכא למימר דבקושטא קא משתבע - לא קתני. תינח "אוכל" ו"לא אוכל", "אכלתי" ו"לא אכלתי" מאי איכא למימר? - תנא שבועת שוא וכל

כי משתבע איכא למימר בקושטא אשתבע, שבעתו לקיימה, ואפילו עבר עליה, שכפאו יצרו - אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוציא לשקר מפיו, וכל

אמר: רבא אמר: פסול, ורבא אמר: כשר, רשע דחמס בעינן. ופריך מדתניא: "אל תשת רשע עד" אלו הגולמים מועלין בשבועה, מאי לאו אחת שבועת שוא ואחת שבועת ממוץ? אלמא לא בעינן רשע דחמס. לא, אידי ואידי שבועת ממוץ, והשתא אמאי לא פריך ממתניתין, דפסל בהדיא נשבע לשוא לשבועה ולא פליג שום תנא, והוא הדין דיפסל לעדותו ויש לומר: דהתם גבי עדות מכשרין נשבע לשוא כיון דלא הוי רשע דחמס. אבל הכא שהוא כבר רע לבריות, אם הוא משקר וכופר ממוץ, וכבר משנשבע לשוא הוי רע לשמים, הלכך הוי פסול לשבועה.

אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני - מכאן רצו לדרוק דמי שעבר על החרם לא יפסל לשבועה, כיון דבשעת קבלת חרם איכא למימר בקושטא משתבע. ואמר רבינו תם דפסול הוא, והכא לא קאמר אלא דלא קתני, פירושו: דלא קמיירי במידי דבקושטא משתבע. וראיה מפרק "הכותב" (כתובות פה, א) דאמרין: הויא איתתא דאיתחא בשבועה בבי דינא דרבא, אמרה ליה בת רב חסדא: ידענא בה בהדיא איתתא דחשידא אשבועה. ובהלכות גדולות גרס: ידענא בה בהדיא איתתא דמפקא שם שמים לכטלה, ופירושו שנשבעת ואינה מקיימת, כגון שלא תאכל ואוכלת, ואפכה רבא אשכנגדה. אף על גב דאיכא למימר בקושטא משתבע, חשיב ליה חשודה.

שבועות דף מו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קיט

1 ואמר לקוחין הן בדי, ובעל הבית אומר השאלתם לו בלבד, הנוטל
2 אינו נאמן, וחייב להשיבם לבעל הבית.
3 הגמרא מבארת באיזה אופן נאמרה הלכה זו: ולא אמרן שאין הנוטל
4 נאמן, אלא אם נטל מבית בעל הבית שאינו עשוי למכור בליו, אבל
5 אם נטל מבעל הבית העשוי למכור את בליו, נאמן לטעון שקנאם
6 ממנו.
7 מוסיפה הגמרא: ובעל הבית שאין עשוי למכור את בליו נמי לא
8 אמרן שאין הנוטל נאמן, אלא כשנטל דברים שאין דרכן של בני
9 אדם להטמין אותם כשהולכים עמם בשוק, וכיון שהטמינם מוכח
10 שרק שאל אותם, ומתבייש שיראו הבריות שצריך לשאול כלים
11 מחבירו, שאילו קנאם לא היה מתבייש בהם, אבל אם נטל דברים
12 שדרכן של בני אדם להטמין אותם בשוק, נאמן הנוטל, כיון שאין
13 הוכחה מכך שהטמינם שלא קנאם.
14 מוסיפה הגמרא: ובדברים שאין דרכן להטמין נמי לא אמרן שאין
15 הנוטל נאמן, אלא אם הוא אינש דלא צניע – אדם שאינו צנוע
16 מטבעו, אבל אם הוא אינש דצניע, היינו אורחיה – זהו דרכו, שלא
17 לילך ברשות הרבים עם כלים גלויים, ואף כלים שאין סתם בני אדם
18 מתביישים לילך עמם כך, ואין ההטמנה מוכיחה שלא קנאם.
19 מוסיפה הגמרא: ואף באופן שנתקיימו כל התנאים האמורים, לא
20 אמרן שאין הנוטל נאמן, אלא כשהוא – בעל הבית – אומר שאוליין הם,
21 וזה – והנוטל – אומר לקוחין הם בידי, שכיון שיש הוכחות לטענת
22 בעל הבית, מכך שאין דרכו למכור כליו, ומשהטמנת הנוטל, יש לבטל
23 חוקתו ולהאמין לבעל הבית. אבל בטוען נגובין הם בידך, לאו כל
24 במניה – אין ביכולתו לטעון כך, דלאחוזין אינש בגנבי לא
25 מחזיקין – שאין מחזיקים סתם אדם לגנב.
26 מוסיפה הגמרא: ואף שנתקיימו התנאים האמורים לא אמרן שאין
27 הנוטל נאמן, אלא כשנטל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר – חפצים
28 שדרך בני אדם להשאילם או להשכירם לחבריהם, ולכן יש להאמין
29 לבעל הבית שהשאילם לו, אבל דברים שאין עשויין להשאיל
30 ולהשכיר, בכל אופן נאמן הנוטל שקנאם, שהרי אין הדרך
31 להשאילם.
32 הגמרא מביאה ראיה שרק בכלים אלו נאמר דינו של רב יהודה:
33 דשליח רב הונא פרי אבין, אדם המוחזק בדברים העשויין להשאיל
34 ולהשכיר, ועדים מעידים שהיו של חבירו, ואמר המחזיק לקוחין הן
35 בדי, וחבירו טוען שרק השאילם לו, אינו – המחזיק – נאמן.
36 הגמרא מביאה מעשה כדן זה: כי הא דרבא אפיק זוגא דסרפלא
37 וספרא דאנדהא מיתמי – כמעשה שהיה, שהוציא רבא מספריים
38 של סורקי בגדים, וספר של דברי אגדה, מיד יתומים שירשו זאת
39 מאביהם, והביא התובע עדים שהיו שלו, וטען שהשאילם לאביהם,
40 והשיבם רבא לתובע מחמת כך, בדיקרי – שחפצים אלו הם דברים
41 העשויין להשאיל ולהשכיר, ולא היה אביהם נאמן לטעון שקנאם
42 מבעליהם.
43 הגמרא חוזרת ליתקנת נגזל' השנויה במשנתנו: אמר רבא, לא רק
44 בעל הבית יכול להשבע מה נטל הגזלן, אלא אפילו שומר הבית
45 נשבע אלו כלים ראה שנטל, ומתחייב הגזלן על פיו, וכן אפילו אשתו
46 של שומר נשבעת במקום בעל הבית, אלו כלים נטל הגזלן. מסתפקת
47 הגמרא: קעי רב פפא, שבידו ולקיו – פועלים של בעל הבית, מאי
48 – האם יכולים להשבע מה נטל הגזלן, או שמא כיון שאין ממונים על
49 שמירת הבית, לא תיקנו חכמים שיטול על פי שבועתם. תיקו.
50 הגמרא מבארת על אלו כלים נאמן בעל הבית בשבועתו שנטלם
51 הגזלן. מבררת הגמרא: אמר ליה רב ימר לרב אשי, טעני פקסא
52 דבספא – טען בעל הבית שנטל הגזלן כוס העשוי מכסף, מאי – מה

53 הדין, האם נאמן ליטול זאת בשבועה. השיבו רב אשי: הויןא – רואים
54 אנו, אי בעל הבית אינש דאמר – עשיר – הויןא, ויתכן שיש לו כלים
55 כאלו, או אינש דמחזיקין הוא דמפקדי אינשי גביה – וכן אם ידוע
56 כאדם נאמן, שמפקדים אצלו בני אדם חפציהם, ויתכן שהפקידו
57 בידי כוס כסף, משתבע ושקיל אף דבר יקר כזה, ואי לא – ואם אינו
58 עשיר, וגם אין ידוע כנאמן, לא נאמן על כלים כאלו.
59 שנינו במשנה: נחבל ביצה, היו מעידים שנכנס תחת ידו שלם, ויצא
60 חבול, ואמר לו חבלת בי, והוא אומר לא חבלתי, הרי זה נשבע ונוטל.
61 אמר רב יהודה אמר שמואל, לא שנו שצריך הנחבל להשבע על
62 טענתו, אלא כשהחבורה היא במקום שיכול לחבל בעצמו, אבל אם
63 היא במקום שאינו יכול לחבל בעצמו, כגון בגבו או במרפקו, נאמן
64 דמי הנזק מזה שנכנס תחת ידו שלא בשבועה, שהרי בודאי הוא
65 עשה זאת.
66 שואלת הגמרא: אף שהחבלה במקום שאין יכול לחבל בעצמו בידיה,
67 וניחוש דלמא כבולת נתחבף – נחשוש שמא חבל בעצמו על ידי
68 חיכוך בכותל. משיבה הגמרא: תני רבי חיאי – שנה רבי חיאי
69 בברייתא שלו ווכך יש לפרש גם כוננת רבי יהודה בשם שמואל, 'היו
70 מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו – של חבירו – שלם, ויצא חבול, כגון
71 שעלתה לו נשיכה בגבו וכן אצילי ידיו – על מרפקיו, נוטל שלא
72 בשבועה, שנשיכה אינה נעשית על ידי חיכוך בכותל, ואין יכול אדם
73 לנשוך את עצמו במקומות אלו, ולכן תולים שבודאי האדם שהיה
74 עמו עשה זאת.
75 שוב שואלת הגמרא: ועדיין יש לחשוש דלמא אדם אחר עבד ליה
76 הנשיכה. מתרצת הגמרא: מדובר דליכא אחר עמהם.
77 שנינו במשנה: וכשנגדו חשוד [וכו'] על השבועה כיצד, אחת
78 שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון ואפילו שבועת שווא.
79 מבררת הגמרא: מאי אפילו שבועת שווא, כלומר מדוע יש חידוש
80 בחשוד על שבועת שווא יותר מבשבועת העדות והפקדון, שלכן שנינו
81 בלשון 'אפילו'. מבארת הגמרא: לא מיבעיא קאמר התנא, לא
82 מיבעיא הנה דאית פהו בפירת מומן – אין צריך לומר שאם עבר
83 ונשבע בשר על אלו – שבועת העדות ושבועת הפקדון,
84 שבשבועתו הוא כופר ממון חבירו, שבודאי נפסל מעתה לשבועה,
85 ואם מתחייב שבועה שכנגדו נשבע ונוטל, שהרי החזק שאינו חושש
86 לכפור את חבירו בשבועה, אלא אפילו הא נמי – אלא אפילו אם
87 עבר רק על שבועת שווא, דכפירת דברים בעלמא הוא, שאין מפסיד
88 לחבירו ממון בשבועתו, לא מחזיקין בשבועה, ושכנגדו נשבע ונוטל.
89 מקשה הגמרא: וליתני נמי במשנתנו מי שעבר על שבועת פטוי,
90 כגון הנשבע להבא לעשות דבר מה ולא עשה זאת, וכן הנשבע שלא
91 לעשות ועשה. מתרצת הגמרא: כי קתני רק שבועה כזו, דכי קא
92 משתבע בשקרא קא משתבע – שתיכף בשעת השבועה משקר הוא,
93 ולכן אין להאמינו בשבועה ליטול ממון חבירו, אבל שבועת פטוי
94 להבא, דאיכא למימר דבקושטא קא משתבע – שיש לומר שבשעת
95 השבועה באמת נשבע, שהיה בדעתו לקיים שבועתו, ורק אחר כך
96 התגבר עליו יצרו והסיתו לעבור על שבועתו, לא קתני, שלא נעשה
97 חשוד להשבע לשקר.
98 שוב מקשה הגמרא: תינח – מובן מדוע לא שנינו שבועת ביטוי
99 להבא, וכגון שנשבע 'אובל' דבר זה, ועבר ולא אכלו. וכן בנשבע
100 'לא אובל' דבר זה, ואכלו, שבשעת השבועה אפשר שחשב לקיים
101 שבועתו. אבל בנשבע על העבר, וכגון הנשבע 'אבלתי' דבר זה,
102 ובאמת לא אכלו, וכן אם נשבע 'לא אבלתי' ובאמת אכל, מאי
103 איכא למימר – איך נבאר מדוע לא הזכירו התנא שנפסל לשבועה
104 כיון שנשבע לשקר. מתרצת הגמרא: תנא – שנה התנא שבועת שווא,

1 וְכָל בּוֹה בֶּל דְּרָמִי לִיה – הדומה לשבועה זו, והיינו כל שבועה
 2 לשקר שהיא לשעבר.
 3 שנינו במשנה: הִיא אֶחָד מִקֵּץ מִשְׁחָק בְּקוֹפֵיָא וכו' שכנגדו נשבע
 4 ונוטל.
 5 שואלת הגמרא: הָא תוּ לָמָּה לִי – מדוע חזרה המשנה ושנתה
 6 דוגמאות לפסולי שבועה, והרי כבר התבאר במשנה שאם נשבע
 7 לשקר פעם אחת, נעשה חשוד על השבועה. משיבה הגמרא: תָּנָא
 8 פְּסוּלָא דְאוּרִייתָא וְקִתְנִי פְּסוּלָא דְרִבְנָן – שנה התנא בתחילה אדם
 9 הפסול לשבועה מן התורה, והיינו הנשבע לשקר, והוסיף התנא
 10 להביא את פסולו של המשחק בקוביא, שהוא גזלן רק מדרבנן, לחדש
 11 שאף לגביו נאמר דין זה שכנגדו נשבע ונוטל.
 12 שנינו במשנה: הִיוּ שְׁנֵיתָן חֲשׂוּדִין חֲזָרָה שְׁבֻעָה לְמִקוּמָה, דברי רבי
 13 יוסי. רבי מאיר אומר, יחלוקו.
 14 הגמרא מבררת את ההלכה: אָמַר לִיה רְבָא לָרֵב נְחָמָן, הִכִּי תָנִן –
 15 כיצד שנינו במשנה, האם רבי יוסי הוא האומר יחלוקו או רבי מאיר
 16 הוא האומר יחלוקו. אָמַר לִיה רַב נַחְמָן, לֹא יִדְעָנָא – איני יודע.
 17 המשיך רבא ושאלו: הִלְבַּתָּא מֵאֵי – כפי מי נפסקה ההלכה. אָמַר לִיה
 18 רב נחמן, לֹא יִדְעָנָא.
 19 אִיתָמַר, אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ מְנוּיָמִי, אָמַר רַב נְחָמָן, כִּךְ הִיא הִגִּירָסָא
 20 הַנּוֹכַחַה בְּמִשְׁנָה דְרָבִי יוֹסִי אוֹמֵר יִחְלֻקוּ, וְכֵן תָּנִי רַב זְבִיד בְּרַ
 21 אוֹשְׁעִינָא, דְרָבִי יוֹסִי אוֹמֵר יִחְלֻקוּ, אִיכָּא דְאָמְרִי – לשון אחרת
 22 במימרא זו, תָּנִי רַב זְבִיד, אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא, דְרָבִי יוֹסִי אוֹמֵר
 23 יִחְלֻקוּ. אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ מְנוּיָמִי, עָבַד רַב נְחָמָן עֲזִיבָא יִחְלֻקוּ
 24 – נהג כן רבי נחמן הלכה למעשה בדין תורה שבא לפניו, והיו שניהם
 25 חשודים, והורה שיחלוקו וישלם הנתבע מחצה.
 26 שנינו במשנה: הִיוּ שְׁנֵינָם חֲשׂוּדִין, חֲזָרָה שְׁבֻעָה לְמִקוּמָה, דברי רבי
 27 יוסי.
 28 מבררת הגמרא: לְהִיכִין חֲזָרָה הַשְׁבֻּעָה. אָמַר רַבִּי אֱמִי, נַחְלֻקוּ
 29 אַמּוּרָאִים בַּדְּבַר, רְבּוּתֵינוּ שְׁבֻעָה לְסִינִי – חזר
 30 דין זה לשבועת הר סיני, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל על
 31 לֹא תִגּוֹלוּ, והוא יפרע ממי שגזל מחבירו, אבל בית דין אינם יכולים
 32 להטיל כאן שבועה, שהרי גם הנתבע וגם התובע חשודים על
 33 השבועה, ומתוך כך אין הנתבע חייב לשלם. ורְבּוּתֵינוּ שְׁבֻעָה
 34 יִשְׂרָאֵל אָמַר, חֲזָרָה שְׁבֻעָה לְמַחֲזִיבָא לָהּ – לנתבע, שהודה במקצת,
 35 ומעיקר דין התורה הוא המחזיב בשבועה זו, ומתוך שאינו יכול
 36 להשבע משלם.
 37 אָמַר רַב פִּיפְא, רְבּוּתֵינוּ שְׁבֻעָה לְסִינִי הִיא רַב וּשְׁמוּאֵל, ורְבּוּתֵינוּ
 38 שְׁבֻעָה יִשְׂרָאֵל, וְהוּא רַבִּי אֱבָא. מוכיח זאת רב פפא, רְבּוּתֵינוּ שְׁבֻעָה
 39 אלו רב ושמואל, והם סוברים שאם שניהם חשודים חזרה שבועה
 40 לסיני ואין התובע גובה כלום, דָּתָנָן (לעיל מה). וְכֵן הִיתּוּמִין לֹא יִפְרְעוּ
 41 (לא יגבו חוב) אֱלָא בְּשֻׁבָּעָה, וְהוּיָנָן בָּהּ – ונשאנו ונתנו בביאור
 42 משנה זו, מִפְּאֵן – ממי באים היתומים לגבות את החוב, אִילִימָא
 43 מְלִיָּה – אם נאמר שהם באים לגבות מהלזה עצמו את החוב
 44 שאביהם הלוח לו, ויש להם שטר על כך, ועליהם להשבע שלא ידוע
 45 להם שחוב זה פרוע, אם כן קשה, אֲבוּהוֹן שְׁקִיל בְּלֹא שְׁבֻעָה,
 46 וְאִינְהוּ בְּשֻׁבָּעָה – הרי אם אביהם היה חי היה גובה מהלזה ללא
 47 שבועה, וכי על היתומים נחמיר להצריך שבועה. אֱלָא הִכִּי קָאָמַר
 48 התנא של משנתנו, וְכֵן הִיתּוּמִין מִן הִיתּוּמִין לֹא יִפְרְעוּ אֱלָא
 49 בְּשֻׁבָּעָה – אם מתו המלוה וחלוה, ובאים יתומי המלוה לגבות את
 50 החוב מיתומי הלוח, צריכים להשבע שלא פקדם אביהם שחוב זה
 51 פרוע. וְעַל הַלְכָה זו רַב וּשְׁמוּאֵל דְאָמְרִי תְרוּיָהוּ, לֹא שָׁנוּ שִׁיתוּמִי
 52 המלוה נשבעים וגובים מיתומי הלוח, אֱלָא בְּאוֹפֵן שְׁמַת הַמְּלִיָּה בְּתִי
 53 הַלְּזָה, ואחר כך מת גם הלוח, אֲבָל אִם מַת הַלְּזָה בְּתִי הַמְּלִיָּה, ואחר
 54 כך מת המלוה, ואין יורשי המלוה גובים כלום מירשי הלוח, כיון
 55 שבשעה שמת הלוח בָּבַר נִתְחַיֵּב מְלִיָּה לְבָנֵי לְזָה שְׁבֻעָה, שהרי
 56 אין גובים מהיתומים אלא בשבועה שלא נפרע חוב זה, וְאִין אָדָם
 57 מוֹרִישׁ שְׁבֻעָה לְבָנָיו – אין המלוה יכול להוריש לבניו ממון שהוא
 58 חייב שבועה כדי ליטלו, שהרי אין יתומי המלוה יכולים להשבע את
 59 השבועה שהיתה מוטלת על אביהם, שאין החוב פרוע, ואף יתומי

60 הלוח אינם יכולים להשבע שהחוב פרוע, שהרי אינם יודעים זאת,
 61 וסוברים רב ושמואל שבאופן כזה ששני הצדדים אינם יכולים
 62 להשבע אין יתומי המלוה גובים כלום, וממילא אף באופן ששניהם
 63 חשודים יסברו רב ושמואל שאין כאן שבועה ולא פרעון, ומוכח
 64 שרבותינו שבבבלי שאמרו שחזרה שבועה לסיני ואין כאן שבועה
 65 ואין כאן פרעון, הם רב ושמואל.
 66 ממשיך רב פפא: רְבּוּתֵינוּ שְׁבֻעָה יִשְׂרָאֵל, וְהוּא רַבִּי אֱבָא, הסובר
 67 שאם שני הצדדים אינם יכולים להשבע חזרה שבועה למחזיב לה,
 68 ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, ומוכח כן ממעשה שהיה, דְּהָהוּ
 69 גְבִירָא דְחִתְמָן נִסְכָּא מְחַבְרִיהּ – מעשה באדם שחטף מחבירו חתיכת
 70 כסף מותר, אִתָּא לְקַמְיָה דְרַב אֱמִי – בא נידון זה לפני רב אמי,
 71 ובאותה שעה יָתִיב רַבִּי אֱבָא קָמִיהּ – ישב רבי אבא לפניו, אִייתִי קֹד
 72 סְהָרָא דְמִחְמָתָה הִטְפָּא מִינֵיהּ – הביא התובע עד אחד שראה
 73 שהנתבע חטף את הנסכא מידו, אָמַר לִיה הַנְּתַבַּע, אִין הִטְפִּי וְיִדְרִי
 74 הִטְפִּי – אכן חטפתי ואת שלי חטפתי, כלומר, מודה אני שחטפתי
 75 מידך את הנסכא, אך עשיתי זאת כיון שנסכא זו שייכת לי, ואתה
 76 גזלת אותה ממני קודם לכן. אָמַר רַב אֱמִי, הִכִּי לְדִינֵינוּ לְדִינֵי לְהָא
 77 דִּינָא – כיצד ידונו הדיינים דין זה, נִימָא לִיה זִיל שְׁלִים – אם נאמר
 78 לנתבע לשלם לו, כיון שהוא מודה שחטף ממנו ויש חזקה שכל דבר
 79 שביד האדם הוא שלו, ואין החוטף נאמן לומר שחטף את שלו, לִיכָּא
 80 תְּרִי סְהָרִי – הרי אין שני עדים המעידים על חטיפתו, ואף שהוא
 81 מודה שחטף, הרי יש לו 'מיגו' המוכיח שהנסכא שלו, שמתוך שהיה
 82 נאמן לומר שלא חטף כלל את הנסכא, נאמן לומר שהיא שלו.
 83 נִסְכָּרָא – אם נרצה לפוטרו לגמרי מחמת מיגו זה, הרי אִיכָּא קֹד
 84 סְהָרָא – יש עד אחד המעיד שחטף את הנסכא, ואם היה טוען שלא
 85 חטף כלל היה מתחייב שבועה להכחישו, ואין נאמינו בלא שבועה.
 86 נִימָא לִיה זִיל אִישְׁתַּבַּע – אם נרצה לומר לו שישבע שבועה
 87 דאורייתא שהעד מחזיבו, והיינו שבועה להכחיש את העד, גם זאת
 88 אי אפשר לעשות, כִּינָן דְאָמַר הַנְּתַבַּע מִיִּחְמָתָה הִטְפִּי – אכן חטפתי,
 89 הרי הוא מודה לדברי העד ואינו יכול להשבע להכחישו, וְהָהוּא לִיה
 90 בְּגִלְגֻלָּה – הרי הוא דומה בענין זה לגזלן הפסול לשבועה בכל התורה,
 91 שאף אדם זה אינו יכול להשבע בנידון זה, אך לא מחמת שהוא פסול
 92 לשבועה אלא מחמת שאינו מכחיש את העד. אָמַר לִיה רַבִּי אֱבָא
 93 לרב אמי, אם כן נמצא שאדם זה הִנֵּה מְחַזֵּיב שְׁבֻעָה דאורייתא, וְאִין
 94 יָכוֹל לִישְׁבַּע, וְכָל מְחַזֵּיב שְׁבֻעָה וְאִינוּ יָכוֹל לִישְׁבַּע, מְשַׁלֵּם,
 95 ומוכח שרבי אבא הוא הסובר שכשאינן הנתבע יכול להשבע את
 96 השבועה המוטלת עליו, חייב לשלם, והוא הדין כששניהם חשודים
 97 שיסבור רבי אבא שחזרה שבועה למחזיב לה, דכיון שסוף סוף אין
 98 הנתבע נשבע את השבועה שחייבתו התורה, חייב לשלם.
 99 הגמרא מביאה את דעת רבא במחלוקת אמוראים זו: אָמַר רַבָּא,
 100 בְּיוֹתֵיהּ דְרַבִּי אֱבָא מִסְתַּבְּרָא – מסתבר לומר כדברי רבי אבא, דְּתָנִי
 101 רַבִּי אֱמִי ודרשה זו, נאמר בפסוק (שמות כב) "שְׁבֻעָתָה ה' תִּהְיֶה בֵּין
 102 שְׁנֵיהֶם, ומלשון 'בין שניהם' יש לדרוש שרק בדרשין ודברים הוא בין
 103 התובע והנתבע עצמם יש חיוב שבועה, וְלֹא כְשֶׁהַנִּידוֹן הוּא בֵּין
 104 הַיּוֹרְשִׁין, ויש לברר הִכִּי דָמִי – על איזה אופן נאמר מיעוט זה,
 105 אִילִימָא דְאָמַר לִיה יוֹרֵשׁ הַתּוֹבַע לְיֹרֵשׁ הַנְּתַבַּע מְנָה לְאִבָּא בִיד
 106 אֲבִיךָ – ראיתי שאבי הפקיד ביד אביך מאה דינרים, וכיון שאתה
 107 יורשו עליך להחזירם לי, וְאָמַר לִיה יוֹרֵשׁ הַנְּתַבַּע, חֲמִישִׁין אֵית לִיה
 108 וְחֲמִישִׁין לִית לִיה – חמישים דינרים אכן היה אבי חייב לך, ואשלם
 109 לך, וחמישים אני יודע בבירור שלא היה חייב לך, אם כן מָה לִי הוּא
 110 וְכָה לִי אֲבוּהָא – מה ההבדל בינו לבין אביו, והרי הוא מודה
 111 במקצת, וכמו שאביו היה מתחייב שבועה אם היה מודה במקצת כך
 112 היושב מתחייב שבועה. אֱלָא לֹא – אלא ודאי מדובר דְאָמַר בִיד
 113 יוֹרֵשׁ הַתּוֹבַע מְנָה לְאִבָּא בִיד אֲבִיךָ, וְאָמַר לִיה יוֹרֵשׁ הַנְּתַבַּע חֲמִישִׁין
 114 דְעָנָא וְחֲמִישִׁין לֹא יִדְעָנָא – חמישים דינרים אני יודע שהיה אבי חייב
 115 לאביך, ועלי לשלמם, וחמישים נוספים אני יודע אם אכן היה חייב
 116 לאביך, ואף שהוא מודה במקצת הטענה, מכל מקום כיון שאינו צריך
 117 לדעת אם אביו היה חייב את השאר, פטרה אותו התורה משבועת
 118 מודה במקצת.

שבועות. פרק שביעי - כל הנשבעין דף מז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קכא רש"י

ובל דרמי ליה - כל שבועה לשעבר. משחק בקוביא - גולן דרבנן הוא, דאמרין
אסמכתא לא קניא. אבל מדאורייתא לאו גולן הוא. היכי תנן - רבי יוסי אומר
יחלוק, או רבי מאיר אומר יחלוק? לסיני - לשבועת הר סיני, שהשביע הקדוש
ברוך הוא את ישראל על "לא תגזול", והוא יפרע מן הכופר ממון לחבירו. אבל בית
דן אין נוקקין לא לשבועה ולא לפרעון.
למחויב לה - על זה שהורה במקצת, וכיון
שאינו יכול לישבע, שהרי חשוד הוא, ישלם.
וכן היתומים ב' - מתניתין היא בפירקין. אי
נימא מן הלוח - אם הוציא שטר עליו לא
יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש
במשנתנו: "שבועה שלא פקדנו אבא" כו'. לא
שנו - דבשבועה מיהת יפרעו יתמי מלוה
שהוציא שטר על יתמי לוח. כבר נתחייב
מלוה לבני לוח שבועה - משעה שמת לוח
אין לו למלוה ליפרע מן היתומים אלא
בשבועה, דקיימא לן אין נפרעין מן היתומים
אלא בשבועה. ואין אדם מוריש - לבניו
ממון שהוא מחויב שבועה עליו שבועה. אלמא,
הואיל והוא מחויב שבועה "שלא התקבלתי
חוב זה", ויתומין אין יכולין לישבע כן, אלא
"שלא פקדנו אבא", ואין זו השבועה המוטלת
על אביהם, וגם יתמי לוח אין יכולין לישבע
שפרעו אביהן, קאמר רב ושמואל שלא
יפרעו. אלמא, המחויב שבועה ואין יכולין
לישבע לא זה ולא זה, סבירא לרב ושמואל
חזרה שבועה לסיני, ואין כאן לא שבועה ולא
פרעון. לישלם - דהא מודה דחטף, ולא כל
הימנו של כל חוטף לומר "שלי חטפתי". ליבא
תרי סהדי - ומיגו דאי בעי למימר "לא חטפתי"
- מודינן נמי למימר "דידי חטפתי". לפטריה -
משום האי מיגו. איבא חד סהדא - ואי אמר
"לא חטפתי" הוה בעי לאישתבעי להכחיש
את העד. לישתבע - את השבועה שהעד
מחייבו - אינו יכול, דהא מודה דחטף, והעד
מחייבו לישבע שלא חטף, וגבי דך שבועה
הוא פסול בגולן אצל כל שבועות. והא ליבא
למימר לישתבע דדידיה חטף, שאין זו שבועה
המוטלת עליו. בין שניהם - אם בעל דרין
קיימין, מה לי הוא ומא לי אבוח - מאחר
שהוא טוען טענת ברי, למה אינו יכול
לישבע?

אביו

ובל דרמי ליה. "היה אחד מהן משחק בקוביא". הא תו
למה לוי? - תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן.
"היו שניהן חשודין". אמר ליה רבא לרב נחמן: היכי
תנן? אמר ליה: לא ידענא. - הלכתא מאי? אמר ליה:
לא ידענא. איחמר: אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב
נחמן, רבי יוסי אומר: יחלוק. וכן תני רב זביד בר
אשעאי, רבי יוסי אומר: יחלוק. איבא דאמר, תני רב
זביד: אמר רבי אשעאי, רבי יוסי אומר: יחלוק. אמר
רב יוסף בר מניומי: עבד רב נחמן עובדא: יחלוק.
"חזרה שבועה למקומה". להיכן חזרה? אמר רבי אמי,
רבותינו שפבבכל אמרו: חזרה שבועה לסיני. רבותינו
שפבארין ישראל אמרו: חזרה שבועה למחויב לה. אמר
רב פפא: רבותינו שפבבכל - רב ושמואל, רבותינו שפבארין
ישראל - רבי אבא: רבותינו שפבבכל - רב ושמואל, דתנן:
וכן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה; ויתומין פה, ממה?
אילימא מלוה, אבוחון שקיל בלא שבועה ואינהו
בשבועה? אלא הכי קאמר: וכן היתומין מן היתומין לא
יפרעו אלא בשבועה. ורב ושמואל דאמרין תרווייהו: לא
שנו אלא שמת מלוה בחיי לוח, אבל מת לוח בחיי מלוה
פבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה, ואין אדם מוריש
שבועה לבניו. רבותינו שפבארין ישראל - רבי אבא,
דההוא נבאר דחטף נסבא מחבריה, אתא לקמיה דרב
אמי, ותיב רבי אבא קמיה; אייתי חדא סהדא דמחטף
חטפה מיניה, אמר ליה: אין, חטפי ודידי חטפי; אמר רבי
אמי: היכי לדיינו דינין להאי דינא? נימא ליה: זיל שלים
ליבא תרי סהדי! נפטריה - איבא חד סהדא! נימא
ליה: זיל אישתבע - פיון דאמר מחטף חטפי, הוה ליה
בגולן! אמר ליה רבי אבא: הוה מחויב שבועה ואין יכול
לישבע, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם.
אמר רבא: פוהיה דרבי אבא מסתפרא, דתני רבי אמי:

"שבעת ה' תתיה בין שניהם" - ולא בין תיורשין; היכי דמי? אילימא דאמר ליה: "מנה לאבא
ביר אבדך", ואמר ליה: "חמשינ אית ליה וחמשינ לית ליה", מה לי הוא ומה לי אבוחא! אלא
לאו דאמר ליה: "מנה לאבא ביר אבדך", אמר ליה: "חמשינ ידענא וחמשינ לא ידענא";

א

הלכתא מאי אמר ליה לא ידענא - והא דאמרין בסמוך: עבד רב נחמן עובדא יחלוק
- זה היה אחר כך. והא דפריך מינה לקמן: אם איתא אלמא מספקא ליה והא
רב נחמן כו', ידע התלמוד דכי אמר אם איתא כבר עבד עובדא. הוה יתיב רבי אבא קמיה
- משמע שהיה תלמידו. והא דקרי ליה לעיל רבי אמי "רבותינו", הכי נמי מצינו בפרק
"רבותי" (שבת קמ"ב) שראר רב "רבותינו" לרב
כתנא ורב אסי שהיו תלמידיו. אבל קשה מפרק
אלו מציעאות" (בבא מציעא כד, ב) דרבי אמי
אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לצפורי, אתא
לקמיה דרבי אבא. אמר ליה: זיל שקול לנפשי,
אלמא לא היה רבי אבא תלמידו. ולספרים
דגרסי "אתא לקמיה דרבי אסי" נוחא טפי, דאף
על גב דרבי אמי היה יותר גדול מרבי אסי, דבכל
מקום מזכיר רבי אמי קודם רבי אסי, וב"הניקין"
(גיטין נד, ב) גמרא דהטמא והדומע והמנסך,
אמרין: ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה
רבי אסי: רבי אתה אומר כן, מכל מקום היה
חבירו והיה רבי אמי בא לטול עצה ממנו. ועוד
יש לומר: דלאחר זמן היה רבי אמי ראש, והיו
באים הדיינן לפניו.

כיון דאמר חטפי הוה ליה בגולן - פירשתי
ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לז, א).
מתוך שאינו יכול לישבע משלם - דוקא
בחשוד שלא יפקיעו ממנו ממנו ותקנו להפך
שבועה, אבל הכא וב"חמשינ לא ידענא -
משלם. והכא נמי במתניתין, כיון שמוטלת על
יתומין שבועה אביהם ואין יכולין לישבע -
משלמין בני הלוח, דלא שני מחויב החובע
שבועה ולא שני מחויב הנתבע שבועה, ואין
יכול לישבע אותה שחייב אותו - משלם
הנתבע. תימה: דמשמע הכא דרב נחמן דעבד
עובדא יחלוק כרבי יוסי, דלית ליה דרבי אבא.
וקשה לרבינו יצחק בדפתי "השואל" (בבא
מציעא צו, ב) אמרין אמנתין דשואל את
הפרה שאלה חצי יום כו'; לימא תיהי תיובתא
דרבי יוחנן ורב נחמן דאמרי תרווייהו: "מנה לי
בידך" והלא אומר "איני יודע" פטור ומשני כגון
שיש עסק שבועה ביניהן, כדרבא, דאמר רבא:
"מנה לי בידך" והלא אומר "אין לך בידי אלא
תמשינ, ותמשינ אבוחון יודע", מתוך שאינו יכול
לישבע משלם, והיינו כרבי אבא ויש לומר: דרב
נחמן ודאי לית ליה דרבי אבא, אלא דמוק
מתניתין ד"השואל" (שם) כרבי מאיר, וכמו
שמפרש רבי אבא מליתיה דרבי מאיר, ואידו
סבר כרבי יוסי. והשתא נמי נוחא דלא מוכח
בפרק קמא דכתובות (יב, ב) דהא דרב יוחנן
דאמר "מנה לי בידך" והלא אומר "איני יודע"
חייב, דשמואל היא, דהא לא מצי מוקמי
מתניתין ד"השואל" כגון שיש עסק שבועה
ביניהן וכדרבא, דהא פליג הכא אדרבי אבא. והשתא נוחא דאדרבי אבא.
אחריתי ופליג אדרבי אבא. עוד קשה לרבינו יצחק: דב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לז, א) משמע דהלכה כרבי אבא. דקאמר: סברוהו רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסבא דרבי אבא
אעבודא דהתם, ומסיק ממי אלא אי דמי הא דרבי אבא כו', ואילו לקמן (שבועות מה, א) אמרין: האי ידענא דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרב אלעזר עבד, ורבי אלעזר סבר כרבי
אבא דנטולין היתומין ולא מפסידין. משמע דשמואל דרב ושמואל עיקר כמו רבי אבא ועוד תימה: דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדני, ולרבא קאמר: דעבד כרב ושמואל עבד כרבי
אלעזר עבד, ורב נחמן דאמר יחלוק לא מדבר כלל, משמע דלית הלכתא כוותיה ורבינו תם פירש בספר הישר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוק כשניהם חשודים, דקיימא לן כוותיה
בדיני. וכרבי אבא בנסבא, כדאמרין ב"חוקת הבתים" (שם), וכן ב"חמשינ לא ידענא" כדאמר רבא ב"השואל" (בבא מציעא צו, א). ורב נחמן נמי סבירא ליה כרבי אבא בנסבא וב"חמשינ
לא ידענא" מתוך שאין יכול לישבע משלם. וכל שכן נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד, אלא משום דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן, ואין מפסיד וולא
משלם כשאין יכול לישבע אלא במחויב שבועה דאורייתא, ולהכי ביתומין מן היתומין ומת לוח בחיי מלוה או בפגום שטרו, דהוויא שבועה דרבנן, נשבעין שבועת יורשין ונטולין ולא
מפסידין לרב נחמן ורבי אבא. ובשניהן חשודין מפסיד התובע חצי אף על גב דלא רמא עליה אלא שבועה דרבנן, וטעמא משום דקנסין ליה לפי שהוא חשוד. ולרב ושמואל אית ליה
דאפילו בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל. ובשניהן חשודין נמי מפסיד התובע הכל, חזרה שבועה לסיני. וביתומין מן היתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד,
ולא

ולא בפוגם את שטרו, כדאמרין לקמן: הבו דלא לוסף עליה. ורבי אבא נמי סבירא ליה
לדרב נחמן בשניהם חשודין דהלכה כרבי יוסי דאמר יחלוקו מטעמא דפרשית. והא
דקאמר: רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא – לאו משום דסבר כרבי מאיר, אלא דרבי אבא
אית לן לפרושי מילתא דרבי מאיר דחורה למחויב לה ומשלם, כדאשכחן דסבר רבי אבא
בלעמא. (הגהה:) ועוד יש לומר: דטעמא דרב

נחמן בשניהם חשודים, משום כיון דמחויב
התובע נמי בשבועה מדרבנן ואין יכול לישבע
מפסיד החצי. וזה התיורין אין נראה, דאם כן
היתומים מן היתומים נמי יסבור רב נחמן ורבי
אבא כשמואל מתוך שאין יכולין בני המלוה
לישבע ויפסידו, ובכולה שמעתין משמע דפליגי.
ואם בני הלזה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע,
מכל מקום לא יפסידו כי אם החצי, ואמאי לרבי
אלעזר נשבעין ונטולין הכל? ומשמע דרבי
אלעזר הוי כרבי אבא ורב נחמן (עד כאן
הגהה.) אבל קצת קשה: דמנא ליה להתלמוד
בסמוך דרב ושמואל לית להו דרבי אבא בנסבא
וב"חמשין לא ידענא, דקאמר: האי "שבועת ה"
מאי דרשי ביה? ונראה, דמא איתא דאית להו
מתוך שאינו יכול לישבע משלם היה להם לבני
לה לפרוע החצי מתוך שאין יכולין לישבע
שפרעו, כדפירש בקונטרס. אלא ודאי לית להו
האי סברא לענין שלם אלא לענין להפסיד,
וצריך עיון.

א אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב –
תימא: למאן דאמר בפרק "השואל" (בבא
מציעא צו, ב.) "מנה לי בידך" והלא אומר "איני
יודע" – חייב, דברי עדיף, היכי מוקי לה האי
קרא? אי ב"חמשים ידענא ובחמשים לא ידענא"
– בהא ליכא חיוב שבועה לאבא אלא חיובא
דמנא, דברי עדיף ויש לומר: דמוקי לה כרב
ושמואל דבסמוך. אי נמי, הכי קאמר הכתוב:
שבועת ה' תהיה בין שניהם היכא ודשיכא, ומי
שאינו יכול לישבע משלם. ולא כן הירשין,
דפטרין כשאין יכולין לישבע. **חלה** על שניהם
– ונעש המשביע אפילו הדין עמו, כדפירש
בקונטרס בריש "הדיינין" (שבועות לט, ב.) וכן
נראה, דהא הרתם בברייתא: "ובאה אל

הגנה" זה הוגב דעת הברית, שתובע מנאן ממי שאינו חייב לו. ובתר הכי פריך: משביע
אמאי קאי ב"סודר? ומשני: משום דרבי שמעון רב רבי טרפון, ומדאיצטריך לאתויי הך ושבין
ברייתא גופה, משום דמיימי אפילו הדין עמו. **בהרי** סהדי שקרי למה לי – תימא: דרבא
אומר ב"מרוובה" (בבא קמא עב, ב.) (ובמכות ד) דעד זומם חידוש הוא, דמאי חזית דסמכת
אתני סמוך אתני, אדרבה, הא דמכשרין למזים הוי חידוש, דהא בבחשה תרתייהו פסולים
לרב חסדא! ואומר רבינו יצחק: דרבא סבר כרב הונא, דבריש "חוקת הבתים" (בבא בתרא
לא, ב.) מסיק אדרב נחמן ורבא דבבלי עלמא כרב הונא. ובסמוך דמשני רבא אליבא דרב
חסדא, ליה לא סבירא ליה. ולמאי דבעי לאוקומי התם רבא כרב חסדא הוה מצי למימר
"ולישעמיך", ועוד, דלטעם אחר דלגבי עד זומם, דמפרש משום פסידא דלקוחות – מצי
למייסב רבא חסדא. והלכה כרב הונא, מדמוקי רב נחמן ורבא כותיה ב"חוקת הבתים". וכן
פסק רבינו תנאן, משום דרב הונא היה רבו של רב חסדא, כדאמרין ב"אלו מציאות" (בבא
מציעא לג, א.), ועוד, דמתניתין דאחד אומר גובה כו' דייק לכאורה כרב הונא.

מפקינן ממונא מיניה. אבל ממה נפשך הקטן גובה, דיש בכלל מאתים מנה. שני מליים ולוה אחד – היינו מתניתין דקתני: נשבעין ונטולין מבעל הבית. ואף על פי שאנו יודעין שאחד מן
שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן, ונוקדין לון בית דין להגבותן. והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין וזו באה ומעידה וזו באה ומעידה – הוא הדין
לשני מלוין ולוה אחד. ואף על פי שממה נפשך הלזה העני הזה לוקה באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה – אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין, שאינך
יודע איזה הפסולה. שני לווין ומלוה אחד – הוציא מלוה זה שני שטרות, וזו חתומה בזה וזו חתומה בזה. **מא** – אמר רב הונא בזה? מי אמרין: כיון דחד גברא הוא דמיימי
להו לקמן – לא מודקסין ליה, דמה נפשך בשטר פסול בא לפנינו, זה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד. או דלמא: כיון דעל שני לווין הוא מוציא – זו באה ומעידה וזו באה
ומעידה. לרב חסדא לא מייבעיא ליה, דהא אפילו בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול, וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד.

אביו כי האי גוונא מיחייב – שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע, דהא אינו יודע
קאמר, לישלם – היינו דאיצטריך קרא למעוטה למיפטר הירוש בטוען טענה זו.
לעוקב אחר המנאף – נעשה לו אפטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף. תרתם – את
הארץ. וגינתם – את המקום שהשכן את שכיתו ביניכם. **קרב לגבי דהינא ואידון**

= אם נגעת במשחך בשמן תהא גם משוח
בנגיעתו. כלומר, פרת הוואן קטן משלש
נדרות, שהוא מנוי אצלם לבטוף "ודנדר"
הרביעי הוא פרת" (בראשית ב.) וכאן הוא
קורא אותו נהר גדול. בשביל שהוא נזכר כאן
על שם ארץ ישראל שהיא חשובה, נזכר גם
הוא בחשיבות. "דהינא" לשון שמן ומשיחה,
(ישעיהו לד) "הודשנה מחלב" מתרגמין.
אתרדינא. ושייך למשנה לעיל מזה, א
משנה לא שאמר לו כתוב על פינקסי כו'
– אלא כוונת שיש רגלים לדבר, שבעל הבית
מודה שאמר לו תן כו'. שניהם נשבעין
ונטולין מבעל הבית – דאמר ליה: פועלים
לא מהדימנו לך בשבועה, את האמנותינהו,
דלא אמרת לי בסהדי הב להו. וכן פועלין
אמרי ליה: לא מהדימנו לך חנוני בשבועה.
גמרא מורה שבועה זו למה – ששניין
באין לבית דין שתצא שבועת שוא מביניהם.
ולא פירש (לי) רבי מאיר סבירא ליה, אי נטולין
בלא שבועה כבן ננס או יפסיד חנוני בשבועת
פועלים. תנינא שניהם נשבעין ונטולין – כבר
שנית להם בעדים. בשבועה שניין נשבעין
ונטולין. קיבלה מיניה – רבי מרבי חייה וחדר
ביה, או לא. **תא שמע** – כי פירש רבי מאיר
סבירא ליה בגוזה קאמר: פועלים נשבעים
לחנוני שלא קבלו ממנו כלום – אלמא לא
קיבלה, וסבירא ליה: חנוני יפסיד, שהיה לו
לתת להם בעדים. **ואם איתא** – דקיבלה,
נשבעין לבעל הבית מיבעי ליה, דמה לון
אצל חנוני לשבועה הואיל וחוחר וגובה
מבעל הבית: **אמר רבא** – לעולם קיבלה
מיניה, והכי קאמר: פועלין נשבעין לבעל
הבית במעמד חנוני, כלומר לפני חנוני
כדמפרש ואזיל. המכחישות זו את זו – שנים

אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג. **זו באה בפני עצמה ומעידה** – בעדות אחת,
וכן זו. ואף על פי שהאחת פסולה – אין לך לפסול לא זו ולא זו, הואיל ואינך יודע
איזה מהן פסולה. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת, דמה נפשך
אחד מהן פסול, והיינו דנקט ביה האי לישנא "באה בפני עצמה ומעידה". **בהרי**
שקרי למה לי – הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות. הכי גרסינן:
שני מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו. ולא גרסינן "דבולי עלמא". שני
מלוין ושני לווין ושני שטרות – ואחת משתי כיתות הללו חתומה על זה, והשניה
חתומה על זה, ולרב הונא שניין השטרות כשירין ולרב חסדא שניין פסולין. מלוה
ולוה ושני שטרות – שיש לו לאדם אחד שני שטרות על שתי הלואות על חבירו,
ואחת מהן חתומה על זה ואחת על זה – יד בעל השטר על התחתונה, בין לרב הונא
בין לרב חסדא אין חולקין בזה. שהרי זה בא עליו מכת שתי כיתות אחת כשירה ואחת
פסולה – אין אתה יכול לפסול את שניהן ולא להכשיר את שניהן, הלכך שטר קטן
שבהם גובה הימנו, והגדול יפסיד, לפי שאומר לו: זה היא הפסולה! דמספקא

שני מליים ולוה אחד – היינו מתניתין דקתני: נשבעין ונטולין מבעל הבית. ואף על פי שאנו יודעין שאחד מן
שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן, ונוקדין לון בית דין להגבותן. והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין וזו באה ומעידה וזו באה ומעידה – הוא הדין
לשני מלוין ולוה אחד. ואף על פי שממה נפשך הלזה העני הזה לוקה באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה – אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין, שאינך
יודע איזה הפסולה. שני לווין ומלוה אחד – הוציא מלוה זה שני שטרות, וזו חתומה בזה וזו חתומה בזה. **מא** – אמר רב הונא בזה? מי אמרין: כיון דחד גברא הוא דמיימי
להו לקמן – לא מודקסין ליה, דמה נפשך בשטר פסול בא לפנינו, זה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד. או דלמא: כיון דעל שני לווין הוא מוציא – זו באה ומעידה וזו באה
ומעידה. לרב חסדא לא מייבעיא ליה, דהא אפילו בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול, וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד.

שבועות דף מז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קכג

דבריו, והוא סובר ששניהם נשבעים ונותלים מבעל הבית, 'פועלים
נשבעים לבעל הבית' מִיָּעַי ליה – היה רבי צריך לומר, שהרי מחמת
שבועה זו מפסיד בעל הבית, ובשבילו הם נשבעים, ומכך שאמר רבי
שהפועלים 'נשבעים לחנוני' מוכח שהוא בעל דינם, והוא המפסיד
מחמת שבועתם, והיינו כיון שרק הפועלים נשבעים ונותלים, ואילו
החנוני מפסיד ואינו נוטל אפילו בשבועה, לפי שהיה לו לתת להם
את המעות בעדים, ובכך שלא נהג כן הפסיד לעצמו.
דוחה הגמרא: אִמְר רבא, לעולם יתכן שרבי סובר ששניהם נשבעים
ונותלים, כדברי רבי חייא, ומה שאמר שהפועלים נשבעים לחנוני,
כוונתו שהפועלים נִשְׁבָּעִין לבעל הבית בְּמַעֲמָד ו-בפני חֲנוּנִי,
והטעם לכך, כִּי הִיבִי דְלִיכְסָפוּ מִיָּנִיה – כדי שיתביישו ממנו, שאם
באמת קיבלו ממנו את המעות יתביישו להשבע בפניו לשקר ולומר
שלא קיבלו ממנו מעות.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים שיש לה שייכות למשנתנו:
אִתְמַר, שְׁתֵּי בֵיתֵי ו-קבוצות עֲרִים הַמְכַחֲשׁוֹת זֶה זֶה עֲדוֹת
אחת, ששנים העידו על אדם שהרג את הנפש ושנים אמרו שלא
הרג, וברור שאחת הכיתות העידה עדות שקר, אִמְר רב הונא, כֹּת
זו בָּאָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה וּמַעֲיָדָה בעדות אחרת, ואין חוששים שהיא הכת
ששקרה בעדותה הקודמת, והיא פסולה, וכן כת זו ו- (השניה) בָּאָה
בְּפָנֵי עֲצֻמָּה וּמַעֲיָדָה בעדות אחרת, ואף בה אין חוששים שמא היא
הכת הפסולה. ואילו רב חסדא אִמְר, בְּהָדִי חֲתָרִי שְׁקָרִי לָמָּה לִי –
למה לנו לקבל עדות של עדים שיתכן שהם שקרנים, ואף שבכל כת
יש ספק אם היא הפסולה, מכל מקום מספק אין לקבל שום עדות של
אחת הכיתות, מאחר וברור לנו שאחת מהם פסולה.
הגמרא מבארת באיזה אופן שייכת מחלוקתם: שְׁנֵי מְלוּיִן וְשְׁנֵי לוֹזִין
וְשְׁנֵי שְׁמֻרוֹת – אם כל כת מאותן שתי כיתות שהוכחשו בעדות
אחרת חתומה על שטר חוב, וכל שטר חוב הוא על שם מלוה ולוה
אחרים, הֵינּוּ פְּלוּגִיָּהּ – בזה נחלקו רב הונא ורב חסדא, לדעת רב
הונא שני השטרות כשרים, וכל אחד מהמלוים גובה מהלוה שלו
בשטר החוב שבידו, ואילו רב חסדא סובר ששני השטרות פסולים,
ואין אחד מהם גובה.
מְלוּה וְלוֹה וְשְׁנֵי שְׁמֻרוֹת – אם שני השטרות שחתומים בהם שתי
הכיתות שייכים לאותו מלוה והוא נושה בהם באותו לוה, ובכל שטר
כתוב סכום אחר, לדברי הכל יֵד בַּעַל הַשְּׂמֻרָה ו-המלוה על
הַתְּחַתּוּנָה, ואינו גובה את שני השטרות, שהרי אחד מהם ודאי פסול,
ומכל מקום הוא גובה את הסכום הקטן שביניהם, שהרי ממה נפשך
אחד השטרות כשר, והוא מוכיח שהלוה חייב לו לפדות סכום זה.
שְׁנֵי מְלוּיִן וְלוֹה אֶחָד וְשְׁנֵי שְׁמֻרוֹת – אם שני השטרות יוצאים על
אותו לוה, אך בכל שטר המלוה הוא אדם אחר, הֵינּוּ בְּתַנְיָתִין – זהו
אופן הדומה לדין המבואר במשנתנו, שהחנוני והפועלים נשבעים
ונותלים מבעל הבית, אף שברור לנו שאחד מהם משקר, ואף כאן,
כיון שכל מלוה מוציא שטר שיתכן שהוא כשר, יסבור רב הונא
ששניהם גובים בשטרותיהם מהלוה, ואף שברור לנו שאחד מהם
הוציא ממנו ממון שלא כדין אין הלוה יכול להפטר מאחד מהם, כיון
שכל אחד מהמלוים טוען ששטרו הוא הכשר ושטרו של חברו הוא
הפסול.
מסתפקת הגמרא: שְׁנֵי לוֹזִין וּמְלוּה אֶחָד וְשְׁנֵי שְׁמֻרוֹת מָאִי – מה
הדין אם למלוה אחד יש שני שטרות על שני בני אדם שונים, ובכל
אחד מהשטרות חתומה אחת מהכיתות שהכחישו זו את זו, האם בזה
יסבור רב הונא שאין גובים לו בשום שטר, שהרי אדם אחד הוא
שמוציא את שני השטרות, וכיון שברור שאחד השטרות שבידו
פסול, יכול כל אחד מהמלוים לדחות ולומר לו שהשטר שהוא
מוציא עליו הוא הפסול, או שאדרבה, גובים לו בשני השטרות, כיון
שהוא מוציאם על שני בני אדם שונים, והרי זה כאילו כל כת באה
בפני עצמה ומעידה, שסובר רב הונא שמקבלים את שתי הכתות.
אומרת הגמרא: תֵּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
מקשה הגמרא על רב חסדא: מְתִיב רַב הוֹנָא בְּרַיָּהּ, וְהוּא

מסיים רבא את ראייתו: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שְׁאִבּוּ כִי הָאִי גְּוֹנָא
מִיָּתִיב – שהלוה עצמו כשהוא מודה בחמישים ואומר 'איני יודע' על
חמישים, חייב לשלם, מחמת שאינו יכול להשבע שבועת 'מודה
במקצת' על אותם חמישים, שהרי אינו יודע בבירור שהוא פטור,
והיינו כדברי רבי אבא שמתוך שאינו יכול להשבע משלם,
אִיִּמְרָרִי קְרָא לְמִיפְטָר גַּבִּי יוֹרְשִׁין – מובן הדבר שהוצרכה התורה
לפטור את היורשים מתשלום זה, כדי שלא נאמר שאף היורשים
חייבים לשלם מחמת שאינם יכולים להשבע. אִלָּא אִי אִמְרַת שְׁאִבּוּ
כִי הָאִי גְּוֹנָא גַּבִּי פְטוּר – שאף הלוה עצמו באופן כזה היה פטור
מתשלום, והיינו כדעת רב ושמואל שמי שאינו יכול להשבע שבועה
המוטלת עליו אינו משלם, אם כן קשה, קְרָא גַּבִּי יוֹרְשִׁין לָמָּה לִי –
למה הוצרכה התורה למעט את היורש משבועה זו, והרי אפילו אביו
עצמו לא היה מתחייב בתשלומים באופן כזה, ומחמת דרשה זו אמר
רבא שמסתבר לומר כדברי רבי אבא.
מבררת הגמרא: וְרַב וְשְׁמוּאֵל, הסוברים שאדם שאינו יכול להשבע
פטור מתשלום, ולא הוצרכה התורה למעט את היורשים משבועה
באופן כזה, הָאִי "שבועת ה'" מָאִי קָא דְרָשִׁי בֵּיה – מה הם דורשים
מפסוק זה. משיבה הגמרא: פסוק זה מִיָּעַי ליה – נצרך לדרשה זו,
לְבִרְתָּנָא, שְׁמַעוֹן בֶּן מִרְיָם אֹמֵר, "שבועת ה' תהיה בין שְׁנֵיהֶם,
מִלְּמַד שֶׁהַשְּׁבֻעָה ו-עונש השבועה חֲלָה עַל שְׁנֵיהֶם – גם על הנתבע
שנשבע לשקר, וגם על התובע, שלא דקדק למסור את גימנונו ביד
אדם נאמן, וגרם לכך שיבואו לידי חילול ה' בשבועת שקר.
אגב דרשה זו של שמעון בן טרפון מביאה הגמרא מימרות נוספות
בשמה: שְׁמַעוֹן בֶּן מִרְיָם אֹמֵר, אֲזַהֲרָה לְעֹזֵב אֶחָד נוֹאֵף מִנִּין –
מדיכן נלמד האיסור לאדם הנעשה כאפסטרופוס לנואף ומרגיל לו
נשים לחטאיו, תְּלִמּוּד לֹמֵר (שמות כ יא) 'לֹא תִנָּאֵף', ויש לדרוש כאילו
נאמר 'לֹא תִנָּאֵף', לא תגרום לאחרים לנאוף.
נאמר בפסוק לגבי חטא המרגלים, 'תִּרְגְּנוּ בְּאֶהֱלִיכֶם וְתֹאמְרוּ בְּשִׁנְאָת
ה' אֲתָנּוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֶתְּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ'
(דברים א כז), שְׁמַעוֹן בֶּן מִרְיָם אֹמֵר, המילים 'וְתִרְגְּנוּ בְּאֶהֱלִיכֶם'
נדרשות כאילו נאמר תִּרְתֶּם וְנִינִיתֶם בְּאֶהֱלֵי שֵׁל מְקוֹם – תרתם את
הארץ, וניניתם את הקדושה ברוך הוא שהשכין את אהלו ביניכם.
נאמר בפסוק שאמר ה' לישראל לאחר מתן תורה פָּנוּ וְסָעוּ לָכֶם וְבֹאוּ
הָרָה אֶמְרִי וְאֵל כָּל שְׁכֵנֵי בְּעֶרְכָּה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְגִבְגִי וּבְחוֹף הַיָּם
אֶרֶץ הַבְּנֵי וְהַלְכִנּוּ עַד הַנָּהָר הַגָּדוֹל נָהָר פָּרָת' (דברים א ז), שְׁמַעוֹן
בֶּן מִרְיָם אֹמֵר, מדוע מכונה נהר פרת 'הנהר הגדול', והרי הוא
הקטן מבין ארבעת הנהרות המנויים בפרשת בראשית, אלא זהו
כדרך שאומרים בני אדם 'קָרַב לָגִבִּי דְהֵינָא, וְאִידֵהָ' – התקרב
לאדם חשוב שנמשח בשמן, ותהיה גם אתה משוח כמותו, ואף כאן
כיון שהוזכר נהר פרת לגבי ארץ ישראל שהיא חשובה, מוזכר גם
הוא בלשון חשיבות, 'הנהר הגדול'. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תִּנָּא, עֲבֵד
מְלָכָה, כלומר אף עבדו של המלך יש לו חשיבות כעין
חשיבותו של המלך, ואף נהר פרת שהוא משמש את ארץ ישראל,
יש לו חשיבות, ולכן הוא מכונה 'הנהר הגדול'.
שנינו במשנה בכלל הנשבעים ונותלים: 'וְהַחֲנוּנִי עַל פִּינְקָסוֹ כו',
אמר לו תן לבני סאתים חטין, תן לפועלי סלע מעות, הוא אומר נתתי
והן אומרים לא נטלנו, הוא נשבע ונטל והן נשבעין ונותלין.
הגמרא מבארת מדוע תיקנו חכמים שבועה זו: תִּנָּא, אִמְר רַבִּי,
מוֹרָה שְׁבֻעָה זו לָמָּה – מדוע תיקנו חכמים תקנה זו, שנשבעים
הפועלים והחנוני, והרי מחמת כן ודאי ישבע אחד מהם לשקר. אִמְר
לִיה רַבִּי חֵיָא (בְּרַ אֲבָא), תִּנָּא – כבר שנית לנו במשנה דין זה,
שְׁנֵיהֶם נִשְׁבָּעִין וְנוֹתְלִין מִכָּל הַבֵּית.
מבררת הגמרא: קִיבְּלָה מִיָּנִיה או לא קִיבְּלָה מִיָּנִיה – האם קיבל רבי
מרבי חייא תשובה זו, והסכים לכך שהדין הוא ששניהם נשבעים
ונותלים, או לא. מנסה הגמרא להוכיח שרבי לא קיבל זאת: תָּא
שְׁמַע, דְּתִנָּא, רַבִּי אֹמֵר, פּוֹעֲלִין נִשְׁבָּעִין לְחֲנוּנִי שלא קיבלו ממנו
את המעות, וְאִם אִיתָא – ואם נאמר שאכן קיבל רבי מרבי חייא את

שנינו בברייתא לגבי עדות החדוש, אם אָחַד העדים אָמַר שהיה
הירח גָּבוֹה מהקרקע בשיעור שְׁתֵּי מַרְדְּעוֹת ו-מקל שמכוונים בו את
הבהמה החורשת, וְאֶחָד אָמַר שהיה גבוה בשיעור שְׁלֹשׁ מַרְדְּעוֹת,
עֲדוּתָן קִיָּמָה, כיון שאדם עשוי לטעות בשיעור של מרדעת אחת.
אך אם אָחַד אָמַר שְׁלֹשׁ מַרְדְּעוֹת וְאֶחָד אָמַר חֲמִשׁ מַרְדְּעוֹת, עֲדוּתָן
בְּמִלָּה, שאין אדם עשוי לטעות בזה. מסיימת הברייתא, וּמִצְטָרְפִין
לְעֵדוּת אֶחָת – כל אחד מהעדים יכול להצטרף לעד אחר ולהעיד
עמו עדות אחרת. מָאִי לָאוּ – האם אין כוונת הברייתא ששניהם
מצטרפים לְעֵדוּת אחרת של מָמוֹן, ומוכח שאף שאחד מהם פסול
בדאיתא, מכל מקום הוא יכול להעיד בעדות אחרת, ושלא כדעת רב
חסדא.

דוחה הגמרא: אָמַר רַבָּא, אין כוונת הברייתא להכשיר כל אחד מהם
לעדות אחרת, אלא לומר שהוא וְאֶחָד מִצְטָרְפִין לְעֵדוּת אֶחָת שֶׁל
רֹאשׁ חֹדֶשׁ – כל אחד מהם יכול להצטרף לעד נוסף שיעיד כדבריו
בענין ראית הירח, ועדות זו מכונה 'עדות אחרת' כיון שהוא והעד
האחר נעשים כת חדשה, והטעם לכך שמצטרפים, דְּהָיָה לָהּ תְּרֵי
וְחָד – הרי הם שנים נגד אחד, ודרך משל, שנים מעידים שנראה
הירח בגובה של שלש מרדעות ואחד מעיד שנראה בגובה חמש
מרדעות, וְאִין דְּבָרֵיו שֶׁל אֶחָד מתקבלים בְּמָקוֹם שְׁנַיִם – נגד שני
עדים המכחישים אותו, אלא עדותם של השנים מתקבלת.

שנינו במשנה: 'אָמַר לְחֻנְנִי תָן לִי בְּדִינָךְ פִּירוֹת כו' ונתן לו, אמר
לו תן לי אותו דינר, אמר לו נתתי לך ונתתו באונפלי, ישבע בעל
הבית שנתן לו את הדינר. אמר לו תן לי את הפירות, אמר לו נתתם
לך והולכתם לתוך ביתך, ישבע חנוני. רבי יהודה אומר, כל
שהפירות בידו ידו על העליונה.

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִימָתִי אֲנִי מוֹדָה לַחֲכָמִים שְׁצִירָךְ בַּעַל הַבֵּית
לַהֲשֹׁבֶעַ, בְּמִן שֶׁהִפְרִיתָ צְבוּרִין ו-אסופים וּמוֹנְחִין, וּשְׁנִינָה עוֹרְרִין
עָלֶיהָ – דנים עליהם, דכיון שאף אחד אינו מוחזק בהם, צריך בעל
הבית להשבע כדי ליטלם, אֲכָל אִם הִשְׁפִּילְוּ בְּקוֹפְתָא לְאַחֲרֵיוּ –
נטלם בעל הבית והניחם בקופתו והלוייה על גבו, הַמוֹצִיא מִחֲבֵרֵיו
עָלָיו הִרְאָהָ, ובעל הבית מחזיק בהם ללא שבועה.

שנינו במשנה: 'אָמַר לְשׁוֹלְחָנִי תָן לִי כו' בדִּינָךְ מַעוֹת, ונתן לו, אמר
לו תן לי את הדינר, אמר לו נתתי לך ונתתו באונפלי, ישבע בעל
הבית. נתן לו את הדינר, אמר לו תן לי את המעות, אמר לו נתתם
לך והשלכת לתוך כיסך, ישבע שולחני. רבי יהודה אומר, אין דרך
שולחני ליתן איסר עד שיטול דינר.

הגמרא מבארת מדוע הובאה במשנה מחלוקת חכמים ורבי יהודה
פעמיים: וְצִירָבָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִינָּהּ הָא קִמְיָתָא – אם היה התנא מביא
רק את המחלוקת הראשונה, לגבי חנוני ופירות, שלדעת חכמים בעל
הבית צריך שבועה כדי ליטול את הפירות ולרבי יהודה נטלם ללא
שבועה, היינו סבורים שרק בְּהָךְ קָא אָמַר רַבֵּן שבעל הבית צריך
שבועה, מִשּׁוֹם דְּפִירֵי עֲבִידֵי דְּמַרְקְבִי, וְכִינן דְּמַרְקְבִי לֹא מִשְׁהוּ לֵיהּ
– כיון שפירות עשויים להירקב, ואין לחנוני רוצה להשהותם בידו,
שמא יחזור בו הלוקח, וממחר ליתנם לתוך כלי בעל הבית, ויש
רגלים לטענתו שעדיין לא קיבל את התשלום על פירות אלו, ובעל
הבית צריך שבועה כדי ליטול את הפירות אף שהם ברשותו, אֲכָל
מַעוֹת דְּלֹא מַרְקְבִי – אבל לגבי שולחני הפורט מעות, שאין המעות
עשויים להירקב, ואין סביר שיתן השולחני את המעות לבעל הבית
קודם שיקבל את האיסר, אִימָא מוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה – שמא הם
מודים לרבי יהודה שהמוציא מחבירו עליו הראיה, כיון שלא
מסתברים דברי השולחני שטוען שעדיין לא קיבל את האיסר.
ממשיכה הגמרא לבאר: וְאִי אִיתְמַר בְּהָא – אם היתה שנית
מחלוקת רק לגבי שולחני, היינו סבורים שרק בְּהָא קָאמַר רַבִּי
יְהוּדָה שבעל הבית נאמן ללא שבועה, כיון שלא מסתבר שיתן
השולחני מעות לבעל הבית קודם שיקבל את האיסר, אֲכָל בְּהָךְ –
לגבי חנוני המוכר פרות, שמסתבר שיתן החנוני את הפירות אף קודם
שיקבל את המעות, כדי שלא ירקבו ברשותו, אִימָא מוֹדָה לָהּ
לְרַבֵּן שאין בעל הבית נאמן ללא שבועה, צִירָבָא – לכן הוצרכה
המשנה להשמיע את שתי המחלוקות.

שנינו במשנה: 'כִּשְׁם שְׁאָמְרוּ הַפּוֹגְמָת בְּתוֹבָתָהּ [וכו'] [בן היתומים
לֹא יִפְרְעוּ אלא בשבועה].
מבארת הגמרא: מָמָא – ממי באים היתומים לגבות ממון, שעל זה
אמרה המשנה שעליהם להשבע שלא ידוע להם שחוב זה פרוע,
אִילִימָא מְלוֹה – אם מהלוה עצמו, אם כן קשה, אֲבוּהוֹן שְׁקִיל בְּלֹא
שְׁבוּעָה וְאִינְהוּ בְּשְׁבוּעָה – הרי האב עצמו היה גובה מהלוה ללא
שבועה, ומדוע את היתומים נצריך להשבע, והרי בכל מקום מקילים
על היתומים. מבארת הגמרא: הָכִי קָאמַר, [בן היתומים מן
היתומים לֹא יִפְרְעוּ אֲלָא בְּשְׁבוּעָה – אם מתו המלוה והלוה, ויורשי
המלוה באים לגבות מיורשי הלוה, עליהם להשבע שלא ידוע להם
שחוב זה פרוע, לפי שכל הגובה מיתומים צריך שבועה].

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנידון זה: רַב וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי
תְּרִייהוּ, לֹא שָׁנוּ שיתומי המלוה גובים מיתומי הלוה בשבועה, אֲלָא
באופן שֶׁמֶת הַמְלוֹה בְּחַיָּי הָלוֹה, והיו יורשי המלוה יכולים לגבות
מהלוה עצמו ללא שבועה, וכשמת גם הלוה צריכים יורשי המלוה
להשבע קודם שיגבו מיורשי הלוה. אֲכָל אִם מֵת הָלוֹה בְּחַיָּי הַמְלוֹה,
הרי כְּבֵר נִתְחַיֵּב הַמְלוֹה עצמו לְכַנֵּי הָלוֹה שְׁבוּעָה כדי לגבות מהם,
כדין הגובה מהיתומים שצריך שבועה, וְאִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה
לְכַנֵּי – אין המלוה יכול להוריש לבניו ממון שהוא חייב שבועה כדי
ליטלו, אם לא ישבעו גם הם את השבועה שהיתה מוטלת עליו, וכיון
שאין יכולים להשבע שאין חוב פרוע, אינם גובים כלום מיורשי
הלוה.

מביאה הגמרא את דעת החולק: שְׁלַחוּהוּ קָמִיָּה דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר – שלחו
בני הישיבה שאלה זו לפני רבי אלעזר, שְׁבוּעָה זוּ מַה מִּיָּבֵה – חיוב
שבועה זו שהיה מוטל על המלוה, מה ענינו שהוא מפקיע את ממונם
של יורשי המלוה, כלומר, אמנם המלוה עצמו היה חייב שבועה כדי
לגבות את החוב, אך עתה שמת ללא שבועה, הרי זה כאילו מעולם
לא התחייב שבועה, ויגבו היורשים ללא שבועה. שְׁלַח לָהּ רַבִּי
אלעזר, אכן אין יורשי המלוה מפסידים, אלא יוֹרְשֵׁין – יורשי המלוה
נִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת יוֹרְשֵׁין, שלא ידוע להם שחוב זה פרוע, וְנִמְלִין את
הממון מיורשי הלוה, ושלא כדברי רב ושמואל האומרים שאין יורשי
המלוה נוטלים אפילו בשבועה.

שְׁלַחוּהוּ בִּימֵי רַבִּי אָמִי – חזרו ושלחו שאלה זו בזמנו של רבי אמי,
מה טעמם של רב ושמואל שיוורשי המלוה מפסידים, אָמַר רַבִּי אָמִי,
בּוֹלִי הָאִי שְׁלַחִי לָהּ וְאָזְלִי – כל הפעמים הללו חוזרים ושולחים
שאלה זו, אִי אֲשַׁבְּחִין בָּהּ מַעְמָא מִי לֹא שְׁלַחִין לָהּ – וכי אם
הייתי מוצא טעם לדברי רב ושמואל לא הייתי שולח להם. אֲלָא –
מכל מקום אָמַר רַבִּי אָמִי, הוֹאִיל וְאִתָּא לִידֵן גִּימָא בָּהּ מִיָּלְתָא –
כיון שבאה שאלה זו לדיננו, נאמר בה דבר, כלומר נפסוק בה את
ההלכה, אם לאחר שמת הלוה עָמַד המלוה בְּדִין, וחייבוהו להשבע
כדין הלוה לגבות מן היתומים, וְמֵת המלוה, כְּבֵר נִתְחַיֵּב הַמְלוֹה
לְכַנֵּי הָלוֹה שְׁבוּעָה, וְאִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְכַנֵּי, וכדברי רב,
ושמואל, ואין יורשי המלוה גובים. אך אם לֹא עָמַד בְּדִין, וְמֵת,
ומעולם לא התחייב המלוה שבועה ליורשי הלוה, הַיּוֹרְשֵׁין של
המלוה נִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת יוֹרְשֵׁין, שלא ידוע להם שחוב זה פרוע, וְנִמְלִין.

מקשה הגמרא: מִתְקִיף לָהּ רַב נַחֲמָן, אָמֵן בִּי דִּינָא קָא מְחִיבִי לֵיהּ
שְׁבוּעָה – וכי בית דין הם המחייבים את המלוה שבועה, שמחמת כן
יש חילוק אם עמד בדין או לא, והרי מְעִידָנָא דְּשָׂבִיב לָהּ אִיחִיב
לֵיהּ מְלוֹה לְכַנֵּי לָהּ שְׁבוּעָה – משעה שמת הלוה התחייב המלוה
שבועה לבני הלוה, לפי שאין גובים מנכסי יתומים אלא בשבועה.
אֲלָא אָמַר רַב נַחֲמָן, אִי אִיתָא לְדָרְבַּ וְדִשְׁמוּאֵל, אִיתָא – אם
ההלכה היא כדברי רב ושמואל, שיוורשי המלוה מפסידים את החוב,
הרי ההלכה כן אף כשלא עמד המלוה בדין, וְאִי לִיתָא, לִיתָא – ואם
אין הלכה כמותם, הרי זה אפילו אם עמד המלוה בדין, אלא נשבעים
היורשים וגובים.

מקשה הגמרא: אֲלָמָא מְסַפְקָא לֵיהּ – מדברי רב נחמן מוכח שהוא
מסופק בהלכה זו, אם הלכה כרב ושמואל, וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף בְּר
מְנוּיָמִי, עָבַד רַב נַחֲמָן עוֹבְדָא יַחְלִיקוּ – נהג רב נחמן למעשה באופן

שבועות. פרק שביעי – כל הנשבעין דף מח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכה רש"י תוספות

אחד אומר גבוה שתי מרדעות – גבי עדות החדש תניא, שהיו בודקין אותם כמה
היתה גבוה מן הקרקע למראה עיניו באומד בשיפולו של רקיע. מרדעת = מלמד
הבקר. מאי לאו – מצטרפין לעדות ממנו? כל אחד מהן כשר להעיד עם עד אחר
בעדות ממנו, ואף על פי שידענו שאחד פסול, וקשיא לרב חסדא. אמר רבא – הכי
קאמר: אחד מאלו מצטרף עם עד אחר אם

יאמר כמותו בעדות זה. ודיינו עדות אחרת. שבעית כת זו המצטרפת עדות אחרת
לעצמה בחדש זה, דאיגלאי מילתא דקושטא
אסדיה, שהרי זה מסייע, והוי ליה תרי וחד.
אימתי בזמן שהפירות בו' – אימתי צריך
בעל הבית לישבע – בזמן שהפירות צבורין
בו'. דפירי עבדי דמרקבו – וממחר חנוני
להשליכם לתוך כליו של לוקח קודם קבלת
הדינר, שלא יחזור. לא שנו – דבשבועה
מיהא שקלי יתומין מן היתומין, אלא שמת
מלוה בו'. נתחייב מלוה שבועה – שלא
התקבל כלום, שהנפרע מן היתומין אפילו
בשטר צריך שבועה. ואין אדם מוריש ממנו
שהוא מחויב עליו שבועה לבניו. לפי שאין
הבנים יכולים לישבע שבועה זו שנתחייב
אביהם. מה טיבה – להפקיע ממונם? אם אין
יכולין לישבע אותה שבועה ממש – ישיבעו
שבועת יורשין, כגון "שבועה שלא פקדנו
אבא", ונטילין. עמד ברין – שהוציא שטר זה
על יתמי לזה, ואמרו לו בית דין: השבע וטול.
אם איתא לדרב ושמואל – דאין אדם מוריש
שבועה לבניו, איתיה בין עמד ברין בין שלא
עמד ברין. יחלוקו – גבי שנים חשודין,
דדמיא להא שאין אחד מהן יכול לישבע.
אלמא ליתא להא דרב ושמואל. אליבא דרבי
מאיר – אוקמינא לעיל, דאמר: חזרה שבועה
למקומה. ורב נחמן עבד כרבי יוסי. מזה –
אלמנה שלא גבתה כתובתה. יורשה מוכרין
– ותובעין וגובין כתובתה. עד עשרים וחמש
שנים – משמת בעלה, ואם עברו עשרים
וחמש שנים ולא תבעה – הפסידה. דהכי
תנן בכתובות ב"הנשוא" (קד, א): כל זמן
שהיא בבית אביה, שלא נטלה מזונות מן
היתומין, גובה כתובתה עד עשרים וחמש
שנים, ואם לא תבעה מחלתה. קתני מידת
יורשין גובין כתובתה, ועל כרחך בשבועת
יורשין יגבוה מן היתומין, אף על גב דמית
לוה בחיי מלוה, שהוא מת בחייה, ונתחייבה
שבועה ליורשין. אלמא הורשה שבועה
ליורשה. תא שמע אבל יורשיו משביעין
אותה ואת יורשה וכו' – רישא דמתניתין
ב"הכותב" בכתובות (פו, א): כתב לה "נדר"
ושבועה אין לי עליך ועל יורשך", הוא אינו
יכול להשביעה לא אותה ולא יורשה, אבל
יורשיו, אם מת הוא ובאה לתובעם כתובתה,
משביעין אותה ואת יורשה אם מתה וזן

באין לגבות כתובתה. ומדקתני יורשיו משביעין אותה, אלמא בדלא נשבעה עסקין, וקתני דנשבעין יורשה ונטילין, ושמע מינה אדם מוריש שבועה. אותה באלמנה – דקתני
"יורשיו משביעין אותה" מתוקמא אפילו באלמנה. אבל "זאת יורשה" דקתני מוקי לה רב ושמואל בגרושה, אם גירשה זה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה, שהרי פטורה
היא מן הנדר ומן השבועה. ומתה בחייו ואחר כך מת הוא, דהוה ליה מת מלוה בחייו לזה, שכשמתה היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה, לפיכך הורישתו לבניה, ויורשה
הבאין ליפרע מירשיו צריכין לישבע, כדתנן (שבועות מה, א): היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה.

וש"ק למשנה לעיל מה, א) נשבע בעל הבית – תימה: דשבועת היסט לא ניתנה אלא
בימי רב נחמן, כדמוכח לעיל (שבועות מו, א) ודבור המתחיל בדרבנן וכו'. ואמאי נשבע?
יש לומר דמיירי כגון שלא נתן לו עתה כלום, ואמר: כבר נתתיו לך קודם שנתת לי הפירות
מקודם. ועוד מפרש רבינו תם: דמיירי ברישא שמדר החנוני פירות כלכיו של בעל הבית
ועודם ברשות חנוני, ובסיפא נתן בעל הבית דיער
בחנות ועדיין לא נטלו חנוני, והוי חידוש שנטילין
בשבועה. וכולה מתניתין איירי בנשבעין שנטילין
עד "ואלו נשבעין שלא בטענה". וטעמא דנשבעין
ונטילין – הואיל ויצאו קצת מחזקת שכנגדם.
וטעמא דרבי יהודה – דאין חנוני מוריד פירות
אלא אם כן קבל הדינר, ולוקח בעל הבית בלא
שבועה. וכן גתן לו דינר כסיפא אמר רבי יהודה
שצריך ליתן לו הפירות, ודרבנן ליקח דינר
ולמודד פירות, דמיירי בחנוני שאין מקוץ ולפי זה
הכי פירשא בברייתא דבגמרא: אמר רבי יהודה
אימתי נחלקו חכמים עלי בזמן שהפירות צבורין
ומנוחין בו', אבל בזמן שהפישלן לאחוריו מודד
לי דהמוציא מחבירו עליו הראיה. וקשה: דהאי
"אימת" לא הוי כשאר "אימת" דעלמא דמפרש
מילתא דתנא קמא. בין בא לחלוק בין בא לפרש,
אבל לפירוש הקונטרס הוי כשאר "אימת", ולא
תקשי הא דאמרין עירובין (פא, ב): בכל מקום
שאמר רבי יהודה "אימת" אינו אלא לפרש דברי
חכמים והבא בא לחלוק, דבכל הספרים גרסינן
בפרק "חלוץ" (שם) "שאמר רבי יהודה במשנה",
אבל "אימת" דבריייתא הוי שפיר לחלוק.
רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו בו' – הא
דלא קאמר רבי יהודה הכא: אין דרך חנוני
לתת פירות עד שישלם דינר, כדאמר גבי שולחני
– משום ודרך חנוני לחקוק, אלא דהבא איירין
באותו שאין דרכו לחקוק. ולקמן נמי לא שייך
לממנה. כל שהאיסר בידו ידו על העליונה, לפי
שפעמים בעל הבית נתן איסר בפרטות, וזהם
לא שייך לממנה כל שהאיסר בו', לכך תנא
לישנא דליכא למטעי.

שאמר

ואתא לידן גימא בה מילתא: עמד ברין ומת – כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבועה, ואין אדם
מוריש שבועה לבניו; לא עמד ברין ומת – יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטילין. מחקיף לה
רב נחמן: אטו בי דינא קא מחייבי ליה שבועה? מעידנא דשכיב לזה איחייב ליה מלוה לבני
לזה שבועה! אלא אמר רב נחמן: אי איתא לדרב ושמואל – איתא, אי ליתא – ליתא. אלא
מספקא ליה? והאמר רב יוסף בר מניומי, עבד רב נחמן עובדא: יחלוקו! – לדרביו דרבי מאיר
קאמר, וליה לא סבירא ליה. מתיב רב אושעיא: מזה – יורשיה מוכרין את כתובתה עד עשרים
וחמש שנים! – הכא במאי עסקינן – שגשבעה ומתה. תא שמע: נשא ראשונה ומתה, נשא
שנייה ומתה הוא – שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה! – הכי נמי שגשבעה ומתה. – תא
שמע: אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין בראשונה! אמר רב שמעון: לצדדן
קתני, אותה באלמנה, ויורשיה בגרושה. מתיב רב נתן בר הושעיא: פה פה הן מפכה האב,
שהבן

הוא שחב לו אביו, ויורשיו משביעין אותה, אלמא בדלא נשבעה עסקין, וקתני דנשבעין יורשה ונטילין, ושמע מינה אדם מוריש שבועה. אותה באלמנה – דקתני
"יורשיו משביעין אותה" מתוקמא אפילו באלמנה. אבל "זאת יורשה" דקתני מוקי לה רב ושמואל בגרושה, אם גירשה זה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה, שהרי פטורה
היא מן הנדר ומן השבועה. ומתה בחייו ואחר כך מת הוא, דהוה ליה מת מלוה בחייו לזה, שכשמתה היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה, לפיכך הורישתו לבניה, ויורשה
הבאין ליפרע מירשיו צריכין לישבע, כדתנן (שבועות מה, א): היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה.

שהבן

שהבן גובה – בשטר מן היתומין, בשבועת יורשין – כשאין לו עדים שאמר האב בשעת מיתתו "שטר זה אינו פרוץ", ושלם בשבועה – כשיש עדים שאמר האב בשעת מיתתו כו'. **ברבן שמעון בן גמליאל** – דמתניתין, והאב אילו היה קיים לא היה נאמן אלא בשבועה. ומדקתני: והאב אינו גובה אלא בשבועה, על כרחך היכי דמי – דמית לזה בחיי מלוה, וקתני: הבן גובה בשבועה, אלמא אדם מוריש שבועה. בית שמאי היא – במסכת סוטה פרק "ארוסה ושומרת יבם", דקתני: מות בעלה עד שלא שותתה – נוטלת כתובתה ולא שותתה, דבעינן "והביא האיש את אשתו" וגו' וליכא. אף על גב דשמואל זיתנה גובה מספק, דקסבר: מי שהנכסים משועבדין לו ידו על העליונה, והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו

הוא גבוי ועומד. לפיכך (הוא) (והיא) גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שותתא הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה, ודכוותה גבי מות לזה בחיי מלוה נמי, ואף על גב דתקון רבנן שלא יפרע אלא בשבועה, ממונן גמור הוא להוריש לבניו. איכפלי ואתאי כל הני פריי – טרחתו ובאתי לבא ממקומי לכאן לעקור לדרבן ושמואל? הבו דלא להוסיף עלה – הוסינו עצמכם שלא ללמוד ממנה במקום אחר, הם אמרוה בשבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינו מוריש אותה לבניו אם מת לזה בחיי מלוה – אל תלמדו ממנה המחויב שבועה אחרת. ומפרש הלמוד – כגון זה דאמר רב פפא: הפוגם שטר, שהודת בבית דין שנתקבל קצת, ותנן: לא יפרע את השאר אלא בשבועה. ואם מת – יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטולין, ולא עבדינן בה כרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו. ההוא דשביב ושביב ערבא – ראוון הלזה לשמעון על ידי ערב ובשטר, ומת לזה בחיי מלוה ונתחייב מלוה שבועה, ואחר כך מת מלוה, ובאו יתומין ליפרע מן הערב. דלא ליוסיף עלה הוא – שהם אמרוה ביתומים הנפרעים מן היתומים, ובאן נפרעין מן הערב. כתר יתמי – דלזה אויל, והוה ליה כיתומין מיתומין. והוא – דמת לזה בחיי מלוה, ואחר כך מת מלוה בלא בנים ושביב אחיו ליורשו, ואחיו הוציא השטר על יתמי לזה. דלא ליוסיף עלה הוא – שאמרוה ביתומין מן היתומין, וזה לא יתום הוא. האי שפרא דיתמי – דמת לזה בחיי מלוה. לא מקרע קרעינן ליה – שמו יבאו לפני דין שידון כרבי אלעזר, דאמר לעיל: יורשין נשבעין ונטולין. ושייך למשנה לעיל מה, אן משנה שלא כמענה – משמע שאין אדם תובעו כלום. בגמרא פריך אטו בשופטני עסקין. השותפין והאריסין – בגמרא מפרש מאי שנא הני. והאפומרופין – שנתעסקו

לסורא, עול לנביה רב חסדא ורבה בר רב הונא, אמרו ליה: ליתי מר נעקרא להא דרב ושמואל. אמר להו: איכפלי ואתאי כל הני פריי למעקרא להא דרב ושמואל? אלא הבו דלא ליוסיף עלה. כגון מאי דאמר רב פפא: הפוגם את שטרות ומת – יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטולין. ההוא דשביב ושביב ערבא, סבר רב פפא למימר: הא נמי דלא ליוסיף עלה הוא. אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל? ההוא דשביב ושביב ערבא, סבר רבי בר חמא למימר: הא נמי דלא ליוסיף עלה הוא, אמר ליה רבא: מה לי "שלא פקדני אבא", ומה לי "שלא פקדני אחי"? אמר רב חמא: השתא דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר, האי דיינא דעבד כרב ושמואל – עבד, דעבד כרבי אלעזר – עבד. אמר רב פפא: האי שטרא דיתמי, לא מקרע קרעינן ליה ולא אנבניו מנבניו ביה; אנבניו לא מנבניו ביה – דלמא סבירא לן כרב ושמואל, ומקרע לא קרעינן ליה – דהאי דיינא דעבד כרבי אלעזר עבד. ההוא דיינא דעבד כרבי אלעזר, הוה צורבא מרבנן במתיה, אמר ליה: אייתניה אינרתא מפערבא דלית הלכתא כרבי אלעזר! אמר ליה: לבי תייתי. אתא לקמיה דרב חמא, אמר ליה: האי דיינא דעבד כרבי אלעזר – עבד. "ואלו נשבעין". אטו בשופטני עסקינן? – הכי קאמר: ואלו נשבעין שלא כמענה ברי אלא כמענה שמוא: השותפין והאריסין. תנא: בן בית שאמר, לא שנקנס ויוצא ברגליו, אלא מכניס לו פועלין ומוציא לו פועלין, מכניס לו פירות ומוציא לו פירות. ומאי שנא הני? – משום דמורו בה התיירא. אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן: והוא שיש טענה ביניהם שתי כסף. – כמאן, בשמואל? והתני רבי חיאי לסיועיה לרב! – אימא: כפירת טענה, כרב. "חלקו השותפין והאריסין". איבעיא להו: מהו לגלגל בדרבנן? תא שמע: לזה הימנו ערב שביעית, ולמוציא שביעית נעשה לו שותף או ארים – אין מגלגלין; מעמא דלזה הימנו ערב שביעית, דאתיא שביעית אפקעתיה, הא שאר שני שבוע מגלגלין – לא תימא: הא שאר שני שבוע מגלגלין, אלא אימא: נעשה לו שותף או ארים ערב שביעית, ולמוציא שביעית לזה הימנו – מגלגלין. – הא בהדיא קתני לה: נעשה לו שותף או ארים ערב שביעית, ולמוציא שביעית לזה הימנו – מגלגלין! שמע מינה: מגלגלין בדרבנן, שמע מינה. אמר רב הונא: לכל

בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן. אבל בנכסי יתומין פלוגתא דתנאי היא במסכת גיטין ב"הניזקין" (נב, א). והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית – שהושיבה בעלה חנונית, או שמינה אפטרופא לעסוק בנכסיו. ובן הבית – אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם. חלקו – ולא השביעו בשעת חלוקה. נתגלגלה לו שבועה – עליון אחרי כן, מגלגלין גם את זו עליו. והשביעית משמטת את השבועה – לאו אחר שבועה דשותפות קאי, דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה, אלא מלוה ושבועתה. גמרא כמענה שמוא – שטענה: שמוא עכבת משלי. מאי שנא הני – שהטילו עליהם שבועה כמענה שמוא. משום דמורו בה התיירא – לעצמם, לפי שטרוהו בנכסים. שיש טענה ביניהם שתי כסף – שזה טענה: שמוא עכבת משלי שתי כסף, וזה מודה לו במקצת. דקרובה היא לשבועה דאורייתא, אלא שטענה שמוא היא. והתני רבי חיאי לסיועיה לרב – בפרק "שבועת הדיינין" (שבועות מ, א) דאמר: כפירת טענה שתי כסף לבד פרוטה של הודאה. מהו לגלגל – שבועת האריסין שחלקו על ידי שבועה דרבנן, כגון שבועת היסט, או של נשבעין ונטולין, דתקנתא בעלמא ניהו. ולמוציא שביעית נעשה לו שותף – אין מגלגלין עליו שבועת הלואה דערב שביעית אם כפר הכל, דשביעית שעברה עליו שמתתה. הא שאר שני שבוע מגלגלין – שבועת הלואה שאין (בה) הודאה אטו שבועת השותפין, אלמא מגלגלין בדרבנן. וכשנשנית זו בימי התנאים עדיין לא תיקנו שבועת היסט, כי בימי רב נחמן תיקנה. לא תימא כו' – דאף בשאר שני שבוע נמי אין מגלגלין על ידי שבועת שותפין דרבנן. והאי דנקט שביעית – לאו לאפוקי שאר שני שבוע. אלא אימא: הא נעשה לו שותפות ערב שביעית וחלקו, ובמוציא שביעית לזה הימנו ונתחייב לו עליה שבועה דאורייתא, כגון בהודאה במקצת – מגלגלין. ואשמועינן שאין שביעית משמטת שבועת השותפין ולא שותפות אלא הלואה, דכתיב (דברים טו) שמוט כל בעל משה ידו.

נשבעים שבועות יורשים ונוטלים (לעיל ע"א), **האי דיינא דעבד** – דיין
שפסק ברב ושמואל, **עבד** – מה שעשה עשוי, וכן דיין דעבד ברכי
אלעזר, **עבד** – מה שעשה עשוי. וכן **אמר רב פפא**, **האי שמיא**
דיתמי – שטר של יורשי המלוה, שהוציאורו על יתומי הלוה באופן
שמת הלוה בחיי המלוה והתחייב המלוה שבועה, **לא מקרע קרעין**
ליה, **ולא אנבזי מנבזין ביה** – אין קורעים אותו ואין גובים בו,
אנבזי לא מנבזין ביה, **דלמא סבירא לן ברב ושמואל** – שמא
הלכה כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו, **ומקרע לא**
קרעין ליה, **דהאי דיינא דעבד ברכי אלעזר עבד** – כיון שדיין
שיפסוק הלכה כרבי אלעזר יגבה את החוב על ידי שבועת יתומי
המלוה, מה שעשה עשוי.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **ההוא דיינא** – מעשה בדיין דעבד
ברכי אלעזר, והגבה ליתומי המלוה שבועה, **הוה צורכא מרבנן**
במיתיה – היה בעירו תלמיד חכם אחד, **ואמר ליה לדיין אייתניה**
אינרתא ממערבא דלית הלכתא ברכי אלעזר – אביא לך אגרת
מארץ ישראל שאין הלכה כרבי אלעזר. **אמר ליה הדיין, לכי תיתי**
– כשתביא אגרת כזו אודה לדברך, אבל בינתיים איני חוזר בי. **אתא**
לקמיה דרב חמא – בא אותו תלמיד חכם לפני רב חמא לברר את
ההלכה, **אמר ליה רב חמא, האי דיינא דעבד ברכי אלעזר עבד** –
דיין שפסק הלכה כרבי אלעזר, מה שעשה עשוי.
שנינו במשנה: **ואלו נשבעין שלא בטענה**, השותפים והאריסים
והאפוסרופין, והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, וכן הבית, תמחה
הגמרא: **אמו בשופמני עסקין** – וכי המשנה עוסקת בשוטים,
הנשבעים ללא תביעה. מבארת הגמרא: **הכי קאמר, ואלו נשבעין**
שלא פטענת ברי, אלא פטענת שמיא, שהתובע חושש שמא הם
חייבים לו, **השותפין והאריסין וכו'**.
מבארת הגמרא מיהו 'בן הבית' הנשבע על טענת שמא: **הנא**
בברייתא, **בן בית' שאמרו שנשבע ללא תביעת ברי, לא מדובר במי**
שנכנס ויצא ברגליו לחוך בית חבירו, שאותו אי אפשר להשביע
בטענת שמא, **אלא באדם הנושא ונותן בעניניו בעל הבית, מכנים**
(שוכרו) לו הועילין ומוציא לו הועילין, מכנים (קונה) לו פירות
ומוציא (ומוכרו) לו פירות, וכונן אחד מהאחים שעוסק בירושה
השייכת לכל האחים.
מבארת הגמרא: **ומאי שנא הני** – במה שונים בני אדם אלו,
שנשבעים אף על טענת שמא, **משום דמודו בה התיירא** – לפי שהם
מורים היתר לעצמם ליטול ממון בעל הבית, כיון שהם טורחים
בנכסיו, ולכן חייבם להשבע שלא וטלו כלום.
אמר רב יוסף בר מניומי, אמר רב נחמן, והוא – דין זה ששנינו
במשנה ששותפים ואריסים נשבעים על טענת שמא, היינו בתנאי
שניש מענה ביניהו שתי כסף – שהתובע חושדו שגול ממנו שתי
כסף, והלה מודה לו במקצת. שהרי אפילו בטענת ברי לא חייבה
התורה שבועת מודה במקצת אלא כתביעת שתי כסף (לעיל לה),
ובאופן זה לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא.
מקשה הגמרא: **במאן** – כדעת מי אמר רב נחמן דין זה, משמע
מלשוננו שזהו **בשמואל**, האומר (לעיל לה) שדי בכך שהתביעה תהיה
שתי כסף, ומתוכם יודה במקצת ויכפור במקצת, **וקשה התיי רבי**
חייא לסייעיה לרב – הרי הברייתא ששנה רבי חייא (לעיל מ) מסייעת
לדברי רב, הסובר ששבועת מודה במקצת שייכת רק כשהכפירה
עצמה היא בשתי כסף, והיינו כשתבעו שתי כסף ופרוטה, והלה כפר
בשתי כסף וחודה בפרוטה, ומדוע פסק רב נחמן כשמואל. מתרצת
הגמרא: **אימא בדברי רב נחמן לשון שונה**, שיש ביניהם **בפירת**
מענה' שתי כסף, והיינו בדברי רב.
שנינו במשנה: **חלקו השותפין והאריסין** אין יכול להשביעו. נתגלגל
לו שבועה ממקום אחר, מגלגלין עליו את הכל. מסתפקת הגמרא:
איכענא להו, מהו לגלגל בדרבנן – האם אפשר לגלגל את שבועת
השותפים על ידי שבועה דרבנן שהתחייב לו השותף, או שדין גלגול
שבועה שייך רק כשמתחייב האדם שבועה דאורייתא.
פושטת הגמרא: **תא שמע, לזה הימנו** – לזה אדם מחבירו בערב
שביעית, ולמוציא שביעית נעשה לו הלוה שותף או אריס, וכפר

שהבן גובה בין בשבועה ובין שלא בשבועה – יש פעמים שהבן
צריך להשבע כדי לגבות את חוב אביו, ויש פעמים שגובה ללא
שבועה, ואילו **האב לעולם אינו גובה אלא בשבועה**. ויש לברר היכי
דמי, הרי כיון שנאמר שהאב גובה בשבועה, בודאי מדובר באופן
דמת לזה בתי מלוה, וכיון שהמלוה בא לגבות מיורשי הלוה
הצריכוהו חכמים שבועה, ועל אופן זה קתני, **שהבן גובה בין**
בשבועה ובין שלא בשבועה, ו'בשבועה' היינו שבועת יורשי, שלא
ידוע להם שחוב זה פרוע, ו'שלא בשבועה' היינו ברבן שמעון בן
נמליאל של משנתנו (מח), שאם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו
שחוב זה אינו פורע, גובים היורשים ללא שבועה, ומכל מקום מוכח
שהאב מוריש לבניו ממון שהוא חייב עליו שבועה. מתרצת הגמרא:
אמר רב יוסף, הא מני – ברייתא זו כדעת מי היא, **כבית שמאי היא**,
דאמרי, שטר כשר העומד לגבות, בנבזי דמי – הרי זה כאילו נכסי
החייב גבויים ועומדים בחזקת בעל השטר, ואין זו הורשת שבועה
אלא הורשת ממון.
הגמרא מביאה דעות של אמוראים נוספים בענין דינם של רב
ושמואל: **איכלע** – הודמן רב נחמן לעיר סורא, **עול לגביה** – באו
אצלו רב חסדא ורבה בר רב הונא ואמרו ליה, **ליתי מר נעקרא**
ללא דרב ושמואל – הצטרף אלינו ונבטל את דינם של רב ושמואל,
ונפסוק שאדם מוריש שבועה לבניו. **אמר ליה רב נחמן, איכפלי**
ואתאי כל הני פסי' למקרא ליה דרב ושמואל – וכי טרחתי
ובאתי ממקומי שהוא רחוק פרסאות רבות מכאן כדי לעקור את דינם
של רב ושמואל, **אלא, הכו דלא לופי' עלה** – הוזמנו עצמכם לתקן
שלא להוסיף על דינם דברים שלא נאמרו בהם בפירוש, שרב
ושמואל אמרו את דינם רק לגבי האב להפרע מנכסי יתומים, ואנו
נתקן שהמחויב שבועה אחרת מוריש את הממון לבניו אף שאינם
יכולים להשבע את השבועה שהתחייב.
מבארת הגמרא: **בגון מאי** – באלו שבועות אין פוסקים כרב ושמואל,
כגון דין זה **דאמר רב פפא, הפוגם את שטרן** – מלוה שהודה
ששטר החוב שבידו פרוע בחלקו, שעליו להשבע ששאר החוב אינו
פרוע, **ומת, הירשין נשבעין שבועת יורשי, ונוטלין את שאר**
החוב, כיון שעל שבועה זו לא אמרו רב ושמואל את דינם, וממילא
אנו פוסקים בזה שאדם מוריש שבועה זו לבניו.
הגמרא מביאה מעשים בדינים הדומים לנידון של רב ושמואל: **ההוא**
דשכיר, ושכב ערבא – מעשה בלוה שמת והניח יתומים וערב,
והתחייב המלוה להשבע כדי לגבות מיורשי הלוה, ואחר כך מת
המלוה, ורצו יורשי המלוה לגבות מהערב, **סבר רב פפא למימר,**
הא נמי דלא לופי' עלה הוא – סבר רב פפא שאף אופן זה הוא
בכלל הדברים שאין להוסיף על דינם של רב ושמואל, שהם דיברו
במי שבא להפרע מיתומים, וכאן גובים מהערב. **אמר ליה רב הונא**
בריה דרב יהושע לרב פפא, אמו ערבא לאו פתר יתמי אויל –
וכי הערב אינו עתיד ללכת אחרי היתומים ולגבות מהם את מה
ששילם ליורשי המלוה, וכיון שכן הרי זה כאילו באו יורשי המלוה
לגבות מיורשי הלוה, שבוה אמרו רב ושמואל את דינם שאין אדם
מוריש שבועה לבניו.
מעשה נוסף: **ההוא דשכב ושכב אהא** – מעשה במלוה שמת והניח
אח שירשו, והוריש לו שטר חוב על לזה שמת בחייו, וכבר התחייב
המלוה עצמו שבועה ליורשי הלוה, ורצה האח לגבות מיורשי הלוה,
סבר רמי בר חמא למימר, הא נמי דלא לופי' עלה הוא – אף
באופן זה לא יהיה שייך דינם של רב ושמואל, שהם אמרו את דינם
מיתומים שבאים לגבות, ולא באח. **אמר ליה רבא, מה לי שלא**
פקדני אפא, ומה לי שלא פקדני אחי, כלומר, הרי אין חילוק
בסברא בין ירושת בניו לירושת אח, ובשניהם צריך היורש להשבע
שלא פקדו המוריש שהחוב פרוע, והרי זה כעיקר דינם של רב
ושמואל, שאין המלוה מוריש שבועה, ואין האח גובה אפילו
בשבועה.
הגמרא מבררת את ההלכה: **אמר רב חמא, השתא דלא איתמר**
הלכתא – עתה, שלא נפסקה ההלכה לא ברב ושמואל שאין אדם
מוריש שבועה לבניו, ולא ברכי אלעזר הסובר שיורשי המלוה

ברייטא זו כדעת מי שנויה, והלא לא כרבי יהודה היא ולא כרשבנן,
 שלדברי שניהם השכיר נשבע ונטל גם בלא ראייה.
 אלא בהכרח שהביריתא ששנתה שב'קצץ' השכיר נשבע ונטל
 שנויה רק כרבי יהודה, אבל חכמים חולקים וסוברים שהמוציא
 מחבירו עליו הראיה, כמבואר בביריתא שהביא רבה בר שמואל,
 וכדבריהם אמר שמואל. וכדי ליישב תמיהת רב שישא שאין מסתבר
 שחכמים יחמירו על השכיר יותר מרבי יהודה, מביאה הגמרא את
 תירוצו של רבא. **אָלָא אָמַר רָבָא, בְּהָא קָמִיפְלִי רַבִּי יְהוּדָה וְחַכְמִים,**
רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, בְּאוּפֹן שְׁחִיב בַּעַל הַבֵּית שְׁבֻעָה דְּאִוְרִייתָא כְּדִי
לְהַפְטֵר וְהֵינּוּ כְּשִׁמּוּדָה בְּמִקְצָת, בֵּין שְׁהוֹיכּוּחַ בִּינֵיהֶם הוּא כְּמָה כְּבֵר
שִׁילָם לוֹ, וּבֵין שְׁהוֹיכּוּחַ הוּא עַל סְכוּם הַקְצִיצָה, עֲבָדוּ לִיהִי חַכְמִים
תְּקַנְתָּא לְשִׁכְרִי שְׁלֵא יוּכַל בַּעַל הַבֵּית לְהַשְׁבֵּעַ וּלְהַפְטֵר, אֲלֵא נִשְׁבַּע
הַשְׁכִּיר וְנוֹטֵל, וּמִפְּנֵי שֶׁסָּבַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁבֻשְׁנֵי הָאוּפֹנִים שִׁיךְ הִטְעָם
הָאִמּוּר (לעיל מה). שְׁבַעַל הַבֵּית טוּעָה מִחֲמַת טְרֻדָּתוֹ בְּפוּעִלִּים. וְכִדְרָבֵנָן
– אֲבָל בְּאוּפֹן שְׁאִין מוֹטֵלֶת שְׁבֻעָה מִדְּאוּרִייתָא עַל בַּעַל הַבֵּית, אֲלֵא
פְּטוּר גַּם בְּלֹא לְהַשְׁבֵּעַ, וְהֵינּוּ כְּבוּפֵר הַכֵּל, אִם כֵּן הָוָא תְּקַנְתָּא –
הַשְׁבֻּעָה שְׁחִיב בַּה בַּעַל הַבֵּית אֵינָה אֲלֵא מִתְקַנֵּת חַכְמִים, וְתְקַנְתָּא
לְתְּקַנְתָּא לֹא עֲבָדִין – וְאִין מִתְקַנִּים תְּקַנָּה לְתַקְנָה, לְכֵן לֹא חֲזוּר
וְתִיקְנוּ לְהַפֵּךְ הַשְׁבֻּעָה עַל הַשְׁכִּיר.
וְרָבֵנָן סָבְרִי, כִּדְרָבֵנָן נִמִּי עֲבָדִין תְּקַנְתָּא לְשִׁכְרִי – גַּם בְּאוּפֹן שְׁחִיב
הַשְׁבֻּעָה אֵינּוּ אֲלֵא מִדְּרָבֵנָן תִּיקְנוּ לְהַפֵּךְ הַשְׁבֻּעָה עַל הַשְׁכִּיר, וְלֵכֵן
גַּם בְּאוּפֹן שְׁבַעַל הַבֵּית טוּעֵן שִׁילָם לוֹ הַכֵּל, שְׁמַעִיקַר הַדִּין פְּטוּר
בְּלֹא שְׁבֻעָה, תִּיקְנוּ חַכְמִים שִׁישְׁבַּע הַשְׁכִּיר וְיִטּוּל. וְמֵאִידֶךְ סוּבְרִים
חַכְמִים דְּקָצִיצָה מִדְּרָבִי דְּכִיר – אֵת סְכוּם הַקְצִיצָה וְדֵאִי זֹכֵר בַּעַל
הַבֵּית, וְאִין טְרֻדָּתוֹ בְּפוּעִלִּים גּוֹרֵמַת לוֹ לְטַעוֹת בְּכֶךְ, וְלֵכֵן סוּבְרִים
שְׁבֹאוּפֹן שְׁהוֹיכּוּחַ בֵּין הַשְׁכִּיר לְבַעַל הַבֵּית הוּא עַל סְכוּם הַקְצִיצָה, יֵשׁ
לְהַטִּיל הַשְׁבֻּעָה עַל בַּעַל הַבֵּית, כְּרֵאוֹי מַעִיקַר הַדִּין, וְאִין לְהַפְכָּה עַל
הַשְׁכִּיר.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: שְׁבֻעָת נִגְזָל בִּיצָד, הִיוּ מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁנֵכְנֵם לְבִיתוֹ
 לְמִשְׁכָּנָו שְׁלֹא בִּרְשׁוֹת, הוּא אוֹמֵר כִּלִּי נִטְלָת, והוא אוֹמֵר לֹא נִטְלָת,
 הוא נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל כּו'.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שבת קודש עמ' ב

בהלואה, אף שהמלוה משיבועו שבועת השותפים, אין מְגַלְגֵּלִין עליו
 שְׁבֻעָה שהוא פטור מההלואה, שהרי אף אם באמת הלואה, כבר
 שימטה שביעית את החוב. ויש לדייק, מַעֲמָא – הטעם שאינו יכול
 לגלגל עליו שְׁבֻעָה הוא כיון דְּלוֹה הֵימְנוּ עֵרֵב שְׁבִיעִית, דְּאִתִּיא
 שְׁבִיעִית אִפְקָעְתִּיה – שבאה השביעית ושימטתה, הָא שְׁאָר שְׁנֵי
 שְׁבֻעֵי – אבל אם הלואה בשאר השנים, מְגַלְגֵּלִין עליו שְׁבֻעָה שְׁלֵא
 לוֹה, אף ששבועת השותפים עצמה היא שְׁבֻעָה דְּרַבְנָן, ומוכח
 שמגלגלים בדרבנן. דוחה הגמרא: לֹא תִּקְמָא – אל תאמר ותדייק
 מהביריתא דְּהָא שְׁאָר שְׁנֵי שְׁבֻעֵי מְגַלְגֵּלִין, כיון שבאמת גם בשאר
 השנים אין מגלגלים, אֲלֵא אִימָא – תדייק כך, אם נַעֲשֶׂה לוֹ שְׁוֹתָף אוֹ
 אֲרִים בְּעֵרֵב שְׁבִיעִית, וחלקו קודם שביעית, וְלִמּוּצֵאִי שְׁבִיעִית לוֹה
 הֵימְנוּ, והודה במקצת, והתחייב שְׁבֻעָה דְּאוּרִייתָא, מְגַלְגֵּלִין עליו גם

הגמרא מבארת את התנאים שעל ידם נשבע הנגזל ונטל. מקשה
 הגמרא: וכי מחמת שראו אותו נכנס לבית חבירו יש לנקוט שאכן
 נטל, ולהאמין לנגזל בשבועה כמה נטל, והלא דְּלִמָּא נכנס ולא
 מִשְׁכָּנָו, ואף שאמר שנכנס על מנת כן, מִי וְכִינִי לֹא אָמַר רַב נַחֲמָן,
 הָאִי מֵאֵן דְּנִקְיָם נִרְמָא בִּידֵיהּ – אדם שהחזיק בידו גרוז, וְאָמַר, אֵיזִיל
 וְאִקְמָלִיה לְדִקְלָא דְּפִלְגִיָא – הריני הולך לקצוץ את דקלו של פלוגי,
 ולא ראינו שקיים דבריו, וְאִשְׁתַּבַּח דְּקָמִיל וְשָׁדִי – ונמצא הדקל קצוץ
 ומושלך לארץ, לֹא אָמְרִין דְּהוּא קָמִלִיה – אין אומרים שאדם זה
 קצצו, שאין לחייבו על פי דבריו בלבד, אֲלִמָּא עֲבָדִי אֵינִישׁ דְּגִזִּים
 לֹא עֲבָדִי – מוכח מדברי רב נחמן שעשוי אדם לאיים שמתכוין
 לעשות דבר גזומא ושיגעון, ולא לקיים זאת, הָכָא נִמִּי דְּגִזִּים וְלֹא
 עֲבָדִי – גם כאן בזה שאמר שנכנס לבית חבירו על מנת למשכנו, אין
 לחייבו על פי זה, שהרי עשוי אדם לאיים ולא לקיים זאת. מתרצת
 הגמרא: אִימָא – אמור בכוונת המשנה, שראו שנכנס וְמִשְׁכָּנָו, והיינו
 שראו שנטל כלים מביתו.
 מקשה הגמרא: אם ראו עדים שנטל, וְלִיחֻזִּי מֵאִי מִשְׁכָּנָו – ויעידו
 העדים מה נטל, ומה מקום יש להשביע את בעל הבית. מתרצת
 הגמרא: אָמַר רָבָא פַּר פַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲכֵן הָעֵדִים מַעֲדִים
 שנטל כלים מסוימים, ואותם חייב להשיב בלא שְׁבֻעָה, אִמְנֵם מְדוּבָר
 בְּטוּעָנָו בַּעַל הַבֵּית שֶׁנִּטְל עוֹד כְּלִים קְטַנִּים הֵנִיחֵלִין תַּחַת כְּנָפָיו –
 שיכול אדם להסתירם תחת כנפיו בגדיו, ואותם לא ראו העדים, ועל
 כלים אלו שנינו שנשבע בעל הבית ונטל.
 אגב תירוץ הגמרא שמדובר באופן שנטל הגזול כלים תחת כנפי
 בגדיו, מביאה הגמרא דין דומה. הכלל הוא שחזקה כל מה שתחת
 ידו של אדם שלו, והיינו שכל דבר המיטלטל שהוא תחת ידו של
 אדם, הרי הוא בחזקת שהוא שלו, ואפילו אם מביא אדם אחר עדים
 שחפץ זה היה שלו, וטוען שהפקידו ביד המחזיק בו, נאמן המחזיק
 לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה. הסוגיא שלפנינו תבאר
 באלו אופנים נאמרה חזקה זו: אָמַר רַב יְהוּדָה, רָאוּהוּ – עדים שראו
 אדם נכנס לבית חבירו וְשִׁחַמְמִין כְּלִים תַּחַת כְּנָפָיו (כנפי בגדיו),
 וְיָצֵא

את שבועת השותפים, והחידוש בזה הוא שאף ששביעית משמטת גם
 את השְׁבֻעָה, כמבואר לעיל (מה), היינו רק בשבועה על הלואה, אבל
 שבועת השותפים שהיא מכח טענת גזילה, אינה נשמטת.
 תמדה הגמרא: וכי אפשר לומר שזוהי החידוש בביריתא, הָא בְּהִדְיָא
 קְתַנִּי לָהּ – הרי דין זה כתוב בפירוש בביריתא, נַעֲשֶׂה לוֹ שְׁוֹתָף אוֹ
 אֲרִים בְּעֵרֵב שְׁבִיעִית, וְלִמּוּצֵאִי שְׁבִיעִית לוֹה הֵימְנוּ, מְגַלְגֵּלִין, ומוכח
 שאין שביעית משמטת את שבועת השותפים, ומכך שהוצרכה
 הביריתא לומר גם שאם לוה ממנו בערב שביעית ובמוציא שביעית
 נעשה לו שותף או אריס אין מגלגל, יש לדייק שאם היה זה בשאר
 השנים היו מגלגלים, וְשִׁמְעָ מִינָהּ דְּמְגַלְגֵּלִין שְׁבֻעָה אִף בְּדְרָבֵנָן.
 אומרת הגמרא: שְׁמַע מִינָהּ – אכן מוכח כן מהביריתא.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין גלגול שְׁבֻעָה: אָמַר רַב הוּנָא,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ה. מותר ליתן כלי בשבת תחת נר של שעוה או של חלב הדולק לקבל בו את הנר אם יפול שאין פאן ביטול
כלי מהיכנו פיון שאפשר לנער הנר מהכלי מיד שיפול שמה ולטלטל הכלי אחר כך כמו שירצה שאין איסור
לנער הנר משום איסור כבוי או הכערה כמו שיתבאר בסימן רע"ז¹⁴ וגם אין איסור משום טלטול מוקצה פיון
שאינו מטלטל הנר המוקצה בידים אלא מנער הכלי והוא נופל מאליו ואין הכלי נעשה בסיס לדבר האסור פיון
שלא היה האיסור בתוכו בבין השמשות¹⁵ וגם היה דעתו לנער (עין סימן ש"ט¹⁷) ואינו דומה לנתינת כלי תחת

הלכתא רבתא

שאפשר לנער הנר - היינו אע"פ שאין בדעתו לנער הנר, ואפילו מקצה בדעתו שיהיה מונח הנר בכלי במשך כל השבת - מותר להניחו - כיון שאפשר לנער הנר מיד¹². מיד שיפול שמה - אין להניח כלי תחת נר שעוה על מנת שיקבל את טיפות השעוה הנוטפות מן הכלי, כיון שטיפות השעוה דבוקות לדפני הכלי ואינו יכול לנערם משם, אבל אפשר להניח מעט מים בכלי באופן שטיפות השעוה לא יידבקו לדפנות הכלי ויוכל לנערם מיד¹³. היה בדעתו לנער - שכשאלו בדעתו לנער אף שיכול

לנער לכשירצה, מכל מקום כל זמן שלא ניערו הרי הוא בטל מהיכנו ואינו ראוי לשימוש הרגיל, ואסור לבטל כלי מהיכנו אפילו לשעה (סי' רסו סכ"ו). אלא כיון שאינו מקצהו מדעתו לגמרי ובדעתו (וביטלותו) לנער - נחשב במשך כל זמן זה כאילו ראוי לשימוש ואינו בטל מהיכנו, והוא בדוגמת מוקצה המונח על דבר היתר בין השמשות שחשב עליו לנער - שאינו נחשב למוקצה ולא נעשה לבסיס לדבר האסור אפילו לשעת בין השמשות¹⁶.

ציונים והוספות

12) ראה קו"א סי' רסו ס"ק יא ביאור הדיעות בה. 13) ובנרות שעוה של זמננו אין ניצוצות הניתנים מן הנר, כך שאין לחוש שממהר כיבויים. ובשש"כ פכ"ב סכ"ו כתב לאסור, אמנם בהערה מד כתב מכמה פוסקים להתיר מחמת שאין לטיפות השעוה חשיבות כלל. 14) סעיף ה: הניח נר על גבי טבלא מבעוד יום ושכח לסלקו ממנה קודם שחשכה ונצרכה לו הטבלא לטלטלה ולהשתמש בה בשבת מנער את הטבלא והנר נופל מעליה על הארץ ומטלטלה לכל מקום שירצה ובלבד שלא יתכוין לכבות הנר בניעור זה ואף אם נכבה מאליו על ידי נפילתו אין בכך כלום שדבר שאינו מתכוין הוא ואין כאן פסיק רישיה שאפשר שלא יכבה ע"י כך. במה דברים אמורים כשכבר כלה השמן מהנר ולא נשאר בו רק פתילה דולקת או שהוא נר של שעוה וכיוצא בו אבל נר שיש בו שמן אסור לנער הטבלא להפילו מעליה לפי שאי אפשר שלא יתקרב השמן קצת אל הפתילה ויתחייב משום מבעיר או יתרחק קצת ממנו ויש בו משום מכבה וכל שכן אם ישפוך ממנו קצת. 15) סי' שח ס"ס: ואם אין הקליפות ראויות לבהמה כגון קליפי אגוזים [ן]שקדים וכיוצא בהן שהן אסורות בטלטול כעצים ואבנים אסור להעבירן מעל השלחן בין בידיו בין בדבר אחר שבידיו כגון לגררן בסכין וכיוצא בו ולא התירו טלטול ע"י דבר אחר אלא כשדבר האסור כבר הוא מונח על דבר המותר והוא מטלטל בידיו הדבר המותר והדבר האסור מיטלטל עמו מאליו כגון שמנער בידיו את הטבלא או את המפה שהקליפות מונחות עליה כבר והן ננערות ג"כ ונופלות מעליה מאליהן שהטבלא לא נעשית בסיס לדבר האסור הואיל ולא היו הקליפות מונחות עליו בבין השמשות שהוא תחלת כניסת השבת משא"כ כשמגררן בסכין אינן מיטלטלין מאליהן אלא הוא מטלטלן ע"י

הסכין שנעשה לו כיד ארוכה. ועד"ז בסי' רסו סכ"ד - לגבי התרת המשאוי האסור בטלטול שעל הבהמה כך שיפול על הכרים שמניח בצידי הבהמה ויאסור הכרים בטלטול: במה דברים אמורים בשקים קטנים שיכול לשמוט הכרים מתחתיהם (לכשירצה) ששומט כר העליון מתחתיהם ונופלים על השני ומן השני על השלישי וכן עד שמגיעים לארץ שהשקים לא נעשו בסיס לדבר האסור כיון שלא היו השקים עליהם בבין השמשות שהוא תחלת כניסת השבת. 16) במקום הפסד מרובה כמבואר בסי' שט הובא להלן, והמלים 'וגם היה דעתו לנער' אינם באים כתוספת לביאור היתר משום מוקצה ובסיס לדבר האסור, אלא כהמשך לכללות הסעיף העוסק בביטול כלי מהיכנו. 17) סעיף ז: ואפילו אם היה בדעתו שלא ישארו שם כל השבת כולה אלא בכניסת השבת בלבד דהיינו שהיה בדעתו שישארו שם עד לאחר בין השמשות בלבד שאז יסירם משם ע"י נייעור אין זה מועיל כלום להתיר לו אפילו הנייעור שהיה דעתו עליו לפי שמתוך שנעשו החבית והכר בסיס לאיסור בבין השמשות שהוא תחלת כניסת השבת הוקצו לכל השבת כולה ואין דעתו מועלת להתירם. ויש אומרים שלא נעשו בסיס לאיסור אלא אם כן היה בדעתו שישארו שם האבן והמעוה כל השבת כולה אבל אם היה בדעתו ליטלם משם באמצע השבת בין על ידי נכרי בין על ידי נייעור לא נעשו כלל החבית והכר בסיס להם אפילו בתחלת כניסת השבת ולא נאסרו כלל בטלטול ולא הוקצו לכל השבת כולה ולכן אם נמלך אפילו בתחלת כניסת השבת להטות החבית ולנער הכר. . הרי זה מותר כמו בשוכח. . והעיקר כסברא הראשונה ומכל מקום במקום הפסד יש לסמוך על סברא

- 1 הנר של שמן לקבל שמן הנוסף שאף שאפשר לנער השמן מהכלי מכל מקום הוא אינו חפץ בכך שלא להפסיד
2 השמן ובשביל כך הוא נותנו שם ומבטלו מהיכנו:

חלק ב סימן רסה, דין כלים הנתנים תחת הנר טעיה ה

ציונים והוספות

השבת על ידי נכרי או על ידי ניעור או שאר טלטול מן הצד
הרי זה מותר לנערה אם הנר של שעה וכיוצא בו ויש לסמוך
על דבריהם להקל במקום הפסד כגון נר שעל השלחן שנפל על
השלחן וחושש שלא ישרף השלחן ינער השלחן והנר נופל
מעליו אם הוא של שעה וכיוצא בו אם היה דעתו מבעור יום
לסלקו מעל השלחן בשבת על ידי נכרי או על ידי טלטול מן
הצד.

האחרונה כגון אם נפל נר על השלחן כמו שנתבאר בסי' רע"ז:
ועד"ז בסי' רעז טעיה ו: אם מדעתו הניח הנר על הטבלא שיהיה
עליה בכניסת השבת הרי נעשית בסיס להנר וטפלה אליו
ואסורה בטלטול כמוהו לפיכך אסור לנערה אף אם הנר הוא
של שעה וכיוצא בו .

ויש אומרים שאינה נקראת בסיס אלא א"כ היתה דעתו שיהיה
הנר עליה כל השבת כולה אבל אם היה דעתו לסלקו אחר כניסת

שולחן ערוך – הלכות ברכות שבסעודה

- 1 **ב** ואם הם דברים הבאים שלא מחמת סעודה דהיינו שאין דרך
2 לקבוע סעודה עליהם לא ללפת ולא להשביע כגון כל מיני
3 פירות וכיוצא בהם בין חיים בין מבושלים ואפילו נתבשלו עם
4 בשר אם אוכל אותם בלא פת טעונים ברכה לפניהם.
- 5 ואפילו אוכלם בגמר הסעודה כדי לעכל המאכל (או לקנוח
6 להקל מכובד המאכל) אינן נפטרים בברכת המוציא כיון שאינן
7 מעיקר הסעודה ואין דרכם לבא מחמת הסעודה לעולם אלא
8 דרכם לאכלם כל היום אפילו שלא בשעת סעודה.
- 9 אבל אין טעונים ברכה לאחריהם (אפילו אוכלם באמצע
10 הסעודה לא לעכל ולא לקנוח אלא לתענוג בלבד) שכיון שבאו
11 בתוך הסעודה קודם שמשכו ידיהם מן הפת ברכת המזון
12 פוטרם לפי שכל מה שבא תוך הסעודה הוא מכלל השביעה
13 שנאמר בה ושבעת וברכת:
- 14 **ג** אבל אם אוכלם עם פת נעשו טפלה לפת וברכת המוציא
15 פוטרתן אפילו קבע לפתן סעודתו על דבר אחר והביאו לפניו
16 פירות לקנוח ולתענוג ואוכל מהם מעט עם פת.
- 17 ואם הביאום לפניו ללפת בהם גם כן את הפת ואכל מהם מעט
18 עם הפת אפילו אוכל אח"כ בלא פת א"צ לברך לפניהם אם
19 דעתו לאכול עוד מהם עם פת שכיון שתחלת אכילת הפירות
20 וסופה היא עם הפת מצטרפין הם עם שאר הסעודה להפטר
21 בברכת הפת אף מה שאוכל בינתיים בלא פת כיון שהביאו
22 אותם מתחלה ללפת בהם הפת ומלפת בהם פת בתחלה וגם
23 בסוף דעתו ללפת בהם ואף אם אח"כ נמלך שלא ללפת בהם
24 בסוף אין בכך כלום כיון שבשעה שאוכל מהם על סמך ברכת
25 המוציא כוונתו ללפת בהם עדיין אחר כך.
- 26 אבל אם מתחלה לא הביאום ללפת בהם את הפת אלא לקנוח
27 סעודה אף שמלפת בהם פת תחלה וסוף ואוכל בינתיים בלא
28 פת צריך לברך לפניהם כיון שעיקרם לקנוח ולא ללפת אינן
29 מצטרפין לשאר הסעודה לפטור מה שאוכל בלא פת.
- 30 וכל זה כשתחלת אכילתו מהפירות היא עם פת אבל אם מתחיל
31 לאכול בלא פת אף אם באו ללפת ומלפת בהם אלא שאוכל
32 מעט בתחלה בלא פת צריך לברך.

- 33 וטוב לנהוג כן לעולם כשבאים לו פירות באמצע סעודתו ללפת
34 הפת לאכול מהם תחלה מעט בלא פת ולברך ואח"כ יאכל בין
35 עם פת בין בלא פת לפי שיש מסתפקין אף אם מלפת בהם הפת
36 תחלה וסוף ואוכל בנתיים בלא פת אם נפטרים בברכת המוציא:
37 **ד** וכל זה כשקבע לפתן סעודתו על דבר אחר ובאמצע הסעודה
38 הביאו לו פירות אבל אם קבע לפתן סעודתו על הפירות
39 נעשו לו הפירות כדברים הבאים מחמת הסעודה שנפטרים
40 בברכת המוציא אפילו אוכלם בלא פת בתחלת אכילתם וא"צ
41 לאכול מהם תחלה עם פת ויש חולקים.
- 42 ולכן טוב שיאכל תחלה מעט עם פת ואז אף אם אחר כך אוכל
43 מהם בלא פת א"צ לברך עליהם ואפילו אין דעתו לאכול עוד
44 עם פת כיון שעיקר קביעת סעודתו היה עליהם ללפת בהם את
45 הפת.
- 46 ומי שאוכל תמרים וכיוצא בהם בין מאכל למאכל להמשיך
47 תאות האכילה כיון שהוא צורך סעודה נפטרים בברכת הפת
48 בכל ענין כמו פרפראות שנתבאר בסימן קע"ו:
- 49 **ה** וכל מקום שאין הפירות נפטרים בברכת הפת צריך לברך
50 עליהם אפילו היו לפניו בשעה שבירך המוציא ונתכוין
51 לפטורם.
- 52 וכל מקום שהם נפטרים נפטרים אפילו לא היו לפניו בשעה שבירך
53 המוציא ולא היה דעתו עליהם (ואע"פ שבכל מקום אין העיקר
54 פוטר את הטפל בברכתו אם אין הטפל לפניו ואין דעתו עליו מכל
55 מקום בסעודה כיון שקובע עצמו לאכילה הרי דעתו מן הסתם על
56 כל מה שיביאו לפניו אע"פ שלא היה כן בדעתו) בפירושו.
- 57 אבל אם ידוע שלא היה דעתו על זה כלל כגון שאחר שבירך
58 על הפת שלחו לו דורון מבית אחרים שאינו סמוך עליהם ולא
59 היה דעתו על הדורון אינו נפטר בברכת הפת אפילו הוא דבר
60 שדרכו לבא ללפת את הפת ומלפת בו את הפת ועכשיו אין
61 העולם נזהרים בזה במדינות אלו מפני שבינינו הוא דבר מצוי
62 שאחד שולח לחבירו דורון בסעודה אפילו מבית אחרים.
- 63 (וכל זה לענין אם נפטר בברכת הפת אבל כל דבר שנפטר
64 בברכת הפת אע"פ שסיים לאכלו וגמר בלבו שלא לאכול ממנו
65 עוד בסעודה זו וחזר ונמלך לאכול א"צ לברך עליו כמו שיתבאר
66 בסימן קע"ט):

ראשונה ולא מברכה אחרונה אבל כל מה שאוכלין ושותין על
השלחן שאכלו עליו הפת סעודה אחת היא עם הפת ולכן
נפטרים בברכותיה אע"פ שסילקו דעתם ממנה לגמרי ואפילו
אמרו תנו ונברך עד שיטלו מים אחרונים או שיטול כוס ברכת
המזון כמו שיתבאר בס' קע"ט:

חלק א סימן קעח, דין דברים הבאים בתוך הסעודה
ואחר הסעודה ומה דינם טעיפים ב"ז

א היה אוכל בחדר זה ונטל המאכל בידו והלך לחדר אחר
לאכול צריך לחזור ולברך שכיון שעמד והלך למקום אחר
עמידתו זו היא גמר אכילתו וזו אכילה אחרת היא וטעונה ברכה
בתחלה אע"פ שלא הסיח דעתו בינתיים ואפילו חזר למקומו
לאכול צריך לחזור ולברך שכיון ששינה מקומו בינתיים הפסיק
אכילתו אבל בחדר אחד מזוית לזוית אינו נקרא שינוי מקום
אפילו הוא טרקלין גדול.

ואם מתחלה כשבירך בחדר זה היה בדעתו לשנות מקומו מחדר
לחדר באמצע אכילתו אפילו אוכל בחדר השני מאכל אחר
שברכתו כברכת הראשון א"צ לחזור ולברך.

והוא שיהיו שני החדרים בבית אחד אבל מבית לבית או אפילו
מבית לחצר אין דעתו מועלת כלום אפילו נטל המאכל בידו
כשהולך וחוזר ואוכלו בלא היסח הדעת בינתיים.

ומכל מקום אם במקום שאוכל יכול לראות את מקומו הראשון
שאכל שם אפילו דרך חלון ואפילו מקצת מקומו אין צריך
לחזור ולברך אפילו מבית לחצר ואפילו לא היה כן בדעתו
כשבירך ואפילו על מאכל אחר שברכתו כברכת הראשון אם
היה בדעתו לאכול כשבירך כמו שיתבאר בס' ר"ו:

חלק א סימן קעח, איזה דברים קרויים הפסק בסעודה טעיף א

י ודברים הבאים לאחר הסעודה (שהיה מנהג בימות חכמי
התלמוד שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת
ומסירים אותה וגם השלחנות הקטנים שלפני כל אחד ואחד
וקובעין עצמן לאכול פירות ופרפראות לקנות סעודה ולשתות
יין) הרי כל מה שמביאים אז לפניהם אפילו דברים שדרכם לבא
ללפת הפת טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם (ואצ"ל
פירות חוץ מתמרים שנפטרים בברכת המזון כמו שיתבאר בס'
ר"ח) מפני שהמוציא וברכת המזון אינן פוטרים אלא מה שנאכל
תוך עיקר הסעודה בעוד שלא סילקו ידיהם מהפת.

ועכשיו שאין מסלקין השלחן אחר הסעודה קודם ברכת המזון
אין לנו סילוק הפת בסתם עד ברכת המזון או מים אחרונים או
שיטול כוס ברכת המזון בידו אע"פ שלא נטל ידיו או שיאמר
תנו כוס ונברך ברכת המזון שאז סילק דעתו מלאכול לגמרי
(ואצ"ל אם אמר בפירוש שמסלק את עצמו מלאכול עוד אע"פ
שלא אמר תנו ונברך והוא הדין אם גמר כן בלבד).

ואע"פ שאם חזר ונמלך לאכול פת יש מתירין לאכול בלא
ברכה כמו שיתבאר בס' קע"ט ואז יכול ג"כ לאכול כל הדברים
שנפטרו בברכתה מכל מקום כל זמן שלא חזר וידי מסולקות
הימנה אין שאר דברים נפטרים בברכתה אף על פי שלא סילק
דעתו מהם:

ז ובסעודות גדולות שרגילים למשוך ידיהם מן הפת ולערוך
השלחן בפירות ולקבוע שתיה היה ראוי לברך על המשקים
אע"פ שהם באים מחמת הסעודה וגם ברכה אחרונה על הפירות
קודם ברכת המזון אלא שלא נהגו כן.

יש מי שלימד עליהם זכות לומר שלא הצריכו לברך בימיהם
אלא משום שנראה כסעודה אחרת מה שאוכלים ושותים אחר
סילוק השלחן לכך אינן נפטרים בברכת הפת לא מברכה

לקוטי תורה

הצורך להתפלל יום יום מתוך יגיעת המוח והלב
[לאחרי שנתבאר בפרק הקודם התוכן הפנימי
ב"קריאת" אברהם אבינו שהקב"ה הוא "אל עולם", היינו
שאיננו דאמת שום דבר אינו נפרד מאלקות, וגם לאחר
בריאת העולם הקב"ה הוא "יחיד ומיוחד" כמו קודם
שנברא העולם ממש - ישוב לבאר, שענין זה הוא עיקר
ההתבוננות שבתפלה:]

ובזה הוא מעורר את האהבה בתפלה.

כאשר האדם יכיר במוחו באמת זו שאין שום
מציאות בלעדיו ית', ויתבונן בזה בעומק הדעת, הרי מן
המוח יתפשט הדבר אל הלב, ולבו יתעורר באהבת ה'
עד אשר לא תהי' לו שום תשוקה לענייני עולם הזה,
"שכולם מבוטלים במציאות נגד השי"ת אין סוף
ב"ה", והרי הם כאין ואפס וכלא חשיב, אלא כל רצונו

ותשוקתו יהיו לה' לבדו, כיון שהוא ית' המציאות
האמיתית היחידה.

- והתעוררות אהבה זו לאלקות היא תוכן ענין
התפלה, כפי שנתבאר לעיל שענין תפלת הבוקר הוא
לעורר את האהבה לה' בלב האדם.

[וממשיך ומבאר כיצד התוכן של כל פרט ופרט
בתפלה הוא - להחזיר במוח האדם הכרה זו שהשי"ת הוא
"אל עולם":]

וזהו שאומרים הודו לה' קראו בשמו כו'. פירוש,
שאנו מודים על זה שהשם הוא אל עולם כנ"ל.

התחלת התפלה היא באמירת "הודו לה' קראו
בשמו", וענין הקריאה בשמו של הקב"ה הוא על דרך
מה שכתוב גבי אברהם "ויקרא שם בשם הוי' אל-
עולם", שאין העולם דבר נפרד מאלקות, כנ"ל.

1 ולכן מתחילים התפלה בענין זה, היות שזהו עיקר
2 "ענין ההתבוננות שבתפלה" להחדיר בהכרת האדם
3 ענין אחדותו יתברך.

4 ועל ענין זה סובב והולך כל התפלה.

5 על נקודה זו ד"קראו בשמו", "ויקרא . . בשם ה'
6 א-ל עולם" - סובב והולך כל ענין התפלה; שכן, תוכן
7 סיפור שבחו של מקום בפסוקי דזמרה הוא - "שאנו
8 מספרים בגדולתו, שהוא גדול ומחולל מאד, שמהוה
9 תמיד יש מאין, הללו את ה' מן השמים ומן הארץ,
10 וכולם בטלים אצלו במציאות, כי הוא מהוה תמיד
11 מאין ליש", וכמו שאומרים "אתה הוא ה' לבדך כו",
12 ואתה מחי את כולם כו".

13 שצריך לחזור על זה פעמים רבות, עד שיקבע בלבו
14 בבחינת ראי' ממש.

15 הטעם "שצריך לחזור על זה פעמים רבות" ובמשך
16 התפלה אומרים פסוקים ומזמורים רבים המבארים
17 ענין זה באריכות ובפרטיות, הוא - כי תכלית התפלה
18 היא להגיע ל"בחינת ראי' ממש" באלקות: כלומר,
19 להגיע לידי כך שהכרה זו שהקב"ה הוא "א-ל עולם"
20 תהי' קבועה ומוחלטת אצל האדם בוודאות והתאמתות
21 גדולה כל כך כאילו הוא רואה זאת בעיניו, "בבחינת
22 ראי' ממש", ולא בבחינת שמיעה לבד.

23 ד"כסיל בבחינת חושך הולך, כמו בעל הבית
24 [המתהלך בביתו בחושך] אע"פ שידוע [היכן] כל
25 מקומות הכלים [מכל מקום] יכול ליפול, מפני שהוא
26 בחושך הולך ואינו בבחינת ראי' אצלו. וכך [גם
27 בעניננו] אפשר להיות "כסיל" - שידוע ומאמין שהוא
28 יתברך ממלא כל עלמין כו', ומכל מקום יעבור
29 עבירות, כי אינו אצלו בהתגלות בבחינת ראי', רק
30 שמיעה לבד.

31 ולכן אנו חוזרים על ענין אחדות ה' פעמים רבות
32 במשך התפלה - כדי להחדיר בפנימיות המוח והלב
33 את ההכרה שאין שום מציאות זולתו ית' ("א-ל
34 עולם"), עד שהכרה זו באחדותו יתברך תהי' קבועה
35 בלבנו "בבחינת ראי' ממש" - ועל ידי זה יכולים
36 לעורר את האהבה לה'.

37 ושיאריך בזה כל אחד ואחד לפי שכלו.

38 כדי להגיע ל"בחינת ראי' ממש", לא די ב"אמירת"
39 הפסוקים והמזמורים באופן שטחי לבד וגם לא די
40 בתפלה עם כוונת פירוש המילות, אלא צריך להאריך
41 ולהתבונן בדבר זה, "כל אחד ואחד לפי שכלו", כי רק

42 על ידי אריכות ההתבוננות בתפלה יכולים להגיע
43 לבחינת ראי' באלקות;

44 וריבוי ההתבוננות בדבר זה הוא הכרחי, כי הוא
45 נגד החוש שלנו, מאחר שהשמים והארץ וכל צבאיהם
46 נראים לעינינו מציאות "יש" ודבר בפני עצמו, ורק על
47 ידי ריבוי ההתבוננות בדבר, פעם אחר פעם, לאט לאט
48 יחדור הענין יותר ויותר בתוך פנימיות המוח והלב.

49 יש שמוחו מגושם יותר, צריך להעמיק בזה ביותר.
50 אדם שמוחו מגושם, היינו שתופס בכל דבר ודבר
51 רק את הצד הגשמי והחומרי שבו, יקשה עליו ביותר
52 להגיע לידי הכרה זו ד"א-ל עולם"; ולכן הוא זקוק
53 ליגיעה גדולה ועצומה ביותר, בהתעמקות המחשבה
54 ביתר שאת, כדי שאחדותו ית' תוקלט אצלו. וככל
55 "שמוחו מגושם יותר, צריך להעמיק בזה יותר".

56 [ואין להקשות: אם כל ענין התפלה הוא רק לקבוע
57 בנפש את ההכרה באחדותו ית' - מהו ענין כל הבקשות
58 שבתפלה?

59 - על זה ממשיך:]

60 ובקשות שבאמצע פסוקי דזמרה ושבחים, תקנו
61 אנשי כנסת הגדולה מחמת שיש קטרונים על
62 האדם, ודנין אותו אם הוא ראוי לכך. וגם, כי יש
63 כמה מניעות וסיבות, המטרידות את האדם
64 מהתבוננות זו.

65 גם הבקשות לרחמי השי"ת המשולכות בתוך
66 פסוקי השבח להקב"ה בפסוקי דזמרה, הן למטרה זו
67 - החדרת אחדות ה' לתוך מוחו של האדם;

68 כי תפלות ובקשות אלו הן לעורר רחמיו ית' שיסיר
69 מן האדם את המניעות המעכבות אותו מלהגיע לידי
70 הכרה זו - בין המניעות הבאות מן המקטרגים למעלה,
71 הטוענים שאין האדם ראוי לזכות לבחינת ראי'
72 והתאמתות באלקות; ובין המניעות הבאות מדברים
73 הטורדים ומבלבלים אותו למטה (כמו טרדות ודאגות
74 הפרנסה וכדומה), המקשים עליו להתרכז ולהעמיק
75 מחשבתו כדבעי בהתבוננות זו.

76 ועל זה אנו מבקשים רחמים, הושיעה את עמך וגו'
77 ורעם ונשאם כו', והוא רחום וגו'.

78 בקשת הרחמים "הושיעה את עמך וגו' ורעם
79 ונשאם" וכיו"ב - היא לישועה רוחנית, שהקב"ה ינשא
80 את האדם ברוחניות כדי שמוחו יוכל לקלוט באמת
81 ענין אחדותו ית', "בבחינת ראי' ממש".

1 וכל הענין עד קריאת שמע הוא לעורר את האהבה.
2 ונמצא שתוכן כל ענין התפלה עד קריאת שמע
3 הוא כדי "לעורר את האהבה" לה' - ענין קריאת שמע
4 עצמה, התעוררות האהבה בפועל [וכמו שממשיך:]

5 ובקריאת שמע אומרים הויה אלקינו [הוי'] אחד.
6 בקריאת שמע אומרים "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
7 אחד", והפירוש האמיתי ב"ה' אחד" הוא, לא רק שיש
8 אלקה אחד (ולא שנים ח"ו), אלא שמלבד הקב"ה אין
9 שום מציאות (כי מציאות העולם אינה תופסת מקום
10 לגבי הקב"ה, כנ"ל בפירוש "א-ל עולם"), ונמצא
11 שהוא יתברך הוא המציאות האחת והיחידה - "ה'
12 אחד".

13 ואיתא בנמרא אנשי יריחו היו כורכין את שמע
14 ולא היו מפסיקין בין אחד לואהבת בדבר אחר.

15 לפי שהם תלויין זה בזה, שלפי ערך התבוננותו
16 באחדותו יתברך ככה תתעורר מדת האהבה,
17 לפיכך היו כורכין את שמע בו'.

18 וזהו שמיד אחר פסוק "שמע ישראל ה' אחד"
19 נכתב בתורה פסוק "ואהבת גו'" - "לפי שהם תלויים
20 זה בזה", שעל ידי ההבנה וההכרה בענין אחדותו ית',
21 באים ל"ואהבת את ה' אלקיך".

22 ובזה יובן הטעם למאמר רז"ל שאנשי יריחו "היו
23 כורכין את שמע", היינו ש"לא היו מפסיקין בין אחד
24 לואהבת" (בניגוד למנהג שנקבע אחר כך, שמפסיקים
25 ואומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד") - כי
26 מאחר שהתעוררות האהבה לה' ("ואהבת") תלוי'
27 בהכרה באחדותו יתברך ("ה' אחד"), לא רצו להפסיק
28 ביניהם.

29 אלא שאין הלכה כאנשי יריחו.

30 אבל, אף שמצות האהבה תלוי' בהכרה בענין
31 יחודו ית' כנ"ל, מכל מקום אין הלכה כאנשי יריחו,
32 אלא מפסיקים באמירת ברוך שם כו' בין "אחד"
33 ל"ואהבת".

34 [והטעם לזה:]

35 שברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא היו
36 הפסק, משום שגם זה "רוא דאחד", "ועד" הוא רוא
37 דאחד בחילופי אתון וגו'.

38 גם ברוך שם כו' תוכנו הפנימי הוא ענין אחדותו
39 יתברך, כדאיתא בזהר דברוך שם הוא ענין "רוא

40 דאחד" - פירוש: אותיות "ועד" הם אותיות "אחד"
41 בחילופי אתון, כי אות ו' מתחלפת באות א' - כידוע
42 שאותיות אהו"י מתחלפות זו בזו; ואות ע' מתחלפת
43 באות ח' - כי אותיות אהה"ע (שהן מן הגרון)
44 מתחלפות זו בזו.

45 ונמצא שבתיבות "ברוך שם כו' ועד" ישנו אותו
46 התוכן דפסוק "שמע גו' ה' אחד".

47 ונקרא יחודא תתאה כנודע:

48 מבואר בזהר אשר ענין אחדותו של הקב"ה
49 המבואר בפסוק שמע ישראל וגו' ה' אחד - הוא בחינת
50 יחודא עילאה (יחוד עליון), היינו אמיתית ענין
51 האחדות כפי שהיא אצל הקב"ה עצמו ("העליון");
52 וענין האחדות שבתיבות "ברוך שם כו' לעולם ועד"
53 הוא "יחודא תתאה" (יחוד תחתון), היינו, שהוא ענין
54 אחדותו ית' כפי שהוא נרגש אצל הנברא ("התחתון"),
55 כי הנברא מרגיש את עצמו ליש, אלא "שמבין בעיני
56 שכלו" את האמת שבטל הוא לאלקות (אבל כל זה
57 הוא רק בהכנתו ולא בהרגשתו).

58 ולכן "ועד" הוא אותיות "אחד" רק בחילופי
59 אותיות - כי ענין האחדות האמיתית מתעלם ומתכסה
60 אצל הנבראים, וכלשון הזהר שברוך שם כו' הוא
61 "רוא דאחד" (הסוד של אחד) - כי ענין ה"אחד"
62 שבתיבות אלו אינו בגילוי ממש כמו בפסוק שמע וגו'
63 "ה' אחד", אלא בסוד, היינו ברמז ובהעלם.

64 וזהו גם ההבדל בין אנשי יריחו לשאר בני ישראל:
65 אצל צדיקים גדולים, בעלי נשמות גבוהות,
66 המאחדות בתכלית עם מקורן ושרשן, מתגלה בפועל
67 ענין אחדותו ית' האמיתי כפי שהוא קמי' ית' כביכול
68 - וזהו דרגת אנשי יריחו שלא היו מפסיקין בין
69 "שמע" ל"ואהבת";

70 משא"כ שאר בני ישראל אומרים גם ברוך שם כו'
71 - ולא די להם באמירת שמע ישראל וגו' - כי היות
72 שלא כל אחד ואחד יכול לבוא לידי הכרה ב"ה' אחד"
73 ("יחודא עילאה") בבחינת ראי' והרגשה ממש, לכן
74 תיקנו להוסיף גם אמירת ברוך שם כו', שהשגת
75 מדרגה זו באחדותו יתברך ("יחודא תתאה") היא
76 ביכולתו של כל אחד ואחד מישראל, ועל ידי
77 ההתבוננות בזה יוכל כל אחד לעורר בעצמו את
78 האהבה לה'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 וזהו שאמר בספר עמק המלך בשער שעשועי המלך,
2 שבחי' שעשועי המלך בעצמותו הי' בבחי' רוי"ש
3 כדמיון הבהקת האבן טוב בתנועה המתנוצץ בעין אנה
4 ואנה בחי' או"י ובחי' או"ח יחד כו', וכמובן מכל הנ"ל
5 בבחי' שעשועי' שבאדם בדבר זולתו שיש בו [בחי']
6 הסתלקות הנפש והתפשטות והשבת הנפש בבת א' כו',
7 אשר ע"ז מורה התנועה הנק' נענוע בשעה שמשתעשע
8 כנ"ל באריכות, וכך ממש יובן גם בבחי' שעשועי' העצמי'
9 שהוא ג"כ בבחי' רוי"ש הסתלקות והתפשטות יחד בעצמות
10 עדיין כו', ולמעלה היינו בחי' חו"ג הכלולי' כא' בבחי'
11 עצמו' התענוג הפשוט ההיולי' שבעצמות המאציל ממש
12 וע"כ נק' שעשועי' ב"פ ש"ע כמו וישע ה' בתנועות רוי"ש
13 כו'. וזהו נעשה אדם בצלמינו כדמותינו, פי' שבחי' עצמו'
14 המאציל א' נעשה אדם בצלמינו כו' כי בחי' צלם ודמות
15 הוא בחי' רוי"ש או"י ואו"ח שבאו"כ כנ"ל לפי שבחי'
16 שעשועי המלך בעצמותו יש בו בחי' רוי"ש או"י ואו"ח
17 יחד ע"כ כמו ששיער בעצמו בכח בבחי' רוי"ש או"י ואו"ח
18 כן צמצם א"ע להיות מקור לפועל ההשתלשלות דאבי"ע
19 להיות ג"כ בבחי' רוי"ש והוא בחי' מטי ולא מטי כו' עד
20 שהאצי' ג"כ הי' בצלמו ודמותו שבעצמות המאציל, וזהו
21 ענין רוי"ש או"כ דז"א ששרשו מבחי' רוי"ש או"י ואו"ח
22 שבעצמות לפי שא' נעשה אדם דאצי' בצלמינו כדמותינו
23 דוקא וד"ל.

24 וזהו ענין שרמזו רז"ל שקודם שנברא העולם הי' הוא

25 ושמו בלבד, פי' הוא ושמו הוא בחי' או"כ שנק' צלם
26 ודמות או"י ואו"ח כו' העלאה למעלה בעצמו' והמשכה
27 למטה והכל בעצמות עדיין, וזהו שקודם שנברא ונאצל
28 העולם הי' הוא ושמו רוי"ש ביחד כלולי' בעצמות בבחי'
29 לבד כמו שהוא לבדו כו', וכידוע דאוא"ס למעלה עד אין
30 קץ ולמטה עד אין תכלית, והכל בבחי' עצמותו קודם
31 שצמצם א"ע בצמצום הראשון שנק' מקום פנוי כו' שזהו
32 קודם שנמשך הקו להיות מעלה ומטה כו' אלא הוא בחי'
33 חו"ג שבעצמו' ממש וד"ל.

34 והנה גם העבודה בנפש האלהית צ"ל בחי' התכללות
35 מבחי' ב' מדות הנ"ל דרו"ש בבחי' או"י ואו"ח,
36 ועל זה א' והחיות רוי"ש דקאי במלאכים שמעלים מ"נ
37 למעלה שהוא בחי' רוי"ש דוקא, וכמארז"ל בפי' רצוא
38 ושוב זה שהוא כמראה הבזק דהיינו כלהב היוצא מתוך
39 החרסית שיוצא וחוזר ונמשך כו' בבחי' נענוע כנענוע הנר,
40 וכך הוא ענין התלהבות רשפי אש התשוקה בנפה"א הנק'
41 אתעדל"ת בחי' העלאנת מ"ן ג"כ בבחי' רוי"ש כזה דוקא
42 שהוא אהבה בתענוגים בחי' הסתלקות הנפש כמ"ש כלה
43 נפשי כו' כלה שארי ולבבי כו', והוא ענין התגברות
44 התשוקה של הנפש לצאת מנרתק חומר הגוף מצד עריבות
45 וידידות עד כלות נפשו כו', ומיד שרץ לבך שוב בבחי'
46 ירידת והשבת הנפש ג"כ מצד התענוג שמתענג על ה' עד
47 שימושך חיות נפלא בלבו כנ"ל באריכות בענין התענוג
48 דרו"ש כו' וד"ל.

בספר עמ"ה כו' שעשועי המלך בעצמותו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 והענין דהנה כתיב וזאת המצוה כו' שמע ישראל. כי ק"ש
2 היא מצוה כללית ושננתם וקשרתם והוקשה כל התורה
3 לתפילין וכדי להיות ושננתם וקשרתם צ"ל תחלה שמע
4 ישראל שמע לשון התבוננות כו' וענין הוי' אחד מבורא
5 למעלה שהו' רקיעים והארץ וד' רוחות העולם בטלים
6 ליחודו ית' וזהו ענין לך הוי' הגדולה והגבורה כו'
7 שהגדולה היא התפשטות גדולתו על הנבראים עד אין קץ
8 כמ"ש ולגדולתו אין חקר הן הן גבורותיו כי הוא ית' קדוש
9 ומובדל המתנשא מימות עולם ולא מכל אינון מדות איהו
10 כלל, ולכן כדי שיהי' נק' בשם חכים הוא ע"י בחי' גבורה

1 מזו) ושננתם לבניך כו' וקשרתם לאות כו'. (היינו כסדר
2 התקשרות ג' לבושים מודו"מ של האדם
3 בתומ"צ דמתחלה על לבבך היינו הגיון הלב והמחשבה
4 ואח"כ דוברת במ לבוש הדיבור ואח"כ וקשרתם מעשה).
5 וי"ל דבפ' שמע כתיב תחלה מצות תלמוד תורה ואח"כ
6 ענין המצות כמ"ש ושננתם ואח"כ וקשרתם ובפ' והא"ש
7 כתיב בהפך תחלה וקשרתם ואח"כ ולמדתם, ויש להקדים
8 להבין מארז"ל ספ"ק דקדושין תלמוד גדול או מעשה גדול
9 נענה ר"ט ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר לימוד גדול
10 נענו כולם ואמרו לימוד גדול שהלימוד מביא לידי מעשה,

הם קלף גשמי וכותב עליהם בדיו גשמי הוי' אחד שאם
נכתב כדין אזי שורה בו אור א"ס קדש חכמה כו', וזהו
ענין מעשה גדול שע"י המעשה ביטול רצון מעוררים
למעלה רצונו ית' להיות בחי' צמצום והשפלה בבחי' חכים
כנ"ל, ואעפ"כ נמנו וגמרו לימוד גדול שמביא לידי מעשה
כי הנה להיות גילוי אור א"ס במעשה המצות הוא ע"י
התורה דאורייתא מחכמה נפקת, וחכמה כח מ"ה היא בחי'
ביטול ולכן נק' התורה אדם כמ"ש וזאת התורה אדם שם
מ"ה בחי' ביטול והנה כתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותינו,
בצלמינו היינו בחי' תושב"כ וידבר ה' כו' משנה תורה
שכינה מדברת מתוך גרונו כו', כדמותינו תושב"כ איסור
והיתר שההיתר ומותר יכול להיות בו השראת אור א"ס
וכן כשר ופסול כו' מל' פה תושב"כ קרינן לה וע"י
התורה בחכמה אתברירו יכול להיות השראת אור א"ס
במעשה המצות שהוא ענין ביטול היש דוקא, וזהו המשך
הפסוקים פסוד"ז בחי' אם רץ לבך כו' רוממות אל כו'
והאופנים ברעש כו' שמע ישראל הוי' אחד ז' רקיעים
והארץ בטילים אליו ית' כענין לך הוי' הגדולה כנ"ל
ואח"כ שוב לאחד ואהבת פועל יוצא הוי' סוכ"ע יהי'
אלקיך ממכ"ע היינו שיהי' בחי' יש ושיהי' ביטול היש
והיינו ע"י התורה בחכמה אתברירו ושננתם כו' ואח"כ
וקשרתם מעשה המצות וזהו תלמוד גדול שמביא לידי
מעשה לכן נאמר תחלה ושננתם ואח"כ וקשרתם כו' (ובפ')
והא"ש נאמר תחלה וקשרתם וזהו כנ"ל דמעשה גדול מצד
עצמו אלא שהתלמוד מביא כו' ומצד זה הוא גדול):

להתצמצם ולהשפיל עצמו בבחי' חכים וכמ"ש להודיע
לבנה"א גבורותיו וכבוד הדר מלכותו וכדפי' לעיל וזהו
שאומרים בכל המצות לשיקבה"ו פי' קודשא היינו בחי'
עצמותו ית' שהוא קדוש ומובדל סוכ"ע ושכינתי' היינו
בחי' מל' ושכנתי בתוכם, ולהיות נמשך מבחי' סוכ"ע
בבחי' ממכ"ע הנה היחוד הזה הוא ע"י המצות שה"ע
אתכפא ובטל רצונך כמ"ש לאהבה את ה' אלקיך ולעבדו
שאהבה לבדה אינה עבודה תמה אלא דוקא עבודת עבד
וביטול רצון כי אינו דומה מי ששונה פרקו ק' פעמים כו'
שעל א' היתירה על הרגילות נק' עובד וארז"ל איזהו גבור
הכובש את יצרו שהיא מדת הגבורה להתגבר על תאוותיו
ורצונו ומה נמשך ג"כ להשפיל עצמו להחיות שפלים
בנתינת צדקה, וכמ"כ למעלה באתעדל"ת אתעדל"ע מעורר
בחי' אתה גבור כו' היינו כביכול שמסלק ומניח את עצמות
אורו ית' הבע"ג דלאו מכל אינון מדות איהו כלל
ומצמצם א"ע להשפיל ולהתלבש בבחי' חכמה להיות אנת
חכים כו' וזהו ברכות והודאות לשמך היינו שאנו מודים
אותו שהשפיל א"ע בבחי' שמך שזהו ענין יחוד קוב"ה
ושכינתיה וכמ"ש במצות צדקה זורע צדקות ומצמיח
ישועות פועל ישועות בקרב הארץ כוס ישועות אשא כוס
ג' אלקים שהוא כלי שמקבל הישועות שהם החסדים כו'
וכן בכל המצות שהם דרך כלל חסדים וגבורות חסד
דרועא ימינא שהוא רמ"ח מ"ע וגבורה סס"ה ל"ת ודרך
פרט רמ"ח מ"ע רמ"ח איברים כמו האבר שנמשך בו הדם
הוא הנפש וכך המצות הם בחי' כלים שיומשך בהם רצונו
ית' כמא' רז"ל הוקשה כל התורה לתפילין שכמו שתפילין

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

שנק' נחשת ע"ש כי בחכ' אתברירו שמבררת בחי' חכ'
שבלעו"ז שנק' נחושת, שלכן נק' המברר ע"ש התלבושותו
במתברר כמשנ"ת במ"א מענין שהמברר בהכרח שיתלבש
במקום המתברר, ולכן הגם כי התורה בעצם היא למעלה
מזמן ומקום, שלכן כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב
עולה הגם כי כעת לא יש בהמ"ק כו' כמ"ש מזה בלק"ת
בד"ה בשעה שהקדימו, מ"מ בהכרח שתתלבש במקום
המתברר, וכמ"ש לע"ל ויו נצחם על בגדי וכל מלבושי
אגאלתי, כמ"ש מזה בד"ה ולאחותו הבתולה, ועש"ז נק'
התורה נחושת. וגם התורה היא בחי' קנה האמצעי שבכף
מאזני' שהקנה הוא המברר המשקל, שהרי לפ"ע המשא
של המשקל שנותני' בכף האחת כן לפי ערך זה מגבי'

ועפ"ז יובן ג"כ ענין ג' דברים כללים שהי' בתרומת
המשכן זהב וכסף ונחשת שהם כנגד ג' בחי' מצרף
לכסף כור לזהב בוחן לבות כנ"ל בשם הזהר, ובעבודה
בנפש האדם הם בחי' תורה ועבודה וגמ"ח שעליהם העולם
עומד, כסף הוא בחי' אהבה הוא בחי' גמ"ח, וזהב הוא
בחי' העבודה, כי כשם שמהזהב מנצץ ניצוצי' כן הו"ע
ההעלא' שבתפלה שהיא כנגד עמוד העבודה הוא בחי'
העלאות הניצוצי' מלמטלמ"ע כו' כמ"ש מזה במ"א,
ונחושת הוא בעבודה בחי' תורה, כי נחש"ת הוא ר"ת
נובלות חכ' שלמעלה תורה, ואם כי היא נובלות חכ', מ"מ
ה"ה מחכ' שלמעלה שלא ידע אנוש ערכה ואלקי' הבין
דרכה כו' כמ"ש באגה"ק בד"ה דוד זמירות קרית להו. וי"ל

1 הדבר הניתן בכף השני, והמברר הדבר שהוא אמיתות זהו
2 הקנה שבאמצע כו', כן בג' דברים אלו לפ"ע המשכת
3 החסד בגמ"ח כן לפי ערך זה מתעל' הניצוצי' בעמוד
4 העבודה, שלפ"ע ההמשכה במעמ"צ מבחי' קדש העליון,
5 שלכן מברכי' על כל מצוה אשר קדשנו במצותיו, שקדשנו
6 בקדש העליון ע"י שצינו מצותיו ית', לפי ערך זה ממש
7 מתעלים הניצוצות בעמוד העבודה, והמברר הוא בחי'

8 התורה שהיא הקנה האמצעי כו', וז"ע בוחן לבות דא יעקב
9 קו האמצעי בריח התיכון כו' כמ"ש במ"א.
10 ומעתה יובן ענין מחצית השקל שהעשיר לא ירבה והדל
11 לא ימעט מעשר, שהגם שהכוונה היא גם על
12 מארז"ל אין עני אלא בדעת, ואין עשיר אלא בדעת מ"מ
13 העשיר לא ירבה על עשר והדל לא ימעט מעשר, ולכאור'
14 אינו מובן מפני מה ולמה ישתוו העני והעשיר.

ד"ה כי תשא את ראש בני'

ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 ועל כן על כל הדברים הנ"ל כל מי שחש לנפשו יתגבר
2 על עצמו לעבוד את ה' בעבודה הרצוי' בעבודה
3 שבלב זו תפלה בהתבוננות בדרך פרט דוקא, ולא ילך
4 בגדולות להתבונן אל מדריגות גבוהות באלקות רק
5 במדריגות הקרובים אליו (כ"א מי שכבר מורגל בעבודה
6 שביכולתו לבוא למדרי' גבוהות בעבודה כחור"ח לפום
7 שיעורא דילי' כו') ובד"כ בבחי' ממכ"ע דהיינו בההארה
8 האלקית שבאה בבחי' התלבשות בעולמות, שע"י
9 התבוננות אמיתי ובהעמקת הדעת יהי' קירוב ודביקות
10 נפשו לאלקות באמת (ר"ל באמת שלו לפי מדריגתו)
11 ומקיים בזה מצות אהבת ה' והיא המביאה אותו לעסק
12 התורה וקיום המצות, ובה וע"י מברר ומזכך את הנה"ב,
13 וישתדל להביא הדברים לידי הבנת השכל הטבעי, שע"י
14 עיקר [בירור] וזיכרון הנה"ב שישב ג"כ לאהבת ה' כו'
15 וע"י נצטוינו במ"ש ואהבת את ה' אלקיך כו' שהיא
16 האהבה הבאה ע"י השגה והתבוננות שז"ע שמע ישראל
17 שהו"ע שמיעה והשגה כו' ובכל לבבך בשני יצריך שהוא
18 בחי' קירוב ודביקות הנה"א באלקות ושגם היצה"ר ישוב
19 לאהבת ה' כו', וזהו העבודה שבלב להתעורר בלבו
20 באהבה לה' ולהיות לבי ובשרי ירננו כו' שכ"ז הוא ע"י
21 השגה והתבוננות שעז"נ וידעת היום והשבת אל לבבך ב'
22 לבבות כו'. וזהו שלא נא' ציווי על אהבה כ"א במשנה
23 תורה, דהנה דור המדבר הי' להם גילוי אלקות מלמעלה
24 בבחי' ראי' ממש מצד החיבה העליונה וכמ"ש כבכורה
25 בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם כו' והי' בהם האהבה
26 ממילא ובבחי' דביקות ממש בחי' אהבה בתענוגים כו'
27 וכמ"ש ויחזו את האלקים ויאכלו כו' ות"א והווי חדאן כו'

28 (וי"ל דהעיקר הי' בהם בחי' היראה וביטל שע"י ראיית
29 המהות בחי' יר"ע וכמ"ש וייראו מגשת כו'). אבל הדור
30 שאח"כ נצטוו על האהבה דהיינו שע"י עבודתם יבואו
31 לבחי' אהבה והיינו ע"י התבוננות כו'. וזהו תכלית
32 העבודה והיגיעה בעבודה שבלב זו תפלה לייגע א"ע
33 בהתבוננות האמיתי בהעמקת הדעת להתעורר באהבה לה'
34 שע"י הוא קיום התומ"צ וע"יז הוא בירור וזיכרון הנה"ב
35 כו'. וכבר נתבאר דבהכרח שיהי' קבלת עול מלכות שמים
36 ויר"ת שא"א להיות בלעדה והוא ענין תמידי, אמנם
37 העבודה ויגיעה דתפלה היא לבוא לבחי' אהבה זאת כנ"ל
38 דבכ"ז משלימים אמיתת הכוונה העליונה כו':
39 קיצור. יש עוד אופן והוא ענין התפעלות חיצוני ברעש
40 ע"י הידיעה כללית דאלקות שע"י מוציא הארת
41 הנה"א לידי התגלות ומשו"ז הוא רוצה ותובע מעצמו
42 כמה ענינים טובים ונעלים שהן למעלה ממדריגתו, אבל
43 אין זה אמת, כי האמת בא בהדרגה דוקא וכל דרגא היא
44 אמיתית לפי מדריגתו, וע"יז הולך מדרגא לדרגא, אבל
45 באופן הנ"ל אין זה באמת. וע"כ משתנה ומתחלף בכל
46 עת, ומצד הנה"ב הגם שפועל בו ביטל כללי חיצוני אבל
47 בעצם אין בו ביטל כלל עדיין ואינו רוצה בשום דבר טוב
48 ולכן כשבא לידו איזה רפיון לא יוכל לעמוד. וע"כ כל
49 מי שחש לנפשו יתגבר על נפשו לעבוד את ה' בעבודה
50 הרצוי' בהתבוננות פרטיות כאור"א לפי מדרגתו ולהתעורר
51 באהבה שע"יז הוא קיום התומ"צ וע"יז הוא בירור הנה"ב
52 וזהו תכלית העבודה והיגיעה דתפלה (ובהכרח שתהי' ג"כ
53 היראה בתמידות כמשנת"ל פ"ב וג') ובה משלים הכוונה
54 העליונה כו':

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

שאלה: מאי נפק"מ מאיזה קרן יהיה השופר, העיקר שיהיה פשוט. ר"ה – מצות היום בשופר, תקיעה – צעקה בקול פשוט. עבודה דתשובה – בקול גדול, צער מעגמות נפשו על ריחוקו מאלקות. רעותא דלבא – בחשאי, צער מגעגועים לאלקות שמרגיש בנפשו

דַתְקִיעַת שׁוֹפָר שְׁמוֹרָה עַל הַהֲתַעֲוֵרוֹת וְהַתְּפִלּוֹת פְּנִימִי
שֶׁבִּנְפֶשׁ בָּא דוֹקָא בְּקוֹל פְּשׁוּט, וְהִינּוּ דִּהֲתַעֲוֵרוֹת
וְהַתְּפִלּוֹת פְּנִימִי שֶׁבִּנְפֶשׁ הָרִי יֵשׁ שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, וְכִמּוֹ שְׁאֲנוּ
רֹאִים בְּמוֹחַשׁ בְּטַבְעֵי בְּנֵי אָדָם דִּישׁ שְׁנֵי אִפְגִּי הַתְּפִלּוֹת
הַנֶּפֶשׁ הַבָּאִים בְּהַתְּגַלּוֹת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, וְשְׁנֵיהֶם הֵם
הַתְּפִלּוֹת פְּנִימִי שְׁנוֹנָעִים בְּעֵמֶק הַלֵּב – עִם רִירָט אֵן דִּי
טִיפְקִיט פֿון הָאַרְצִין, אָבֵל הֵם חֲלוּקִים בְּזֶה שְׁאַחַת מֵהֵן בָּאָה
בְּהַתְּגַלּוֹת בְּקוֹל פְּשׁוּט וּמִמְשָׁךְ וְאַחַת מֵהֶם בְּאַנְ[ה] בְּחֶשְׁאִי,
וְעִם הָיִית הַהֶפְרָשׁ בֵּין שְׁנֵי הַתְּפִלּוֹת אֵלּוּ רַק בְּאַפְגָּם, דְּזוֹ
בָּאָה בְּצַעְקָה זֹו בָּאָה בְּחֶשְׁאִי, אָבֵל בְּאַמַּת הֵנָּה חֲלוּקָה
הָאַפְגִּים מוֹרָה עַל עֲנִינָם הָעֲצָמִי, הַתְּפִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּאַנְ[ה]
בְּצַעְקָה מוֹרָה עַל הַצֶּעַר מֵעֲגָמַת נִפְשׁוֹ, וְהַתְּפִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ
הַבְּאַנְ[ה] בְּחֶשְׁאִי מוֹרָה עַל צֶעַר מִגְעָגוּעֵי נִפְשׁוֹ, וְהִינּוּ דִּשְׁנֵיהֶם
בָּאִים מֵעֵמֶק הַלֵּב וְנִקְדָּתָה בְּכִכּוֹת עֲצוּמוֹת בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ,
אֵלּא שְׁאַחַת מֵהֶם בָּאָה בְּצַעְקָה גְּדוּלָּה וּמְרָה בְּקוֹל, וְאַחַת מֵהֵן
בָּאָה בְּחֶשְׁאִי, דְּזֶהוּ הַהֶפְרָשׁ בֵּין עֲבוּדָה דְּתִשְׁבּוּכָה וְעֲבוּדָה
דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא, דִּשְׁנֵיהֶם בָּאִים מִן הַתְּפִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ מֵעוֹמָקָא
דְּלִבָּא, רַק שְׁהֵם חֲלוּקִים בְּגוּף וְעֵצִים עֲנִינָם וְסִבְתָּם, דְּסִבַּת
הַתְּפִלּוֹת רַעוּתָא דְּלִבָּא הוּא מִצַּד הָרָגֶשׁ אִין אֵין סוֹף
שְׁמִרְגִישׁ בְּנִפְשׁוֹ.

"שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל יָעַל פְּשׁוּט". וּפְרַשׁ רִשְׁי,
מִפְּרֶשׁ טַעְמָא¹ בְּגִמְרָא דְּמִידִּי דְּתַפְלָה בְּעִי
פְּשִׁיטוּתָא. יָעַל – שְׁטִיין בּוֹק. וּבַתּוֹסְפוֹת מְבִיא שְׁנֵי דַעוֹת
בְּשֵׁם יָעַל, אִם הוּא חִיָּה אוֹ שֵׁם בְּהֵמָה, הַדַּעָה הָרֹאשׁוֹנָה
דַּעַת רִשְׁי דִּיעַל הוּא שְׁטִיין בּוֹק וְהִיא חִיָּה, וְהַדַּעָה הַשְּׁנִיָּה
הִיא דַּעַת הָעָרוּף דִּיעַל הוּא כְּשֶׁבָּה וְקָרַן כְּשֶׁבָּה רָגִיל לְהִיּוֹת
פְּשׁוּט. וְכֵּן לִידִּי מִסְקָנָא דַּעַת רִשְׁי דִּיעַל הוּא חִיָּה וְלֹא
בְּהֵמָה. וְצָרִיף לְהַבִּין מַהוּ הַהֶפְרָשׁ מֵאַיִזָּה קָרַן יְהִיָּה הַשׁוֹפָר
אִם מִקְרָנָה שֶׁל חִיָּה אוֹ שֶׁל בְּהֵמָה, דְּהַעֲקָר הוּא שְׁיִהִיָּה קָרַן
פְּשׁוּט. וְעוֹד צָרִיף לְהַבִּין מַהוּ כּוֹנֵת רִשְׁי בְּפִרְשׁוֹ דְּמִידִּי
דְּתַפְלָה בְּעִי פְּשִׁיטוּת, דְּלִכְאוּרָה הָיִי לִיָּה לְמִימְרָב דְּתַפְלָה בְּעִי
פְּשִׁיטוּת, וּמַהוּ "מִידִּי דְּתַפְלָה", דְּמִזָּה מוֹכֵן שְׁבַעֲנִין הַתְּפִלָּה
שְׁהִיא תְּחִנּוּתִים הָרִי יֵשׁ עוֹד עֲנִין נוֹסֵף עַל עֲנִין הַתְּחִנּוּתִים
שֶׁבַתְּפִלָּה, וְצָרִיף לְהַבִּין מַהוּ. וְהֵנָּה בְּמִשְׁנָה אֵימָא דְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה מִצּוֹת הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר, דְּמִצּוֹת שׁוֹפָר בְּכוֹנֵתָה הַרְוִחְנִית
הוּא עֲנִין תְּתִשְׁבּוּכָה, דְּזֶהוּ דְּהַתְּחַלֵּת הַתְּקִיעוֹת שׁוֹפָר [הִיא]
תְּקִיעָה שְׁהוּא צַעְקָה בְּקוֹל פְּשׁוּט, דְּזֶה מוֹרָה עַל הַהֲתַעֲוֵרוֹת
וְהַתְּפִלּוֹת פְּנִימִי שֶׁבִּנְפֶשׁ שְׁבָא בְּהַתְּגַלּוֹת בְּקוֹל פְּשׁוּט דוֹקָא,
וְעִם הָיִית דְּבַהֲתַפְּעִלוֹת פְּנִימִי שֶׁבִּנְפֶשׁ יֵשׁ אִפֵּן שְׁהוּא בְּחֶשְׁאִי
דוֹקָא בְּלִתִּי מִתְּגַלָּה בְּקוֹל, בְּכָל זֶה הֵנָּה תְּקִיעָה רֹאשׁוֹנָה

ליל ב' דר"ה, תש"ב.

(1) ראש השנה פרק ג' משנה ג'.
(2) בראשית לה, ז.

(*) נדפס בספר המאמרים - תש"ב עמ' 3 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר על פי הנדפס (שם).

א. בגמרא מוסבר הטעם, שדבר (ענין) של תפילה צריך פשיטות. ב. היה לו לומר.

לקוטי דיבורים

הולך במתינות יתירה על המדה, רגלי היו כואבות, ל"ע,
וגם לא מהרתי ללכת. ועוד טרם שנכנסתי התחלתי
לדרוש מאת נחמנסאהן אשר יקיים הבטחתו דבר הנחת
תפילין ותפלה.
צעד אחר צעד ובמנוחה לרגעים בין קומה לקומה
הולך הנני בכבדות בשליכות המוליכות אל בית הפקידות.
ונחמנסאהן הולך לפני ויפנה אלי ופניו בוערים כלפידים

נחמנסאהן הולך לפני, שני שומרים מזויינים -
חדשים, כי אלו שהיו תחלה נשארו בחוץ - מימין
ומשמאל, ולולב מאחורי.
עברנו חצר גדולה ובית בעל שש קומות, מכל ארבעת
צדדי החצר, ובכל צד כשתים שלש ביאות, ואין איש
בחצר - מלבד השמירה העומדת בסמוך לשער -
ונחמנסאהן ממחר בהילוכו, ומוכרח לחכות עלי שהנני

ממי יראתם, ומדוע הבטחתם לי נאמנה. ככה עושה ציר
 בית פקידות ג.פ.א.ו?
 צחוק מנצח צחק נחמנסאהן בעונג מהול בנקמה, ובה
 ברגע ראיתי כי דבר לי עם איש אחר, איננו נחמנסאהן
 זה אשר הי' במעוני, ואיננו גם זה האיש אשר עמד
 בחצר, הנהו פקיד ג.פ.א.ו. אשר לכל לראש צריכים
 להשליך אימה ופחד על האסירים ולהביאם למצב של
 בהלה, אימה וחרדה אשר אז נקל יותר לשלוט עליהם
 וגם להוציא מהם הודאה על דבר שלא הי' בעולם.
 בשעה ההיא נזכרתי הא דמבואר ב"ראשית חכמה"
 התחלת מסכת גיהנם. כתיב לפני זעפו מי יעמוד ומי יקום
 בחרון אפו, רבי זעירא פתח לעלוקה שתי בנות, הב הב.
 א"ר אלעזר שתי כתות של מלאכים עומדים על פתחי
 גיהנם ואומרות הב, הב, אייתי, אייתי.
 עוד צעדים אחדים ונחמנסאהן פתח דלת מבוא בית
 הפקידות וישרוק לאחד השומרים ויצו עליו: קח אזרח
 זה, ויושיט לו נייר ויאמר: אלה המה תעודותיו, לוחו
 לחדר הפקידות ומסור הניירות על יד... ויפנה אלי
 בצחוק: עתה תתחילו להבין איפה אתם, עוד טרם כלה
 לדבר מהר לרדת ולרדוף אחרי חבירו לולב אשר ירד עוד
 תחלה. נראה כי ממחרים המה, דברים נחוצים יש להם
 למלאות, בודאי עוד טרם גמרו עבודת מלאכותם.
 השומר מוליכני ומראה באצבעו ללכת ישר באורך
 המבוא עד קצהו אל הדלת הפתוחה לרוחה, שמה תפנו
 אל אחת הכותבות אשר בשם ותתן לכם גליון שאלות
 אשר תענו בכתב על כל השאלות האמורות בו.

ויאמר: עוד טרם דרכתם על מפתן בית הפקידות -
 לעשות המוטל עליכם, כבר אתם באים בדרישות כאלו,
 דבר פלא האם עוד אינכם חפצים לדעת המצב שלכם,
 הטרם תדעו חוקי האסירים. ראשונה תבואו אל בית
 הפקידות, תמלאו חובת האסיר לענות על כל השאלות
 אשר בשאלון, ואחר כך, בבואכם אל חדר כלאכם, שמה
 תתפללו. חושב הנני אשר בעוד שעה תשכחו את הכל
 ותחכמו לדעת את המצב האמיתי שלכם, ולא תוסיפו
 לדרוש הבלים כאלו, שכחו כי אתם שניאורסאהן מכובד
 ה"באגמאלניקעס" [המתפללים לה'], והנכם איש פשוט
 הנקנס בעונש מאסר או שארי עונשים כמדת חטאיו, די
 ויותר מדי חטאתם נגד בעלי העבודה והמלאכה, אך עתה
 תשלמו בעד הכל.
 אנכי לא עניתיו מאומה, רק הבטתי בו במבט כזה
 אשר ראיתי כי מבטי זה פלח את כליותיו, ופעל עליו
 יותר מאיזה טענה שתהי'.
 מה אתה חושב - פנה נחמנסאהן אל לולב - כאשר
 האזרח נכבד הלזה, אשר זה עשירות בשנים מתעדן
 בחלבה ושמנה של הבורגנות יבוא אל המדור החדש, אל
 הסלון השפעלארקי, לא יריח לו ריחם של מטעמי הלחם
 השחור והדייסה, ושם יעזוב את גאותו, שמה לפני
 שלחן... ידבר, שמה יביע, יענה, הלא כן אזרח נכבד?
 אי' הבטחתם - אמרתי לנחמנסאהן - כלא שומע
 מה שהוא מדבר עם לולב - הבטחתם לי באמונת אומן
 ציר בית הפקידות ג.פ.א.ו. אשר תתנו לי להניח תפילין
 ולהתפלל, ומדוע לא אמרתם לי בעודי במעוני כי לא
 תתנו לי להתפלל, מי עכב על ידכם להגיד את האמת,

רשימה לחג הגאולה יביג תמוז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק"א - ועד ארבע הארצות

מצבם של היהודים בפולין של אז לא היה רע. מבחינה חומרית הם היו במצב טוב ביותר. וגם
 במישור הרוחני לא היו להם הפרעות. הן הממשלה והן האוכלוסייה התייחסו אליהם יפה.
 ברם, רוחות השנאה שנשבו מרומא, אלה שהביאו את הסערה לספרד ופורטוגל, הגיעו גם לפולין
 וליטא, והכמרים הרימו ראש.
 הרבנים והמנהיגים היהודיים החלו לטכס עצה בעוד מועד כיצד להיזהר מהרעה אשר אפשר ותגיע.
 הוחלט ליצור גוף מרכזי המאחד בקרבם את כל הקהילות ואשר תפקידו יהיה לעסוק בהגנתם
 הרוחנית והגשמית של היהודים.

- 1 עד אז נעזרה כל קהילה בשרותי שתדלנים מקהילותיהם שלהם עצמם, אשר התבקשו או אפילו
- 2 לא התבקשו, אשר מונו או אפילו לא מונו לתפקידם זה, אך לא תמיד האירה להם ההצלחה פנים.
- 3 יחד עם זה התרבו המוסרים, שגרמו לבני הקהילות צרות צרורות. כל הנחה שהושגה על ידם
- 4 הייתה כרוכה בתשלומי שוחד גבוהים. וזה גרם לאי ביטחון בחיי הקהילה.
- 5 זיגמונד הראשון היה אז מלכה של פולין. כאשר עלה על כס המלוכה, הייתה קופתה של הממשלה
- 6 ריקה, והוצאותיה היו רבות במיוחד.
- 7 גובי המיסים עבור הממשלה, העלימו פשוט עין מכך שהפריצים לא שילמו את מיסיהם. זה העמיד
- 8 את הממשלה במצב קשה.
- 9 רק היהודים שילמו את מיסיהם כנדרש, וזה גרם ליחס חם ואוהד של המלך אליהם. הוא הזמין
- 10 אליו את מנהיגי היהודים והבטיחם שליהודים לא יקרה מאומה מהכמרים.
- 11 אך מאורע זה גרם להגברת ההסתה מצד הכמרים ופוליטיקאים שונים, נגד היהודים, בדרשם כבר
- 12 בפה מלא לגרש את היהודים מפולין כשם שגרשום מספרד ומפורטוגל. בינתיים הופצו נגד היהודים
- 13 עלילות כזב שונות. הצידוק לבקשתם היה, כי כאשר יגורשו היהודים, יוחרם רכושם, כדי למלא את
- 14 קופתה הריקה של הממשלה.
- 15 על רקע זה פרץ מאבק בין המלך לבין יועציו וכמרי. הם דרשו כל העת לגזור על היהודים גזירות
- 16 קשות ולהטיל עליהם מיסים מיוחדים.
- 17 מנהיגי כל הקהילות קיימו התייעצות, והוחלט לקיים אסיפה גדולה של כל יהודי המדינה, כדי
- 18 שהיהודים יכירו את המצב העומד לפניהם.
- 19 באסיפה זו, הוחלט להקים וועד מאוחד מיהודי פולין וליטא, אשר יגן על היהודים משתי המדינות
- 20 אשר היו בזמנו תחת ממשלה אחת.
- 21 צוות מצומצם הוקם אשר החל מיד בפעולות להשגת רישיון והכרה מטעם הממשלה בנציגות
- 22 המאוחדת.
- 23 בשנת חמשת אלפים מאתיים ושמונים למניננו, הרשה המלך זיגמונד ליהודים להקים גוף מייצג
- 24 שייבחר על ידי כל הקהילות היהודיות ברחבי הממלכה. לגוף זה הוענקה הסמכות המלאה בכל הקשור
- 25 לענייני יהדות ויהודים. כך זכו היהודים, מעשית, לאוטונומיה בפולין וליטא.
- 26 אספה גדולה מיוחדת יצרה את המכשיר למימוש האוטונומיה. הגוף היציג החדש נקרא בשם "ועד
- 27 הארצות", אשר קיבל זכות ביקורת על כל ענייניהם, הרוחניים והכלכליים.
- 28 מקום מושבו של "ועד הארצות" נקבע בקראקא.
- 29 אספות הוועד התקיימו במקומות ובזמנים שבהם היו הירידים הגדולים, ואשר בהם התאספו נכבדי
- 30 הקהילות והרבנים.
- 31 מצב זה נמשך מאה ושתים שנה. בשנת שצ"ג התאספו גדולי התורה של בריסק, ווילנא, גראדנא,
- 32 סלוצק ופינסק והגיעו לידי החלטה, אשר היות ו"וועד הארצות" אינו יכול למלא את הדרישות של כל
- 33 הקהילות היהודיות, לכן יוקם גם וועד מיוחד עבור יהודי ליטא. לוועד זה הייתה דווקא הצלחה, ואפילו
- 34 גדולה יותר מאשר הוועד בפולין. הוועד הליטאי החזיק מעמד מאה שנה.

- 1 על-ידי הועד האמור נוסדו ישיבות גדולות בשורה של ערים ליטאיות, כגון - ויטבסק, בישנקוביץ
- 2 ופולוצק.
- 3 העיר מינסק הייתה מכבר מרכז של תורה וחכמה, ועל-ידי יסוד הישיבות החדשות גברה השפעתה,
- 4 שכן גדולי התורה של מינסק היו מבקרים בערים אלו.
- 5 זה גם השפיע על עיר וויטבסק - אשר החלו להגיע אליה אורחים - לכן יסדו בה בית "הכנסת
- 6 אורחים" וגם מטבח כדי לזונם. עבור תלמידי חכמים הוקצו ב"הכנסת אורחים" חדרים מיוחדים.
- 7 פעולתה זו של ויטבסק הייתה לה השפעה על עיר כמינסק - שאמורה הייתה להיות מובדלת
- 8 כמרכז של תורה - אשר גם בה הוחלט להקים "הכנסת אורחים" כזו, תוך מתן תשומת לב מיוחדת
- 9 לאורחים למדנים שיתקבלו כפי הראוי להם. אך כל זה נעשה רק לאחר שהיה בה בחור צעיר אשר
- 10 מאוחר יותר התגלה שהינו לא אחר מאשר הגאון מווילנא המפורסם.
- 11 אך על עניין זה נספר מאוחר יותר. כאן נספר רק איך שבהשפעת וועד הארצות שבליטא הפכה
- 12 מדינה זו להיות למרכז של תורה על ידי כך ששייכות הוקמו בעריה ובעירוניה.
- 13 הוועד הכיר בכך כי הישיבה מהווה יסוד איתן ליהדות במשך כל הדורות ובכל הזמנים, הנוער
- 14 חייב היה להתחנך באווירה של תורה, וכדי ללמוד תורה היו חייבים להיות מה שיותר ישיבות. ואת
- 15 אברכי הישיבות היו צריכים לציידם בכל צרכיהם.
- 16 בכל קהילה שמנתה חמישים משפחות ומעלה התאמצו אנשי הקהילה להחזיק ישיבה. להחזקת
- 17 תלמידי הישיבה, נקבע כי מכל ההכנסות של הקהילה עבור צדקה יופרש חלק לישיבה. עובדתית לא
- 18 הוחמצה כל שעת כושר כגון - ברית מילה, חגיגת בר-מצוה ונישואין, או - לווייה, אשר לא נאספו בה
- 19 כספים למען הישיבה.
- 20 חמישים משפחות אלו שבקהילה התחייבו גם לכלכל במזון לפחות שלושה תלמידים מהישיבה,
- 21 אשר הגיעו מהישובים הסמוכים. הם היו חייבים להחזיק תלמידים אלו בבתיהם שלהם כמארחים, ולא
- 22 להסתפק בנתינת כסף עבור זה.
- 23 מכאן התפתח המנהג המפורסם של אכילת "ימים", שכן נקבעו ימים מיוחדים לכל תלמיד שבהם
- 24 היה סועד בבית זה או אחר.
- 25 כמו כן הוזהרו נשותיהם של בעלי בתים אלו להקפיד שבימים שבהם אוכלים אצלם אותם בחורי
- 26 ישיבה, הרי שלאותם בחורי ישיבה יינתן אוכל טוב ומשביע, כדי שבחורי הישיבה לא ייחלשו חלילה.
- 27 ברוח אותם ימים, היו הנשים בעלות הבית בעצמן רועבות באותם ימים, והעיקר שלבחורי הישיבה
- 28 יהיה מזון הראוי להם.
- 29 סדר האירוח אצל המשפחות היה כזה: ארבעה ימי חול של השבוע אכל התלמיד אצל משפחה
- 30 אחת ואילו שני ימי החול האחרים ושבת התארח התלמיד אצל משפחה אחרת. בעלי הבית המארח
- 31 היו חייבים להתייחס בחביבות לאורחיהם תלמידי הישיבה כאילו היו הם בניהם שלהם.
- 32 על ידי כל הדברים דלעיל ניטעה אהבה גדולה לתורה בליבותיהם של האנשים והנשים היהודיים.
- 33 הנהגה זו גם השפיעה על הדור הצעיר. כי בראותם שאביהם ואמם מייקרים מאוד את בחורי הישיבה,
- 34 התמלאו גם הם עצמם בשאיפה ללמוד תורה, או לפחות לחבב תלמידי חכמים.
- 35 כמו כן הונהג, שכל תלמיד מהישיבה, יאמץ לרשותו שני ילדים של בעלי הבתים בעיר, ויחנכם
- 36 באווירה של תורה ודרך ארץ.

- 1 ובישיבות עצמם, הרי גם שם לימדו את התלמידים לא רק תורה אלא גם מידות טובות.
- 2 כל ישיבה השתדלה שבראשה יעמוד גדול בתורה, ועל ידי כך התחרו ביניהם הישיבות במסגרת
- 3 "קנאת הסופרים" עם ראשי הישיבות שלהם.
- 4 אחד מגדולי ראשי הישיבות באותה עת היה הגאון רבי יחיאל היילפרין מסלוצק שבמחוז מינסק.
- 5 הוא הקים ישיבה שהייתה מורכבת מתלמידים מצטיינים, ולכן התפרסם שמה.
- 6 התקנאו גדולי התורה של מינסק בסלוצק והחליטו להזמין אליהם, לא רק כראש כל ישיבות העיר
- 7 מינסק אלא גם כראש בית-הדין של העיר.
- 8 עם בואו של הגאון ר' יחיאל היילפרין למינסק והתמנותו כרב וראש כל ישיבותיה, החליטה
- 9 הקהילה לעשות "חג". ל"חג" זה הוזמנו מנהיגי "וועד הארצות" של אותה תקופה, וכן שלוחים מכל
- 10 הקהילות החשובות אשר בפולין וליטא.
- 11 התכנסותם של אדירי התורה באותה תקופה, הביאה למינסק גם מאות בעלי בתים וסתם יהודים
- 12 מקרוב ומרחוק. "חג" הכתרתו בכתר-הרבנות של הגאון ר' יחיאל במינסק, ארך שבעה ימים מעת-לעת.
- 13 הגאון ר' יחיאל אמר דברי תורה שהפליאו את שומעיהם. כמו כן אמרו דברי תורה גם גאונים
- 14 מפורסמים אחרים, אשר הגיעו להשתתף בשמחה.
- 15 הזדמנות זו, של כינוס גדולי הדור כה רבים לפונדק אחד, נוצלה לא רק לפלפולים וחידושי תורה,
- 16 אלא גם, לקבלת הכרעות ופסקי דין בבירורי הלכה למעשה בשאלות שעמדו אז על הפרק.
- 17 כל האורחים שהגיעו למינסק - בני התורה המפורסמים - התקבלו בכבוד גדול על ידי כל תושבי
- 18 העיר מינסק. לאורחים סופקו דירות וכל צרכיהם. שלושה ועדים מיוחדים דאגו לצרכיהם הרוחניים
- 19 והגשמיים של האורחים הנכבדים.
- 20 בדרשותיהם של גדולי התורה המתאספים, השתקפו שתי השיטות בלימוד התורה אשר היו שונות
- 21 זו מזו - שיטת ה"פלפול" מאת הגאון ר' יעקב פאלאק רבה הקודם של פראג, ואשר הופצה בפולין,
- 22 ושיטת "ההיגיון" אשר הופצה על ידי הגאון רבי שלום שכנא מלובלין.
- 23 כאשר הֶעָמַד ר' יחיאל היילפרין בראשות כל ישיבות מינסק, הרי הוא עצמו אמר פלפול פעמיים
- 24 בשנה - פעם אחת בקיץ, ופעם שנייה בחורף. לפלפוליו ניתנה רשות להיכנס רק ליחידי סגולה.
- 25 השמועה אמרה, כי מי שהורשה להשתתף בשיעורו של הגאון, משמעותה היא, כי זה שהורשה להיכנס
- 26 - הרי הוא גאון.
- 27 יום אחד, אור לאותו יום בו אמור היה רבי יחיאל להשמיע את שיעורו החצי-שנתי, הופיע בבית
- 28 המדרש נער צעיר בן חמש עשרה שנה, שהגיע לעיירה עם שיירה של קבצנים נודדים שהלכו מעיר
- 29 לעיר. כמו שאר בני השיירה לן הבחור ב"הקדש" העירוני.
- 30 כאשר שמע אותו בחור, כי מחר עומד רבי יחיאל להשמיע את פלפולו, דרש שירשו לו להיות בין
- 31 שומעי השיעור. המחליטים בדבר הביטו בו בהשתוממות. הוא התהלך קרוע-בלוע, וממראהו החיצוני
- 32 אי אפשר היה להכירו שהינו תלמיד חכם, וכמובן גם שבקשתו נדחתה. גם תחנוניו של הבחור שיתירו
- 33 לו לעמוד בפינה רחוקה ולשמוע משם את הדרשה נדחתה.
- 34 למרות זאת התגנב הבחור לבית המדרש והסתתר מאחורי התנור, משם האזין לתורתו של ר' יחיאל.
- 35 בשיעורו עמד רבי יחיאל על שתי סתירות, ואמר על זה חידושי תורה, אך הסתירות נשארו בלתי

- 1 מתורצות. לאחר השיעור התפלפלו ביניהם הגאונים שומעי השיעור בנושא זה, אך הם לא יכלו להגיע
2 לכל מסקנה נכונה ולמענה האמיתי.
- 3 הצעיר הבלתי מוכר בשמעו בעצמו את כל זה, רשם למחרת את המענה בקיצור, ומסרו לבנו של
4 רבי יחיאל - ר' משה - אשר בעצמו היה ידוע כגאון, ותיכף נעלם מבית המדרש.
- 5 עוד בטרם הספיק רבי משה להביט בפתק שהגיש לו הצעיר, נכנס לבית המדרש סוחר וילנאי אשר
6 עבר דרך העיר מינסק. הוא נכנס כדי להתפלל, ובנשימה עצורה סיפר שבהיכנסו לבית המדרש פגש
7 את העילוי הצעיר מסעלץ - אשר לאחר חתונתו התפרסם כגאון מווילנא - יוצא מבית המדרש. הוא
8 ביקש לעצרו קמצא, אך הלז, אשר ניכר בו שעורך הינו גלות, לא רצה שיכירוהו.
- 9 ר' משה הבין שמדובר באותו צעיר שהגיש לו בכתב את המענה לסתירות של אביו. הוא מסרם
10 תיכף לאביו רבי יחיאל, והנ"ל השתומם מאוד מגאונותו של הבחור הצעיר אשר נראתה ממענה זה.
- 11 עתה התברר אמנם שהיה זה העילוי מסעלץ, הגאון מווילנא בעתיד, אודותיו דיבר הסוחר הווילנאי
12 בכזו התפעלות.
- 13 עתה ניסו למצוא את העילוי. החלו לחפשו בכל מינסק. חפשוהו ב"הקדש" ובכל בתי המדרש. אך
14 הוא כבר לא היה בעיר. הוא עזב את העיר עם עניים אחרים, וכפי שנודע הרי הם בדרכם לעיר בריסק.

אגרות קודש

[אמצע מ"ח תרפ"ב]

ב"ה

ר' שלום יהודא שי

שלום וברכה.

- 1 עיי' כבוד חותנך הרב שי נודעתי משלומך הטוב. הנה
2 בשנה העברה כאשר שלחתי מכתב הכללי הראשון השני
3 והשלישי לכל התמימים שי וידידינו אנ"ש שי שלחתי גם
4 אליך, וקבלתי הכל חזרה, בהודעת הפאסט כי אדרעסא כזו
5 אין, ובטח הוא באשר לא ידעתי אדרעס ברור.
- 6 ועתה כאשר אדע אדרעס ברור חפצי לדבר אתך, כעם כל
7 אחד מתלמידינו התמימים יחיו, אשר זאת הוא תעודתינו עלי
8 אדמות להתרועע ולבוא בכתובי בעתים קרובים, בענינים
9 אשר יגיע מהם תועלת הפרט בכל אחד ואחד מחיי התמימים
10 יחיו ובהכלל כולו, אשר לרגלם יתברכו כל עניני הציבור
11 הרוחניים, בכל מקום שהם, זה מיסד חדר וזה ישיבה, זה
12 אומר שיעור גמרא וזה אגדה, זה חוזר דא"ח וזה לומד פרקי
13 אבות, בכל מקום לפי ערכו, וערך אנשי מקומו, כי חובת גברא
14 הוא על כל אי ואי מהתמימים שי המקושרים לרצון הוי'
15 האמור לנו עיי' עבדו הקדוש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
16 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בקונטרסיו ואגרותיו והזהרתו
17 ופקודתו באגרת הצוואה, אשר כל אחד ואחד בין רב ובין

- 18 שוי"ב ובין סוחר ועוסק בקנין והדומה עליו החובה לעשות גם
19 בהנוגע לזולתו היינו להשתדל בדבר חדר ות"ת בעירו, ואשר
20 יתאספו וילמדו יחדיו בחול ובש"ק, כל אחד במה שיכולתו,
21 ולעורר לב עם קדשינו על התורה וחיבת הקדש בעניני
22 הציבוריים כמו מקוה והדומה, וכן באוסף התרומה לקופת
23 רמב"ן, והחזקת התורה דתו"ת, וכן קופת רבינו אשר יסדתי
24 (שמטרתה מבואר בא' המכ' הכוללי) והוא להביא אל הפועל
25 את אשר ציוה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ
26 זי"ע לשלוח משפיעי לחזור דא"ח, ולעזור על החזקת חדרים,
27 ישיבות ושאר עניני כוללים כו'), ות"ל כל תלמידינו
28 התמימים שי עוסקים בזה במקומותם, וקבלתי מרובם
29 מכתבים ועומדים אנחנו בהתקשרות אהבה, וידיעות מחליפות
30 בינינו.

- 31 אמנם ממך לא נשמע דבר בכל עת הזאת, ולא ידעתי מדוע
32 הוא כן. בטח הלא כתבו לך אחיך שי מריגא ומקרעמענטשו,ג,
33 ועתה בטח עומד עמהם בקשורי דברים, ולמה לא כתבת אלי
34 בכל משך העת מהנעשה אתך בגו"ר. כי הגשמיות שלכם נוגע
35 כמו הרוחניות ממש, וכמאמר רבינו הגדול (אשר זכינו לשמוע
36 מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע באחד
37 מימי החג בש"ת או ביי"ט כסלו, ואפשר היית באותו מעמד,
38 בטח אתה זוכר), אידעשע גשמיות איז רוחניות. השי"ת זאל
39 געבין אידין גשמיות ועלין זייא מאכין מגשמיות רוחניות.

פרק א משנה ו

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִתְנָאי הָאֲרֵבָלִי קָבְלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אָמַר, עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר, וְהָיוּ דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת:

נקודות משיחות קודש

מקובלני ממך, שהחוטא ומחטיא אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ויש לשאול, הרי גם יהושע בן פרחי ידע כלל זה, ומדוע איפוא אמר לו "חזור בך"? אלא, מבואר בתניא⁵, שגם במקום שנאמר "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" – "היינו שאין מחזיקים ידו להיות לו שעת הכושר לעשות תשובה, אבל אם דחק השעה ועשה תשובה, אין לך דבר שעומד בפני התשובה". ורבי יהושע בן פרחי, שהי' דן את כל האדם לכף זכות, אפילו אדם הנמצא בשפל המדרגה, חשב שאולי יעשה תלמידו תשובה בבחינת "דחק השעה"⁶.

וְהָיוּ דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת

השאלות: א. הרי זה בכלל "ואהבת לרעך כמוך"⁷, ולא הנהגה של מדת חסידות. ב. הקשר בין מאמר זה לשני המאמרים הקודמים שבמשנה זו ("עשה לך רב, וקנה לך חבר"). ג. הקשר לבעל המאמר – רבי יהושע בן פרחי. והביאור:

"והיו דן את כל האדם לכף זכות" בא לרבות גם אדם כזה שלכאורה אין עליו שום לימוד זכות. כי מכיון שכל אחד חייב לעשות לו רב ולקנות לו חבר, צריכים לבחון רבו וחבריו, שמא החסרון הוא בהם. והרי אפילו חסרון קל בדקות דקות, ברבו ובחבריו, עלול להביא לחסרון גדול אצל התלמיד.

והנה, על רבי יהושע בן פרחי מסופר בגמרא⁸ ש"דחה לאותו האיש (שהי' מתלמידיו) בשתי ידיים", ומזה יצא ש"זקף לבניה והשתחוה לה". ואף שכוונתו היתה רצויה, כי רצה להחזירו למוטב, אך בפועל יצא מזה מה שיצא. ולדעתו של רבי יהושע בן פרחי, יתכן שבאם הי' מלמד עליו זכות ותולה החסרון ברבו ובחבריו אולי לא היו תוצאות כאלה. ולכן הזהיר במיוחד על מדה זו⁹.

השאלות במשנתנו: א. הקשר בין שלשת הבבות. ב. הקשר לבעל המאמר – יהושע בן פרחי.

והביאור:

שלשה מאמרים אלו מבטאים ענין האחדות והאחוה בין אדם לחבירו. עשה לך רב – הוראה זו מכוונת לכל אדם, היינו שגם אדם שהוא מורם מעם חייב לדעת שהוא זקוק לרב ומורה דרך, ובזה הוא משתווה ליהודי פשוט. וקנה לך חבר – יש להתנהג בידידות ואהבה לכל יהודי. והיו דן את כל האדם לכף זכות – אפילו יהודי שנמצא בשפל המדרגה.

וכל אחת משלשת ההוראות שייכת ליהושע בן פרחי:

עשה לך רב – יהושע בן פרחי הי' נשיא, ומצינו שאמרו: "בתחלה, כל האומר עלה לה (לגדולה), אני כופתו ונותנו לפני הארי; עתה – כל האומר לי לירד ממנה, אני מטיל עליו קומקום של חמין". לכן אמר "עשה לך רב" – גם נשיא אינו רשאי לחשוב ש"אין על גביו אלא ה' אלקיו"², אלא הוא זקוק לרב. וקנה לך חבר – שנינו³: "יהושע בן פרחי אומר: חטים הבאות מאלכסנדריא טמאות, מפני אנטליא שלהן. אמרו לו חכמים: אם כן – יהא טמאות ליהושע בן פרחי וטהורות לכל ישראל" (פירוש: יהושע בן פרחי הי' דר באלכסנדריא, ושם נהגו ליתן מים על החטים ובזה הוכשרו לקבל טומאה. ועל זה אמרו החכמים: יהיו טמאות באלכסנדריא בלבד, ולא במקום אחר).

נמצא, שיהושע בן פרחי הדגיש ענין האחדות בין בני ישראל, שלכן לא הי' נוחא לו שלבני אלכסנדריא תהי' ההלכה כן ולכל ישראל תהי' ההלכה שונה.

והיו דן את כל האדם לכף זכות – רז"ל מספרים⁴, שאותו האיש הי' בתחלה תלמידו של יהושע בן פרחי, ולאחר שיצא לתרבות רעה אמר לו יהושע בן פרחי: חזור בך! אמר לו:

1. מנחות קט, סע"ב.

2. ספרא ויקרא ד, כב.

3. תוספתא מכשירין פ"ג, ב.

4. סנהדרין קז, ב – בחסרונות הש"ס.

5. פכ"ה.

6. משיחת ש"פ בהעלותך תשמ"א – על פי רשימת השומעים בלבד.

7. קדושים יט, יח. וראה שבועות ל, א: בצדק תשפוט עמיתך, הוי דן את חבריך לכף זכות (אם רואה אתה חבריך עושה דבר, שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות, הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעבירה, רש"י).

8. סנהדרין קז, ב – בחסרונות הש"ס.

9. משיחת ש"פ פינחס תשכ"ח – על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת שופטים

ה שפטים ושטרים תתן לך בכל־שעריך אשר יהיה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את־העם משפט־צדק: ^א לא־תטה מושפט לא תכיר פנים ולא־תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: ^ב צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את־הארץ אשר־יהיה אלהיך נתן לך: ^ג לא־תטע לך אשרה כל־עץ אצל מזבח יהוה אלהיך אשר תעשה־לך: ^ד ולא־תקים לך מצבה אשר שגא יהוה אלהיך: ^ה יו ^ו לא־תזבח ליהוה אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ^ז פִּירִימָצָא בקרפך באתר שעריך אשר־יהיה אלהיך נתן לך איש או־אשה אשר יעשה את־הרע בעיני יהוה אלהיך לעבר בריתו: ^ח וּלְךָ וְעַבְדְּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וישתחו להם ולשמש ^ט או לירח או לכל־צבא השמים אשר לא־צויתיו: ^י וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשִׁמַּעְתָּ ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר געשתה התועבה הזאת בישראל: ^{יא} והוצאת את־האיש ההוא או את־האשה ההוא אשר עשו את־הדבר הרע הזה אל־שעריך את־האיש או את־האשה וסקלתם באבנים ומתו: ^{יב} עֲלִפִּי ^{יג} שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על־פי עד אחד: ^{יד} העדים תהיה־בו בראשנה להמיתו ויד פל־העם באחרנה ובערת הרע מקרפך: ^{טו} פ ^{טז} כי יפלא ממך דבר למשפט בין־דם ^{יז} לדם בין־דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: ^{יח} ובאת אל־הפנהים הלויים ואל־השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: ^{יט} ועשית על־פי הדבר אשר יגידו לך מן־המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמת לעשות בכל אשר יורוך: (ישראל) ^כ על־פי התורה אשר יורוך ועל־המשפט אשר־יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר־יגידו לך ימין ושמאל: ^{כא} וְהָאִישׁ

אשר־יעשה בזיון לבלתי שמע אל־הכנה העמד לשרת שם את־יהוה אלהיך או אל־השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל: ^{כב} וכל־העם ישמעו ויראו ולא יזידו עוד: ^{כג} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך (טז, יח)

שופט - הינו למוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשו. שוטר - הינו מעשה בפצל על פי תורה. ועל דרך זה מבאר בן־הסידות, ששופטים הם חב"ד, ששופטים ומנהיגים את המדות. וימתק על פי מה שאיתא בש"ך על התורה, שבכל שעריך קאי על שבועה 'שערי הגוף' (שתי עינים, שתי אזנים, שתי נחיריים ופה), שעל ידם מתקשר אדם עם העולם מסביבו. יש למנות שופט ושוטר שיפקחו על הפניסה והציאה בשערים אלו, שתהיינה על פי הנראות התורה. (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 666)

שני ^א כִּי־תבא אל־הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך בכל־הגוים אשר סביבתי: ^ב שום תשים עליך מלך אשר יבחר יהוה אלהיך בו מקרב אחיו תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא: ^ג רָק ^ד לא־ירבה־לו סוסים ולא־ישיב את־העם מצרימה למען הרבות סוס ויהוה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: ^ה ולא ירבה־לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה־לו מאד: ^ו והיה כשבתו על כפא ממלכתו וכתב לו את־משנה התורה הזאת על־ספר מלפני הכהנים הלויים: ^ז והייתה עמו וקרא בו פל־ימי חייו למען ילמד ליראה את־יהוה אלהיו לשמר את־כל־דברי התורה הזאת ואת־החקים האלה לעשותם: ^ח לבלתי רום־לבבו מאחיו ולבלתי סור מן־המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על־ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

שום תשים עליך מלך (יז, טז)

רז"ל אמרו (גיטין סב, א) מנא לך דרפנן איקרו מלכים. דכתיב בי מלכים ימלכו וגו'. מוכן אם כן, שמצות מנוי מלך בזמן הזה הינו קיים צווי המשנה (בבא א, א) עשה לך רב. והנה יש מי שאומר שאינו מצליח למצא לעצמו רב. עליו לדעת, שזהו עצת הציור, שכן לא אלמן ישראל, ולא יסכן שאין יהודי אחד שיש לו אהבת ה' ויראת ה' יותר ממנו, וממילא יכול

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח, יג)

שאלה: מה שאומרים שבזווגים צריך להתאים כו', וכן מה שאומרים אודות חכמת שרטוטי היד - האם זה סותר לצווי תמים תהיה עם ה' אלקיך?

מענה: אין זה הפך הצווי, ועל דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגלות בדוקות וכיוצא בזה. ויעזר גם כן בשלחן ערוך יורה דעה סי' קע"ט במה פוסקים בהנ"ל. אבל במה דברים אמורים, כשיודעים הענינים הנ"ל על בריס, שרשי הנשמות שרטוטי היד. ותמה אני אם יש בדורנו מי שיאמר ויפרסם שבקי הוא בענינים אלו. (אגרות קודש טו עמ' טד)

חמישי י' כ"י | חגונים האלה אשר אתה יורש אותם אל-מעננים ואל-קסמים ישמעו ואתה לא בן נתן לך יהוה אלהיך: ^{טו} נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעו: ^{טז} ככל אשר-שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אספ לשמע את-קול יהוה אלהי ואת-האש הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא אמות: ^{יז} ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו: ^{יח} נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוד ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל-אשר אצוונו: ^{יט} והיה האיש אשר לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו: ^כ אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא: ^{כא} וכי תאמר בלבבך איכה נדע את-הדבר אשר לא-דברו יהוה: ^{כב} אשר ידבר הנביא בשם יהוה ולא-יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא-דברו יהוה בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו: ^{כג} ^{כד} כפי-יכרית יהוה אלהיך את-הגוים אשר יהוה אלהיך נתן לך את-ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם: ^{כה} שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה: ^{כו} תבין לך הידך ושלשת את-גבול ארצך אשר ינחילך יהוה אלהיך והיה לנו שמה כל-רצח: ^{כז} וזה דבר הרצח אשר-נזנס שמה וחי אשר יפה את-רעהו בבלי-דעת והוא לא-שנא לו

להיות לו רב. ונגעת ומצאת - אם יתנגע ויחפש באמת, תוך כדי כפית הישות שלו (עשה לשון כפיה, מלשון מעשין על הצדקה). בודאי ימצא. (לקוטי שיחות כד עמ' 105)

שלישי יח * לא-יהיה לפנהנים הלויים כל-שבת לוי חלק ונחלה עם-ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלו: ^ב ונחלה לא-יהיה-לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר-לו: ^ג וזה יהיה משפט הפנהנים מאת העם מאת זבחי הובח אם-שור אם-שה ונתן לפהן הורע והלחיים והקבה: ^ד ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן-לו: ^ה כי בן בחר יהוה אלהיך מכל-שבטיך לעמוד לשירת בשם-יהוה הוא ובניו כל-הימים: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~

ה' הוא נחלתו (יח, ב)

כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש. . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשירתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו. . . ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לפנהנים ללויים, עכ"ל. ויש להעיר, שמגיע לא רק למעלת שבט לוי או למעלת הפנהנים, אלא גם למעלת כהנה גדולה, שהרי התאר 'קדש קדשים' נאמר בכהן גדול וזקא, כמו שכתוב (דח"א כג, יג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. (לקוטי שיחות לא עמ' 163)

רבי ו' כי-יבא הלוי מאחד שעריך מכל-ישראל אשר-הוא גר שם ובא בכל-אות נפשו אל-המקום אשר-יבחר יהוה: ^א ושרת בשם יהוה אלהיו בכל-אחיו הלויים העומדים שם לפני יהוה: ^ב חלק בחלק יאכלו לבד ממכריו עליהם: ^ג כי אתה בא אל-הארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך לא-תלמד לעשות בתועבת הגוים ההם: ^ד לא ימצא בך מעביר בנו-ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף: ^ה וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אליהמות: ^ו כפי-תועבת יהוה כל-עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש אותם מפניך: ^ז תמים תהיה עם יהוה אלהיך:

דָּם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וטוֹב לָךְ: ׀ ׀ ׀

נָבִיא מִקְרָבָךְ . . יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ (יח, טו)

(יזמא ט, ב)

הוֹכִיחַ לְעֵינַי כֹּל שֶׁהוּא נִבְיָא בְּאֵין סִפְקָא. (לקוטי שיחות יד עמ' 72)

עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים . . יִקּוּם דְּבָר (יט, טו)

כְּתִיב (וַשְׁעִיָּה מִג, י) אַתֶּם עַדִּי נְאוּם ה', הִנְיּוּ שְׁכֵנֵי יִשְׂרָאֵל
 'מַעֲדִידִים' וּמַגְלִים אֶת ה' בְּעוֹלָם. וְהִנֵּה מִבְּאֵר בְּחִסְדֹּת, שָׁעַל
 דְּבַר הַנִּגְלָה לֹא אֶצְרִיכִים עֲדוּת; גַּם עַל מַלְתָּא דְּעִבְדָּא לְאַגְלוּי
 לֹא אֶצְרִיכִים עֲדוּת גְּמוּדָה; וְעֲדוּת הִיא דְּוָקָא עַל דְּבַר הַנִּגְלָם
 לְגַמְרִי. וְיֵשׁ לְבָאָר שְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת אֵלֶּה בַּעֲבוּדַת הָאָדָם. דְּבַר הַנִּגְלָה
 - הִנְיּוּ עֲבוּדָה עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, שְׁפֹרֹר שְׁאֲרִיכִים לַעֲשׂוֹתָהּ. דְּבַר
 הַעֲשׂוֹי לְהַתְגַּלּוֹת - הִנְיּוּ עֲבוּדָה שֶׁל מִסְרֹת נַפֶּשׁ, שְׁלֹמַעְלָה

בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל
בְּשָׂרָהּ לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ: וַיֵּצְאוּ זְקֵנֶיךָ וּשְׁפָטֶיךָ
וּמִדְרֹו אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֲלָל: וַהֲיָה
הָעִיר הַקְּרִבָּה אֶל־הַחֲלָל וּלְקָחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהוּא
עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה
בָּעֵל: וַהוֹרְדוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֹגֶלֶת
אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע
וְעִרְפוּ־שֵׁם אֶת־הָעֹגֶלֶת בְּנַחַל: וַיִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי
לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁם
יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יְהִי כְלִירִיב וְכָל־נִנְעֵ: וְכָל זְקֵנֵי
הָעִיר הַהוּא הַקְּרִבִּים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־הָעֹגֶלֶת הָעֲרוּפָה בְּנַחַל: מַפְסִיר וְעָנּוּ וַאֲמָרוּ
יָדֵינוּ לֹא כָתִיב שִׁפְכָה קִרִי שִׁפְכּוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ
לֹא רָאוּ: כִּפְרוּ לַעֲמֹד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה
וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בַּקֶּרֶב עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל וּנְכַפֵּר לָהֶם
הַדָּם: וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ בִּי־תַעֲשֶׂה
הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: ססס צ"ז פסוקים, סל"א סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~

פי האדם עץ השדה (כ, יט)

כתב הרבי הרש"ב (קונטרס חנוך לנער עמ' 39): האדם כלול
מדומם, צומח וחי. דומם - אותיות המושקה והדבור. צומח -
המדורות, שצומחים מקטנות לגדלות. חי - בחינת חכמה, והחכמה
תמימה. האדם עץ השדה: עקר האדם, הינו חכמתו ושכלו, הוא
בשכיל המדות, שיהיו מדותיו מכריזים ומזככים, הינו להפך
מדותיו הפחמיות לאלקות, ויהיה טוב לשמים וטוב לבירות,
עכ"ל. ואכן, עקר עבודת האדם הוא ברור וזכוף המדות,
וכדאימא בספר פתח שם טוב (סכ"ד) בשם רב סעדיה גאון, שעקר
בריאית האדם בעולם הזה היא, כדי לשבר את מדותיו הרעות
והטבעיות. וידוע פתגם אדמו"ר הנזקן: כל ענין המסירות הוא
לשנות טבע מדותיו. (לקוטי שיחות כד עמ' 118)

מטעם ודעת, אף היא תלויה בשכל: על כל פרט עורף האדם
חשוב אם חייב למסר את נפשו על קף לפי ההלכה. דבר הנעלם
לגמרי - הינו מסירות נפש ללא שום הגבלות וחשוכים. עבודה
זו, שבאה מצד הקשר העצמי של עצם הנשמה עם עצמותו
יתברר, מגלה את עצמותו יתברר בעולם. (לקוטי שיחות יט עמ' 195)

שביעי. בִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וּקְרֹאתָ אֵלֶיהָ
לְשָׁלוֹם: וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפְתַחְתָּהּ לָךְ וְהָיָה
כִּלְהֵעַם הַנּוֹמָצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לָמָס וְעַבְדֶּיךָ: וְאִם־
לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּהּ עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ
עָלֶיהָ: וַיִּנְתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהִפִּיתָ אֶת־כָּל־
זְכוּרָהּ לְפִי־חֶרֶב: וְכָךְ הַנְּשִׁים וְהַנָּפֶץ וְהַבְּהֵמָה וְכָל־
אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כִּלְשָׁלָה תָּבוּ לָךְ וְאִכְלָתָּ
אֶת־שָׁלָל אֲבִיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: כִּי כִּן
תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקֹת מִמָּוֶד מֵאֹד אֲשֶׁר
לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה: כִּי מַעֲרֵי הָעַמִּים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה לֹא תַחֲיֶה
כִּלְנִשְׁמָחָה: בִּי־הַחֶרֶם תַּחֲרִימֶם הַחֲתִי וְהָאֹמְרִי
הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרוּזִי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי כָּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
כָּכָל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲמָאֲתָם
לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי בִי־תַצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים
לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ
לְנֹדֶחַ עָלֶיהָ גִּרְזֵן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאַתּוֹ לֹא תִכְרֹת
כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנוֹךְ בְּמִצּוֹר: כִּי עֵץ
אֲשֶׁר־תִּדַּע כִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית
וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ
מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: פ כא * בִּי־מִצָּא חָלָל

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שָׁלוֹם. ארץ ימים בימינה, בשמאלה
עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת שופטים בישיעה פרק נ"ב

**נֹא יֵאָנְכִי אָנְכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִיָּאֵת וּתִירָאִי מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:
יִתְשַׁכַּח יְהוָה עֲשׂוֹךְ נֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד אֶרֶץ וּתְפַחֵד תְּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק
בְּאֲשֶׁר בּוֹנֵן לְהִשְׁחִית וְאִיָּה חֲמַת הַמַּצִּיק: יִמְהַר צִעָה לְהַפְתָּח וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ: טו וְאָנְכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רַגַע הַיּוֹם וַיַּחֲמוּ גִלְּיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: טז וְאִשִּׁים
דִּבְרֵי בִפִּיךָ וּבִצֶּל יָדֶיךָ בִּסְתִיךָ לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֹאֹמַר לְצִיּוֹן עַמִּי־אַתָּה:
ז הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־קִפְעַת
כּוֹס הַתְּרַעֲלָה שְׁתִּית מִצִּית: יח אֵין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵין מַחְזִיק בְּיָדָהּ
מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָה: יט שְׁתִּים הִנֵּה קְרָאתֶיךָ מִי יָגוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשֹּׁבֵר וְהָרַעַב וְהַחֲרָב מִי
אֶנְחֶמְךָ: כ בְּנִיךְ עָלְפוֹ שָׁכְבוּ בְּרָאשׁ כָּל־חוּצוֹת פְּתוּא מִכְמַר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גָּעַרְתָּ
אֱלֹהֶיךָ: כא לִכֵּן שָׁמְעִינָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיּוֹן: כב כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ
יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדֶךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעֲלָה אֶת־קִפְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לְשִׁתוֹתָה עוֹד: כג וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד־מוֹגֵד אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שְׁחִי וְנַעֲבֹרָה וּתְשִׁימִי כְּאֶרֶץ
גֹּדֶד וּבְחוּץ לְעֵבְרִים: כד אֶעֱרִי עוֹרִי לְבָשִׁי עֹדֶךָ צִיּוֹן לְבָשִׁי אֲבַגְדִּי תַפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם
עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא־בְךָ עוֹד עָרָל וְטָמֵא: כה הַתְּנַעֲרִי מֵעַפְרֵי קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם
הַתְּפַתְחִי מוֹסְרִי צוּאֲרֶךָ שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: כו כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף
תִּגְאָלוּ: כז כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְד־עַמִּי בְּרָאשָׁנָה לְגוֹר שֵׁם וְאֲשׁוּר בְּאֶפֶס
עֲשֻׁקוֹ: כח וְעַתָּה מַה־לִּי־כֹה נֹאם־יְהוָה כִּי־לָקַח עַמִּי חֲנֹם מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נֹאם־יְהוָה וְתִמְד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאִץ: כט לִכֵּן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי לִכֵּן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְּדַבֵּר הַנִּגְנִי:
ל מה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רִגְלִי מִבְּשׂוּר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשׂוּר טוֹב מִשְׁמִיעַ יִשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן
מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ: מ קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאָו קוֹל יַחֲדוֹ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן: נ פָּצְחוּ**

קמט

רָנְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם כִּי־נָחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַיִם: י חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זִרְעוֹ קִדְּשׁוּ
לְעֵינַי כָּל־הַגּוֹיִם וְרֵאוּ כָּל־אֲפָסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא סֹרוּ סֹרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא
אֶל־תִּגָּעוּ צֵאוּ מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׁאִי כָּלִי יְהוָה: יב כִּי לֹא בַּחֲפוּזֹן תֵּצְאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תִלְכּוּן
כִּי־הִלַּךְ לַפְּנִיכֶם יְהוָה וּמֵאִסְפָּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיְגַל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְּשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך מעמוד קמב

- 1 ופעם שמענו מאמר זה עצמו בהוספת דברים אחדים לאמר
2 ועלין זיי מאכין מגשמיית רוחניות, כי ההשפעה האלקית היא
3 מאין ליש, להוות ולהחיות בהעלם והסתר הבורא מהנברא,
4 דהעלם והסתר זה עצמו הוא בשביל קיום היש, והאין
5 המהווה הוא בסוד מהיש המתהווה, ועבודת נשׁיי לגלות
6 הסוד, והוא ביטול היש לאין, והוא ע״י שעושים את הגשמי
7 ממש כלי לאלקות, והיינו כאשר הוא נעשה עפ״י התורה
8 ובפרט עפ״י עבודת הלב זו תפלה.

[אג"ק מוהר״״צ כרך יד]

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:58	6:02	8:48	8:50	9:20	9:22	10:29	10:30	19:34	19:28	19:59	19:53	19:09	20:03
חיפה (ק)	5:55	5:59	8:46	8:48	9:18	9:20	10:27	10:28	19:36	19:30	20:02	19:55	19:01	20:05
ירושלים (ק)	5:54	5:58	8:46	8:47	9:17	9:19	10:26	10:27	19:35	19:29	20:00	19:54	18:50	20:02
תל אביב (ק)	5:58	6:02	8:48	8:49	9:20	9:22	10:29	10:30	19:35	19:29	20:00	19:54	19:10	20:05
אוסטריה וינה (ק)	5:35	5:43	8:44	8:47	9:15	9:19	10:30	10:32	20:25	20:14	20:58	20:47	19:58	21:02
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:10	7:03	9:14	9:10	9:46	9:42	10:39	10:37	17:42	17:47	18:08	18:13	17:28	18:24
אוקראינה אודסה (ק)	5:43	5:51	8:48	8:52	9:21	9:24	10:35	10:36	20:21	20:11	20:53	20:43	19:55	20:47
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:20	5:28	8:28	8:32	9:01	9:04	10:15	10:17	20:10	19:59	20:43	20:32	19:43	20:36
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:41	5:50	8:51	8:55	9:24	9:28	10:39	10:42	20:40	20:29	21:14	21:03	20:13	21:07
אוקראינה קייב (ק)	5:32	5:41	8:43	8:47	9:15	9:19	10:31	10:34	20:34	20:23	21:09	20:57	20:07	21:01
אוקראינה דונייצק (ק)	5:10	5:18	8:18	8:22	8:50	8:53	10:05	10:07	19:58	19:48	20:31	20:20	19:32	20:24
איטליה מילאנו (ק)	6:12	6:19	9:16	9:19	9:48	9:51	11:02	11:03	20:45	20:36	21:16	21:06	20:19	21:21
אקוואדור קיטו (ח)	6:09	6:08	8:42	8:41	9:12	9:11	10:15	10:14	18:30	18:29	18:52	18:51	18:12	18:55
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:38	7:32	9:44	9:41	10:17	10:13	11:11	11:08	18:20	18:24	18:45	18:50	18:06	19:01
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:38	8:31	10:42	10:37	11:13	11:08	12:05	12:02	19:03	19:09	19:31	19:36	18:50	19:40
ארה"ב בולטימור (ק)	6:10	6:16	9:06	9:09	9:39	9:41	10:50	10:51	20:13	20:06	20:41	20:33	19:49	20:37
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:55	6:01	8:55	8:57	9:26	9:29	10:38	10:39	20:07	19:59	20:36	20:27	19:42	20:39
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:56	6:02	8:55	8:57	9:27	9:29	10:38	10:40	20:06	19:58	20:35	20:26	19:42	20:40
ארה"ב דטרויט (ק)	6:28	6:34	9:29	9:32	10:01	10:03	11:13	11:14	20:47	20:39	21:16	21:07	20:22	21:20
ארה"ב היוסטן (ק)	6:42	6:46	9:30	9:31	10:02	10:04	11:10	11:11	20:11	20:06	20:36	20:30	19:49	20:41
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:05	6:10	8:58	9:00	9:30	9:32	10:39	10:40	19:51	19:45	20:17	20:10	19:28	20:20
ארה"ב מיאמי (ק)	6:48	6:51	9:33	9:33	10:05	10:06	11:12	11:12	20:04	20:00	20:28	20:23	19:42	20:33
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:52	5:58	8:50	8:52	9:22	9:25	10:34	10:35	20:02	19:54	20:31	20:22	19:38	20:37
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:46	5:53	8:48	8:50	9:19	9:22	10:31	10:33	20:05	19:57	20:34	20:26	19:40	20:37
בוליביה לא פאס (ח)	6:45	6:42	9:10	9:08	9:39	9:37	10:39	10:37	18:32	18:33	18:54	18:55	18:15	18:59
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:15	6:24	9:27	9:31	9:59	10:03	11:15	11:18	21:20	21:08	21:55	21:43	20:52	22:03
בלגיה בריסל (ק)	6:15	6:24	9:27	9:32	9:59	10:03	11:15	11:18	21:20	21:09	21:55	21:43	20:53	22:01
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:14	5:25	8:34	8:39	9:05	9:10	10:24	10:27	20:48	20:35	21:28	21:13	20:19	21:17
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:32	6:28	8:49	8:46	9:20	9:18	10:18	10:16	17:52	17:54	18:15	18:17	17:36	18:24
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:18	6:14	8:35	8:32	9:06	9:04	10:04	10:02	17:39	17:42	18:02	18:04	17:23	18:11
בריטניה לונדון (ק)	5:30	5:40	8:44	8:48	9:16	9:20	10:32	10:35	20:41	20:29	21:16	21:04	20:13	21:22
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:32	5:43	8:49	8:54	9:21	9:26	10:39	10:41	20:56	20:43	21:34	21:20	20:27	21:41
גרמניה ברלין (ק)	5:34	5:44	8:49	8:53	9:21	9:25	10:37	10:40	20:49	20:37	21:26	21:13	20:21	21:17
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:59	6:08	9:11	9:15	9:43	9:47	10:59	11:01	21:02	20:51	21:36	21:24	20:34	21:28
הודו בומביי (ח)	6:16	6:17	8:55	8:56	9:28	9:28	10:33	10:33	19:13	19:09	19:36	19:32	18:52	19:36
הודו פונה (ח)	6:10	6:12	8:51	8:52	9:23	9:24	10:29	10:29	19:10	19:06	19:33	19:29	18:49	19:33
הונגריה בודפשט (ק)	5:27	5:35	8:34	8:37	9:06	9:09	10:20	10:22	20:11	20:01	20:43	20:33	19:45	20:37
טורקיה איסטנבול (ק)	6:04	6:10	9:02	9:05	9:35	9:37	10:46	10:48	20:15	20:07	20:44	20:35	19:50	20:39
יוון אתונה (ק)	6:31	6:36	9:26	9:28	9:59	10:01	11:09	11:10	20:30	20:23	20:57	20:50	20:06	20:54
מולדובה קישינב (ק)	5:50	5:58	8:55	8:59	9:28	9:31	10:42	10:44	20:29	20:20	21:02	20:51	20:03	20:55

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז									
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:07	7:09	9:53	9:53	10:23	10:23	10:29	10:29	20:17	20:13	20:40	19:55	20:40
ניו זינלנד קריסטצ'רץ'(ח)	7:33	7:24	9:29	9:25	10:02	9:57	10:53	10:50	17:38	17:44	18:07	17:25	18:17
נפאל קטמנדו (ח)	5:24	5:27	8:14	8:15	8:45	8:46	9:53	9:53	18:54	18:49	19:19	18:32	19:17
סינגפור סינגפור (ח)	7:03	7:02	9:32	9:31	10:05	10:04	11:06	11:06	19:18	19:16	19:39	18:59	19:42
פולין ורשא (ק)	5:03	5:13	8:18	8:23	8:50	8:54	10:07	10:10	20:19	20:07	20:56	19:51	20:47
פרו לימה (ח)	6:22	6:20	8:43	8:42	9:16	9:14	10:15	10:14	18:05	18:06	18:27	17:48	18:32
צרפת ליון (ק)	6:28	6:35	9:33	9:36	10:05	10:08	11:18	11:20	21:04	20:54	21:35	20:38	21:40
צרפת פריז (ק)	6:29	6:38	9:39	9:42	10:10	10:14	11:25	11:28	21:22	21:12	21:56	20:56	22:01
קולומביה בוגוטה (ח)	5:46	5:46	8:22	8:21	8:52	8:51	9:55	9:54	18:18	18:16	18:40	17:59	18:42
קנדה טורונטו (ק)	6:10	6:17	9:13	9:16	9:44	9:47	10:57	10:59	20:35	20:26	21:05	20:10	21:09
קנדה מונטריאול (ק)	5:43	5:50	8:47	8:50	9:19	9:22	10:32	10:34	20:16	20:07	20:47	19:50	20:52
קפריסין לרנקה (ק)	5:59	6:03	8:50	8:51	9:23	9:25	10:32	10:33	19:43	19:36	20:09	19:19	20:06
רוסיה מוסקבה (ק)	5:41	5:53	9:05	9:10	9:36	9:41	10:55	10:59	21:27	21:14	22:08	20:58	22:14
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	6:06	6:13	9:12	9:15	9:44	9:47	10:58	11:00	20:47	20:37	21:19	20:21	21:13
שווייץ ציריך (ק)	6:07	6:15	9:16	9:19	9:47	9:51	11:02	11:04	20:54	20:44	21:27	20:28	21:31
תאילנד בנגקוק (ח)	6:01	6:02	8:38	8:38	9:10	9:10	10:15	10:14	18:46	18:43	19:08	18:25	19:09

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 3 9606108 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 3 9606761 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il